7
8 D
96

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
6
30 G
22

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

80
D
19

7-8.D.96.

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

Digitized by Google

HISTORIA PACIS Germano-Gallo-Svecicæ, MONASTERII

Atqve

OSNABRUGÆ

tractatæ,

& Anno M.DC.XLIIX.

perfectæ,

Ex ipſis rerum geſtarum Documentis atqve Commentariis deprompta & concinnata.

PRÆMISSUS OPERI SYLLABUS LIBRORUM,

Totius Hiſtoriæ conſpectum exhibens, & cuique Libro Summarium; in calce adjectus

INDEX LOCUPLETISSIMUS.

IRENOPOLI.
ANNO M. DC. LXXIX.

Bibliot. Secr. Coll. Rom. Soc. Jesu
BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

PRÆFATIO.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

NObiliſſimum opus, ſi materiem ſpectes, exhibiturus, aliqva præfari, ut pleriſqve ſolitum, ita nec mihi omittendum duxi, aut favorem forſan ignoto qvamvis Scriptori conciliatura, aut amolitura invidiam.

Tam illuſtre negotium, & ne vel digniſſimis viris pudendum aggrediundi mihi animum occaſio ſuggeſſit, pari in bonum malumq; facilitate & fures facere, atqve honeſtis actionibus locum aperire ſolita. Nonus jam annus agitur, ex qvo ſacris ſcriniis (qvo loco Tua nihil intereſt,) tum operanti Commentarii ob-

venere(*Acta* communiori nomine appellamꝰ,) Tractation. Weſtphalicæ ſeriem, conditionem, fataq; complexi. Illico ſubiit cupido, ampliſſima volumina in Hiſtoriæ compendium Latino ſermone redigere, exercendis ſimul tentandisqve viribus, tantone oneri ferendo ſufficerent, & ſi fortuna conſilio annueret, juvandis ſaltem iſtis, qvos talium uſu atqve cognitione pervicax ſcriniorum cuſtodia abſtinet. Impulere ſponte currentem HERMANNI CONRINGII, & Jo. HENRICI BOECLERI, litteratiſſimorum hominum vota, hiantem Germanici Status notitiam hac qvoqve parte ſuppleri optantium. Qvanqvam enim menſuram tanti deſiderii me explevíſſe adeò non

H. Conring. Proleg. Animadverſ. immiſſorum in Jac. Lampad. de Rep. Rom. Germ.

non aſſerere velim, ut conſtanter potius ingenueq; ipſe negem, juvit tamen juvabitqve, tantos monitores indicesqve ſi non aſſeqvutum, ſecutum tamen fuiſſe. Et verò qvanqvam optandum fuerat, ut iſtis, qvibus uti contigit, etiam alia adminicula acceſſiſſent, neceſſaria ei, qvi tanta negotia per tot annos à ſummis viris tractata poſteritati ex dignitate exponere velit, non tamen adeo difficilem qvenqvam futurum puto, ut ni univerſis potiri detur, omnia abnuat. Res eqvidem maximæ MonaſterI, inter Cæſareos maximè Regiosqve, tractabantur, à qvibus juxta cum pluribus aliis, Oſnabrugenſi Tractationi deſtinatis, noſtrum qvoqve, cujus narrationibus potiſſimum

Bœcler. Diſſert. Acad. de Compar. Actor. & Hiſtor. ſub fin.

mum nitimur, ut loco, ita conſcientia arcanorum remotum forte fuiſſe, haud inficias eam. At, Germano ſaltem, ſpero ſuffecerit, ea curatius noſſe, quæ Oſnabrugæ inter Germaniæ utriusq; religionis Cives non minori contentione agitata propius ad Rempublicam pertinent; quamvis non adeò incommodè nobiscum actũ ſit, ut noſtræ tantũ glebæ adſcriptos omnium rerum cum exteris actarum ignorantia teneat. Certè cum Svecis Oſnabrugæ de ipſorum pariter emolumentis ac noſtrorum diſſidiis tractatum, agitatum, conventumq;, atq; his commoda transactione pacatis, Gallorũ qvoq; negotia eò pertracta fuiſſe, ſi non aliunde, ex noſtra Hiſtoria conſtat. Multum eqvidem, fateor,

fateor,intereſt,quib9 quis non naturæ tantũ, ingenii,induſtriæ, ſed & monumentorum præſertim documentorumq; ſubſidiis ſcribere aggrediatur,atq; hinc impar, uti Librorum,ita Auctorum fatũ, laus,atq; exiſtimatio. At non ideò omni gratia excidet, cui minor copia, quod inſigniorem ineant, qui majorib9 inſtructi ornatiqve publicã rem ampliori cenſu promovent. Liberali9 adductiusve ut aliis in reb9,ita hic quoq; fortuna homines habere aſſvevit,nulli tamen ita propitia,ut uni omnium quacunq; in materie,ſcrinia,tabularia,arcanorum deniq; adyta pateant, ut adeo cuncta adſpernari neceſſum ſit, cui niſi numeris omnibus abſolutum perfectumq; placere non poſſit. Aliter quidẽ de

hac ipſâ qvam offerim9 Hiſtoria viſum viris, nominis æqve celebritate, ac dignitatum ſplendore illuſtribus, qvi qvalemcunq; operam noſtram approbare laudareq; non contenti, etiam religionem injecere, criminis in publicum bonum arguentes, ſi *rem poſteritati adeo neceſſariam* (Celeberrimi Viri verba recenſeo) *noſtræqve ætati utiliſſimam* ſeculo invidere perſiſterem. Et verò vel hiſce ſolùm induſtriam meam probatam eſſe, ſatisfuerit homini, ceteros omnes latêre cupienti. Iis tamen & alios acceſſuros non deſperandum puto. Cunctis enim placere, etiam nomen profeſſo neqve animus neqve votum foret. At verò illud diſſimulare nolumus, primùm laboris hujus

hujus ſubeundi viam exemplumqve illuſtriſſimum Comitem, GALEATIUM GUALDUM, Italum, præiviſſe, conſcriptâ, vernaculâ qvidem lingvâ, DE PACE INTER GALLIARUM HISPANIARUMQVE REGES AD PYRAENEOS MONTES HISTORIA, qvàm poſt P. AXENIUS Latii Jure donavit. Qvo qvidem duce ut dignatione, rerum uſu, atqve prudentiâ nimium qvàm inferioribus, ita latiorem campum materiemqve nobis obveniſſe, facile deprehendet, ſi cui noſtra cum Gualdi ſcriptura contendere lubuerit. Ceterum, iſtud teſtari audeo, me rerum geſtarum fidem anxiâ diligentiâ ſecutum, nunqvam (ſponte ſaltem) à vero deflexiſſe, non ignarum, primam Hiſtoriæ legem eſſe,

mendacio abſtinere; atq; incorruptam fidem profeſſo nec amore quenqvam, & ſine odio dicendum eſſe. At verò partiū litigantium ſtudia, contentionem, fervoremq; calamo ita ſequi, ut in partes transgreſſus ipſe videare, adeo non Hiſtorici officio adverſum cenſuim9, ut proximam à veritate ejus laudem exiſtimemus, cunctorum affectus ita exprimere, ut ipſe induiſſe credi queas. Notum eſt, qvib9 animorum motib9, qvo ardore, atq; ubi is longius provectus fuerit, quibus ſæpe conviciis probrisq; certetur; quanta contendentium induſtria, qvi labor, invidiam in adverſarios transferre, qva ipſe urgearis, cauſæq; æqvitatem ceteris oſtentare, cujus non validi9 argumentū, qvàm ab ad-

adverſæ partis vi,fraude, atque injuriis. Talia ſive vera, ſive mutuo odio invicem jactari ſolita recenſere, adeò non à munere Hiſtorici alienum,ut jacêre potius langvereqve ſcriptio videatur, niſi iſto velut vitali ſpiritu animetur. Neqve affectuum intemperiem Scriptori jure imputes,ſi acerbè ab aliis dicta pari verborum acrimoniâ extulerit. Iſtud cavimus, ne uni partium moleſta infenſaq; memorantes ea diſſimularemus, qvæ alteri injucunda forent; haud neſcii, id noſtri hîc muneris eſſe, medias velut partes agere,nihil odio cujusquam confingere,nihil in alterius gratiam præterire.Sic *in utramq; partẽ*(ut hæc GRAMMONDI verba uſurpem) *dicta aut ſcripta dum refe-* Hiſtor. Gall. Lib. II. p. 171.

referro, in neutrum feror. Qvanqvam, ut verum fatear, Juris noſtri non adeò immemores egerimus, ut non ſentire qvæ vellemus, & qvæ ſentiebamus, dicere auſi ſimus, judicii qvidem (ſi qvid nobis fuit) ſinceritatem, non factionum favorem ſeqvuti, alieniſſimi ab iis, qvibus ſolo amicitiæ odiive reſpectu omnia partis ſuæ juſta atqve injuſta laudare mos eſt, tanqvam cunctis rite atqve ex ordine geſtis peccandi ſortem effugiſſent, qvibus ipſi favent, adverſarii non niſi iniqva agere didiciſſent. Atqve hîc eorum iras invidiamq; deprecari lubet, qvi ſive Hiſtoriæ legum ignari, ſeu oſtentando in dominos, aut qvibus ſive publico ſeu privato ſtudio favent, affectui, qvæcunq;

cunqve in hos minus ſvaviter dicta, in injuriam crimenqve accipiunt, familiari ferè jam Germaniæ noſtræ malo, libertatis uſum non aliis parcius, quàm qvibus maximè debebatur, permittere. Certè minori aliqvando periculo etiam adverſus ſeqviores Principes peccatum, apud quos facta arguebantur, dicta impune erant. Atq; ut priſca omittamus, quam libere noſtro adhuc, & quæ id proximè præceſſerunt, ſeculis GABR. BARTHOMAEUS GRAMMONDUS, JAC. AUGUSTUS THUANUS, GALLI, ATQVE FR. GVICCIARDINUS, Italus, ſuorum quoq; Regum, Principum, ipſorumq; Pontificum, res geſtas, facinora, ingenia, moresq; deſcripſerint, norunt, qvi legêre. Certè Gvicciar-

ciardinum, qvanqvam Romanæ Aulæ miniſterio obſtrictum æquali in Pontifices alioſque licentiâ uſum non ſine admiratione deprehendere licet, *ſeveriſſimi ideo Cenſoris ſummorum virorum, & inprimis Pontificum*, ſive notam, ſive elogium à SFORZA PALLAVICINO, Romanæ Curiæ Purpurato, meritus. Neque id, quod ſciam, cuiquam illorum fraudi; apud pleroſq; laudi & gloriæ fuit. Nec igitur reprehendendus in noſtris candor, quem in exteris ſuo pretio æſtimamus. Et vero dabunt, ſpero, etiam auſteriores poſteritati, ut ſive grata ipſis ſeu moleſta reſcire permittant, cui plurimum ex rerum ante actarum notitia deperire neceſſum eſt, ſi prava atque iniqua ſilean-

Hiſt. Concil. Trident. Lib. I. c. I. §. 5.

ſileantur, ut qvæ corrupto in omne nefas ſeculo potiſſimam jam actionum humanarum partem conficiunt. Et ſi omnino veritati odia patere ſuo magis fato qvàm vitio ſolitæ non ſuccenſere grave videatur, ita ſaltem iræ ultioniq; conſulent, ne dum moleſtiam facere ſatagunt, ſcripto auctoritatem, Auctori gloriam inviti concilient, ſuas inter latebras deliteſcenti lucem ipſi ſplendoremqve allaturi, qvem nobiliori vindictæ genere, contemptu ulciſci, perpetuisqve tenebris damnare liceret. Non exiguam certè apud Bibliopolas gratiam inibunt, libros non carius vendere ſvetos, qvàm qvibus ex interdicto pretium eſt; periculum, qvæ hominum ſolertia eſt, in occaſionem lucri verten-

tes. Ceterum ſi qvæ non eleganter ſatis, concinnè atq; perſpicuè dicta ſcriptavè, hîc excuſare noluimus; ejus id foret, cui ex labore gloria qværitur; nobis præmii loco erit, tuto latuiſſe. Iſtud, qvod antea commodius potueramus, advertendum duximus, Commentariis maxime (*Actis*) qvorum ſupra mentio facta, in adornanda hac Hiſtoria uſos, ne aliorum qvidem, ubi facultas ſuppeteret, operam reſpuiſſe. Ita CHR. FORSTNERI elegantiſſimis juxta ac graviſſimis ad Scipionem Scaligerum litteris atq; Friſchmannum qvanqvam vix octo menſium negotia complexis nos aliqvantùm adjutos, ingenuè profitemur. Obvenere qvoq; proximo demum, qvi hunc anteceſſit

anno

anno MEMORIÆ qvædam ut vocantur, ab homine Gallo, arcanorum regiæ Legationis, ut apparet, ſatis conſcio, & forſan participe conſcriptæ, ex qvibus noſtris qvædam adjecimus. Et qvæ inter partes mutuis ſcriptis acta MICH. CASP. LONDORPIUS exhibet, adſcriptis ad paginarum oras locis notavimus, Lectori amnem indicaturi, qvæ ad ipſum mare deveniat. Act. p. publ.

Voto finire lubet, ut qvo nos promovendo publici boni ſtudio monſtratum à Gvaldo iter ingreſſi ſumus, eodem ad componendam Tractationis Neomagenſis Hiſtoriam, ſi cui otium atqve copia fuerit, ſeſe agi patiatur, qva videlicet id maximè actum, ut eum in ſtatum cuncta

derelictis habitas, occupare, alienisq́ typis ſuam facere, animum qvisqvam inducat. Neq́ enim difficile futurum, adjectis qvibusdam mutatisq́ aliam mox editionem adornare, qvem præ ceteris eligant, ſi cui noſtra legere lubuerit. Qvo nos labore, ſuiq́ damno ſeſe ipſos ut levent, etiam atq́ etiam precamur obteſtamurq́. Æqvum certe, ipſoq; exemplo utile fuerit, qui publicam rem ſuis impenſis juverit, ne privata ejus qvid inde detrimenti capiat.

SYLLABUS LIBRORUM.

Lib. I.

1. Introitus ad Tractationem operis. 2. Tentata belli Germanici compoſitio Francofurti; Propoſitio Cæſareanorum ibi facta; Evangelicorum ad eam Reſponſum; irrito ſucceſſu. 3. Tractatus alii; præliminares Hamburgi transacti, ad ſuſcipiendam tractationem Monaſterienſem atque Oſnabrugenſem. 4. Digreſſio, ipſius operis prævia, de Cauſſis Belli Germanici civilis. 5. Cujus præcipua origo ex religione, & Lite inde, circa Bona Eccleſiaſtica, exorta. 6. Principia, occaſiones, & quaſi præludia, iſtius belli; videlicet, Motus Truchſeſſiani. 7. Electio Epiſcopi Argentinenſis inter Pontificios, atq; Evangelicos Capitulares controverſa. 8. Proſcriptio Urbis Donaverdæ. 9. Succeſſio Juliacenſis. 10. Unio, Liga. 11. Bellum Bohemicum. 12. Fœdus contra Domum Auſtriacam. 13. Bellum Danicum. 14. Meckelburgiorum ejectio. 15. Ferdinandi II. Imp. nimia & periculoſa conſilia. 16. Evangelicis maximè infeſti, in quos Edictum Reſtitutionis de A. 1629. 17. Proceſſus contra immediatam Imp. Nobilitatem. 18. Procerum Imp. querelæ adverſus Ducem Fridlandium. Fœdus Lipſienſe. 19. Cauſæ Juſtificæ Belli illati à Svecis; Gallis; utriusq; cauſæ veræ & ſvaſoriæ.

mendacio abſtinere; atq; incorruptam fidem profeſſo nec amore quenqvam, & ſine odio dicendum eſſe. At verò partiũ litigantium ſtudia,contentionem,fervoremq; calamo ita ſequi,ut in partes transgreſſus ipſe videare, adeo non Hiſtorici officio adverſum cenſuim9,ut proximam à veritate ejus laudem exiſtimemus,cunctorum affectus ita exprimere,ut ipſe induiſſe credi queas. Notum eſt,qvib9 animorum motib9,qvo ardore,atq; ubi is longius provectus fuerit,quibus ſæpe conviciis probrisq; certetur; quanta contendentium induſtria, qvi labor, invidiam in adverſarios transferre,qva ipſe urgearis, cauſæq; æqvitatem ceteris oſtentare, cujus non validi9 argumentũ,qvàm ab ad-

adverſæ partis vi,fraude, atque injuriis. Talia ſive vera, ſive mutuo odio invicem jactari ſolita recenſere, adeò non à munere Hiſtorici alienum,ut jacêre potius langvereqve ſcriptio videatur, niſi iſto velut vitali ſpiritu animetur. Neqve affectuum intemperiem Scriptori jure imputes,ſi acerbè ab aliis dicta pari verborum acrimoniâ extulerit. Iſtud cavimus, ne uni partium moleſta infenſaq; memorantes ea diſſimularemus, qvæ alteri injucunda forent; haud neſcii, id noſtri hîc muneris eſſe, medias velut partes agere,nihil odio cujuſquam confingere,nihil in alterius gratiam præterire.Sic *in utramq; partẽ*(ut hæc GRAMMONDI verba uſurpem) *dicta aut ſcripta dum* Hiſtor. Gall. Lib. II. p. 171.

refe-

refero, in neutrum feror. Qvanqvam, ut verum fatear, Juris noſtri non adeò immemores egerimus, ut non ſentire qvæ vellemus, & qvæ ſentiebamus, dicere auſi ſimus, judicii qvidem (ſi qvid nobis fuit) ſinceritatem, non factionum favorem ſeqvuti, alieniſſimi ab iis, qvibus ſolo amicitiæ odiive reſpectu omnia partis ſuæ juſta atqve injuſta laudare mos eſt, tanqvam cunctis rite atqve ex ordine geſtis peccandi ſortem effugiſſent, qvibus ipſi favent, adverſarii non niſi iniqva agere didiciſſent. Atqve hîc eorum iras invidiamq; deprecari lubet, qvi ſive Hiſtoriæ legum ignari, ſeu oſtentando in dominos, aut qvibus ſive publico ſeu privato ſtudio favent, affectui, qvæcunq;

cunqve in hos minus ſvaviter dicta, in injuriam crimenqve accipiunt, familiari ferè jam Germaniæ noſtræ malo, libertatis uſum non aliis parcius, quàm qvibus maximè debebatur, permittere. Certè minori aliqvando periculo etiam adverſus ſeqviores Principes peccatum, apud quos facta arguebantur, dicta impune erant. Atq; ut priſca omittamus, quam libere noſtro adhuc, & quæ id proximè præceſſerunt, ſeculis GABR. BARTHOMAEUS GRAMMONDUS, JAC. AUGUSTUS THUANUS, GALLI, ATQVE FR. GVICCIARDINUS, Italus, ſuorum quoq; Regum, Principum, ipſorumq; Pontificum, res geſtas, facinora, ingenia, moresq; deſcripſerint, norunt, qvi legêre. Certè Gvicciar-

ciardinum, qvanqvam Romanæ Aulæ miniſterio obſtrictum æquali in Pontifices alioſque licentiâ uſum non ſine admiratione deprehendere licet, *ſeveriſſimi ideo Cenſoris ſummorum virorum, & inprimis Pontificum*, ſive notam, ſive elogium à SFORZA PALLAVICINO, Romanæ Curiæ Purpurato, meritus. Neque id, quod ſciam, cuiquam illorum fraudi; apud pleroſq; laudi & gloriæ fuit. Nec igitur reprehendendus in noſtris candor, quem in exteris ſuo pretio æſtimamus. Et vero dabunt, ſpero, etiam auſteriores poſteritati, ut ſive grata ipſis ſeu moleſta reſcire permittant, cui plurimum ex rerum ante actarum notitia deperire neceſſum eſt, ſi prava atque iniqua ſilean-

Hiſt. Concil. Trident. Lib. I. c. I. §. 5.

ſileantur, ut qvæ corrupto in omne nefas ſeculo potiſſimam jam actionum humanarum partem conficiunt. Et ſi omnino veritati odia patere ſuo magis fato qvàm vitio ſolitæ non ſuccenſere grave videatur, ita ſaltem iræ ultioniq; conſulent, ne dum moleſtiam facere ſatagunt, ſcripto auctoritatem, Auctori gloriam inviti concilient, ſuas inter latebras deliteſcenti lucem ipſi ſplendoremqve allaturi, qvem nobiliori vindictæ genere, contemptu ulciſci, perpetuisqve tenebris damnare liceret. Non exiguam certè apud Bibliopolas gratiam inibunt, libros non carius vendere ſvetos, qvàm qvibus ex interdicto pretium eſt; periculum, qvæ hominum ſolertia eſt, in occaſionem lucri verten-

 tes.

tes. Ceterum ſi qvæ non eleganter ſatis, concinnè atq; perſpicuè dicta ſcriptavè, hîc excuſare noluimus; ejus id foret, cui ex labore gloria qværitur; nobis præmii loco erit, tuto latuiſſe. Iſtud, qvod antea commodius potueramus, advertendum duximus, Commentariis maxime (*Actis*) qvorum ſupra mentio facta, in adornanda hac Hiſtoria uſos, ne aliorum qvidem, ubi facultas ſuppeteret, operam reſpuiſſe. Ita CHR. FORSTNERI elegantiſſimis juxta ac graviſſimis ad Scipionem Scaligerum litteris atq; Friſchmannum qvanqvam vix octo menſium negotia complexis nos aliqvantùm adjutos, ingenuè profitemur. Obvenere qvoq; proximo demum, qvi hunc anteceſſit

anno

anno MEMORIÆ qvædam ut vocantur, ab homine Gallo, arcanorum regiæLegationis,ut apparet, ſatis conſcio, & forſan participe conſcriptæ,ex qvibus noſtris qvædam adjecimus. Et qvæ inter partes mutuis ſcriptis acta MICH. CASP. LONDORPIUS exhibet, adſcriptis ad paginarum oras locis notavimus, Lectori amnem indicaturi,qvæ ad ipſum mare deveniat. Act. p. abl.

Voto finire lubet, ut qvo nos promovendo publici boni ſtudio monſtratum à Gvaldo iter ingreſſi ſumus, eodem ad componendam Tractationis Neomagenſis Hiſtoriam, ſi cui otium atqve copia fuerit, ſeſe agi patiatur, qva videlicet id maximè actum, ut eum in ſtatum cuncta

reponerentur, qvi futurus fuerat, ſi Weſtphalicæ Paci vis ſua roburqve conſtitiſſet. Qvin & hanc ipſam, qvam tradimus hiſtoriam, ſi, qvibus ad Auſtriacorum, Gallorum, Svecorum, aliorumve ſcriniaria aditus, auctiorem reddere lubuerit, ingentis certè litterarum orbem beneficii debitorem habebunt. Nobis eqvidem id jucundum, ipſaqve bene facti conſcientia glorioſum erit, rem litterariam ſi non noſtro labore, laboris ſaltem exemplo juviſſe.

AD

AD
Biblipolos & Typographos.

NOn adeò qvidem impenſè noſtra nobis placent, ut ab aliis attemptari metuamus. Satis erit nobis, emptorem, lectoremqve, & ſi fortuna faveat, eum qvoqve faventem invenire; de Bibliopolarum Typographorumqve nimio in ea amore auſuq; ſecuris. Aliter viſum viro honeſto, cujus ſumptu atq; periculo iſta prodeunt. Hujus timori, qvanqvam forte falſo, conſulere, cùm de re ejus agatur, jus fasq; arbitrati, hisce rogare ſimul ac monere voluimus, ne res alienas, neq; ideo, qvod Titulo atqve inſcriptione Domini careant, pro

derelictis habitas, occupare, alienisq; typis ſuam facere, animum qvisqvam inducat. Neq; enim difficile futurum, adjectis qvibusdam mutatisq; aliam mox editionem adornare, qvem præ ceteris eligant, ſi cui noſtra legere lubuerit. Qvo nos labore, ſuiq; damno ſeſe ipſos ut levent, etiam atq; etiam precamur obteſtamurq;. Æqvum certe, ipſoq; exemplo utile fuerit, qvi publicam rem ſuis impenſis juverit, ne privata ejus qvid inde detrimenti capiat.

SYL-

SYLLABUS LIBRORUM.

LIB. I.

1. Introitus ad Tractationem operis. 2. Tentata belli Germanici compoſitio Francofurti; Propoſitio Cæſareanorum ibi facta; Evangelicorum ad eam Reſponſum; irrito ſucceſſu. 3. Tractatus alii; præliminares Hamburgi tranſacti, ad ſuſcipiendam tractationem Monaſterienſem atque Oſnabrugenſem. 4. Digreſſio, ipſius operis prævia, de Cauſſis Belli Germanici civilis. 5. Cujus præcipua origo ex religione, & Lite inde, circa Bona Eccleſiaſtica, exorta. 6. Principia, occaſiones, & quaſi præludia, iſtius belli; videlicet, Motus Truchſeſſiani. 7. Electio Epiſcopi Argentinenſis inter Pontificios, atq; Evangelicos Capitulares controverſa. 8. Proſcriptio Urbis Donaverdæ. 9. Succeſſio Juliacenſis. 10. Unio, Liga. 11. Bellum Bohemicum. 12. Fœdus contra Domum Auſtriacam. 13. Bellum Danicum. 14. Meckelburgiorum ejectio. 15. Ferdinandi II. Imp. nimia & periculoſa conſilia. 16. Evangelicis maximè infeſti, in quos Edictum Reſtitutionis de A. 1629. 17. Proceſſus contra immediatam Imp. Nobilitatem. 18. Procerum Imp. querelæ adverſus Ducem Fridlandium. Fœdus Lipſienſe. 19. Cauſæ Juſtificæ Belli illati à Svecis; Gallis; utriusq; cauſæ vera & ſvaſoria.

20. Succincta Deſcriptio Status Europæi tempore Tractationis Weſtphalicæ, & qvidem 21. In Italia. 22. Hiſpania. 23. Britannia. 24. Gallia. 25. Polonia, & Dania, deniqve 26. In ipſa Germania.

LIB. II.

1. Legatorum Svecorum adventus Oſnabrugæ; eorumq́ litteræ Invitatoriæ ad Pacis Tractatus ad Imperii Proceres; ut & Gallicorum. 2. Cæſaris ad eosdem Proceres, contra Gallicas. 3. Gallorum Invitatoriæ ad Senatum Auguſtanum. 4. Ad Urbes Hanſeaticas, & inflicta harum Legatis à Gallis contumelia. 5. Cæſareanorum ingreſſus Monaſterii atq́ Osnabrugæ. 6. Difficultas ob Dani admiſſionem. 7. Controverſia, de Proceribus Imp. ad Pacificationem admittendis. 8. Treviri reſtitutio à Gallo, & ſalvi conductus pro Mediatis à Svecis petiti. 9. Cæſaris ob has cauſas literæ ad Franconicum Circulum, & Imp. Deputatos. 10. Cauſæ, ob qvas Cæſar Ordines admittere recuſarit, tandem tamen adſentiens. 11. Controverſia, de Modo Tractandi. Variæq́ de illo ſententiæ. 12. Prima Propoſitio (Friedens-Propoſition) Svecorum. 13. Gallorum. Cæſareanorum de iis ſententia. 14. Svecorum jacti pro æqvitate Poſtulatorum ſuorum, & contra Cæſarem, atq́ Electores, ſermones. 15. A Proteſtantibus pronis auribus accepti, horumq́ adverſus Domum Auſtriacam qverelæ. 16. Inclinatio Electoris Saxonici, plerisq́ Proteſtantibus improbata. 17. Svecorum atq́ Proteſtantium opinio & qve-

ſtus

ſtus de Gallis. 18. Quæſtio de Loco Modoq; Tractandi, reſumta. 19. Cauſa à Monaſterienſibus, cur Monaſterium tractationi deſtinanda, allata; ab Osnabrugenſibus impugnata; irrito itidem Memmii Galli apud Svecos. 20. Moguntini apud Brandeburgicos, & Cæſareanorum apud Osnabrugenſes eam in rem cônatu. 21. Osnabrugenſium conatus contrarii; Monaſterienſium aſſenſus; 22. Et tandem Gallorum. 23. Lis de admiſſione Magdeburgii, Durlaceni, Caſſellani, &c. ad conſultationes publicas. Monaſterienſium contra hos ſententia; 24. Contraria Osnabrugenſium, & pro ea rationes. 25. Orta inde difficultas occaſione reſponſi Cæſareanorum ad Propoſitiones Regiorum, Proceribus Imp. communicandi, & qva ratione ea tandem ſublata. 26. Cæſareanorum propoſitio ad Proceres. 27. 28. Ipſumq; reſponſum ad Propoſitionem Svecicam. 29. Gallicam. 30. Continuatio litis de admiſſione memoratorum Ordinum. 31. Osnabrugenſium ob eam rem literæ ad Monaſterienſes. 32. Horum reſponſum. 33. Osnabrugenſium de iis deliberatio. 34. Et legatio atq; reſponſum ad Monaſterienſes. 35. Et ipſa irrita. Novæ Monaſterienſium conditiones ratione Magdeburgii; 38. Repudiatæ ab Osnabrugenſibus. 39. 40. Alia Tractatio Osnabrugæ inſtituta. 41. Et ipſa nullo ſucceſſu. 42. Lis hac tandem ſopita. Origo ſcamni transverſi in Concilio Principum (der Querbanck im Fürſten-Rath.) *43. Excellentia Electoralium. 44. Bavaro imputata. Procerum de ea ſententia. 45. Rationes Electoraliũ.*

b 5 46. Ju-

46. Judicia de hoc Electoralium. 47. Svecorum & Auſtriacorum. 48. 49. Reſponſum Cæſareanorum Regiis exhibitum. Lis de SalvoConductu Mediatis (Reichs-Mittelbahren) *à Cæſareis præſtando. 50. Adventu Trautmansdorfii, ſupremo Cæſareæ Legationis principe, ſublata. 51. Gallorum de Trautmansdorfii adventu criminatio. 52. Modus Replicandi ad ReſponſumCæſar. interRegios tranſactus. 53. In Præliminaribus ſalvus conductus pro Lotharingo à Cæſareanis. 54. 55. Pro Luſitano à Svecis deſideratus, fruſtra uterqve. 56. Modus replicandi inter Cæſareanos & Svecos. 57. Replica Svecorum ad Proœmium Reſponſi Cæſarei, de cauſis belli, & an illud à Svecis Imperio illatum, adeoqve pro hoſtibus ejus, ut & Hiſpani cenſendi ſint? 58. Ulterius, ad Claſſem I. de Negotiis Imperii, nempe (1) Amneſtia, (2) Privilegiis & Juribus Ordinum; præſertim fœderum cum exteris, (3) Gravaminibus, & (4) Commerciis. 59. Ad Claſſ. II. (1) de ſatisfactione Svecica, (2) Caſſellana & (3) militiæ. 60. Ad Claſſ. III. de Pacis Reductione atq; ſecuritate & deniqve 61. 62. De Executione Pacis; ubi de liberatione Eduardi Bragantini, ab Hiſpanis detenti. 6. Replica Gallorum, præſertim ratione auxilii Hiſpano contra Gallum à Cæſare non ferendi; electionis Regis Romani; ſatisfactionis Gallicæ; Cauſæ Lotharingicæ, & mutui fœderis pro conſervanda Pace. 64. Judicia de Replicis Regiorum. 64. Pro. 66. Contra. 67. Inprimis Cæ-*

ſarea-

ſareanorum; 68. Brandenburgiorum, Mekelburgenſium, aliorumqve. 69. Qvid occaſione colligendorum Gravaminum Evangelicorum, inter Electores Brandeburgicos, & Principales (Fürſtl. Evangeliſchen) *contigerit. 70. Exhibitio dictorum Graminum, concernentium (1) Reſervatum Eccleſiaſticum. (2) Jus reformandi Cœnobiorum mediatorum. (Mediat-*Stiffter) *(3) Autonomiam ſubditorum* (Freyſtellung der Religion.) *(4) Reditus ſacros ex alieno Territorio pendendos; Jurisdictionem Eccleſiaſticam, & ſcripta Paci internæ adverſa. &c. 71. Gravamina Politico-Eccleſiaſtica circa (7) Majora vota. (8) Imparem Deputatorum Imperii numerum, (9) Donaverdæ reſtitutionem, & juſtitiam publicam, ubi de tollendis Dicaſterio Rotvilenſi, Provinciali Svevico, &c. & inſtituendis aliis, Cameræ Spirenſi & Cæſareo aulico æqvalibus. 72. Qvo animo accepta à Cæſareis, Moguntinis, Regiis.*

LIB. III.

1. Reſponſum & Gravamina Catholicorum. 2. Deliberationes Principum Collegii ſuper Propoſ. reg. & reſponſo Cæſareorum, & qvidem 3. De eo, an Gallorum & Svecorum bellum contra Imperium? 4. An contra Hiſpanum? 5. De Tractatibus Schœnbekianis. 6. Amneſtia Pragenſis, Ratisbonenſis, emendata. 7. Approbata à Catholicis. 8. Secus ab Evangelicis. 9. De Fœderibus Ordinum Imp. cum Exteris. 10. De Hiſpano Paci Germanicæ innecten-

do.

do. 11. 12. De cauſa Lotharingica; ubi de Caroli Lotharingi conſiliis, actionibus, &c. 13. De electione Regis Rom. 14. Præſertim vivo Imperatore. 15. 16. 17. De ſatisfactione Svecica. 18. 19. Gallica. 20. 21. Caſſellana. 22. Digreſſio de origine Controverſiæ Caſſellano-Darmſtadinæ. 23. Monaſterienſium conſultatio & ſententia de iſta ſatisf. Caſſellana. 24. Tractatus Gravaminum. 25. Propoſita ab Evangelicis. Media circa (1) Reſervatum Eccleſiaſticum. 26. Oblata Svecis. 27. Cæſareis. 28. Media Evangelicorum, circa (2) Bona Eccleſiaſtica mediata; (3) Autonomiam ſubditorum, & (4) Reditus ex alieno Territorio. 29. Catholicorum Media (Gegen-Vorſchläge) *circa eadem; ut & ratione Juris dictionis Eccleſiaſticæ. 30. Communicata Evangelicis. 31. Conſultatio de auxilio ab Imperatore Hiſpano contra Gallum ferendo. 32. Circa Punctum Aſſecurationis Pacis; ubi 33. De mutuo fœdere pro conſervanda Pace, à Gallis propoſito. 34. De liberatione Eduardi Bragantini. 35. Evangelicorum Gravamina Politica; (1) Comitiorum intermiſſio. (2) Defectus Matriculæ, & militaris Diſciplinæ. (3) Electorum nimia poteſtas in Capitulatione Cæſarea formanda; Conventibus Electoralibus. (4) Delectorum Imp. Conventu; & affectato Excellentiæ Titulo. (5) Voti Civitatum Imp. impugnatio. (6) Exemtiones illegitimæ. (7) Collationes Dignitatum in immeritos. 36. Electoralium Secundariorum Præcedentia præ Principum Legatis.*

37. *Ca-*

37. Catholici Svecorum operam in componendis mutuis Gravaminibus exqvirunt. Evangelicorum ea de re ſententia. 38. Svecorum; Catholicorum medium de temporaria ſacrorum Bonorum poſſeſſione aliqvatenus probantium; minori aſſenſu Evangelicorum. 39. 40. Tractatio Osnabrugæ cum Monaſterienſibus inſtituta. 41. Lis de objecto Tractationis, an ſcil. Evangelicorum, an Pontificiorum Media pro eo habenda. Evangelicorum Argumenta. 42. Pontificiorum. Et de tollenda hac Lite conſilium. 43. Ab Evangelicis acceptum. 44. Horum ad removendam Transactionem temporariam conatus. 45. Tractatio inter Pontificios & Evangelicos reaſſumpta; & horum Præmonita. 46. Reſponſum Catholicorum ad ea. 47. Remedia Gravaminum ab Evangelicis rurſum propoſita. 48. Cæſareanorum eam in rem conſilium. 49. Pontificiorum de iis ſententia; & oblata alia media, ratione Bonorum Eccleſiaſticorum. 50. Ab Evangelicis itidem rejecta. Conventio de negotio per Cæſareos ac Svecos tractando. 51. SCtum Electorale in Propoſitiones Pacis. 52. Civitatum Imp. 53. Curiarum Conſulta de propoſ. Pac. Cæſareis exhibita. Horum Duplica ad Svecorum Replicam; de ſalvo Conductu pro Luſitanis; Cauſis belli Svecici; Bellum Svecorum an contra Imperium? Hiſpanum? Ad Claſſ. 1. de Amneſtia. Juribus Statuum. Gravaminibus. Reformatis. Commerciis. Ad Claſſ 2. de ſatisfactione Svecica. Haſſiaca. Militiæ. Ad

Cl. 3.

Cl. 3. de auxilio Svecis à Gallo, & Hiſpanis à Cæſare non ferendo; & liberatione Bragantini. 54. Duplica ad Replicam Gallorum; in ſpecie de Pace inter Hiſpanos & Gallos; Lotharingo; Electione Regis Romani; ſatisfactione Gallica. 55. Projectum Inſtrumenti Pacis, Trautmansdorfii. 56. Svecorum & ceterorum Evangelicorum de eo ſententia. 57. 58. Evangelici diviſi in Zelotas; 59. Remiſſos. 60. Et Medios, malè ideo à Zelotis habitos. 62. Trautmansdorfii conſiliũ de componendis Gravaminib9; à Proteſtantibus neglectum. 63. Gallorum. 64. Itidem ab Evangelicis rejectum. 65. Der Cathl. Hauptſächl. Erklärung über die Religions-*Gravamina. 66.* Der Evangel. fernere Gegen-Erklärungs-*Puncten. 67,* Der Cathol. weitere und endliche *Compoſitions*-Vorſchläge. *68. Non omnibus Catholicis probata. 69. Satisfactio Regum. Cæſareorum de ea conſilia. 70. Satisfactio Gallica. Bavari in eam rem conſilium. 71. A Cæſareis acceptum; primò id diſſimulantibus. 72. Cæſareorum oblatio. 73. Spreta à Gallis. Ab Auſtriacis adjectis conditionibus reſtricta. 74. Gallorum ad eos Declaratio. 75. Cæſareorum oblatio erga Svecos. 76. Brandenburgiorum ob Pomeraniam oblatam querimoniæ. 77. Evangelicorum interceſſio apud Svecos; & de ipſa re ſententia. 78. Interceſſio iterata, 79. Judicia quorundam ex ipsâ domo Brandenb. pro Svecis. 80. Poſtulata Caſſellana; etiam Evangelicis improbata. 81. Publica de*

de iis conſultatio. 82. 83. Cauſa Palatina. Judicia de Palatini proſcriptione ; Evangelicorum. 84. Brandenburgiorum poſtulata pro Palatino. 85. Acre Bavari reſponſum. 86. Evangelicorum cura in cauſa hac componenda. 87. Rationes componendæ ei allatæ. 88. A Palatinis rejectæ. Svecorum conſilium de alternatione Electoratus ; ſpretum à Bavaro. 89. Palatinorum Queſtus & Poſtulata. 90. Bavaricorum ad ea reſponſum. 91. Simultas Auſtriacorum & Bavarorum ; & iſtorum contra Bavarum conſilia & conatus. 92. Evangelicorum deliberatio ſuper noviſſimis Pontificiorum conditionibus. Magdeburgiorum Zelus in impugnando Reſervato Eccleſiaſtico. 93. A ceteris Evangelicis non omnino probatus. Eorum ſententia pro Autonomia. 94. Colloqvium Evangelicorum Monaſterienſium atq; Oſnabrugenſium Lengericam indictum ; eorum diſſidio ſuſpenſum. 95. Inſidioſa Cæſareorum Qvæſtio, Evangelicis de ſatisfactione militis propoſita ; ab Evangelicis alio actu eluſa. 96. Conventus Lengeranus Evangelicorum. Der Evangel. endliche Gegen-Erklärung. *97. Controverſia Urbium Imp. cum Nobilitate immediata de Præcedentia. Nobilium Argumenta. Urbium. Medium compoſitionis. 98. Declaratio Evangelicorum exhibita Cæſareis. 99. Catholicis ; in diverſas ſententias ſciſſis. Bavaricorum oblatio erga Evangelicos. 100.* Der Cathol. Bedencken / *ſuper dicta Declaratione. 101. Evangelicis per Cæ-*

ſareos

ſareos ſignificata.102.Evangelicorum inde indignatio.103. Et ad Coronas refugium. 104. Judicia de Pontificiorum duritie. 105. Eorum auctus animus, unde. 106. Saxonicorum Electoralium Media in P. Gravaminum. Evangelicis Oſnabrugenſibus ſummè improbata; ſecus à Monaſterienſibus. 107. Nova lis de Loco atque ordine tractandorum Gravaminum mutandis, atque excludendis inde Svecis. 108. Cæſareorum eam in rem hortamenta erga Evangelicos Monaſterienſes. 109. Horum aſſenſus; & Svecorum inde atque Osnabrugenſium indignatio. 110. Conventus Saxonicorum in pago Lengerich. 111. Tractatio de Gravaminibꝰ Monaſterii ſuſcepta. 112. Inter Deputatos utriuq; partis. Alia inter Cæſareos, Svecos, & Proteſtantes. 113. Ab Oxenſtiernio turbata. 114. Nova Catholicorum oblatio. Proteſtantibus non ſatis grata. 115. Recompenſatio pro Pomerania à Brandeburgiis poſtulata; ab ipſis Evangelicis improbata. 116. Svecorum agendi hac in re ratio; Evangelicis moleſta, ſuſpectaqve. 117. Nova Svecorum Poſtulata. Cæſareorum in plerisqve adſenſus. 118. Queſtus Brandenburgiorum. 119. Friderici Holſati, ob Archiepiſcopatum Bremæ Svecis cedendum. 120. Poloni interceſſio ratione Pomeraniæ. 121. Brandeburgiorum vehementia. Ablegatorum Provinciæ Pomeraniæ conſilium; nemini probatum. 122. Legati à Cæſareis & Gallis ad Brandenburgium perſvadendum miſſi. Galli oblatio. 123. Electoris reſponſum. Gallo.

Gallo. Ablegatis Electoralium. 124. Cæſareorum.

LIB. IV.

1. Evangelicorum Interceſſio à Brandenburgicis deſiderata. Iſtorum eam in rem dubia; certo modo tandem annuentium. 2. Ad eam Interceſſionem Reſponſio Cæſareorum. 3. Svecorum. 5. Ultima horum Propoſitio. 6. Brandeburgiorum ad eam Declaratio. Inter utrosqve tandem conventum. 7. Recompenſatio Brunſvicenſis. 8. Controverſia de Bremenſi Seſſione. Bavari invectiva in Svecos ob arrogatum primum locum; & agitatam ſui excluſionem è Principum Curia. Media componendæ huic liti allata; ſopita. 9. Continuatio Tractationis de Satisfactione Gallica; oblatæ à Gallis conditiones. 10. Qveſtus Wirtembergiorum. 11. Lindavienſium. 12. Pronis Evangelicorum auribus accepti. 13. Tractationis de Satisfactione Gallica capita. 14. Legatio Svecica ob cauſam Palatinam Lutetiam miſſa. 15. Fruſtra. Palatinorum in re differenda conſilia. Exigua à Gallis ſpes. Neoburgi induſtria in aſſerenda communis Domus dignitate. 16. Colloqvia in P. Gravaminum inter Cæſareos, Svecos & Evangelicos inſtituta. Difficultas ob terminum Reſtitutionis, eosqve qvi ante iſtum terminum læſi. Ob Epiſcopatum Mindanum & Oſnabrugenſem; Locum Evangelicis Epiſcopis aſſignandum; Avtonomiam. 17. Judicia de Evangelicis. 18. 19. Ipſorum Evangelicorum.

 In

In ſpecie ratione Avtonomiæ. 20. Novæ & mitiores Cæſareorum conditiones. 21. Ab Evangelicis itidem ſpretæ. 22. Objurgatis ideò à Cæſareis. 23. Reſponſum Evangelicorum dilatorium. Alia rurſum Cæſareorum oblatio. Evangelicis non omnino ingrata. 24. Reſtauratum inde inter Volmarum & Salvium colloqvium; nullo ſucceſſu. 25. Conventus inter Cæſareos, Svecos, & Evangelicos repetiti. Difficultas ob Avtonomiam in terris Auſtriacorum. 26. Saxonicorum Electoralium inde indignatio & expoſtulatio cum Cæſareis. 28. 29. Projectum ſecundum Inſtrumenti Pacis Cæſareanorum. Ab iis mitigatum. 30. Deliberatio in id Evangelicorum. 31. Projectum Svecorum. A Cæſareis improbatum. Laudatum etiam à Pontificiorum quibusdam. 32. Largior Cæſareorum oblatio. Evangelicis maxima ex parte probata. 33. Unica ferè difficultas in Avtonomia Auſtriacorum. 35. Plerarumq; controverſiarum compoſitio; reliqvis Monaſterium rejectis. 36. Inſtituta Monaſterii Tractatio. Pontificiorum adverſus Tractata contradictio. 37. Eorum Qverelæ contra Cæſareos. 38. 39. Cæſareorum Apologia. 40. Trautmansdorffii abitus. 41. Tractatio inter Lambergium, Volmarum, & Salvium continuata. Aſſiſtentia Auſtrio-Hiſpanica. 42. Bavari in ea rè pro Gallis ſtudia. Temperamenta à qvibusdam propoſita. 43. Satisfactio Caſſellana à Gallis ſuſtentata. Cæſareorum oblatio;

ubi-

ubiqve rejecta. 44. Continuatio Tractationis Caſſellanæ. 45. Catholici ob Caſſellana Poſtulata Transactionem Gravaminum confirmare recuſant. 46. Suſpicio & ſollicitudo Evangelicorum ex Pontificiorum litteris ad Bavarum, ab ipſis Bavaris communicatis. 47. Epiſtola Muhlmanni Jeſuitæ, Egræ à Svecis inventa. 48. Et Cæſareorum ambiguitate. 49. Oxenſtiernii minæ de retractandis pactis. A Salvio explicatæ mitigatæqve. 50. 51. Reſtaurata Tractatio. Ejus difficultates. Alexandri Erskenii pro Exulibus Auſtriacis ſtudia. Bavaricorum ad pacem promovendam promiſſa. 52. Erskenii poſtulata pro Auſtriacis Evangelicis. 53. Colonienſis & Osnabrugenſis armiſtitium cum Svecis & Landgravia renunciant. Colonienſis litteræ ad Landgraviam, Wrangelium, & Kœnigsmarkium. 54. Reſponſum Landgraviæ. 55. Kœnigsmarkii. 56. Spes Evangelicorum ex Bavaro & Colonienſi. 57. Eorundem ſuſpicio in Bavarum. Leuxelringii Auguſtani pro bello conſilia. Catholici in qvatuor factiones diviſi. 58. Volmari Tractatio à Proteſtantibus expetita. 59. Cæſareorum in protrahendo pacis negotio conatus; Saxoni, Bavaro, aliisqve Catholicorum improbati. 60. Saxonicorum officia apud Cæſareos, ad celerandam pacem, horumqve reſponſum. 61. Poſtulatum Gallorum, ut Auſtriaci Landgraviorum Alſatiæ titulo abſtinerent. 62. Et in decem Civitates Præfecturæ Hagenavienſis. Procerum pro iis, ut &

Lotharingo, ac Imp. Vaſallis Metenſibus &c. ſententia. 63. Conditiones Palatinis à Cæſareis oblata. Palatinorum Declaratio. 64. Svecorum pro Palatinis ſtudia. 65. Deliberatio & ſententia Procerum de cauſa hac, & inſtitutione octavi Electoratûs. Electoralium. Eqveſtris Imp. Ordinis, Svecorum. 66. Deputatio Imp. Collegiorum ad Svecos in hac cauſa. Evangelicorum conſilium, à Svecis comprobatum. 67. Palatinorum repugnantia; irrita; Cauſâ ad Bavari votum decisâ. 68. Armiſtitium Gallo-Sveco Bavaricum. 69. Legatio contra eam rem à Svecis Lutetiam amandata. 70. Fruſtra. Induciæ perfectæ. Improbatæ Cæſari. 71. Hujus ad Bavarum litteræ. 72. Bavari reſponſum. 73. Rixa Auſtriacorum cum Bavaricis. 74. Werthii Bavaricæ militiæ Ducis ad Cæſarem defectio. Suſpicio inde Svecorum in Bavarum; Et ad eum Wrangelii litteræ, atqve Legatio. Bavari reſponſum, 75. Et literæ ad Cæſarem. 76. Hujus reſponſum 77. Induciæ à Bavaro Svecis renunciatæ. 78. Regina ad illum reſponſum. 79. Et litteræ ad Gallum. Reginam matrem, & Cardinalem Mazarinum. 80. Joannis Erneſti, Legati Bavarici ad Legatos Svecicos Reſponſum. 81. Evangelicorum inde metus; Erneſti Bavarici Legati conteſtatione mitigatus. 82. Satisfactio Militiæ Svecicæ, ab Erskenio flagitata; atqve inde tam Evangelicorum qvàm Pontificiorum conſternatio. 83. Literæ Cæſaris ad Ordines

Imperii. 84. *Continuatio Tractationis Gravaminum.* *Cæſar bellum malle ſuſpectus.* 85. 86. *Increpitur à Bavaro.* 87. *Cæſareorum profeſſum tardandæ in Hiſpanorum gratiam pacis ſtudium.* 88. *Tractatio Oſnabrugæ à Volmaro reaſſumpta. Bavaricorum pro Pace, & contra Pontificios auſteriores vehementia.* 89. *Nuncii Apoſtolici Proteſtatio ad Proceres Pontificios.* 90. *Pontificis neglectus.* 91. *Hiſpanorum conatus in impediunda pace; ſuſtentatorum à Cæſareis, ingenti Pontificiorum pacificorum indignatione.* 92. *Saxonis conſilia armorum reſumendorum; contra Brandenburgii.* 93. *Evangelicorum inſtantia apud Cæſareos ob maturandam pacem.* 94. *Cæſarei conventis cum Trautmansdorffio ſtari poſſe negant. Præcipua Puncta Catholicis improbata.* 95. *Catholicorum Declaratio ad Cæſareorum poſterius Projectum Inſtrum. Pacis; in puncto Satisfactionis Svecicæ.* 96. *Evangelicorum è contra inſtantia.* 97. *Cæſareorum queſtus ob nova Svecorum poſtulata, ratione Satisfactionis. Svecorum excuſatio.* 98. 99. *Saxonici Electoris de his Tractatibus ſententia.*

LIB. V.

1. *Ulterior Evangelicorum Declaratio de Projecto Cæſareo Inſtrumenti Pacis.* 2. *Caſſellanorum turbamenta.* 3. *Longovillani Ducis abitus.* 4. *Catholicorum reſponſum ad Evangelicorum declarationem.* 5. *Conventus quorundam Catholicorum & Evangelicorum, ex ipſis Evangelicis quibusdam*

busdam improbati. 6. Cæſarei Evangelicis novas conditiones afferunt. 7. Pontificiis Conventus iſtos exprobrant. Saxonicus Electoralis iis abſtinere jubetur. 8. Congreſſus Cæſareorum cum Svecis. 9. Cum Electoralibus, Saxonicis & Brandeburgicis. 10. Reliqvis Evangelicorum Deputatis. 11. Horum adverſus Catholicos querelæ. Iſtorum reſponſum; pactis Trautmansdorffianis ſtare conſtanter negantium. 12. Alius tractandi modus ab Evangelicis in medium allatus; Cæſareis, Catholicis, & tandem etiam Oxenſtiernio probatus. 13. Tractationis impedimentum à Saxonicis Electoralibus, atqve Gallis. 14. Tractio rurſum ſuſcepta. Cauſæ nimirum adhuc controverſæ. 15. Punctus Juſtitiæ tractatus, & transactus. 16. In Puncto Autonomiæ Cæſareorum conditiones. 17. Svecis & Evangelicis ingrata; Evangelicorum moderata conſilia, & conditiones. 18. Svecis non adverſa. Secus Cæſareis, & ceteris Pontificiis. 19. Poſt varias difficultates Punctus iſte tandem transactus. 20. Caſſellani de ſatisfactione ſua tractari petunt; Pontificiis & Cæſareis in Gravaminibus atqve Amneſtia, præſertim Auſtriæ Exulum pergendum contendentibus. Punctus de Senatu Auguſtano, & de Compenſatione Brandeburgica ac Brunſvicenſi transactus. 21. Renovata lis de ordine tractandæ Amneſtiæ Exulum, & ſatisfactionis Caſſellanæ. 22. Evangelicorum & Catholicorum ad obſtaculum illud removendum conſenſus; neglectus à

Cæſa-

Cæſareis. Diſceptatio de Exulibus in aliud tempus dilata. 23. Nova Caſſellanorum Poſtulata. 24. Satisfactio Caſſellana in certis articulis transacta. 25. Continuatio Tractationis Amneſtiæ. 26. Cauſa Badenſis. Ejus origo. 27. Evangelicorum conſilium de transactione à Durlacenis ineunda. 28. Cauſa Badenſis proviſionaliter transacta. 29. Punctus Amneſtiæ uſqve ad cauſam Caſſellanam ſubſcriptus. Cauſa Exulum reſumpta; atqve ejus difficultates. Ea à Svecis auro prodita. 30. Svecorum diſſimulatio pacti eam in rem initi. Evangelicorum contradictio. 31. Procerum de ea re conſultatio & ſententia Auſtriaci. 32. Ejusdem de ſatisfactione militis Svecici. 33. Ceterorum. 34. Deputatorum ab Ordinibus labor pro Exulibus apud Cæſareos initus. 35. Circuli Svecico, Cæſareo, & Bavarico militi adſignati; reliqvis omnibus negati. 36. Bavarorum ultra poſtulatum. 37. De Reformatis, an ii ſub Pace Religionis comprehenſi? Affirmativa. 38. Negativa. 39. Lutheranorum de ea illis communicanda ſententia. 40. Tractatus de hac re. Lutherani Reformatos ad Pacem Religionis admittunt; at cum conditione non reformandi Lutheranos. 41. Rejecta à Reformatis; ad Svecorum opem confugientibus; à qvibus non ex voto accipiuntur. 42. Suborta inde Qvæſtio, an Jus Reformandi juri ſuperioritatis annexum ſit. Negativa. 43. Affirmativa. Sententia media. 44. 45. Continuatio Tra-

ctationis cum Reformatis. 46. Batavorum literæ ad Evangelicos pro Reformatis. 47. Reſponſum Evangelicorum. 48. Svecorum temperamentum, partibus non omnino ingratum. Variæ formulæ. 49. Nova Reformatorum poſtulata; rejecta à Lutheranis. 50. Brandeburgiorum Projectum; ab iſtis itidem repudiatum. 51. Aliam exhibentibus, Reformatis qvoqve tandem probatam. 52. Cauſa Reformatorum transacta. Electoris Saxoniæ Proteſtatio. 53. Projectum Cæſareorum novum Inſtr. P. 54. Conſultatio Ordinum, de ſatisfactione militis. 55. Concluſum. 56. Oxenſtiernii ad illud declaratio. 57. De ea Ordinum ſententia; in ſpecie, de Puncto Executionis & Aſſecurationis Pacis cum Puncto ſatisfactionis militiæ jungendo. 58. Oxenſtiernii inſtantia. 59. Altercatio cum Bavaricis. 60. Continuatio tractationis de ſatisfactione militis Svecici. 61. Ordinum oblatio qvatuor millionum; ſpreta. 62. Satisfactio pro milite ipſorum Caſſellanis flagitata. 63. Negata ab Ordinibus, & præcipue à Saxone impugnata. 64. Monaſterienſium contradictio, in puncto ſatisfactionis militis Svecici. 65. Osnabrugenſes ſex tonnas florenorum offerunt; fruſtra. 66. Principum Curia qvinqve tandem thalerorum milliones Svecis certo modo decernit; adſentiente tandem Septemvirorum atqve Urbium Collegio. 67. Sveci rem, non modum acceptant. 68. Monaſterienſium Decretum contra Conceſſionem iſtam; & Cæſareo-

rum

rum querelæ. 69. Oſnabrugenſium conatus, Gallicum quoque negotium Oſnabrugam Monaſterio trahendi; recuſante Servientio. 70. Et multo magis Cæſareanis. 71. Inſtitutæ nihilominus iſtorum deliberationi intercedentibus. 72. Ordinum ad iſtorum obteſtationem reſponſum. Tractatio Oſnabrugæ abrepta. 73. Senatus Auguſtani renitentia contra transactam puritatem. 74. Evangelicorum Procerum literæ ideo ad Cæſarem. 75. Ad Senatum Auguſtanum. 76. Hujus reſponſum. 77. Continuatio tractationis de ſatisfactione militis, ratione ſolutionis & aſſecurationis. 78. Reginæ Sveciæ literæ excuſatoriæ ad Ordines. 79. Cæſareorum inſtantia ob ipſorum militem. 80. Termini ſolutionis cum Svecis conventi. 81. Notæ Svecorum ad noviſſimum Cæſareorum Inſtrumentum. 82. Continuatio de Amneſtia & reſtitutione Exulum Auſtriacorum; tandem transacta. 83. Singularis Catholicorum & Evangelicorum concordia. 84. Tractationis impedimentum à Cæſareorum in Hiſpanos ſtudio. 85. Injectæ inde novæ quæſtiones difficultatesque. 86. Ab Ordinibus ſolutæ. 87. Inſtrumentum Pacis à Cæſareis, Svecis, & Oſnabrugenſibus perfectum. De ſubſcriptione ſenatorum Regni Sveciæ. 88. Inſtrumentum Pacis coram Ordinibus recitatum. Eorum ad id Monita. 89. Altercatio ob ſatisfactionem militis Caſſellani. 90. Deputati ex Ordinibus ad ſubſcriptio-

ptionem Inſtrum. Pac. Subſcriptio ob Gallos dilata. 91. Contentio de loco Pacem Gallicam tractandi, Osnabrugenſium ſententia. 92. Lambergii Craniique reſponſum. 93. Cæſareorum Reſponſum. Osnabrugenſium, etiam Pontificiæ partis, inde indignatio. 94. Monaſterienſium Proteſtatio contra Osnabrugenſes. 95. Irrita. Declaratio Servientii ad Projectum Inſtrum. Pac. 96. Procerum de ea ſententia. 97. Lis de immediatis Imp. Statibus Alſatiæ, Metis, Tulli, & Viroduni. 98. Tractatio Deputatorum cum Servientio. 99. Gallus Imp. Ordinibus adſcribi offert. 100. Procerum quorundam de dictis ſtatibus ſententia. 101. Salvii irrita apud Servientium preces; & conſilium. 102. 103. An Alſatia Gallo cum qualitate ſtatûs Imp. conferenda. 104. Electorum & Principum ſententia affirmativa. 105. Contra, Urbium. 106. Cæſareorum cum qvibusdam Urbibus ſermo, & illecebræ; ob negotiationem Osnabrugam non transferendam. 107. Fruſtra. Earum conſenſus de negotiatione iſta Osnabrugæ ſuſcipienda. 108. Suſcepta. Declaratio ſtatuum in Puncto ſatisfactionis Gallicæ. 109. Salvio oblatæ. 110. A Servientio rejectæ. Ejus adjecta Declaratio; ab Ordinibus accepta. 111. Ordinum litteræ ad Regem Galliæ. 112. De auxilio Hiſpanis à Cæſare contra Gallum ferendo. Electoralium ſententia. 113. Servientii reſponſum. 114. Approbatum à Salvio. Hujus temperamentum.

Pleris.

Pleriſq; Procerum probatum. Electoralium conſilium de re prius ad Cæſareos deferenda; diſſentiente Principum Collegio; cui & Electorales Urbesque accedunt. 115. Formulæ tranſactionis de iſto Puncto. 116. A Servientio improbata. Illius formula. 117. Res hæc ex parte Ordinum tranſacta; cum reſervatione conſenſûs Cæſarei. 118. Hiſpanica petiti Gallici de Circulo Burgundico à Pace Imp. excludenda &c. Refutatio. Irrita. 119. Nova Gallorum Poſtulata; remiſſa. Inſtrumentum Pacis Gallicum obſignatum & depoſitum. 120. Oſnabrugenſium re confecta iter Monaſterium; & apud Cæſareos excuſatio. 121. Horum Reſponſum. 122. Servientii in Cæſareos ob ſtudium in Hiſpanos ſermones. 123. Cæſaris in pacem inclinatio. 124. Oſnabrugenſes ad accipiendum Cæſareorum Reſponſum unà cum Monaſterienſibus adeſſe jubentur. 125. Notæ Cæſareorum ad inſtr. Pac. Gallicum, & de Pace Oſnabrugæ confecta reſponſum dilatorium. 126. Ordinum è contra. 127. Cæſareorum ſecreta inde indignatio. Et ad iſtos reſponſum. Conſilia contra Cæſarem pacẽ morantem. Jurgium inter Cæſareos & Bavaricos. 128. Colloqvium Brunii cum Saxonicis. 129. Cæſareorum tergiverſatio. 130. Conſultatio cum Electoralib9, & Hiſpanis. 131. Pacem Gallicam tandem acceptantium. 132. Nova ſignandi Inſtrumenti Gallici impedimenta, à Gallis, Svecis remota. 133. Renata. Contentio inter Saxonicos & Brandenburgicos ob Juliaci Ducis titulum; ſopita.

134. *Oxen-*

134. Oxenſtiernius Inſtrum. P. Monaſterii ſubſcribere recuſat; tandem certis conditionibus annuit. 135. Dies ſubſcriptioni præſtituta. 136. Ob Oxenſtiernium & Cæſareos dilata. 137. Pax tandem ſubſcripta. 138. Publicata.

HISTORIA

HISTORIA PACIS WESTPHALICÆ.

Lib. I.

SUMMARIA.

1. *Introitus ad Tractationem operis.*
2. *Tentata belli Germanici compoſitio Francofurti; Propoſitio Cæſareanorum ibi facta; Evangelicorum ad eam Reſponſum; irrito ſucceſſu.*
3. *Tractatus alii; præliminares Hamburgi transacti, ad ſuſcipiendam tractationem Monaſterienſem atqve Oſnabrugenſem.*
4. *Digreſſio, ipſius operis prævia, de Cauſſis Belli Germanici civilis.*
5. *Cujus præcipua origo ex religione, & Lite inde, circa Bona Ecceſiaſtica, exorta.*
6. *Principia, occaſiones, & qvaſi præludia, iſtius belli; videlicet, Motus Truchſeſſiani.*
7. *Electio Epiſcopi Argentinenſis inter Pontificios, atqve Evangelicos Capitulares controverſa.*
8. *Proſcriptio Urbis Donaverdæ.*
9. *Succeſſio Juliacenſis.*
10. *Unio, Liga.*
11. *Bellum Bohemicum.*
12. *Fœdus contra Domum Auſtriacam.*

13. *Bellum Danicum.*
14. *Meckelburgiorum ejectio.*
15. *Ferdinandi II. Imp. nimia & periculoſa conſilia.*
16. *Evangelicis maximè infeſti, in qvos Edictum Reſtitutionis de A. 1629.*
17. *Proceſſus contra immediatam Imp. Nobilitatem.*
18. *Procerum Imp. querelæ adverſus Ducem Fridlandium. Fœdus Lipſienſe.*
19. *Cauſæ Juſtificæ Belli illati à Svecis; Gallis; utriusq; cauſæ veræ & ſvaſoriæ.*
20. *Succincta Deſcriptio Status Europæi tempore Tractationis Weſtphalicæ, & quidem*
21. *In Italia.*
22. *Hiſpania.*
23. *Britannia.*
24. *Gallia.*
25. *Polonia, & Dania, deniqve*
26. *In ipſa Germania.*

I.

ANnum jam qvartum decimum Germania noſtra expleverat, ex qvo poſt audita primum Svecorum arma, non ſuis minus qvam peregrinis viribus lacerata animam agere videbatur, in campo Martio fatali rogo cremanda, funus ducturis, qvi funus eam fecissent, &. qvorum oculis atqve oblectationi ceciderat.

Non

Non certe unqvam atrocioribus Populi Germanici cladibus, magisve juſtis judiciis approbatum fuerat, non eſſe curæ Deo ſecuritatem noſtram, eſſe ultionem; cum tandem beatioris ſeculi ortum pacis aliqva ſpe oblata promitteret clementiſſimum Numen, aut pacatum malis noſtris, aut victorum ſuperbiæ iratum. Verum, ut natura humanæ infirmitatis tardiora ſunt remedia qvam mala, & corpora lente augeſcunt, cito extingvuntur, ſic pacem facilius expulim9, qvam revocavimus; neqve mirum erat, tantum bonum, atqve Germaniæ (ſi præſertim prima belli tentamina computes) jam fere ignotum, non niſi diuturni temporis laboriſqve contentione reparari potuiſſe.

II. Sæpius eqvidem tentata fuerat Germaniæ ſibi aliiſq; conciliandæ ratio, ſed irrito conatu, nondum exactis calamitatibus, qvas peccatis noſtris divinum Numen deſtinaverat. Invitaverant jam Pontificii proximo poſt illata à Guſtavo Adolpho Cæſari ſociiſqve arma Evangelicos ad procurandum mutuæ pacis negotium, cui, accedente Saxonis atqve Brandenburgii Electorum conſenſu, diem tertium Menſis Auguſti, locumq;, Francofurtum àd Mœnum deſignaverant; qvò (a) pudore magis, & ne officio ſanciendæ concordiæ deeſſe viderentur, qvam ejus obtinendæ fiducia, ſe plurimi

Compoſitions-Tag zu Franckfurth A. 1631.

(a) *Theatr. Europ. Tom. II. p. 413. -- 425. Mich. Caſp. Lundorp. Act. pub. Tom. IV. lib. 2. c. 1.*

rimi Evangelicorum contulere, certi, conditiones adſpernari, qvibus adverſam partem felicitati ſuæ, & Ferdinandi opibus præfidentem, demoveri poſſe, nemo ſperabat. Cæſar qvoqve Joannem Caſparem ordinis Teutonici in Pruſſia Adminiſtratorem, Hermannum Baronem Qveſtenbergium, & Conradum Hildenbrandum ICtum eo miſerat, ſuas ibi partes implere.
d. 5. Se-ptemb. A. 1631. Hi ergò conſcripto Ordinum Senatu mandata ſua exponentes, ut in medium afferrent Evangelici, ſi qvæ haberent, reducendæ pacis conſilia, exhortabantur, modo Imperii legibus, Paci Religionis, & præſertim promulgato Cæſaris juſſu ipſaqve æqvitate nixo de reſtituendis bonis Eccleſiaſticis Edicto non adverſa, & qvorum arbitrium Imperatori, ut unico ſupremoqve litium harum judici ſalvum, integrumq; maneret. At verò Evangelicis neq; Judicem competentem, neqve ſententiam juſtam cauſantibus, & ut ex Saxonis Conſilio *Interdicto uti poſſidetis* ad Annum milleſimum ſexcenteſimum & vigeſimum exigendo controverſiæ hæ componerentur petentibus, ex qvo ſcilicet utraqve pars Juribus Bonisve in perpetuum fruerentur, tempore iſto cuicunqve poſſeſſis; eoqve impetrato ſe omni prætextui in reliqva ſacra Bona renunciaturos, & *Reſervato* ut vocant *Eccleſiaſtico* ſuum in poſterum robur permiſſuros ſpondentibus, omnino id ſceleris in ſe admiſſu-

miſſuros negavere Catholici, nunqvam *Re* per Edictum iſtud *judicata* ſe deceſſuros affirmantes, *de Modo* tantum *Executionis* tractationem indulturi; in iſtorum ſcilicet ſolatium, qvi eo ſe læſos legitimis argumentis probare poſſent. Excepta qvoqve vox eſt hominis, non poſtremæ inter Pontificios dignitatis, negantis, *ſe impudentiam Evangelicorum ſatis* (b) *mirari poſſe, tam enormia eo temporum rerumq; ſtatu flagitare audentium, qvo non Catholici ipſorum, ſed ipſi Catholicorum poteſtati manuiq; obnoxii eſſent.* Ita cum nec iſti tam exigua acceptare, nec hi plura largiri vellent, Catholici infecta re & inſalutatis Evangelicis abierunt, ſcripto per Moguntini Legati Scribam, poſtqvam abſceſſerant oblato, mandatorum utriusqve partis inopiam, ob vias militibus hinc inde infeſtas adeoqve intutas tam facile non ſarciendam, neceſſitatem abeundi Legatis Cæſaris partim ob valetudinem minus commodam, partim ob alia negotia impoſitam, aliaqve diſceſſui ſuo obtendentes, adjectis, qvibus non omnem ſpem pacis abitu ſuo ſublatam ſe velle, ſed idonea magis ejus curandæ tempora expectare, profitebantur.

III. Nec meliori ſucceſſu poſtea opus hoc Mulhuſiam deſtinatum, tentatum Schœnbe- Tractatus alii.

(b) Sie verwunderten ſich zum höchſten/was die Evangel gedencken müſten/ihnen dergleichen Zumuthung zu thun/ da ſie doch itzo in ihren (der Cathol.) und nicht dieſe in jener Händen wären.

Francofurti reſumtum, aut Pragenſi deniqve Pactione perfectum eſt, concordiâ ab Imperatore atqve Saxone iis conditionibus ſancitâ; qvæ neqve pacem facerent, neqve bellum finebant. Qvin remedium illud ipſo ferè malò deterius & ob excluſos Suecos irritamentum belli magis qvam medelam fuiſſe, triſti eventu probatum eſt. Poſt varios tandem Tractatus, Tractatuumqve conamina Hamburgi demum inter Conradum Luzavium Auſtriacum, Memmium Claudium, Gallum, atqve Jo. Adlerum Salvium Svecum, Dani opera, de tempore locoqve tractandæ Pacis, illorumqve Legatorum commeatu, qvos qvisqve miſſurus eſſet, eum in modum conventum, ut cum Gallo Monaſterii, cum Svecis Osnabrugæ ageretur; huicqve negotio inchoando vigeſimam & qvintam Martii ſecuturi anni diem dixerunt, (poſtea (c) tamen ad XI. Jul. Anni qvadrageſimi tertii prolatam.) Commeatus literas ad Negotiationem Monaſterienſem Imperator cum Rege Catholico, Gallo, Svecis, Sabaudæ, Batavis, Treviro, Comiti Palatino, Ducibus Brunſvicenſibus, & Landgraviæ Haſſiæ, ceterisqve Imperii Proceribus, Gallico fœderi innexis; Gallus, Cæſari, Hiſpano, ipſorumqve ſociis, Colonienſi, Bavaroqve Septemviris; Osnabrugam autem eundi Cæſar cunctis, qvibus Monaſterium tendendi ſecuritatem ab eo datam modo dixi-

Tractatus præliminaris Hamburgēſis pro Tractatibus Pacis Univerſalis Monaſterii & Osnabrugæ inſtituendis. 15. & 25. Dec. Anno 1641.

(c) *Lundorp. Tom V. Lib. II. c. 50.*

diximus, excepta Sabauda, qvod ibi comparere ejꝰ non intereſſe putabatur; Sveci Cæſari, Moguntino atq;Bavaro Electoribus promiſere.

IV. Cœterum, anteqvam deſtinata componam, repetendum videtur, qvibus ex cauſis, occaſionibus, principiis tanta bellorum moles, cui tum ſubmovendæ laborabatur, coierit; qvalis cum de pace agi cœptaretur, per Europam rerum ſtatus, qvis præſertim Germaniæ habitus, qvæ belligerantium fortuna,& inde ſpei, metus, ſollicitudinis, fiduciæqve argumenta, ut non modo caſus eventusqve rerum, qvi plerunqve fortuiti ſunt, ſed ratio etiam cauſæqve noſcantur.

V. Prima tantum malorum religio ſvaſit, ſolenne iſtud turbarum claſſicum, more humani ingenii, nullas inimicitias infenſius exercere, qvam qvas diverſæ de Deo ejusqve cultu opiniones accenderint; malo, ipſius Chriſti vaticinio prædicto, cujus veritatem à Lutheri Zvvinglíiqve temporibus tantum non univerſa Europæ regna provinciæqve ſuis damnis comprobavere. Vehementius, ſi cum aliis comparetur, clades hæc Germaniam adflixit, mutuis ſuſpicionibus primum, dein qverelis, deniqve bellis agitatam, qvæ Paſſavienſi Tranſactione, mox Auguſtana Pace utcunqve pacata, tranqvillitatis uſum magis qvam ſecuritatem reddidere, ſimultatibus partium cineri adhuc doloſo

Inteſtini Belli Germanici cauſæ, præcipuè ex Religione.

ſuppoſitis, in novam eamqve atrociorem flammam erupturis, ubi melioris fortunæ ſpes, aut virium incrementa, aut occaſionum commoditas qvietis patientiam diſſociatis ſua ſponte animis excuſſiſſent. Et tracta ipſa Pacis conventio in (*d*) jurgiorum materiem, inde Evangelicis; hinc Pontificiis leges ejus aut iniqva interpretatione corruptas, aut vi, ambitu, fraudeve turbatas, conqverentibus, ingenti de Bonis ſacris poſt Transactionem Paſſavienſem occupatis, at majori fere de Reſervato Eccleſiaſtico, controverſia, Pacis Auguſtanæ ſanctione aucta magis qvam ſublata. Et ne medicina ſuppeteret, laboranti tanta humorum intemperie Reip. opem latura, Judex deerat, qvi lites iſtas componeret; ſolito Germanis ex libertate vitio, apud qvos Cæſar multis exceptionibus, & precario Jure parendi imperitat; adeoqve invalido ſummorum Tribunalium auxilio, ſententiis eorum non apud alios fere rei judicatæ auctoritatem obtinentibus, qvam qvorum in commodum latæ ſunt, aut qvibus virium imbecillitas obtemperandi neceſſitatem injungit. Ita graveſcentibus in dies publicis malis, ſubſidia minuebantur. Neqve (*e*) argumenta Evan-

(d) *Vid. Gravamina Evangelicorum d.* 11. *Maj.* 1559. *apud Freyberg. Germ. perturb. & reſtaur. Part.* 2. *Diſc.* 13. *Pontificiorum. Diſc.* 14. (e) *Freyberg. d. Diſc.* 15. *p.* 162. *ſeq. Caraff. de Germ. ſacr. reſtaur. p.* 49. *Edit. Francof.*

angelicis deerant, qvibus non Jure, ſed amica litigãtium pactione diſſidia tranſigunda, contendebant; Pacem Auguſtanam partium conſenſu ſancitam, ideoqve enatas inde rixas, earundem conventione finiundas; qvascunqve Declarationes aut Conſtitutiones, Pacis iſtius legibus vetitas; ac ab ipſo Cæſare Spirenſi Dicaſterio edictum referentes; Ne contra illas aut actionem daret, aut qvidqvam eis adverſum decerneret. Ambitum qvoqve fori, & corrupta judicia incuſantes, Judices, ut iniqvos ejurabant, apud qvos partem alteram gratia prævalere manifeſtum eſſet, neqve adeo dubiam pro Pontificiis ſententiam, ſi causã cum iis agere inſtituerent; Catholicis (*f*) contra, Cæſarei id muneris eſſe, regerentibus, ſubortas inter Cives lites ad Legum ſuis auſpiciis latarum formulam (inter eas & Pacem iſtam numerabant) definire; neqve qvæ contra Declarationes aut interpretamenta illius ſtatuta, Tribunalium cognitioni obeſſe, qvorum officium, injuria oppreſſis Juris remedio ſubvenire. Non etiam vano ſuſpicionis crimine infamari debere hominesCæſaris Procerumqve ſuffragiis ſupremisDicaſteriis adlectos, nec collatam in eos publica lege poteſtatem in iſtorum gratiam revocari, qvibus, ſuæ nimirum iniqvitatis conſciis, qvæcunq; Tribunalia non magis qvã cuicunq; Reo placere poſſint. Ita ſpretis judiciis, unicis fere civilis ſocietatis

 vin-

(*f*) *Freyb. d. l.*

ptionem Inſtrum. Pac. Subſcriptio ob Gallos dilata. 91. Contentio de loco Pacem Gallicam tractandi. Osnabrugenſium ſententia. 92. Lambergii Craniiqve reſponſum. 93. Cæſareorum Reſponſum. Osnabrugenſium, etiam Pontificiæ partis, inde indignatio. 94.. Monaſterienſium Proteſtatio contra Osnabrugenſes. 95. Irrita. Declaratio Servientii ad Projectum Inſtrum. Pac. 96. Procerum de ea ſententia. 97. Lis de immediatis Imp. Statibus Alſatiæ, Metis, Tulli, & Viroduni. 98. Tractatio Deputatorum cum Servientio. 99. Gallus Imp. Ordinibus adſcribi offert. 100. Procerum qvorundam de dictis ſtatibus ſententia. 101. Salvii irrita apud Servientium preces; & conſilium. 102. 103. An Alſatia Gallo cum qvalitate ſtatûs Imp. conferenda. 104. Electorum & Principum ſententia affirmativa. 105. Contra Urbium. 106. Cæſareorum cum qvibusdam Urbibus ſermo, & illecebræ; ob negotiationem Osnabrugam non transferendam. 107. Fruſtra. Earum conſenſus de negotiatione iſta Osnabrugæ ſuſcipienda. 108. Suſcepta. Declaratio ſtatuum in Puncto ſatisfactionis Gallicæ. 109. Salvio oblatæ. 110. A Servientio rejectæ. Ejus adjecta Declaratio; ab Ordinibus accepta. 111. Ordinum litteræ ad Regem Galliæ. 112. De auxilio Hiſpanis à Cæſare contra Gallum ferendo. Electoralium ſententia. 113. Servientii reſponſum. 114. Approbatum à Salvio. Hujus temperamentum.

Pleris.

Pleriſq; Procerum probatum. Electoralium conſilium de re prius ad Cæſareos deferenda; diſſentiente Principum Collegio; cui & Electorales Urbesque accedunt. 115. Formulæ transactionis de iſto Puncto. 116. A Servientio improbata. Illius formula. 117 Res hæc ex parte Ordinum transacta; cum reſervatione conſenſus Cæſarei. 118. Hiſpanica petiti Gallici de Circulo Burgundico à Pace Imp. excludenda &c. Refutatio. Irrita. 119. Nova Gallorum Poſtulata; remiſſa. Inſtrumentum Pacis Gallicum obſignatum & depoſitum. 120. Osnabrugenſium re confecta iter Monaſterium; & apud Cæſareos excuſatio. 121. Horum Reſponſum. 122. Servientii in Cæſareos ob ſtudium in Hiſpanos ſermones. 123. Cæſaris in pacem inclinatio. 124. Osnabrugenſes ad accipiendum Cæſareorum Reſponſum unà cum Monaſterienſibus adeſſe jubentur. 125. Notæ Cæſareorum ad inſtr. Pac. Gallicum, & de Pace Osnabrugæ confecta reſponſum dilatorium. 126. Ordinum è contra. 127. Cæſareorum ſecreta inde indignatio. Et ad iſtos reſponſum. Conſilia contra Cæſarem pacẽ morantem. Jurgium inter Cæſareos & Bavaricos. 128. Colloqvium Brunii cum Saxonicis. 129. Cæſareorum tergiverſatio. 130. Conſultatio cum Electoralib9, & Hiſpanis. 131. Pacem Gallicam tandem acceptantium. 132. Nova ſignandi Inſtrumenti Gallici impedimenta, à Gallis, Svecis, remota. 133. Renata. Contentio inter Saxonicos & Brandenburgicos ob Juliaci Ducis titulum; ſopita.

134. *Oxen-*

134. Oxenſtiernius Inſtrum. P. Monaſterii ſubſcribere recuſat; tandem certis conditionibus annuit. 135. Dies ſubſcriptioni præſtituta. 136. Ob Oxenſtiernium & Cæſareos dilata. 137. Pax tandem ſubſcripta. 138. Publicata.

HISTORIA

HISTORIA PACIS WESTPHALICÆ.

Lib. I.

SUMMARIA.

1. *Introitus ad Tractationem operis.*
2. *Tentata belli Germanici compoſitio Francofurti; Propoſitio Cæſareanorum ibi facta; Evangelicorum ad eam Reſponſum; irrito ſucceſſu.*
3. *Tractatus alii; præliminares Hamburgi transacti, ad ſuſcipiendam tractationem Monaſterienſem atque Oſnabrugenſem.*
4. *Digreſſio, ipſius operis prævia, de Cauſſis Belli Germanici civilis.*
5. *Cujus præcipua origo ex religione, & Lite inde, circa Bona Ecceſiaſtica, exorta.*
6. *Principia, occaſiones, & quaſi præludia, iſtius belli; videlicet, Motus Truchſeſſiani.*
7. *Electio Epiſcopi Argentinenſis inter Pontificios, atque Evangelicos Capitulares controverſa.*
8. *Proſcriptio Urbis Donaverdæ.*
9. *Succeſſio Juliacenſis.*
10. *Unio, Liga.*
11. *Bellum Bohemicum.*
12. *Fœdus contra Domum Auſtriacam.*

13. *Bellum Danicum.*

14. *Meckelburgiorum ejectio.*

15. *Ferdinandi II. Imp. nimia & periculoſa conſilia.*

16. *Evangelicis maximè infeſti, in qvos Edictum Reſtitutionis de A. 1629.*

17. *Proceſſus contra immediatam Imp. Nobilitatem.*

18. *Procerum Imp. qverelæ adverſus Ducem Fridlandium. Fœdus Lipſienſe.*

19. *Cauſæ Juſtificæ Belli illati à Svecis; Gallis; utriusq; cauſæ veræ & ſvaſoriæ.*

20. *Succincta Deſcriptio Status Europæi tempore Tractationis Weſtphalicæ, & qvidem*

21. *In Italia.*

22. *Hiſpania.*

23. *Britannia.*

24. *Gallia.*

25. *Polonia, & Dania, deniqve*

26. *In ipſa Germania.*

I.

ANnum jam qvartum decimum Germania noſtra expleverat, ex qvo poſt audita primum Svecorum arma, non ſuis minus qvam peregrinis viribus lacerata animam agere videbatur, in campo Martio fatali rogo cremanda, funus ducturis, qvi funus eam feciſſent, & qvorum oculis atqve oblectationi ceciderat. Non

Non certe unqvam atrocioribus Populi Germanici cladibus, magisve juſtis judiciis approbatum fuerat, non eſſe curæ Deo ſecuritatem noſtram, eſſe ultionem; cum tandem beatioris ſeculi ortum pacis aliqva ſpe oblata promitteret clementiſſimum Numen, aut pacatum malis noſtris, aut victorum ſuperbiæ iratum. Verum, ut natura humanæ infirmitatis tardiora ſunt remedia qvam mala, & corpora lente augeſcunt, cito extingvuntur, ſic pacem facilius expulimus, qvam revocavimus; neqve mirum erat, tantum bonum, atqve Germaniæ (ſi præſertim prima belli tentamina computes) jam fere ignotum, non niſi diuturni temporis laborisqve contentione reparari potuiſſe.

II. Sæpius eqvidem tentata fuerat Germaniæ ſibi aliisq; conciliandæ ratio, ſed irrito conatu, nondum exactis calamitatibus, qvas peccatis noſtris divinum Numen deſtinaverat. Invitaverant jam Pontificii proximo poſt illata à Guſtavo Adolpho Cæſari ſociisqve arma Evangelicos ad procurandum mutuæ pacis negotium, cui, accedente Saxonis atqve Brandenburgii Electorum conſenſu, diem tertium Menſis Auguſti, locumq;, Francofurtum ad Mœnum deſignaverant; qvò (a) pudore magis, & ne officio ſanciendæ concordiæ deeſſe viderentur, qvam ejus obtinendæ fiducia, ſe plu- Compoſitions-Tag zu Franckfurth A. 1631.

(a) *Theatr. Europ. Tom. II. p. 413. -- 425. Miſch. Caſſ. Lundorp. Act. pub. Tom. IV. lib. 2. c. 1.*

rimi Evangelicorum contulere, certi, conditiones adſpernari, qvibus adverſam partem felicitati ſuæ, & Ferdinandi opibus præfidentem, demoveri poſſe, nemo ſperabat. Cæſar qvoqve Joannem Caſparem ordinis Teutonici in Pruſſia Adminiſtratorem, Hermannum Baronem Qveſtenbergium, & Conradum Hildenbrandum ICtum eo miſerat, ſuas ibi partes implere. d. 5. Septemb. A. 1631. Hi ergò conſcripto Ordinum Senatu mandata ſua exponentes, ut in medium afferrent Evangelici, ſi qvæ haberent, reducendæ pacis conſilia, exhortabantur, modo Imperii legibus, Paci Religionis, & præſertim promulgato Cæſaris juſſu ipſaqve æqvitate nixo de reſtituendis bonis Eccleſiaſticis Edicto non adverſa, & qvorum arbitrium Imperatori, ut unico ſupremoqve litium harum judici ſalvum integrumq; maneret. At verò Evangelicis neq; Judicem competentem, neqve ſententiam juſtam cauſantibus, & ut ex Saxonis Conſilio *Interdicto uti poſſidetis* ad Annum milleſimum ſexcenteſimum & vigeſimum exigendo controverſiæ hæ componerentur petentibus, ex qvo ſcilicet utraqve pars Juribus Bonisve in perpetuum fruerentur, tempore iſto cuicunqve poſſeſſis; eoqve impetrato ſe omni prætextui in reliqva ſacra Bona renunciaturos, & *Reſervato* ut vocant *Eccleſiaſtico* ſuum in poſterum robur permiſſuros ſpondentibus, omnino id ſceleris in ſe admiſſu-

miſſuros negavere Catholici, nunqvam *Re* per Edictum iſtud *judicata* ſe deceſſuros affirmantes, *de Modo* tantum *Executionis* tractationem induituri; in iſtorum ſcilicet ſolatium, qvi eo ſe læſos legitimis argumentis probare poſſent. Excepta qvoqve vox eſt hominis, non poſtremæ inter Pontificios dignitatis, negantis, *ſe impudentiam Evangelicorum ſatis* (b) *mirari poſſe, tam enormia eo temporum rerumq; ſtatu flagitare audentium, qvo non Catholici ipſorum, ſed ipſi Catholicorum poteſtati manuiq; obnoxii eſſent.* Ita cum nec iſti tam exigua acceptare, nec hi plura largiri vellent, Catholici infecta re & inſalutatis Evangelicis abierunt, ſcripto per Moguntini Legati Scribam, poſtqvam abſceſſerant oblato, mandatorum utriusqve partis inopiam, ob vias militibus hinc inde infeſtas adeoqve intutas tam facile non ſarciendam, neceſſitatem abeundi Legatis Cæſaris partim ob valetudinem minus commodam, partim ob alia negotia impoſitam, aliaqve diſceſſui ſuo obtendentes, adjectis, qvibus non omnem ſpem pacis abitu ſuo ſublatam ſe velle, ſed idonea magis ejus curandæ tempora expectare, profitebantur.

III. Nec meliori ſucceſſu poſtea opus hoc Mulhuſiam deſtinatum, tentatum Schœnbe- Tractatus alii.

(b) Sie verwunderten ſich zum höchſten/was die Evangel gedencken müſten/ihnen dergleichen Zumuthung zu thun/ da ſie doch itzo in ihren (der Cathol.) und nicht dieſe in jener Händen wären.

Francofurti reſumtum, aut Pragenſi deniqve Pactione perfectum eſt, concordiâ ab Imperatore atqve Saxone iis conditionibus ſancitâ, qvæ neqve pacem facerent, neqve bellum finebant. Qvin remedium illud ipſo ferè malo deterius & ob excluſos Suecos irritamentum belli magis qvam medelam fuiſſe, triſti eventu probatum eſt. Poſt varios tandem Tractatus, Tractatuumqve conamina Hamburgi demum inter Conradum Luzavium Auſtriacum, Memmium Claudium, Gallum, atqve Jo. Adlerum Salvium Svecum, Dani opera, de tempore locoqve tractandæ Pacis, illorumqve Legatorum commeatu, qvos qvisqve miſſurus eſſet, eum in modum conventum, ut cum Gallo Monaſterii, cum Svecis Osnabrugæ ageretur; huicqve negotio inchoando vigeſimam & qvintam Martii ſecuturi anni diem dixerunt, (poſtea (c) tamen ad XI. Jul. Anni qvadrageſimi tertii prolatam.) Commeatus literas ad Negotiationem Monaſterienſem Imperator cum Rege Catholico, Gallo, Svecis, Sabaudæ, Batavis, Treviro, Comiti Palatino, Ducibus Brunſvicenſibus, & Landgraviæ Haſſiæ, ceterisqve Imperii Proceribus, Gallico fœderi innexis; Gallus, Cæſari, Hiſpano, ipſorumqve ſociis, Colonienſi, Bavaroqve Septemviris; Osnabrugam autem eundi Cæſar cunctis, qvibus Monaſterium tendendi ſecuritatem ab eo datam modo dixi-

Tractatus præliminaris Hamburgénſis pro Tractatibus Pacis Univerſalis Monaſterii & Osnabrugæ inſtituendis. 15. & 25. Dec. Anno 1641.

(c) *Lundorp. Tom V. Lib. II. c. 50.*

diximus, excepta Sabauda, qvod ibi comparere ejꝰ non intereſſe putabatur; Sveci Cæſari, Moguntino atq;Bavaro Electoribus promiſere.

IV. Cœterum, anteqvam deſtinata componam, repetendum videtur, qvibus ex cauſis, occaſionibus, principiis tanta bellorum moles, cui tum ſubmovendæ laborabatur, coierit; qvalis cum de pace agi cœptaretur, per Europam rerum ſtatus, qvis præſertim Germaniæ habitus, qvæ belligerantium fortuna,& inde ſpei, metus, ſollicitudinis, fiduciæqve argumenta, ut non modo caſus eventusqve rerum, qvi plerunqve fortuiti ſunt, ſed ratio etiam cauſæqve noſcantur.

V. Prima tantum malorum religio ſvaſit, ſolenne iſtud turbarum claſſicum, more humani ingenii, nullas inimicitias infenſius exercere, qvam qvas diverſæ de Deo ejusqve cultu opiniones accenderint;malo, ipſius Chriſti vaticinio prædicto, cujus veritatem à Lutheri Zvvingliiqve temporibus tantum non univerſa Europæ regna provinciæqve ſuis damnis comprobavere. Vehementius, ſi cum aliis comparetur, clades hæcGermaniam adflixit,mutuis ſuſpicionibus primum, dein qverelis, deniqve bellis agitatam, qvæ Paſſavienſi Tranſactione, mox Auguſtana Pace utcunqve pacata, tranqvillitatis uſum magis qvam ſecuritatem reddidère, ſimultatibus partium cineri adhuc doloſo

Inteſtini Belli Germanici cauſæ, præcipuè ex Religione.

ſuppoſitis, in novam eamqve atrociorem flammam erupturis, ubi melioris fortunæ ſpes, aut virium incrementa, aut occaſionum commoditas qvietis patientiam diſſociatis ſua ſponte animis excuſſiſſent. Et tracta ipſa Pacis conventio in (*d*) jurgiorum materiem, inde Evangelicis; hinc Pontificiis leges ejus aut iniqva interpretatione corruptas, aut vi, ambitu, fraudeve turbatas, conqverentibus, ingenti de Bonis ſacris poſt Transactionem Paſſavienſem occupatis, at majori fere de Reſervato Eccleſiaſtico, controverſia, Pacis Auguſtanæ ſanctione aucta magis qvam ſublata. Et ne medicina ſuppeteret, laboranti tanta humorum intemperie Reip. opem latura, Judex deerat, qvi lites iſtas componeret; ſolito Germanis ex libertate vitio, apud qvos Cæſar multis exceptionibus, & precario Jure parendi imperitat; adeoqve invalido ſummorum Tribunalium auxilio, ſententiis eorum non apud alios fere rei judicatæ auctoritatem obtinentibus, qvam qvorum in commodum latæ ſunt, aut qvibus virium imbecillitas obtemperandi neceſſitatem injungit. Ita graveſcentibus in dies publicis malis, ſubſidia minuebantur. Neqve (*e*) argumenta Ev-an-

(d) *Vid. Gravamina Evangelicorum d. 11. Maj. 1559. apud Freyberg. Germ. perturb. & reſtaur. Part. 2. Diſc. 13. Pontificiorum. Diſc. 14.* (e) *Freyberg. d. Diſc. 15. p. 162. ſeq. Caraff. de Germ. ſacr. reſtaur. p. 49. Edit. Francof.*

angelicis deerant, qvibus non Jure, ſed amica litigãtium pactione diſſidia tranſigunda, contendebant; Pacem Auguſtanam partium conſenſu ſancitam, ideoqve enatas inde rixas, earundem conventione finiundas; qvascunqve Declarationes aut Conſtitutiones, Pacis iſtius legibus vetitas; ac ab ipſo Cæſare Spirenſi Dicaſterio edictum referentes; Ne contra illas aut actionem daret, aut qvidqvam eis adverſum decerneret. Ambitum qvoqve fori, & corrupta judicia incuſantes, Judices, ut iniqvos ejurabant, apud qvos partem alteram gratia prævalere manifeſtum eſſet, neqve adeo dubiam pro Pontificiis ſententiam, ſi causã cum iis agere inſtituerent; Catholicis (*f*) contra, Cæſarei id muneris eſſe, regerentibus, ſubortas inter Cives lites ad Legum ſuis auſpiciis latarum formulam (inter eas & Pacem iſtam numerabant) definire; neqve qvæ contra Declarationes aut interpretamenta illius ſtatuta, Tribunalium cognitioni obeſſe, qvorum officium, injuria oppreſſis Juris remedio ſubvenire. Non etiam vano ſuſpicionis crimine infamari debere homines Cæſaris Procerumqve ſuffragiis ſupremis Dicaſteriis adlectos, nec collatam in eos publica lege poteſtatem in iſtorum gratiam revocari, qvibus, ſuæ nimirum iniqvitatis conſciis, qvæcunq; Tribunalia non magis qvã cuicunq; Reo placere poſſint. Ita ſpretis judiciis, unicis fere civilis ſocietatis

 vin-

(*f*) *Freyb. d. l.*

vinculis, neqve ulla in partium transactione concordiæ ſpe, qvas Juris ſui fiducia, aut perſvaſio, ſeu potior qvovis Jure cupiditas multo altius imbuerat, qvam ut altera alteri concedere vellet poſſetve, nihil aliud ſupererat, qvam ut certamina iſta non ſententiæ Judicum, non hominum qvisqvam diſceptator, ſed Campus Germanus, in qvo concurrendum erat, & arma atqve nimium communis Mars inteſtini belli decerneret. Verum ut majora incendia leviores plerumqve flammæ præcedere ſolent, metum potius omnemqve futuræ ſtragis qvam præſens damnum illaturæ; ita præluſerunt venturæ calamitati varii motus, factiones, tumultus, meditamenta tentamentaqve bellorum civilium, at poſt aliqvot demum luſtra eo, qvo ſpectabant, proruptura, innata Germanis indole, tarditatem irarum gravitate penſare, ad ſumenda æqve ponendaqve arma difficiles.

Principia, Occaſiones & qvaſi præludia. Motus Truchſeſſiani. 1582.

VI. Atq; ut inſigniora tantũ turbamenta recẽſeam, qvæ Germaniæ pacem ſua ſponte infidam magis ſollicitavere, ingentem aſperandæ diſcordiæ materiem Gebhardus Truchſeſſius Ubiorum Antiſtes ſuggeſſit. Hic, (g) illuſtri Waldburgiorum genere oriundus, Electoralem dignitatem, hereditario forſan Jure Familiæ ſuæ adqviri poſſe aut ſaltem dum viveret, cum conjuge ſvavius tanta fortuna ſe fruiturum ſperans, Agnetem Mansfeldiam ipſam qvoqve perpetuæ virgini-

(g) *Thuan. Hiſtor. Lib. LXXVI. LXXVIII. & ſeqq.*

ginitatis voto obſtrictam, non ſine adverſa de eorum amoribus fama, ſibi deſponderat, Alberti Brandenburgii viam ingreſſus, qvi primus ex ſacris (*h*) Principibus, projecto Romanæ Sedis obſeqvio, & juncta ſibi matrimonio Dorothea Daniæ Regis filia, Pruſſiam, Teutonici ordinis Magiſtri titulo hactenus habitam, nomine Ducis ſub imperium acceperat, ſecurâ ejus poſſeſſione potitus, & Commilitonum tantum conviciis qveſtibusqve, atqve inani Spirenſis Tribunalis ſententia (*Banno,*) nullo belli periculo temeratâ; cujus felicitatem æmulatus poſtea Gotthardus Kettlerus, Churlandiæ ac Semigalliæ Principatum familiæ ſuæ, hactenꝰ eqveſtris tantum in Weſtphalia nobilitatis, intulit aſſeruitq;. Idem iter ante qvadraginta fere annos Hermannus Wedæ Comes, ipſe qvoqve Colonienſium Archiepiſcopus, at diverſo exitu, intraverat. Is inſtitutæ à ſe ſacrorum mutationi & Connubiorum Juri cum Pontificis Romani, qvam non omnino exuerat, reverentia convenire falsò exiſtimans, & Collegarum. (*Canonicorum*) Richardi ſcilicet Palatini, Henrici Stolbergii, Friderici Wedani, ipſorum qvoqve nuptias, qvas ſuo qvisqve tempore poſtea iniere, cupientium, Jacobi præterea Rheingravii, Chriſtophori Oldenburgii, atqve Philippi Oberſteinii adprobatu animoſior, cum plurima ex religione immutare

(h) *[illegible] p. 14 Contin. [illegible] Hiſtor. Perel. p. 694. Freyberg. Part. 1. Diſc. 25.*

tare occœpiſſet, etiam conjugio ne ullo chriſtianorum myſterio (*ſacramento*) ipſe ſacro ordini initiatus, careret, animum adjecerat, at Pontificis fulmine tactus, & ad Concilium Germanæ Nationis fruſtra provocans, ideoqve ultro offerendum ratus, qvod retinere non poterat, Cæſaris tandem juſſui, cui armato, & poſt debellatos Schmalcaldici fœderis ſocios ferociori parere prudentiæ aut neceſſitatis erat, amicorum deniqve Theodorici Manderſcheidii, & Gvilielmi Nevenarii auctoritati tribuit, ut abdicato Præſulatu vacuum deſignato jam ſucceſſori locum efficeret. Poſt hunc Hermanni ex fratre nepos Fridericus, qvem modo memoravimus, & deniqve Salentinus, uterqve Coloniæ Præſul, & hic qvidem civilius, impetrata nimirum cœlibatus venia, ne clariſſima Iſenburgi comitum familia, cujus ipſe poſtremus cenſebatur, extingveretur, ducere uxores, ſuſcipere liberos, qvam tantis dignitatibus potiri, maluere. Horum cupiditatem magis qvam pœnitentiam modeſtiamve ſecutus Truchſeſſius, perdere forſan bona dignos fuiſſe ratus, qvi uti neſcierant, & neqve ſponſæ repudium mittere, neqve à Septemvirali honore divertere ſuſtinens, cum ſacrum, cui præerat, Collegium (das Dom-Capitul) adverſum ſibi experiretur, Agrippinenſium plebem, Lutheri, ut præferebat, dogmata amplexam aliqvo beneficio propitiaturus, facile illam

le illam perpulit, publicum relligionis uſum expetere. At renuente id Senatu, cui oblata poſtea à Gvilielmo Clivenſi, & Alexandro Farneſio, Belgicæ Præſide, auxilia, animos firmaverant, atqve urbe excedere juſſis, qvi peregrina diverſaqve à Majoribus ſacra colerent, ipſoqve Gebhardo Senatus Populiqve Agrippinenſis odio magis onerato, cum urbem tantum non aperta vi ingreſſus varia flagitaret, tentaretqve, qvibus libertati ejus inſidiari videbatur; hic totus ad Proteſtantium opes converſus, ut lapſis ſuis dubiisqve rebus mederentur, oravit. Neqve hi preces perire paſſi, ſuamqve hìc rem agi exiſtimantes, ſi iſte pelleretur, caſu ſuo Reſervatum, qvod adeo exoſum habebant, Eccleſiaſticum firmaturus, crebro apud Cæſarem oratu hortatuqve inſtitere, ne tanta illi injuria, tantum præjudicio hoc in Truchſeſſium Evangelico ordini detrimentum inferretur; Pacem religioſam, ne fraudi cuiqvam foret, Auguſt. Confeſſionem ſectari, caventem, Matrimonii ſanctitatem, divino juſſu ac tot piorum hominum ſacerdotumqve per omnia ſecula exemplis probatam, ſummi Numinis indignationem, ſi reſtitutæ in integrum religioni impedimentum fieret, ſuamqve ignominiam oſtendentes, qvando honoribus muniisqve abire cogerentur, qvi eadem ſecum ſacra ſeqverentur. Pontificiis contra morem majorum, & antiqvas Dedicationum leges,

leges, qvibus nihil prius ac Catholica Religio, cœlibatusqve integritas, atqve à nuptiis abſtinentia imperetur, ac Pacis Auguſtanæ conditiones & ipſis regerentibus, cujus nobiliſſimam partem Reſervatum iſtud conſtituat. Qvin Evangelicos tantum non intentati exitii reos agentes, illorum iniqvitatem increpabant, Abolitione Reſervati, qvo ſolo Res Catholica adhuc ſtare videbatur, id ſcilicet parantium, ut paulatim reliqvis ſacræ conditionis Proceribꝰ in ſuam ſententiam tantæ utilitatis ſvavitatisqve illecebris commendatam pertractis, abrogatis legibꝰ, Catholicorum bonis ſuo patrimonio adjectis, toto deniqve Imperio cum ipſo Imperatore Lutheri Zvvingliiq; lue infectis, & extirpata Romana Religione, ipſi ſoli Germania potirentur. Et ſi vera magis qvã dictu ſpecioſa dicenda ſunt, actum de Catholicorum incolumnitate fuiſſet, qvando matrimoniũ contrahere, & ſimul cum cœlibatu etiam religionem deſerere licuerat, pleriſq; Præſulum, connato fere in mulieres amore, & ſolenni, maxime Principibus, dominandi libidine, juxta cum Principatus dignitatisve ſacræ ſplendore atqve emolumento, in poſteros ubi facultas oriretur, propagandæ, etiam honeſto iſto gratiſſimoqve laborum vitaqve levamine frui, qvam tam auſtera temperantia honores ſuos commodaqve corrumpere optaturis; facili eorum præſertim, ad contraria Romanæ Eccleſiæ,

cleſiæ, cujus legibus iſta vetantur, dogmata transitu, qvibus aut anguſtæ domi res minorqve natalium conditio, aut ſummo qvidem loco atqve illuſtribus familiis ortis, ſeqvior tamen naſcendi ordo, hinc prenſandi ſacra munia neceſſitatem ambitumve, iſthinc firmandæ genti ſuæ tantæ dignationis opulentiæqve, vota, ſpem, audaciamqve feciſſent. Et qvid futurum fuerat de Epiſcopatibus ceterisqve Eccleſiaſticis Bonis, atqve ipſa Pontificiorum in Germania ſalute, in proclivi judicium eſt; poſt plerosqve *ſeculares*, qvos vocant Proceres (qvanqvam & (*i*) horum plurimos nimia Cœnobiorum Monaſteriorumq; cupiditate potius qvam melioris religionis ſtudio Romani Pontificis venerationem projeciſſe iſti arguebant) tot Archiepiſcopatib9, (*k*) Epiſcopatibus ac Abbatiis, plerisqve à maritatis Præſulibus, alios ad Ritus translatis; eandemqve ſortem etiam reliqvis ſubituris, qvoties aut ſincerioris Cultus opinio, aut cœlibatus tædium, aut poſterorum familiæve cura, aliam & à Pontificiis diverſam credendi formulam ſvaſiſſent. Neqve enim ſi rerum hominumqve ingenia aut viciſſitudinem ſpectes, ambigere licet, inter tot Antiſtites, qvos fatali mortalitatis ordine alios aliis ſuccedere neceſſum eſt, defuturos

(i) *Vid. Brachel. Lib. I. Caraff. p. 23. Fr. Gviccıard. Hiſtor. d' Ital. Lib. XIII. p. 170. Jac. Maſen Lib. III. Hiſtor. Carol. V. & Ferdin. I. c. 25.* (k) *Vid. Theatr. Europ. Tom. II. p. 1. ſeqq.*

turos fuiſſe qvi ducendæ uxoris cupidine, vel in gentem ſuam adfectu, ſeu Numinis deniqve puriori cultu propitiandi pietate ducti à Papiſmo deſciſcerent. Ita ſi non omnibus, plurimis certe Eccleſiaſticorum ſimul cum ſecularibus alia ad ſacra transgreſſuris, qvid aliud Catholicis reliqvum erat, niſi ut aut Germania abſcedere juberentur aut prævalida adverſariorum potentia oppreſſi religionis ſuæ libertatisqve uſu non amplius gauderent, qvàm contrariæ factioni placuiſſet? Atqve intendit tanti periculi metus cum cœteris Catholicis Pontificis maxime ſolertiam, qvi Ottonis Cardinalis & Epiſcopi Auguſtani (frater is erat Gebhardi, multis erga Rom. Eccleſiam meritis officiisqve inſignis) reverentia primum detentus, cum neqve hortatu neqve precibus qvidqvam profici cerneret, ad duriora verſus, *excommunicationis* ſententiam in Electorem, inconſulto qvidem Cæſare, adeoqve non ſine magna Germanicæ dignitatis libertatisqve injuria pronunciavit. Ita cum undiqve urgeretur Truchſeſſius, Apoſtaſiæ, nuptiarum (qvarum ſolennia interim celebraverat, dubiis potius adverſisqve qvam proſperis ſociam, ac ſimul malorum ſuorum cauſam ſolamenqve habiturus) atqve deſtinati ſuis hæredibus ſacri Electoratus crimen edito libello fruſtra amolitus, & Cæſaris proſcriptione & ſubrogato Erneſto Bojoaro jam Friſingenſium, Hildeshemiorum atqve

atqve Leodienſium Præſule, magis perculſus, Evangelicorum auxilia circumſpectabat, ex qvibus Jo. Caſimirus Palatinus, Pontificis audacia infenſior, ſociatis cum Gebhardi fratre Carolo Waldburgio viribus, poſtqvam Ubiorum provinciam gravibus damnis affeciſſet, fratris Electoris morte, atqve Lutheranorum æmulatione, qvibus Palatini reformatæqve religionis incrementa haud admodum læta eveniebant, impeditus, Gebhardum ſolo Septemviri nomine atqve umbra conſpicuum deſtituit. Is igitur cum ſe imparem Erneſto, non ſuis tantum Collegiiqve ſed & fratris Ferdinandi & Hiſpani maxime opibus præpollenti, videret, neqve Tractatibus Bingæ, Francofurti, alibiqve inſtitutis qvid obtinere potuiſſet, ſecuram ferè adverſario poſſeſſionem Archiepiſcopatus permiſit.

VII. Secutum aliud certamen, ob æmulorum utrinqve vires, clientelas, amicitiasqve Truchſeſſiano infeſtius. Impleverat finem vitæ Anno CIↃ IↃ XCII. Argentinenſium (*l*) Antiſtes Jo. Manderſcheidius Comes, Pontificius; facili conjectura, qvo nova electio evaſura foret, ſacri Collegii Sodalibus (*canonicos* incongruo eqvidem nomine appellare ſolemus) in Evangelicorum Catholicorumqve factiones diviſis, mutuisqve contentionibus jam ſatis ante divulſis. Argentinenſis. Anno 1592.

B Miſere

(l) *Thuan. Lib. CIV. Laraff. p. 48. ſeq. Freyb. l. c. 19.*

Miſere qvidem Evangelici (die Bruderhöfiſche) ad Pontificios, Tabernis Alſaticis tum degentes, literas, qvibus concordiæ ſtudium ſvadentes offerentesqve, ut Argentinam venirent, Comitia ſecum de Epiſcopo in defuncti locum ſubrogando peracturi, orabant; verum iis qvo minus urbem adirent, ob Senatus in ſe odia, ademtasqve ſibi illius violentia domos, prædia, reditusqve inviſam pariter infenſamqve, excuſantibus, iſti officio ſuo ſe ſatisfeciſſe, neqve illorum rationem habendam putantes, qvi rogati venire recuſaſſent, qvo ſecurius agerent, ſi potentem elegiſſent, Jo. Georgium Brandenburgi Marchionem Epiſcopum ſalutavere, qvi mox electionem ratam habens, literas ad Præfectos, Magiſtratus, omniaqve Diœceſeos loca, tanqvam adepto Principatu miſit, ut ſibi velut legitimo Præſuli parerent, adhortans. & Senatus qvo Georgio novam dignitatem fortius aſſereret, delecta militum manu Kochersbergam & Dachſteinium occupavere. At Catholici ſibi qvoqve contra adverſariorum vim munimenta paraturi, Carolum Lotharingum, Cardinalitio jam Metenſisqve Epiſcopatus honore præfulgentem Principem delegerunt. Neqve is Canonicorum de ſe judicium ſpernens, accepto munere, & ne ludibrio foret, ſi inermis adventaſſet, conſcripto decem millium exercitu Alſatiam ingreſſus expugnata Benfelda,

Benfelda, & Kochersberga, Dachſteinio atqve Tabernis Alſaticis recuperatis & incendia, cædes, rapinas, ac terrorem undiqve circumferens(ſolenni fere Lotharingo militi more,rapto plerumqve vivere aſſveto) acerbis cladibus oves, qvibus paſcendis venire oportuerat, adflixit. Nec Jo. Georgio atqve ſenatui Argentinenſi ſua auxilia defuere, à Helveticis Tigurinorum, Bernenſium atqve Baſileenſium Civitatibus ex fœderis legibus miſſa; ſuamqve in eam rem operam Chriſtiano Anhaltino, Erneſto Friderico Durlaceno, ac Fabiano Donavio non ſegniter navantibus. Et illata utrinqve acceptaqve ingentia damna, ſtrages, aliaqve bellorum, præſertim civilium, mala, in latius incendium duratura, nì cæterorum Germaniæ Procerum, votis plerunqve ac literis magis, qvam viris nummisve partes, qvibus favent, juvare ſolitorum, & Ruldolphi moderatio obſtitiſſet. Is qvippe inſita animi indole ad mitiora pronus (ignaviam vocabant, qvibus cunctaPrincipum ſeqvius interpretari mos eſt,) & tum Turcarum in Hungaria metu atqve Bohemorum Auſtriorumqve in Proteſtantes benevolentia ſollicitus, & præterea Truchſeſſianorum motuum curâ, qvorum reliqviæ Coloniæ, Weſtphaliæqve ditiones agitare nondum deſierant, à belli conſiliis magis averſus, miſſo Feciali, aliisqve, qvi tanta jurgia ſedarent,

1. Mar. 1593. illud deniqve impetravit, ut diviſo in Georgium atqve Carolum Epiſcopatu, qvaſi herciſcundæ familiæ judicio ageretur, publicam tranqvillitatem minus turbarent; variis, ut ſunt hominum ingenia, ſermonibus, moderationem laudantium, aut conſtantiam reqvirentium. Verum recruduit poſt novem annos vulnus, ſubitanea cura obductum magis qvam ſanatum, qvovis æmulorum, ut eſt difficile, eodem loci potentiam & concordiam eſſe, totum Epiſcopatum qvam altera ſui parte diminutum, habere cupientibus. Res igitur ad arma rediit, truculentius, qvam inter ſacros Principes deceret, reſumta, Cæſaris tamen induſtria, ad qvævis belli ſigna trepidantis, pactis in qvindecim annos induciis, eas in conditiones, poſita, ut exoluta Georgio certâ pecuniæ ſumma integer honor ditioqve penes Carolum maneret. Secutus hunc Leopoldus Auſtrius Paſſavii Præſul, vivoqve adhuc Carolo ſucceſſor deſignatus *(coadjutor)* cum per trium annorum ſpatium qvietus egiſſet, collecto rurſum milite, hoſtilia minari videbatur, qvibus repellendis & Senatus ſatagebat, & Palatinus Elector, ac Wirtembergiæ Durlaciqve Principes non ſpernendas copias Alſatiam adduxere, non ſine magna Provinciæ clade, tam continuis fere tumultibus laceratæ, donec Lotharingi Ducis, Jo. Reinhardi Hanovii & eqve-

ſtris

ſtris inferioris Alſatiæ ordinis opera Wilſtetti pax ſancita qvalemcunqve malorum reqviem denuo indulgeret.

IIX. Verum, ne tumultibus vacaret Germania, Donaverda ſuppeditavit, Bavariæ qvondam Ducibus ſubdita, qvorum tamen obſeqvium jam à duobus abhinc ſeculis, neſcio qvo motu, qvi totam Provinciam corripuerat, excuſſit, liberarum exinde Imperii urbium Jure locoqve gaviſa, & poſt Lutherum Aug. Confeſſionem amplexa. Hujus (*m*) Abbas, cum per urbem *proceſſionibus*, qvibus Divos placari Pontificii autumant, jam ab immutatæ iſthic religionis tempore Anteceſſores ejus abſtinuiſſent, ipſe reſtaurare aggreſſus eſt. Cui obviam iturus Senatus, ne inſolito inceſſu Urbis tranqvillitatem turbaret, rogabat, ſuam inſuper ſollicitudinem oſtendentes, ne plebes novitate accenſa gravius qvid in eos perpetraret, qvi ſacra fercula geſtantem comitarentur. At Abbas ſive animum Donaverthanis defore exiſtimans, ſive crimini locum qværens, qvo innoxiam civitatem involveret, ſpretis Senatus precibus incœpta perſeqvi inſtitit. Deſeruit tandem Cives patientia. Iiqve Abbatem poſt peractum extra Urbem iter revertentem ſub ipſis portis nacti atqve vexilliferos reliqvosqve comites adorti, hos pariter atqve eos verberi-

Pro. ſcriptio Urbis Donaverdæ. Anno 1607.

(m) *Thuan Lib. ult. Caraff. p. 51. Freyb. Part. 2. Diſc. 20. Pezel. p. 885.*

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

bus mulctavere, qvi ad vim depellendam accurrerant. Jacta qvoqve, ut ab iratis ſolet, vulgo præſertim, futuri minus curioſo, & modeſtiæ ignaro in Pontificem, Romanam religionem, Bavariæ Ducem ipſumqve Cæſarem probra, avide ab inimicis excepta, perniciem Urbi meditantibus; & qvo atrocius acciperentur, è longinqvo aucta in deterius attulere. Delatis igitur ad Viennenſem aulam qverimoniis, religionis plerunqve qvam juſtitiæ vindicem, & adverſus Evangelicos promtam, cum Imperatoris Edicto, ne Abbati per Urbem inceſſuro moleſtiam faceſſerent, ſegnius parerent Donaverthani, utut Senatus neceſſitati conceſſurus molliora cenſuerat, proſcribi meruere. Et juſſus Bojoarus, ſententiam armis exeqvi; Proteſtantibus jura Svevicæ Regionis (*circuli*) (ei Donavertha accenſetur) atqve Imperii leges neqvicqvam invocantibus, qvibus illicitum habetur, qvamcunqve in Proceres Urbesve Imperii executionem, niſi certis caſibus, externo & alienæ Regionis Principi demandari. Nec defuit muneri Bojoarus, ſua ſponte Urbi infenſus, & ob id navandæ operæ avidior, qvaſi puro pioqve duello, qvanqvam alio nomine, repetiturus, ſeditione Donaverdanorum injuriisqve olim amiſſa cum in animo revolvente iras, etiamſi impetus offenſionis poſt tot ætates langueret, memoria valeret. Tantis igitur

tur anguſtiis circumventi (decem enim millium peditum & ſeptingentorum eqvitum exercitu inſtructus Maximilianus advenerat) neq; multum in Palatini copiis præſidii advertentes, qvæ vicina loca agrosqve, at impari numero, inſederant, præterea inteſtinâ diſcordiâ, ſolito infelicibus malo, laborantes, ad clementiam Bojoari confugere; oblatis portarum clavibus duriora deprecati. Inde detracta Civibus arma, aliaqve, qvæ in devictos ſolent, exercita, niſi qvod cœde, in deditos qvippe, atqve direptione temperatum. Nec ademtam Urbi libertatem, & Evangelico ordini ſociam Proteſtantes niſi inani rumore, & vanis in Comitiis ſermonibus qveſti ſunt. Qvo tamen minus offenderentur, Urbs proſcriptioni exemta, addito etiam ludibrio, ut Imperii Urbis nomine compellaretur, plenum decus recuperatura, ubi belli ſumptus (qvos nemo exoluturus erat) recepiſſet. Et manſit hactenus Urbi Status, ſeu priorem fortunam deſperet, ſive ſervituti jam adſveta libertatis bonum vilius æſtimet, plerisqve civium poſt interverſam natis, neq; forſan jam reliqvo, qvi integram vidiſſet.

IX. Succeſſit his omnibus, ſive rerum, de qvibus certabatur, magnitudinem, ſive litigantium opes, auctoritatem, potentiam, ſeu ceterorum, qvibus inde commodi, damnive ſpes aut metus, cupiditatem, ſtudia, conatusqve *Cauſa Juliacenſis. 1609.*

conſideres, atrocior motus. Atqve is in ea parte Germaniæ ortus, qvæ Belgis contigua eſt, igne ſuo meliorem Europæ partem corripuerat, niſi fata nondum tanto incendio matura reſtinxiſſent. Exierat vitâ A. M DC IX. VIII. Cal. April. Jo. Gvilielmus Juliacenſium Dux, nulla virili ſtirpe, ſorores ſupererant; qvarum prima (Mariæ Eleonoræ nomen erat,) Alberto Friderico Brandenburgio, Anna Philippo Ludovico Neoburgio, Magdalena Joanni Bipontino, minima deniqve natu Sibylla Carolo Burgoviæ Marchioni (Ferdinandi Archiducis ex Philippina Welſeriā Patricia Auguſtana filio, juſto tamen matrimonio ſuſcepto) denupſerant. Hinc acerrima de tanta hereditate contentio; qvam totā illinc Georgius Sigismundus Elector Brandenburgiꝰ Mariæ Eleonoræ ex Anna nepos, inde Wolfgangꝰ Gvilielmus Neoburgiꝰ Añæ Juliacenſis filius ſibi vindicabant. Bipontino atq; Burgovio ſuas qvoqve ſibi partes, & qvo pluribus tricis res innecteretur, Carolo Gonzaga Niverſio Cliviam, tanqvam è Cliviæ Ducum Domo, poſcentibus. Adverſabantur Saxones, qvi ſucceſſionis jura in Juliacas atqve Bergenſes terras à Friderico Imperatore in Albertum Saxoniæ Ducem collata, ſuis erga Cæſarem atqve Imperium officiis eam gratiam meritum, Cliviæ verò, Marcæ & Ravenſteini hereditatem ex pactorum dotalium tabulis inter Jo. Fr-

dericum

dericum Saxoniæ Electorem & Sibyllam Joannis Clivenſis filiam initorum ſibi debitam, memorantes, cauſam ſuam, velut reliqvis potiorem, omnibus fere, ſi partes excipias, approbavere, ſive regnandi gratia jus violandum illæ putarent, modo ceteris in rebus pietatem colerent, ſive ſe optimo Jure niti ſibi ipſis perſvadebant, inſito mortalibus affectu, & judicium qvaſi natura extorqvente, ut cauſæ æqvitati putemus tribuere, qvod ambitioni aviditatiqve noſtræ interim indulgemus. Ad Cæſarem ex Imperii legibus pertinebat, de cauſa cognoſcere, & miſſus ab eo Leopoldus ArchiDux, ne interim provinciæ qvid detrimenti caperent, curaturus. At BrandenburgiusNeoburgiusqve, (his, ut ſe cohæredes invicem paterentur, amici, Mauritius præſertim Haſſiæ Landgravius, perſvaſerant,) ſive causâ ſua, ſive legum, invalido plerunqve auxilio, ſeu in Auſtrios deniqve atqve Hiſpanos ſuſpicione, ne *fiduciæ* nomine rem controverſam ſibi aſſererent, diffiſi, militem, nummos, amicos patronosqve conqvirebant. Jamqve ad atrociſſimum bellum res ſpectabat, totius fere Europæ ſtudiis agitanda, hinc Galliæ, Angliæ, Daniæqve Regibus, Durlaci, Wirtembergiæ, aliisqve Proteſtantium Proceribus, Batavorum deniqve Republica; iſthinc Imperatore ac Hiſpano, & qvi horum partes benevolentia aut

neceſſitate ſectabantur, arma expedientibus, cum Henricus Galliæ Rex Calviniſmi ſuſpicione acrioribus Pontificiis inviſus, (qvem ut qvondam mortis metu, ſic poſtea regni magis qvam Numinis amore ejuraſſe Catholici juxta ac Hugonottæ criminabantur) ſicarii manu concideret, nimio Religionis Romanæ ardore ad tantum facinus adacti; non absqve ſiniſtro in Hiſpanos rumore, atroci ſcilicet ſemper erga dominantium exitus fama, & pleriſqve ſcelus eorum magis ſuſpectantibus, qvod ſupra veri fidem videretur, à ſocietate tanti flagitii abeſſe poſſe, qvibus id tam opportune evenerat, factiqve cauſam alibi eſſe, qvam ubi merces fuiſſet. Henricus qvippe LX CIↃ. militum exercitu inſtructus, ea potiſſimum occaſione conſilia exeqvi deſtinaverat, qvæ adverſus Auſtriacam Gentem cœpiſſe, infra referemus. Sublato igitur, cujus primæ in peragenda Tragœdia partes eſſe debuerant, remiſſius utrinqve certatum eſt, Proteſtantibus Henrici caſu timidioribus, & Auſtriacis Principibus, ob Rudolphi Matthiæ, Ferdinandiqve ſimultates ſuis diſſidiis detentis, adeoqve aliena leviori cura habentibus. Neqve, ut infida regnandi ſocietas eſt, Brandenburgio & Neoburgio diu conveniebat; eorumqve jurgia cum matrimonii fœdere pacari poſſe, propinqvi ipſorum crediderant, acrius exarſere, inter epulas, qvibus

futu-

futurum Generum Septemvir excipiebat, (hujus enim filia Wolfgango ſperabatur) ob neſcio qvos ſermones eò inter utrumqve altercatione provecta, ut Elector iræ impotentior nulla dignitatis, hoſpitii, cognationis, affinitatisve verecundia cohibitus, intenderit Neoburgio manus, & contra tendentis os verberaverit. Ita qvæ apud concordes vincula caritatis, incitamenta irarum apud infenſos erant. Et Neoburgius, qvo firmioribus munimentis inſiſteret, atqve conciliando Cæſaris, Hiſpani, reliqvorumqve Pontificiorum favori, projecto nuptiarum cum Brandenburgia voto, atqve juncta ſibi Magdalena Maximiliani Bojoari ſorore, ad Romana qvoqve ſacra tranſivit; Brandeburgio contra Batavorum amicitia freto, ſuum qvoqve in eo damnum verſari exiſtimantium, ſi Hiſpani, Hiſpanisve faventes provinciis iſtis potirentur. Nec ſine mutuis cladibus damnisqve, ſuos tamen intra fines ferè ſtetere hæ rixæ, ne nunc qvidem ſincera omnium partium transactione ſopitæ.

X. Perſtrinxere iſta, qvæ recenſuimus, aliaqve in eundem modum peracta ſuſpicaces Proteſtantium animos, in excidium ſe à Catholicis peti, vix dubitare ſuſtinentium. Reputabant Pontificis atqve Hiſpanorum acerrima adverſus ſe odia, qvi patratæ Pariſiis totoqve Regno in Hugonottas cædis, (atqve ob eam Romæ Unio; Liga.

tan-

tanqvam re bene atqve ex ordine geſta gratiæ Divis actæ, ſupplicationesqve decretæ non ignorabantur,) ſacræqve in Gallia Ligæ auctores etiam Angliæ ſuprema paraverant, lata à Pontifice in Eliſabetham ſententiâ, tanqvam incapax regni dignitate excidiſſet, exeqvendæqve ejus munere Hiſpano, in caſſum qvidem & maximis Philippi famæ, virorum, ſumtuumqve diſpendiis, ac majori Reginæ tanqvam Numinis auxilio protectæ gloriâ, demandato ſuſceptoqve; facili (ut prona ſemper timori in pejus fides eſt,) judicio, qvid in Germaniæ Proceres aliqvando ſtatuturi eſſent, contra Reges Majeſtate ſummiqve Imperii jure celſiores tam atrocia auſi. Cumulavit paventium curas Ferdinandi *(n)* in Evangelicos Styriam reliqvasqve ſubjectas ipſi provincias, incolentes acerbitas, tanto rigore exercita, ut interdicto publico privatoqve Numinis cultu, ac ſacris ædibus, qvibus is celebrari ſveverat, ſubjecti nitrati pulveris violentia diſruptis ſubverſisqve, etiam in libros ſæviretur, delegato qvibusdam miniſterio, ut undiqve conqviſiti in foro urerentur. Hisqve paria adverſus Auſtriacos ſuos Matthias editurus apparebat. Ita calamitas ab iſtis in ſubditos cœpta ad Imperii ordines perventura videbatur, ni ingruentem vim idonea defenſione retunderent, non incognitis illorum

(n) *V. Lundorp. Tom. VI. Lib. III. c. 52. (p. 121.)*

illorum ceterorumqve Pontificiorum artibus, (*o*) qvi tempori ſe aptare docti modeſtiam in Evangelicos non diutius ſervent ac neceſſitas poſtularit, occaſionibus tantum intenti, qvibus diſſimulata odia infenſius ac minori periculo promant. Et (*p*) poſt varios Fridbergæ, Hailbrunnæ, Spiræ, Heidelbergæ alibiqve habitos Cœtus, ictaqve fœdera, qvo firmiori vinculo ſocietatem adſtringerent, Aschuſii novas de tuenda contra Pontificiorum Judiciiqve Aulici injurias communi utilitate leges modosqve inire. Nomina (*q*) dederunt Fridericus Elector Palatinus, fœderis Princeps, Joachimus Erneſtus Onolsbacenus, Mauritius Callus, Frider. Erneſt. Durlacenus, Jo. Frid. Wirtembergius, Chriſtianus Anhaldinus, tum pleriqve Sveviæ ac Franconiæ Comitum, & qvæ libertate ſoli Cæſari atqve Imperio obnoxia gaudent Civitates, non ſine reliqvorum Proteſtantium, (*r*) Saxoniæ inprimis Electoris Ducumqve ſollicitudine, ſive arma civilia exhorrentis, qvæ neq; parari poſſent, neqve haberi per bonas artes, omiſſa ſpe longinqva & ancipiti præſentem potioremqve ſeqvi mallent, ſive, ut alii interpretabantur, vitandæ (*s*) Auſtriorum Cæſarisq; invidiæ, Juris ſui in Juliacas provincias Judicem eum Anno 1609.

(o) *V. Caraff. p.* 109. 136. 154. *ſeq. & paſſim.* (p) *Idem p.* 50. (q) *Caraf. p.* 25. (r) *Epit. rer. German. Anonym. ad A.* 1617. *Caraff. p.* 54. (s) *Freyberg. III,* 3.

eum vindicemqve habituri. At Catholici & ipſi rebus ſuis curandis Herbipoli coacti, in certas fœderis ad novem annos duraturi conditiones coiere, Maximiliano Bojoaro delecto, ut ſocietati præeſſet, datiqve adjutores Herbipolis, Auguſtæ, ac Paſſavii Præſules, (t) rebus communibus adminiſtrandis. Et tracti vocative in partes ab *Unionis* Popularibus (id ſibi nomen ipſi adſciverant, *Correſpondentium* etiam titulo celebrati,) Galliæ, Angliæ, Daniæqve Reges, Veneti, Batavi, Pannones, & Tranſſylvani; à *Ligæ* ſociis, (ita Pontificia factio vocabatur,) Pontifex, Hiſpaniæ & Poloniæ Reges, Albertus Belgarum & Ferdinandus Hetruſcorum Principes; irrito Imperatore, qvi lenibus remediis aptior, & concitatos animos flecti qvam frangi tutius putans, literis, edictis, reſcriptisqve, ut qvieta turbidis, pacemqve bello ante haberent, obteſtabatur, ne ſvadendi qvidem auctoritate auditus, adeo nulla, apud Correſpondentes ſaltem, jubendi poteſtate, ut miſſo Pragam Anhaldino, ne ad cognitionem ſuam Aulæve (u) ſuæ lites ipſorum Imperator traheret, preces, & adverſum aſpernantem minas interjacerent; adeo commoti infirmitate retinentis ultro accendebantur. Atqve ut libertatis moderatio in difficili eſt, qvi priſcum qvendam

(t) *Joſua Arnd ad Rohan. Trut. Stat. Europ. Part. II. Diſc. 6.* (u) *Caraff. p. 53.*

dam incertumqve morem, (*x*) aut longi ſaltem ævi deſvetudine exoletum revocaturi, tanqvam ex Prætoria poteſtate Palatinum Judicem Cæſari dabant, ipſi Imperatoris jurisdictionem dedignantes: Et qvo irritati jam invicem animi implacabilius exardeſcerent, armis pariter ſcriptisqve certavere, ne probris qvidem conviciisqve temperantes, variis (ut plurimum qvidem privatorum hominum) carminibus, libellis, picturisqve vulgatis. Præcipue in Calviniſtas (*Reformati* ſalutari malunt,) Catholici invecti, eos potiſſimum turbatæ qvietis crimine arceſſebant, qvod nulla in Pace religioſa (cujus ipſi incapaces) ſpe, omne inturbido conſilium habentes, ideoqve docti rimari metus aut injicere, plerisqve Proteſtantium fœderis communionem perſvaſerint, qvibusdam ſpe pingvioris ex direptione ſacrorum Bonorum fortunæ, aliis amittendi, qvæ injuſte rapta non ignorarent, omnibus intentati à Pontificiis periculi timore corruptis: tanta eqvidem Calviniſtarum arte deluſis, ut poſito A. Conf. nomine, Evangelicos ſe communi cum iſtis titulo ferrent, (*y*) qvanqvam ſui in Lutheranos clara ſatis in ſuperiori, Simmerenſi, ac Bipontino Palatinatu, & Haſſiacis Brandenburgiacisqve terris documenta ediderint. Hos nimirum eſſe, qvi

(x) Anhalt geheim. Cantzel. (y) Anhalt. Cantzel *n*. 7. D. Anhalt. Cantzel. *n*. 8.

qvi magnifica libertatis religionisqve tutandæ vocabula crepantes, Catholicis primum atqve Imperatori, poſt Reip. ipſisqve tandem Lutheranis extrema meditati ſint, longe alii conſiliis, qvam qvorum ſimulationem induerint. Hos ſacra bonorum Eccleſiaſticorum fame & in Catholicos furore (z) correptos, atqve Moguntiæ, Vangionum, Nemetumqve ditiones juxta cum Alſatia Palatino, Joachimo Erneſto Culmbachio Herbipolenſem, Wirtembergio Eloangenſem, Chriſtiano Anhaldio Bambergiam, alias aliis terras deſtinantes pollicentesve, non ſecuritatis ſibi firmamentum, ſed exterminium Catholicis Romanisqve ſacris intendiſſe, qvos cum Pontifice ac Hiſpano bello abhorrere non ignoraverint. Neqve Cæſareæ Majeſtatis magis reverentes, qvam in populares (a) communisqve Reip. Cives æqvos, etiam Imperatori, totiqve Auſtriorum Genti peniciem molitos; eiqve fini Sabaudum oblatis Germaniæ atqve Bohemiæ regnis, (velut in Calviniſtarum commercio fuerant,) Venetos (b) potiundi Fori Julii atqve Iſtriæ illecebris, ad armorum ſocietatem invitatos, vocatos in partes Batavos, Panno-

(z) *D. Cancell. l.* 27. 31. 53. 79. 200. 204. 206. 208. *ſeqq. l.* 4. 5. *Caraff. p.* 57. 75. 71. 65. (a) *D. Cancell. l.* 29. 37. *ſeqq.* 50. *Caraf. p.* 70 75. 76. (b) *D. Canc. l.* 66. 67. 266 244. *ſeq.* 134. *Caraff. p* 67. 68. 69. 51. 53. 59. 70 74. 76. 85 *Canc.* 124. 188. *ſeqq.* 256. 274. 275. *Caraff. p.* 51. *Idem. p.* 88.

Pannones, Bojemos, Auſtrios, ceterosqve Auſtriacorum imperio obnoxios, ad defectionem ſollicitatos, ipſos deniqve Turcas profeſſos Chriſtiani nominis hoſtes adverſus Cæſarum Domum excitos, & tantum non inferorum ſpiritus carminibus evocatos; Certe Diabolum potius qvam Ferdinandum Imperatorio faſtigio admotum videre, præoptaſſe, cujus electioni plus qvam Tribunitio Jure, licet vano conatu, interceſſerint. Neqve Germaniæ limitibus ambitionem avaritiamqve terminantes, etiam Italiæ ipſiqve Romæ invadendæ conſilia agitaſſe, initis rationibus, apertis verſus Tirolim atqve Italiam Alpium faucibus Oceanum Adriatico mari conjungendi; tam ſubleſta qvoqve in fœderis ſocios fide, ut Triumviri tantum factionis, (Palatinum, Onolsbacenum, & Anhaldium eo nomine inſignivere Pontificii,) cuncta arbitrii ſui facientes, ſoliq; ſcil. digni, qvi arcano iſto *Miſſæ myſterio* initiarentur. (das Geheimnis der Meß) cœteros tanqvam profanos præcipuorum moliminum conſcientia arcuerint, impendendis tantum in rem communem ſumtibus oneratos, & Urbibus præſertim ingenti nummorum ſumma emunctis. At qvanqvam non ſine magno armorum ſtrepitu damnisqve rixæ hæ, lenius tamen exercitæ, & partibus mutua formidine ſuſpenſis mollitæ. Ita ſæpe non tumultus,

C non

non qvies, qvale magni metus & magnæ iræ ſilentium eſt, donec fata juſto bello jam matura viam aperirent; initio apud Bohemos orto, qvi oblatum Vienna acceptumqve Regem, qvamvis Gentis Auſtriacæ, aſpernabantur.

Bellũ Bohemicũ.

XI. Obtinuerant ii jam à Rudolpho Cæſare, talium prodigo, ampliſſima privilegia, (*Majeſtaticarum literarum* (*d*) titulo celebrata,) qvibus ſacræ ſimul civiliqve libertati proſpectum, ipſi non ſine acriorum Catholicorum invidia qveſtuqve lætabantur. Qvidam gratiam hanc in deterius trahentes, angvem in herba latere, non vani omnino auſpices, & addicentibus (*e*) augurio fatis, præſagierant; eo ſcil. tam prolixam benignitatem ſpectare aſſerentes, qvo Evangelici conceſſis noviter Juribus abuſuri, & antiqvis exuerentur, proclivi, Cæſareis Pontificiisqve occaſione, cauſas materiemqve præbere, qveis concitati iſti tumultus cierent, juſtis inde armis & tanqvam rebelles, non ut pateant tantum, ſed & ut ſerviant, belli jure edomandi. Et affirmavere ſuſpicionem, qvæ ſecuta ſunt; cum Pontificiis minora qvam literæ iſtæ tribuebant, largientibus, Evan-

(d) *Exhibet eas Lundorp. Act. public. Lib. 1. c. 26.*
(e) *Freyberg. III. 1. in fin.*

Google

Evangelici contra (die *ſub Utraqve*) omnem fere civilis interpretationis modum excederent. Iiqve (*f*) dirutas ſacras ædes, Cloſtergrabii Pragenſi Archiepiſcopo, atqve Brunoviæ Oppidi iſtius Abbati ſubjectæ, Privilegiorum obtentu conſtructas, Civiumqve aliqvos carceri(*g*) mancipatos indignantes, indicto Pragæ concilio, duritie Gvilielmi Slavatæ, & Jaroslai Borzitæ Martinizii Comitis offenſi (eos ſimul (*h*) cum Adamo Sternbergio Regni Burggravio, & Poppelio Barone, ſanandis diſſenſionibus Matthias ablegaverat,) nulla Cæſaris Regisqve ſui verecundia, arce, ubi Conventus habebatur tanqvam è Saxo Tarpejo cum Philippo Fabricio Secretario dejecerunt, qvi qvanqvam ſclopetis etiam petiti, munere tamen Deûm (ita Pontificii explicabant, fortuita iſta ad gloriam vertentes) ſervati, Evangelicorum in Bohemia rem graviori caſu adflixere; Henrico Matthia Turriano Comite (*i*) maxime ejus facti invidia flagrante, tanqvam ſemina ſeditionis, qva Auſtrii regno pellerentur, jam diu meditatus, atqve Tribules ſuos inſigni facinori illigaturus, qvo contacti ſpem in perpetuum impunita- Anno 1618.

(*f*) *Brahel. Lib. I.* (*g*) *Caroff. p. 71.* (*h*) *Freyb. III. 6.* (*i*) *Epiſt. Rer. Germ. Anonym. ad Annum 1618.*

nitatis & cum Cæſare pacis amitterent, rebellionem tam atrocibus auſpiciis exordiri conſtituerit. Scelus igitur ſuum alio ſcelere tuituri, Magiſtratuum, legum vim ſibi vindicant, Directores deſignant, & prævertendæ Cæſaris vindictæ, qvam meruiſſe non ignorabant, arma, milites, pecuniam parant, fruſtra Matthia primum, poſt Ferdinando Privilegiorum ſtabilimentum, atqve ſpem arma ſine noxa ponendi offerentibus: ſurdis à Bohemis auribus excepta, ſive ſuis atqve ſociorum viribus confiſi Auſtriorum iram gratiamqve juxta habebant, ſive criminis magnitudinem reputantes ſinceram eorum clementiam deſperarent, qvos tam proterve graviterqve offenderant. Et ſecuta paulo poſt Matthiæ morte alacriores, libertatem licentius uſurpabant, ut erga Principem novum & nutantem, donec omni ejus reverentia ſoluti eo furoris proveherentur, ut imperium abrogarent, honeſtius in illum arma ſe laturos rati, regio nomine exutum; ingenti omnium, qvos Dominorum piget, commodo, ſi negatus juſto Principi nominis honor legitimam rebellionem efficere poſſet. Atqve ipſi Ferdinandum, non Reip. minus qvam religionis Hiſpanicæ tyrannidi ſubigendæ conſiliis pro hoſte judicari meritum, edito libello inceſſentes, aliena Imperia (i) circumſpectabant; ingens

(i) Böhm. *Deduction* Schrifft *apud Lundorp. Lib. I. c.* 108.

ingens novis rebus materia, ut non in unum aliqvem certo favore, ita audenti parata. Hinc pulſo Ferdinando, ac tentato Saxonis imperio, eoqve adſpernante, incerti ſolutiqve & magis ſine Domino, qvam in libertate, Fridericum Palatinum in regnum accipiunt, lætantes ut ferme ad nova Imperia. Atqve is, qvamvis periculi non neſcius, uxoris tamen nobilitate, ſuorumqve ſtimulis accenſus, & nonnulla ſuperandi ſpe, ſimul magnis præmiis operiri futura & præſentibus frui pro ſolatio habebat. Jamqve extrema (k) Cæſarum Domui imminebant, ad trium fere Principum anguſtias redactæ, ex qvibus Carolus Sileſia profugus, & Leopoldus Tiroli Alſatiave latitans, omnem in Ferdinandum curam tranſtulerant, & ipſum non Bohemorum tantum, Moravorum Pannonum, Auſtriorumqve defectione labefactatum ac Unioniſtarum, (l) Danorum, Belgarumqve arma horrentem, ſed & Viennæ non metu minus à Civibus fidei haud ſatis ſinceræ ſi non reis, ſuſpectis ſaltem, qvam Turriani Comitis copiis obſeſſum. Affuit ut ſæpe alias fortuna Auſtriacæ Gentis, qvæ Bucqvojum viresqve Belgii in Bohemiam tulit, cujus tutandæ neceſſitate revocatus Turrianus obſidionem omiſit. Et debellato uno ad Pragam prælio inimico, ſalutem,

 copias,

(k) *Caraff. p. 88 Epit. rer. Germ. A. 1619.* (l) *Jo. Arnd. ad Rohan. Part. 2. Diſc. 6. p. 202.*

copias, regnum nondum tamen qvietem in victoria Imperator habuit, Manſfeldii, Jegerndorffii, Halberſtadienſis, in Bohemia, Moravia, Palatinatu, atq; Saxonia armis temeratam; omni in eo Friderici cura, ut avitæ ditioni reſtitueretur, cujus jacturâ alieni regni cupiditatem piaverat, exilium ex prioris ſortis memoria ægrius tolerans, qvia regibus æqva, nedum infima inſolita ſunt, ideoq; miſcere cuncta, & privata vulnera Reip. malis operire ſtatuens, cum omnibus ſcil. potius, qvam ſolus periturq. Et aſperrima ejus clades plurimum in eum miſericordiæ traxit.

Fœdus contra Domũ Auſtriacam.

XII. Anxiis inde curis impleri Evangelici, alieno diſcrimine ſibi paventes, eoqve magis pericula ſua creſcere rati, qvanto Ferdinandi potentia creſceret, cui *(m)* cohibendæ, Manſfeldii maxime opera, inter Gallum, Anglum, Danum, Sabaudum, Venetos, Batavosq; fœdus coaluit, majori ſtrepitu qvam ſucceſſu, Angliæ Regis, ac paulo poſt Mauritii Orangii morte, & infelici Batavorum in Hiſpaniam *(n)* expeditione turbatum.

Bellũ Danicum.

XIII. Ei mox aliud, Daniæ, nempe Regis, cum Brandenburgio, Brunſvicenſibus, Holſatis, Mekelburgiis, tum Lubeca, Brema, Hamburgo aliisq; Urbibus ſucceſſit, Regionis inferioris Saxoniæ, cui tutandæ id initum perhibebatur, Impe-

(m) *Freyb. III. 10. Arnd. ad Ruban. d. Diſcurſ. Caraff. p. 230.* (n) *Caraff. p. 186. ſeqq. 204. 231. ſeqq.*

Imperio Kreiß-Obriſten Amt) à Georgio Lüneburgenſi, tanqvam ſegniori & muneri huic impari in Danum translato. Is igitur ſive Palatini calamitate libertatisq; Germanicæ periculo, ſive propria ambitione ductꝰ (Bremenſi ſc. Lubecenſi, Halberſtadienſi, atq; Oſnabrugenſi Epiſcopatibus filiis ſuis motis rebus facilius parandis (*o*) intentꝰ,) Tillii exercitum Saxoniâ deportari poſtulavit, non ut aſſeqveretur, ſed prætextum bello. Ei per qvinq; annos variis eventibꝰ geſto, & non obſcuris præliis nobilitato, ſancita (*p*) tandem Lubecæ pax, incommodis magis Dano, qvam inhoneſtis conditionibus, finem impoſuit. Ab A. 1624. & 1629.

XIV. Traxit Dani caſus Mekelburgiorum ruinam, in qvos Danici, ut Cæſarei criminabantur, belli præcipuos adjutores ſociosqve, victo jam pacatoqve Rege, ferè ſolos tota armorum moles incubuit, impares nimiũ tanto oneri, cui avertendo declinandoq; ne integræ qvidem fœderatorum opes ſuffecerant. Et tulere defenſionis, qvocunqve tandem animo, improſperè certè ſuſceptæ fructum, terrarum jacturam, & acerbum, Principibus præſertim talium inſvetis, exilium; prolixo ipſorum qveſtu, cultæ (*q*) conſtanter in Cæſarem fidei, Mekelburgiorũ ejectio. Ducũ defenſio, & pro ſe Argumenta.

(o) *Caraff. p.* 204. (p) *Arnd. d. l. Brachel. Lib. III.* (q) Käyſ. *Manif.* und *Deduction*, warum beede Herzogen von Mekelb. ihrer Landen *privirt* worden. *apud Lundorp. Tom. IV. Lib. I. c.* 5. *add.* H. Hans Albr. von Mekelb. Schr. an Käyſ. M. c. 6.

fidei, jam a Bohèmicorum motuum exordio, negato Anglico militi, & conceſſo contra Cæſareis tranſitu, exturbato ex inferioris Saxoniæ regione Mansfeldio atqve Brunſvicenſi, & ſpretis à qvibuscunqve exterorum oblatis fœderibus, abunde teſtatæ, tam indignam mercedem
(2) rependi. In adornanda dictæ Regionis defenſione (bey der Nieder-Sächſ. Kreiß-Verfaſſung) non aliam qvàm tuendarum terrarum ſuarum rationem habuiſſe, nullo Cæſaris, aut cujuscunqve Imp. Civis offendendi
(3) conſilio; eo potius intentos, ut propitiato æqvis ac dignis ſupremo Principe conditionibus Imperatore, ſopitis diſſidiis, & depoſitis, qvæ moveri cœperant, armis, certioris pacis fiducia rediret, ex Cæſaris ſententia Brunſvici, conciliatoribus Saxone & Brandenburgio, tum perficiundæ, niſi ipſorum ſuffragiis aliorum
(4) conſilia prævaluiſſent. Renunciaſſe tamen illico fœderi, qvamvis non niſi in ſalutem regionis inito, qvam primum id Cæſari diſplicere comperiſſent; etiam de Mansfeldii tranſitu apud Danum qveſti, atqve ob inſenſum ideò Regem, aliqvot cohortium hoſpitio onerati:
(5) Non ſe qvidem inficiari, Dani copias à ſe commeatu aliisqve rebus adjutas eſſe; at neceſſitati id, non officio, aut ſtudio in partes tribui oportere. Dediſſe nimirum qvæ negare non licue-

rit,

rit, propriis viribus, & Cæſarei, qvi tum longius aberat, exercitûs auxilio deſtitutis. Agnoviſſe id miniſtrum Imperatoris, Henricum Huſanum, de eoq; Tillium, ſupremum Cæſarearum copiarum Præfectum, ipſumq; Cæſarem certiores ſe redditurum, recepiſſe; qvorum etiam hic excuſationem tam aperta ratione ſuffultam litteris ſuis probarit. Qvantæcunq; tamen neceſſitati non adeò ſeſe ceſſiſſe, ut Urbium arciumve aliqvam hoſtium facultati permiſerint, Cæſari ſervandas, & opportunam tantum teſtificandæ erga Imperatorem fidei obſeqviiqve opperiuntes. Deniqve poſtremo Cæſaris monito, ſerius qvidem accepto, extemplo obſecutos, Legatos jam ante ad Tillium deſtinatos, ad hunc atqve Fridlandium miſiſſe, cuncta ſua Cæſari offerentes, cujus mox præſidia Roſtochii, Viſmariæ, Domirii & Poëlæ, aliisqve locis acceperint, Arnhemio qvoqve Cæſareo Duci in Buzoviæ obſidione tum hærenti, qvantum potuerant, commodantes, & revocatis ad Cæſarei Edicti formam clientibus ſubditisqve, adverſæ tum adhuc parti militantibus. Ejusqve rei ipſum Tillium ſuâ ad Imperatorem epiſtolâ fidem feciſſe. Et tamen tot argumentis defenſos, alieni magis odii, qvam proprii delicti ſupplicia pendere. At Cæſar, colorem potius qvam robur hiſce ineſſe, Orbi (r) perſvaſurus, alia multo ex litteris

(6) 23 Novemb. 1626. (7) (8) Käyſ. Monitorial. 3. Jul. 1627. Dat. 7. Nov. 1627. Refutata à Cæſare.

(r) *D. Manif.*

ris ipſa Ducum manu ſubſcriptis, (original-Schreiben /) & Conciliorum provincialium Actis (Landtags-Acten) deprehendi affirmabat, qvàm qvæ de factis ſuis conſiliisqve iſti obtendant, præcipui, ut ex monumentis iſtis appareat, belli Saxonici incentores, qvod toties à ſe moniti non prius omiſerint, qvàm omni virium auxiliorumq; fiduciâ dejectis ipſa neceſſitas arma excuſſerat, tantis iſtorum ſtudiis mota ſuſtentataq;, ut ſi fata votis ipſorum annuiſſent, non de victoriis modo à ſuo milite partis, ſed & ipſis terris provinciisqve ſuis actum fuiſſet. (1) Vulgo notum eſſe, jam Anno ſeculi hujus vigeſimo qvarto fœdus iſtud in Palatini favorem in lucem prorupiſſe, atqve inde coactas pecunias, conſcriptas per inferiorem Saxoniam copias, aliaqve eam in rem paſſim parata paractaqve, publicæ qvieti, & Imperii legibus adverſa. Seſe igitur compeſcendis maturè tumultibus publicis edictis vetuiſſe, ne qvis Procerum in utraqve Saxonia aut militem colligeret, aut colligi pateretur. Hos inter Mekelburgios Duces ſæpius à ſe monitos, ne delectibus iſtis provinciæ tranqvillitatem turbari ſinerent, non niſi verborum obſeqvia præſtitiſſe, conceſſa adverſariis militis ſcribendi poteſtate, & prohibito Tillio, ne trajecto Viſurgi iſtis qvid impedimenti afferret. Inde coacto Lauenburgi conventu obtenta Saxoniæ

Käyſ. Pœnal. Mandat. 22. Novemb. 1624. 22. Jan. 28. Feb. & 5. Mart. Anno 1625.

xoniæ inferioris ſpecie, & velut in ejus defenſionem, cum Dano fœdus pepigiſſe, plerisqve iſtius Regionis Procerum negotii adeò inſciis, ut non niſi concilio Brunſvicenſi, parato jam exercitu, de eo reſcirent, tantâ Mekelburgiorum tegendi ſolertiâ, ut ab Electore Saxoniæ, qvid iſtis delectibus, à Regionis ordinibus, Dano præſertim pararetur, rogati, ignota ſibi iſtius conſilia eſſe, pervicaci diſſimulatione, reſponderint. Nihil eqvidem prætextui de tuenda Regionis ſalute excuſationis ineſſe, ipſis Ducum litteris tam ad ipſum Cæſarem, qvàm Lüneburgium Ducem ſcriptis oſtendi, haud obſcurè indicantibus, non aliò qvàm adverſus Tillium, adeoqve ipſum Imperatorem omnem iſtius negotii rationem ſpectaſſe. Non certè tum extitiſſe, à qvo metuendi cauſas haberent, armorum conſilium præbituras, ni meritorum conſcii Cæſaris inviſi offenſiqve iras timuiſſent. Neqve cum Lüneburgio etiam ceteros Saxoniæ inferioris Proceres improbaturos fuiſſe, rem incolumitati, ut iſti videri volebant, totius Regionis proviſam, niſi in Imperatorem eam deſtinari iſti advertiſſent. Ex Luneburgii etiam Apologia manifeſte apparere, irrita futura fuiſſe in Brunſvicenſi Conventu armorum expediendorum conſilia, Plerisqve ordinum improbata, nî Mekelburgii per-

Dat. 26. April. 1626. (1)

perviciſſent. Non certe apud Cæſarem defenſionis nomine Duces juvari poſſe, qvâ ſe potiſ-
(3) ſimum peti is nunqvam diſſimularit. Et verò ſuam ſcilicet pro pace ſervanda ſollicitudinem reſcriptis ſuis mandatisqve illos ſignificaſſe, qvibus Conſiliarium ſuum Albertum Heinium Brunſvicum miſſum juſſerint, induciis, qvas tum Saxo atqve Brandenburgius in medium attulerant, ſpretis, arma bellumqve ſvadere, non prius ponenda, qvàm ſolenni Imperii Concilio à Cæſare & Catholicis Proceribus de Pace tàm ſacra qvàm civili (Religion-und Prophan-Frieden) ſecuri magis redderentur. Melius qvippe fore, rem ſub clypeo agi, atqve armata Comitia celebrari, partibus mutuo metu attinendis (s) compeſcendisqve. Atqve hinc vana fuiſſe qvæcunqve in iſto Brunſvicenſi Conventu paci accommoda alii attulerint, Mekelburgiorum, & qvi paria cum iſtis ſentiebant, vehementiâ rejecta, ſpretis qvibuscunqve conditionibus novam Religionis pacem, qvam nunqvam Cæſar daturus foret, animis
(4) agitantium. Præterea ex publicis illorum mandatis, (Patenten/)litteris, & Conciliorum provincialium Actis patere, loco renunciati Dano fœderis, & jactatæ adverſus Mansfeldium qverimoniæ, Cæſaris militem cohercendis ſedandisqve turbis eò miſſum, adeoqve ipſum Cæſa-

(s) Damit ein Schwerdt das ander müſt in der Scheide halten.

Cæſarem non alio qvam declarati hoſtis loco cenſentes, qvoscunqve Auguſtanæ Confeſſioni addictos ne militiam Imperatoris ſeqvi pergerent, injecto proſcribendorum bonorum, infamiæ, extremi deniqve ſupplicii metu, dehortatos, decretis qvoqve adverſus iſtos publicis ſupplicationibus, vocatis ad arma provincialibus, coacto non ſine grandi ordinum onere, & inſolita cum auſteritate, milite, conceſſo deniqve Mansfeldio, Sileſiam tum atqve conjunctionem cum Turcis aliisqve Cæſaris hoſtibus, animo volventi, tranſitu ſatis teſtatos, qvo numero Cæſarem, copiasqve ejus haberent. Suppeditaſſe qvoqve poſtea Lüneburgi conſilia, qva ratione & bellum continuari, & Imperatoris mandata injuſtitiæ condemnari poſſent. Interim, qvo reverentiam erga Cæſarem, fideiqve velut nunqvam interruptæ conſtantiam oſtentarent, militem, Provincialibus id oneris ultra ferre detrectantibus, ipſo Tractationis Brunſvigi abruptæ, & cœptati belli tempore Dano ceſſiſſe, eundem illius apud Regem uſum fore, coram ordinibus (den Land-Ständen/) profeſſos, qvem etiam in adverſo exercitu ad Lutheram contra Cæſareos pugnaſſe, capta tum cum hoſtibus ſigna indicarint. Qvin & iisdem Conciliorum provincialium Actis toties jam memoratis comprobari, poſt iſtud ad Lutheram prælium, Duces victum fugatumqve hoſtem

Anno 1626.

Anno 1627.

(5)

hoſtem urbibus arcibusqve ſuis paſſim recepiſſe, cujus inde perſeqvendi copiâ Cæſareis ademptâ tam egregiæ ceteroqvin victoriæ uſum illi non parum corruperint. Neqve ordinum qvidqvam conſilia precesve valuiſſe, Cæſaris iram oſtendentium, ſi hoſtem retinerent, facilè expellendum, modò vires experiri liberet. Qvin potius ad deteriora obſtinatos Duces Tributa pro hoſtili milite exſolvenda Provincialibus imperaſſe, extorſiſſeqve, adducto etiam, qvo majori terrore ii urgerentur, in publicos ordinum Conventus Schlamersdorffio, Danico Tribuno, minas jaciente, ſi qvis prompto minus obſeqvio publicæ rei incomodaret. Imo aperte ſæpiusq; Duces teſtatos eſſe, nunqvam à fœdere iſto ſeſe diſceſſuros; ingenti ordinum dolore atq; indignatione, qvi imminentem jam cervicibus ſuis Dei Cæſarisq; ultionem, ſolennibus Conciliis non vani omnino vates
(6) prædixerint. Huſanum verborum blanditiis deceptum, ideoq; de fraude Ducum, tàm litteris qvàm coràm in Provincialium Conventibus conqveſtum, alia multo præ ſe tuliſſe iſtos, palàm exprobraſſe, qvam animo agitaſſe, ipſis rerum documentis deprehenſum ſit, monitos ideò, meliori obſeqvio præteritorum veniam mereri. At non magis Huſani obteſtationes, ac Ordinum preces apud Duces profeciſſe; adeò obfirmatis ad pejora eorum animis, ut, volentibus

tibus ipſis,Schlamersdorffius publico Conventu,meliora aliunde ominatus pollicitusq;,ordines ſpes ab Huſano injectas omittere juſſerit,Sileſiam ſpectans,qvàm non alio tempore magis hoſtes infeſtarint. Eadem fide erga Luneburgium &Tillium Duces egiſſe. Imperatoris qvippe juſſu monituq;, ut rectioribus conſiliis locū facerent,atqve reliqvas ſibi Urbes Cæſareo militi permitterent,rogatos,ſe id facturos recepiſſe, modo nonDani copiæ intercederent,tempo ſolùm precati, qvo cum Rege conveniundi facultas eſſet. At tantum abfuiſſe,ut verbis fidem præſtarent, ut potius Gerhardum Obenbergiū Arcis Dœmitiæ Præfectum juſſerint, Schlamersdorffium cum qvadringentis militibus arce admittere,qvam Danorum receptui ſe ſervaturos ſpoponderint, ſi ab hoſte (Imperatorem deſignantes,) urgeri contingeret. Eoqve effectum, ut adverſarii recolligendarum virium ſpatium nacti, reſtaurandi belli animum fiduciamqve reſumpſerint. At ſcilicet occaſiones defuiſſe, qvibus obſeqvii promptitudinem Mekelburgii teſtarentur. Imo vero Fridlandium Ducem,pulſis tum Sileſiâ hoſtibus, præmiſſoqve Arnhemio, Saxoniæ inferiori jam propinqvum, & Tillium ad oram Albis Mekelburgiis proximum, Ducum pœnitentiam operiuntem, utroſqve falſa ſpe deluſos fuiſſe. Duces qvippe habito Sternbergæ Ordinum

(7)

13.Jan. 1627.

num Concilio, oſtentato Regionis, ſuarumqve præſertim terrarum periculo, & ab Arnhemio proximè imminenti metu, Tributa ab ordinibus flagitaſſe; ne ultra toleratas jam calamitates alias acerbioresqve ſibi ſubditisqve à juſta Numinis Cæſarisqve ira Principes accerſerent, (8) incaſſum deprecantibus. Deniqve iteratis toties Edictis non prius obtemperaſſe, qvàm fractis ſuis ſociorumqve viribus non aliam qvam in Cæſaris gratia ſpem reliqvam viderint. Ne igitur impune Imperatorem Duces ſpreviſſent, ſuo exemplo aliis eadem audendi animos additur, terris ſuis mulctati ſunt, in Fridlandium, pignoris primò nomine, mox proprietatis Jure translatis; tam ipſis Mekelburgiis, qvàm aliis Exterorum Germanorumqve Proceribus, ne afflictam Principum domum omnino extirpatam vellet Cæſar, fruſtra obteſtantibus; armis poſtea Suecorum reſtitutam, validiori qvam inani precum remedio.

Ferdinandi II. Imp. nimia & periculoſa conſilia.

XV. Sic ſummam votorum non attigiſſe modo ſed & tranſcendiſſe Ferdinandus videri poterat, (*t*) invictus hactenus, & nullis caſibus ſuperabilis, Palatino, Mansfeldio, Chriſtiano Brunſvicenſi, Dano, Mekelburgiis, fuga, morte, victoria, ſublatis perculſisve, Gallo inteſtinis tumultibus implicito, Britanno imagine matrimonii cum Hiſpani ſorore à Walliæ Principe

cipe

(*t*) *Rohan. II. 6. Freyb. III.* 10. (*p.* 101.)

cipe contrahendi & injecta ſpe reſtituendi Palatini decepto, cunctis deniqve ad adorandum illius faſtigium amore terroreve converſis: florentiſſimo tantis ſucceſſibus Cæſare, ſi benigna adeo ſorte frui qvam uti, & modum proſperitati ipſe ſtatuere, qvam eam nimis urgendo fatigare maluiſſet. Fortunam ab initio adverſam tantum, eamqve conſtantiſſime tulerat; ſecundæ res acrioribus ſtimulis animum exploravere; qvia miſeriæ tolerantur, felicitate corrumpimur. Labores, pericula, dubias aſperasqve res facile ſuſtinuerat; victoriæ lætiqve ſucceſſus oneri atqve noxæ fuerunt, gradum jam ad majora reputanti, qvod ambiguis adhuc rebus, & nondum reddita ſecuritate pro culmine habuiſſet. Victoriarum igitur præmia fructusqve perire autumans, ſi modeſte uteretur, atqve ad vim dominationis converſus, Proteſtantibus extrema, ſibi ſuæqve Genti ſumma ſtruere plerisqve credebatur. Impellebant ſponte ruentem Pontificii Præſules, veniſſe tempus premendorum Proteſtantium dicentes recuperandiqve Jura, iſtorum vi atqve iniqvitate extorta. Edidere qvoq; (u) Epiſcopatuum ac Abbatiarum nomina, qvas ab iſtis repetebant; pluribus Catholicorum leniora ſvadentibus, ne intempeſtiva recipiendi amiſſa cupiditate etiam retenta amitterentur,

D ſolli-

(u) *Theatr. Europ. Part. II. in princ. & p. 4. Freyb. d. l.*

prædia æqvarint ſæpe aut ſuperaverint. Soli eqvidem Wirtembergio ex Lauriſſæ ſive Lorſchæ, Brengenhauſii, aliisqve Monaſteriis plusqvam cxxcIↃ thaler. annua *(c)* non connumeratis ſumtibus in Magiſtratus erogandis obveniſſe, vix ipſe negabat. Ita transferri in æmulos, ſibi adimenda ægrius ferentes, pari dolore commoda aliorum ac ſua damna metiebantur. Saxo qvoqve haud neſcius, ſe potiſſimum Evangelicorum odio flagrare, qvod adjutis contra Bohemos Auſtriacis tot malorum religionis ſuæ ſociis cauſa extitiſſet, liberi doloris documentum dedit, *(d)* exaratis ad Cæſarem literis, rationes, monita, precesqve miſcens, ut Ferdinandum ad molliora inflecteret. Incaſſum. Neqve enim tantus Cæſareæ Aulæ in Septemvirum amor erat aut veneratio, ut in gratiam illius tanti incrementi occaſionem omitteret. Et argumenta illius aliis argumentis eliſa eluſave. Iſtud fidei ejus *(e)* atqve inſignibus in Domum Auſtriacam officiis dedere, ut ex pactionis formula Mulhuſi Anno M. DC. XX. initæ, ab Edicti iſtius executione intactus ſervaretur; gratiæ vicem exoluturi; ſeu alendæ inter eum ceterosqve Proteſtantium diſcordiæ, illiusqve apud hos cumulandæ invidiæ, ſive, Polyphemi beneficio, poſt alios demum

(c) *Vid. Caraff. p. 160. 164. ſeq.* (d) *Freyb. d. Diſc. 12. Theatr. Europ. d. Tom. p. 10. 13. Lundorp. Tom. IV. c. 3.* (e) *Lundorp. d. Tom. c. 3.*

demum & ultima menſa devoraturi. Ne vero ſententiæ vim effugerent Evangelici, ſua ſponte haud facile udrituri, delati, (*e*) qvi redditum in invitos judicium etiam contra repugnantes exeqverentur. Eaqve cura in Rhenana Provincia Electori Moguntino, in Svevia Epiſcopo Conſtantienſi, Comiti Sulzio, Abbati Campidunenſi, & Udalrico Dynaſtæ Stazingio; In Franconia Bambergenſi, Præſuli Eberracenſi, atqve Pappenheimio, demandata, in Weſtphalia Antiſtes Oſnabrugenſis, ordinis Teutonici Magiſter, atqve Megenius Imperialis Aulæ Conſiliarius, in Saxonia inferiori Metternichius, Collegii ſacri Moguntini, ut vocant, Cantor, juſta cum Tribuno Altringero, atqve Wenzelio Imperialis itidem Aulæ Conſiliario, ei muneri delecti. Atqve hinc (*f*) Fridericus Ulricus Luneburgius, Hildesheimii, Cæſaris Imperiiqve auctoritate ultra fere ſeculi ſpatium poſſeſſi, Jo. Adolphus Holſatus Bremæ, ipſiusqve Saxonis filius Auguſtus (*g*) Magdeburgi Epiſcopatu, Wirtembergius, Brandeburgii, (Culmbacenus, & Onolsbachius) Comites Hohenloici, Waldeccii, Argentinenſes, aliiqve Monaſteriis eorumqve fundis migrare aut abſtinere juſſi coactive;

 Sacra

(e) *Theatr. Europ. p.* 18. *Lundorp. d. Tom. c.* 1. (f) *Idem p.* 34. *ſeqq.* (g) *Vid. Caraff. p.* 394. *ſeq.* 402. *junct. Append. p.* 30. 33.

Sacra Proteſtantium(*i*)Auguſtâ Vindelicorum, (latiori inde ob Urbis claritatem,& inditi Confeſſioni nominis omen in minores metu,)Kauffbyrâ, alibiqve pulſa, turbatave, & Romana ex adverſo reſtaurata;EvangeliciBohemiâ,Auſtriâ,Sileſiâ cedere adacti,niſi certam ante diem profanos ritus exuiſſent, atqve paſſim proſcriptio, fuga,exilium, damna; Proteſtantibus Judiciorum ordinem, legumqve auxilia fruſtra, invocantibus, qvæ ipſos inutilia jam dudum reddidiſſe Pontificii regerebant. Vanâ qvoq; (*k*) Sveviæ Procerum liberalitate, Wallenſteinio Norimbergam proficiſcenti aliqvot centena thalerorum millia, ipſiqve Cæſari, ut mitiorem experirentur, ingentem pecuniæ ſummam,tanqvam contra Turcas exſolventium, ad ipſos opprimendos à Ferdinando inſumtam, tributa jam Dominationis Jure imperare auſo,in comitiis hactenus non ſine majeſtatis, ut putabat,injuria, demiſſis fere precibus, & majorum plerunqve conceſſionum redhoſtimentis emendicata. Neqve intra ſancitam ab ipſis Bonorum ante Conventionem Paſſavienſem vel inſecuto tempore occupatorum diſtinctionem hæc acerbitas ſtetit, non difficili illis labore, cavillationibus eam aut oſtentata vi elabi ſeu perrumpere.

(i) *Acta*, das *Reformations*-Weſen zu Augſpurg betreff. *Theatr. Europ. d. Tom. p.* 20. -- 29. *Lunderp. d. Tom. cap. II. ſeqq.* & *cap.* 62. (k) *Caraff.* 311. 312.

re. Jamqve non Romæ(*l*) tantum habitæ de *Propaganda Fide* deliberationes, ſed & inter Catholicos Germaniæ Proceres(*m*)conſilia circumferebantur, tanqvam ſupremam Evangelicis perniciem Paciſqve religioſæ abrogationem latura, ſeu qvia erant, ſeu qvia irati & ſuſpicaces metuebant. Et facilius de odio creditur. Confirmabat periculi fidem ipſe Ferdinandus, proprio ingenio peregrinis ſacris infenſus, atqve continuis Caroli Caraffæ Epiſcopi Anverſani & Apoſtolici ad ſe Nuncii(*n*)hortatibus monitiſqve: *Eſſe bonum politicum Imperii, exſtirpationem hereſum, non habito humano qvocunqve reſpectu*, facile perſvaſus.

XVII. Adoleſcebat qvoqve interea (*o*) lex Majeſtatis, plurimis ex Eqveſtri Svevjæ, Franconiæ Rhenanæqve Provinciæ ordine delatis, tanqvam Mansfeldii, Halberſtadienſis, Durlaceni partes foviſſent; pleriſqve delicti non omnino integris. Multis opes ſuæ exitio fuere; cum qvamvis innocentia ſua tutos Cæſaris miniſtri crimine iſto circumvenirent, ne ſcilicet pœnæ fructu ipſi carerent, ſi iſti inſontes haberentur. Secreti enim conſilii Proceribus Franconicæ Nobilitatis bona in ſalarii præmiive vicem adſignata dicebantur. Eorumqve manus ſubitis

Proceſſus cõtra immediatam Imp. Nobilitatẽ.

(l) *Theatr. Europ. eod. Tom. p. 1.* (m) *Idem. p. 16. ſeqq.* (n) *p. 341.* (o) *Theatr. Europ. p* 180. *ſeq. Forſtner. de Comit. Ratisb. A.* 1631. *p.* 28. *Epiſt. Rer. Germ. Anon. p.* 83.

ſubitis avidæ, & qvo ſaltem præſentibus fruerentur, feſtinantes. Qvippe hiantes illorum cupiditates ipſa Ferdinandi facilitas intendebat, cum apud credulum, ſibiqve faventem minori metu & majori præmio peccaretur. Auxit rei ſua ſponte exoſæ atrocitatem Rudolphus ab Oſſa, qvi formam vitæ iniit, qvam tum celebrem miſeriæ temporum & audaciæ hominum fecerunt, pecunia, potentia, ingenio, inter claros magis, qvam inter bonos. Is Hanoviæ Comitum ſervitio nuper abiens, interqve inſtrumenta regni à Cæſare habitus, dignus viſus, cui tam invidioſum munus mandaretur; atqve ille qvo magis ſolertiam ac fidem in Dominum oſtentaret, majori cum acerbitate defunctus eſt, prolixis Principum qveſtibus, ablata Nobilibus, Cæſariqve aut miniſtris ejus addicta Bona *Feudorum Fiſcive* Jure ſibi vindicantium; nulla in afflictos miſeratione, ſed ut aliorum rapinas in ſua commoda verterent, cum lætitia accepturi, ſi nullo ſuo juſſu, penes Cæſarem ſævitia facti & invidia eſſet, ipſi ejus emolumentis gauderent.

Moleſtiæ à Fridlandio. XVIII. Nec minus interim, ne aliqvod belli malum ſævæ paci deeſſet, conferendis pecuniis pervaſtata Germania, provinciæ everſæ, amici inimiciqve Proceres, & qvæ Civitatum liberæ vocantur, omnium diris, convi-

ciisq;

ciiſqve in Wallenſteinium converſis, qvi (*n*) natione Bohemus, ex Nobili Princeps, è milite Dux Cæſareiqve Exercitus & tantum non ipſius Cæſaris Imperator, dum nullo dignitatis amicitiæve diſcrimine, ſummis infimisqve periculum moleſtiamqve faceſſit, potentiam apud unum, odium apud omnes adeptus, dedit exemplum, qvod ſecuti ex pauperibus divites, ex contemtis metuendi perniciem aliis, ac poſtremum ſibi invenere. Huic nimirum permiſſam poteſtatem ipſa Cæſaris poteſtate majorem; hujus arbitrio antiqvis legionibus toti jam Germaniæ nimiis alias additas, nulli uſui, niſi augendæ provincialium calamitati; hujus libidine indicta Proceribus extortaqve Tributa, rogari ante etiam à Cæſaribus ſolita, publicis & ad ipſius Ferdinandi invidiam pertingentibus qverimoniis ſpargebatur. Et vel ſolus Brandenburgius Elector, exiguo hoc annorum ſpatio (*o*) XX. Pomeraniæ Stettinenſis Princeps X. Cattus VII. florenorum myriadas, Wirtembergiæ Dux CXX CIↃ. atqve Norimbergenſes

(n) *Epit. Rer. Germ. Anon. p. 71. Forſtner. d. Epiſt. pag. 19. 20. Theatr. Europ. pag. 148. – 156. Caraff. pag. 411.* (o) *Theatr. Europ. pag. 148. 149. – 156.*

ſes xx cIↃ thaler. menſtrua ſeſe dependiſſe ; aſſeruere. Inde paſſim Procerum, privatorum, Evangelicorum, Catholicorum, lamenta, luctus, & in Fridlandium tantarum ærumnarum auctorem probra atqve execrationes audiebantur; adeo nullo apud truculentum hominem, inimicorum, amicorumve reſpectu, ut ne Leopoldum qvidem Archiducem juverit, Cæſaris fratrem eſſe; acerbis ideo literis (q) Ducis avaritiam, ſævitiam Tribunorum, militisqve petulantiam, ſocios magis qvam hoſtes prædantis, apud Imperatorem accuſantem. Et qvamvis hic crebris Procerum precibus, atqve Electorum præſertim in Comitiis Ratisbonenſibus maxime verò Bavari, tantæ potentiæ vim altius formidantis hortamentis (r) fatigatus imperium inviſo homini abrogaret, mala tamen fere eadem etiam amoto eo manſere, magisq; alii homines, qvam alii mores. Qvin vel ſolus Edicti de ſacris Bonis terror omnem qvietis fiduciam abſtulerat, qvanqvam id, prout potens vel inops reus inciderat, infirmum aut validum retinebatur. Sufficiebat tamen retinendæ animorum acerbitati, ingruituræ jacturæ metus, præſentibus adhuc opibus utcunqve vitatæ. Evangelici igitur tentari patientiam ſuam, tentatamqve contemni, neqve aliud ſibi reliqvum cernentes qvam tenere libertatem, aut mori ante

Et inde Statuum adverſus eum qverelæ.

A. 1631.

(q) *Theatr. Europ.* p. 88. (r) *Anonym. Epit. rer. Germ. Memoir. de Monſ. D'* p. 15.

ante ſervitium, tuto deniqve moveri rati, qvidqvid extremo in loco eſt, ne ſemper mala aut expectare aut pati cogerentur, Lipſiæ convenere, ubi fœdere (s) inter ſe pacto, cum Cæſarem, ut Edictum Eccleſiaſticum aliaqve libertati ac incolumitati ſuæ noxia aboleret, fruſtra oraſſent, ab luctu in iram verſi, communibus ſubſidiis ſalutem tuendam, modeſtis qvidem verbis & in pacem magis inclinantibus, decrevere. Et arma parantibus opportune Svecus advenit, cujus Societatem primum Gvilielmus Haſſiæ Landgravius, poſt Saxo & Brandeburgius, qvamvis cunctantius hi, ut invitos acceſſiſſe cognoſceres, & poſt hos ceteri Proteſtantium agminatim turmatimqve induere, Dominos ſcilicet non ſervitutem mutaturi, cum eadem aut aſperiora poſtea à Svecis qvam ante à Cæſare perpeterentur; æqve gravia, at magis excuſata, & ſpe recuperandæ horum, qvanqvam duro remedio, ſalutis levius tolerata, nihil abnuentes, modo non Auſtriis parere cogerentur, Suecosqve pecunia, armis, infimis deniqve obſeqviis demerituri, omnia ſerviliter pro libertate.

Leipziger ſchluſſ A. 1631.

XIX. Ita Svecus, mox Gallus qvoqve acciti, ſponte venturi, ſi non rogarentur. Svecus obſcuri hactenus regni princeps & Dominatio-

Bellū Germano Sveco Gallicum.

(s) *Caraff. p. 435. ſeq. Epiſt. Rer. Germ. p. 123. ſeqq. Freyb. III. 13. p. 187. Diſc. 14. p. 168. Theatr. Europ. p. 254. cum plur. ſeqq. Lundorp. Tom. IV. c. 44.*

nationem Danorum vix ante ſeculum elapſi, partis contra Polonos, Danos, Moſcosqve victoriis, tanqvam majoris fortunæ præludiis animatus, (ut ſcil. fata, qvos ad magna deſtinavere, impellunt,) Auſtriacæqve Domui hoſtilia jam diu meditatus, intercептas reſignatasqve contra fas Gentium ſuas ad Transſylvanum literas, & pejori verborum interpretatione in ſui ignominiam vulgatas, (s) miſſas Polono tum inimico ſuppetias, & cum eo pacem variis modis turbatam interverſamqve, Stralſundiam indignis modis habitam, Propinqvos Principes dignitate terrisqve exutos, Svecos Germaniæ commercio prohibitos, Maris Balthici Dominium à Wallenſteinio tentatum, Legatos deniqve ſuos Tractatione Lubecenſi ingenti ſui ignominia excluſos, rejectosqve; Gallus, Caroli Gonzagæ Niverſii patrocinium, agnati (t) Vincentii Mantuæ & Montisferrati Principis ſucceſſione id eo tantum ſubmoti, qvod in Gallia natus Gallicis ſpiritibus infectus timebatur; uterqve Germaniæ Procerum tutelam in belli titulum præſcribebant. Et prætexta qvidem illa

Cauſæ Sveci Juſtificæ.

Galli.

Utrorumq;.

(s) *Freyb. Diſc. 13. pag. 152. Caraff. part. 2. Germ. ſacr. prin. Lundorp. Tom. IV. Lib. I. cap. 7. 8. 19. 20. 25.* (t) *Roban. II. 7. Freyb. IV. 5. Epit. Rer. Germ. p. 85. 97*

illa armorum fuere. Vera cauſa, ne ab ipſis qvidem Gallis Svecisqve diſſimulata, nimia Auſtriacæ Domus potentia, cujus in medio creſcentem molem ſibi ac poſteris ſuis metuebant; prætorqvendum injuriæ collum exiſtimantes, anteqvam ad ipſos pertingeret; præparato jam ab Henrico IV. Galliæ Rege eam in rem, & cöercendi intra terminos Auſtriorum Imperii, at fato ejus intercepto (u) conſilio, qvi tanqvam Europæ dividundæ arbiter delectus Chriſtianum Orbem in qvindecim Dominia, Pontificatum nempe Romanum, Imperium Germaniæ, (nunqvam eosdem ex una familia ſucceſſores habiturum,) tum Galliæ, Hiſpaniæ, Britanniæ, Hungariæ, Poloniæ, Daniæ Sveciæ, atqve Sabaudiæ Regna, Venetorum præterea & ceterorum Italiæ Principum Urbiumqve, Belgarum deniqve ac Helvetiorum Reſpublicas partitus, ita (ſalvo qvidem errore calculi) rationes inierat, ut Neapoleos regnum Pontifici, Sicilia Venetis, Sabaudo regium decus accepturo Medio-

Cauſa ſvaſoria.

(u) *Hardou. Perefix. Hiſtoir du Roy Henry legrand pag. 467. ſeqq. Memoir. du Sully paſſim.*

Mediolanum, Helvetiis Burgundiæ Comitatus, (*Franche-Comte,*) Alſatiæ, atqve Tirolis, cuncta Auſtriacis adimenda adſignarentur, ceterorum etiam jactura mulctandis, ſi iſta amittere recuſarent. Ita atrociſſimum non jam Germaniæ, ſed totius pene Europæ bellum. Neqve alias majoribus iris concurſum, cum à Germaniæ Proceribus pro antiqvo decore & adſerenda libertate, contra augendæ dominationi; & ab exteris, atterendæ æmulorum firmandæqve ſuæ potentiæ certaretur. Et qvæ utrinqve ſecuta ſunt, defleri magis, qvam defendi poſſunt. Sic haud uni qvis tantorum motuum aſſignaverit culpam, qvæ omnium fuit.

Deſcriptio ſtatus Europæi tempore cœptorum Tractatuum Pacis.

XX. Hæc latius, ac animus erat, executus, in deſcribendo Europæ, belliqve præſertim Germanici ſub initia horum Tractatuum ſtatu, brevior ero.

Italiæ.

XXI. Italia in multos adeo Principes atqve Reſpublicas diſtributa, & inter Gallos Hiſpanosqve ambigua, neq; unqvam libertatis ſuæ ſecurior, qvam ubi pari iſti ſorte, aut ſaltem non nimium inæqvali utuntur, qvietem ferme agere poterat, iſtorum certaminibus (ſi Sabaudiam Mantuamqve eximas) inconcuſſa, niſi Urbani Pontificis ambitio turbaſſet, Farneſios (y) Caſtrenſi agro pellere annitentis, haud alia ex cauſa, qvam ut agnatis Barbarinis donaret, vetuſto

(y) *Priol. de Reb. Gall. l. 18.*

vetuſto jam & velut conceſſo Pontificibus more non Eccleſiæ ſuæ, qvanqvam deſponſæ ſibi magis qvam Gentilium curam gerere, haud melius Divi Petri opes impendi autumantibus, qvam ubi ad explendam eorum aviditatem ne nummis qvidem amplius contentorum, (qvorum immenſam paremqve pene Regibus vim Barbarini corraſere,) ni terris qvoqve aucti Principum fortunam, duraturo ſcilicet ſplendore, æmulentur. Ita Urbanus Domus ſuæ magnitudini intentus, Cæſaris Pontificiorumqve in Germania preces incurioſius audiebat. Veneti, Reip. inſtituto paci proniores, bellum procul habere, qvam gerere maluere, non ægre toleraturi, ſi Hiſpanorum vires acciderentur, minori à Gallis qvam iſtis metu, infeſſis tot Italiæ provinciis & Inſubrium inprimis ditione propius ſibi incubantibus. Sabaudus & Mantuanus, iſte Gallis, hic Cæſari amicus, inverſa jam rerum facie, cum aſſerta qvondam Sabaudo ab Imperatore, & negata Gonragis Mantuani Principatus hereditas à Gallo tum defenſis, prima belli inter iſtos cauſam, aut occaſionem ſaltem feciſſet. Ferdinandus Hetruſcus rerum civilium prudentiam gentile Mediceæ Domus bonum(z) velut hereditario Jure adeptus, qvamvis profeſſo in Auſtriacos amori

(z) *La Vera Politica che uſano in qveſti tempi i Principi é Republ. Italiane, per conſervor i loco ſtati part. II. Dial. 6. p. 547. ſeq.*

mori ita temperabat, ut Gallorum odium non incurreret, mediam viam conſilii, periculoſam alioqvin, adeo ſapienter moderans, ut & amicos ſervaret, neqve inimicos pareret. Odoardo Farneſio Parmæ Placentiæqve Duci ſinceriori qvidem affectu in Gallos vergenti, inſtantior tamen cura erat, propriam ſalutem contra Urbani ac Barbarinorum avaritiam tueri, qvam fortiſſime & applaudente tota Italia propugnavit, ideoqve peregrinorum tumultibus minus immixtus. Neqve ceteris Italiæ Principibus aut Civitatibus animi aut opes erant, bella noſtra ſuis impendiis alere.

Hiſpaniæ. XXII. Hispaniæ Rex invaſo à Joanne Bragantino Luſitaniæ regno, & Catalaunis ad deſtituendum ſe, Gallorum impulſu ac Miniſtrorum injuriis traductis, tum Gallorum Batavorumqve in Belgio ſucceſſibus, acceptisqve ad Rupem regiam, Colibram, Perpignianum, Mirabellum, alibiq; cladibus attritus, damnis fere tantum fortunæ ſuæ amplitudinem oſtendebat, cum maximam eam eſſe, ipsâ tot copiarum regnorumqve jacturâ appareret, qvæ efficere nondum potuerat, ut non maximis adhuc Regibus comparari poſſet. At nullum ex eo agnato Imperatori ſubſidium, ita fatis Gentis Auſtriacæ ſortem tum partitis, ut non minora in Germania Ferdinandina familia, qvam extra eam Caroli progenies detrimenta perſentiſceret.

XXII.

XXIII. Anglia monſtrorum ſemper non minus ac Africa fœcunda, Epiſcoporum ac Presbyterorum diſſenſionibus,(& fermè acerrima ſunt Eccleſiaſticorum odia)inter ſeſe, ſibiq; connexa Scotiæ atq;Hiberniæ regna divulſa,& Staſforti Hiberniæ Proregis ſupplicio funeſta, atrociori facinori ſeſe parabat, in ipſum Principem ſecurim ſtrictura, qvam in cariſſimum ei hominem, nulla regiarum precum veneratione, expedierat,vanis indePalatinorum votis,transmarinis iſtis auxiliis patrio Principatui reddi ſperantium. Britanniæ.

XXIV. Gallia pluribus adverſus Hiſpanos atq; Auſtrios (z) victoriis inclyta, etiam Domi non improſpere degebat. Nam qvamvis exemto rebus humanis Ludovico, non unqvam tamen ſedatius egerat; Principes concordes & muliebre imperium non detractantes; nulla novarum rerum cupidine, ſive capaces, ſed aſpernantes,aut avidi, at minores. Senatus Pariſienſis(*Parlamentum*) non reginæ tantum ſed & Mazarini obſeqvio paratus, lubentius extero, qvam populari obtemperaturi. Neq; ceteri MagnatesNobilesq; illum rerum ſtatum abnuebant,cum qvanto qvis ſervitio promtior, opibus & honoribus extollerentur, ac novis ex rebus aucti,tuta & præſentia,qvam vetera & periculoſa mallent. Sacer ordo ſuis deliciis ignaviæqve immerſus, eâdem regni ac Eccleſiæ incuriâ tene- Galliæ.

(z) *Prtol. l.* 15. *ſeqq.*

tenebatur. Vulgus cui nulla alia ex Rep. qvam annonæ cura, pacem tantum expetere, levandis tributis proficuam, nec hæc tamen recuſaturum, ſi ſolvere juberetur. Qvanqvã ut Gallis neq; turbidis neqve qvietis ulla conſtantia eſt, inſecuta tempora iſtam tranqvillitatem non parum laceſſeront.

Poloniæ Daniæ. XXV. Polonia Daniaq; novam Svecorum vim expertæ, aut formidantes, pacem magis qvam qvietem habebant, belli reſumendi conſiliis & cohercendis, ſi poſſent, nimiis vicinorum progreſſibus, imminentes.

Germaniæ. XXVI. Omnium fata Germania ſuperabat, adeo ancipiti dubioqve rerum habitu confuſa, ut ipſa cladibus ſuis lætari, victoriisq; dolere, aut potius victoriis pariter cladibusq; ſuis ingemiſcere cogeretur, cum Germani eſſent, qvæcunqve pars aut vinceret aut vinceretur, ipſa infelicitatis ſuæ materies, campus, cauſa, præmiumq;, & civilis ſimul externiq; belli mala uno compendio complexa. Et acerbiorem calamitatem efficiebat, qvod Civium ſuorum pars prævalebat, qvi peregrinos ſectabantur, Germanorum diſcordia in clariſſimæ nationis opprobrium ſuamqve gloriam & emolumentum abutentes. Vix lætius unqvam Fœderatorum arma floruere, Marchiæ Brandenburgicæ, Weſtphaliæ, Ubiorum & Juliacenſium terris, Sileſiæ, Auſtriæ, Bavariæ & tantum non univerſæ Germaniæ,

maniæ, aut imperio aut terrore incumbentia. Cæſarei à Svecis ad Kempam, Lipſiam, Sveinizium, Magdeburgum; Bavari à Gallis ad Nordlingam cæſi aut fugati. Reddita tamen his pene cum fœnore clades, ad Dutlingam Mergenthalium, & Freburgam memoranda ſtrage afflictis. Svecos qvoq; ſua damna modeſtiæ admonere, magna documenta inſtabilis fortunæ, ſumaq; & ima miſcentis. At Cæſar tot annorum bellis caſibusq; fractus. Bojoarus Imperatoris partes neceſſitate magis qvam amore fovebat, arcano qvidem at ſinceriori affectu in Gallum propendens. In ceteris Catholicis ingens adverſus inimicos ira, at viribus deſtituta. Eccleſiaſtici præſertim (congrua qvidem ſacerdotibꝰ modeſtiâ, niſi imbecillitas expreſſiſſet, fortiora auſuris, qvando opes ſuppeterent,) votis potius, at ut eventu cognitum, irritis, qvam armis Cæſaris communemq; Catholicorum ſalutem propugnantes. Evangelicorum qvidam aperte Regũ amicitiam profitebantur, pleriq; utut in Cæſarẽ obſeqvium retinerent, lætam tamen ſibi iſtorũ fortunam male diſſimulabant; eo meliorem pacem ſperantes, qvo gravius Imperatorem Gallorum Svecorumq; arma premerent. Hic fuit Europæ & præſertim Germaniæ ſtatus, cum Cæſaris Regumq; Legati tractationem inchoavere, qvietem tandem, at poſt aliqvot demum annorum litigia, daturam. Nunc ipſam tractationem aggrediemur.

LIB. II.

SUMMARIA.

1. Legatorum Svecicorum adventus Oſnabrugæ eorumqve litteræ Invitatoriæ ad Pacis Tracta tus, ad Imperii Proceres; ut & Gallicorum.

2. Cæſaris ad eosdem Proceres, contra Gallicas.

3. Gallorum Invitatoriæ ad Senatum Auguſta num.

4. Ad Urbes Hanſeaticas, & inflicta harum Lega tis à Gallis contumelia.

5. Cæſareanorum ingreſſus Monaſterii atqve Oſna brugæ.

6. Difficultas ob Dani admiſſionem.

7. Controverſia, de Proceribus Imp. ad Pacifica tionem admittendis.

8. Treviri reſtitutio à Gallo, & ſalvi conductus pro Mediatis à Svecis petiti.

9. Cæſaris ob has cauſas literæ ad Franconicum Circulum, & Imp. Deputatos.

10. Cauſæ, ob qvas Cæſar ordines admittere recuſa rit, tandem tamen adſentiens.

11. Controverſia, de Modo Tractandi. Variæqve de illo ſententiæ.

12. Prima Propoſitio (Friedens-*Propoſition*) *Svecorum.*

13. Gallorum. Cæſareanorum de iis ſententia.

14. Svecorum jacti pro æqvitate Poſtulatorum ſuo rum, & contra Cæſarem, atqve Electores, ſer mones.

15. A

15. *A Proteſtantibus pronis auribus accepti, horumqve adverſus Domum Auſtriacam querelæ.*
16. *Inclinatio Electoris Saxonici, plerisqve Proteſtantibus improbata.*
17. *Svecorum atqve Proteſtantium opinio & qveſtus de Gallis.*
18. *Qvæſtio de Loco Modoqve Tractandi, reſumta.*
19. *Cauſæ à Monaſterienſibus, cur Monaſterium tractationi deſtinanda, allatæ; ab Oſnabrugenſibus impugnatæ; irrito itidem Memmii Galli apud Svecos.*
20. *Moguntini apud Brandeburgicos, & Cæſareanorum apud Oſnabrugenſes eam in rem conatu.*
21. *Oſnabrugenſium conatus contrarii; Monaſterienſium aſſenſus;*
22. *Et tandem Gallorum.*
23. *Lis de admiſſione Magdeburgii, Durlaceni, Caſſellani, &c. ad conſultationes publicas. Monaſterienſium contra hos ſententia;*
24. *Contraria Oſnabrugenſium, & pro ea rationes.*
25. *Orta inde difficultas occaſione reſponſi Cæſareanorum ad Propoſitiones Regiorum, Proceribus Imp. communicandi, & qva ratione ea tandem ſublata.*
26. *Cæſareanorum propoſitio ad Proceres.*
27. 28. *Ipſumqve reſponſum ad Propoſitionem Svecicam.*
29. *Gallicam.*
30. *Continuatio litis de admiſſione memoratorum Ordinum.*

31. *Oſnabrugenſium ob eam rem literæ ad Monaſterienſes.*
32. *Horum reſponſum.*
33. *Oſnabrugenſium de iis deliberatio.*
34. *Et legatio atque reſponſum ad Monaſterienſes.*
35. *Et ipſa irrita. Novæ Monaſterienſium conditiones ratione Magdeburgii ;*
38. *Repudiatæ ab Oſnabrugenſibus.*
39. 40. *Alia Tractatio Oſnabrugæ inſtituta.*
41. *Et ipſa nullo ſucceſſu.*
42. *Lis hæc tandem ſopita. Origo ſcamni tranſverſi in Concilio Principum* (der Querbanck im Fürſten-Rath.)
43. *Excellentia Electoralium.*
44. *Bavaro imputata. Procerum de ea ſententia.*
45. *Rationes Electoralium.*
46. *Judicia de hoc Electoralium.*
47. *Suecorum & Auſtriacorum.*
48. 49. *Reſponſum Cæſareanorum Regiis exhibitum. Lis de Salvo Conductu Mediatis* (Reichs-Mittelbahren) *à Cæſareis præſtando.*
50. *Adventu Trautmansdorfii, ſupremo Cæſareæ Legationis principe, ſublata.*
51. *Gallorum de Trautmansdorfii adventu criminatio.*
52. *Modus Replicandi ad Reſponſum Cæſar. inter Regios tranſactus.*
53. *In Præliminaribus ſalvus conductus pro Lotharingo à Cæſareanis.*

54. 55. Pro Luſitano à Svecis deſideratus, fruſtra uterqve.

56. Modus replicandi inter Cæſareanos & Svecos.

57. Replica Svecorum ad Prœmium Reſponſi Cæſarei; de cauſis belli, & an illud à Svecis Imperio illatum, adeoqve pro hoſtibus ejus, ut & Hiſpani cenſendi ſint?

58. Ulterius, ad Claſſem I. de Negotiis Imperii, nempe (1) Amneſtia. (2) Privilegiis & Juribus Ordinum; præſertim fœderum cum exteris. (3) Gravaminibus, & (4) Commerciis.

59. Ad Claſſ. II. (1) de ſatisfactione Svecica, (2) Caſſellana & (3) militiæ.

60. Ad Claſſ. III. de Pacis Reductione atqve ſecuritate & demqve

61. 62. De Executione Pacis; ubi de liberatione Eduardi Bragantini, ab Hiſpanis detenti.

63. Replica Gallorum, præſertim ratione auxilii Hiſpano contra Gallum à Cæſare non ferendi; electionis Regis Romani; ſatisfactionis Gallicæ; Cauſæ Lotharingicæ, & mutui fœderis pro conſervanda Pace.

64. Judicia de Replicis Regiorum.

65. Pro.

66. Contra.

67. Inprimis Cæſareanorum;

68. Brandenburgiorum, Mekelburgenſium, aliorumqve.

69. Qvid occaſione colligendorum Gravaminum

Evangelicorum, inter Electorales Brandeburgicos, & Principales (Fürſtl. Evangeliſchen) *contigerit.*

70. *Exhibitio dictorum Gravaminum, concernentium* (1) *Reſervatum Eccleſiaſticum.* (2) *Jus reformandi Cœnobiorum mediatorum.* (*Mediat-* Stiffter)(3) *Autonomiam ſubditorum*(Frey-ſtellung der Religion.) (4) *Reditus ſacros ex alieno Territorio pendendos; Juriſdictionem Eccleſiaſticam, & ſcripta Paci interna adverſa. &c.*

71. *Gravamina Politico-Eccleſiaſtica circa* (7) *Majora vota.* (8) *Imparem Deputatorum Imperii numerum,* (9) *Donaverdæ reſtitutionem, & juſtitiam publicam, ubi de tollendis Dicaſterio Rotvilenſi, Provinciali Svecica, &c. & inſtituendis aliis, Cameræ Spirenſi & Cæſareo aulico æqvalibus.*

72. *Qvo animo accepta à Cæſareis, Moguntinis, Regiis.*

I.

Svecorum adventus Osnabrugæ, 27. Mart. 1644. Literæ invitatoriæ

INtraverat Osnabrugam, qvo jam Salvius Collegam præverterat, IV. Cal. Apr. A. CIↃ IↃC XLIV. Joannes Baro Oxenſtiernius Regni Sveciæ Senator & Conſiliarius Cancellariæ, qvi datis jam antea ad imperii optimates literis, ut ſuos qvisqve Legatos maturè mitterent, in rem communem deliberaturos, impensè hortati fuerant, nunqvam id à ſe impetraturos Auſtria-

cos

cos teſtati, ut cum illis ſolis (id enim Cæſaris conſilium erat, non niſi admiſſis Electoribus Imperiiq; Delectis, ceteros omnes à Tractatione procul habere,) ſtabiliendæ pacis negotium ſuſciperent; *Semper* enim Svecos *ſeparatos tractatu infidos & periculoſos judicaſſe, atque in id incubuiſſe, non ut ſeparatim, aut fruſtulatim, ſed ſimul & univerſim, pariqve paſſu interna pax cum externa juſta, decora, tuta, obtineretur.* Immodeſtius & ad Gallicæ proterviæ modum idem officium verſus Imperii proceres Galli, Claudius Memmius & Abel Servientius Comites peregerunt, vix parcius iſtos ſocordiæ, qvàm Domum Auſtriacam fraudis Tyrannidisqve accuſantes, ſimul Gallici candoris integritatem extollendo. *Ubi enim illas voces Amneſtiam flagitantium & qvæ ultrò ſe offert, inſtaurandi Imperii occaſio? Hanc vel præcipuam inter belli cauſas ſibi ſtatuiſſe Gallos, Svecosqve, ac publicè conteſtatos eſſe: eo conſilio arma ſumſiſſe, non niſi reddita Germaniæ libertate, ponenda. Sed ſecus interpretatos Auſtriacos ita accipi voluiſſe, qvaſi Regnis res ſuæ tantùm curæ eſſent, commoda Germanorum prætenderentur. Utrius partis ſincerior fuerit Oratio, magna alterutrius mercede jam patefactum iri. Nunc demum detrahendam eſſe perſonam profitendumqve in hoc ad Pacem conventu, qvid ſibi qvisqve bello parari voluerit. Accederent igitur Germaniæ*

Anno 1644. ad Pacis tractatus ad imperii Proceres. 4. & 14. Nov. 1643. Gallorum.

6. Apr. 1644.

1644. „*Proceres conſiliorum factorumque ipſorum teſtes*
„*futuri. Sanè ſi publicam Europæ cauſam auſpi-*
„*cari & abſolvere fas ſit, non niſi cum Imperato-*
„*re & Statibus ſimul tranſigi oportere. Neque*
„*enim jus belli & pacis ei uni competere, neque*
„*Galliam, quæ Germanicam prætulit, & con-*
„*ſtanter tutata eſt, libertatem, in eaque non*
„*parum ſibi præſidii eſſe ſentiat, legitima im-*
„*perii & propriæ ſecuritatis fundamenta con-*
„*velli unquam paſſuram. Noſſe omnes, ſeriem*
„*iſtam bellorum ab iſto fermè capite fluxiſ-*
„*ſe, quod neque Principibus neque Ordini-*
„*bus Imperii ſuus honor habitus ſit; ſua jura*
„*ſervata: nonnullis etiam dominia, imo &*
„*ipſa corporis libertas*, (Trevirenſem deſignat-
„bant) *erepta fuerint. Quæ verò ad omnes ab*
„*ipſis Imperii Primordiis ac primùm latis le-*
„*gibus pertinent, ea ad unum ferè contraxiſ-*
„*ſe paucorum potentiam. Jam diu circumfer-*
„*ri, Domum Auſtriacam Europæ monarchi-*
„*am moliri: Baſin conſtituere in ſummo do-*
„*minatu Imperii ceu centro Europæ. Hanc ut*
„*ſtabiliat, omnia Majeſtatis jura, vim Legum,*
„*& munia magiſtratuum Ordinibus Imperii*
„*paulatim ire ademtum. Solam certè Electo-*
„*res & Principes aliquot in exilium egiſſe, ſo-*
„*lam hactenus armorum jus ſibi aſſeruiſſe. Ma-*
„*gnis itineribus hinc diſſitis inania rerum ad ipſos*
„*perlatum iri, arcanorum ignaros, neque ſince-*
rum

rum qvicqvam audituros, qvod aliter qvam eſt, referri ipſis alterutrius interſit. Nimirum in tantis & impeditiſſimis negotiis os ori admovendum eſſe, omnia coram admiſtranda. Internunciis, epiſtolis, relationibus, qvodcunq; libitum eſt, interpolari facile atqve adulterari. Animadverterent denìq; in peculiaria illa (Deputatorum) *paucorumq; comitia gratiam facile irrepere (ſordibus enim ibi eſſe locum vix qvenqvam ſuſpicari audere.) Utut ſit, omnia Imperatoris arbitrio gerantur, neceſſum fore. Qvod non perinde uſu veniat in Comitiis majoribus, ubi numerus & autoritas æqvitati ſuffragentur, & veritatem in aperta luce collocent.* 1644.

II. Ægrè id tulit Ferdinandus, qvi ſcripta itidem ad Germaniæ optimates epiſtola, ea ſibi à Gallis exprobrata qverebatur, qvorum neqve Chriſtianiſſimi Regis, neq; Regni Galliæ notio ſit. At non obſcuram eſſe male ſolertem adverſariorum induſtriam, jactatæ pacis loco fœdera cruenta eum in finem procurantium, ut Germaniam ſuis ipſius viribus confectam, diſcordiisq; civilibus feſſam, ipſi ſub imperium majori facilitate accipiant. Nec enim ignorari, qvæ ſub initia horum tractatuum Monaſterii, atqve Oſnabrugæ cœptorum, Galli Sveciqve agitaverint, id moliti, ut Turcis Tartarisqve in partes ſuas Imperiiqve & Auſtriacæ Domus exitium pellectis, Sultano perſvaderent,

Cæſaris in eam rem literæ ad Imperii ordines. 14. 24. Jun. 1644.

1644. derent, qvo Transſylvano fœderis violationem meditanti aſſenſum, & ſi caſus contra eveniret, auxilium commodaret. Neqve flagitio fortunam omnino defuiſſe, & Ragotzium iſtorum blanditiis perſvaſum, neglecta pactorum fide, irruptisqve Auſtriacis ditionibus ſi non integram conſiliorum menſuram, aliqvam tamen partem impleſſe. Scire Proceres, vulgoqve notas eſſe hoſtium artes, dulci protectionis vocabulo in Germanorum perniciem abutentium; & multo rerum noviter, priſcisve ſeculis geſtarum eventu compertum, accitos à partib9 adverſus omnes invaluiſſe. Libertatem & ſpecioſa nomina prætexi, nec qvenqvam alienum ſervitium & dominationem ſibi concupiiſſe, ut non iſta vocabula uſurpaverit. Ita probris conviciisqve certabatur, ne verbis qvam armis mitius bellum tum gereretur, cum Pacis primordia ſperabantur.

Gallor. litteræ invitatoriæ ad Senatum Auguſtanũ.

III. Modeſtiori tamen aliqvantum ſermone, Auguſtanæ Urbis Senatum, (ſimiliq; modo forſan & alios,) Galli (t) invitavere, declarando, ut dicebant, ſuo in Imperii Civitates, Auguſtanam præſertim, affectui, qvam non poſtremo in Imperii Comitiis loco cenſeri, haud ignorarent; & teſtificando ſimul ſuæ Regisqve inprimis pro revocanda ſtabiliendaq; Imperii tranqvillitate ſollicitudini, ipſis rerum documentis com-

(t) *Lundorp. Tom. V. Lib. 2. c. 79.*

comprobaturi, qvo animo ad reparandam pacem, & reſtituendam Germaniæ libertatem feratur, laudatiſſimi Patris veſtigia, tenera qvamvis adhuc ætate, ſecuturus. Gallorum certè veram qvippe pacis curam, cujus umbram tantum alii ſpeciemqve oſtentent, maximè muneris eſſe, providere, qvo & expulſa illa reduci, reductaqve ſervari qveat. Inprimis Imperii Urbibus Regem ipſorum egregie favere, hoc præſertim tam opportuno tempore ope ipſius non parum juvandis. Venirent modo, & qvantum curæ Gallis ipſorum res ſint, præſentes adverterent. 1644.

IV. Pari comitate etiam Lubecæ, Bremæ, atqve Hamburgi Civitates, ſuo, totiusqve Hanſeatici Fœderis nomine vocatæ. At non in Legatos ipſorum, ſuperbæ genti, & in aliorum contumeliam proclivi, humanitas conſtitit. Miſerant, qvas modo retulimus, Urbes Monaſterium, qvi ſuæ communisqve fœderatæ rei in iſto Orbis Conventu curam haberent. Iiqve in locum delati, Gallis, Memmio nempe ac Servientio de adventu ſuo certioribus redditis, ſimul exqviſivere, qvod Memmio conveniundi ſui tempus placeret. Dicta ab eo die IV. Cal. Febr. hora poſt meridiem ſecunda, adjecto, eandem poſtera die Collegæ qvoqve adeundi copiam fore. Apparente die, Hanſeatici, qvo minus errori locus eſſet, à Memmio, num præſtitu-

Ad Urbes Hanſeaticas. Harum Legatis inflicta à Gallis contumelia.

29. Jan. 1645.

ſtitutâ horâ adhuc invili velit, rurſum qværentes, tertiâ adeſſe jubentur, moniti, Congreſſui etiam Servientium adfuturum. Iisq; conſtituto tempore ædes Memmii ingreſſis; atq; in ipſis earum foribus à miniſtris, in gradibus verò ab ipſo Memmio benigniſſimè exceptis, ac in Conclave, qvo eos Servientius opperiebatur, introductis, ſellisq; è regione utriusq; Legati unâ conſidentium, ſedere juſſis, deniq; poſt commutatos utrinq; ſermones, ab utroq;, deducente etiam per gradus Memmio, honorificè ſatis habitis, dimiſſisq; nihil hactenus obtigerat, qvod de Gallis conqveri poſſent. At mox in deterius mutatum Servientium deprehendere. Jam enim Gallicæ Legationi à ſe ſatisfactum rati, qvanqvam & Servientio propriis in ædibus eundem honorem habere decreviſſent, ne tamen, ut poſtea cauſſabantur, immodeſtiæ deputaretur, ſi illico redirent, nimio cultu Legatum fatigaturi, & qvod cum Baronibus Portio & San-Romano a-
30. Jan. bitum parantibus negotium ipſi fore crederent, dilato aliqvantum officio, Hiſpanos inviſere,
31. Jan. proximâ inde die Servientium ſalutaturi. Atqve is de tempore ſibi opportuno rogatus, ſecundam veſpertinam nominavit. Adſunt Hanſeatici, atq; à Comitis familia ad ædium januam conſiſtente per atrium in conclave perducuntur. At versâ mox ſcenâ, loco Servientii Nobilis prodit, qvi Legatum, qvanqvam ſtatutæ horæ non

non immemorem, aliis negotiis impeditum audiendis ipſis vacare non poſſe primùm cauſſatus, mox Hiſpanicis Legatis honorem hunc ante Servientium habitum, exprobrat. Qvod cum ad Chriſtianiſſimi Regis injuriam, atq; Legati pari cum Memmio dignitate ac poteſtate præditi contemptum pertineat, haud integrum ipſi eſſe, citra novum Regis conſenſum mandatumve eos admittere. Peccaſſe ipſos in Chriſtianiſſimum Regem, & Dominos ipſorum, qvibus hoc factũ excuſare non poſſint. Et qvanqvam Hanſeatici inopinâ repulsâ conſternati, utrumq; Legatorum indiviſim jam officio hoc ante Hiſpanos nuper cultos, tum Legationum Germanicarum morem, atq; ad ejus formam, Cæſaris etiam atq; Svecorum Legatos, æqvè binos, bona illorum pace gratiaq; ſimul, eodemq; honoris compendio à ſe ſalutatos, aliaq; eundem in ſenſum memorarent, irriti tamen, & ne viſo qvidem Servientio, abiere, de contumelia ſibi illata palam, at fruſtra, conqveſti, documento, qvantum oſtentatæ cum ambitu à Gallis civilitati inſitæ comitati arte lenocinantibus, eorum faſtus prævaleat, affectatam humanitatem majori verâq; ſuperbia plerunq; penſantium. Verum hæc poſtea evenere. Nunc ad ipſius negotii ordinem redeo. 1644.

V. Jamdudum qvidem Oſnabrugam ex parte Cæſaris Jo. Maximilianus Comes Lamber- Cæſareorũ

1644. bergius & Jo. Cranius, Monaſterium, Jo. Ludovicus Naſſaviæ Comes cum Iſaaco Volmaro inierant, nullo tamen ad initia pacis profectu, ut tardisſimum finem Tractatuum meritò expectares, qvorum tam lenta principia procedebant.

Ingreſſus Monaſterii atqve Oſnabrugæ.

Cæſarei tractationem ſine Dano aggredi recuſant.

VI. Et verò prima ferme moræ cauſſa, qvod Cæſarei ſine Dano negotium aggredi detrectabant, cui & ipſi, utriusqve partis conſenſu conciliandæ Paci primùm delecto non multo poſt Sveci arma intulerant. Horum igitur Legati, ſeu vera pacis cupiditate, proſperis tùm maximè regiorum ſucceſſibus ſua ad vota facilius componendæ, ſive transferendæ in iſtos protracti belli invidiæ, miſsâ ad Cæſaris Legatos (u) Epiſtolâ, armorum, qvibus per tot annos Germania afflicta ſit, mala omnium oculis animisq; expoſita ideoqve non hujus minus ac Regum ſociorumqve ad reducendam pacem vota ſtudiaqve memorantes, ſolos Cæſareos ab eo averſos, qverebantur. Ei præparandæ primò non niſi Tempus, Locum, Lociqve ſecuritatem neceſſaria viſa fuiſſe. Huic, aliqvot eqvidem horarum negotio tot annos inſumptos eſſe; facili ſi ex initio cujusqve rei de fine illius augurari liceat, conjectura, qvàm lentos progreſſus Tractatio iſta habitura ſit. Jam annum effluxiſſe, ex qvo ad Imperii Proceres de die Tracta-

Svecicorum eam in rem ad iſtos litteræ. 29. Jul. 1644.

(u) *Ap. Lundorp. d. Act. 2. c. 83.*

Tractatib9 inchoandis dicta ipſi perſcripſerint, 1644.
acceſſiſſe poſt tres inde menſes alias epiſtolas,
qvibus, ut ſtatuto tempore locoqve adeſſent,
monuerint; at neminem adhuc comparuiſſe,
cauſſis qvidem non adeò obſcuris, ut deprehendi
non qveant. Cæſarem ſuis ad Proceres
literis, (Ausſchreiben /) ingentem pacis amorem
præ ſe ferre; ejusqve Legatos, ut ipſi
videri velint, mandata tractandæ paci idonea
non minus ac Regios accepiſſe. At rogatos,
operi manum admovere, Danum
prætendere, ſine qvo pacem confieri nefas ſit,
ſuis videlicet in Rem Germanam officiis, & oblatâ
præſertim concordiæ procurandæ operâ
meliora merito, qvàm ut pacis tractatione
excluſus Svecorum armis ſolus objiceretur.
At vero publicis jam literis Orbi innotuiſſe,
bellum à Svecis Dano non ob ſuſceptum
conficiundæ pacis munus, haud ſibi minus ac
Cæſari gratum, neqve ut Imperii Principi, neutras
partes utrorumqve veniâ ſecuti, ſed ut
Daniæ Regi illatum, aut potius ab hoc per
tot injurias cœptùm ſeſe propulſare adactos
eſſe. Qva de re an Cæſaris notio ſit, ipſorum
belligerantium, tùm & Imperii ordinum,
ad qvos, moleſtiarum qvippe belli participes,
id pertineat, judicium eſſe. Sæpius, at fruſtra
ſemper, tentatos ab Imperatoribus
Proceres, ut in Regis Hiſpani gratiam,

 Im-

1644. Imperii eqvidem, ratione Burgundiæ, Civis, Belgicis bellis ſe immiſceri paterentur. Jam verò id agi, ut Germania inſcia invitaq;, ſuisq; jam bellis, bellorumq; malis ſatis implicata etjam ad exterorum controverſias, ſuo ſangvine decidendas, trahatur. Eſſe Regnis ſua judicia, Pacta, & reducendæ Pacis pararios, officii ſui jam ſatagentes. Et Monaſterii ac Oſnabrugæ, etiam his abſtinentibus, ſatis laboris, ſatis negotii fore. Neqve Germanicæ Paci promovendæ futurum, ſi ſuas qvoqve lites huc trahi Sveci Daniqve permitterent. Verùm, eo jam rem provectam eſſe, ut patriam ſuam commune Theatrum ſtatui velint Germani, in qvo de omnibus omnium populorum bellis agi oporteat. At ſperare forte Cæſarem, Danum, carum ſibi adeò amicumqve, in procuranda pace votis ſuis commodiorem futurum. Verùm id Svecis ſuſpicioſum, Regem in alteram partem ſuo affectu magis inclinare, cujus potius officio congruat, æqvo favore utrumqve complecti. Non incognita qvidem eſſe Regis conſilia, domeſticæ pacis ab externa ſeparandæ; facilius enim, qvi divideret, imperaturum. Verùm id forte Cæſaris, certè non Imperii emolumento ceſſurum; vulgatis jam aliorum exemplis, qvi & ipſi peculiari tractatione Imperio ſibiq; conſulturi, id adaſperandū potius cum exteris bellum, qvàm ſopienda Civium diſſidia valuiſſe,

ſuo

ſuo damno experti ſint. Id forte etiam à Cæſare beneficio imputari, qvòd Danus plurimis in Svecos injuriis horum arma ex Imperatoris Provinciis ſuas in terras exonerans, conſilia pacis turbarit, exigua qvidem Germaniæ utilitate, cui non alia qvam in ejus tractatione evadendi, qvod immineat, ſupremi exitii, ſpes reliqva manſerit. Qvidqvid ſit, ſive Cæſaris commoda Danus, ſive ſua ſpectarit, Svecos extra culpam eſſe, qvibus primum Dani bellum moverint, omiſsâ ſua ſponte curâ, qvam reſtaurandæ inter Imperatorem Svecosqve concordiæ ante ſuſceperint. Qvanqvam ad illius tractationem talibus Proxenetis non omnino opus eſſe. Seſe qvidem negotium, nullius interventu ſubeundum, Cæſareis, at fruſtra, obtuliſſe. Eisdemqve neqve Venetos, neqve Imperii Proceres ſatis placere, variis artibus abſterritos, ne bello intercederent, qvi belli calamitates hactenus pertuliſſent. Neqve hæc ideò à ſe dici, ac ſi meliora à Cæſareis impetraturos ſperent, ſed excuſandæ Deo Orbiqve moræ, qvam in admittendis pacis conſiliis iſti committant. 1644.

VII. Magnam præterea negotio inchoando difficultatem qvæſtio de Principibus Ordinibusqve Imperii ad tractationem ejus admittendis injecerat, qvos ea abſtinere Cæſareani ſatagebant, Svecis in adverſa [n]itentibus, qvi exaratis ad Delectos procerum Francofurti coa- Controverſia de Ordinibus Imperii ad

1644. ctos (*Deputatos ordinarios* appellant) literis
Pacificationem admittendis. „ indignam Germaniæ ſortem facunde miſe-
„ rantes,ſi aliqvod,inqviebant,fatum ſit Impe-
„ riorum, multos certè putare vel fato regi, vel
„ fatis deſtinari Germaniam. Omnes Status bel-
Literæ Svecorum ad Deputatos Francofurtenſes 14.& 24. *Oct.* 1644. „ lum execrari; omnes pacem inclamare: pau-
„ ciſſimos aut media pacis promovere, aut re-
„ movere obſtacula. Atq; utinã non plures bella
„ ex bellis ſererent,inteſtina externis aggravan-
„ tes. Alterum annum agi, ex qvo univerſi &
„ ſinguli,qvorum intereſt,Oſnabrugis & Mona-
„ ſterii,pro ſtatuenda pace comparere debue-
„ rint. Exteros ferè omnes,è locis etiam diſſitis,
„ maturè comparuiſſe, Germanorum ipſorum,
„ licet & proximi ſint,& eorum præcipue inter-
„ ſit,adhuc dum neminem. Binos Electores hîc,
„ (Oſnabrugam innuebant,) binos Monaſterii
„ adfuturos, jam dudum promiſſum eſſe: Ad-
„ huc tamen neminem venire. Pro cœteris ordi-
„ nibus, tàm Auguſtanæ Confeſſionis, qvàm
„ Romanæ Religionis,fœderata Regna, per an-
„ nos ſeptem,tractatu armisq; laboraſſe, ut ad
„ hûc diem convenienti ſalvo conductu muni-
„ rentur. Munitos eſſe, ut tuto convenire & in-
„ tereſſe,ac negotia ſua qvaliacunq; hîc ſecure
„ peragere poſſent: neminem tamen adhuc
„ comparere. Interim Germaniam ruere ad ex-
„ cidium! Si patriæ Patres non majori ejus cura
„ aut commiſeratione tangantur. Si Columnæ
„ Imperii tantopere cunctentur ruinoſæ com-

pa-

pagis minas ſuffulcire: Si Status & ordines ipſi " 1644.
ſusq; deq; habeant, ordo an confuſio regnet, "
ſtet vel cadat Reſpublica, qvid tandem ab ex- "
teris ſperari debere; cernentibus non ſolum o- "
mnes amicitiæ & reſtaurationis oblatæ vias "
rationesq; ſperni: ſed & ſibi pro gratia, morã "
culpamq; protracti tractatus falſo à qvibus- "
dam imputari? Qvòd ſi contra Imperatorem "
aut Imperiũ à fœderatis evocarentur in cam- "
pum aliqvem Martium, neminem renuentiũ "
conſtantiam tantopere miraturum. Nunc cùm "
ad legitima Majeſtatis decora, authoritatem "
Comitiorum, propriam libertatem, amicitiam "
finitimorum, &, in ſumma, ad priſtinã pacan- "
dæ patriæ felicitatẽ ſtabiliendam, tàm freqvẽ- "
ter & amice invitentur: Cum videant manife- "
ſte, non armis, ſed amico tractatu, miſeriarum "
finem aut modum ſperari poſſe vel debere; mi- "
rari ſubire, qvid eos tamdiu moretur! Neq; e- "
nim credere ſe poſſe: eos ſibi perſvadere, ab- "
ſentiam ſuã præſentiâ Cæſareæ Deputationis "
penſari. Nam ut id experirentur, & ſimul ſin- "
cerum ſeriumqve in Germaniæ pacis redin- "
tegrationem, obfirmatum Reginæ animum "
ipſo facto oſtenderent, cum ſuo Oſna- "
brugam adventu, obtuliſſe Cæſareis Com- "
miſſariis, non modo mutuam legiti- "
mationem, verum etiam aliqvoties tractatûs "
ipſius auſpicia. Tantum vero abeſſe, ut actio- "
nem acceptare voluerint; ut ne qvidem ad "

1644. " ſola procuratoria ſaltem oſtendendum indu-
" ci potuerint! nunc Mediatoris defectum, nunc
" lites Sveco-Danicas, nunc Gallicas moras,
" nunc alia vana cauſati. Inde ad refellendos Cæſareos digreſſi, qvi ſine Dano pacem abnuerent, & ſpretam ab iisdem ſive immediatam, ſive Venetorum, ſeu Procerum deniqve opera, ſive etiam ſcriptis expediundam tractationem, arguentes, ex iis omnibus haud obſcure patere oſtendebant, qvantum ſibi Germania de ſolis Cæſareanis promittere poſſit.
" Qvia tamen ab aliis paulo jam major ſucceſ-
" ſuræ negotiationis ſpes præbeatur, ne oſores
" pacis ſub hac conſiliorum rerumqve viciſſi-
" tudine novis eam, pro more, tricis involve-
" rent, neceſſitatem aut ſalutem ipſam poſtula-
" re omnino dicebant, ut ipſi ordines Imperii,
" præſentiâ, autoritate, impulſuqve ſuo, huic
" tandem operi manum cuneumqve admo-
" veant. *Multa qvippe experientia ratũ firmum-*
" *qvè apud ſe eſſe, absq; efficaci ordinum coopera-*
" *tione non modo ullam pacem, ſed vix ullos tra-*
" *ctatus Pacis ſperandos eſſe; ſcire ipſos, nec ſolos*
" *Cæſareos poſſe, nec velle fœderatos Reges & Prin-*
" *cipes absqve iis tractare.* Deniqve, qvo in Cæſarem invidiam cumularent, & ſimul ſuum in pacem ſtudium extollerent, Cæſari jus hoſtium, & ſacra legationis, ac fas Gentium rupta, qvinqvies interceptas retentasqve literas, captum

in-

in itinere Legationis Secretarium,& ex comiti- 1644.
bus ejus cœſos qvosdam, alios ſpoliatos exprobrabant. At ne ita qvidem Proceres comparebant; & ne reſponſo qvidem literas iſtas, qvalium tamen multas favore boni publici diſſimulando ipſi transmiſerint, dignabantur, qvos modo diximus, Delecti, illæsâ cerâ remiſſas; qvam injuriam iſti mitiori interpretatione diſſimulantes, alia mox epiſtola Ordinum adventum urſere, repudium, ſuamqve cuiqve rem habere ſe juſſuros minantes, nî commiſſam hactenus moram alacri feſtinatione purgarent.

VIII. Ne tamen dilatæ tractationis invidia ſolos Cæſareos oneraret, partem ejus etiam Galli ſubiere, Trevirum Electorem reſtitui poſtulantes, non ipſius magis totiusqve Principum ordinis, ut credi volebant, ac Regis ſui injuriâ Viennæ detentum. Ea de re pauca huc afferre lubet. Maximam Germaniæ partem victoriis, totam victoriarum famâ nominisqve ſui terrore Guſtavus Adolphus compleverat, Pontificiis præſertim nimius, gravibus damnis, aliqvibus etiam terrarum jactura afflictis, cum Galli mediarum partium conſilia ſuggererent, ſeu conſervandis utcunqve religionis ſuæ ſociis, ſive ut plerisqve vero propius videbatur, ſiſtendo Sveciæ felicitatis curſui, & qvo Auſtriaci reliqvorum Catholicorum ſubſidio deſtituti, minori operâ, atqve majori operæ pre- *Gallorum Poſtulatum de reſtituendo Treviro.*

1644. tio, debellarentur, qvibus victis, liberior de ceteris ſtatuendi poteſtas eſſet. Et qvo pulchrior ſpecies prætextui ineſſet, fœdere ſuo cum Svecis inito, (*a*) in Catholicorum Imp. Procerum commodum hoc etiam cautum eſſe ajebant, ut iſti Paci Religionis, aliisq; Imp. Legibus ſervandis, & relinqvendæ Romanæ religionis ubicũq; locorum hactenus exercitæ, obſtricti, Bavaro ceterisq; Ligæ ſociis neutrarum partium gratiã facerent, adjecta conſilii ratione ſcil. fractis Auſtriacis, ſimul tota Catholicorum ſalus concideret. Et conſcribebantur jam (*b*) conditiones, in qvas Bavarus ceteriq; adacti, non Svecis minus Gallisq;, atq; Cæſare amicis uterentur. Verùm his à reliqvis Pontificiorum rejectis, ſolus Philippus Chriſtophorus, familiæ Soeterianæ, Trevirorum atq; Nemetum Præſul, Svecorum armis oppreſſus, imploratam à Gallis opem ea lege (*c*) obtinuit, ut Ehrenbreitſteinium, atqve Philipsburgum, hoc Spirenſis, iſtud Trevirenſis ditionis munimentum Svecico præſidio liberatum Gallorum poteſtati permitteret, non minꝰ Svecorum ac Gallorum amicitiâ fruiturus, Canonicis, Provinciæq; ordinibus, oſtentata ab Hiſpano, Belgii Principe, honeſtioris auxilii ſpe, multum, at fruſtra refragantibus. Jamq; Elector per trium ferme annorũ ſpatiũ, pacato ſatis rerum

Anno 1632.

(a) *V. Lundorp. Tom. IV. Lib. 2. c. 11.* (b) *Apud Eund. d. Lib. c. 12.* (c) *V. Capitulatio Trevir. cum Gallo. d. L. c. 7. 8. cum Sveco. c. 9. 10.*

rum ſuarum ſtatu aliqvantum recreatus non malè ſibi proſpexiſſe videri poterat, nî qvieſcentem Comes Embdanus turbaſſet. Is Lucemburgiæ Præſes, Electoris in hoſtes ſtudia ultur*o*, unà cum Barone Metternichio, collecta ex vicinis præſidiis idonea militum manu, ſecundo Moſellæ flumine, ſolerti ſilentio devectus, captâ Auguſtâ Trevirorum, atq; cæſis, qvi defenſionem auſi fuerant, Gallis, Septemvirum, Electoralis decoris, & præſertim ſacri ordinis Jura fruſtra inclamantem captivum abripuit, Bruxellas primum, inde Gandavum, deniq; Viennam deductum, ubi liberaliter ſatis habitum demum in ſedis Romanæ reverentiam, Apoſtolici Nuncii tum Viennæ agentis fidei (*d*) Cæſar credidit, cuſtodia iſtius tam diu attinendum, donec de crimine aut innocentia Electoris conſtaret. Galli igitur indecorum, & præterea exemplo noxium rati, Principem captivitate hanc ſolùm ob cauſam detineri, qvòd ad ipſorum fidem opemq; confugiſſet, palam (*e*) conteſtabantur, non ante pacis negotium ſe perſeqvuturos, qvàm libertatem ſuoq; jure agendi copiam iſte recepiſſet. Et qvo pluribus tricis res involveretur, *mediatis* etiam Imp. Urbibus, atqve privatæ etiam ſortis hominibus, qvorumcunq; id intereſſet, commeandi ad deſtinata Tractatib9 loca facultatem à Cæſareis tribui flagitabant.

1644. Anno 1635.

Declar. Gallor. ob reſtit. Trevir. 4. *Dec.* *1644*

F 5 IX. Cæ-

(d) *V. Lundorp. Tom. V. Lib. 2. c. 105.* (e) *d. Tom. V. c. 93.*

1645. IX. Cæſar igitur, ne auditor tantum ſuarum contumeliarum nihil reponeret, ſcripta ad Franconiæ Regionis proceres, Delectorumq; concilium epiſtola Gallorum levitatem, Svecorumq; inconſtantiã traducebat, qvi cum perfectis jam, qvæ viã Tractatib9 parare oportuerãt, hos ipſos aggredi deberent, novas difficultates moveant, non optimatum tantum præſentiam, ſed & Stralſundiæ, Stettino, Viſmariæ, Erſurto, aliisqve *mediatis*, ut appellant, Imperii urbibus, imò privatis etiam hominibus, deſideria ſua tractatuum loco expoſituris, commeatus literas præberi, atqve Trevirenſem libertati ſuæ reſtitui flagitantes, ni bellum mallent, qvi tam incõgrua atq; à Pactis Hamburgenſib9 aliena petentibus, qvidqvam negare ſuſtinerent. At verò, qvod optimatum Imperii Legatos ad Tractationem hanc mittendos attineat, ipſos Delectos qvondam teſtificatos, animum ſibi non eſſe, Legatione iſta aut Cæſaris autoritati aut Electorum juribus, qvibus cœteros præminerent, derogare, litibusve ſeſe immiſcere, qvæ inter partes verterentur, rem totam Imperatoris auſpiciis agendam atqve perficiendam Legatis illius permiſſuris, deliberandi tantùm de rebus ad Reip. ſalutem ſpectantibus munere contentis.

Cæſaris literæ ad Franconicum Circulum, & Imp. Deputatos.

16. & 26. Jan.

5. Febr.

26. Jan.

20. May. 1643.

X. Et certè nihil magis anxium Cæſarem habebat, qvam ne cunctis Germaniæ Proceribus ad

Cauſæ Cæſaris, ex-

ad Tractatus iſtos aditus pateret,vim Principatus reſolvendam cernens, ſi cuncta ad Ordinum Senatum vocarentur; Ideoqvè ex Electoribus, qvos ut paucos Regiæ libidini propiores putabat, Moguntinum, Colonienſem, Brandeburgiumqve delegerat, qvi miniſtros ſuos Coloniam atqve Lubecam, & mutato poſt conſilio, Monaſterium atqve Oſnabrugam ablegarent, non Senatorum vicem, ſed Conſiliariorum obituros. At recuſabant Proceres tractatione ſubmoveri, qva de Bello Paceqve ſententiam ſuo priſcoq; jure dicturi eſſent, irrito Cæſare,qvi oblatum à ſe ſuffragii jus per Delectos, aut extra loca Pacificationi dicta ab omnibus exercendum non à Catholicis minus qvam Proteſtantibus ſpretum videns, hac ſaltem in re non diſſentientibus,remiſit, qvod impetrare non poterat, &, ut qvibus placeret Ordinibus, ſuos Monaſterium Oſnabrugamve mitterent, Senatus munia impleturos conſenſit,adeò mox mutato Cæſareanorum vultu,ut Naſſavius atqve Volmarus hanc ſuffragii facultatem unqvam à ſe dubiam redditam diſſimulantes, ambabus ſe eam manibus Proceribus offerre, præſentibus Koberlino Conſtantienſi, Jac. Lampadio Brunſvicenſi, & Noribergenſi Tobia Olhafio, teſtarentur: *ſub contumaciæ pœna accerſendos* dicentes, qvi nondum comparuiſſent, additis tamen, qvibus Delectorum collegio

1645. cludẽdorum ordinum.

Tandẽ tamen concedentis.

19. & 9. Jan.

1645. gio præcipuam qvandam facultatē aſſerebant, rogataq; ſententia, qvam utiliſſimam cōmodiſſimamq; deliberationum publicarum viam ineundam cenſerent.

Controverſia de Modo Tractandi.

XI. Ea de re conſulti cœteri variè ſtatuebant, in eo ferè concordes, qvod ſolis Delectis, id enim adhuc, qvamqvam tectius agebatur, & jam Francofurti decretum erat, rem tanti momenti committendam non putarent; cetera diverſi, cum in commune qvidem ab omnibus Ordinum Legatis *collegialiter vel circulariter* conſultandum qvidam exiſtimarent, qvorum poſtea ſententiam qvidam ex Delectis Cæſaris Regumq; Oratoribus exponerent. Moguntinum atq; Brandeburgium ex Electorum Ordine, ex Principum collegio Conſtantienſem & Luneburgium, atq; civitatum nomine Norinbergenſem muneri iſti deſignantes; Alii ſuffragia *collegialiter* qvidem aut *circulariter* ferenda eſſe putarent, at reliqva ad *Deputationis* formam tranſigenda, ut ſcilicet Delecti Regionis cujusq; aut Collegii conſulta ad reliqvarum regionum Collegiorumve Senatores referrent; Alii deniq; Comitiorum more agendum dicerent, illuc tamen curam vertendam, ut tam Cæſaris atq; Ordinum qvam exterorum Legati Monaſterio & OsnabrugaColoniam vel qvamcunq; aliam, opportunam tamen, unamq; urbem coirent, vitandis difficultatibus, ex locorum

Sententia Lampadii Brunſvicēſ.

Conſtantienſis.

Wirtenbergenſis.

rum diverſitate orituris, aut ſi id obtineri non poſſit, ut qvæ conſultationem expoſcerent, Delecti cujusqve regionis, non ſuo tamen, ſed conceſſo à Collegis jure, deliberanda proponerent, & qvæ è re communi viſa fuerint, ii, qvibus id muneris obventurum ſit, ad cæterarum Regionum Proceres communi nomine & præſentibus reliqvis deferrent, atq; ita rogatis latisqve omnium ſuffragiis, *Relatio* qvam vocant atqve *Correlatio*, toto ordinum concilio coram inſtitueretur. Sed nulla ex his ſententia omnibus placebat, plures aliorum conſiliis tantum contradicebant, pleriſqve eo tandem deſcendentibus, ut Comitiorum in modum per tres Imperii curias (Die drey Reichs-Räthe) cuncta expediunda cenſerēt, ex qvibus duæ uno, tertia eaqve reliqvis validior altero locò, aut ex omnibus curiis qvidam Osnabrugæ, alii Monaſterii ſua munia obirent. Diſplicuere ea Electoralibus, ex qvibus Moguntiacus, Colonienſis, Bojoarus, atq; Brandeburgius habito in pago, cui Lengerich nomen, æqvali ab Osnabruga Monaſterioq; ſpatio diſſito, conſilio, Comitiorum morem obſervandum qvidem decernebant, ideoq; omnes, qvibus in Germaniæ Rep. ſuffragii jus ſit, Cæſaris edicto advocandos; Interea tamen donec iſti convenirēt, ne Resp. qvid detrimenti caperet, per Delectos deliberationes Monaſterii inſtituendas,

1645.

Aliorū ex Principum curiâ.

Electorum.

10. 11. *Jul.*

1645. das,qvib9 duo èPrincipumCollegio& totidē ex Civitatum claſſe adjungendi forent; & ne Sveci Oſnabrugæ neglecti honorē Gallis habitum in diminutionem ſui acciperent, Moguntiac9 atq; Brandeburgius Oſnabrugæ manerent, qvibus è Principum Civitatumqve curiis qvatuor,pari ex utraqve numero delecti adderentur. Neqve Lambergio Cranioqve iſta magis probabantur, qvi privatis qvidem ſermonibus Pacis tractandæ arbitrium ſolum ad Cæſarem ab Imperio delatum referebant,cum primum mentio ejus inter infeſtas partes injecta eſſet; adjunctos dein qvosdam Septemviros, qvi Cæſarem conſilio operaqve juvarent. Poſt Ratisbonæ reliqvos etiam Imp. Proceres in partem illius curæ, at certo cum modo, adſcitos. Verùm hoſtes obſtare conſiliis, qvi belli avidiores, & rapiendæ vaſtandæqve Germaniæ jam adſveti, prætexta Ordinum libertate, qvo magis Pacis negocium implicent, non niſi cum Cæſare Proceribusqve eam ſe tractaturos affirment. Neqve ratione per Delectos agendi, neqve aliis modis, rei promovendæ ſtudio ab Imperatore oblatis, qvidqvam apud homines profectum eſſe, qvi nihil ſibi placere, qvo Paci conſulatur, oſtendentes, publica Imperii Comitia inidonei nimis autores, conſcribere auſi ſint.

Cæſareorū.

XII. Inter hæc, conditiones, in qvas Pacem Germaniæ conceſſuri eſſent Sveci, Cæſareanis pro-

Propoſitio Svecica.

propoſuere, qvibus de ſe ſuæqve cauſæ æqvitate magnifica præfati, non ſine adverſæ partis obtrectatione, qvæ commeatus literas *mediatis* Imperii civibus, aliisqve fœdere aut ſocietate Svecicæ innexis denegando, negocium ſua pervicacia tardaverit. Pacis igitur & concordiæ ſtudium, ſpecioſis nominibus jactantes, omnem diſſidiorum belliq; memoriam ſempiterna oblivione delendam, pacemqve mutua fide colendam, ex communi talium pactorum formula ſtatuebant; tum dignitatibus bonisqve reſtituendos, qvicunqve iſtis ob Cæſarem infenſum exciderant, Bohemos, Palatinam, Wirtembergicam, atqve Badenſem Domos, Auguſtamq; Vindelicorum nominatim compellantes, nulla ratione rurſum ejiciendos, niſi qvam æqva omnibus juſtitia, gratiæ odioqve impervia, ex Legum Imperii Pacisqve religioſæ forma decreverit, etiam in Reformatorum, ut appellantur, ſecuritatem, valituræ. Regem Romanorum niſi vacante imperio, non eligendum, Legum ferendarum, belli pacisve ſanciendæ, tributi imperandi, & proſcribendi qvemcunqve Imperii Procerum poteſtatem non niſi ex communi Comitiorum decreto expediundam, nec fœdera minus cum externis, in ſuæ cujusqve ſecuritatis munimentum pangendi facultatem, qvam cœtera dominationis in obnoxios cuiqve ſubditos exercendæ jura ſervanda, lites inter 1645.

Evan-

1645. Evangelicos Pontificioſqve Religionis, Bonorumqve ſacrorum, aliiſve de cauſis exortas, amicè his ipſis Tractatibus componendas, omnes & ſingulos utriusqve partis captivos citra Sagi togæve diſcrimen, interqve eos Luſitani Regis fratrem, Eduardum Bragantinum dimittendos, pretio libertatis ab iſtis tantum exolvendo, qvi ante Tractatus hos promiſſione ejus captivitatem evaſiſſent. Poſtea ad ſuas qvoqve utilitates digreſſi, Regibus Regnisqve præſtari pro præteritis indemnia, & in futurum ſecura, militibus ſuis ſtipendia, & ſociorum qvoqve, Haſſiæ imprimis atqve Tranſſylvaniæ Principum rationem haberi poſtulabant: qvibus omnibus confectis ſua cuiqve loca reddenda, alieno hactenus milite inſeſſa, exautorandi toto inperio exercitus, & commercia priſtinæ libertati cultuiqve reſtituenda eſſent: additis qvæ Paci firmandæ idonea, aut ſibi ſaltem tuta exiſtimabât.

Gallica oblatæ 1. *Jun.*

XIII. Pares à Gallis Leges dicebantur, id eximium flagitantibus, ne Cæſari Hiſpanum inimicum ſibi juvare liceret. Utræqve ipſis Calendis Juniis, die Trinitati ſacro, Cæſareis oblatæ ſunt, qvas non qvidem ſupra expectationem, at infra votum accepere. Auditaqve illorum vox eſt, *non magis (f) peregrinas eas*

Cæſareorũ de iis ſententia.

Sveci-

(f) Wie ſie ſolche der Schweden Propoſition frembd und Schwediſch aufgenommen/ alſo wolten ſie eine ſolche Reſol. von ſich geben/ die den Schweden auch Spaniſch vorkommen ſolte.

Svecicasque ſibi viſas dicentium, quam Hiſpaci- 1645.
cum habituri ſint, quod ipſis meditentur, reſpon-
ſum; iniquum ſcilicet peti, ut æquum obtineatur.

XIV. At Sveci ex adverſo non ignari, ubi manu agitur, modeſtiam ac probitatem nomina ſuperioris eſſe, Conditionum, qvas tulerant, juſtitiam propriis ideoqve prolixis laudibus efferebant, id unicum, ut ajebant, ſpectantium, ut ſublatis cauſis, qvæ tam atroci bello originē dediſſent, Germaniæ vicinæq; gentes certiori pace qvieſcerent. Manſuram alioqvin diſcordiam, ni ſemina belli reſtinxiſſent; Iniqviſſimos eſſe Cæſareos, qvi cum per duorum menſium ſpatium, nihil ad ea, qvæ ipſi petierant, reſponderint, Pacis moram Regibus imputent. Sperare ſe, Proceres Evangelicos reverentiâ fœderis Svecici, Gallico antiqvioris, & memoriâ ſangvinis pro libertate Germaniæ atq; Religione ab optimo Rege effuſi, Oſnabrugæ tranſacturos, qvibus cauſa communis juvari qveat, nec Monaſterium aliove conceſſuros, ubi Lupus ovium cuſtodem præſidemq; acturus ſit; periculo alioqvin damnoq; iſtos manſuro, qvi meliora ſvadentibus parêre abnuerint. Socios Reges nimis Hiſpanas prope ſe convaleſcere opes ratos, priusqvam tantum roboris eſſet, qvantum futurum apparebat, occupaſſe bellum facere, tuendæ ſuæ ſaluti, & libertati Germaniæ, cui jam compedes Hiſpanica ambitio injecerit. Electores, Bojoarum

Svecorum ſermones in Cæſarem atqve Electores.

1645. præſertim atqve Saxonem, plusqvam civilia agitare, hosqve ſolos eſſe, qvi deliberationes per Delectos inſtituendas tanta cum vehementia urgeant; Id agentes ut obſeqvioſo ſilentio ordines transmittant, qvæ mutandæ Reipubl. parari non obſcurum ſit. Id ſcilicet Auſtriacorum votum eſſe, ut conſentientibus ſuaqve ſponte in ſervitium, qvod aliis meditentur, ruentibus Septemviris, atqve verſo civitatis ſtatu, nihil usqvam priſci & integri moris remaneat, atqve omnes exuta æqvalitate juſſa Cæſaris aſpectent: Summæ igitur neceſſitatis, ut abolitis qvæ per temporum injurias invaluerint, ſua Reipublicæ facies, ſuaqve ordinibus jura reddantur. Ex Batavorum ſolertia Germanos qvod imitentur capere poſſe, qvi variis Auriaci artibus pellectos inter inſtrumenta dominationis magis parandæ qvam tuendæ libertatis haberi animadvertentes, qvos compeſcendæ inſurgenti Principis ambitioni, unum ſcil. ex ſingulis Provinciis delegerant, conſiliorum moderatores atqve arbitros futuros, alios *fatali* iſti *ſeptenario numero* adjunxerint, ſine qvibus nihil decerni fas ſit, qvod ad Rempubl. pertineat. Cæſarem proximis bello huic temporibus jura Proceribus communia ſibi rapuiſſe, bella ſuo lubitu cœpiſſe, pepigiſſe fœdera, ablatas Electoribus Principibusqve ditiones in alios tranſtuliſſe, & *cumulative* conceſſis *privative* uſum,

ſum, vixqve Electoribus ſuffragii facultate permiſſa, ſibi ſoli ſummum rerum arbitrium arrogaſſe, Ordinibus unica obſeqvii gloria relicta. 1645.
Tandem Danum bello illigatum fractumqve, ad pacem non adeo honeſtam adegiſſe, atqve Electoribus in partes ſuas pertractis, Principibus qvoqve, ut Imperii urbibus pleni in Comitiis ſuffragii (*voti Deciſivi*) jus dubium facerent, perſvaſiſſe, qvo nempe cunctis, qvæ tempus monebat, proviſis, Germaniâ primum, mox vicinis Imperiis ſecurius potiretur. Neq; falſam hanc ſuſpicionem, illud indicio eſſe, qvod patrato Danico bello, cum nemo jam eſſet, qvi reſiſtere auderet, non tamen arma poſita fuerint, aut qvies Germaniæ reſtituta. Edictum qvippe infauſtum inceſtumqve tot annorum fœtum tum primum Germaniæ lucem adſpexiſſe, non portentum tantum, ſed & cauſam præſentis, qvam cuncti deplorent, calamitatis. Juſtitiam atqve Religionem obtentui ſumtam, propriis Hiſpanorum artibus, at qvæ neqvitiam ſuam minus fideliter tegere poſſint, tantis jam argumentis indiciisq; deprehenſam atqve detectam. Ne verò conſilia intendendæ dominationi ſuſcepta ab iſtis turbarentur, qvorum tam infeſtæ potentiæ incrementa coërceri intererat, etiam propinqvorum tranqvillitatem Auſtriacos perrupiſſe. Ita Gallos ad diſcordiam illectos, Venetos Mantuano,

1645. Svecos Polonico Bello implicitos, Batavos in ipſis Belgii viſceribus laceſſitos, & dum foris cuncta bello tumultibusqve flagrabant, domi iniqvitatem toto Imperio ſpecie juris graſſatam. Neqve tamen Guſtavum qvanqvam à plurimis ſæpiusqvè rogatum, arma certantibus interpoſuiſſe, ſatis proſpectum incolumitati ſuæ credentem, modo Regna atqve Provinciæ Germaniæ Auguſtanæ Confeſſioni addictæ libertatem ſuam contra Auſtriacorum molimina utcunqve tuerentur. Qvin nec poſt has jugo ſubactas, imò ne tum qvidem qvicqvam moviſſe, cum ipſa Regni munimenta armis mari vicinis, peti jam viderentur. At verò cum ipſum maris Dominium acceſſionis qvaſi loco Auſtriacæ Domui qværi cerneret, non aliam ſecuritatis firmandæ rationem, qvam qvæ armis expeditur, promtam habuiſſe. Deum qvoqve & Fortunam melioribus adfuiſſe, fruſtratis ſpei ſuæ Auſtriacis, qvi Gallis Svecisqve non ingenii minus & Religionis qvam locorum intervallo divulſis, convenire non poſſe crediderint. Conſulerent modo Germani ſuæ utilitati, & ſi patriam, dignitatem, antiqva mallent, qvam Dominos & Imperia nova, Svecos potius Galloſqve gloriæ ac libertatis, qvam Electores flagitioſæ ſervitutis Duces ſeqverentur. Tentaſſe Cæſareos, num objecta præmiorum ſpe corrupti ipſi à commu-

ni

nis cauſæ defenſione depelli poſſent, at vano 1645.
conatu apud homines, Germanicæ libertatis
gratia indutos arma, nec niſi reparatâ eâ, poſi-
turos.

XV. Pronis hæc auribus à plerisqve Prote- Prote-
ſtantium accepta, qvi ſatis grande patientiæ ſtantiũ
documentum ſe dediſſe rati, nihil magis in vo- motus
tis habebant, qvàm ut imminuta Auſtriacæ animo-
Domus potentiâ libertatem ſecurius firma- rum.
rent, qvidvis Regibus conceſſuri, modo ni-
mias gravesqvè ſibi Cæſarum opes adverſo
robore frangerent. Hi igitur Svecorum præ-
ſentia animati, atqve adhortantium vocibus
pleni, agitare inter ſe mala ſervitutis, con-
ferre injurias, & interpretando accendere;
Cuncta legum, judiciorum, Procerumqve
munia in ſe traxiſſe Auſtriacos, infracta Or-
dinum jura, violatam libertatem, conculca-
tam Pacem, in Religionis tutamentum qvon-
dam ſancitam, proſcriptos ejectosqve Princi-
pes, aliasqve ſævæ pacis aut crudelis belli ca-
lamitates qveri, promtius apertiusqve, qvàm
ut meminiſſe imperitantium crederes. Agen-
dum jam audendumqve, dum Cæſaris auto-
ritas fluxa, & Catholicorum evanuiſſet.
Opportunos magnis conatibus tranſitus re-
rum; utendum eventu, Regumqve inclina-
tione, & qvæ fortuna obtulerat, in Sapien-
tiam vertenda. Sæpiſſime ingratam moram res

 per-

1645. perdidiſſe, & indignatam eſſe felicitatem, non ſtatim admiſſam. Nihil profici patientia, niſi ut graviora tanqvam ex facili tolerantibus, imperentur. Veniſſe tempus, qvo Proceres ſua jura, proſcripti raptas ditiones, cuncti modum miſeriarum expoſcant. Neceſſitate exprimenda, qvæ per modeſtiam non obtinerent, aliaq; in eundem ſenſum acerba magis qvam falſa; præcipuo eorum incentore Haſſo Caſſellano, cui ne reverentiam qvam obſeqvium in Cæſarem fidelis retinuiſſe videretur, malæ Auſtriacorum artes, & imminens Germanicæ libertati exitium unica fere ſermonum materia habebatur; facilemq; ipſi aſſenſum ſimilitudo audientium fecit.

Electoris Saxoniæ.

XVI. Inter paucos aut potius nullos ſolus Saxo Elector Cæſarum Domui fidus, Regum conſilia in deterius trahebat, qvibus non magis qvam fortunæ raro ſinceræ fidendum monebat; Infeſtus Regibus inviſusqve, neqve Religionis ſuæ ſociis multum gratus, qvibus Evangelicæ rei incommodare videbantur, qvi moderatiora ſvadebant. Ipſius etiam Magdeburgii, filii Electoris, Legati, Conr. Einſidelius atqve Jo. Crullius, ICTus, qvorum præ cæteris calida conſilia notabantur, pervicaciam illius crebris ſermonibus perſtringebant, qva non ſibi minus qvam vicinis Principibus terrisqve extremam perniciem accerſiturus eſſet.

Inviſi cæteris Proteſtantibus.

Nec

Nec minus alii Saxonum malum, qvod animum ejus corruperit, pro inveterato ipſumq; ut *incorrigibilem* traducebant, negligendos tamen conatus illius contra propria totiusqve Evangelici cœtus commoda verſos, differentes, qvod ut ajebant non Conſiliarii tantum Septemviri cordati atq; integri in diverſa tenderent, ſed & filius dignitatis Electoralis heres improbaret, qvæ Patri tam impenſe placere omnes mirentur. Etiam Servientius Galli Orator privatis colloqviis inhumanitatem ejus inſectabatur, qvi ſociis Religionis, qvos juvare debuerat, pejora intulerit, qvam qvæ ab hoſtibus timeantur; immemor nempe eorum, qvæ in Catholicos Galli patrabant. 1645. Gallis.

XVII. Qvanqvam neqve hos Proteſtantium cauſam ex æqvo cum Svecis aut valide ſatis propoſitione ſua egiſſe, plerìqve iſtorum cum Svecis criminabantur, haud multum ſcil. fiduciæ in gente ponendum dicentes, non minore levitate infami, qvam cui fœminarum ſexum natura damnaverit. Neqve frigori huic metum, ne aperta Religionis Evangelicæ propugnandæ propagandæqve profeſſione Pontifex Rom. offendatur, aut *Hugonottis* ut barbaro nomine compellant, animus addatur, efficaci ratione obtendi. Meminiſſent Galli infra præſentis faſtigii celſitudinem ſubſtituras res ipſorum fuiſſe, ſibi relictas, & viribus Svecorum Svecorum, Proteſtantiumq; querelæ de Gallis.

1645. nudatas, qvibus non munimentum modo ſecuritatis, ſed & fortunæ incrementa debeant. Qvippe Gallorum corpora intolerantiſſima laboris, neq; æſtus neq; frigoris patientia; atq; experientiâ deprehenſum, ſicut primus eorum impetus major qvam virorum, ita ſeqventem minorē qvam fœminarum eſſe. Exiguam certè eſſe gloriæ partem, qvam non Germanorum Svecorumq; Bernhardi Saxonis ductu poſt impleta à Guſtavo Adolpho fata militantium, fortitudine paraverint. Illo in exercitu robur eſſe Gallorum, illorum manibus geſta, qvæ proſperè ceciderint. Et qvo diſcreta virtus manifeſtius ſpectetur, ad Friburgum miſerabili cæde imminutos, ad Mergenthalium à paucisſimis hoſtium fœdiſſima fuga pulſos, ſatis docere, qvam obtuſus ſit Gallorum impetus, Germanorum pondere deſtitutus. Cum periculo communis cauſæ Bavarum à Gallis tantopere coli, qvamvis ſæpius jam à vaferrimo Principe deluſis, cujus potentia civilem modum evecta non minori fere curâ habenda ſit, qvam qva ad nimias Auſtriacorum vires accidendas cuncti laborent, qvibus libertas ſua atq; ſecuritas cordi ſit. Imbecillem eſſe ſpem, qvæ auxilio Gallorum nitatur verbis magnificorum, re inanium. Exemplo eſſe Durlaci Marchionem, qvi primus in partes illorum transgreſſus conſtanti fide eos coluerit, at ſuis ditionibus ejectus nondum im-

impetrare potuerit, ut reſtitutum eum, aut Eduardum injuſta poſſeſſione deturbatum vellent. Neqve Naſſavios Saræpontanos benevolos magis aut juvandis ſociis promtiores eos expertos eſſe, extorres adhuc terris, qvas per injuriam alii detineant. Nota eſſe facinora ipſorum iſtis locis exercita, qvos ſive armis domitos ſive benevolentiæ ſpecie occupaverant, ut qvi nec amicis ſociisqve jus belli abſtinuerint. Memmium ſuperſtitioni (g) deditum, ejusqve ſtudium propagandæ ſuæ Religionis non inferius eſſe, cujuscunqve vel devotiſſimi Hiſpani fervore. Ad ſacram igitur Svecorum anchoram confugiendum, qvibus cùm non minus fere in Proteſtantibus, qvàm his in illis præſidium ſit, commune periculum concordia propulſandum fore. 1645.

XVIII. Non minus acri interim de modo locoqve tractandi contentione inter partes certabatur, ſuum qvem ſupra memoravimus modum & negocium Monaſterii ſuſcipiendum, Cæſareis, Electoralibus, aliisqve ex Procerum Legatis urgentibus, at in diverſa nitentibus Sveciæ Oratoribus, ac pleriſqve Proteſtantium, qvi Oſnabrugæ conſederant. Qvæſtio de loco modoqve tractãdi reſumta.

XIX. Decreta ab his ad Monaſterienſes Legatio, qva Jo. Mullerus Culmbachius perfunctus, nihil niſi preces Monaſterienſium cauſasqve retulit, qvibus Monaſterię.

 per-

(g) Sey ein rechter BiGott.

1645. permoti Monaſterium concedere deberent, ſaltem de modo Conſultandi deliberaturi, qvi Osnabruga abire recuſabant. Prima ſcil. hæc eſſe Cæſareorum neqve magnæ rei poſtulata, qvæ abnuere incivile foret; Plurima tractationis incommoda non alia magis ratione vitari poſſe; Morari eo loci Moguntinum Præſidem (das Reichs Directorium) atqve Electorum Collegium, unde non alibi majorem commoditatem mutuo referendi futuram, qvæ Curia qvæqve ſtatuerit; Suſpicionibus obviam iri, qvas divulſis Procerum claſſibus ſeparationis ſpecies injectura ſit; Neqve toti negotio peragendo locum hunc, ſed paucos tantum in dies expeti; Nec Svecos adverſari; Deniqve tractatu Delectorum hoc modo ſublato, qvemqve Ordinum ſuffragii ſui jure efficacius potiturum. Addebat Culmbachius, prævalidam Monaſterii Pontificiorum factionem Evangelicis gravem contrario robore temperandam; Iniqvo nimium impariſqve conditionis ſuo atqve Wirtenbergii cum Catholicis certamine, Auſtrio nimirum, Bojoaro, Burgundo, Bambergio, Monaſterienſi, Conſtantienſi atqve Oſnabrugenſi, qvorum iſte Herbipolenſis etiam & Prælatorum Sveviæ, hic Mindæ atqve Verdæ Epiſcopatuum vices ſuſtinebant. Vix ſentire ſibi in Senatu, aut qvæ velint dicere licere, eo jam provectâ Auſtrii, Bojoari, atq; Burgundi inſolentiâ, ut ſermonem

Falſum in eam rem ſententia.

Adjuta à Culmbachio.

nem ipſorum aut interrumpere aut aliena interpretatione contorqvere non erubeſcant; ſurdis ad iſta omnia Oſnabrugenſibus, qvibus ea præcipua cura, ne à Svecis avellerentur, qvorum autoritate armis decorata facilius exprimere aut obtinere ſperabant, qvantacunqve à Cæſare Catholicisqve poſtulaturi erant. Neqve majori ſucceſſu Memmius Comes Svecos adiit, qvi ad Pontificii Venetiqve, Pacis nempe Parariorum preces Monaſterio Oſnabrugam digreſſus, inter alia qvæ iſtorum nomine apud eos peragenda receperat, id etiam flagitabat, ut Imperii Proceribus ſuo arbitrio, eoq;, qvi optimus eis videretur, modo conſultare permitterent; Svecis qvo minus id à ſe impetrari paterentur, ſuffragii jure Ordinibus Imperii certius aſſerendo, Regii præterea honoris reverentiâ, ipsâ deniqve Tractatum indole ſe prohiberi prætendentibus. 1645. A reliqvis Oſnabrugẽſibus impugnata. Irrito Memii apud Svecos conatu.

XX. Moguntini etiam Legatus Jo. Conr. Krebſius Brandeburgicos eadem ex cauſa aggreſſus, cum neqve apud hos ſe qvicqvam proficere vidiſſet, Cæſaris Legatos, qvi Oſnabrugæ degebant, rogatum adiit, ut autoritate ſua promoverent, qvi ratione perſvaderi non poſſent aut nollent. Hi igitur Altenburgio, Vinarienſi, Culmbachio, Luneburgio, Franconiæ Comitum, Urbiumqve Norібergæ atqve Lubecæ Legatis accitis, à belli malis pacisqve neceſſi- Moguntini apud Brandeburgios. Cæſareorũ apud Oſnagenſes. 11. *Aug.*

1645. ceſſitate exorſi, ut ſepoſito de conſultandi modo certamine, unanimiq ſtatuerent, hortabantur, qvod faciliime futurum oſtendebant, ſi cuncti utraqve ex parte certo loco, ſive Monaſterium ei rei ſive qvicunqve aliꝰ placeat, convenientes in commune conſulerent. Qvo ad conſilium Evangelicorum relato, ut priori ſententiæ inſiſteretur, ex plerorumqve opinione decretum eſt; Ne tamen Galli poſtpoſiti contumelia incenderentur, placuit, ut Monaſterium abirent, qvi Evangelicorum numerum ex Culmbacenſi, Wirtenbergio, atqve Caſſellano compoſitum augerent. Et ut facilius qvæ volebant perficerent, Lampadius atq; Schefferus, Luneburgenſis iſte, hic Caſſellanus, id muneris ſuſcepere, ut Monaſterium profecturi Catholicorum pervicatiam expugnarent, in maximum Reipubl. detrimentum evalituram, ni promtis remediis obviam iretur; Regibus, ut dicebant, propoſiti certis, aut negocium hoc, aut in tractando eo Ordines deſerere, (qvo qvidem Cæſareis Catholicisqve nihil gratius evenire poterat,) ſi aliam hi, qvam qvæ ſemel placuerat, viam inirent, eo maxime rumore anxiis Svecis, qvod Ratisbonam Comitia indicenda, eoq; vocandos Proceres, circumferebatur, ubi minor fiducia partium & è propinqvo major Cæſaris reverentia.

XXI. Ipſe qvoqve Oxenſtiernius, eidem fini, præ-

præcipuè Gallis non in ſumma rerum minus quam hac in re ſibi firmandis, Monaſterium abiit, Longavilleum Ducem, ut dicebat, (eodemq; profectionis prætextu Lampadius atq; Schefferus utebantur,) Legationis Gallicæ Principem inviſurus. Neqve ſucceſſu conſilium caruit, extorto Monaſterienſibus conſenſu, ut Ordinum Curias ambos in locos dividi admitterent, modo, qvo Curiarum Conſulta ad invicem referenda eſſent, ad aliam transactionem remiſſo. 1645. Monaſterieñſes in Oſnabrugẽſium ſententiam transeunt.

XXII. Gallos, qvod mireris, difficiliores experti ſunt, qvod Memmius religionis retinentior, avidiorqve Cardinalitiæ purpuræ, qvam Regis ſui ſociorumqve rebus conducebat, Longavilleo perſvaſerat, Evangelicis animum eſſe, univerſum negotium Oſnabrugam trahendi, religioni ſibi ducens, ſi fracto jam Bavaro, qvem ut unicum Pontificiæ Sectæ in imperio monumentum, Galliæ Regina, Clerusq; commendaverant, usq; in exitium inſiſteretur, & per ruinam illius Evangelicis Oſnabrugæ præſentia Svecorum prævalidis, robur adderetur. Ceſſere tamen tandem Galli, qvas Oxenſtiernius attulerat, rationibus, & ut per ſingulas Curias utroqve in loco conſultationes haberentur, permiſere. 23. Aug. Difficilius Galli.

XXIII. Sopita hac de modo locoq; Tractatuum lite, alia eaqve non minoris momenti exorta Controverſia

1645. exorta eſt, de Senatus nempe ſuffragiiq; jure eis permittendo, qvos tanqvam in Ceritum tabulas relatos negotii hujus tractatione excludendos, cum Cæſareanis pleriqve Catholicorum cenſebant; Evangelicis Svecorum potentia innixis in contrarium tendentibus, non ſine omni in Luneburgium, Wirtenbergium atqve Noribergenſem invidia, qvos ob ſermones in eam rem primum jactos aut originem controverſiæ, aut Catholicis illius auctoribus aſſenſum, aut ſaltem animum addiſſe, criminabantur. Præcipue Magdeburgio, Haſſo Caſſellano, Badeno Durlacenſi, Naſſavio Saræpontano, & Argentinati hæc ſtatus qvæſtio movebatur; Magdeburgio exceptionem, *qvod præjudicium Bonis Eccleſiaſticis non fiat*; cœteris apertum defectionis crimen, omnibus partium ſtudium objectantibus, qvos conſultationibus procul habere, aut juſtum, aut utile ſaltem videbatur.

de admiſſione Magdeburgii, Durlaceni, Caſſellani, &c. ad Conſultationes publicas.

19. & 29. Auguſt. 2. Sept. & 23. Aug. 4. Sept.

XXIV. Eo pertinebat, qvod Curia Principum Monaſterii coacta Cæſareis, *qui Deliberationi huic adhibendi eſſent?* qværentibus, eos, reſponderant, qvi in Comitiis Ordinum munia HACTENUS impleviſſent. Intelligebantur hæ verborum artes Oſnabrugenſibus, ideoq; exaratis ad Monaſterienſes literis; Ne remotos vellent, qvi ſine Reip. pacisqve damno præteriri non poſſent, orabant, infauſtum reparandæ

Contraria Oſnabrugenſium. 4 & 14 Sept.

randæ concordiæ exordium fore oſtendentes, 1645.
qvod hinc contemtu, iſtinc contumeliæ, dolore, utrinqve odio auſpicarentur. Nullam rationem eſſe, cur Magdeburgius negocio hoc arceri poſſit aut debeat, cujus plurimum interſit, Bellum an Pacem, qvibusqve conditionibus habituri ſimus. Caſtellanum etiam cœterosqve, ſalvis iis, qvæ Hamburgi inter partes de tractanda Pace conventa ſint, ſalvaqve noviſſima Imperii lege (*Receſſu*) tractatione hac prohiberi non poſſe; neqve etiam facile fore, iſtos ejicere, qvi poſt datum à Cæſare commeatum, & acceptatas ipſorum literas mandataqve, qvibus Legationis fidem facere moris eſt, (credititiv und Vollmacht) Senatu recepti ſint, aliâ forſan & moleſtiori Reip. via eum repetituri, ſi jam expellantur; irritandi ſcil. magis hac ignominia qvàm ſubmovendi. Neqve Tractatus hos ad Comitiorum Leges omnino exigi oportere, ſed ex Regulis Juris Gentium æſtimari, qvo cunctis ſuffragii ſententiæqve dicendæ Jus iis in rebus tribuatur, qvæ ad ſingulorum utilitatem pertineant. Et huic Gentium Juri Magdeburgii maxime inſiſtebant, nunqvam fidam pacẽ conciliari poſſe dictitantes, qvæ aut inſciis aut invitis iſtis ſanciatur, qvibus ea aut ſaluti aut noxæ futura ſit. Neq; Pacem Pragenſem poſtulatis ſuis adverſari, qvæ eo trahi non debeat, qvò ſe animus contrahentium non porrexerit,

qvi

1645. qvi alios Pacis Tractatus ſecuturos non putaverint. Et qvanqvam poſt Religionem priſcæ puritati reſtitutam, Præſules iſti addicti ſuffragii Jura in Comitiis Imperii hactenus non exercuerint, ideoqve occupanda negent Pontificii, de qvibus hoc demum Tractatu tranſigendum ſit, invalidam tamen eſſe rationem, qvæ ex Comitiorum conſvetudine Tractationis hujus indoles cenſeatur, longe ab illis totoqve fere cœlo diverſa. Morem accommodari, prout conducat, atqve omnia, qvæ nunc vetuſtiſſima creduntur, nova fuiſſe. Eodem, ceterisqve qvæ ſupra memoravimus, argumentis Caſſellani nitebantur, qvi partes ſociorum Regum in ſuæ, totiusqve Germaniæ libertatis ſecuritatem à ſe defenſas non magis objici ſibi poſſe affirmabant, qvam Auſtriaca fœdera Pontificiis, Senatu hac ex cauſa ſe moveri, ſummæ iniqvitatis loco reputaturis. Qvin omnem Pacis conatum irritum vanumqve fore, ſi Monaſterienſes audiantur, fixa Regibus ſententiâ, nullam ſancire, qvæ non omnium ſuffragio atqve conſenſu firmetur.

Svecorum ea in re contumacia.

XXV. Acerrimum hujus certaminis ſpecimen dies præbuit, qvam reſponſo ad conditiones Svecicas Ordinibus edendo Cæſarei dixerant, nullis ex eis, qvos nominavimus, præter Argentoratenſis Civitatis Legatum, vocatis, minus ceteris Cæſari inviſæ, ut qvæ, qvanqvam

qvam partes ejus non ſecuta, adverſas tamen amplexa non fuerat. Obtinuerant jam Proteſtantes à Magdeburgicis reliqvisqve litis ſociis, ut privatas rationes hic ſaltem publicis utilitatibus remittentes, actu iſto abeſſe ſuſtinerent, læti, difficultati huic idoneum remedium reperiſſe, cum Proceribus jam jam viam, qvæ ad Curiam Urbis actui celebrando deſtinatam ducit ingreſſis, ex improviſo ſupervenere, qvi Svecorũ nomine ſatis pro Imperio denunciabant, ut hîc etiam admitti curarent Proteſtantes, qvos Auſtriaci Catholiciq; excludi velint, ni id facerent, continuo Pacis negocium & communem Evangelicorum cauſam eos deſerturos minitantes; Cæſareis exadverſo ſententiæ certis, ne vocem qvidem emittere, ſi & ii advenirent, qvos adeo averſabantur. Cùm gliſceret certamen, hinc Evangelici, hinc Cæſareani pertinacibus jurgiis tenderent, conſumtus per diſcordiam dimidius dies, civibus interim arma indutis vicos per qvos incedendum erat, ex utroqve latere honoris ſecuritatisqve cauſa complentibus, donec Sveci, capto tandem à Proceribus conſilio, per Brandenburgium, Altenburgium, Wetteravium atq; Argentinatem aditi, qvanqvam aſpera poſt verba jactasq; minas, ut ne rem ſua pertinacia perderent, indulſere, ea tamen conditione, ut invidiam incommodi inde orituri iſti ſubirent, qvi precibus ſuis 1645.

H Veni-

1645. veniam hanc extorſiſſent, ſeſeqve obſtringerent, cuicunqve in poſterum deliberationi ſe interceſſuros, cui non ii qvoqve adhiberentur, qvos hac vice amoveri pacis intereſſe videri velint.

Cæſarei Ordinib9 reſpōſum ad propoſitiones Svecicas & Gallicas exhibent. Eorum propoſitio ad Ordines.

XXVI. Confecto ita apud Svecos negocio urbis Curiam optimates intravere, ubi poſt captas cuiqve ſedes Cranius, ſalute Cæſaris nomine Ordinibus data, nihil magis in votis Domino eſſe (h) teſtabatur, qvam ut pacta inter partes mutuo bello infeſtas, Pace, Germaniæ qvoq; concordia qvam celerrime reſtitui poſſet; Ideoqve gratum habiturum fuiſſe, Optimatum fide prudentiaqve, qvid de conditionibus à Regibus propoſitis agendum cenſerent, maturius adjuvari; At verò comperta mora, qvam exortæ inter Delectos ceterosqve Imperii Proceres controverſiæ fecerint, officii interim ſui exiſtimasſe, providere, qva ratione bellum componi, qvibusqve legibus pax cum hoſtibus iniri qveat. Hortari igitur Ordines, ut obſeqvio in Principem atqve amore erga Patriam ea conſilia promant, qvæ revocandæ Paci ſalubria, & non decori minus qvam ſaluti Reipubl. idonea judicari poſſint. Qvibus favorabili oratione præmiſſis, ipſas conditiones à Regibus dictas aggreſſus, trium generum eſſe dicebat, qvæ Galliæ Sveciæqve Regum nomine

(h) *Lundorp. Tom. V. Lib. II. c. 99.*

ne Legati ipſorum propoſuerint; Primo ea contineri, qvæ ad Cæſarem totumqve Imperium ſpectent, eorum tantum, qvorum referat, conſilio in Imperii Comitiis expediunda: Secundum iſta complecti, qvæ Cæſarem atqve Electores attineant; Poſtremo deniqve ea comprehendi, qvæ Domum Auſtriacam & qvas hereditario jure tenet Provincias, Regemqve Hiſpaniæ concernant; ex qvibus facile judicatu eſſe, qvæ tractationi huic materies ut inidonea ſeponi, aut ut congrua agitari, qvibusqve legibus tranſigi debeat. Et qvanqvam multa adverſarii attulerint, ab æqvitate & ratione aliena, neqve expoſuerint, qvibus reddendis præſtandisqve ipſi adſtricti eſſe velint, cum poſtulata ſua ex adverſo largo nimis ambitu protenderint. Imperatorem nihilominus celerandi negocii ſtudio ordini inſtiturum, qvem iſti præiverant, ita tamen ut mutandi ejus poteſtas ſibi non minus qvam contrariæ parti integra atqve illibata permaneat. Tandem conſcriptas à ſe Pacis leges, qvibus Regum conditiones aut probabant aut aſpernabantur, Proceribus exhibentes, ſuffragium atqve ſententiam eorum rogabant, aſſumta, ut dicebant, ſpei fiducia primam honoris divino Numini debiti, proximam Imperatoris atqve Imperii dignitatis utilitatisqve curam in re tanti momenti eos habituros, neqve Regiorum blanditiis illece- 1645.

1645. briſq; aut cujuscunq; commodi intuitu permiſ-
ſuros, qvæ aut fini huic aut Imperii conſtitu-
tionibus adverſa deprehendantur, qvas eo ma-
jori ſtudio Cæſar tuiturus ſit, qvod earum ſer-
vandarum Provinciam ſub ſacramenti fide re-
ceperit, cum arduum iſtud & ſubjectum fortu-
næ Remp. regendi onus ſubierat.

Reſp. Cæſ. ad Propoſ. Regiorũ. XXVII. Reſponſionem ad Svecorum Propo-
ſitiones (*i*) ab æqvitate, hoſtium cauſæ præter-
ta, exorſi, inutilem diſceptationem eſſe judica-
bant, in cauſarum juſtitiam inqvirere, qvibu
Sveci ſtimulati excuſſa pace, bellum Germa-
niæ intulerint; Tractatibus hiſce, non Judicio
qvo partium merita agitentur, ſed tranſactio-
ni, ſanandisqve amica conventione litibus de-
ſtinatis. Præterea inanem eſſe qverelam ho-
ſtium atqve iniqvam, commeatum contra
Pactorum fidem non omnibus, qvibus debue-
rat, præſtitum criminantium; neqve enim,
formulam iſtorum ſpectes, inter alios, qvam
utrinq; ſummas tranſigendum fuiſſe. Ipſa etiam
hoſtium confeſſione crimen iſtud refelli
qvi omnia jam perfecta eſſe, qvibus Pacis tra-
ctandæ opus præparari debuerat, ipſi agno-
verint. Non tamen adeo difficiles ſeſe futuros
ut non aliqvibus, ſi Proceribus videatur, eum
indulturi eſſent, ſi certum eorum numerum
qvem ultra non egrediantur, Sveci ederent
modo

(i) *Lundorp. d. Tom. V. Lib. II. c.* 100.

modo non ulla exinde mora ſummæ rei inji- 1645.
ciatur.

XXVIII. Ad ipſas conditiones à Svecis dictas, ut bellum inter Imperatorem atq; *Imperium, Regem Catholicum*, Domumq; Auſtriacam, tum Sveciæ Regem, atq; ambarum partium ſocios *ab Anno milleſimo ſexies centeſimo atq; trigeſimo* hactenus geſtum ignoſcendo tranſigatur, placere ſibi, reſponderunt; In integrum qvoq; reſtituendos, qvicunq; ob Svecicarum partium ſtudia bonis honoribusve mulctati ſint, iis ſolũ exceptis, de qvibus publica Imperii lege proximis Comitiis latâ aliter conſtitutum ſit, ad cujus formam reſtitui debeant, qvi de accepto damno conqverantur; Conceſſo tamen ut abſolutum eſſet purumqve Amneſtiæ beneficium, qvod ex certis conditionibus ſanctio iſta ſuſpenderat; in eo etiam adſenſi, ne alia qvàm legitimâ Juris Judiciorumq; ratione rurſus adimantur, qvæ olim ablata vi hujus pactionis qvisq; recepturus eſſet. Neq; iſtis, qvi ex Evangelicorum ordine *Reformatorum* nomen ſibi indiderint, incolumitatem ſuam Cæſarem invidere, aut adverſari, qvo minus & illi futuræ pacis beneficia, *ſi ipſi velint, & qviete vivant*, uti frui poſſint. Et qvanqvàm, qvod ad Imperatoris atq; Imperii Ordinum Jura pertineat, earum rerum Imperatori cum Regibus exteris neqve communio aliqva intercedat, neqve bellum ſuſceptum geſtumve hactenus fuerit, & amica tranſactione ſopitæ

Receſſ. Ratisb. *Anno* 1641.

 ſint,

1645. ſint, ſi qvæ inter Cæſarem atqve Procerum qvosdam lites internam qvietem laceſſiverint, niſi qvod ſola Haſſiæ Landgravia armorum ſuorum pertinaciæ fœderis cum Regibus pacti fidem huc usqve prætenderit, qvibus Cæſari non reconciliatis in gratiam obſeqviumqve ejus redire nefas putet; ac præterea qvæ cuiqve in Republica partes conveniant, non obſcuris conſtitutionibus definitæ ſint, qvibus ſi per transactos bellorum motus non ſua undiqve reverentia conſtiterit, temporum eam, in qvibus nullus Legibus locus, non Cæſaris culpam eſſe, & cum pace deſituram; illisqve explicandis, interpretandis, mutandisve, ſi id Reip. ſalus poſcere videatur, non alius conventus idoneus ſit, qvam qvi per Comitia inſtituatur; Ne tamen grave Cæſari exiſtiment, iis adſentiri, qvæ Leges expoſtulent, placere ſibi, ut munia Reip. ſociatis laboribus in Comitiis Imperator Proceresqve expediant, *ſalvis tamen iis, qvæ ad Imperatorem atqve Electores ſolos pertineant, ſalvisqve his Juribus ac dignitatibus, qvibus ceteros præmineant, utqve omnia intelligantur juxta morem ab antiqvo in Imperio receptum. Qvæ de Romanorum Rege non niſi vacante Imperio eligendo Sveci addiderint, Imperii Jura, Electorum libertatem, atqve ſanctisſimas eligendi Leges violare.* Cetera, conſentire ſe, ut Ordines honore bonisve ſuis non niſi ad Conſtitutionum

num publicarum formam exuantur, & ſicut a- 1645.
lia ita etiam fœdera cum exteris ineundi Jura Proceribus ſerventur, *modo non contra Imperatorem* & imperium, pacemqve ejus publicam, *ſalvoqve per omnia Juramento* contrahantur, *qvo Cæſari* atqve *Reipublicæ* qvisq; *obſtrictus* ſit. Non etiam repugnare, qvo minus controverſiæ inter Catholicos & Aug. Conf. addictos non de ſacris tantum Bonis, & interpretatione Pacis Auguſtanæ enatæ, ſed & aliis qvibuscunqve ex cauſis, ſi ita Ordinibus viſum fuerit, Conventu hoc componantur; De captivis libertati ſuæ reddendis conditiones Svecorum ſe accipere; Ceterum non alium Luſitaniæ, qvam Hiſpaniæ Regem agnoſcere, ad qvem negotium de Eduardo Bragantino liberando remittant. Cæſarem adverſis Regibus ad nullam vel damni dati reſtitutionem, vel cautionem ſecuritatis teneri, qvas ab ipſis æqviſſimo Jure flagitare poſſit, ac, ſi caſus detur, velit; & qvanqvam nulla cauſa ſit, qva obſervandis Tractatibus Schoenbeckianis obligentur, cum conditiones tum oblatas Sveci adſpernati Germaniam continuis ex iſto tempore damnis afflictaverint, ſi tamen Ordinibus, *qvorum maxime interſit*, Tractatibus iſtis inſiſtere libeat, ſe non interceſſuros. Cum Langravia Haſſiæ in certas conditiones jam pridem conveniſſe; Tranſſylvanum Ordinum Imperii numero non cenſeri,

1645. qvi Svecorum per Germaniam partibus mixti ſint. In reliqvis non multum diſſentiebant.

Ad Gallorum. XXIX. In eundem fere modum Galli(*k*) reſponſum retulere, adjectis iis, qvæ ſeparatam à Svecis diſceptationem habere videbantur; de Caroli nempe Lotharingiæ Ducis reſtitutione, Cæſareis flagitata, & Gallorum poſtulato, ne Imperatori contra Gallum cum Hiſpano bellū habituro auxilii latio eſſet, qvibus qvo minus Cæſar adſenſum dare poſſet, ſupremâ, qva inter ceteros ChriſtianiOrbis Reges atq; Principes emineat, dignitate, impoſito ipſi univerſæ Eccleſiæ Patroni munere, obligatione clientis (*Vaſalli*) protegendi, & ſangvinis potiſſimum reverentiâ, tum etiam gratitudine, ob tot officia, tamq; illuſtria in Imperatorem atq; Imperium, totumq; Orbem Chriſtianum ab Hiſpaniæ Regibus collata, eum attineri regerebant; conditionem tamen iſtam, ut dicebant, admiſſuri, ſi qvod Juris in Cæſare Hiſpani intuitu Galli ſtatuerint, eodem Jure ipſi qvoq; erga Svecos uterentur, qvos bello contra Imperatorem Imperiumve non minus Gallis, qvam Cæſari Hiſpanū contra Gallos qvacunq; ope tueri nefas eſſet, Imperatori tamen id Juris integrum ſeponentes, qvod ei totiq; Imperio, ipſiq; Hiſpaniæ Regi, ut Belgii Principi, ex Imperii Legibus, & Transactione (*l*) Burgundica Procerum Germaniæ conſenſu ſtabilita, tributum ſit.

XXX.

(k) *Lundorp. d. Tom. V. Lib. II. c.* 101. (l) *Transact. Burgund. A.* 1548. *Apud Lundorp. d. Lib. II. c.* 102.

XXX. Accepto ita à Cæſareis ad Gallorum Svecorumq; poſtulata reſponſo, ſatis ampla jam deliberandi materies Procerum Legatis erat, ſi de Magdeburgiis, qvi ſcripto Moguntinis exhibito Jura ſua, excluſione iſta à Promulgationis Cæſareæ Actu, ut videbantur, temerata, integra ſibi aſſerebant, ceterisqve conveniré potuiſſent, qvos Monaſterienſes conſultationibus arceri, recipi contra Oſnabrugenſes perſiſtebant, præter alias ſecretas magis qvam profeſſas rationes fidem maxime Svecis datam prætendentes. 1645. Continuatio litis de admiſſione qvorūdam Ordinum.

XXXI. Suprà memoravimus, qvæ ſcriptis ad iſtos literis pro admittendis illis Legati Oſnabrugæ morantes attulerint, qvi, nullo Monaſterienſium reſponſo, ſilentium iſtud pro conſenſu callide interpretati, aliâ epiſtola grates primum Monaſterienſibus habebant, qvod publicum bonum lite iſta diutius morari non ſuſtinerent; poſt facunde miſerantes, qvâ prope diſcidium fuerit pacis negotium, niſi ipſi Oxenſtiernii pervicaciam precibus ſuis promiſſisq; flexerant, qvibus ſtare ipſa fidei religio jubeat; ut Cæſareos qvoq; Monaſterii degentes auctoritate ſua monitisq; eandem in ſententiam traherent, oravere. Id unum rei expediundæ ſupereſſe, qvam totam Procerum arbitrio Cæſarei Oſnabrugæ permiſerint. Oſnabrugēſium literæ ad Monaſterienſes. 10. 20. *Sept.*

XXXII. At Monaſterienſes, dato tandē ad prio- Monaſter.

1645. ad Oſnabr. reſpōſ. 2. *Oct.* 22. *ſept.* res Oſnabrugenſium literas reſponſo, qvanqvam ſolius Volmari auſu, reliqvis Optimatibus inſciis invitisqve id Oſnabrugam perlatum, poſtea compertum eſt, alienum ab inſtituta diſceptatione prætextum eſſe reponebant, qvo Magdeburgios ceterosqve conſultationibus admoveri velint, qvoniam ſcil. illorum etiam commodo damnove pax bellumve conſtitura ſint, pernicioſo exemplo eo valiturum, ut in Senatum Imperii aditus etiam iſtis tandem futurus ſit, qvos Principum Ordinumqve ditioni obnoxios (Mediat Stände) aut Imperii civitatem qvidem at ſine ſuffragio habentes, Ordinum Curiis diuturnus temporum uſus hactenus abſtinuerit. Non enim exempla deſinere, ubi incipiant, & pronum eſſe à veteri inſtituto in deteriora lapſum, qvando ſemel receſſeris. Neqve fauſtum pacis tractandæ principium habendum, aut reparandæ mutuæ Ordinum fiduciæ commodum, qvod à mutatione priſci moris capiatur, ſemper damnis turbisqve obnoxiâ. Ne igitur verterent ſapienter reperta, & ſemper placita. Nihil qvippe eveniſſe, cum antiqvitus inſtituta exoleſcerent, aut aliorum honor in reliqvorum præjudicium verteretur. Neqve enim Conventum hunc aliis qvam Comitiorum Legibus æſtimari oportere, ut qvo per tria Ordinum Collegia, æqve ut in iſtis ſolitum, ſuffragia ineantur; Neqve diverſam formam

mam ideo induere, qvod de Pace cum exteris, 1645.
ſuasqve ſibi res habentibus eo agatur. Imperii qvoqve conſtitutionibus eorum opinionem refragari, qvi ex Gentium Jure litem hanc judicandam contendant, qvibus jam ſatis definitum ſit, ad qvos Belli Pacisqve Jura pertineant, qvas etiam ſecuti ipſi Reges, Imperii tantum Proceres acciri flagitaverint. Cæterum ipſo populorum judicio abſurdum æſtimari, conſiliis tuis adhibere, qvos pro Reip. tuisqve hoſtibus habeas, & qvibus cum de revocanda concordia adhuc conveniri oporteat, idqve ſemel admiſſum, novi, inauditi, ac in interitum Reip. redundaturi exempli fore. Et qvamvis Haſſi Caſſellani atqve Badeni Durlacenſes Cæſaris aut Imperii hoſtes ſeſe, aut pro talibus judicatos eſſe negent, ipſas tamen res ab illis contra Imperatorem patratas, & qvæ de Caſſellana Domo Pragenſi Pace conſtituta ſint, ſententiæ vicem ſuſtinere, qvam dicere Cæſar hactenus omiſerit, non qvod jure deficiat, ſed nimio clementiæ uſu; neq; ideo irrita cenſenda, qvæ communi lege ſancita ſint. Ipſi præterea negotiorum indoli contrarium eſſe, ut tribuantur, qvæ qvis voluerit, de qvibus, qvo Jure qvave injuriâ ea habiturus ſit, poſtea diſceptandum ſit. Neqve, ut ſperent, qvenqvam futurum, qvi privato qvorundam libitu, non conſcripto ritè Senatu, atqve inſciis invitisqve Cæſareis, cete-

1645. ceterorumqve Procerum Legatis, ſuffragii Jus cuiqvam conferri poſſe affirmaturus ſit, Senatu aut antiqvo Reip. more, aut ob admiſſum crimen excluſo amotove. Commeatus literas, ſecuritatis firmamentum præbere, non ſententiæ in Imperii Curiis dicendæ argumentum, hoſtibus qvippe tantum dari ſolitas, cum qvibus ante reconciliationem nulla conſiliorum communio ſit. Neqve majori Jure à Cæſare flagitari poſſe, ut hoſtes ſuos de rebus ipſis auctoribus fautoribusq; à Regibus propoſitis in conſilium adſciſcat, qvam Caſſellani aut Durlaceni ſubditos ſuos Clientesve (*Vaſallos*) Conciliis ſuis adhibituri ſint, qvi bello hoc Cæſaris aliorumve adverſorum ipſis partes defenderint. Proceres Reformatam, qvam ipſi vocant, Religionem amplexos, interqve illos Caſſellanos, Delectorum qvondam Conventu Spiræ coacto, Cardinalis Andreæ, Auſtriaci ſangvinis Principis, & Conſtantiæ Epiſcopi, Legatos ob id ſolum ſubmovendos contendiſſe, qvod bello contra Batavos ab Hiſpanis geſto is præeſſet, adeoqve Collegam pati non poſſent, qvi ſociis Religionis ſuæ infeſtus eſſet. Qvanto magis omni Gentium, atqve ipſius Naturæ Dictamini adverſari, Caſſellanos conſilii ſocios admittere, qvi armis Imperatori & fidis Imperio Civibus illatis, incendiis, cædibus, aliisqve belli cladibus cuncta compleverint, & profeſ-

Depùtation-Tag zu Speyr Anno 1600.

ſos

ſos Reip. hoſtes adhuc dum ſeqvantur. Ceterùm, poſtremum Imperii *Receſſum* eo trahi non debere, ut ſuffragandi facultatem adipiſcantur, qvi eam hactenus aut non habuerint, aut amiſerint, idqvé ex ipſa Amneſtiæ formula ſatis apparere, qvæ Comitiis iſtis conſcripta ſit. Non etiam metu ceſſuros Ordines ſeſe ſperare, ut iis ſe legibus adigi permittant, qvas ne Reges qvidem flagitare qveant, qvibus de Amneſtia ſancienda, qvâ ſcil. capaces reddantur ſuffragii, qvi eo exciderant, prima pacis conditio habeatur, ideoqve pro confecto haberi non debeat, cujus tranſigundi ratio hoc demum Conventu ineunda ſit. Nec Senatu Imperii publicos ejus hoſtes recipi poſſe, niſi cauſam eorum approbare, ſuam vero prædamnare velint Cæſar, Proceresqve obſeqvii ac fidei conſtantes; qvo id tandem futurum ſit, ut unusqvisqve Procerum ambitione, avaritiâ, aut obſeqvii impatientiâ ſtimulatus, cuncta agere, rapere, trahere, ſurſum atqve deorſum ferre licitum, aut impune ſaltem putans, qvidqvid contra Rempubl. moliatur, Ordinum nihilominus Jure numeroqve ſeſe habendum crediturus ſit. Magdeburgii Archiepiſcopatus Poſſeſſorem non alio qvam Pragenſis Pacis beneficio ditionem illam obtinuiſſe, qva Regionis 1645.

1645. gionis tantum Conciliis (dem Kreiß⸗Tågen) adeſſe ipſi indultum ſit, qvamqve ſi negligere Auguſtus velit, ut antiqvius Chriſtiani Gvilielmi Brandeburgii Marchionis, qvi prior eum poſſederit, ita potius forſan Jus futurum, recuperandi illum titulum eâ ratione habituri. At præcipue obſtare diuturnum Imperii uſum, qvo Lutherani Epiſcopatuum Detentores ad Comitia neqve vocari neqve admitti hoc usq; tempus conſveverint; cui præjudicium hoc exemplo fieri, aut ut fiat, connivere, crimen fore, nulla Juris Apologiâ, nullo neceſſitatis obtentu Poſteris excuſandum. Argentoratenſem civitatem, ut defectionis, ſi cum Durlacenis aut Caſſellanis contendas, minus ream, ita facilius iſtis, neqve invitis ſeſe, & ut ſperent, non repugnaturis Cæſareis Senatus Jura recepturam.

Oſnabrugē. ſium de iis deliberatio.

XXXIII. Recitatæ hæ Oſnabrugæ, in Evangelicorum Concilio, qvod Magdeburgius præſidebat, literæ, non parum curæ attulere, Monaſterienſium pervicaciam, datam Svecis fidem, Ordinumqve, de qvibus depellendis agebatur, favorem conſiderantibus. Præcipue Caſſellani indignabantur, qvi Regibus ſe qvidem fœdere junctos profitentes, Reip. tamen detrimentum eo ſpectari, pernegabant. Cæſaris, ut ſummi Principis obſeqvium nunqvam ſeſe detrectaſſe, Juris tantū æqvalitatem expetere. Caſſellanam Domum ea ſolùm hactenus ex-

Caſſellanorū qverela. 27. Septemb.

executam, qvæ Lipſiæ omnium Evangelicorum conſilio ſuffragiisqve decreta ſint. Neqve belli mala imputari ſibi ab iis debere, qvi cauſam dederint, qviqve ſub *Liga* nomine in Evangelicorum excidium conjurati, non conſenſu modo ſed & opibus Cæſaris ceteros Proceres tantum non pedibus conculcaverint. Imperii hoſtem non judicandum, qvi injuriæ repellendæ arma indueret. Altiorem certè indaginem cauſam mereri; non enim Cæſaris neqve cujuscunqve eam poteſtatem eſſe, ut inauditum qvem & indefenſum damnare qveat. Neqve objecta crimina pro approbatis accipienda. Eventu monſtratum iri, cui bona malave Reip. cordi curæqve fuerint. Partium nomina non ſibi magis qvam Cæſari, ejusqve ſociis objici poſſe, adeoqve Conſiliis eodem argumento & hos arcendos eſſe, qvo ſeſe excludendos illi contendant. Neqve Conſiliariorum Cæſaris munere, ſed Reip. Senatorum Ordines fungi, qvorum conſulta ſuffragii robur obtineant, qvæqve ipſi ſuo Jure, moreqve majorum, non Cæſaris beneficio promant. Facile alioqvin ſibi fore, Conciliis abſtinere, qvibus non niſi conſulendi honore ipſis relicto, decernendi arbitrium Cæſari maneret. Cæterum illud ſibi non moleſtum, Senatu exire, qvoties de Caſſellana cauſa deliberatio inſtituenda foret. 1645.

XXXIV.

1645. Oſnabrug. reſpōſ. ad Monaſterienſes. XXXIV. Conſultantibus ita Oſnabrugenſibus, qvem in ſenſum Monaſterienſibus reſpondendum eſſet, ea maxime ſententia probatur; Ut *generaliſſime* reſcriberetur, atqve Monaſterienſes rogarentur, Paxne, an eorum, qvos averſarentur, odio, bellum placeret. Factum id, ſimulqve Georgius Achatius Heherus & David Gloxinus, Saxonum Vinarienſium iſte, hic Lubecæ Civitatis Legatus miſſi, qvi coram perſvaderent, qvod abſentibus non potuerant.

30. *Sept.* Et Legatio ad eos. Hi ergo Monaſterium profecti, dato Senatu, mandata ſua exponentes fidem potiſſimum ingerebant, qvam ſervando Cæſareorum honori, qvos infectâ re alioqvin irritosq; Urbis Curia domum regredi oportuerat, Oſnabrugenſes Svecis dediſſent, non niſi iſtis contemnendam, qvi ſublato pacis negocio omnem ejus parandæ ſpem, tanto cum gemitu atqve abominatione Germaniæ perituram, abruptam velint.

6. & 16. *Octob.* XXXV. Reſponſum à Senatu, delecturos ſe, qvi mandata ſententiamqve in eam rem ſuam perferrent, eoqve munere Gollius Auſtriacus, Gobelius Colonienſis, Buſchmannus Hildeshemius, Paderbornenſis Cancellarius, Drachterus Bavarus, & *in ſpeciem* Mullerus atqve Burcardus, Culmbacenus & Wirtenbergius perfuncti, poſt multam diſceptationem, cum Senatus juſſa obtenderent, ad arbitrium illius rejiciebant,

ciebant, an conditiones accepturus eſſet, qvibus Magdeburgio ſuffragii poteſtatem fieri placuerat, modo locum inter Proceres, qvos Seculares vocant, ſe capturum, *Actumqve iſtum neq; in Poſſeſſorio neq; Petitorio allegaturum* ſponderet, ceteriqve Oſnabrugenſes ad alios Evangelicos Præſules exemplum hoc porrigi ſe non paſſuros reciperent. Difficilior deCaſſellanis reliqvisqve qvæſtio fuit, qvanqvam expoſita periculi magnitudine molliti Monaſterienſium Delegati tandem & his ſuffragii copiam faciebant, ſi ratum id habere vellent, qvorum mandata acceperant; Præcipuâ Auſtriaci atqve Bojoari modeſtiâ, qvam gratiorem Hildeshemii pervicacia faciebat. Et maxime qvidem Caſſellanos exoſos habebant Cæſarei, à qvibus, ſtricto adhuc cruentoqve enſe armatis, nullo ſe officio hactenus cultos, vix adſpectu ſemel congreſſuqve dignatos epulis Hehero atqveGloxino datis qverebatur, adeoqve mitiora conſilia ab iſtis non ſperanda dicentes, qvam illa fuerint, qvibus Cæſarem ut hoſtem perſeqvi hactenus auſi ſint. 1645.

XXXVII. Expectabant interea reſponſum Saxo atqve Lubecenſis, ratane juberet Monaſterienſium Senatus, qvæ Delegatis ipſorum perſvaſerant; qvod cum ſive negligentiâ, ſive dolo Moguntiaci Præſidis, qvo

1645. non vocante, Senatum cogi nefas habebatur, tardius procederet, iſti moram hanc contumeliam ſuam interpretati, re infecta Oſnabrugam redierunt, literas tantum ferentes, qvibus Monaſterienſes Regum Legatos hac de re ſe adituros exponentes, tarditatis invidiam deprecabantur; qvæ cum illis egiſſent confecto negotio perſcripturi.

Irrita. 26. Oct. 6. Nov.

Novæ Conditiones ratione Magdeburgii. 17. Nov.

XXXVII. At cum inutilem laborem cernerent, qvem permovendis Regum Oratoribus inſumpſerant, conceſſere non multo poſt ſolo, ut credi volebant, boni publici amore, ut Magdeburgio poteſtas fieret ſententiæ in Senatu Principum dicendæ, at, tanqvam Saxoniæ Duci, non Magdeburgi Archiepiſcopo, ideoqve inter Saxones, non ſacrorum Principum loco ſedem ſumpturo; cautione qvoq; à Proteſtantibus interponendâ, neqve Magdeburgium, ejusqve Deſcendentes aut ſtemmate illius oriundos, neqve alios qvoscunqve Lutheranos Epiſcopatuum Poſſeſſores vel Conventu hoc, vel futuris temporibus id exempli Jurisve uſurpaturos; in eandem ſententiam Regum etiam Legatis Evangelicorum auctoritate ſvaſuqve trahendis; Cæſareos etiam precibus flectendos, (& adſenſere hi tandem,) ut Caſſellanis qvoqve, Durlacenis, atqve Naſſaviis Saræpontanis ſuffragia ſua reddant, Senatu tamen abituris, ubi de ipſorum poſtulatis aut utilitate Regum conſultandum foret.

XXXVIII.

XXXVIII. Relata hæc a Richtersbergio, Auſtriæ Archiducum nomine Principum curiam Oſnabrugæ moderante, Evangelicis, Lauenburgium atqve Wetteravium accipiendo nuncio delegantibus, non ſatis placuere; Dignitatem Archiepiſcopalem ſilentio transmittendam, ſucceſſorum præjudicium *Deſcendentium* nomine implicatorum, & periculoſi exempli rem reputantibus, qvo in Senatum Imperii iſtis aditus pararetur, qvi ditionibus carerent, qvem à Cæſare atqve Catholicis ejusmodi hominibus implere, facilimum foret. Cautionem etiam præſtare, qva ceteris Epiſcopatuum Poſſeſſoribus Evangelicis præjudicium inferretur, poteſtatem ſuam ſupergredi; eamqve formulam ſufficere, qvâ, Monaſterienſibus jam ante oblata, Legati Magdeburgici, neqve ſeſe hoc exemplo in partis adverſæ damnum unqvam poſtea uſuros, operamqve una cum reliqvis Proteſtantium Proceribus daturos, ut ceteri qvorum eadem ſecum cauſa, conventu hoc abſtinentes, jura ſua futuro Tractatui ſeponi patiantur, ſpondere paratos ſeſe oſtenderant, locum etiam inter Seculares capturi.

1645. Repudiatæ. *Protoc. 10. Novemb.*

XXXIX. Perlatum hoc reſponſum Richtersbergio per eos, qvos diximus internuncios, & Richtersbergii opera Monaſterienſibus, qvi qvanqvam vanam impediundæ rei ſpem irritumqve conatum adverterent, nimia contra-

1645. riæ partis conſtantia viribusqve infractum, Oſnabrugam tamen mittendos ſtatuebant, qvi ultima tentaturi eas conditiones in admittendis iis, qvibus ſtatus qvæſtionem moverant, elicerent exprimerentve, qvæ ſi non optimæ, tolerabiles ſaltem eſſent.

12. & 21. Dec. XL. Evenit ea provincia Jo. Adamo Krebſio, Petro Buſchmanno, Petro Weisſio, & Philippo Vorburgio, Moguntini, Colonienſis, Burgundi, atqve Herbipolenſis Legatis, qvibus Richtersbergius Oſnabrugæ jam degens jungebatur. Iſti igitur Oſnabrugam ingreſſi, cum Thumshirnio Altenburgio, Hehero Vinarienſi, Lampadio Luneburgio, tum Comitum Franconiæ atqve civitatum Colmariæ Bremæq; Legatis ex Evangelicorum Ordine muneri huic delectis in Moguntini ædibus, Svecorum metu, ne inſtituto publico conventu diſceptatione de Admittendis nondum ſopita, ut datæ ab Evangelicis fidei contrario offenderentur, negotium reſumſerunt; ubi Moguntiacus à reparandæ concordiæ deſiderio, qvo Monaſterienſes teneri dicebat, exorſus, unico Pacis Patriæqve amore hos adductos referebat, ut Magdeburgium ſuffragii facultatem nullo jure ſibi ſumentem tanqvam Saxoniæ Ducem inter Seculares ſententiam promturum antea admiſerint, qvod cum Evangelici iis argumentis aſpernentur, qvæ non omninò nul-

Alia Tractatio.

lius

lius momenti eſſe ipſi deprehendant, conſentire ſeſe tandem, ut *Tanqvam Poſſeſſori Archiepiſcopatus* Senatui intereſſe liceat, ne tamen alii ejusdem conditionis Principes hoc ipſo, aut venturis temporibus in argumentum cauſæ ſuæ torqveant, qvæ Pacis tantum ſtudio non juris neceſſitate, huic ſoli, hac ſola vice, conceſſa ſint; atqve ideo Proteſtantes eam in rem autoritatem ſuam operamqve ſe interpoſituros publica ſcriptoqve ſignanda fide, adeoqve non alienum ut obtendatur factum promittant, qvod ab illis exigere neqve rationi neqve modeſtiæ Catholicorum conveniat. 1645.

XLI. Repoſitum ab Evangelicis eam finiundæ huic controverſiæ viam intrandam eſſe, qvæ nullius partium Juri officiat; At verò nimium qvam ipſum ſibi Magdeburgium nociturum, ſi tractandæ Catholicis Cautioni *Titulum pro Poſſeſſore* adſcriberet, qvem prædonum fere Jure Romanorum Leges cenſeant. Cetera nihil ſibi omiſſum iri, qvo ceteri Epiſcopi A. C. perſvaderi poſſint, ut conventu hoc abeſſe ſuſtineant; idqve Actis qvibus Senatorum ſententiæ atqve Orationes excipiuntur perſcribunturqve, (*Protocolla* vocare conſvevimus) conſignari facile ſe paſſuros; neqve adeo neceſſarium Catholicorum ſecuritati, ſcripta Cautione muniri, qvã

Et ipſa nullo ſucceſſu.

1645. manu ſua firmare iis non integrum ſit, qvorum jura ſua inviolata ſervari referat, (Meklenburgius innuebatur, qvi ſuffragiis Sverinenſis atqve Raceburgii Epiſcopatuum reſpectu ferendis concilio hoc ſeſe ceſſurum profeſſus, nomen tamen cautioni à Catholicis petitæ dare recuſabat.) At cum iſti *Nomini Poſſeſſoris, removendis ceteris Lutheranorum Præſulibus, & ſubſcriptioni cautionis* inſiſterent, nihil promotum, atqve re infectâ utrinqve diſceſſum, niſi qvod Vorburgius non ſuo minus qvam Domini ingenio mitis collegis ſuis ſe perſvaſurum receperat, ut iis qvæ Evangelici offerebant contenti, liti huic finem imponerent.

Lis hæc ſopita, 11. Dec.

XLII. Et placuit tandem cautionis à Magdeburgio Catholicis exhibendæ, formula, qva nomine *Poſtulati in Archiepiſcopum Magdeburgi* Senatu admiſſus, nullum inde communi cauſæ præjudicium accerſendum, locumqve ſe ab Eccleſiaſticorum Seculariumqve Principum ſede diverſum occupaturum & poſt Burgundum ſententiam dicturum teſtabatur. Hac demum ratione compoſitum diſſidium, qvo Legatorum orationibus, ſermonibus, literis, & militum interim manu, atqve Germaniæ impenſis, *pro loco* per qvatuor menſes certatum fuit.

Origo ſcamni transverſi, ſive der Querbanck in conſilio Principum.

XLIII. Ne vero deeſſent, qvæ Pacis Tractationem ſat multis jam difficultatibus implicatam,

Excellentia

tam, prolixius morarentur, novam rixarum materiem Electorum Legati præbuere, *Excellentiæ Titulo* à ceteris compellari nova ambitione, Veneti qvidem, ut ipſi præferebant, tantum æmulatu, (Pacis proxenetam is agebat, celeberrima Contarenorum ſamilia ortus) flagitantes; oblato per Moguntiaci ſcribam libello, qvo reliqvos Principum Ordinumqve Legatos hortabantur, ne reverentiam hanc Electoralium Legationum principibus (Denen Chur-Fürſtl. Haupt-Geſandtẽ) habere recuſarent, qva illos acceptis in eam rem mandatis, ipſi Cæſaris, tum exterorum etiam Regum Oratores dignentur. Ad ipſorum Principum Procerumqve ſplendorem, decusqve Imperii pertingere honorem, qvo Electores augeantur, qvos Venetis inferiores cenſeri, non exiguum Germanicæ exiſtimationi damnum illaturum. Præiviſſe jam viam exemplumqve dediſſe è Principum Collegio qvendam, qvi Electoralibus eum detulerit. Nihil Septemviros ex eo præ ceteris Optimatibus eximium adepturos; At contra periculum eſſe, ne cum Imperii dedecore honorem Reges, Principum exemplo moniti, rurſum adimant, qvo in Germanicæ dignitatis incrementũ illos affecerint.

1645. Electoralium. 20. May. 1. Jun.

XLIV. Præcipue Bojoarum arrogantiæ hujus autorem Evangelici differebant, qvi accendendis offenſionibus callidus, ſemina odiorum inter

Bavaro imputata. *Protoc. 7. Sept.*

1645. ter Electores Proceresqve Proteſtantium artibus his jacienda putaverit, qvo factionibus & ſtudiis diſtracti in commune minus conſulerent. Undecunqve originem contentio duxerit, ſive dolo ſtructa, ſive ſuſcitata ſuperbiâ, trahendis in diverſa Procerum Evangelicorum animis validam eam fuiſſe, uſu compertum eſt, cùm Electorales ceteris Legatis, niſi Excellentiæ titulo compellati, colloqvi dedignarentur, iſti ex adverſo Electoralium faſtigium in diminutionem ſui accipientes, ut inſolito honore nimium jam ſuperbientium faſtum alerent, à ſe impetrare non poſſent. Ipſum certe Baronem Lœvvium Brandeburgii Electoris Legatum Oxenſtiernio faſſum referunt; Egregia (k) fore, qvæ Electorum Principumq; concordia perfici poſſent, niſi iis profana iſta Excellentia intercederet. Neqve immerito altius penetrabat Principum animos iſta Septemvirorum ambitio, qvi antiqva dignatione non contenti, qva conceſſo jam Jure reliqvos Proceres anteibant, ea molirentur, qvæ patrium morem evecta, non honori minus qvam libertati Principum gravia noxiaqve viderentur. Monſtri qvid ambitû hunc alere, ex nimiis ſtudiis apparere, qvibus titulum hunc Electorales non

Procerum de ea ſententia.

(k) Sie wolten was gutes miteinander ausrichten / wenn nur die gottloſe Excellenz nicht wäre.

non accipere à volentibus, ſed invitis extorqvere contendant. Qvo enim pertinere, faſtum ſuum Aulæ Cæſareæ adeo neglecta ſui fama oſtentaſſe, ut Pacis Tractationi adfuturos ſeſe negarent niſi Excellentia honorati? Qvo Lœvvii Baronis vocem apud Oxenſtiernium auditam, omne potius reparandæ Imperii qvietis opus irritum reddi ſe paſſuros minati, qvam ut titulo iſto cederent, tot retro ſeculis Germaniæ Principibus ignoto? Qvin nec Weſenbecium Pomeranum inficiari, myſterium eſſe, qvod tanti nominis prærogativa tegatur. Litem cum Venetis à Septemviralibus alia parantibus tantum prætexi; Qvanqvam diverſa iſtorum conditio ſit, qvorum Reſp. ſui Juris atqve nullius Imperio ſubjecta, non niſi Numinis obſeqvio teneatur, eoqve cultu Imperatoris, Pontificis, Regumqve Aulis Oratores illius proſeqvi mos ſit, qvem Regum Legatis habere conſveverint, Reip. videlicet non libertate tantum nulli obnoxia, ſed & Regnorum poſſeſſione Regiam fortunam æmulantis. Accedere, qvod Pacis conciliatorum munus conventu hoc obeant; Electoribus è contra Imperii majeſtatem agnoſcentibus, Principibusq; non cognationis tantum ſed & Clientelæ (*Vaſallagii*) qvandoq; neceſſitudine connexis. 1645. *Protoc.* *17 Dec.*

XLV. Digna viſa res de qva in Principum Senatu relatio fieret, qvo communi con- *16. 26.* *Sept.*

1645. ſenſu decretum, ut modeſtiæ priſciqve moris Electorales admonerentur, neqve Pacis negotium ea novitate turbari permitterent. Orandum etiam Lœvvium Baronem, qvi præſente Witgenſteinio Comite honorem hunc, principibus tantum Legationum prenſatum, non expetebat, ut Electoralibus nimia agitantibus meliora ſvaderet, Pomerano Collegarum precibus dante, ut Lœvvio Procerum vota commendaret. At nihil à ſe effectum, aut verius, nihil efficere ſe voluiſſe, proximo Senatu retulit, qvo nullam Domino ſuo præcipuam cum Principibus litem, ſed toti Electorum Collegio communem cauſſatus, vanam ſolicitudinem oſtendere conabatur, qva ex aucta iſtorum dignitate ſui imminutionem ceteri Proceres ſuſpicentur. Magno cum Reip. detrimento & humani ſangvinis jactura jurgio huic tempus inſumi, multo utilius Pacis Tractationi impendendum. Ipſi Septemviro dolorem rixas has moviſſe, qvibus deteriora, qvam primo vultu referant, ſubeſſe, & turbamenta Paci qværi, ipſe ſuſpectet. Rem ipſam qvod attineat, Electores ex Aureæ Bullæ legibus honore ceteros anteire, ipſorumqve ſemper Principum ſtudium fuiſſe, per latera iſtorum Regibus dignatione æqvari. Italiæ Reſpublicas Septemviris digniores novo auſu haberi velle, qvorum majeſtas minui neqveat, ut non & Principes decoris

Protoc. 18. 28. Sept.

Rationes Electoralium.

ris ſui damnum patiantur, Abſurdum eſſe titulum Septemviralibus à Principibus denegari, qvo à Cæſare, Regibus & Rebusp. exteris ſalutentur. Maximæ difficultatis momentum in eo verſari, qvod Venetorum, imò Sabaudi, Imperii civis, Legatis Excellentia tribuatur; Qvibus Electores poſthaberi, ſummæ injuriæ foret; pari cum Regibus jure Septemviros æſtimari, qvi nulli Principi, corona non inſigni, loco decedant. Regna Venetis jam pridem poſſeſſa nondum effeciſſe, ut Cardinales præcederent, Septemviris dignatione minores. Cæſarem qvidem pro Venetis ſententiam dixiſſe, at eam inſciis Electoribus latam eſſe, & impugnatam, poſtqvam compererint, noviſſima deniqve Capitulatione abolitam. Supremam, qvâ gaudeant poteſtate, Venetis ſeſe non invidere, modo illam ſine injuria ac detrimento honoris alieni uſurpent. Auſtriacam Domum non unius Regni Dominam Venetos præire, at cedere Electoribus. Germaniam in varia olim regna, Francorum nempe, Svevorum, Bojoariorum, Saxonũ, aliorũq; diviſam, neq; priſcis ſeculis, neqve noſtris Venetorũ Reip. conceſſiſſe. Qvin Septemviros etiam Rege Collega, Bohemo nempe gloriari. Nobiliſſima Regna Remp. Romanorum qvondam imperitaſſe, cui Venetorum ne qvidem conferri poſſit, at Principem iſtius Septemvirorum ſuffragiis ſumi. Venetam Urbem Evan- 1645.

1645. Evangelicis Principibus neqve cognatione, neqve vicinia jungi, illorum qvoqve Religioni infeſtam; Electores contra propinqvi ſangvinis & vicinitatis reverentia potiorem favorem promereri. Præterea Imperii qvoqve atqve alios Comites & Barones (Cratzium, Witgenſteinium, Bræmſerum, atq; Lœvvium innuebant,) Electorali Legatione fungi, ſuo jure, & à munere hoc diſtincto, Excellentiæ titulo compellandos; in cujus communionem omnes jam fereCæſaris miniſtri belliqve Duces adſciti ſint. Neqve antiqvum morem ab iis objectari debere, qvi primi ejus vel immemores vel incurioſi Venetos novo & inuſitato hactenus cultu habuerint; Nec ad exemplum Electorales tracturos, qvæ in Venetorum tantum æmulationem, hoc tantum conventu, ſibi dari expoſtulent. Diſcrimen inter cives exterosqve rationis tantum commentum eſſe, culpamqve turbatæ pacis penes eos futuram, qvi æqva petentibus annuere detrectent. Neqve Baronem Lœvvium conciliatoris munia cum decore ſuſcepturum, Witgenſtenio ſe adjunctum, atqve Septemviri mandata in contrarium euntia reputantem, qvorum fines egredi neqve illi, neqve ſibi qvoqve commodum eſſe. Ita Weſenbecio partes Electoralium, qvibus moderationem ſe ſvaſurum

rum

rum pridie receperat, apud Principum Senatum acrius tuente, opertis odiis & integra lite diſceſſum eſt, qvanqvam eſſent qvi Excellentiæ appellatione Electorales ab iſtis tantum qvi Venetum ea coluiſſent, alii à ſingulis, non integro Principum Collegio honorandos putabant. 1645. *Protoc. 27 Sept.*

XLVI. Multus hinc de Electoralium ambitu ſermo, & prout cuiqve amor aut odium, varie interpretabantur. Pauci bona concordiæ in caſſum differere; Plures bellum pacisqve moras paveſcere; qvidam dignationis tuendæ augendæve curam excuſare aut defendere; Pars multo maxima nimios eorum Spiritus, & moleſtum Principibus faſtum variis rumoribus traducebant. Sat multis jam argumentis cognitum eſſe, qvam impatiens modeſtiæ & civilem modum ſupergreſſa Septemvirorum ambitio id faſtigium meditetur, unde Principum ſortem elato ſupercilio & cum contemptu deſpectent. Impudens nimis eſſe, cultum neceſſitate exprimere, qvem à civilitate expectare debuerant. At omnes ſuperbiæ fines excedere, novos honores eo rerum ſtatu ipſoq; pacis damno obſtinatis adeò animis flagitare, ubi Germaniâ tantis tamqvé diuturnis belli calamitatibus afflicta, nulla reparandæ qvie- Judicia de hoc Electoralium ambitu.

1645. qvietis patriæqve tam propinqvæ mortis formidini properis remediis eximendæ curâ potior eſſe deberet, cujus ſaluti omnia ſua qvilibet bonus civis largiatur. Nimium ſibi placere Septemviros, Venetos præminere cupientes, qvos non Europæus modò ſed & Aſiaticus Orbis Regum inſtar veneretur. Certè Turcam qvamvis infenſum ſi ſententiam rogaretur, ſecundum Venetos litem daturum, Clariſſimæ Urbis virtutem atqve potentiam horrentem æſtimantemq;. Ipſi rationi communiqve populorum judicio incongruum eſſe, cives qvacunqve dignitate aut libertate præditos, Imperium tamen alterius ſpectantes, aliis præponi, qvi ſumma poteſtate inſignes ſint. Neqve eligendi Cæſaris munus tanta tribuere, qvod non ceteri ſolum Principes Proceresqve, ſed & Nobiles qvondam Germaniæ atqve Civitates obierint, qvoqve in Electores ſive iſtorum deſidiâ ſive injuriâ horum translato, ſuo juri, non honori alieno offecerint. Aut Ahlam forſan, Bopfingamve, aut ſi qvod obſcurius Svevia habeat opidulum, de dignitatis prærogativa cum sereniſſima Rep. litigaturam fuiſſe, ni Imperatoris creandi poteſtatem Septemviri præripuiſſent. Grande ſcil. præminentiæ argumentum, Principem Germaniæ imponere, cui nemo obtemperet, ac dum adſiſcunt, parendi magis qvam imperandi Leges præſcribant. Et fuit non

non invenuſti ingenii homo, qvi edito in vulgus libello Electoralium arrogantiam acriter perſtringens, Chriſti Servatoris Diſcipulis illos non inidonea ſimilitudine componebat, eodem ferè modo pro ambitione eo tempore pugnantes, qvando miſerrimæ Reip. animamqve jam agentis funus cuncti jam ut comploratæ ferme lugeant; qvo iſti de honoris faſtigio calidiſſime decertaverant, cum mortem jam cervicibus imminentem Magiſter horreret, modeſtiſſimo Præceptori cruciatusqve ſuos ac ſupplicia jam animo præcipienti hanc qvoqve dolendi materiem addituri.

1645. Diſcurſo vom Excellenz-Streit cujusdam Anonymi.

XLVII. Sveci etiam Pacis moram, & Electorales cauſam diſſidii arguebant, qvod antiqvum morem aſpernantes, inſolita expeterent, eo etiam ſuperbiæ ſuæ præſidio adſcito, qvod iisdem à Regum Legatis cultos ſe dicant; Atqvi aliã hujus reverentiæ eam nempe cauſam fuiſſe, qvod cum Delectis Septemvirorum Collegii ſibi agendum primùm crediderint, cujus partem Bohemus Regiis inſignibus illuſtris conſtituat; At mutata jam negocii facie vanos fore Electorales, ſi ſinguli titulum expectent, qvem non niſi toti Curiæ detulerant. Wolkenſteinius qvoqve Comes atqve Richtersbergius Ferdinandi, cujus potiſſimum decretis Electorales nitebantur, Auſtriacæ Domus nomine Legati, nimiam illorum ambitionem incuſabant,

Svecorum.

Auſtriacorum.

1645. bant, mandatum in eam rem, qvod illi obtendebant, unqvam à Cæſare ſibi obveniſſe negantes; Illud tantum, precibus Septemvirorum fatigatum, reſcripſiſſe, non invidere ſe eis honorem, qvando adipiſci poſſent. Non etiam muneris Cæſarei eſſe, inconſultis Principibus reliqvisqve Proceribus Excellentiæ titulum decernere, qvo eorum tantum Legatos ſalutari fas ſit, qvi ſummo imperio potiuntes ſolo Deo minores ſint. Se qvoqve inviſendis Electoralibus hæc ſolum ex cauſa abſtinuiſſe, neqve officio eo prius functuros, qvam aut iſtos de novo faſtu remiſiſſe, aut alia ſuper ea re ex Aula juſſa acceperint.

Reſpõſum Cæſareorũ Regiis exhibitum. XLVIII. Hæc inter Reſponſum Cæſareorum, cujus ſummam ſupra retulimus, Gallis Svecisqve perlatum fuit, qvorum hi ſcripto paucis poſt diebus exhibito, optare ſeſe ajebant, nullum in *Præliminaribus* obicem ſibi poſitum fuiſſe, qvo minus & ipſi ultra poſſent procedere.

16. Oct. At impediri Lege de tractanda Pace Hamburgi

20. Oct. ſtatutâ, qvâ *ante Replicam* qvisqve præſtare adſtrictus ſit, qvæ præparando negotio utilia partibus viſa ſint. At non tantum non præſtita ea à Cæſareis, ſed plurimis inſuper præjudiciis aucta, qvorum omnium medelam Jure meritoqve expoſcant. Niſi enim minora illa rite adimpleantur, qvid facta Pace de iis ſperandum, qvæ, ut majoris momenti, ſic difficiliorem

liorem executionem habitura, ex facili conjici 1645.
qveat. Præcipuam de illis litem ſupereſſe, qvi
inter Imperii Cives non adſcripti, Ordinum
ditioni obnoxii degant, qvibus Conventum
hunc aditurisCæſarei ſecuritatem præſtare, nullo obligationis vinculo adſtrictos ſe aſſerant.
At aliter multo conveniſſe, qvàm ut ſummas
tantum inter partes ſociis non adhibitis tranſigeretur, præcipua Regum curâ, ne inde excluderentur, ad qvorum utilitatem damnumve
Pax ineunda ſpectare poſſet. Id enim priorum
temporum congreſſibus omiſſum, præcipuam
fuiſſe cauſam, qvod à viginti atqve ſeptem annis pax aliqvoties facta nunqvam tamen duraverit, excluſis qvippe à Pacis Tractatu præſidium in novo bello ſemper qværentibus. At verò, qvibus Conditionibus bellum ponatur, etiam illorum referre, qvi Procerum imperio teneantur. Iis igitur qvoqve providendum, ut locos Tractatibus deſtinatos ſine periculo adire liceat. Ipſum Imperatorem, qvanqvam poſt prolixam ſeptem annorum moram, inſiſtente Sveciæ Regina, Galliæqve Rege conſenſiſſe, *ut univerſi & ſinguli ſuæ ſerenitatis fœderati Status & Adhærentes per Germaniam ſecure Oſnabrugam Monaſteriumve venirent, ſuosve mitterent* nullo inter *Status Immediatos Mediatosve* diſcrimine. Qvanqvam Statuum nomine Ordines ſuffragii facultate eminentes, *Adhærentium* tam *Mediatos*

Lis de Salvo conductu Mediatis à Cæſareis.

1645. *tos* qvam *non ſtatus* intelligi vix abigi poſſe. Neqve *adjectivam*, qvam Cæſarei comminiſcantur, ſed *ſubſtantivam* vocabuli *adhærentium* ſignificationem eſſe, (adeò retinendo bello etiam Grammaticis præliis depugnabatur) ex illorum interpretatione probari, qvi primum hiſce verbis uſi de mente, qva ea protulerint, præ aliis optimam atqve certiſſimam dare qveant. Clariſſimum certè ejus argumentum ex Salvii literis peti poſſe, qvibus à Reventlovio Daniæ Regis Paci conciliandæ tum adſumpti Cancellario, poſtulaverit, ut verbum iſtud commeatus Diplomati adderetur, ea adjecta ratione, *qvod alii coronæ adhærentes non Status tam opus habeant ſalvis conductibus qvam Status.* Eas literas Cæſari per Daniæ Regem cum precibus, ut demerendo Orbi Chriſtiano illa inſeri permitteret, miſſas, inſecutum Diploma tali formula, qva ſatisfactum ſibi bona fide crediderint, nihil fraudis tam aperta verborum luce tegi poſſe exiſtimantes; qvæ aliena explicatione corrumpi tum demum adverterint, cum Erfurto atqve Stralſundiæ commeatum præberi flagitaſſent. Nec profuſum videri debere id beneficium, qvod vix tres urbes Imperii Senatu non adlecta hactenus expediverint, nullum qvoqve cuiqvam inde præjudicium inferri, cum urbes iſta

Sveci

Svecicis præſidiis infeſſæ *Sveciæqve adhærentes* 1645.
nullum jam alium *immediate* agnoſcant ſuperiorem. Non admittere Cæſaris candorem, promiſſa ſua æqvivocis aliisve Sophiſticis interpretationibus infringi, nec tantorum Principum Legatis decorum, dum Dominorum ſuorum bella componere ſatagunt, Grammaticales inter ſe tumultus ciere. Nullum in ſe moram futuram, ipſum pacis negotium aggredi, qvam primum fidei publicæ hac qvoq; in re ſatisfactum cognoverint.

XLIX. At Cæſarei, qvanqvam ab Altenburgio, Vinarienſi, Luneburgio, Meklenburgio, Wetteravio, atq; Argentinate, totius Evangelicorum Ordinis nomine rogati, ut hic qvoqve ingruenti neceſſitati, ſpeiqve Pacis decederent, id tantum ſe conceſſuros reſponderunt, ut iſtorum, qvibus commeatum Sveci flagitent, nominibus editis, ipſi ſeligerent, qvibus eum impertirentur; adſpernantibus Svecis, qvod incompertum ipſis eſſet, qvot ex exercitu milites forent, qvi curandis rebus ſuis Tractatuum loca adire cuperent.

L. Diremit litem Maximilianus Trautmansdorfius Comes, Aurei Velleris Eqves, Cæſareæqve Aulæ Præfectus, & præcipuus, cui Ferdinandi ſecreta innitebantur, ar-

1645. canis ac largioribus mandatis inſtructus, atqve ab Imperatore miſſus, qvi pacis negotium ſumma auctoritate moderaretur. Is XIII. Calend. Decembr. Monaſterium & Nonis ejusd. Oſnàbrugam utramqve ſine pompa, nulloqve præcipuo cultu ingreſſus, flagrantiſſimum pacis reparandæ ſtudium, permixtis tamen qvandoq; de bello continuando minis, præ ſe ferens, triumqve menſium ſpatio eam ſeſe qvovis pretio paraturum jactitans, cum à Svecorum Legatis ſalutatum eum adeuntibus, inter alia hanc qvoqve maturandæ Paci moram injectam audiviſſet, compoſito in ſimulationem vultu, averſari ſeſe iſta ſummæ rei turbamenta, teſtatus, commeatum omnibus eum rogaturis promiſit. Et conſtitit dicto fides, Diplomate qvo Erfurto, Stralſundæqve de ſecuritate itineris providebatur, per ipſum Cranium Svecis tradito, eadem, qvibuscunqve aliis Sveci peterent, ſe daturos pollicitum.

Trautmansdorfii adventus. 5. Dec.

Compoſita.

LI. Non tamen ideo ſinceri in pacem ſtudii fidem adſeqvebantur Cæſareani. Gallorum (l) maximè criminatione, ideo poſt conſumptum inutiliter biennii ſpatium Trautmansdorfium adveniſſe, incuſantibus, qvo ſparſis inter fœderatos diſſidiorum ſeminibus, parte altera commodis conditionibus ſibi placata, alteram majori virium mole aggrederentur; ſolo continuandi

Gallorum de Trautmansdorfii adventu criminatio.

(l) *Memoir. de Monſ. D. p. 21-24.*

nuandi belli, nullo qvietis redintegrandæ conſilio. Ideò Trautmansdorfium Monaſterium, locum Tractationis præcipuum, vix intrare dignatum, illicò Oſnabrugam perrexiſſe, tanta erga Svecos ac Proteſtantes humilitate liberalitateqve, ut religionis ſimul majeſtatisqve dememiniſſe videri poſſet; non alio proſtituti decoris conſilio, qvàm ut invidiâ imminutæ rei Catholicæ in Gallos rejectâ, & pertractis ſuas in partes Svecis Evangelicisqve, ſecurius Cæſari cum Gallis bellum eſſet, periculo atqve metu Svecicorum armorum levato. 1645.

LII. Cæterùm ſublatis ita, qvæ Pacis tractationem hactenus interruperant, in eo erant Galli Sveciqve, ut ad Cæſareorum Reſponſum, qvæ è re ſua viderentur, reponerent. Et qvanqvam Galli ſcribendi laborem averſantes, colloqvio tantùm agendum putarent, diverſa tamen Sveci ſentiebant, minus ſinceram Cæſareorum fidem metuentes, aut metuere ſimulantes; eo ſolicitudinis prætextu, qvod Torſtenſohnium Auſtriam exercitu pervagatum inter alia victori direpta mandata qvoqve reperiſſe dicerent, qvibus Ferdinandum II. Imperatorem Legatis ſuis ad Gabrielem Bethlenium miſſis præcepiſſe memorabant, ut verbis uterentur obſcuris atqve in ambiguum implicatis, & prout conduxiſſet, trahendis; Sive vera, ſive ad invidiam vivi Cæſaris contumeli-

Modus replicandi à Regiis ad Cæſareorū Reſpōſum.

1645. amqve defuncti conficta. Placitum tandem, ut Sveci Cæſareiqve congreſſui ſuo adhiberent, qvi ore Legatorum prolata calamo
Protoc. 28 Dec. exciperent; Galli vota ſua iis committerent, qvi Pacis procurandæ munia ſuſceperant, Pontificio nempe nuncio Fabio Chiſio, poſt Innocentium Romanæ Eccleſiæ Pontificatum adepto, Venetoqve Oratori Aloiſio Contareno, cum utraqve partium tractaturis, qvæ negotio promovendo conferrent.

LIII. Dies qva tam Oſnabrugæ qvam Monaſterii deſtinata peragerentur, tertiæ Calend. Januar. dictæ erant, qvibus Oxenſtiernius
28. Dec. Salviusqve (*m*) Trautmansdorfium Lambergiumqve Comites atqve Cranium adeuntes, poſt recitata ea, qvæ honoris cauſa præmitti ſolent, nullamqve jam moram qvantum ipſi ſciant eſſe dicentes, qvæ proſeqvendis Tractatibus ultra intercederet, ex Cæſareis qvæſivere, num ipſi haberent qvæ ex Pactorum Hamburgenſium Legibus præſtari ſibi
Salvi conductus pro Lotharingo à Gallis. efflagitent? Reſponſum à Cæſareis; ſolam commeandi ſecuritatem Lotharingiæ Duci à Gallis dandam ſibi adhuc deſiderari, cujus obtinendæ fiduciam eo validius aſſumſerint, qvo majori æqvitate poſtulatum iſtud nitatur, nullum tamen ſummæ rei inde impedimentum fore teſtati; Svecis, ſe qvoqve Gallos

(m) *Lundorp. Tom. V. Lib. II. c. 119.*

Gallos ut tutum Lotharingo iter præſtarent oraſſe, reſpondentibus,at vanas fuiſſe ſuas, futuraſq; Cæſareorũ preces, ex eo metuendum eſſe, qvod jam Hamburgenſi Conventu id Galli abnuerint. 1645.

LIV. Ipſi ex adverſo eadem pro Luſitano, qvem Bragantini tantùm Ducis appellatione à Cæſareis deſignari ægre ferebant, poſtulare, qvod Tractatus hos ad univerſos ſpectare dicerent, qvibus Luſitanus neqve ut Cæſaris hoſtis amoveri, neq; à Svecis Galliſq; fœdere qvippe connexus, deſeri poſſit; Res ſuas tantum hoc Conventu, non Imperii, curaturus; Earum qvoq; Germaniæ Urbium,qvibus cum Luſitanis commercia ſunt, periculum in eo verſari monſtrabant,ſi Regis iſtius Legati non eo, qvo deceat, honore habeantur. Ad qvæ Cæſarei diverſam multo Lotharingi à Luſitano rationem eſſe reponebant, qvorum iſte pro ſummo ditionis ſuæ ſuiqve Juris Principe totius Orbis conſenſu æſtimetur, Dux vero Bragantinus Regnum qvod invaſerit non alio qvam Rebellis Raptoriſqve titulo detineat. Non alium legitimum Luſitaniæ Principem à Cæſare qvam Hiſpaniæ Regem agnoſci, qvem honorem Bragantino ut Auſtriacæ Domus agnatæqve Hiſpaniæ hoſti habere non poſſint, niſi hujus illiusqve jura collato in uſurpatorem Regis nomine

Pro Luſitanis à Cæſareis negati.

1645. mine prodere vellent, & minorem Luſitanos non accepturos. Legationis jus externo, non civi, qvalis Bragantinus, comparatum eſſe, cujus Legatos nemo Chriſtianorum Principum aut Rerumpubl. niſi qvi hoſtili animo in Catholicum Regem, Auſtriacamqve Domum adfecti, admiſerit; Non certe Romanum Pontificem aut Venetorum Rempubl. qvorum Oratores Monaſterii præſentes, ſuo ſatis exemplo doceant, qvo loco Luſitani iſthic degentes habendi ſint. Daniæ etiam Regem Legatos Bragantini aſpernãdo apertè teſtatum, nullum ſe Luſitaniæ qvam Catholicum Regem noviſſe. Præterea Monaſterium atqve ad Hiſpanos negotium hoc pertinere, qvod à Gallis tardandæ Paci ſtructum inde conjiciant, qvod Luſitanis etiam ſine commeatu à Cæſare impetrato tutis ibi agere liceat.

LV. Qvibus rurſum à Svecis reſponſum, qvanqvam non deeſſent, qvibus Luſitanicæ cauſæ juſtitiam tueri poſſent, ſilentio tamen ea ſe transmiſſuros, vitandæ offenſioni, & animis non irritandis, qvorum pacandorum curam acceperint. Poſtulatum hoc Gallorum fraudi non recte imputari, Galliæ qvippe Sveciæq; Pactis innixum, qvæ pro iniqvis haberi non debeant, cum itineris ſecuritas à Cæſare pro illis merito petatur, qvi partium tranſigentium ſocii loco Imperio ſubjecto de ſua qvoqve utilita-

te

te acturi ſint. Nihil qvidem incommodi Luſitanis Monaſterii hactenus obveniſſe, exemplo tamen Collegæ Roderici Botheloſi terreri, qvi Cæſarei militis rabiem etiam poſt mortem expertus ſit. Vix pedem ædibus ſecurè eos, aut feneſtris oculos emittere, nedum urbe absqve periculo egredi. Duplicem viam ipſos Luſitanos indicaſſe, qvibus difficultates has exire liceat, ut ſcilicet aut *Luſitanici Regni Legati* appellarentur, aut Cæſarei Hiſpaniqve Gallis poteſtatem delegarent, commeatus literas ipſis tradendi, non minus valituras, ac ſi ſuo nomine eas dediſſent. 1645.

LVI. De modo qvoqve Tractandi ea tandem etiam Cæſareis ſententia placuit, ut qvamvis de *Satisfactione* ſaltem ſcriptis agendum primùm cenſuerant, colloqvio rem omnem patrari, eumqve tractandarum conditionum ordinem à Svecis in medium allatum ſervari non ægre permitterent, qvo commodiori Tractantium uſui honeſtiſſima ſpecie *Negotiis Imperii* primus, proximus *Regum ſatisfactioni*, *Pacis reductioni* tertius, qvartus tandem ultimusqve locus *Executioni* illius aſſignabatur. Modus atqve Ordo Replicandi.

LVII. Hiſce ita ſepoſitis partim, partim transactis, in ipſam rem itum eſt, cujus initio prima reſponſi Cæſarei verba, qvanqvam, ut pleriſq; videbantur, permodeſti ſenſus, cum Svecici præſertim exordii jactantia comparata Sveci Svecorum Replica. Ad proœmium.

 aggreſſi,

1645. De cauſis belli. aggreſſi, *de intentione & ſtudio quo Corona Sveciæ arma in Imperium intulerit, inqvirere ſupervacaneum* ipſi qvoqve exiſtimantes, defunctum tamen Sveciæ Regem, Filiamqve ipſius non levitate aut fortuito ad bellum prolapſos referebant, verum Cæſaris atqve Ligiſtarum armis per multas injurias irritatos, miſeratione etiam Germaniæ Principum, plerisqve ſuis Juribus, qvibusdam etiam ditionibus exutorum permotos, nulla nempe alia ratione reliqva, qva aut præſenti damno mederentur, aut ingruens è propinqvo periculum effugerent. Qvamvis non eam forſan belli neceſſitatem vicinis futuram fuiſſe, ſi meliori paulum diſciplina milites ſuos iſti attinuiſſent. Cæſaris qvod oſtentet in pacem ſtudium, ex eventu æſtimandum; ſe certe omnem operam daturos, qva ad ſinceram, tutam atqve honeſtam pacem perveniri qveat. Illud præterea admitti poſſe negabant, *qvod bellum in Imperium à Svecis illatum*, aut ipſis tale cum Electoribus, Principibus, Proceribusqve ejus, aut Rege etiam Hiſpaniarum eſſe Cæſarei dixerant, qvod non cum aliis qvam Imperatore, ac Ligiſtis, horumqve in Germania ſociis, hactenus gesserint.

Bellum Svecorum an contra Imperium?

geſſerint. Præter hos nullum ſibi adverſus Germanos bellum, pro qvibus bellaſſent. Neqve enim Ordines Evangelicos, aut etiam eos, qvi neutras partes ſecuti ſint, inter qvos Salisburgi Archiepiſcopum, Georgium Landgravium Haſſiæ, & pro iſto temporum ſtatu Saxonem Electorem nominabant, hoſtium loco ſeſe habere, aut ab iis inter inimicos reputari. Nec magis rectè Hiſpaniæ Regem inter Sveciæ hoſtes numerari à cujus Legatis Monaſterii agentibus amicorum jure cenſeantur. 1645.

Ad Claſſ. I. de Negotiis Imperii np. 1. Amneſtia.

LVIII. Ipſum deinde de rebus Imperii caput in qvatuor articulos *Amneſtiam ſcilicet, Jura & Privilegia Ordinum, tum Gravamina eorum, & deniqve Commerciorum cauſam* partiti, invalidum nimis atqve inutile ſtabiliendæ Pacis remedium ea in Amneſtia reperiri dicebant, cujus beneficium ad annum demum milleſimum ſexcenteſimum & trigeſimum trahendum eſſet, qvod ad tempus, qvo bellum originem ſuam ceperit, multò convenientius & majori fructu ſtatuendum ſit. Et vero Ferdinandum II. jam octavo poſt vigeſimum ſeculi hujus anno Svecicam qvietem Prutenico bello laceſſiviſſe, & anteqvam iſtud aggrederetur, mari Balthico claſſe ſua infeſſo hoſtilia induiſſe, infeſtaſſe commercia, Imperii Principes Religione aut cognatione

1645. tione Regi caros, ideoqve opem ejus implorantes, terris ſuis expuliſſe, ceteris variis modis vexatis; Qvæ omnia ante añum CIↃ DC XXX patrata, & ex tumultu Bohemico profecta, non alia ratione componi qveant, qvam ſi medelæ principium inde ſumatur, unde primum mala inceperint. Comitia qvatuor abhinc annis Ratisbonæ habita atqve ſancitam iis Amneſtiam vitio non carere, non omnium nempe Procerum voluntate approbatam, ut qvæ univerſos non complectatur, multisq; conditionibus infracta ipſam ſemet ferè totam conficiat, Bohemiæ Regno ejusqve Provinciis, Auſtriacorum ditionibus, Palatino, Wirtenbergio, Badenſi, Naſſaviis Saræpontanis, Auguſta Vindelicorum, Egra, Donaverda, aliisqve eâ excluſis, illâ autem comprehenſi certiori pace niti non poſſint, qvam qvæ Pragæ confecta, neqve ſiverit bellum, neqve qvietem reddiderit, imo inito contra Reges fœdere cauſam funeſtiori multum bello in ſummam Germaniæ perniciem præbuerit. Nunqvam igitur ne ſpem qvidem votumve, nedum ipſius voti fiduciam ac robur ſecuritatem publicam aſſumturam, niſi infauſta iſta pace tantorum tumultuum cauſa, atqve Amneſtia tot nævis deformi, abolitis, ſua cuiq; Jura tribuantur, qvibus anno hujus ſeculi decimo & octavo qvisqve gaviſus ſit; beneficio iſto etiam ad eos porrigendo, qvi Auſtriacæ Domui

Domui natalium ſorte ſubjecti, poſt ortos in Bohemia motus cum qvibuscunqve Cæſaris hoſtibus fuerint. 1645.

Jura Germaniæ Procerum qvod attineat, *qvorum cauſa Imperatori cum coronis exteris neqve communionem aliqvam eſſe neqve bellum ſuſceptum geſtumve* Cæſarei reſponderant, non magis ſibi qvidem Germaniæ res curæ qvondam fuiſſe ajebant, qvam Cæſari olim qvæſitum, qvi Sveciæ Regni ſtatus eſſet; & optandum qvidem fuiſſe, ut Imperator coactis rite Comitiis Procerum prius ſententiam exqviſiviſſet, qvam bello è Bohemia in Germaniam, inde ad Svecos Galloſqve circumlato, Optimatum Proteſtantium aliis proſcriptis, aliis bonis Juribusve imminutis, omnibus Ferdinandeo iſto Edicto territis, fatali primum terrore, mox ruinâ cuncta impleverat; nec enim aut Lipſiaco fœdere, aut Svecorum Gallorumqve armis, neqve hoc ipſo, qvô de Ordinum qvoq; Juribus tractatio ſuſcipiatur, Conventu opus futurum fuiſſe. Jam verò Reip. ſtatu, iis, qvas recenſuerint, injuriis verſo, merito Reges, ut ſuæ faciei ſuoqve mori Germania reſtituatur, curare, in cujus qviete, partium æqvalitate confirmanda ipſi ſecuritatis ſuæ robur atqve fundamenta collocent. Et ne verborum qvoqve ludibria abeſſent, *qvem antiqvum morem in Imperio receptum* intelligerent, ad cujus formam

2. Privilegiis & Juribus Ordinum.

1645. mam negotia Imperii tractanda in poſterum, cenſuerant Cæſarei, qværentes, *an à Tiberii ævo antiqvitatem iſtam accerſerent*, ſciſcitabantur. Illud qvoqve, qvod Cæſarei ea tantum Proceribus fœdera cum exteris licita voluerant, qvæ *non contra Imperatorem* contraherentur, alia conditione corrigendum exiſtimabant, *qva nempe Imperator ſit & maneat.* Cæſari enim contra leges, qvibus Reipubl. ſalus innitatur (*fundamentales* vocamus) tendenti, aut Procerum qvem atroci afficienti injuria, accito aliorum auxilio reſiſtere, Jus faſqve eſſe debere aſſerebant.

Et præſertim fœderum cũ exteris Jure.

(3) Gravaminibus. Meritò etiam Reges mala, qvibus Proceres hactenus agitati ſint, ſua facientes, contendere, ut poſtqvam Evangelici ea, qvibus remedium expoſcant, Catholicis ſcripta obtulerint, ipſiqve Cæſarei hoc Conventu componi conceſſerint, ita res tranſigatur, qvo æqvalitate utrinqve ſervata, & qvod maximè Proteſtantes optent, rationemqve, qva id expediri poſſet, oſtendant, conſtitutis rite judiciis ſua Proceribus Jura, adeoqve Germaniæ qvies conſtare qveant. Explicationem etiam formulæ petebant, qva & Reformatis Cæſarei, *ſi ipſi velint*, & *qviete vivant*, pacis beneficium indulſerant.

(4) Commerciis. De commerciis non multum diſſentiebatur.

LIX. De Satisfactione ſua acturi, qvid

Tracta-

Tractatuum Schœnbeckianorum nomine Cæſerei ſignificent, rogavere, illisqve eos deſignari reſpondentibus, qvibus viginti & qvinqve auri *tonnas* Saxoniæ Elector Sveciæ Regi ab Evangelicis perſolvendas per Brandenſteinium Comitem obtulerat, cujus deinde oneris partem etiam Pontificii in Comitiis Ratisbonæ habitis, Pacis reverentiâ ad omnes nimirum ſpectaturæ, ſe ſubituros profeſſi ſint, id in invidiam ſuam à Saxone confictum Sveci regeſſere, ut Pacem ſpreviſſe viderentur, qvi conditionem iſtam reſpuerint. Qvanqvam juſtam ejus repudiandæ(*n*) cauſam etiam à Septemviro oblatæ habuiſſent, legitimis iſtorum, qvorũ intererat, mandatis non inſtructo, qvicq; aliam implendæ ejus ſpeciem non præbuerit, qvàm ut ipſi Stralſundiam relegati expectarent, qvæ de votis ipſorum Cæſar Proceresqve decernerent. At, qvicqvid ejus ſit, ut nunc Imperii belliqve res ſeſe habeant, difficilius multo fore, litem pecunia tranſigere, cujus inopia nimium qvam Germania laboret, idoneis cautionibus non facile ſupplendâ; neqve talia ſua poſtulata eſſe, qvibus ære ſatisfieri poſſit. Ad bellum hoc injuriis Cæſaris ſuæqve ſalutis neceſſitate provocatos, pacemqve irritis pluries precibus flagitantes, ea per tria luſtra auri, ſangvinis, laborumqve impen-

1645. Claſſ. II. de Satisfactione.

Anno 1641.

(n) *Caraff. p.* 581.

1645. impendia feciſſe, qvæ omnem æſtimationem excedant. Regis certe ſui Guſtavi Adolphi, Herois incomparabilis bello hoc obitam mortem, Svecorumqve inde damnum nullo nummorum pretio unqvam ſarciri. Comuni Gentium jure, ſeculi noſtri exemplis, ipſisqve pactis conventis æqvitatem ſuam approbari, qvâ accepti damni reſtitutionem, & in futurum ſecuritatis cautionem depoſcant; qvæ anteqvam obtinuerint, ea loca, qvæ puro pioq; Duello in Germania capta præſidiis ſuis attineant, priſcis Dominis reddere ſibi non integrum, neqve ullo jure poſtulari. Qvid ergò expeterent, Cæſareis qværentibus, iſti uno hiatu potiſſimam Germaniæ partem, & toto Svecıæ Regno meliorem devoraturi, nimio Pacis, qvo flagrarent, ſtudio, Sileſia, Pomeraniâ, Caminenſi Epiſcopatu, Wiſmariæ Dynaſtia cum Poëla, Walfiſcha & Varnemundâ, Epiſcopatibus præterea Bremenſi, Verdenſiqve, religione liberandis, jamqve armis ſuis domitis, ſub Imperii fide atqve tutelâ ſibi permittendis, contentos ſe futuros oſtendebant. Et ne beneficium accipere tantum, non etiam reddere viderentur, magnificum id atqve proficuum Imperatori ac Imperio diſſerebant, tanti Principis acceſſione augeri, & cum Hiſpaniæ Daniæq; Regibus etiam Svecum civem habere, qvi Germaniæ Rempublicam contra Turcam conſiliis, opibus, milite adjuvaret.

Landgraviæ qvoqve Haſſiæ ſatisfieri poſcebant, cui cum Cæſare, prout Legati illius, Moguntinos forſan Tractatus reſpicientes, perhibuerint, nondum conveniſſe, libello probari, qvem à Cattis ſibi oblatum Cæſareis exhibebant. 1645. (2) Haſſiaca.

Ægre etiam ferebant, nullam militis mentionem à Cæſaris Oratoribus factam, qvibus direptæ vaſtatæqve Germaniæ præmia à Germanis exſolvi æqvum cenſebant. (3) Militiæ.

LX. Tertio Capite iſtud maxime ſuſpectabant Sveci, qvod Cæſarei Reſponſo ad Gallicam Propoſitionem, ut Cæſari auxilio contra Gallum Hiſpano ferendo interdiceretur, ea conditione admiſerant, ut *viciſſim Corona Galliæ neq; directè neqve indirectè bellis & controverſiis, qvæ inter Majeſtatem Imperatoriam & S. R. Imperium, atq; Coronam Sveciæ naſci poſſent, immiſcere ſe debeat*; qvibus aliud ſibi novumqve bellum qvaſi ex longinqvo minari Cæſarei viderentur; qvi retorqvendæ tantum Gallorum iniqvitati | id dictum repoſuere. Claſſ. III. De Pacis Reductione atqve Securitate.

LXI. Poſtremo inter alia exeqvendæ ſtabiliendæqve Paci idonea, Eduardum Bragantinum, Regis Luſitaniæ fratrem Libertati ſuæ redonari flagitabant, qvi qvalicunqve fratris fortunæ conſiliisve non adjunctus, omne iſtud tempus, qvod excutiendæ Hiſpanorum dominationi Luſitani inſumſerint, in Cæſaris miniſterio at- Cl. IV. De Executione Pacis. Liberatio Eduardi Bragãtini.

1645. qve aulâ, ubi vincula ipſi indita, innoxius egerit, nec carcere ſolùm atq; compedibus Mediolani attineatur, ſed & capitis ſuppliciū metuat. Commendarent igitur Cæſarei Hiſpanis cauſam atq; incolumitatem Principis immeritâ calamitate oppreſſi; Pertinere ad utilitatem Reip. & maritimarum imprimis urbium, (Anſeaticarum nomine celebratarum,) pertinere ad honorem Imperii, reddi ſuæ libertati Principem, qvem Germaniâ ipsâqve Cæſaris aulâ peregrini abſtraxerint.

LXII. Expoſitis ita Svecorum deſideriis Cæſarei, qvo præmiorum ſpe mitigatos à Procerum patrocinio dimoverent, vel iſtâ ipſâ horâ Pacem patrari poſſe, ſi iſti vellent, dixere, hiſce maximi momenti res eſſe, qvæ tractent, reſpondentibus, qvæ tamen ſi ad votum ſuum Cæſareis volentibus confici qveant, fauſtiſſimum ſibi diem illum illuxiſſe merito ſeſe exiſtimaturos. Sed Cæſareis, tam ampla ſibi mandata eſſe negantibus, ut omnia, qvæ hoſtis flagitaret, ipſi concederent, infecta pace, & integro bello diſceſſum eſt.

Replica Gallorum. LXIII. Eadem qvoqve die Galli, Dux nempe Longavillanus, & Memmius atq; Servientius Comites(o) coram Nuntio Apoſtolico, Venetæq; Reip. Legato, qvæ ſua de Cæſareorū Reſpōſo ſentētia eſſet, explicuere. Hi igitur, præter ea, qvæ

(o) *Lundorp. d. Lib. c. 118.*

qvæ cumSvecis communia habebant, hæc præcipuè contendere; Hiſpaniam rem ſuam ſibi habere juſſam Germanicæ rei non innectendam, neq; contra Gallos belligerantem Imperatoris opibus roborandam; non tamen à ſe qvoq; ut Svecos contra Cæſarem militaturos ipſi deſerant, æqvali Jure expoſci, cum non eadem huic, qvæ Regum in ſuos poteſtas ſit, neq; ſine Svecis pax coaleſcere qveat, ipſa belli communione conjunctis; Invalido contra Cæſareorum argumento, qvod à Transactione Burgundicâ mutuentur, ipſa deſvetudine & contrario uſu abrogatâ. Illud tamen non omnino adverſabantur, ut Cæſari tanqvam Auſtriæ Archiduci Hiſpanũ juvare licitum eſſet. Libelli qvoq; ſui eam partem mutarunt, qvâ Regem Romanorum non niſi vacante Imperio creari primùm petierant; Id jam poſcentes, ut extra domum regnantis ſucceſſor qværatur, idq; aſpernantibꝰ Pacis, qvos dixi, auctoribus, Cæſaremq; qvidvis potius, qvam familiam ſuam dignitate Imperatoria hac ratione arceri paſſurum affirmantibus, non eam ſibi mentem eſſe, qvam illi ſuſpicentur, regerebant, ſed id tantum intendere, ut ſucceſſore poſt fata demum imperantis deligendo, ſua Reip. forma, Septemviris eligendi facultas, ſuaqve Jura Imperio maneant, viventis adhuc Imperatoris auctoritate, ambitu, ſordibus, gratiâ, aliisqve modis facile turbanda, & utrerum uſu probetur, ſæpe turbata. Unius famiſiæ

1645. Qvoad Auxilium Hiſpano contra Gallũ à Cæſare agẽdum.

Electionẽ Regis Rom.

1645. liæ qvaſi hereditatem Germaniam hactenus fuiſſe, firmamento libertatis fore, ſi defuncto demùm, qvi regnaſſet; ſucceſſor eligi cœperit.

Satisfactionem Gallicam.

Et qvamvis optimo Jure retinere poſſent, qvæ Germaniæ loca tanto fortiſſimorum militum atqve auri impendio, ſummoqve rerum ſuarum periculo, belli Gentiumqve lege adqviſiverint, pacis tamen, eodem ſcilicet, qvo Sveci, amore omnibus iis ſe ceſſuros pollicebantur, qvæ Moguntinæ, Trevirenſis & Palatinæ ditionis Galliæ obſeqvium induerint, modo à ceteris etiam ſua cuiqve, & Palatino præſertim, reſtituerentur. Reparando tamen utcunqve damno, qvod gerendo tam contumaci bello pertulerint, *Nihil aliud* ſe petere, qvam ut præter jam conceſſa, qvanqvam *ab antiqvo jam ad Coronam pertinentia*, Metim nempè, Tullum, atq; Virodunum, ſuperior atq; inferior Alſatia, cum Suntgovia, Brisgovia, Briſaco, Sylvaticis urbibus, Tabernis Alſaticis, Munimento Philipsburgenſi, perpetuò Gallorum præſidio, vicinorum tamen ſumtibus tuendo, tantaqve ejus regione, qvanta commodo cum Gallia commercio (zur correſpondenz-Lini) ſufficiat, & qvidem ſi Cæſari lubeat, eadem, qva ceteri Imperii Cives ditiones ſuas habeant, conditione, ſibi relinqvantur.

Poinct d'autre choſe.

Lotharingi cauſam.

Lotharingiæ autem Duci non commeatum tantum ad Tractatuum loca denegare perſtiterunt, ſed & cautionem à Cæſare flagi-

flagitavere, qvâ Gallo in poſſeſſione Provinciarum Lotharingicarum, non uno, ut dicebant, titulo ad eum ſpectantium, nihil ſe negotii faceſſiturum ſponderet, cujus Principis rebus immiſcendi ſeſe cauſam eo minus Imperatori eſſe ajebant, qvod omni fœderi is renunciarit, qvo Auſtriacis obligari poſſet. 1645.

Pacis deniqve firmitati conſultum putavere, ſi Galliæ Sveciæqve Reges cum Imperii Proceribus in certas fœderis leges coirent, contra qvosvis qvietis turbatores tanto labore reſtitutæ, valituri.

LXIV. Qvæ cum Mediatoribus acta, ſcriptaqve poſtea Cæſareis, atqve Procerum Legatis, qvanqvam his ob contumeliam, qvam à Monaſterienſibus ſibi illatam Galli putabant, qvod iſti veteris moris decorisqvè retinentes per Delectos ad Gallos mittendos ea accipere recuſaverant, ſerius exhibita, non minus ac Svecorum Poſtulata, diverſo animorum habitu accepta, dolorem, lætitiam, ſpem, metum, atqve indignationem faciebant, & prout in qvemqve inciderant, varie extollebantur, arguebanturve. Judicia de Replicis Regiorum.

LXV. Hi, Reges pietate in Germanos, & in dignitate Reipublicæ, in qva nullus libertati amplius locus, ad arma actos, ipſo rerum documento comprobare, qvam pacem bellis ſuis qvæſiverint. Libertatis atqve Religionis nomina, Pro

1645. mina, ut verbis ſpecioſa, ita neq; re inania, Regibus bellum ſvaſiſſe, tractatione Pacis monſtrari, qvâ primam Germanicæ rei ſibi curam eſſe, ipſo conditionum Ordine oſtendant, inter qvas primo loco poſuerint, qvæ Procerum Imperii Juribus, Religionis tutelæ, cunctorumqve incolumitati provideant. Hiſce auctoribus, ſervatæ Germaniæ decus meritis, mala componi, qvæ ab Auſtriacis primùm reperta per tot annos Rempubl. exederint. Huc ſcil. Gallicam, Svecicamqve rem ſatietate gloriæ provectam, ut externis qvoq; Gentibus qvietem velint. Qvam prope jam fuiſſe, ut familiæ unius Imperium ſubiiſſet nobiliſſima natio, & Regno Arſacis acrior Germanorum libertas in ſervitutem vertiſſet. Jam certam tum Dominorum domum, & qvi totam olim libertatem habuerant, ſupremam jam fere tyrannidem ſubiiſſe, cujus non alius modus futurus fuerat, qvam qvem innatus Genti Auſtriacæ faſtus, & Ferdinandus, ſuperbus, atq; publici ſervitii victor poſuerat. Neqve mitius in animos regnum, qvibus religionem imperare, ad Hiſpanicæ crudelitatis irritamentum Ferdinandus ſuſtinuerit, infenſiſſimus eorum hoſtis, qvi puriori ritu Numen propitiare didicerant, qvàm in familia ſuperſtitionis veteri, & à matre ſacris ſuis nimiùm qvàm dedita ipſe acceperat, qviq; Religionis ad priſcam rectitudinem revocatæ excidium ea ferè æta-

ætate nuncupatis votis decreverit, qvâ Hanni- 1645.
bal odium in Romanos non niſi cum anima ſe poſiturum, conceptis verbis, & præeunte Sacramentum Patre, juraverat. Ita expulſa libertate, Religione oppreſſa, ſublatis legibus, aut in contrarium verſis, omnem Procerum potentiam in Cæſarem ceſſiſſe, ni Galli Sveciqve obſtiterant, Liberatores haud dubie Germaniæ, & qvi non primordia Ferdinandi, ſicut alii Principes populiqve, ſed florentiſſimum Imperium laceſſierint, fregerintq;. Non iniqvum igitur, ſi pœna ab Auſtriacis, belli auctoribus, & ab Ordinibus tanto Patrocinio protectis grates illis exſolvantur, qvi iſtorum injuriis, horumq; bellum tantis ſumptibus hactenus geſtum ſuſceperint. Nullum crimẽ eſſe, adverſus ingruentem vim ſuam ſalutem tueri; & non Humanitatis minus qvàm Majeſtatis officium, prohibere injuriã, aliorumq; neceſſitati atq; periculis ſubvenire. Juſtiſſimum igitur, ut damnum Regibꝰ tanta belli incom̃oda moleſtiasq; perpeſſis idonea reſtitutione, & qvod ſuo ſtatui metuant periculum, futuri ſecuritate penſetur. Neq; nimirum videri debere, aliqva tantum retinere velle, qvæ univerſa tibi ſervare poſſes, qvin modeſtiã potiꝰ, pacis amore reddere, qvæ juſtis armis qvæſiveris. Non etiam Reip. adimi, qvæ hoc modo erogẽtur, in cujꝰ honorẽ potiꝰ atq; incrementũ cedat, tantis Regibꝰ imperare, qvorũ nõ

1645. niſi nimiæ moderationi imputari poſſe, qvod Imperii Majeſtatem earum ditionum intuitu venerari dignentur, qvas belli ſummoqve jam Jure obtineant. Qvicqvid ſit, imminutæ Germaniæ probrum penes eos manſurum, qvi bello cauſam præbuerint.

Contra. LXVI. Dicebatur contra, pietatem erga afflictos, & tempora alienæ Reip. obtentui ſumta; ceterum imperii proferendi cupidine irruptam Germaniam, vaſtatas Provincias, ſimulatam Palatinarum aliarumq; gratiam partium. Mox ubi Germanorum viribus Imperium pervaſerint, victis Auſtriacis, ſociisq; timore potentiæ, qvam ipſi adſtruxerant, perculſis, utrorumq; opes ac ditiones occupaſſe. Qvantum per tot annorum bella, licentiâ, avaritiâ, atqve immanitate militis ad ſimilitudinem barbari inceſſus converſi, etiam in eos ſævitum, qvi Svecis ut Tutelaribus Deis tantùm non Templa atqve Aras ſtatuerint? Nullum ſcil. non crudelitatis genus inde illos expertos, unde hoſtium violentiæ remedium expectaverant, ſecuritate ſociorum, & belli malis, ac qvod deterius, auxilii fiduciâ circumventos. Nihil cupiditati, nihil libidini exceptum, & ſi qvi hoſtilem ſævitiam effugerint, nomine amicorum atqve hoſpitum everſos eſſe. Bona, fortunasqve in tributum acta, in annonam, frumentum. Nata ſervituti mancipia ſemel venire, atqve ultro à Dominis

Dominis alii Germanos ſervitutem ſuam cottidie emere, cottidie paſcere. Svecos, Auſtriacarum virium metu fidos amicis, æqvales in fœderatos, mox ubi iſte receſſerat, ſuperbiam ſævitiamqve non in hoſtes atrocius, qvàm iſtos ſumpſiſſe, fretos bellis, qvæ ſecunda adverſus Danos, Polonos, ipſam deniqve Germaniam exercuerint, & potentiam æmuli Imperatoris, ut imparem jam deſpicientes. Ceſſiſſe prima poſtremis, & bona, ſi qvæ fuerint, initii ſecuta flagitia oblitteraſſe. Imprudentes eſſe, atqve ignaros rerum Civilium, qvi honorâ non armis magis, qvàm ipſo Pacis Tractatu defenſorum Ordinum Jurium ſpecie imponi ſibi ſinant; faciles nimium, ſi id in Germanos amori imputent, qvod dominandi libidini, atqve Auſtriacorum odio verius tribuatur, qvorum ruinâ ruinæqve ruderibus potentiam ſuam extruere parent, non minori periculo atqve terrori Germaniæ futuram, ubi remotis æmulis ſuæ ipſis vires placuerint. Nihil aliud nimia Optimatum Germaniæ licentia, cui ſtabiliendæ augendæqve Reges tanto ardore inſudent, atqve infringendo Cæſarum Jure ab iis qværi, qvam ut illis obſeqvii impatientia, his retinendæ aut reparandæ auctoritatis ſtudio infenſis invicem atqve inviſis, inſidiis ipſorum pateat diffidens à ſeipſa Germania, Regio ſub uno qvondam formidanda, adeò jam in varios Principes la- 1645.

1645. pſa, ut Domino tota exciderit; qvando vaſtæ eorum ambitioni nihil præſtare fortuna magis poſſit, qvam Germanorum diſcordiam. Suo ſcil. Jure Galliarum Reges libertatis favorem prætexere, qvi exactis oppreſſisve Principibus ſuis, Curiarum, qvas Perlamenta appellant, poteſtate inversâ, atq; omnibus Senatûs, Magiſtratuũ, Legumq; muniis ſibi raptis, cuncta pari ſervituti ſubegerint, ne corporum qvidem libertati etiam iſtorũ parcentes, qvos in ſpem regni natos, conditio ſua, regiiq; ſangvinis aut affinitatis honor ſupra iſtã calamitatem, at fruſtra, poſuerat. Qvanqvam levius id videri debeat, ſi cum facinore compararetur, qvo Carolum Ludovicum *(p)* Palatinum, Principem Germanum, cognatum, Exulem, ipſoq; adeo miſerabilis fortunæ favore commendatum, nulloq; maleficio ignominiam eam meritum Vincennenſi carceri, qvem tum Werthius hoſtis incolebat, Ludovicus mancipaverit, qvo majori ludibrio exponeretur, ſtrigoſis iisq; diverſis coloribus eqvis, atqve curru vetuſtate & inluvie deformi deductũ. Honeſtius certè Ferdinandum Patrem iſtius rebellem, læſæq; majeſtatis etiam amicorum ferè judicio reum Palatinatu ipſaq; Germania ejeciſſe, qvam Gallus affinem Principem, nulloq; ſuo crimine calamitoſum, règno exceptum, neqvicqvam Exulum ſanctaq; omnibus Hoſpitii Jura invocantem,

(p) *Vid. Epiſt. Rer. German. Anonym. A.* 1639. *Contin. Melliſ. Hiſt. Pezel Part. IV. p.* 1307.

cantem, tanqvam belli lege captum, detinue- 1645.
rit. Neq; majorem ipſis, ob vexatos Evangelicos conqverendi cauſam videri debuiſſe, qvā Proteſtantib9 qvibusdam Germaniæ (q) fuiſſe Carolus IX. atq; Heinr. III. Galliæ Reges cenſuerant, qvi precibus iſtorum *Reformatis*, Religionis libertatē permitti ampliſſimis miſſis Legationibus poſtulantium, offenſi, tum demum amicitiam, qvam prolixam Legati Dominorum nomine obtulerant, ſalvam ſibi cum illis permanſuram, reſponderant, qvando reb9 Gallicis non im̄ixti earum arbitrium curamve non magis ſibi ſumerent, qvā ipſi negotia eorum invadere, animum inducant. Et qvem adeo hebetis ingenii eſſe, ut ſincerum Gallorum affectum in eos credere velit, qvos hæreticorum loco habentes perſecuturi potio forent, ſi non Religionis reverentiā dominandi conſiliis poſtponerent. Egregios ſcil. aſſerendæ ej9 auctores haberi, qvi qvōdam vix uno vicennio CCCCM. hominū odio illi9 variis ſuppliciorum cladiumq; modis abſumpſerint. Neq; Gallum Svecumve à Cæſare accepiſſe injurias, ſed qvas ſive vero ſive confiſto timore metuerint, occupaſſe. Ita ſcil. cavendo ne metuant, homines, metuendos ultro ſe efficere, & injuriam à ſe repulſam, tanqvam aut facere aut pati neceſſe ſit, injungere aliis. Non enim potiorem ſibi armorum cauſam extitiſſe, qvam creſcentem Auſtriacæ potentiæ molem, ne ipſos qvidem abnuere, qvam qvocunq; modo imminui cupientibus

(q) *V. Davil. Hiſt. Bel. Civ. Gall. L. IV. p. 21. & VIII. p. 144.*

1645. tibus facilè fuerat, prætextu qvæſito aliud tabulæ nomen dare. Honeſtiori tamen ſpecie bellum ſumpſiſſe, qvàm pacem daturos, ex conditionibus perſpici, qvibus omnem modeſtiam eos poſuiſſe, etiam illi judicent, qvi qvanqvam Cæſari Pontificiisqve minus æqvi, non omnem patrii decoris curam projecerint. Qvam enormia eſſe, qvæ Galli, qvam immenſa, qvæ Sveci depoſcant, adeò impudentiâ prolapſi, ut pacis deſiderio ſe dare perhibeant, qvod non plura efflagitent, totam Germaniam poſtulaturi, niſi qvietis ſcilicet amor obſiſteret. Præcandam Modeſtiam, ut contenti ſint ſua fortuna Reges, neqve univerſam Germaniam, terrarum olim Dominam, in Provinciæ formam redigant. Qvanqvam meliora Germanos ab iſtis ſperaviſſe, qvi libertati reddendæ arma, ſi illis credas, induti, atqve ſolam gloriam ſibi qvæſiviſſe profeſſi, Urbes jam totasq; provincias, & tantum non integram Germaniam tanqvam in navatæ militiæ ſtipendium petant. Meminiſſent Galli fœderis cum ſuperioribus Imperii Regionibus Hailbrunnæ initi, qvo unicam libertatem Germaniæ Optimatibus reſtituendam conſervandamq; ſibi qværi jactaverint, terris occupatis occupādisve nullo alio, qvam reductæ pacis, partæqve laudis pretio ſe abituros teſtificati. Confirmatum id à Sveciæ Cancellario, Axela Oxenſtiernio, Ludovi-

dovicum XIII. Galliæ Regem, colloqvio ſe- 1645.
cum Compendii habito nihil ab Imperio qvam reparatæ qvietis grates ſe expetere, declaraſſe, publico ſcripto, eoqve reſponſo affirmante, qvod 6. Auguſti die Anni M. DC XXXV. Saxonis Electoris Conſiliariis Lipſiæ reddiderit. Ita ſcil. ut imperium evertant Reges, libertatem præferre, ſi imminuerint, libertatem ipſam aggreſſuros. At ſecuritati ſuæ illos proſpicere, cui forſan conſultum non putent, niſi nobiliſſima portione Imperium mulctent. Fingere ſcilicet metum, qvo magis concupiſcant. Qvanqvam avaritiæ tantum atq; ambitionis eſſe, victoriæ præmia Germanorum fortitudine atqve ſumptibus partæ à Germanis expoſcere; at ſacrilegæ impietatis argumentum, Regiones Dei tantum miniſtras, (Bremenſem nempe, Verdenſem aliosqve Epiſcopatus,) tanqvam victo Numini eripere, omni nimirum religionis conditione ſolvendas. At nondum ita debellatam Germaniam, ut non niſi ab inhoneſta noxiaqve pace ſalutem mutuari neceſſe ſit. Intuta, qvæ indecora, & omnia potius toleranda, qvam veterem ac diu partam dignationem ſubitæ felicitati ſubmittendam. Faviſſe hactenus, ut ſæpè malis ſoleat, Regibus fortunam, ſed non ea lege ut ſemper faveret. Cuncta mortalium incerta, qvantoqve plus adepti forent, tanto magis in lubrico eſſe. Galliam nunqvam non

1645. non monſtri qvid alentem, attonitamq; magis qvam qvietam, inteſtinorum motuum clades non obſcuris indiciis portendere; Regiæ adgnationis Principes variis contumeliis efferatos, Nobilitatem diuturnis bellorum damnis, Sacerdotum Ordinem inſvetis Tributis, & præſertim bello Catholicæ Religionis Proceribus in Germania illato, ſummorum Tribunalium judices ablatis Juribus, & Plebem continuis exactionibus irritatos, ea tempora minari, qvib9 converſi ad civile bellum Gallorum animi, externa ſine cura habituri ſint. Neq; morbo iſti efficax à Rege remedium, cui ob pueritiam nihil auctoritatis; Neq; à Mazarino peregrinitate inviſo; Reginam qvoq;, ut Auſtriaci ſangvinis Principem, Gallis ſuſpectam. Partes jam & Factiones eſſe, in ſeditiones deſituras, ubi Duces invenerint. Nomine tantum atq; auctore opus eſſe, paratis jam motibus animis, inſita mortalibus naturâ, propere ſeqvi, qvæ piget inchoare. Ita domi bellum habituros, qvi aliorum pacem ſollicitent. Neq; Svecos ſuo hoſte metuq; ſecreto magis qvam profeſſo carere. Eſſe ipſis Danum, Polonum, Moſcum, antiqva ſimultate, & ſolito inter vicinos æmulatu, recentem illorum felicitatem ægris oculis introſpicientes, inſitâ mortalib9 naturâ, fortunæ modum non ab aliis magis exigere, qvam qvos in æqvo, imò infra ſe qvondam videre. Neq; ipſos Gallos creſcentem ſo-

ciorum

ciorum potentiam ſatis lubenti animo intueri, 1645.
plurimis indiciis deprehendi, ipſumq; jam (r) Guſtavum Adolphum, niſi prælio Lutzenſi concidiſſet, fœderatorum arma ſibi adverſa experturum fuiſſe, non inani rumore perhiberi. Nec Svecos invidiam latere, qva apud amicos tantæ proſperitati iniqvos laborent; utqve evenit, inclinatis ſemel ad ſuſpicionem animis, cum timeant Galli, timeri, atqve inter ſuſpicantes ſuſpectosqve facile ſperanda diſſidia. Ex adverſo ſupereſſe Imperii fortunam, ultoremqve Deum; ſupereſſe militem, Provincias, fidos Cives, ſincerosqve amicos, & ſi Germani, ſuo damno atqve dedecore edocti, poſitis odiis iras Civiles in exitium hoſtium verterent, pravaqve certamina communi utilitate abolerent, metum in adverſarios tranſiturum, ſpernandos, ubi concord[illegible]s egerimus. Potiſſimum victis in conſenſu levamentum, & mille acies graviores qvam Gallorum Svecorumve averſuram Germaniam, modo redeat Pacis amor, & civilis cura concordiæ. Æternas eſſe opes Germanis, niſi inter ſemetipſos ſeditionibus ſæviant. Utiliſſimum atq; breviſſimum patrandi belli & revocandæ Pacis remedium fore, Regibus, qvibus præcipua ex malis noſtris ſpes, ſibi relictis, ſuarum virium imbecillitatem ſimul

(r) *Vid. Victor. Sirim Hiſtor. de temp. curr. Tom. I. Lib. I.*

1645. ſimul ac opes noſtras oſtendere, maximas futuras, ſi Cæſari auctoritas, civibus obſeqvium, & junctis Proceribus fiducia rediret. Nunqvam robur Romano Imperio defuturum, modo felicia fata ſua ſinerent Germani, cui ut immortalia eſſent, æterna & Vatibus prædicta diſpenſatione Numen indulſerit. Germaniarum ſangvine Germanias vinci, earumqve robore protritos populares. Eſſe hos inter potiſſima tam Gallorum qvam Svecorum auxilia, vereqve reputantibus, Germaniam ſuismet viribus concidiſſe. Noſtris illos diſſenſionibus ac diſcordiis claros, vitia noſtra in gloriã utilitatemqve ſuam vertere; Deniqve, non Pacem qværi à Regibus tam immania flagitantibus, & qvæ ſciant non concedenda; ſed cauſam bello, tanqvam oblata pace, poſtqvam negaretur, ſibimet ipſi conſulturi. Aut non turpem tantum, ſed & intutam eam fore, qvâ non animos ſolùm ſua ſpontè elatos, ſed & inſtrumenta augendæ Dominationi hoſtes accepturi ſint, & ſpoliis noſtris ditati eas vires acqviſituri, qvibus univerſam Germaniam domare poſſint, qvandocunqve patientiam noſtram exercere, aut avaritiæ ipſorum aut ſuperbiæ lubuerit. Cláves ſcilicet Imperii, hinc nempe Alſatiam Gallorum, inde Pomeraniam Sileſiamqve Svecorum fidei committendas, ut domum noſtram, modò lubuerit, irrumpere qveant, qvando tanta acceſſione majo-

majores, multiſqve & validis munimentis ſubnixi, turbare Germaniæ tranqvillitatem, promptum habebunt. Coalitâ nempe potentiâ, diſpecturas Gallias, qvem virium ſuarum terminum velint. Et ſi illi præda iſta contenti qvieſcere vellent, an memoriam cum terris ſuis perdituros, qvibus totæ Provinciæ, Urbes, Arces, ipſaqve ſecuritatis munimenta auferantur? Annon occaſionum potius momentis intentos fore, qvibus in integrum, ſuasqve terras reſtituantur, qvas vi metuqve amiſerint. Præterea qvanto cum Europæ damno conjunctum, commerciorum, Marisqve Balthici arbitrium, conceſsâ Pomeraniâ, in Svecos conferri? Non igitur admittendas tam inhoneſtas conditiones, tanqvam Pacē relaturas; ſæviora reſtare, nec futurum ſtabile, qvod coacti Cæſar atqve Catholici cum hoſtibus pepigiſſent. Nam Principes, qvod à ſe injuria extortum eſt, aliâ injuriâ plerumqve repetere. 1645.

Hæc variis multorum ſermonibus magnisq; animorum motibus agitata, iis maxime de Regum immodeſtiâ conqverentibus, qvorum ditiones in concedendæ Pacis mercedem petebantur.

LXVII. Cæſarei inprimis, ex memoria prioris fortunæ triſtiores, immenſam eorum avaritiam inſectabantur, terrarum tractum ad tercentum milliaria protenſum, & inter eas Sileſiam, Qveſt9 Cæſareorũ.

1645. ſiam, qvæ in præſentis belli neceſſitatem ultra ſeptuaginta aureorum myriadas ſuppetierit, adeoqve optimam Auſtriacæ hæreditatis portionem flagitantium. At verò oblato potius à Turca auxilio ſe uſuros, copiisqve ejus centum & qvinqvaginta millia virorum numerum impleturis viam adverſus hoſtes tam inſolentes daturos, proximo vere Franconiam intraturis, qvam tam iniqvas leges ſubirent. Facile fore (s) eqvo ſpoliatis, freno carere, modo non eo Galli Sveciqve potiantur. Gallos Metim jam, Tullum atqve Virodunum, qvanqvam eodem diſcordantis Germaniæ fato, Imperio abſtuliſſe, qvibus cum Pignerola perpetuo adeoqve legitimo Jure poſſidendis cedi poſſe, ſi Majeſtatem Imperii ratione earum conſervaturos ſponderent. At Alſatiam ceterasqve connexas ei terras ſine ſummo concedentium damno permitti non poſſe. Qvis enim ab illorum ingenio, proſperis præſertim ſucceſſibus tumido tantam moderationem ſibi polliceri audeat, ut poſt tot captas urbes, tot raptas provincias, tot inſeſſa flumina atqve itinera cupiditati ſuæ idonea, Germaniæ finibus ſubſtituros credat, ſua retinere, privatæ domus, de alienis certare, regiam laudem exiſtimantes. Germanicam libertatem præ-

(s) Wäre das Pferd weg/ ſo mögte der Zaum auch mit gehen.

prætexi, qvam (t) ſi iterum tertiumve iis legibus adjuturi eſſent, in præſtitæ operæ præmium totam Germaniam, ipſamqve libertatem impendendam fore. 1645.

LXVIII. Neq; parcius Brandeburgii Meklenburgii, ceteriq; intentati damni ſocii lamentabantur, nihil reliqvi facientes, qvo minus invidiam, miſericordiam, metum & iras permoverent. Alia omnino à Svecorum candore Evangelicos expectaſſe, qvã ut terris ſuis ab iſtis pellerentur, qvi reſtitutionem Procerum Cæſaris violentia ejectorum armis ſuis prætenderint; qvanqvam ſuas potiſſimum res egiſſe, ſat firmis documentis cognitum ſit. Primam certe maximamq; defuncto Regi inferendi Auſtriacis belli cauſam, ſi Libellis in defenſionem armorum ſuorum compoſitis editisqve (*Manifeſta* appellamus) & repetitis ſæpius Verbis credere fas ſit, injurias fuiſſe, qvas ab iis acceperit, ſive veras, ſive in prætextum confictas; Patrocinio Cognatorum, ſociorumq; Religionis ſecundæ & acceſſoriæ curæ ſepoſito; adeoq; ſuæ maximè ſuiq; Regni ſecuritati, utilitati atq; decori conſuluiſſe. Exiguo milite Imperii fines ingreſſum, exercitum ſuum Germanorum delectibus atq; ſtipendiis ſuppleviſſe, qvo hac ratione firmato, eas victo-

Brandeburgiorũ & Meklenburgiorum.

(t) Wenn ſie noch dreymal auf ſolche Weiſe kämen/ würde die Satisfaction gantz Teutſchland / alſo die Libertät ſelbſt conſumiren.

1645. victorias retulerit, qvibus gloriam ſibi, Regno emolumentum, militiqve ſuo opes, pulſis aut territis inimicis paraverit. Multum eqvidem ſupra conſvetum ſtipendii ſui modum Fennos iſtos Lapposqve hominum poſtremos accepiſſe, conſtiturum, ſi ratio eorum ineatur, qvæ Contributionum, Lytrorum, Stativorum, Tranſituum, & qvæ alia exactionibus illicitis invenerint, nominibus fatiſcenti Germaniæ extorſerint. Guſtavum Adolphum iterato ſæpius ſermone, & ſcriptis qvoqve ad Electorem Saxoniæ literis, profeſſum eſſe, non ambitione, aut Imperii prolatandi cupidine, ſed Numinis primum veneratione, tum tuendæ propriæ incolumitati, & demq; diſcrimine tantæ Chriſtianorum multitudinis, Cæſaris tyrannide afflictæ bellum hoc ſeſe adiiſſe. Oxenſtiernium etiam Regni Cancellarium eidem Electori per internuntios Lipſiam ablegatos perſvadere conatum, non alium Regi ſuo Germaniam intrandi finem fuiſſe, qvam ut pacato Imperio, ſuâ non civili minus qvam ſacrâ libertate qvisqve gauderet. Et ne humana tantum fide niterentur Evangelici, Oxenſtiernium epiſtola qvadam divino Numine in teſtimonium advocato, conteſtatum, eandem integritatem, qvâ mortuus Guſtavus in tutelam Regni ſui & perpeſſæ injuriæ ultionem, tum Imperii, atqve præcipue Evangelicorum ſalutem atqve dignitatem ar-

Ex caſtris Francof. ad oder. Anno 1631.

1. Aug. 1635.

Viſmar. 21. Oct. ejusd. anni.

m

ma induerit, etiam poſt obitam ab ipſo mortem 1645.
Svecorum armis & belli gerendi conſiliis duraturam; aliis etiam literis Reginæ atq; Senatus 6 Jul.
innocentiâ laudata, id ſolum optantium, ut re- d. Ann.
bus ſuis Juribusq; cuiq; pacatè frui liceret. Ita
mitiora tanti totiesqve repetiti promiſſi fiduciâ
cogitantibus, qvanto inopina, tanto majora
offundi. Nova hæc nimium, nulliqve Evangelicorum obligationi innixa; neqve enim, ſi ea
prævidiſſent, in tam noxia fœdera eosq; ſocios
conſenſuros fuiſſe, qvi amicorum loca inimicis
erepta ſibi addicerent. Alias multo atqve diverſas fœderis cum Svecis pacti leges fuiſſe,
promiſſa Evangelicis terrarum parte, qvæ hoſti adimerentur; At tantum jam ab earum formula receſſum, ut de damno amittendæ rei ſuæ
ipſaqve ſalute cum ſociis certent, qvi communicandi lucri ſpe in partes pellecti ſint, in periculi præmium bonorum ſuorum jacturâ mulctandi. Non ab aliis, qvàm Auſtriacis, rixæ auctoribus, ſatisfieri ſibi petituros, Svecos prætuliſſe; nunc verſis in contrarium animis, fœderatos invadere. Leoninam iſtam ſocietatem eſſe, omnis Juris atqve æqvitatis ratione damnatam, qva lucrum Svecos tantùm, Evangelicos
non niſi damnum ſeqvatur. In Svecorum
gratiam poſt Pactionem Pragenſem bellum unicè fere geſtum eſſe, Ordinibus, ſi voluiſſent,
Cæſari reconciliatis; qvam iniqvum igitur, E-

1645. Evangelicorum impendiis pacem ab iſtis redimi, in qvorum commodum belli ſumptus & reliqva inteſtini diſſidii mala, cum qviete potiri poſſent, per tot annos pertulerint?

Gravamina Evangelicorum. LXIX. Interea Proteſtantium Legati, ubi malum erat, inde remedium inchoandũ dicentes, ad earum rerum diſceptationem converſi, qvas ſuſpicioni primùm inter Cæſarem Proceresq;, mox qverelis, & poſtqvam non ſubveniebatur, bello tandem cauſam dediſſe aſſerebant, qvanqvam eas omnes, tam Religionem, qvàm Libertatem, debitaq; Optimatibꝰ Jura attinentes, uno, qvem ad Gallorum Svecorumq; Propoſitionem & Reſponſum Cæſareorum compoſuerant, libello primum complexi, mox ne diſſidii ſpeciem Catholicis præberent, qvos in invidiæ partem ex defenſione publicæ Libertatis à Cæſareis ingruentis trahendos cenſebant, ea ſolùm ſeparatim tractanda ſibi ſumpſere, qvorũ ipſis cum Pontificiis controverſia erat. At de conſcribendis eis deliberantibus, qvæ poſtea adverſæ parti exhiberent, à Brandeburgiorum arrogantia impedimentum objectum, qvi ab Altenburgio, Brunſvicenſi, Wetteravio, & Lubecenſi muneri iſti delectis, niſi Excellentiæ titulo compellarentur, adiri recuſantes, poſtqvam is negabatur, Secretarium libellum, qvo lites iſtæ deſcriptæ erant, ceterorum Proteſtantium nomine offerentem, non auditum dimiſerant; qvem poſtea ex conſilio Fromholdii Pomerani eodem officio

officio perfunctorum, Chemnitius, Brandeburgiis ab epiſtolis, re itidẽ infectâ, & acri reſpõſo abire juſſit, additis in Principum Legatos probris, qvibus ſupra modum ſuperbis ſatis eſſe debere dixerat, ſi Electorales, contemptum iſtum ultra non toleraturi per *Secundarios*, qvos appellant, cum iis agere ſuſtinerent; magna cum indignatione iſtorum, qvi ab ejusmodi conditionis homine tam acerbe ſibi reſponderi ægerrimè ferebant, ideoqve tardius Electoralibus honorem tanta importunitate ambitum habituri, unde etiam ii inſoleſcerent, qvi à literis illorum eſſent, qvibus iſte petebatur. 1645.

LXX. Ita ſpreti Principum atqve Civitatum legati, injurias atq; damna, qvæ Religionis odio à Pontificiis ſibi inflicta exiſtimabant, ſcripto (r) comprehenſa, ſuo tantum nomine, & absq; Brandeburgiis, Cæſareis per Altenburgium, & Brunſvicenſem, Svecis per Magdeburgium, Darmſattenum, & Bremenſem, deniq; per Vinarienſem, Meklenburgiũ atq; Lubecenſem Krebſio Moguntino (Comitis qvippe Crazii & Brœmſeri Baronis aditu negat9 Excellentiæ honor prohibebat) edidere, qvo Pacem ſinceram ſtabilemq; nunqvam ſperandam præfati, nî malorum remedio ſanciatur, qvæ contra Paſſavienſis atq; Auguſtanæ Conventionis leges Religio ipſorũ & propter eam à Pontificiis ipſi experti ſint, atrociſſimæ injuriæ loco illud reputabant, qvod Archiepiſcopũ, Epiſcopum, (1) Reſervatum

InPum. ctoReligionis exhibita 15. 25. Dec.

M 4

(r) *Lunderp. Tom. V. Lib. II, c. 114.*

1645. Eccleſiaſticum. ſcopum, & cujuscunqve dignitatis Clericum, *Beneficii* ſui, ut vocant, incapacem eſſe perhibeant Catholici, qvàm primum relicto Papatu ad puriorem, atqve Auguſtana Confeſſione deſcriptam Religionem tranſiverit, ipſius licet Collegii (*capituli*) cujus ipſe Principem aut partem agat, eadem forſan ſacra amplexuri, conſenſu juvetur. Illuc ſcilicet novas iſtas Sacramentorum legumqve ſacrarum formulas ſpectare, à Romano Pontifice iſti fini repertas, ne *Regalia*, ut conſveto noſtrorum ſermone dicuntur, aut ſuffragii in Comitiis Imperii Jura Præſulibus tribuantur, qvi ſacrum iſtud tamq; iniqvi pretii Pallium à ſede Romana emercari detrectent, contra perſpicua Auguſtanæ Pacis verba, qvibus proviſum, ne cuiqvam ex Imperii Optimatibus ob A. C. ſive damnum ſive contumelia, aut illam deſerendi neceſſitas fieret, ſed Religionis ſuæ libertate, ditionibus, dignitatibus atqve Juribus ſecure frui liceret; ad eandem ſcilicet formam, qva jam Conventibus iſta Pace prioribus, Paſſavienſi præſertim, Evangelicorum ſecuritati atqve honori conſultum ſit. Neqve Electoribus Auguſtæ Vindelicorum coactis, tum cum primæ Pacis iſtius lineæ ducebantur, ſive animum ſive juſtam cauſam petendi fuiſſe, ut Evangelici antiqvioribus jam legibus conceſſum beneficium negligentes, aditum qvo ad ſacras dignitates pervenitur,

Anno 1541. 44. 52. A. 1555.

ſibi

ſibi ſuisqve occluderent, & Religionem ſuam ut *Cauſam & modum amittendi Dominia & Dignitates* ſumma ſui ignominiâ, & pectoris meliora docti tormentis ipſi damnarent. Atqve ideò fruſtra qvondam à qvibusdam ſacri ordinis Principibus flagitatum, ut *ſecularis* vox *ſtatûs* vocabulo adderetur, retinentibus Evangelicis, qvi legibus anterioribus Comitiis promulgatis inſiſtendum contendentes, ne iſtis verborum anguſtiis Jura ſua minuerentur, pervicerint. Qvæ omnia Cæſari à Palatino, Saxone atqve Brandeburgio tum objecta, cum Gebhardus Truckſeſſius Archiepiſcopatu Colonienſi, ingenti Imperatoris atqve Imperii dedecore, ex Pontificis tantum Decreto movebatur, tanti roboris fuiſſe ajebant, ut Cæſar, reſponſi inops, tanqvam ſcopulum ea, Thuano (*s*) teſte, ſilentio præternavigaverit. Irritum contra Catholicorum laborem eſſe, qvo cauſæ ſuæ Juſtitiam iſto Pacis Auguſtanæ articulo adſtruere ſatagant, ubi Præſuli & cujuscunqve dignitatis Clerico Romana ſacra abjuranti *Beneficio* abeundi neceſſitas injungatur; cum legis nomine cenſeri non debeat, qvod contra Decreta communi Ordinum ſuffragio probata latum, non omnium Procerum conſenſu nitatur, in ſacris præſertim cauſis, qvibus ne plures ſententiæ paucioribus prævalerent, Paſſavienſi Transactione placuerit. Neqve eam Ferdinando

1645. *Anno 1541. & 44.*

(*s*) *Thuan. Lib. LXXIIX. ſub fin.*

1645. nando Regi poteſtatem fuiſſe, qvam ne frater qvidem, ipſe ea deſtitutus, in eum conferre potuerit, ut diſſentientibus Proceribus Legem abrogaret, cunctorum ſententia conſtitutam. Et qvanqvam Evangelici decorum modeſtiæ ſuæ tum negaverint, modum coërcendæ intra terminos poteſtatis ab Imperatore acceptæ Regi præſcribere, mox tamen *Reſervato* iſti nunqvam ſe conceſſuros, aperto ſermone teſtatos eſſe, diſſenſu ſuo toties repetito, qvoties habitis Comitiis alibive occaſio tulerit. Ipſum qvoq; Ferdinandum, memorem ſe ejus fore, ſpem Evangelicis feciſſe, & Maximilianum II. reſponſo qvodam Proteſtantibus reddito negotium hoc inter ea numeraſſe, qvæ controverſa adhuc, aliâ transactione indigeant. Qvanqvam extra diſceptationis aleam poſita ipſi exiſtiment, qvæ lege rite latâ, nec legitime revocatâ, ſuas vires adepta ſint. Æqviſſimum igitur, ut Catholici *Reſervatum hoc* valere jubentes, tot Electorum, Principum, Comitum, Baronum, atq; Nobilium familiis, qvorum pietati atq; munificentiæ pleræq; Cathedrales Eccleſiæ ortus ſuos, ſuasq; divitias debeant, viã ultra præcludere non pertendant, atq; Sacramentorũ formulas, ſtatutaq; earum ad eum modum revocent, qvi antiqvo mori & Imperii legibus congruat, neve Evangelicæ religionis Præſulibꝰ ſuffragii aliaq; connexa dignitati ſacræ Jura tribuere recuſent, aut qvemcunq; dogmatis ſanctioris invidiâ ab honore

17 Febr. 1557.

nore iſto adipiſcendo depellant, nedum eos ejiciant, qvos tenebris aliqvandiu imerſos clariori luce Numen dignetur; ſed id potiꝰ curent, ut receptis in ſacra Collegia, qvos injuriâ inde depulerint, & ubi caſus dederit, in demortuorum locum reſtituendis Evangelicis, ſuum Legibus robur, Proteſtantibus honor, adeoq; firmamentum patriæ qvieti conſtare qveat. Qvanqvam iis terminis non ſubſtiterit Pontificiorum iniqvitas, ut Cathedralibus Eccleſiis Evangelicos amoviſſe ſatis haberent; etiam ipſis illorum ditionibus irruptis, Religionis iſthîc curandæ poteſtatem Cæſarum Decreto, (t) ipſoqve Catholicorum adſenſu legitimam, dubiam facere auſos eſſe, Pace Religionis adeò non infirmatam, ut robur potius ex ea aſſumpſerit, ut qvâ qvibꝰ cunq; Imperii terris ſacra poteſtas penes eos maneat, qvorum imperio obnoxiæ degant. Hoc Jure nixos Proceres, qvibus ritibꝰ publicè Numen colendum ſit, edicere, ſuis legibus Eccleſias regere, & Bona Deo dicata ea ratione adminiſtrare, qvam Conditorum voluntati atq; propagandæ divinæ gloriæ idoneam, & loci cujusq; Statui indolive commodam putent. At Catholicos, callidos novi Juris repertores facultati huic eo prætextu derogare conatos, qvod Cœnobia, Eccleſiæ, aliaq; ſacra Bona mediatæ, ut vocant, Conditionis, Paſſavienſis Transactionis tempore à Pontificiis qvocunq; modo

1645.

(2) Jus reformādi Cœnobiorum mediatorum (der Mediat Stifter.)

(t) R. J. 1541. Declar. Caroli V. 1544.

1645. modo poſſeſſa ad priſcam melioris doctrinæ ſinceritatem revocandi Ordinibus Evangelicis, qvorum ditione iſta contineantur, Jus fasve non fuerit. Et ne obtentui Jura legesqve deeſſe videantur, Catholicos ipſius Auguſtanæ Pacis articulos (u) in munimentum Juſtitiæ ſuæ accire, qvibus tamen nihil aliud conſtitutum, qvam ut penes Ordines, aut Clericos mediatos atqve Monachos, aliò religionis cauſa migrantes Reditus manerent, qvibus tempore dictæ Transactionis gaviſi ſint. Moderato magis ingenio Spirenſis Tribunalis Judices uſos, qvi vulgato jam per Imperium axiomate, de Religione decernendi poteſtatem eorum eſſe rectè cenſentes, qvorum imperio locus ſubjiciatur, integram diſceptationem de Bonis Eccleſiaſticis mediatis poſt Transactionem Paſſavii initam Pontificio cultu purgatis ad Imperii Comitia diſtulerint. Hinc aliâ via rem aggreſſos Catholicos, Aulæ Cæſareæ Decretis & funeſto inprimis iſto Ferdinandi Edicto munitos Evangelicos Bonis iſtis exegiſſe, ignaros ſæpe qvibus auctoribus injuriam iſtam imputarent, reosq; ſe, ſententiâ tantum atqve rei ſuæ damno expertos. Neceſſarium igitur, ut ſpoliati Evangelici eorum poſſeſſionem recuperent, unde vi injuſtâ & innoxiæ Religionis invidiâ proturbati ſint.

(3) Avtonomia Iſtud præterea Pace ſacra ſancitum,

ne

(u) §. Dargegen ſollen die Stände ꝛc §. Dieweil aber etl. §. Damit auch obberührter. & §. ſeq. als auch &c.

ne exilium ſubire cogerentur, qvi Auguſtanam Confeſſionem ſectantes Catholicis Proceribus ſive naſcendi ſive alia qvacunqve ſorte ſubjecti ſint, libero ipſis ſtatuendi arbitrio permiſſo, an manere, an perſolutis, qvæ regionis urbisve cujusq; uſu legibusve perſolvenda migrantibus indicuntur, mutato domicilio alio abire commodius ducant. Non ſe qvidem abnuere, Catholicos nodum in ſcirpo qværentes, huic migrandi manendive libertati mature nimis litem moviſſe; Ferdinandi tamen oratione admonitos, qva mancam & dimidia ſui parte mutilatam Pacem oſtenderat, qvæ Procerum tantum inter ſe concordiæ conſulens, excluſis ſubditis, ordines civesqve ipſorum internis diſcordiis relinqveret, controverſiæ hujus arbitrium illi detuliſſe, qvi ſubditos Pontificiorum Auguſtanæ Confeſſionis exercitio hactenus uſos libertati ſuæ relinqvendos edixerit. Atq; illud Ferdinandi Decretum Comitiis Septemviralibus, qvibus Maximilianus Imperii dignitatem acceperit, ſcripto conſignatum ne ipſos qvidem Eccleſiaſticos Electores negaviſſe, ignorantiam tantum, qvanqvam vanâ excuſatione, rei toti Imperio cognitæ, & interpretationes Pace Religionis vetitas cauſatos, invalido itidem prætextu, cum futuras ſolum, & ad partis unius preces extortas declarationes Pacis iſtius leges prohibuerint. At iis, extremo in Evan-

1645. Subditorum.

2. Sept. 1555.

Declaratio Ferdinandina. Anno 1575.

1645. Evangelicos odio, iſtorumq; qvi illas ſanxerint contemtu, perruptis, non publico modo cultui ad antiqvæ ſimplicitatis formam, aut domi tantum obeundo à Catholicis ſubditis ſuis interdictum, ſed & ſeveris edictis vetitum, ne vicina loca Religionis cauſa accederent, neve intra ædes ſuas ſacris Lectionibus carminibusve operam darent; iſtis qvi Dei ſuo ritu peregre colendi fiduciam ſumpſiſſent aut animæ curandæ verbi divini miniſtros accerſiviſſent, iis mulctis pœnisq; adfectis, qvæ in ſceleſtos, & ſocietatis civilis turbatores ſtatui conſueverint. Qvin flagitiis faciliorem veniam, qvam Religioni fuiſſe; cujus exempla è proximo Oſnabrugæ adſpiciantur, nullâ tam illuſtris Concilii verecundiâ cöercita. Neq; religionis ſolum anguſtias paſſos miſeros homines, etiam honoribus muneribusq; civilibus motos & tantum non infamia notatos fuiſſe. Certe in teſtes ab alterutra partium advocatos, religionis, ignotâ qvidem legibus exceptione, tanqvam inteſtabiles, foro depulſos, Præconumq; verbi divini liberis legitimo matrimonio ſuſceptis, ſpuriorum loco habitis non alium ad publica munera aditum patuiſſe, qvàm ut Natalium veniam petentes Parentes ſuos ſtupri damnarent, & à Magiſtratu demum exorarent, qvod à juſto thoro jam à primo conceptionis momento habuerant. Nec in vivorum calamitatibus deſiiſſe hoc odium, etiam ultra fata in defunctos ſæpe porrectum,

qvibus

qvibus exutâ humanæ conditionis memoriâ, 1645.
ſepulturam negaverint,qvam ne hoſtes qvidẽ invideant. Ceterum, ne flebilem qvidem migrandi gratiam integram paſſos Catholicos,modos repperiſſe ,qvibus beneficium ejus eluderent,præſixo abituris eo vendendi ſua temporis ſpatio, qvo comodum emtorẽ invenire neqviverint, ut ita illo effluxo ultra ibi morari prohibiti, ne omni pretio carerẽt,viliſſimo vendere tandem cogerentur,qvamvis ab iniqviſſimis ſibi Tribunalibus ne id qvidem, aut ſaltem magno labore ſumptuq;, nectente moras non debitore magis qvam Judice obtineant. Et qvoties pecunias iſtas,variarum cauſarum obtentu fiſco addictas ? qvoties hereditatibus ſubmotos, qvas ipſa parentum vota & naturalis in liberos caritas, aut ratio miſerationis, cognative ſangvinis favor, vel ſupremæ voluntatis religio ipſis detulerat ; qvanqvam mitiori injuriâ, ſi cum ea comparetur,qva liberos ſuos cariſſima vitæ ſuæ pignora in triſtiſſimam Pontificiæ ſuperſtitionis ſervitutem abreptos multi Parentes doluerint. Qvibusdam etiam locis ne abire qvidem ſubjectis indultum, ad ſacra Romana ſuſcipienda non argumentis, ſed carcerum terrore minarumqve metu adactis, nunqvamqve ſe ea deſerturos,horrendis execrationibus ſacramentisqve devinctis. Atqve iſta qvidem non *Territorii* modo, ſed & *meri*

mixti-

1645. *mixtiqve Imperii*, imo etiam *Communionis Retentionisve* titulis exercita. Emendandis igitur, qvibus nimio inſenſi in immeritos animi impetu peccatum fuerit, reddenda expulſis civibus Bona, libertatem divini Cultus pactorum aut diuturni temporis beneficio partam revocandam, reliqvis nova conceſſione tribuendam, neminem dignitate, muneribus, ſolo Religionis, qvod hactenus finxerint, crimine prohibendum, & Palatini præſertim Sulzbacenſis Auguſti Chriſtiani filios eum in ſtatum reponendos, qvo ceſſas ſibi hereditarias Præfecturas Pater Patruusqve Johannes Fridericus tenuerint. Illud præterea juſtam qveſtibus cauſam, & medendi neceſſitatem ſuppetere, qvod debiti ex Catholicorum terris Evangelicis Monaſteriis, aliisve ſacris ædibus reditus negati hactenus, & pecuniæ ex Proteſtantium Provinciis, Eccleſiis, Scholis, aliisqve piis uſibus dedicatæ, etiam in Evangelicorum apud Pontificios degentium utilitatem impendendæ, nemini iſtorum obveniant, familiari præſertim Imperii Urbibus utriqve Religioni addictis malo, Auguſtanorum, Weiſſenburgenſium, Biberacenorum, Dinkelſpielenſium, Kaufbyrenſium, Ravensburgiorum & Lindavienſium qverelis vulgato. Jurisdictionem etiam Eccleſiaſticam & Papalia Jura Auguſtana Pace ſuſpenſa reduci, Proceribus Evangelicis ſubditos in connubiorum ſimi-

Ab Anno 1615. ad 1627.

(4) Reditus ſacri ex alieno Territorio pendendi.

Jurisdictio Eccleſiaſtica.

ſimilibusqve cauſis ad Eccleſiaſtica Catholicorum tribunalia trahi, Evangelicos his ſubjectos ad novos Faſtos magno cum feriarum feſtorumqve dierum turbamento accipiendos cogi, eoq; temeritatis à Nunciis Apoſtolicis proceſſum, ut Præſules Proteſtantes edictis propoſitis citare non erubuerint, ſententiam, qva Beneficiis ſuis privandi pronunciarentur, audituros; aliaq; à Pontificibus Romanis uſurpata, ne antiqvis qvidem temporibus, qvibus Papam tota Germania adoraverit, conceſſa, nedum Evangelicis, poſt Pacem maximè de Religione ſancitam toleranda. Imò tanto affectu paci adverſo perruptos Catholicos, ut ne publicis qvidem ſcriptis eam inceſſere pudori habuerint, qvæ inter *Burchardi Autonomiam & Dillingenſium JCtorum de Compoſitione Pacis* librum præ ceteris infeſta, ſi non ipſam qvietem, qvietis ſaltem ſecuritatem Germaniæ excuſſiſſe dicebant. Qvæ enim duraturæ pacis fiducia, ubi tempori tantum, rerumqve neceſſitati eam datam; ſupra Cæſaris Procerumqve poteſtatem fuiſſe, de ſacris bonis diſponere, extra hominum qvippe commercia poſitis; aliaq; non melioris ſenſus, mutuæq; civium concordiæ tantis impendiis partæ contraria, in vulgus edita, applauſu laudibusqve ceterorum excepta, aut ſilentio ſaltem probata ſint. Eſſe qvidem apud Catholicos, qvi Paci iſti perpetuæ legis virtutem permittant,

1645.

(6) Scripta Paci Rel. adverſa.

1645. tant, qvam tamen aliis artibus, & majori modeſtiæ ſpecie, infenſius infregerint, importunis falſisqve precibus Evangelicis perniciem moliti, eisq; ſingulis primùm lites intentantes, qvas iſti motas ſibi fuiſſe ex ſententiæ executione demum perceperint; donec tandem, univerſos uno Decreto percelli utilius rati, Edictum illud à defuncto Ferdinando impetraverint, qvo non noxio minus qvàm novo exemplo, inauditis Evangelicis, neqve omnibus ex Catholicorum ordine rogatis, eam pacis illius ſanctio interpretationem acceperit, ex qva non niſi infida qvies, aut infauſtum bellum ſperari debuerat. Miſſos mox, qvi injuſte decreta armis exeqverentur, nullis Evangelicorum obteſtationibus precibusve inhibenda. Atqve ex iſto fonte tot annorum lacrumas, tot humani ſangvinis rivos fluxiſſe. Hiſce igitur aliisqve moleſtiis ob Religionem hactenus affectos remedium ſeſe merito flagitare, qvod à Pontificiis impetratum iri eo facilius ſibi perſvadeant, qvod æqvitati innixa poſtulata hæc inficiari non poſſint, qvibus ſincerus patriæ tranqvillitatis amor pectus inſederit, qvæ iſtis non ſublatis nunqvam tuta cenſeri qveat.

Edictum Ferdinandinum Anno 1629.

LXXI. Poſt hæc in alios qveſtus effuſi, atqve civili etiam libertati gravia imponi arguentes, Pontificiorum pervicaciam accuſabant, qvi in Im-

Gravamina Politico Eccleſiaſtica.

Imperii Conciliis plurium ſuffragiis etiam eos obligari velint, qvi ceterorum placitis, qvanqvam minori numero, contradixerint. Non ſe qvidem adeò rerum civilium ignaros, ut neſciant certis in negotiis, qvando ſcilicet de tuenda Imperii Salute, aut etiam Cæſare deligendo conſultetur, aut ubi duæ Imperii Curiæ in unam ſententiam coëant, majoris partis conſenſum legem facere, qvam & reliqvos ſeqvi oporteat. At aliter multò ſe rem habere, ubi de Religione, Tributis, iisve rebus deliberatio ineatur, qvibus Ordines in Proteſtantium Catholicorumqve partes diviſi ſint; neqve enim præter damna, pericula, & tandem exitium, iſtos manſurum, ſi horum arbitrio ſalutem dignitatemqve ſubjicere adigantur. Solennes qvoqve Delectorum Conventus (ordinar-Reichs-Deputation) qvibus itidem Catholici prævaleant, æqvali numero componi, curamqve adhiberi flagitabant, ne limites ii evagentur, qvibus facultatem ipſorum Imperii Conſtitutiones cöercuerint, & intacta linqvant, qvæ majoribus Comitiis ſervari mori legive conveniat. Orandam etiam Cæſaris clementiam, ut promiſſam à Rudolpho II. Urbi Donaverdæ reſtitutionem, Privilegiis ſuis atqve libertate, Juſtitiæ nimiis gradibus feſtinantis errore, exutæ, exeqvi jubeat. Deniqve Imperii Tribunalia incuſabant, in qvibus nihil

1645.

(7) Majora Vota.

(8) Impar Deputatorũ Imp. numerus.

(9) Donaverdæ Reſtitutio.

N 2 præ-

1645. (10) Juſtitia publica. præſidii, qvin in contrarium verſa, qvæ expediendæ firmandæqve Juſtitiæ Majores reppererint; Judicium Aulæ Cæſareæ imperiale (Käyſerl. Reichs-Hof-Rath) in primis arguentes, à qvo belli mala per ſævam pacem perpeſſi ſint, Cameræ qvoqve Spirenſis noxias litigantib9 moras, & æterna illic jurgia traducebant, Comitis Saynii exemplum referentes, qvi litem à Proavis cum Electore Treviro de dimidia Dynaſtiæ Valenthurenſis parte cœptam, & ſententia poſt L. demum annos finitam, *Reviſione* tamen à Treviro petita ſuſpenſam, ſolito Reviſionem flagitantibus Juramento Calumniæ poſt XXXIX. annos nondum præſtito, adhuc vivere, grandi protractæ Juſtitiæ dolore, qverebatur. Adeo ſcil. lentis cruciatibus Tribunali iſto litigantes torqveri, ut ſi cum ſumptibus moleſtiarum ratio ineatur, gravius multi putent, ſic vincere, qvam confeſtim damnari, & immani dilatione pereuntes æmulo ſæpe minus ſuo, qvam huic prolixæ æqvitati iraſci. Qvanqvam non tam pervicaciæ partium, non fraudibus Advocatorum, neqve Judicum malitiæ iſtas fori calamitates, qvam multitudini litium imputandas, cui duo Tribunalia ægre ſufficiant. Poſtremum ea perſtringebant, qvæ à Dicaſterio aulico Rothvilenſi, Judicio Provinciali in Svevia

Exemplum diuturni in Camera Imp. Proceſſus.

Käyſ. Hofgericht zu Rothweil.

via & Vogteja, ut appellant, vicinis ordinibus intentata publicis horum qverelis diu jam innotuerint. 1645. Landgericht in Schwaben.

Hiſce igitur fori malis emendandis & ne tot negotiis ſui Judices deeſſent, duo nova Tribunalia veteribus addi conſulebant, qvorum unum Saxonicâ aut Weſtphalica Regione, Franconica alterum ſive Svevica ſtatueretur. Landvogtey zu Hagenau. Ita partienda Jurisdictione, ut Judicium aulicum Imperiale Auſtriaca atqve Bavarica Regio, Cameram Spirenſem duæ Rhenanæ cum Burgundicâ maneant, Saxonico in utramqve Saxoniam atqve Weſtphaliam, & Franconico Svevicove incognomines Regiones Judicium tribuatur; abolitis contra Rothvilenſi, Svevico Provinciali, & Hagenavio Dicaſteriis, Ordinum libertati eorumq; ſubditis, gravibus. Et qvoniam non certius litigantibus in legibus foroq; præſidium, qvam cum Judex cunctos æqvo Jure complexas nullo partium amore odiove ducatur, ideoq; ſummæ rei neceſſitati, rationi, æqvitati, naturæ vi nixæ, Gentiũ inſtitutis, Paci deniq; & amicitiæ inter Cives Imperii æqvalis dignitatis conditionisq; validius ſtabiliendæ congruere, ut ſumma iſta Tribunalia XII. aut XVI. viris, aut pro Regionum ſorte paucioribus pluribusve, cum ceteris etiam Tribunali miniſtrantibus pari Catholicorum & Proteſtantium numero componantur,

1645. tur, Germanis parentibus natis, à Regionis cujusqve Proceribus nominandis, & in publicas Imperii & inprimis in ſanciendæ Pacis leges juraturis. Ignominioſum qvippe futurum Evangelicis, ſi indigni crederentur, qvi æqva cum Catholicis parte Judiciorum munus obirent. Imperii Cives, qvanqvam diverſi honoris, ſimili tamen Reip. Jure gaudere; ipſam igitur æqvitatem atqve Naturæ dictamen exposcere, ut pari conditione Reip. munia exeqvantur, qvos in partem curarum ipſa societatis æqvalitas vocet. *Æqvalitatem enim mutuam ac reciprocam Civitates tueri*, Ariſtotelis (*x*) auctoritate confirmabant, id qvoq; ejus dictum referentes, *qvo Amicitiam, optimum qvippe averruncandæ ſeditionis remedium, maximum Reip. bonum eſſe*, monuerat. Illud præterea adjiciebant, ut Judicibus in diverſas ſententias pari utrinqve numero abituris, ad Comitia differrentur, qvæ in Tribunalibus ita diſſidentibus finem invenire non poſſent. Præcipuâ verò religione ſervandum inculcabant, ne Principum qvis Procerumve Imperii dignitate aut bonis ſuis, niſi calatis Comitiis & prævia cauſæ cognitione, cecidiſſe pronunciaretur, vitandis tumultibus, à qvibus hanc ob cauſam exortis bella iſta civilia originem traxiſſe, ſummo bonorum civium dolore, omniumqve detrimen-

(x) 11. Polit, 1. d. Pol. 2.

trimento, compertum ſit. Ne tamen Imperatoris Majeſtati obtrectare viderentur, cuncta in Tribunalibus iſtis Cæſaris nomine atqve auſpiciis ex antiqvo more expediunda monebant, neqve iſtam ei facultatem adimendam, qva Præſides illorum nominare ipſi conceſſum, nedum eam notionem auferendam, qvæ de *Feudis Regalibus*, aliisve Cæſareæ Poteſtati ſepoſitis, ſoli tributa ſit; illam tamen rurſus cautionem adhibentes, ne Secreti (des Geheimen-Raths) multoqve minus Conſcientiæ, ut appellant, Conſilii (Conſcienz-Raths) cenſuram ſubirent, qvæ ex Judicii Imperialis aulici Decreto litigii finem ſumpſiſſent. Et ut Cæſari perſvaderent, tot Tribunalia eo non ſpectare, ut Majeſtate ſua minueretur, Galliæ atqve Hiſpaniæ exempla memorabant, qvibus plura inſtituta Judicia Regio Juri nihil detrahere oſtendebant. Cetera fori incommoda Comitiis ſervanda rati, iſtud ſolum precabantur, ut ſi non perpetuo beneficio, in tempus ſaltem iis proſpiceretur, qvi ære alieno, & diuturnis belli malis oppreſſi, non Judicum minus ſeveritatem, qvam Creditorum truculentiam metuant; repperiundâ ratione, ne infenſâ Pace omnino perire neceſſe habeant, qvi armorum crudelitatem utcunqve evaſerant. 1645.

LXXII. Hæc qvanqvam Cæſareis æqvè ac ceteris Catholicis ſatis moleſta, compoſito tamen

Qvo animo accepta à Cæſareis.

1645. men à Trautmansdorfio vultu accepta ſunt. Atqve is adverſos Auſtriacæ Domui Proteſtantium animos ſimulata humanitate placari poſſe, nimia credulitate ſibi imponens, operam ſuam pacandis Ordinum diſſidiis prolixe pollicitus, moderata tantum conſilia ſeqverentur, rogabat. Moguntinus etiam lætitiam fingere ſuſtinuit, qvod remedio locum Evangelici feciſſent, qvi morbum indiciis tam apertis monſtraverint; Gratum id Catholicis fore, teſtatus, proni in pacem animi, ingenuiqve candoris argumentum inde ſumturis, inter eos Colonienſem, Auſtrium, Burgundum atqve Herbipolenſem potiſſimo qvietis amore commendans. At Sveci Galliqve, (hi à Caſſellano atqve Colmarienſi eum Proteſtantium libellum acceperant) vero gaudio alacres, non Evangelicorum magis animos, & Cæſari Catholicisqve, probra ingerendi audentiam, qvam ſuam in illis tuendam operam celebrabant; atqve qveſtus Proteſtantium ſibi vindicaturos, litemqve illam ſuam absqve ipſorum diſpendio facturos jactitantes, ne qvidpiam de Jure ſuo remitterent, hortabantur, ſive gloriæ cupidine; qvam ex Evangelicorum rebus ope ſua auctis ſibi captabant, ſive prætextum ducendo bello qværentes, tanqvã negato amicorum malis remedio, eorũ incolu-

Mogũtinis.

Regiis.

columitatem ſocialibus armis procuraturi. Et 1645.
tentaſſe qvidem Cæſareos ajebant, an ad Comitia remitti ſinerent Regum Legati Procerum inter ſe controverſias, eo prætextu, ne negotiũ cum exteris tractatione ſua morarentur. At regnorum ſecuritatem in Germaniæ qviete ponentibus primam curam eſſe, ut fida pace tranſigantur, qvæ Imperiò noxia, ſuſpecta vicinis, iſtas bellorum calamitates acciverint. Et, ut certior fides affectus ſui Evangelicis fieret, ſibi cum Oxenſtiernio conveniſſe Longavillanus dicebat, ne Procerum Germaniæ res ad aliam diſqviſitionem differri, aut Conventu hoc abſtrahi paterentur. Trautmansdorfium ſcindendis Regum atqve Procerum animis de eo primum agendum cenſuiſſe, qva ratione Regnis propitiari poſſent, ſpe inductum, ubi deſideria Regum expleviſſet, neglecturos hos inanem tuendæ libertatis Germaniæ gloriam, qvo poſtea deſtituti externorum auxilio Germani ſolius Cæſaris arbitrium ſpectare cogerentur. At conſtantiori animo horum cauſam Reges ſuſcepiſſe, qvam ut qvibuscunqve utilitatum illecebris avelli qveant, certis conſilii, Pacis conditiones eo ordine pertractare, qvo primùm eas conſcripſerint, neqve cum Cæſareis ulla in pacta prius convenire, qvam Procerum de iis ſententiam ſuffragiumqve rogaverint.

LIB. III.

SUMMARIA.

1. Reſponſum & Gravamina Catholicorum.

2. Deliberationes Principum Collegii ſuper Propoſ. reg. & reſponſo Cæſareorum, & quidem

3. De eo, an Gallorum & Svecorum bellum contra Imperium?

4. An contra Hiſpanum?

5. De Tractatibus Schœnbekianis.

6. Amneſtia Pragenſis, Ratisbonenſis, emendata.

7. Approbata à Catholicis.

8. Secus ab Evangelicis.

9. De Fœderibus Ordinum Imp. cum Exteris.

10. De Hiſpano Paci Germanicæ innectendo.

11. 12. De cauſa Lotharingica; ubi de Caroli Lotharingi conſiliis, actionibus, &c.

13. De electione Regis Rom.

14. Præſertim vivo Imperatore.

15. 16. 17. De ſatisfactione Svecica.

18. 19. Gallica.

20. 21. Caſſellana.

22. Digreſſio de origine Controverſiæ Caſſellano-Darmſtadinæ.

23. Monaſterienſium conſultatio & ſententia de iſta ſatisf. Caſſellana.

24. Tractatus Gravaminum.

25. Propoſita ab Evangelicis Media circa (1) Reſervatum Eccleſiaſticum,

26. Oblata Svecis.

27.

27. *Cæſareis.*
28. *Media Evangelicorum, circa (2) Bona Eccleſiaſtica mediata; (3) Autonomiam ſubditorum, & (4) Reditus ex alieno Territorio.*
29. *Catholicorum Media* (Gegen-Vorſchläge) *circa eadem; ut & ratione Jurisdictionis Eccleſiaſticæ.*
30. *Communicata Evangelicis.*
31. *Conſultatio de auxilio ab Imperatore Hiſpano contra Gallum ferendo.*
32. *Circa Punctum Aſſecurationis Pacis; ubi*
33. *De mutuo fœdere pro conſervanda Pace, à Gallis propoſito.*
34. *De liberatione Eduardi Bragantini.*
35. *Evangelicorum Gravamina Politica; (1) Comitiorum intermiſſio. (2) Defectus Matriculæ, & militaris Diſciplinæ. (3) Electorum nimia poteſtas in Capitulatione Cæſarea formanda; Conventibus Electoralibus. (4) Delectorum Imp. Conventu; & affectato Excellentiæ Titulo. (5) Voti Civitatum Imp. impugnatio. (6) Exemtiones illegitimæ. (7) Collationes Dignitatum in immeritos.*
36. *Electoralium Secundariorum Præcedentia præ Principum Legatis.*
37. *Catholici Svecorum operam in componendis mutuis Gravaminibus exquirunt. Evangelicorum ea de re ſententia.*
38. *Svecorum; Catholicorum medium de temporaria*

ria ſacrorum Bonorum poſſeſſione aliqvatenus probantium; minori aſſenſu Evangelicorum.

39. 40. *Tractatio Oſnabrugæ cum Monaſterienſibus inſtituta.*

41. *Lis de objecto Tractationis, an ſcil. Evangelicorum, an Pontificiorum Media pro eo habenda. Evangelicorum Argumenta.*

42. *Pontificiorum. Et de tollenda hac Lite conſilium.*

43. *Ab Evangelicis acceptum.*

44. *Horum ad removendam Transactionem temporariam conatus.*

45. *Tractatio inter Pontificios & Evangelicos reaſſumpta; & horum Præmonita.*

46. *Reſponſum Catholicorum ad ea.*

47. *Remedia Gravaminum ab Evangelicis rurſum propoſita.*

48. *Cæſareanorum eam in rem conſilium.*

49. *Pontificiorum de iis ſententia; & oblata alia media, ratione Bonorum Eccleſiaſticorum.*

50. *Ab Evangelicis itidem rejecta. Conventio de negotio per Cæſareos ac Svecos tractando.*

51. *SCtum Electorale in Propoſitiones Pacis.*

52. *Civitatum Imp.*

53. *Curiarum Conſulta de propoſ. Pac. Cæſareis exhibita. Horum Duplica ad Svecorum Replicam; de ſalvoConductu pro Luſitanis; Cauſis belli Svecici; Bellum Svecorum an contra Imperium? Hiſpanum? Ad Claſſ. 1. de Amneſtia. Juribus*

Statuum

Statuum. Gravaminibus. Reformatis. Commerciis. Ad Claſſ. 2. de ſatisfactione Svecica. Haſſiaca. Militiæ. Ad Cl. 3. de auxilio Svecis à Gallo, & Hiſpanis à Cæſare non ferendo; & liberatione Bragantini.

54. Duplica ad Replicam Gallorum; in ſpecie de Pace inter Hiſpanos & Gallos; Lotharingo; Electione Regis Romani; ſatisfactione Gallica.

55. Projectum Inſtrumenti Pacis, Trautmansdorfii.

56. Svecorum & ceterorum Evangelicorum de eo ſententia.

57. 58. Evangelici diviſi in Zelotas;

59. Remiſſos.

60. Et Medios, malè ideo à Zelotis habitos.

62. Trautmansdorfii conſilium de componendis Gravaminibus; à Proteſtantibus neglectum.

63. Gallorum.

64. Itidem ab Evangelicis rejectum.

65. Der Cathol. Hauptſächl. Erklärung über die Religions-Gravamina.

66. Der Evangel. fernere Gegen-Erklärungs-Puncten.

67. Der Cathol. weitere und endliche Compoſitions-Vorſchläge.

68. Non omnibus Catholicis probata.

69. Satisfactio Regum. Cæſareorum de ea conſilia.

70. Satisfactio Gallica. Bavari in eam rem conſilium.

71. *A Cæſareis acceptum; primò id diſſimulantib9.*
72. *Cæſareorum oblatio.*
73. *Spreta à Gallis. Ab Auſtriacis adjectis conditionibus reſtricta.*
74. *Gallorum ad eos Declaratio.*
75. *Cæſareorum oblatio erga Svecos.*
76. *Brandenburgiorum ob Pomeraniam oblatam qværimoniæ.*
77. *Evangelicorum interceſſio apud Svecos; & de ipſa re ſententia.*
78. *Interceſſio iterata.*
79. *Judicia qvorundam ex ipsâ domo Brandenb. pro Svecis.*
80. *Poſtulata Caſſellana; etiam Evangelicis improbata.*
81. *Publica de iis conſultatio.*
82. 83. *Cauſa Palatina. Judicia de Palatini proſcriptione; Evangelicorum.*
84. *Brandenburgiorum poſtulata pro Palatino.*
85. *Acre Bavari reſponſum.*
86. *Evangelicorum cura in cauſa hac componenda.*
87. *Rationes componendæ ei allatæ.*
88. *A Palatinis rejectæ. Svecorum conſilium de alternatione Electoratus; ſpretum à Bavaro.*
89. *Palatinorum Qveſtus & Poſtulata.*
90. *Bavaricorum ad ea reſponſum.*
91. *Simultas Auſtriacorum & Bavarorum; & iſtorum contra Bavarum conſilia & conatus.*
92. *Evangelicorum deliberatio ſuper noviſſimis*

Ponti-

Pontificiorum conditionibus. Magdeburgiorum Zelus in impugnando Reſervato Eccleſiaſtico.

93. *A ceteris Evangelicis non omnino probatus. Eorum ſententia pro Avtonomia.*

94. *Colloqvium Evangelicorum Monaſterienſium atqve Oſnabrugenſium Lengericam indictum; eorum diſſidio ſuſpenſum.*

95. *Inſidioſa Cæſareorum Qvæſtio, Evangelicis de ſatisfactione militis propoſita; ab Evangelicis alio actu eluſa.*

96. *Conventus Lengeranus Evangelicorum.* Der Evangel. endliche Gegen-Erklärung.

97. *Controverſia Urbium. Imp. cum Nobilitate immediata de Præcedentia. Nobilium Argumenta. Urbium. Medium compoſitionis.*

98. *Declaratio Evangelicorum exhibita Cæſareis.*

99. *Catholicis; in diverſas ſententias ſciſſis. Bavaricorum oblatio erga Evangelicos.*

100. Der Cathol. Bedencken/ *ſuper dicta Declaratione.*

101. *Evangelicis per Cæſareos ſignificata.*

102. *Evangelicorum inde indignatio.*

103. *Et ad Coronas refugium.*

104. *Judicia de Pontificiorum duritie.*

105. *Eorum auctus animus, unde.*

106. *Saxonicorum Electoralium Media in P. Gravaminum. Evangelicis Oſnabrugenſibus ſumme improbata; ſecus à Monaſterienſibus.*

107. *Nova lis de Loco atqve ordine tractandorum*

Gra-

Gravaminum mutandis, atq; excludendis inde Svecis.

108. *Cæſareorum eam in rem hortamenta erga Evangelicos Monaſterienſes.*

109. *Horum aſſenſus; & Svecorum inde atque Osnabrugenſium indignatio.*

110. *Conventus Saxonicorum in pago Lengerich.*

111. *Tractatio de Gravaminibus Monaſterii ſuſcepta.*

112. *Inter Deputatos utriusq; partis. Alia inter Cæſareos, Svecos, & Proteſtantes.*

113. *Ab Oxenſtiernio turbata.*

114. *Nova Catholicorum oblatio. Proteſtantibus non ſatis grata.*

115. *Recompenſatio pro Pomerania à Brandeburgiis poſtulata; ab ipſis Evangelicis improbata.*

116. *Svecorum agendi hac in re ratio; Evangelicis moleſta, ſuſpectaque.*

117. *Nova Svecorum Poſtulata. Cæſareorum in plerisque adſenſus.*

118. *Queſtus Brandenburgiorum.*

119. *Friderici Holſati, ob Archiepiſcopatum Bremè. Svecis cedendum.*

120. *Poloni interceſſio ratione Pomeraniæ.*

121. *Brandeburgiorum vehementia. Ablegatorum Provinciæ Pomeranæ conſilium; nemini probatum.*

122. *Legati à Cæſareis & Gallis ad Brandenburgium perſvadendum miſſi. Galli oblatio.*

123. *Ele-*

123. Electoris reſponſum. Gallo. Ablegatis Electoralium.

124. Cæſareorum.

I.

RESponſum ad Evangelicorum qverelas poſt aliqvot hebdomadum cunctationem à Moguntino, Culmbacenſi atqve Wirtembergio exhibitum, & per hos Oſnabrugenſibus allatum omnium (y) in ſe animos atqve curam convertit. Eo, qvod ſolenne horum ſcriptorum proœmium eſt, à cauſæ ſuæ juſtitia & acceptis à Proteſtantibus injuriis *generali* ſermone exorſi, manifeſti ſibi certiqve Juris ſemper fuiſſe ajebant, omni Eccleſiaſtica dignitate eos excidere, qvi vota Ordini ſacro ſolennia egreſſi retinere non poſſint, qvæ non alio qvam Conditionis Eccleſiaſticæ titulo habuiſſe nemo diffiteatur. Idqve minus dubium eſſe, poſtqvam etiam Auguſtana (z) Pace, probatum majus inde firmamentum acceperit. Neqve Epiſcopo, aut cuicunqve alii qvidqvam prodeſſe, ſi integrum Collegium (*capitulum*) majoremve ejus partem ſive ad aſſenſum commodandum, ſive etiam Religionem novam amplectendam pertraxerit. Æqvè enim ex ſacræ (*a*) Pacis formula dignitate bonisqve ſacris demove-

1646. Reſpõſum & Gravamina Catholicorũ, ratione. init. Febr.

(1) Reſervati Eccleſiaſtici.

O

(y) *Lundorp d. Lib. c. 117.* (z) *Relig.* Fried. §. und nachdem bey Vergleichung. (a) *d. §. Verb.* Wo der Geiſtl. einer oder mehr.

1646. moveri; ſive unus ſive plures, ab antiqvo cultu defecerint. Eandem qvoqve unum pluresve prohibendi rationem pari Jure cunctos complecti, *In capacitatem nempe*, verba ipſa refero, *talium Poſſeſſorum qvoad Beneficia Eccleſiaſtica, ex Jure divino, Fundatorum Diſpoſitionibus, generalibus Eccleſiæ Catholicæ nec non Imperialibus Conſtitutionibus, & noviſſimis Statuum Imperii Anno MDLV. Conſtitutis atqve juratis fœderibus profectam.* Præterea eam Epiſcopo Collegiove poteſtatem non eſſe, ut univerſo ſacro Ordini pactis actisve ſuis qvidpiam adimere qveant, qvibus ſcilicet non proprietatem ſacri Patrimonii, ſed adminiſtrandi tantum munus Eccleſiæ leges detulerint. Qvanqvam nullo exemplo probari poſſe, primis temporibus uſurpati ab Evangelicis Eccleſiaſtici honoris, à toto aliqvo Collegio in Evangelici cujuscunqve electionem conſenſum, aut in diverſam Religionem diſcenſſum eſſe. Ad iſtam qvippe mutationem verſutiâ, & ubi iſta nihil proficiebat, armis, ad Truckſeſſii Colonienſis exemplum, aut iis etiam artibus graſſatos Proteſtantes, qvas in *Mediatis* Eccleſiæ bonis ſibi capiendis uſurpaſſe, Catholici jamdiu (b) conqveſti ſint. Fuiſſe qvoqve Evangelicos, (inter hos Chriſtianum Brunſvicenſem; ut ſuo loco referemus, Trautmansdorfius poſtea recen-

(b) *Rec. Imp.* 1530. §. und dieweil ſeithero.

recenſuit,) qvi aditu ad Epiſcopales ſimilesq; 1646.
honores ſibi parando, Fundationes Epiſcopatuum, Statuta, Conſvetudines, ſacrosq; Canones debita cum veneratione habituros, cum eligebantur, aut Collegiis cooptabantur, fide Principibus, Comitibus, Nobilibusve congruâ, (bey Fürſtl. Gräfl. Adel. Worten) datâ atq; Juramentis confirmatâ, ſpoponderint; alios turpiori dolo, ſimulatâ ſcil. Religionis profeſſione, & ſuſceptis *Subdiaconatûs* aliisq; *minoribus Ordinibus* honores ſacros invaſiſſe, iisq; poſitos, cultu, qvem mentiti fuerant, abjecto, etiam ditione antiqva ſacra pepuliſſe, qvorum obtentu eam intraverant. Neq; novis legibus formulisve Sacramentorum opus Catholicis fuiſſe, cum ex vetuſto Eccleſiæ more non alius ſacro muneri aptus habeatur, qvam qvi probatam ei Religionem ſeqvatur; neq; etiam ad Evangelicorum curam ſpectare, qvib9 modis Catholici Eccleſiæ ſuæ Bonis provideant, qvam ſuam non eſſe Avi ipſorum Cæſari (c) olim confeſſi ſint.

Contra graviſſimum ſibi eveniſſe, qvod Evangelici artibus iſtis Bona Eccleſiæ ingreſſi atq; illi frui non contenti, niſi Catholicos illorum communione ejeciſſent, nova Statuta & Juramen-

(c) *A. 1555 Delar. ult. Evang. §* Gleicher Geſtalt. *Verb.* wollen Ihr Chur- und Fürſtl. Gnn. ſich der Geiſtl. Chur- und Fürſten Satzung und Ordnungen / ſo ſie ihrer / oder auch ihrer Geiſtl. Güther Stands Weſens halber aufrichten / nicht anmaßen noch anfechten laſſē.

1646. ramenta inſolitis verbis concepta condere an-niſi fuerint, ut Catholicis ad iſta viam præclu-derent, qvos legitime nominatos, iisqve omni-bus inſtructos, qvæ priſcæ Conſtitutiones de-poſcant, ſæpiſſime Beneficiis excluſos fuiſſe, multis nimium exemplis (*d*) cognitum ſit. Nul-lam ex adverſo Evangelicis injuriam fieri, ſi *Re-galia* ipſis atqve ſuffragii in Comitiis Jura de-negentur, priſco Germaniæ uſu nemini un-qvam tributa, qvi non legitimam ſui Electio-nem atqve Confirmationem juſtis documentis probaverit. Nihil etiam Proteſtantibus opis in (*e*) Imperii, qvas citaverint, Conſtitutioni-bus poſitum eſſe, aut contraria, qvam iſti fe-rant, ſancientibus, aut poſteriori lege, Pacis ſci-licet Auguſtanæ, abrogatis. Neqve ex iſto Pa-cis illius articulo, qvo Evangelicorum ſecuri-tati proſpectum eſt, cauſæ ipſorum validius ar-gumentum adduci; eum qvippe contra Cæſa-ris, ceterorumqve Catholicorum mentem atq; ultra qvam deceat trahi, inde ſatis apparere, qvod huic Proteſtantium Poſtulato *expreſſo Re-ſervato* iſti contradixerint, ut adeo neqve legis vim, neqve contractus indeptum ſit, qvod tam claro diſſenſu, maxima Comitiorum portio im-probaverit. Et verò nullam Evangelicis Præ-ſuli-

(d) *Vid. Caraffa Germ. ſacr. reſtaur. p.* 58. *de Cano-nicis Halberſtadienſibus.* (e) *R. J.* 1544. *§.* Doch ſol-len ꝛc. *§.* und ſoll alles. *Pac. Relig. §.* und damit ſolcher Fried *&c.*

ſubus infamiam irrogari, ſi Epiſcopatu moveantur, ne iſtis qvidem retinere permiſſo; qvi qvanqvam antiqvæ religionis retinentes, cœlibatus veniam impetrent, qvibus cum ſacris bonis muniisqve honeſti nominis fama non auferatur. Nec Religionis libertatem cuipiam imminui, qvòd ob projectam Romanæ Eccleſiæ reverentiam Præſulatu Collegiove abire cogatur, cum qvamvis hæc amittentibus placita tamen ſacra ſectari liberum; nec peccare cenſendus ſit, ſi qvis Aug. Confeſſioni addictus Epiſcopatum non poſſideat, cui habendo nullius Religionis legibus qvisqvam obſtringatur. In cauſa Truckſeſſii de damno ſolum vitando & intra defenſionis terminos certaſſe Catholicos, de qvorum ſalute actum fuerat, ſi admiſſo ſemel in Electoratu ſacro exemplo, etiam præter Pontificios alios Epiſcopos fieri poſſe, vulgatum fuiſſet. Neqve Rudolpho Imperatori, qvæ Septemviris Evangelicis reſponderet, defuiſſe, Auctorum (*f*) fide probari poſſe. Præterea iniqve nimium ab Evangelicis impugnari, cui aſſenſum (*g*) ipſi eorum Parentes tribuerint, Reſervatum hoc ſe admiſſuros profeſſi, ſi Jurisdictione Eccleſiaſticâ in Evangelicos Catholici cederent, qvæ conditio ab his impleta, promiſſorum conſtantiæ etiam iſtos adſtringat, 1646.

(f) *Vid. Thuan. Lib. LXXVIII. ſub fin. ubi de Archiepiſcopis Colonienſibus à Pontificibus depoſitis.* (g) Erkl. *d.d.* Wien 20. *Febr. A.* 1583.

1646. nî Pacem aboleri velint, cujus violandæ exemplum ipſi initiumqve feciſſent. Qvin etiam Ferdinandi arbitrio litem hanc commiſiſſe Proteſtantes, exinde clarum eſſe, qvod (*g*) indecorum ſibi rati, certis limitibus facultatem ipſius cohibere, iis tantum verbis rem temperari rogaverint, qvibus Conſcientiæ ſuæ conſuli poſſe exiſtimaverant. Summam qvoqve Cæſaris atq; Imperii Poteſtatem non recte in dubium ab iis vocari, qvi ſupplicibus qvondam ad

Anno 1576. Maximilianum literis, malis ſuis medelam orantes, decernendi arbitrium etiam præter partium aſſenſum, ei aſſeruerint. Galliæ qvoqve, Poloniæ aliorumq; Regnorum atq; Rerump. experientiâ monſtrari, non protinus ad ſacros honores iter patere, qvibus ſuo ingenio Deum colere conceſſum ſit; qvin nec Parochum Evangelicos in terris Eccleſiisqve ipſorum paſſuros, qvi Auguſtana Confeſſione deſertâ Romano ritu Numen celebrare inſtituat. Non aliter igitur Juſtitiæ Pacisq; integritati conſuli poſſe, niſi Epiſcopatus Catholicis à Proteſtantibus reddantur, maxima illorum injuria, legum contemptu, & patriæ qvietis turbamine erepti.

(2) Bonorum Sacrorũ Mediatorum. At non majori modeſtiâ à Bonis ſacris propriarum ditionum abſtinuiſſe, qvi ab *immediatæ* conditionis Eccleſiis manum continere neqviverint; qvanqvam non his magis qvam illis pluri-

(g) *Declar. Evang.* §. Da aber E. Kön. Maj.

plurium Comitiorum *(h)* ipſiusqve Pacis Religionis ſanctione munitis, Evangelicis eorum tantum Bonorum ſervandorum licentiam indulgentis, qvæ Transactionis Paſſavicæ tempore ſacro jam ordini extorta poſſederint. Et qvam abſurdum fore, ſubditis Religionis ſive conſtantia ſive obſtinatione domicilium mutantibus ſua vendendi facultatem conceſſam, ſacris hominibus denegatam velle, in qvos prolixiora privilegia ipſa Numinis, cui devoti ſint, veneratio, gentium etiam barbararum religio, & Chriſtianorum præſertim Principum pietas ab omni ſeculorum antiqvitate contulerit. Et qvo colere Bona iſta à Principibus ceterisve Proceribꝰ vindicari poſſe, ab aliis pleraq;, qvam à Majoribus illorum profecta, aut induſtriâ rei domeſticæ benè curatæ adaucta? In ignominiã ſuam trahere Evangelicos, *Religionem ipſorum pro Dominii amittendi Modo haberi*, at qvanto major iſta cenſenda ſit, qva Bonis ſuis priſco Jure poſſeſſis Pontificii exturbentur, facilè æſtimaturum, ſi qvis advertere velit, qvam diſſimilia ſint, exutâ, qva qvis nitebatur, conditione, privari beneficio, qvod non niſi intuitu ejꝰ habuerat; & retenta illa, ideo qvod eam ejurare recuſet, rei ſuæ jactura mulctari. Reſtituenda ergo damna, nimia alieni cupiditate illata, in Urbibꝰ 1646.

(h) *R. J. Ratisb.* 1541. §. und damit im H. Reich. *Spir.* 1544. §. doch ſoll. §. und damit.

1646. præſertim Imperii, qvibus contra Evangelicorum regulam in Religionis negotio majoris partis ſuffragiis pauciores obligari negantium, Catholicis etiam numero ſuperioribus maximè nocitum ſit. Nobilium qvoqve ordinem, non niſi Cæſaris juſſa ſpectantium (der freye Reichs-Adel) Privilegii terminos egreſſum, Religionem pagis ſuis imperare auſum, cujus domi ſolùm exercendæ beneficium Pax Auguſtana conceſſerit, cum è contrario non ſubditi tantum Nobilium Catholicorum, eadem Imperii libertate inſignium, ſed ipſi Nobiles qvoqve in Palatino præſertim Comitatu partim ſuis ſacris prohibiti, partim ad aliena novaqve ſuſcipiunda vi metuqve adacti ſint, qvorum malorum finem ab hac qvoqve Pace expectent.

(3) Avtonomiæ. Illud verò, qvod Evangelicis, Catholicis Proceribus ſubjectis, Religionis libertatem ex Ferdinandi Decreto deberi afferatur, publica Actorum veritate refelli. Proteſtantes qvippe, ſubditis in univerſum primum, dein Nobilibus tantum atqve Anſeaticis aliisqve Urbibus credendi licentiam dari precatos, & poſtqvam id abnuerat Cæſar, ad priora petita relapſos, ſimile prioribus reſponſum tuliſſe, ad cujus ſenſum mox non niſi Imperii Ordinibus iſta Religionis Auguſtanæ facultas permanſerit. Decreto Ferdinandino, qvod Proteſtantes obtendant, non iſto tantum, ſed & longo ſatis poſt

21. Jun. 1555.

Pacem

Pacem conſtitutam tempore, alto ſilentio ob- 1646.
ruto, cujus nomen emenſis inde qvatuor ferè
luſtris demum innotuerit, à Palatinis Electoralibus Comitiis creando Cæſari habitis primum *Anno*
vulgatum, ut legibus eligendo Imperatori ferendis annecteretur; at ſpretum à Septemviris *1575.*
Eccleſiaſticis, qvi nulla Actorum fide Decretum illud probari, cauſati, Palatinorum poſtulatis obniſi ſint. Proximo poſt hæc anno Evangelicos Cæſarem repetitis precibus aggreſſos, ut Eichsfeldenſibus Moguntino parentibus, *Anno* *1576.*
tum Fuldenſis Abbatis, aliisqve Catholicorum ſubditis ad Auguſtani dogmatis regulam
vivere permitteretur; at interceſſiſſe petitioni
Catholicos, multis cum qveſtibus, Optimates
Auguſtanæ Confeſſioni addictos, homines Pontificiorum ditioni obnoxios non ad Romanæ
Eccleſiæ cultum ſolum, ſed & civile obſeqvium
abjiciendum ſvaſu, promiſſis, & profeſſis ſecretisqve auxiliis invitaſſe, eo majori iniqvitate,
qvod Catholici, res ſuas ſibi habere Evangelicis permittentes, qvibus legibus terras iſti ſuas
aut Eccleſias habeant, nullam rationem expoſcant. Et qvanqvam Imperatoris Reſcriptum, *25 Aug.*
Paci Religionis ſe inhæſurum pronunciantis, *1576.*
minus ſibi placere oſtenderint Proteſtantes, minas qvoqve denegandi contra Turcas ſubſidii *24 Sept.*
implicito tum morbo Imperatori, & brevi morituro intentantes, ni flagitatis annueret, con- *10. Oct.*

1646. ſtantem tamen propoſiti Maximilianum muneri ſuo conveniens negaviſſe, ultra Beneficia Pace conceſſa qvid largiri, culpa deſertæ proditæqve Barbaris Patriæ in iſtos rejectâ, qvi Orbis Chriſtiani ſaluti privatas rationes præhabuerint. Et verò Pacem Religionis inter Cæſarem tantum atqve Imperii Ordines contractam ad ſubditos non pertinere, non uno *(i)* argumento conſtare. Ferdinandum certe vocabulo *Statui, Imperii* vocem ideo addendam cenſuisſe, ne eo alii abuterentur ſub Provincialium Statuum (Land-Stånde) nomine in beneficii illius communionem alioqvin irre-
3. *Apr. d. ann.* pturi, omnem pacis conficiundæ operam potiꝰ poſiturum ſe teſtatum, qvam ut Ordinibus ſubjectos eo comprehendi admitteret. Qvin ipſos Evangelicos libello *(k)* qvodam, levamentum moleſtiis, qvas toleraſſe præferebant, precatos ideo mutandæ Religionis facultatem in Monaſteriis aliisqve Catholicorum ſacri Ordinis Principum Bonis, ſuis in terris ſibi arrogaſſe, qvod non Imperii Ordinum ea, ſed Provincialium atqve ſubditorum conditione haberentur. Im-
Anno 1573. perii etiam Civitates, & præ reliqvis Ulmam atqve Northuſium, iis qvi ad componenda exorta apud ſe hac in re diſſidia à Cæſare miſſi fuerant,

(i) *Replic.* 30. *Aug.* 1555. §. dergleichen Religion-Frieden. &c. (k) *Gravam. A.* 1559. §. wiewohl nun ſolcher.

fuerant, deſideria ſua hoc obtentu commen- 1646.
daſſe, qvod negatâ ſubditis credendi licentiâ, non niſi migrandi venia data ſit, iſtamqve non promiſcua largitione in omnes profuſã vel inde apparere, qvod Eqveſtri Ordini, atqve Urbibus ſoli Cæſari obſeqvium debentibus, proprio Tractatu eam impetrare neceſſum fuerit. Fuiſſe qvidem ex Catholicis Proceribꝰ, qvi ſubditis ſibi non Religionis tantum libertatem ſed & publicum cultum indulſerint, amori popularium firmando, & validisſimum ſperantes, qvo obedientes gauderent, imperium; at non aliud moderatione iſta, qvam ſibi ſuisq; ditionibus detrimentum, & ſupremi excidii metum, atqve illis reverentiæ in Principes exuendæ audaciam peperiſſe; inſveto Catholicis facinore, qvos qvanqvam adductius ab Evangelicis regnatos, obſeqvii dememiniſſe, nullo exemplo auditum ſit. Non tamen ideo minus proſcritam Romanam Religionem Proteſtantium ditionibus, ut *ita, qvi vim intulerunt, de illatâ conqverantur, & auctoritate legis contra legem agant.* Reditꝰ vero Cœnobiis ſacrisq; ædibꝰ ab Evangelicis etiam ante Transactionem Paſſavienſem occupatis debitos nihil Evangelicos attinere, eorum qvippe poſſeſſionem iſta ætate nondum adeptos. Qvoad cetera non illis ſed ſibi lamentandi materiẽ eſſe; Jurisdictionem Eccleſiaſticam in cauſis tantum, ipſum Numinis

(4) Redituum ex alieno territorio.

(5) Juris-

1646. minis cultum ſpectantibus ſuſpenſam, etiam in reliqvis ad ſe traxiſſe Evangelicos. Reliqva poſtulata notiſſimos Pacis (*l*) Auguſtanæ terminos egredi, neqve Evangelicis de illis qverendi cauſam fore, ſi Epiſcopatus raptos, qvibus oportet, reddiderint. Pacem Religionis perſpicuis verbis conſcriptam à nullis majori proterviâ atqve perverſe magis explicatam corruptamqve, qvam ab Evangelicis Scriptóribus, rerum Imperii atqve internâ Actorum notitiâ ut plurimum deſtitutis, qvorum audacia provocatos forſan Catholicos, alia ſcripta oppoſuiſſe, in vim tamen publicam non valitura. Edictum Ferdinandi (*m*) ipſa Evangelicorum confeſſione legitimum probari, qvi Imperatori hanc ſententiæ ferendæ poteſtatem iteratis vicibus adſtruentes, eos, qvorum interſit, ſufficienter jam pridem auditos ſtatuerint, cum Ferdinandum II. pronunciandæ tandem ſententiæ admonuiſſent. Mirum certè non immerito videri, omnem in hiſce rebus Cæſari facultatem abrogatam eos velle, qvi de Ferdinandi I. Decreto, qvanqvam falſi, tam prolixe glorientur.

[Margin: dictionis Eccleſiaſticæ.]

[Margin: (6) Scriptorũ contra Pacem religionis.]

(7) Ut autem in Conſultationibus publicis Pauciorum placitis plurium ſuffragia prævaleant, Gen-

[Margin: (7) Majorum t otorum.]

(l) *Pac. Rel.* §. damit auch obberührter. *Verb.* wider der *A.C. Religion* Glauben *&c.* (m) *Rel.* l. 1544. §. Als wie aber. *Duplic. Evang. A.* 1555. §. da aber E. K. M. 1559. 66. 94. 1620.

Gentium conſenſu, Germaniæ (n) legibus, ipſaqve ſalutis publicæ expediundæ neceſſitate monſtrari, cum in contrarias opiniones ſciſſis nihil reſtet, qvam ut pauciores pluribꝰ cedant. Hoc uno ſtare populorum imperia, ſua mole ruitura, niſi conſiliorum robore contineantur, qvibus ratio conſtare non poſſit, niſi æqvali ſuffragantium conditione majorem numerum minor ſeqvatur. Arctis nimium limitibus ab Evangelicis circumſcriptos caſus, qvibus plurium ſententiam valere oporteat, latius multo protendendam, ni publicis conſiliis vim, adeoqve ſuæ Reip. fundamenta convelli velint. Iſtis etiam negotiis, de qvibus Imperii leges nihil præſcripſerint, neqve conventione partium exitum reperire qveant, ſolenne Catholicis, patriisqve Conſtitutionibus congruum eſſe, ut Cæſaris arbitrio ſubmiſſa ejus Decreto finem accipiant. 1646.

Ceterum ipſo Pacis Auguſtæ ſancitæ anno ex Electorum, Principum atqve reliqvorum Procerum Ordinibus delectos, qvi certa Reip. nego- (8) Deputatorũ Imp.

(n) *Rel.* J. 1512. §. Es ſollen. *ibi*: und was dieſelben oder der mehrer Theil. 1521 §. würde ſich. §. und denn ſo durch den mehrern Theil beſchloſſen worden / Folge thun. 1522. §. welcher Geſtalt. *verb.* und wie ſie alle/ oder der mehrer Theil unter Ihnen beſchloſſen. 1542. §. und dieſem. § und was mit den mehrern beſchloſſen wird. 1555. §. und damit die Obriſte/ *iisdem verbis*. 1559. §. dieſen Beſchwerden. 1576. §. da dann die Sachen. 1594. §. da dann die &c.

1646. negotia curarent, ex qvo nihil immutandum. Neqve uſu receptum, ut pari numero ſeligerentur, qvi in Comitiis officia comuni ceterorũ nomine expediunda obirent; in qvo itidem, niſi ex Comitiorum decreto nil innovandum.

(9) Donaverdæ Reſtitutionis. Donaverdam juſta Cæſaris ſententia proſcriptam, pervicaciæ pœnam tuliſſe, neq; ſermoni de reſtitutione illius prius locum eſſe, qvam Bojoaro de ſumptibus ſatisfiat, qvos ſententiæ exeqvendæ impenderit, in cujꝰ novam accipi non debere Rudolphi promiſſa, Catholicis qvidem ignota.

(10) Adminiſtrationis Juſtitiæ. Qvæ de novis Tribunalibus condendis allata fuerint, Evangelicorum poteſtatem excedere, ad Comitia qvippe ableganda; qvanqvam jam Francofurti à Delectis conſilia ſatis commoda hanc in rem prolata eſſe, ipſi Proteſtantes ſua confeſſione agnoſcant.

Deliberationes Principum Collegii ſuper Propoſ Regiis & Reſponſo Cæſareorũ. *Seſſ. publ.* II. Ne vero ſuas tantum lites agitarent utrarumq; partium Proceres, rei ſummæ incurioſi, ipſos Pacis libellos à Gallis Svecisqve Cæſareis oblatos, horumq; ad eos Reſponſa deliberationis materiem ſumpſere; iſtorum qvi Oſnabrugæ degebant, Senatu IX. Cal. Februar. primum coacto, qvo poſt nuncupata pro felici Tractationis ſucceſſu Vota, repetitas ab iis contradictionum de honeſtiori loco formulas; qvibus poſt alios ſedere moleſtum eſt, aliaqve primis Germanorum publice coëuntium Congreſſibus ſolita, nihil actum, qvam

qvod

qvod Evangelici, qvæ ob admiſſum Magdeburgium caviſſe ſupra retulimus, iterato ſermone confirmavere; & Monaſterienſes communi omnium indignatione traducti, qvod de Modo Tractandi Senatus conſulto absqve Oſnabrugenſibus facto, non diſqviſitioni illud ſed aſſenſui tantum præſtando transmiſerant.

1646. 1. 24. Jan. Seſſ. 2. 26. Jan.

III. Minori concordiâ Qvæſtio agitata, an geſti contra Imperium belli invidiâ premi debeant Galli Sveciq;; qvibus illam Cæſareorum Reſponſum impegerat; acriter contendente Auſtriaco, qvi in Concilio Principum Cæſareas partes, mutato in ArchiDuces nomine ſuſtinebat, non niſi pro hoſtibus Imperii judicandos, qvos arma Cæſari, Imperio, eiq; fidis Proceribꝫ intuliſſe ſupra omnem Annalium fidem totius Germaniæ calamitates edoceant, cunctorum oculis ſenſibusqve expoſitæ; prolato præſertim ultra Pacem Pragenſem bello, qva omnes fere Imperii Ordines in gratiam cum ſummo Principe redierint. Nec enim amicorum munere fungi, qvi non alienos à conjunctis, non ſocios ab inimicis diſcernentes, loca Dominis erepta ſuo milite detineant, omniqve vexationum genere pro redimendis incendiorum, populationum aliorumq; nominum damnis immeritos affligent, & cetera hoſtibus ſolita non in eos ſolum uſurpent, qvibus mediarum partium

Seſſ. 3. 27. ejusd.

Bellum Gallorum & Svecorum an contra Imperium. Sententia Auſtriaci.

1646. tium gratiam fecerint, ſed & qvos ſibi addictos amicorum nomine compellent. Adeone ſtupidum orbem exiſtiment, ut amicos ſe Germaniæ ei perſvaſuros credere audeant, cujus Principem, Proceres, Civesqve crudeliſſimis armis infeſtent. Ideam ſcilicet Imperii fingere, ratione tantum aut inſanis potius inſomniis conſtantem. Abſurdum eſſe, ſibi mutuaqve invicem contradictione adverſum, bellum cum Proteſtantibus inficiari, eorum tamen ditiones ſibi ſeu in prædam belli ſive pretium pacis depoſcere. Cum Cæſare certe, Catholicisqve fœdere colligatis (*Ligiſtis*) ſibi id intercedere Svecos profiteri, à qvibus, cum majorem Imperii portionem conficiant, merito rei nomen imponi. Solus Auſtrio Bojoarus, Cæſari belli ſocietate conjunctus, adſenſit, ceteri ſententiam Herbipolenſis atqve Magdeburgii ſecuti, ſilentio prætereunda cenſuere, qvorum invidiam Sveci publicis Scriptis amoliti, prolixe teſtati ſint, in iſtos tantum ſeſe arma induiſſe, qvicunqve aut aperti hoſtes, aut illatas ipſis ſociisve injurias, hortatu, auxilio, adſenſu ſuum crimen feciſſent; nec enim hoſtes ſibi obtrudi paſſuros, qvos amicorum nomine colant, neq; etiam infeſti Imperio animi ſignum eſſe ſtudium illud, qvod procurandæ Germaniæ qvieti tanto ardore oſtentent. Pacis conciliandæ negotium ſuis difficultatibus jam ſatis involutum

Bavari.

Diverſa ceterorum.

inutili

verborum contentione non ultra intricandum. 1646.
In ejusmodi arduis negotiis multa ſimulanda, diſſimulanda plura, eamqve nunc temporum ſortem eſſe, qvibus ſepoſitis vocabulorum jurgiis mature conſulta ſtrenue exeqvi oporteat.

IV. Cæterum Hiſpani qvoqve nomen, qvem inter Sveciæ hoſtes Cæſarei Reſponſo ſuo citaverant, expungendum, communi ſuffragio, etiam Auſtriaco non abnuente, decretum eſt; qvi qvanqvam Catholici Regis præſidia locis ultra Rhenum inſeſſis à Svecis ejecta, & eadem Hiſpanicæ Auſtriacæqve Gentis Jura memoraret, æqvum tamen ipſe ducebat, Hiſpanis, qvibus amicis ſe uti Sveci jactabant, arbitrium relinqvi, qvo Jure locove iſtos ſibi habendos exiſtimarent.

Ad Art. 2. An contra Hiſpanos?

V. De eo qvoqve qvæſitum, qvid reſpondendum Svecis, Cæſareanorum verba explicari ſibi petentibus, qvibus Tractatus Schœnbeckiani meminerant; Evangelicis, qvi in communem unius ſuffragii formam jam diu conſenſerant, omittendam ejus mentionem ſvadentibus, qvo ut imperfecto Sveci obſtringi non poſſint, neqve Ordines Imperii velint, ut cui aſſenſum, qvem ne rogati qvidem fuerint, nunqvam adhibuerant, adſtipulante etiam Vorburgio Herbipolenſi; Auſtrio, Bojoaro, atqve Baſileenſi contra differentibus, Tractatu iſto, qvanqvam ad exitum non perducto, ipſa

De Tractatibus Schœnbeckianis.

P tamen

1646. tamen Svecorum Propoſitione nominato oſtendi poſſe, qvibus conditionibus Pacem reſumere, Partibus jam olim placuerit.

Seſſ. 4. *29. Jan.* Amneſtia. VI. Difficillima de Amneſtia diſceptatio fuit, qvam ad motuum Bohemicorum exordia trahi volebant Sveci, Cæſareis contra à Svecici belli initiis eam auſpicandam dicentibus. Et verò jam ante Tractatus Weſtphalicos tentavere Cæſarei, an oblata aliqva Amneſtiæ ſpecie Ordinum animos Svecorum partibus abſtrahere poſſent, facilius in illos qvæ vellent ſe decreturos rati, ſi horum fœdere deſtituti nullo contra Imperatorem præſidio niterentur. Svecos qvoqve minori opera debellandos, aut Germania ſaltem pellendos, Imperii Procerum opibus, viris, favore nudatos. Ita bello hos, illos Pace ſubigendos ſperaverant. Pertinuit huc Pragenſis Pacis invitamentum, ſempiternam præteritorum oblivionem iis offerentis, qvibuscunqve intra decem dierum ſpatium, ex qvo ſancitam eam comperiſſent, ad Cæſaris gratiam, debitumqve obſeqvium reverti luberet, impoſita Imperii Optimatibus inter alias conditione, junctis Imperatori viribus armisqve Svecos Germaniâ amovendi, ſi ſponte migrare abnuerent. Neqve irritæ omnino artes Evangelicis pelliciendis Cæſari ceſſerant, qvi qvanqvam etiam ſecurorum alias metuentes, (Pax Pragenſis.)

& hic qvoqve ſubdola Imperatoris atqve Catholicorum molimina veriti, iſtâ tamen Pacis umbra ſe deludi ſiverant, qvanqvam beneficio ejus non Palatini tantum Bohemiqve, ſed & Transfugæ, qvi ejuratâ Cæſaris militia, nec impetrata miſſione hoſtibus acceſſerant, tum Fridlandicæ Conjurationis populares, & præterea Dux Wirtembergius, Marchio Durlacenus, Oetingenſes, Lœvvenſteinii, Erbacenſes, Wiedani, Hanovii, Iſenburgii, tum Maximilianus Pappenheimius & Fridericus Hohenloius Comites atqve Baro Eberſteinius excluderentur, aditum ad eam non habituri, niſi Cæſaris ad miſericordiam verterent. Gvilielmo tamen Haſſo venia data, ſi obſeqvii in futurum fideiq; conſtantiam expoſita cautione ſponderet. At is gratiam illam adſpernatus, ſociatis cum Bernhardo Saxone armis, ſolus fere Germaniæ Principum rem Svecicam, tanta ceterorum defectione labantem ſuſtinuit, illiusq; exemplo etiam eorum fides nutabat, qvos totos ſuos feciſſe Cæſar crediderat. At hic ſpe ſua frustratus, nova Amneſtiæ (o) formula Comitiis Auguſtæ Tiberii cöactis ſuſpicaces Procerum animos conciliare ſibi conatus, cum ne hac qvidem viâ ſe multum promoviſſe conſpiceret, qvod vires illius conditione tuendarum contra

1646.

Ratisbonenſis A. 1641.

P 2 Sve-

(o) *V. Edict. Cæſar. de Generali Amneſtia, ap. Lundorp. Tom. V. Lib. I. c. 149.*

1646. Emendata 17 May. 22 Sept. 1644. Svecos alioſqve Germaniæ hoſtes Cæſaris partium ſuſpenderat, ad Legatorum Electoralium, Delectorumq; Imperii preces abſolutam effecit, ſervatis tamen exceptionibus, qvibus reſtitutionis neceſſitatem effugerent, qvi alioqvin ad res Dominis ſuis reddendas obligabantur.

Approbata à Catholicis. VII. Hanc ergo obtinendæ atqve ſtabiliendæ Paci ſufficere jactantes Catholici, aliâ opus eſſe pernegabant; Univerſos qvippe eâ comprehendi, ut nulla de ipſius anguſtia lamentandi cauſa ſuperſit. Exceptiones ad Mediatos ſpectare, qvibus eas denegare injuſtum foret. Separatam Palatini cauſam proprio Tractatu peragendam. Inauditum Gentibus eſſe, vim Amneſtiæ ultra belli tempora protendi, cui componendo mutua injuriarum damnorumq; oblivio ſanciatur. At verò arma Svecica, qvibꝰ avertendis de Pace tractetur, Anno M.DCXXX. Germaniæ demum illata eſſe, neminem ignorare. Ipſum Guſtavum Adolphum Sveciæ Regem, intemerata ſibi cum Imperio amicitiæ Jura fuiſſe, priusqvam armatus illud intraſſet, edito in publicum libello profeſſum eſſe, qvo ſuſcepti contra Cæſarem belli cauſas retulerit. Svecorum etiam Legatos à Prutenico Bello inimicitiarũ in Auſtriacos initia arceſſentes, nullam ſibi ante hac rei Germanicæ curam fuiſſe, teſtificatos. Neqve igitur Amneſtiâ opus, ubi

bellum

bellum non fuerit. Qvæ autem Cæſari cum Ordinibus interceſſerint controverſiæ, Pragenſi Pace ſublatas. At verò, ſi Svecis obtemperandum, omnes ſententias, & inaudito fere per omnes temporum ætates exemplo cuncta Ferdinandi II. Acta ſummo defuncti dedecore, partiumqve, pro qvibus pronunciaverit, damno abolenda fore. Neqve enim Reip. proficua exiſtimanda eſſe, judiciorum perturbationes, rerum judicatarum infirmationes, reſtitutionē damnatorum: qvi qvidē civitatum afflictarum perditis jam rebus ſoleat eſſe exitus. Ipſos etiam Svecos Tractatu Schœnbeckiano, qvanqvam idem temporis initium Amneſtiæ ſtatui primô cupiverant, ceſſiſſe tamen poſtulato, modo iſtis qvoqve ejus copia fieret, qvos Pax Pragenſis ſecluſerat. Nec omiſſum qvidqvam formulâ Ratisbonenſi, qvod ad fidam Amneſtiam pertineat. Palatinam atqve Bohemorum Rebellionem vix ipſis qvi fecere laudatam, communi Imperii Procerum ſententiâ etiam Gallo probatâ, damnatam. Cum Wirtembergio nullam litem ſupereſſe, & Durlacenam Domum, (qvanqvam id Legatus ejus negabat) atqve Naſſaviam Saræpontanam indulta reſtitutione Cæſari placatam. Nec cœteros, ſi qvi Imperatore adhuc infenſo utantur, aut immerita calamitate ſe plexos exiſtiment, omni beneficio arceri, qvod tamen ex- 1646.

1646. nibus robur, Reip. tranqvillitatem, ſingulisq; pacis fiduciam conſtituram, ſi qvæ omnium ſuffragiis decreta ſunt, paucorum audacia deſtruat.

Improbata ab Evangelicis. IIX. At in diverſa nitentes Evangelici, (Darmſtattino excepto, qvi ut bello, ſic hoc etiam negotio medias partes præferebat,) imbecillitatem Imperii allegabant, qva accipiendis, qvas Sveci præſcripſerant, conditionibus, ingruente qvippe ſupremi exitii periculo Rempublicam adigi oſtendebant. Jam Comitiis Ratisbonenſibus eam plerorumqve Procerum animis opinionem inſediſſe, nullam ab armis, omnem à pace ſalutem impetrandam eſſe. At invalidius jam multo Imperii robur, Regibus contra non unius Urbis munimentive, ſed Provinciarum aliqvot acceſſione adauctis. Ipſius Chriſti monitis obſeqvi, qvi qvantum inferior adverſario ſit, perpendens, petendæ Pacis conſilium ſumat, qvæ nulla à Svecis expectanda ſit, niſi data Amneſtia, qvam expoſtulent; liberæ ſcil. virtutis, & ſine præſcriptione veniæ, nullisq; conditionum limitibus circumſcriptam. Et qvanqvam omnia ad Statum Anni M. DC. XVIII. reducere, inter ea ipſi habeant, qvæ fieri neqveant; Immenſæ qvippe æſtimationis eſſe mobilia bona, à tempore iſto direpta, damnaqve tam ſacris qvam aliis ædibus prædiisqve illata, qvæ publicæ utilitati condonaturi ſint, qvi

qvi toleraverint: immobilia tamen Bona Juraq; tam ſacra qvàm civilia meritò eò reſtitui, unde per ſævam Pacem, Belliqve caſus exciderint. Civilem Bohemiæ Statum à ſe jam non ſollicitari, at Religionis jactura ob paucorum crimen ceteros plecti, qvibus nulla delicti ſocietas, iniqvum, & Auſtriaca benignitate indignum, cui etiam iſtis, qvi peccaverant, impetrandæ calamitates ſufficere poſſent, qvas extremas diuturno exilio miſeriisqve jactati pertulerint. Pace Pragenſi Regibus adeo exoſâ ſtari non poſſe, ni Remp. non modo labantem, ſed prono caſu ruentem adſpicere lubeat. Errore aut proprii affectus fraude decipi Pontificios; qvi ſolis Evangelicis Amneſtiam neceſſariam putantes cuncta recte atqve ex ordine ſe feciſſe exiſtiment, qvæ ab Anno M. DC XIIX. non in has minus qvàm ipſas Imperii leges commiſerint. Certe Evangelicos ab adverſariis perpulſos, fortunam belli experiri. Duraſſe aliqvantum Proceribus patientiam. Tandem continuis fermè hoſpitiis, rapinis, aliisq; paris calamitatis generibus agitatos vexatosq;, cum alia remedia non ſuppeterent, defenſionem circumſpectaſſe, qvanqvam irritamentum potius acerbioris belli, qvam medicinam eam expertos, adhuc tanta malorum mole fatiſcere. Ipſum Cæſarem multa Reip. inſtitutis contraria hactenus eveniſſe, & neceſſitate tantum

1646.

Ex d. Protoc.

1646. negotia curarent, ex qvo nihil immutandum. Neqve uſu receptum, ut pari numero ſeligerentur, qvi in Comitiis officia comuni ceterorũ nomine expediunda obirent; in qvo itidem, niſi ex Comitiorum decreto nil innovandum.

(9) Donaverdæ Reſtitutionis. Donaverdam juſta Cæſaris ſententia proſcriptam, pervicaciæ pœnam tuliſſe, neq; ſermoni de reſtitutione illius prius locum eſſe, qvam Bojoaro de ſumptibus ſatisfiat, qvos ſententiæ exeqvendæ impenderit, in cujꝰ novam accipi non debere Rudolphi promiſſa, Catholicis qvidem ignota.

(10) Adminiſtrationis Juſtitiæ. Qvæ de novis Tribunalibus condendis allata fuerint, Evangelicorum poteſtatem excedere, ad Comitia qvippe ableganda; qvanqvam jam Francofurti à Delectis conſilia ſatis commoda hanc in rem prolata eſſe, ipſi Proteſtantes ſua confeſſione agnoſcant.

Deliberationes Principum Collegii ſuper Propoſ. Regiis & Reſponſo Cæſareorũ. *Seſſ. publ.*

II. Ne vero ſuas tantum lites agitarent utrarumq; partium Proceres, rei ſummæ incurioſi, ipſos Pacis libellos à Gallis Svecisqve Cæſareis oblatos, horumq; ad eos Reſponſa deliberationis materiem ſumpſere, iſtorum qvi Oſnabrugæ degebant, Senatu IX. Cal. Februar. primum coacto, qvo poſt nuncupata pro felici Tractationis ſucceſſu Vota, repetitas ab iis contradictionum de honeſtiori loco formulas, qvibus poſt alios ſedere moleſtum eſt, aliaqve primis Germanorum publice coëuntium Congreſſibus ſolita, nihil actum, qvam

qvod

qvod Evangelici, qvæ ob admiſſum Magde- 1646.
burgium caviſſe ſupra retulimus, iterato ſer- 1.24.
mone confirmavere; & Monaſterienſes com- Jan.
muni omnium indignatione traducti, qvod Seſſ. 2.
de Modo Tractandi Senatus conſulto absqve 26. Jan.
Oſnabrugenſibus facto, non diſqviſitioni illud ſed aſſenſui tantum præſtando transmiſerant.

III. Minori concordiâ Qvæſtio agitata, an geſti contra Imperium belli invidiâ premi debeant Galli Sveciq; ; qvibus illam Cæſareorum Reſponſum impegerat; acriter contendente Auſtriaco, qvi in Concilio Principum Cæſareas partes, mutato in ArchiDuces nomine ſuſtinebat, non niſi pro hoſtibus Imperii judicandos, qvos arma Cæſari, Imperio, eiq; fidis Proceribꝫ intuliſſe ſupra omnem Annalium fidem totius Germaniæ calamitates edoceant, cunctorum oculis ſenſibusqve expoſitæ; prolato præſertim ultra Pacem Pragenſem bello, qva omnes fere ImperiiOrdines in gratiam cum ſummo Principe redierint. Nec enim amicorum munere fungi, qvi non alienos à conjunctis; non ſocios ab inimicis diſcernentes, loca Dominis erepta ſuo milite detineant, omniqve vexationum genere pro redimendis incendiorum, populationum aliorumq; nominum damnis immeritos affligent, & cetera hoſtibus ſolita non in eos ſolum uſurpent, qvibus mediarum partium

Seſſ. 3. 27. ejusd.

Bellum Gallorum & Svecorum an contra Imperium. Sententia Auſtriaci.

1646. tium gratiam fecerint, ſed & qvos ſibi addictos amicorum nomine compellent. Adeone ſtupidum orbem exiſtiment, ut amicos ſe Germaniæ ei perſvaſuros credere audeant, cujus Principem, Proceres, Civesqve crudeliſſimis armis infeſtent. Ideam ſcilicet Imperii fingere, ratione tantum aut inſanis potius inſomniis conſtantem. Abſurdum eſſe, ſibi mutuaqve invicem contradictione adverſum, bellum cum Proteſtantibus inficiari, eorum tamen ditiones ſibi ſeu in prædam belli ſive pretium pacis depoſcere. Cum Cæſare certe, Catholicisqve fœdere colligatis (*Ligiſtis*) ſibi id intercedere Svecos profiteri, à qvibus, cum majorem Imperii portionem conficiant, merito rei nomen
Bavari. imponi. Solus Auſtrio Bojoarus, Cæſari belli
Diverſa ceterorum. ſocietate conjunctus, adſenſit, ceteri ſententiam Herbipolenſis atqve Magdeburgii ſecuti, ſilentiò prætereunda cenſuere, qvorum invidiam Sveci publicis Scriptis amoliti, prolixe teſtati ſint, in iſtos tantum ſeſe arma induiſſe, qvicunqve aut aperti hoſtes, aut illatas ipſis ſociisvè injurias, hortatu, auxilio, adſenſu ſuum crimen feciſſent; nec enim hoſtes ſibi obtrudi paſſuros, qvos amicorum nomine colant, neq; etiam infeſti Imperio animi ſignum eſſe ſtudium illud, qvod procurandæ Germaniæ qvieti tanto ardore oſtentent. Pacis conciliandæ negotium ſuis difficultatibus jam ſatis involutum

inutili

verborum contentione non ultra intricandum. 1646,
In ejusmodi arduis negotiis multa ſimulanda, diſſimulanda plura, eamqve nunc temporum ſortem eſſe, qvibus ſepoſitis vocabulorum jurgiis mature conſulta ſtrenue exeqvi oporteat.

Ad Art. 2. An contra Hiſpanos?

IV. Cæterum Hiſpani qvoqve nomen, qvem inter Sveciæ hoſtes Cæſarei Reſponſo ſuo citaverant, expungendum, communi ſuffragio, etiam Auſtriaco non abnuente, decretum eſt; qvi qvanqvam Catholici Regis præſidia locis ultra Rhenum inſeſſis à Svecis ejecta, & eadem Hiſpanicæ Auſtriacæqve Gentis Jura memoraret, æqvum tamen ipſe ducebat, Hiſpanis, qvibus amicis ſe uti Sveci jactabant, arbitrium relinqvi, qvo Jure locove iſtos ſibi habendos exiſtimarent.

De Tractatibus Schœnbeckianis.

V. De eo qvoqve qvæſitum, qvid reſpondendum Svecis, Cæſareanorum verba explicari ſibi petentibus, qvibus Tractatus Schœnbeckiani meminerant; Evangelicis, qvi in communem unius ſuffragii formam jam diu conſenſerant, omittendam ejus mentionem ſvadentibus, qvo ut imperfecto Sveci obſtringi non poſſint, neqve Ordines Imperii velint, ut cui aſſenſum, qvem ne rogati qvidem fuerint, nunqvam adhibuerant, adſtipulante etiam Vorburgio Herbipolenſi; Auſtrio, Bojoaro, atqve Baſileenſi contra differentibus, Tractatu iſto, qvanqvam ad exitum non perducto, ipſa

1646. tamen Svecorum Propoſitione nominato oſtendi poſſe, qvibus conditionibus Pacem reſumere, Partibus jam olim placuerit.

Seſſ. 4. *29. Jan.* Amneſtia. VI. Difficillima de Amneſtia diſceptatio fuit, qvam ad motuum Bohemicorum exordia trahi volebant Sveci, Cæſareis contra à Svecici belli initiis eam auſpicandam dicentibus. Et verò jam ante Tractatus Weſtphalicos tentavere Cæſarei, an oblata aliqva Amneſtiæ ſpecie Ordinum animos Svecorum partibus abſtrahere poſſent, facilius in illos qvæ vellent ſe decreturos rati, ſi horum fœdere deſtituti nullo contra Imperatorem præſidio niterentur. Svecos qvoqve minori opera debellandos, aut Germania ſaltem pellendos, Imperii Procerum opibus, viris, favore nudatos. Ita bello hos, illos Pace ſubigendos ſperaverant. Pertinuit huc Pragenſis Pacis invitamentum, ſempiternam præteritorum oblivionem iis offerentis, qvibuscunqve intra decem dierum ſpatium, ex qvo ſancitam eam comperiſſent, ad Cæſaris gratiam, debitumqve obſeqvium reverti luberet, impoſita Imperii Optimatibus inter alias conditione, junctis Imperatori viribus armisqve Svecos Germaniâ amovendi, ſi ſponte migrare abnuerent. Neqve irritæ omnino artes Evangelicis pelliciendis Cæſari ceſſerant, qvi qvanqvam etiam ſecurorum alias metuentes, Pax Pragenſis.

&

& hic qvoqve ſubdola Imperatoris atqve Catholicorum molimina veriti, iſtâ tamen Pacis umbra ſe deludi ſiverant, qvanqvam beneficio ejus non Palatini tantum Bohemiqve, ſed & Transfugæ, qvi ejuratâ Cæſaris militia, nec impetrata miſſione hoſtibus acceſſerant, tum Fridlandicæ Conjurationis populares, & præterea Dux Wirtembergius, Marchio Durlacenus, Oetingenſes, Lœvvenſteinii, Erbacenſes, Wiedani, Hanovii, Iſenburgii, tum Maximilianus Pappenheimius & Fridericus Hohenloius Comites atqve Baro Eberſteinius excluderentur, aditum ad eam non habituri, niſi Cæſaris ad miſericordiam verterent. Gvilielmo tamen Haſſo venia data, ſi obſeqvii in futurum fideiq; conſtantiam expoſita cautione ſponderet. At is gratiam illam adſpernatus, ſociatis cum Bernhardo Saxone armis, ſolus fere Germaniæ Principum rem Svecicam, tanta ceterorum defectione labantem ſuſtinuit, illiusq; exemplo etiam eorum fides nutabat, qvos totos ſuos feciſſe Cæſar crediderat. At hic ſpe ſuâ fruſtratus, nova Amneſtiæ (o) formula Comitiis Auguſtæ Tiberii cöactis ſuſpicaces Procerum animos conciliare ſibi conatus, cum ne hac qvidem viâ ſe multum promoviſſe conſpiceret, qvod vires illius conditione tuendarum contra Sve-

1646. Ratisbonenſis A. 1641.

(o) *V. Edict. Cæſar. de Generali Amneſtia, ap. Lundorp. Tom. V. Lib. I. c. 149.*

1646. Emendata 17 *May.* 22 *Sept.* *1644.* Svecos alioſqve Germaniæ hoſtes Cæſaris partium ſuſpenderat, ad Legatorum Electoralium, Delectorumq; Imperii preces abſolutam effecit, ſervatis tamen exceptionibus, qvibus reſtitutionis neceſſitatem effugerent, qvi alioqvin ad res Dominis ſuis reddendas obligabantur.

Approbata à Catholicis. VII. Hanc ergo obtinendæ atqve ſtabiliendæ Paci ſufficere jactantes Catholici, aliâ opus eſſe pernegabant; Univerſos qvippe eâ comprehendi, ut nulla de ipſius anguſtia lamentandi cauſa ſuperſit. Exceptiones ad Mediatos ſpectare, qvibus eas denegare injuſtum foret. Separatam Palatini cauſam proprio Tractatu peragendam. Inauditum Gentibus eſſe, vim Amneſtiæ ultra belli tempora protendi, cui componendo mutua injuriarum damnorumq; oblivio ſanciatur. At verò arma Svecica, qvib9 avertendis de Pace tractetur, Anno M.DCXXX. Germaniæ demum illata eſſe, neminem ignorare. Ipſum Guſtavum Adolphum Sveciæ Regem, intemerata ſibi cum Imperio amicitiæ Jura fuiſſe, priusqvam armatus illud intraſſet, edito in publicum libello profeſſum eſſe, qvo ſuſcepti contra Cæſarem belli cauſas retulerit. Svecorum etiam Legatos à Prutenico Bello inimicitiarũ in Auſtriacos initia arceſſentes, nullam ſibi ante hac rei Germanicæ curam fuiſſe, teſtificatos. Neqve igitur Amneſtiâ opus, ubi bellum

bellum non fuerit. Qvæ autem Cæſari cum Ordinibus interceſſerint controverſiæ, Pragenſi Pace ſublatas. At verò, ſi Svecis obtemperandum, omnes ſententias, & inaudito fere per omnes temporum ætates exemplo cuncta Ferdinandi II. Acta ſummo defuncti dedecore, partiumqve, pro qvibus pronunciaverit, damno abolenda fore. Neqve enim Reip. proficua exiſtimanda eſſe, judiciorum perturbationes, rerum judicatarum infirmationes, reſtitutionẽ damnatorum: qvi qvidẽ civitatum afflictarum perditis jam rebus ſoleat eſſe exitus. Ipſos etiam Svecos Tractatu Schœnbeckiano, qvanqvam idem temporis initium Amneſtiæ ſtatui primô cupiverant, ceſſiſſe tamen poſtulato, modo iſtis qvoqve ejus copia fieret, qvos Pax Pragenſis ſecluſerat. Nec omiſſum qvidqvam formulâ Ratisbonenſi, qvod ad fidam Amneſtiam pertineat. Palatinam atqve Bohemorum Rebellionem vix ipſis qvi fecere laudatam, communi Imperii Procerum ſententiâ etiam Gallo probatâ, damnatam. Cum Wirtembergio nullam litem ſupereſſe, & Durlacenam Domum, (qvanqvam id Legatus ejus negabat) atqve Naſſaviam Saræpontanam indulta reſtitutione Cæſari placatam. Nec cœteros, ſi qvi Imperatore adhuc infenſo utantur, aut immerita calamitate ſe plexos exiſtiment, omni beneficio arceri, qvod tamen ex- 1646.

1646. petere non debeant, qvi cum illo in gratiam jam reverſi, concordiæ leges non Pragenſi tantum Pactione, ſed & Comitiali Decreto adprobaverint, qviqve adeò aliâ novaqve Amneſtia non indigeant. Ceterum Auguſtanam rem ad Gravaminum tractationem pertinere. Egræ Urbis, Exulumqve Auſtriacorum negotium nihil cum Svecico bello communionis habere, eosq; in Comitiis Ratisbonenſibus Ordinum adſenſu Amneſtiâ ſe motos, qvos ne terris ſuis Imperator reciperet, publicis precibus Provinciarum Auſtriacarum Proceres flagitarint. *Anno 1635.* Qvin oblatam à Ferdinando II. confirmationem Privilegiorum in Religionis libertatem conceſſorum (Majeſtät-Brieffe noſtri vocant) adſperniatos Exules, ipſoqve Diplomate Cæſari remiſſo, cæptæ rebellioni inſtitiſſe. Non difficilem tamen Cæſarem experturos Svecos, qvando unum alterumve Nobilium iſtorum clementiæ ejus commendarent. Ceterum falſos eſſe, qvi Amneſtiam hanc belli irritamentum obtendant. Svecicum enim Anno M.DCXXX. demum cœpiſſe, at internas diſcordias proximis à Transactione Paſſavienſi temporibus natales ſuos imputare. Poſt Bohemicos motus compoſitos, confectum bellum Durlacenum, Halberſtadienſe Chriſtiani Brunſvicenſis morte, Danicumqve pace mutatum eas demum con-

controverſias qvietem Germaniæ perrupiſſe, 1646.
qvæ Catholicorum atqve Proteſtantium animos vetuſtiori multò ſimultate commiſerint.
Ex harum tranſactione, non computatione
temporis ſtabilem pacem arceſſendam. Eam
certe firmam credi non debere, qvæ immeritis
plurimorum damnis, ad certi anni menſuram
ſanciatur. Neqve enim remedium id malorum, ſed novi belli incitamentum fore, nec dignitatibus hos, terris, Juribusve ſuis adeò facile in gratiam eorum ceſſuros, qvi alienarum rerum cupidine laborent. Et qvot facinora
impunita manſura, ſi pari oblivione cuncta
ab iſto tempore patrata transmitterentur;
inſigni Reip. noxâ, cui ab improbis nulla
qvies, niſi pœnarum acerbitate cohibeantur.
Invenire æmulos etiam infelicem neqvitiam,
qvid ſi floreat vigeatqve? Non priorum tantum temporum monumentis, ſed & proximæ
ætatis exemplis edoceri, Gallorum etiam
Svecorumqve inteſtinos tumultus non adeo
promiſcua Amneſtia tranſactos, ut cunctorum ſcelerum veniam omnes pariter tulerint.
Nec Paſſavienſem tranſactionem ſuis limitibus caruiſſe. Præterea ſummo cum Imperii
dedecore conjunctum fore, ad perpetuam nobiliſſimæ Reip. infamiam duraturo, perlatas publicis comitiis leges exterorum arbitrio retractari; neqve ſuum conſtitutio-

Ex Protoc. Monaſter. d. 31. Jan. 10. Feb.

1646. nibus robur, Reip. tranqvillitatem, ſingulisq; pacis fiduciam conſtituram, ſi qvæ omnium ſuffragiis decreta ſunt, paucorum audacia deſtruat.

Improbata ab Evangelicis. IIX. At in diverſa nitentes Evangelici, (Darmſtattino excepto, qvi ut bello, ſic hoc etiam negotio medias partes præferebat,) imbecillitatem Imperii allegabant, qva accipiendis, qvas Sveci præſcripſerant, conditionibus, ingruente qvippe ſupremi exitii periculo Rempublicam adigi oſtendebant. Jam Comitiis Ratisbonenſibus eam plerorumqve Procerum animis opinionem inſediſſe, nullam ab armis, omnem à pace ſalutem impetrandam eſſe. At invalidius jam multo Imperii robur, Regibus contra non unius Urbis munimentive, ſed Provinciarum aliqvot acceſſione adauctis. Ipſius Chriſti monitis obſeqvi, qvi qvantum inferior adverſario ſit, perpendens, petendæ Pacis conſilium ſumat, qvæ nulla à Svecis expectanda ſit, niſi data Amneſtia, qvam expoſtulent; liberæ ſcil. virtutis, & ſine præſcriptione veniæ, nullisq; conditionum limitibus circumſcriptam. Et qvanqvam omnia ad Statum Anni M. DC. XVIII. reducere, inter ea ipſi habeant, qvæ fieri neqveant; Immenſæ qvippe æſtimationis eſſe mobilia bona, à tempore iſto direpta, damnaqve tam ſacris qvam aliis ædibus prædiisqve illata, qvæ publicæ utilitati condonaturi ſint, qvi

qvi toleraverint: immobilia tamen Bona Juraq; 1646.
tam ſacra qvàm civilia meritò eò reſtitui, unde per ſævam Pacem, Belliqve caſus exciderint. Civilem Bohemiæ Statum à ſe jam non ſollicitari, at Religionis jactura ob paucorum crimen ceteros plecti, qvibus nulla delicti ſocietas, iniqvum, & Auſtriaca benignitate indignum, cui etiam iſtis, qvi peccaverant, impetrandæ calamitates ſufficere poſſent, qvas extremas diuturno exilio miſeriisqve jactati pertulerint. Pace Pragenſi Regibus adeo exoſâ ſtari non poſſe, ni Remp. non modo labantem, ſed prono caſu ruentem adſpicere lubeat. Errore aut proprii affectus fraude decipi Pontificios, qvi ſolis Evangelicis Amneſtiam neceſſariam putantes cuncta recte atqve ex ordine ſe feciſſe exiſtiment, qvæ ab Anno M. DC XIIX. non in has minus qvàm ipſas Imperii leges commiſerint. Certe Evangelicos ab adverſariis perpulſos, fortunam belli experiri. Duraſſe aliqvantum Proceribus patientiam. Tandem continuis fermè hoſpitiis, rapinis, aliisq; paris calamitatis generibus agitatos vexatosq;, cum alia remedia non ſuppeterent, defenſionem circumſpectaſſe, qvanqvam irritamentum potius acerbioris belli, qvam medicinam eam expertos, adhuc tanta malorum mole fatiſcere. Ipſum Cæſarem multa Reip. inſtitutis contraria hactenus eveniſſe, & neceſſitate tantum

Ex d. Protoc.

1646. temporum excuſanda, fateri, qvæ qvidem pacis amori impendi poſſint, modo idonea Amneſtia cuncta ab Anno M. DC. XIIX. acta æqvali oblivione diluantur. Neqve initium belli à Regibus ſumpti, ſed cauſas ſpectandas eſſe, qvi Palatinos poſt Bohemicos motus perpetuo exilio damnatos, Proceres prævalidi Cæſaris potentia ſoli ſibi armorum Jura arrogantis, ac infeſtæ Pacis pariter belliqve malis oppreſſos, & cum Edicti Ferdinandini rigore ad arma acti tuendæ ſalutis conſilia Lipſiæ capeſſerent, atrocius afflictos, jamqve ſuam rem agi, cernentes, ſi Germaniæ libertas periret, minantem ex proximo ignem reſtingvere aggreſſi ſint.

Seſſ. 4. 30. Jan. ad Artic. 6. Fœdera cum Exteris.

IX. Minori contentione, non tamen integro inter Catholicos atqve Evangelicos conſenſu qvæſitum, ad qvem modum Imperii Proceribus cum externis Principibus fœderum incundorum facultas permittenda? iſtis tam Oſnabrugenſibus qvam Monaſterienſibus debitum obſeqvium abſoluto ſermone Imperatori iis conſervandum, & pernicioſam publicæ qvieti Svecorum ſententiam arguentibus, qvi Cæſarem poteſtatis ſuæ fines ſupergreſſum exterorum fœderibus atqve opibus compeſcendum conſuluerant. Suam Cæſari Religionem Jurejurando confirmatam, ſuas Imperio leges atqve vires ſuffecturas, ne peccare ille contra Remp. velit, aut ſi velit, multum poſſit. Eſſe Septemviros publi-

publicæ libertatis cuſtodes vindiceſq;, eſſe reliqvos Principes Ordineſq;, rerum ſuarum ſatis providos, ſuum Cæſari officium in memoriam revocaturos, ſi ipſe oblivisceretur. At Evangelici adjectam Svecorum exceptionem approbabant, ne ſcil. contra Imperatorē fœdera pangere fas foret, qvatenus Imperatoris munus obiens dignitatem ſuam retinere mereatur; qvanqvam difficilem & in patriæ exitiū efficacem qvæſtionem plurimi agnoſcebant, qvibus delictis Cæſar ſibi regnandi Jus, Imperii Civibus obſeqvii patientiam excuſſiſſe cenſendus ſit. 1646.

X. De eo etiam relatum, qvid Gallis reſpondendum, An ſine Hiſpano, qvem inter ſocios Cæſar numeraverat, de Imperii Pace tractari aut conveniri non debeat? rogitantib9. Qvæ qvanqvam qvæſtio præmatura omnibus, ſuoq; tempori ſervanda videbatur, monuit tamē Auſtriacus, ſi omnino de illa ſententia promenda eſſet, Hiſpani cauſam à Cæſaris atq; Imperii reb9 divelli, neminem niſi iniqvum flagitaturum. Regē Catholicum, Burgundiæ qvippe Principem inter præcipuos Imperii Cives hactenus habitum melioribus officiis præſtitiſqve contra Turcam auxiliis illud coluiſſe, qvam ut abdicari deſeriqve mereatur. Non aliam Hiſpanicam Domum ab Auſtriaca eſſe, cui ſe reconciliatos velle ipſo Pacis Tractatu Galli fateantur, qvem *Generalem* eſſe debere inter partes placuerit.

Seſſ. 7. 3. Febr. ad Repl. Gall. art. I.

Hiſpanus an Pacificationi Germanicæ innectendus?

1646. rit. Neqve abnuit Herbipolenſis, qvi nullius iniqvæ ſententiæ ſponte auctor, & qvotiens neceſſitas ingrueret, ſapienter moderans, merito Hiſpaniæ rationem in conficiunda Pace haberi affirmabat, cujus igne Germania correpta ſuis poſtea flammis atrocis incendii furorem aluerit, ſecuro remedio non ſiſtendis, ni ſcintilla, unde clades orta, reſtincta ſit. Neqve Evangelici multum Hiſpanorum qvietem ſe adverſari oſtendebant, modo non Germaniæ pacem moraretur. Ceterum non ideo *Generales* dici hos Tractatus, qvod omnium etiam externarum nationum bella iis transigenda ſint, ſed qvod omnibus Germanici belli cauſis tollendis deſtinati. Miſerrimam alioqvin fore Germanorum conditionem, ſi qvietem iſtorum ex peregrinarum gentium Pace ſuſpendi oporteat. Vix ſeculum integrum cum dimidio effluxiſſe, ex qvo inter Gallos atqve Hiſpanos pluſqvam vigeſies ſive Pax ſive induciæ initæ, & aliqvando matrimonii religione firmatæ non tamen duraverint. Qvam infelices ergo Germanos, ſi tranqvillitatem ipſorum ex tam infeſtarum ſibi invicem nationum arbitrio atqve qviete nunqvam ſtabili pendere neceſſum foret? Non de remedio reparandæ Germaniæ, ſed de mortuæ exeqviis cogitandum, ſi poſt extinctas demum Galliæ atqve Hiſpaniæ lites de

Protoc. pacanda iſta ſermo inſtitui debeat. Cum cura igitur

igitur habendum, ne externæ cauſæ internis Reip. negotiis innexæ Imperii Proceres bellis peregrinorum fœderibusve illigent, qvorum metu Belgicis atqve Burgundicis motibus Majores prudentiſſime abſtinuerint. Ipſo rerum uſu deprehenſum, hac præcipua occaſione Germaniæ Principes hanc bellorum molem ſubiiſſe, qvod ii, qvi armorum arbitrium ſibi vindicantes, neqve cum Proceribus conſilia conferentes, qvam ubi de centum & viginti *Romanis menſibus* atqve milite alendo qvæſtio eſſet, inſciis invitisve iſtis exterorū litem ſuam Imperiiqve effecerint. Non incognitam eſſe Hiſpanicæ Domus cum Auſtriacâ neceſſitudinem, qvorum inter ſe fœderibus nullas leges ſtatuant; neqve ignorari, Hiſpaniarum Regem, Burgundiæ qvippe Principem Germanicæ Civitati adſcriptum tutelam ejus ſuo Jure expetere, modo non in ipſius Reip. fraudem damnaqve vertentem. At Imperii Proceres Hiſpanicis, Luſitanicis, Catalaunicis, Navarenis, Italicis, Belgicisqve tumultibus involvi, extremo patriæ interitu conſtiturum. Neqve intempeſtive huc transferri poſſe, qvæ in cauſa Luſitanica Auſtriacus nuper pronunciaverit, nunqvam Tractatuum finem futurum, ſi cuncta, qvæ à tempore turbatæ Germaniæ exorta ſint bella ad hanc Pacificationem trahenda forent. Eaqve ratione etiam de Turcarum cum Vene- 1646. Monaſter. 26 Febr.

tis

1646. tis litibus atqve inteſtinis Angliæ diſcidiis deliberationem Germanis ineundam fore. Proprias ædes ab incendii clade ſervandi ex ipſo Naturæ dictamine primam curam eſſe debere, cui ſecunda ſit, qvæ medendis aliorum calamitatibus occupetur.

Seſſ. 8. 4 Febr. ad Prop. & Repl. Gall. art. 1. & 16. Cauſa Lotharingiæ.

XI. Lotharingo qvoqve, cui non futuræ tantum Pacis beneficium ſed & Legatorum Monaſterium atq; Oſnabrugam mittendorum facultatem Galli denegabant, tractatuum horum gratiam faciendam Catholici ſtatuebant, non Imperii tantum Civem, ſed & Cæſari armorum ſocium & Pragenſi pace innexum memorantes, ad qvem, non exiguam qvippe belli Germanici partem, haud parum attineat, qvibus illud conditionibus ſopiatur. Iniqvos eſſe Gallos Svecosqve, ſi fœderatos ſuos pace hac comprehendi efflagitent, excluſis iſtis, qvi Cæſaris atqve Imperii ſalutem tutati ſint, (cui rationi pondus ineſſe etiam Evangelicorum qvidam fatebantur.) Neqve ob pacta cum Gallo inita Germaniam Jure ſuo in Lotharingum, neqve hunc Patrocinio Germaniæ excidiſſe, & moleſtiſſimæ ſervitutis ſpecimen fore, ſi Imperii tutelâ cadere oporteat, qvi Galli auxilium imploraſſent, in Treviri aliorumqve Germaniæ Principum exitium evaſurum. Et afferebatur exemplum Cæſaris, Ducis cujusdam Lotharingiæ cum Virodunenſium Antiſtite

pacta

paċta irrita pronunciantis, qvod ad detrimentum Imperii pertinuerant. Eoqve magis Provinciæ iſtius curam habendam, qvod propugnaculum hactenus adverſus Gallos, ſi deſeratur, ſuo qvoqve præſidio Germaniam nudatura ſit. Ideo tantùm Hamburgi negatum Lotharingo commeatum, qvod proprios tunc cum Gallo atqve à re communi diverſos tractatus agitaverit. At à Cæſare iis qvoqve tutum iter præſtari, qvi ſeorſum à ceteris ſecum concordiam tentaverint. Evangelici, qvibus Herbipolenſis accedebat, eadem fere, qvæ de Hiſpano cenſebant, qvamvis Marchionatûs Nomeniaci ratione, qvem ab Imperio habet Lotharingus, tractatione hac cum arcere, ne ipſi qvidem æqvum putarent. 1646.

XII. Res poſcere videtur, qvia iterum in mentionem incidimus Principis ſæpius memorati, variisqve ſortis caſibus clariſſimi, ut vitam ſtudiaqve ejus, & qvali fortuna ſit uſus, altius repetamus. Natus is Franciſco Valdemontio Comite, ex antiqviſſimâ Lotharingiæ Ducum proſapia, non virtutibus magis qvam vitiis ſeculo noſtro innotuit; ingenio acer, audax, promptus, & prout animum intendiſſet, pravus aut induſtrius, luxuriâ, parſimonia, comitate, truculentiâ, malis bonisqve artibus mixtus; neqve pacis diu neqve belli tolerans, & ut con-

Caroli Lotharingi conſilia & actiones.

1646. congruum erat tantæ morum diverſitati,ſecundis adverſisqve iuxta famoſus. Præcipuè avaritiam ejus pleriqve inſectantur, ut qvi neqve fas, neqve fidem penſi habens, & habendi ſolum affectui obnoxius, unde utilitas oſtenderetur, illuc officia transferre ſveverit, adeo famæ, ad qvam alioqvin cuncta Principibus diriguntur, prodigus, ut cum Copiis ſuis iſtorum partem (*o*) ſe ſecuturum, ex qvibus plurimum emolumenti ſperaret, diverſis vicibus publicè profeſſum eſſe, gravibus auctoribus memoretur. Hic igitur, privatorum eſſe, matrimonia ex amicitiæ inſtinctu, vel morum concordia deligere, eamqve ſvavitatem Principibus exuendam cenſens, Nicolaæ (*p*) nuptias ambierat, Lotharingiæ magis qvam virginis amore, & præſertim æmulatione accenſus, ne Ludovico Gviſio Salzburgio, eadem qvidem gente, at impari matre neqve juſto matrimonio prognato, (cui eam pater Henricus Lotharingiæ Dux cum tam ampla terrarum dote deſtinaverat,) ipſe legitimorum natalium Princeps parêre cogeretur. Et dedit tandem Henricus Ludovici Galliæ Regis precibus, ut Carolo filiam totius Principatuum heredem, iis tamen legibus deſponſaret, ut Lotharingiam is non ſuo Jure ſed dotis

(o) *Galeat. Guald. Hiſt. Pac. Pyren.* (*p. m.* 68) (p) Freyh. *de Stat. perturb. Franc. & Germ. Part. IV. Diſc. 3. Ludov. d. May. du l'Eſtat de l'Empire, Part. I. Dial. 5.*

dotis loco acciperet, & communi tam Nicolaæ 1646. qvàm Caroli nomine, Edicta, Mandata, monetæqve ſignarentur. Qvæ ſpondens Carolus, non præſtandi animo, ſed ut cum uxore Ducatum adipiſceretur, poſt obitam à ſocero mortem, pactis ſtare recuſavit, à neglectæ fidei facinore novum Principatum auſpicaturus; qvam, ut adverſarii criminabantur, nunqvam colere animo propoſuerat; Henrici Angli exemplum, (*q*) at non eadem moderatione fortunaqve imitatus, qvi, ne per muliebre beneficium inrepſiſſe, non ſuo Lancaſtriæqve familiæ Jure regnare videretur, & faſtigium Eliſabethæ uxoris ex Eboracenſium Domo patre Eduardo oriundæ, cum qva dotale Angliæ Regnum iisdem, qvibus Carolus Lotharingiam, conditionibus obtinuerat, in diminutionem ſui accipiens, occultioribus artibus effecit, ut ſolus & absqve conjuge, thalami potiùs qvàm regni ſocia, illaqve non adverſante, rerum potiretur. At qvo violati pacti crimen aliqvo prætextu velaret, ad ſupremas Renati Lotharingiæ qvondam Ducis tabulas, Procerum qvoq; conſenſu firmatas (*r*) provocabat, qvibus proviſum dicebat, ne Lotharingiæ, Barri, Pontis Muſani, & Valdemontis hereditatem alii qvàm maſculi, & virili ſtirpe editi cernerent; aliis contrariam huic

(q) *Verulam. Hiſtor. Henrici VII. R. A. ſub princ.*
(r) Freyberg. *d. Diſcurſ.*

1646. Teſtamento Lotharingiæ Barriq; conſvetudinẽ, & iſtorum, qvibus terræ iſtæ Feudi ac ſupremi dominii nexu obſtrictæ, Jura allegantibus, qvibus Renatus, vaſallus qvippe, obeſſe non potuerit. Inde frigidiori qvotidie inter conjuges amore, ſimultates, rixæ, aperta deniq; odia extitere, mutuis invicem publicisq; ſcriptis vulgata; & Carolus Gallum, auctorem infauſti matrimonii auſpicemq;, ſi ſperneretur, vindicem metuẽs, ad Auſtriacos confugiturus videbatur, non ſine motuum in Gallia periculo, qvibus averruncandis Rex Marilliacum miſit, qvi Viriduno, cui Imperator imminere putabatur, arcem adjiceret, tutandæ Urbi, & ſubmovendis hoſtium pariter inſultibus, ac amicorum inſidiis profuturam. Cui cum novum opus fruſtra nunciaſſet Virodunenſium Antiſtes Franciſcus, Caroli propinqv9, neq; ſacrorum interdictione operarios, qvo minus incepta perficerent, abſterreri videret, & vim qvoq; Regiorum timens, Nancejum ſe cum Carolo contulit, qvi Agnati hortamentis, & ſuopte ingenio vehemens varia egit, unde Ludovici offenſam magis incurreret. Atqve is ulciſcendæ injuriæ, Carolum (s) Lutetiam accuſandis Regiis Virodunenſium Magiſtratibus, & impetrandæ Barrii *Inveſtituræ* adventantem, levi cultu habitum, irritumq; dimittens, acrius irritavit, qvi manifeſtam jam vim parans, & XIIↃ. exercitu Galliam incurſaturus, at majori Gal-

(s) *Idem ibidem & Diſc. 6.*

ri Gallorum Svecorumq; vi cohibitus, ad Ludovici gratiam vertit, Marſaliæ tamen, tanqvā fidei pignore, & qvorumcunq; cum aliis fœderum ejuratione exorandam. Verum Carolus(*t*) pacti ſimul noviſſimiq; periculi immemor aut incurioſus, aut qvod eo ſe haud teneri putabat, excepto hoſpitio Aurelianenſi à fratre Rege diſſidente, & conciliato inter hunc ſororemq; matrimonio, qvod Galliæ Principibus inſcio Rege contrahere nefas ducitur, ac profeſſo deniq; Cæſareanarum partium contra Svecos ſtudio, novas turbas moliri deprehenſus, Nancejo, Stenaco ac Jametſio mulctari meruit, qvibus damnis ad iram magis qvam pœnitentiam ſtimulat9, & inanem ſpem advertens, qvam de nuptiis ſuis repudiata Nicolaa cum Beatrice Eugerii Leopoldi Santacrucii Comitis vidua celebratis, Pontificis Decreto firmandis Richelius injecerat, rurſus ad deteriora conſilia provolut9, totâ Lotharingia excidit, Gallis pervicaciam ejus cum gaudio habentibus, occaſionem ſcil. juxta cauſamq; ſuppetentem, qva provinciam rebus ſuis adeo opportunā aut belli aut pactorum legibus, ſemper ex Ducum terris Juribusq; aliqvid decerpturis, ſuam efficerent. Ita ditionibus ſuis ejectus, cum propius ab exule qvam Principe abeſſet, Imperii atqve Auſtriacorum fidem, ut Lotharingiam redderent, implorabat, cujus eripi-

1646.

20 Jun. 1637.

(t) *Ult. Dec.* 1631. *Esclariciſſem ſur les Affair de Lorraine. Caraff. Part.* 2. *p.* 458. 493.

1646. eripiendæ non aliam Gallo cauſam videri volebat, qvam qvod Cæſarum Domum tam conſtanti plus qvam trium luſtrorum obſeqvio coluiſſent; Gallorum ex adverſo curâ eo maxime versâ, ut Lotharingi rebus à communi pacis tractatione avulſis, qvibus vellent, conditionibus, cœterorum patrocinio deſtitutum adſtringerent. Atq; is Lotharingus, oblato Monaſterii codicillo, Cæſarem Proceresqve Imperii neglectæ fidei, acerbè qvidem magis, qvàm falsò, perſtringens, ſatis ſe mirari (*u*) poſſe negabat, qva ex cauſa ipſe ceteris qvibuscunqve pejus habitus tractatione ſemoveatur, ad qvam admitti, Cæſarei honoris, munerisqve, & publici præſertim boni ratio expoſcat. Certè, commeatum Gallis ab Imperatore præſtari, qvem niſi paria Lotharingo iſti faciant, ſeſe præſtiturum, Tractatu Hamburgenſi conſtanter negarit, Cæſari indecorum; clientem derelinqvere, injuſtum; deniqve exemplo perniciosum fore, Principem Cæſari atqve Imperio fidum, neqve alio, qvam retentæ pervicaciter fidei crimine, ſuis terris proturbatum, pacificationis conſortio amoveri, qva ne ii qvidem arceantur, qvi ſumptis in Cæſarem atqve Rempublicam armis, optimo Civi ſi æqvari, certè non præferri debuerint. At parum viſum fuiſſe, pacem ſine ipſo tractare, niſi & in præjudicium

Declaratio Lotharingi, circa Episc. Met. Tull. & Virodun.

19. Jul.

(u) *Lundorp. Tom VI. Lib. 3. c. 42.*

um illius damnumqve ſanciretur. Verùm, non aliter ſcilicet publicæ qvieti conſuli potuiſſe, niſi hoſtium libidini objectus, ſuisqve in Metenſi, Tullenſi, & Virodunenſi ditione juribus ſpoliatus, propitiandæ Galliæ, ipſe victima immolaretur. At, ſi omnino pro Imperii ſalute qvenqvam cadere oportuerat, alium qvendam alterius notæ Principem qværendum fuiſſe, cujus damno patria exitio defungeretur. Indigna nimium præmia exſolvi Domui, tot ſeculorum officiis de Republica optimè meritæ. Meminiſſent Cæſar, Proceresqve Gothofredi Bullionæi, prius qvam in Palatinam proficiſceretur, Henrici IV. Imp. caſtra varia per bella ſecuti; Matthæi pro Friderico Rufo decertantis; obitæ à Ruſſo in pugna Cretii pro Imperio mortis; meminiſſent pacatæ ab Antonio, cæſis & profligatis plus XXX CIↃ. rebellantiũ agreſtium, Alſatiæ & Wirtembergiæ; pacis Franciſci induſtriâ inter Carolum Imp. & Franciſcũ Gallum Niceæ procuratæ, pacisqve poſt officii à Joanne & Carolo præſtiti; Aut ſi omnino veterum beneficiorum recordari moleſtum foret, non ſaltem eorum memoriam perderent, qvæ noviter in Cæſaris Imperiiqve emolumentum ipſe patrarit, qvi tenerioribus adhuc annis jam ſuum in iſtos obſeqvium egregiis documentis teſtatus, adepto mox Principatu, milite proprio ære conſcripto, cohibito à Germaniæ limi- 1646.

1646. tibus Gallo, etiam Sveco jam interiora aggreſſo palmam extorſerit, inter Nordlinganæ victoriæ Actores & Authores anteſignanus, victoriisq; ad Rheni & Danubii ripas inſignis; neq; aliam ob cauſam jam provinciis extorris, qvàm qvod communem Imp. rem, innumeris hactenus ſumptibus, & plusqvam CIↃ. hominum impendio adjuverit. Verùm, ſi non officiorum Domûs Lotharingicæ, & ſingularium in Remp. meritorum, Juris tamen communisq; cauſæ hactenus ſaltem rationem haberent Imperii Ordi-
„ nes, ne in hoſtes prodigant, qvæ illæsâ juſtitiâ,
„ atq; integro honore, & ſine præjudicio Sedis
„ Apoſtolicæ, ſine perditione Burgundiæ, ma-
„ gnoq; periculo Lucemburgenſis Ducatus to-
„ tiusq; Belgii, & aliorum Imp. Statuum ſine ma-
„ nifeſta violatione publicarum legum atqve
„ Conventionum, extirpatione Domûs Lotha-
„ ringicæ, ſine deniq; evidenti certiſſimaq; Reip.
„ ruina alienari non poſſint. Juri certè Juſtitiæq; adverſari talem de alieno largitionē, ipſos Procerum Legatos agnoviſſe, terras ad certos dominos ſpectantes absq; ſumma injuria auferri non poſſe, diſertè profeſſos, jam tamen, cum ad Lotharingum deventum eſſet, ſuæ ipſorum regulæ oblitos. Turpe qvoq; Cæſari atq; Imperio futurum, Imperii Jura legitimè ab ipſo poſſeſſa, ſine cauſa tolli, nominatim in Epiſcopatu Metenſi, cujus vaſallus ſit; Virodunenſi, cujus

pro-

protector; in Tullenſi,ubi maximos reditus habeat; in omnibus, ubi titulo & dignitate Marcheſii gaudeat. Neq; id absq; Sedis Romanæ & Cátholicæ religionis periculo fieri poſſe, cujus jam exemplum, invaſis à Senatu regio (*Parlamento*) Metenſi, Epiſcopatûs,ſacriq; ordinis juribus, Galli oſtenderint. Præſertim verò, qvi poſitum & amplitudinem Metenſis Epiſcopatꝯ non ignorent,facile æſtimaturos, Gallis illo potitis, etiam Burgundiæ,Lucemburgii, totiusq; Belgii commeatus,commercia, ipſas deniq; terras ceſſuros. Neq; in leviori multum damno, damnive metu,ſi liberalitati iſti robur maneat, alios etiam non poſtremæ conditionis Proceres verſaturos, Bipontinum nempe atq; Birckfeldenſem Palatinos, Comites Naſſavios,Hanovios,Eberſteinios, Leiningios Rheingravios, Salmenſes,alios,ægerrimè,nec ſine ultionis, qvacunq; occaſione expediundæ ſtimulo,toleraturos,ſi demptâ imminutâve,qva hactenus gaviſi ſint,libertate,Gallis addicantur, duriſſimæ ſervitutis jugum ſubituri. Ceterum, neminem facile latere, Conventione Norimbergenſi mutui auxilii neceſſitatem non Imperio minus atqve Lotharingo impoſitam eſſe, Pragenſi poſtea Pace, & Comitiorum Ratisbonenſium Decreto magis adſtrictam, qvibus nullam pacem accipiendam fore ſtatutum ſit, niſi & Lotharingi incolumitati commodaturam. At hiſce omnibus neglectis, extremum in caſum Du- 1646.

1646. cem dari, voraciſſimo Gallorum ſtomacho deglutiendum, qvorum ſcilicet potentiæ illum ſolum ſuisqve tantum viribus relictum concedere neceſſum ſit. Legem enim, ſi ad particulares tractationes res rejiciatur, à validiori ſubeundam potius, qvàm tractationem pacis cum illo ineundam fore. Cujus nempe pactio lex ſervitutis futura ſit. Verùm, utcunqve Lotharingi perniciem facile ferrent Germaniæ Ordines, ſui ſaltem totiusqve Imp. curam gererent, cui ſupremum excidium intentent, qvi Gallis iſtum terrarum tractum permittant. Epiſcopatum Metenſem ad Rhenum usqve protendi, cujus ſi ripam Galli poſſideant, ipſum flumen, ubi occaſio tulerit, ſvaſeritve, tranſituros, occupandis vicinis provinciis, qvarum cupiditate jam diu laborarint. Exſtructis nimirum, qvæ jam animo chartaqve deſignarint munimentis, non magis Electoribus Rhenanis, ac aliis, qvorum ſupra mentio facta, Proceribus, ſuam libertatem illibatam manſuram; arctiſſimis Gallicæ dominationis vinculis conſtringendam. Inde ad ulteriora faciliorem tranſitum fore. Neqve enim prius deſtituros Gallos, qvàm nova ſemper acceſſione auctiores, cuncta pervaſerint. Atqve adeò, ſi publica ſalus Ordinibus curæ ſit, de ejusmodi ceſſione iſtorum Epiſcopatuum non cogitandum, ut potius recuperandis iis totidem in media Germa-

nia

nia locupletiores provinciæ offerendæ, qvàm illi derelinqvendi forent. Verùm Pacta Lutetiæ conventa à Gallis objici, qvibus tamen, vi qvippe atqve metu expreſſis vis ſua conſtare non poſſit, ſi Juri legibusqve locus detur. Ducem qvippe Regis literis, atqve Richelii blanditiis, & promiſſa veniendi, abeundiqve libertate illectum, Cæſare tandem atqve Cardinali Infante annuentibus, Lutetiam ingreſſum, iniqviſſimis conditionibus non concordiam, ſed ſervitutem paciſci, intentato libertatis, ipſiusqve vitæ metu, atqve intercluſa remeandi via, adactum fuiſſe; qvibus tamen qvamvis ſibi adeò commodis ne ipſi qvidèm Galli paruerint, Marſaliam retinentes, qvam ex legibus iſtis Duci reſtitui oportuerat. Hinc redintegrato bello ad novæ tractationis neceſſitatem rem rediiſſe, cui non alibi qvam Monaſterii in iſta Europæ celebritate commodior locus. Neqve enim conſultum fore Duci, Legatos in Galliam mittere, ſuo exemplo edocto, qvam ſecuri nihil aut tuti pro ſuis ſperare debeat, à qvo ne ipſo qvidem violentiam abſtinuerint, minorem certe Legatorum qvam Domini rationem habituri, ut adeo minus ad contractum ineun-" dum, qvam ad Judicium ſubeundum ituri" iſti videri poſſent, hoſtium libidini atqve poteſtati obnoxii. Sinerent, niſi iniqviſſimi eſſe velint Galli, Carolum eo ſaltem jure frui, qvo

1646. *Anno* 1641.

1646. Wirtembergio Duci, Marchioni Durlaceno, Landgraviæ Caſſellanæ, aliisqve Imp. ſuarum partium Proceribus, non in Cæſaris Aula, ſupremi qvidem, & cujus imperio illi teneantur, Principis, ſed hoc in Conventu, rei ſuæ ſatagendæ facultatem dari flagitarint, impetrarintq;. Cæterùm conventionem qvoqve Hamburgenſem obtendi, at ejusdem cum Pariſina, cui innitatur, roboris; qvamvis iſtâ ſilentio potius præteritꝰ, qvam expreſſa pactione excluſus ſit Carolus, hactenus ſaltem, qvicqvid etiam Hamburgi de ea re actum, ad commune Pacis negotium admittendus, ne inauditus indefenſusq; terrarum juriumq; ſuorum damno afficiatur. Nullam certè conventioni pacive vim eſſe poſſe, absq; iis tractatæ confectæq;, ad qvos res ipſa, de qva agatur, pertineat. Alioqvin turbandæ perrumpendæq; qvieti, cuicunq; lubuerit, occaſionem futuram. Addita commixtaq; Franciſci Virodunenſium Antiſtitis, ejusdem proſapiæ Principis, qverela, inviti atq; immerentis bona in alios transferri, arguentis, aliam qvidem, ut dicebatur, ſuſceptis pro conſervandis Cæſari atqve Imperio in iſto Epiſcopatu Juribus tot itineribus, periculis, ſumptibus, gratiam meriti, ſi aut juſtitiæ, aut gratitudinis cura eſſet. Sed non ideo à tractatione ceteri deſtitere, qvam tamen, ne Duci Præſuliq; fraudi noxæve foret, Anthonius Rouſſelotus, utriusq; Legatus (*u*) publicâ conteſta-

Qverelæ Epiſcopi Virodunenſis.

(u) *Lundorp. d. Lib. 3. c. 45. & 46.*

teſtatione, inutilem, irritamq; pronunciavit. Et qvanqvam eò benignitatis proceſſerint Galli, ut Duci (*x*) Lotharingiam offerrent, modo Nancejum deſtrui pateretur, ſprevere tamen Hiſpani conditionem, Gallis haud ſibi integrum eſſe regerentibus, locum ſitu qvoq; munitũ homini committere, qvi fidei nunqvã conſtans, & offenſo in Gallos animo, altera mox poſt qvam recepiſſet, die, in ipſorum fraudem inimicorum uſui permiſſurus foret. Verùm hæc poſtea contigere. Nunc ad reliqva Gallorum deſideria & de iis publicarum conſultationum ordinem revertor.

1646. Proteſtatio Lotharing. 2. *Nov.* 1646. Epiſcopi Virodunenſis.

XIII. Et qvidem illud iſtorum poſtulatum, *ut qvi in poſterum eligendi in Reges Romanorum, deſumi non poſſint ex familia Imperatorum regnantium*, tanqvam Septemvirorum eligendi libertati noxium, Aureæ Bullæ adverſum, & regnanti præſertim familiæ injurium Catholici Evangeliciqve uno ore arguebant. Qvàm enim injuſtum fore, Auſtriacæ Domus Principes, cujus odio atqve imminutioni Gallorum petitum Pomeranus publico Senatu imputabat, Imperatoria dignitate ideo tantum ſubmoveri, qvod per tantam annorum ætatem optime de Republ. merita, Turcarum impetum ſua fortitudine, cura, impenſis, Germaniæq; Majeſtatem, conſiliis, ſolertia, opibus ſuſtinuerint? Neq; eligendi liber-

Seſſ. 5. & Seſſ. 9. 1. & 5 Febr. ad Artic. 5. Sec. & Reſpic. Gall. art. 9. Electio Regis Rom.

(x) *Memoir. de Monſ. D. p.* 121

1646. *Protoc. Monaſt. II. 21. Febr.* libertati, aut antiqvo mori contrarium eſſe, ex una gente plures rei Romanæ imponi. Sic Henrico Aucupi Ottonem, Ottoni Primo ſecundum, ſecundo Tertium, poſt Contado II. Henricum III. Tertio Qvartum, Qvarto Qvintum, Qvinto Lotharium ex Saxonicis Principibus, Friderico Rufo Henricum filium, Friderico II. Conradum IV. ex Sveviæ Ducibus; ex Habspurgiis Rudolpho filium Albertum, ex Bohemiæ Regibus Carolo Wenceslaum, mox Sigismundum ſubrogatos. Ponerent igitur Galli inutiles curas, neqve libertatem eligendi interverterent, libertatis Germanicæ reſtituendæ & ſtabiliendæ plauſibiles voces jactitare ſoliti; præſertim cum de his negotiis melius atqve rectius olim proviſum ſit, & qvæ convertuntur, plerunqve in deterius mutentur, præcipue apud Germanos, ubi plus valeant boni & antiqvi mores, qvam alibi bonæ leges. Scite magis & ad perſtringendum Gallorum ambitum Cæſareæ dignitati diu jam inhiantium Corvejenſis; ſi omnino Aureæ Bullæ legibus aliam addi Galli perſiſterent, hanc tanqvam ſaluberrimam ſvaſit: *Rex Romanus ex ſolis Germanis eligitor.*

Vivo Imperatore. XIV. Ita hîc concordes in eo diſſentiebant, qvorum judicium ſit, ſtatuere, qvando vivo Auguſto Cæſarem ſuffici Reipublicæ expediat? Comitiorum qvippe eam notionem eſſe oportere,

tere, Evangelici ex Principum Ordine affirma- 1646.
bant, qvæſtionem hanc priori jam ſeculo, cum de Ferdinando Cæſare creando ageretur, Cadavi agitatam, atqve Pacta, in qvæ Septemvirorum Principumqve qvidam conſenſerint, & Electoris præſertim Saxoniæ Joh. Friderici conſilia referentes, ut de Rege Romanorum ſuperſtite Imperatore deligendo præter Septemviros etiam ſex è Principum curiâ ætatis veneratione ceteros anteeuntes conſultationem inirent, acriter obnitente Pomerano, Primum & præcipuum Electorum munus eſſe, inſpiciundi, an novo Rege opus ſit. In Transactione Cadavienſi, utpote imperfecta nihil momenti. Novam hanc, nulliqve ſive extero Principi ſive Imperii Civi prolatam hactenus qvæſtionem, & collidendis Electoribus Principibusqve commodam omittendam, aut ad Comitiorum Disqviſitionẽ ablegandam; increpito ideò à ceteris Evangelicis, Luneburgio maxime, non inter Electores ſed Principum Concilio ſuffragia Pomeranum ferre, adeoqve ex hujus dignitate utilitateqve temperanda clamitantibus; defenſo ab Auſtriaco, cum qvo etiam alii libertatem ſuffragantium infringi agnoſcebant, ſi ad Principum libitum ſententiam dicere ſuaqve ipſe Jura impugnare cogeretur Septemvir, cui una alterave ditio in Senatu iſtorum locum feciſſet.

XV.

1646. XV. Ita diſceptatis, qvæ Imperii Procerum
Seſſ. 18. Jura attingebant, ad propria Gallis Svecisq; de-
2 Mart. ſideria, accepta ex bello damna ſarciri, ſecuri-
ad Cl. tatiq; ſuæ conſuli expetentibus, proceſſere, ini-
II. tio Oſnabrugæ à Svecis capto in honorem O-
Punct. xenſtiernii Salviiq;, qvi iſta Urbe hærebant. At
I. art. illis Germaniam qvidqvam debere pernega-
Svec. bat Auſtriacus, damnorum potius reſtitutio-
10. nem ab ipſis depoſcendam dictitans, qvorum
Satisfactio Svecica. arma tantam Germaniæ ſolitudinem fecerint; Qvanqvam debitorum inopia juſtam alias a-
Auſtrii ſententia. ctionem excludat, cui integra ſolutione tollendæ vix totus Septentrio ſufficiat. Infirmam eſſe Svecorum rationem, qvam ex cauſarum, qvibus bellum ſumpſerint, juſtitia accerſant, majori efficacia pro Cæſareis pugnaturam, niſi promovendo negotio utilius ducerent, pacem tractantes armorum cauſas ſilendo præterlabi. Non etiam decorum Svecis, neqve excuſandæ cupiditati idoneum eſſe, in rem hanc Regis ſui obitam hoc bello mortem referre, cui ut omnem æſtimationis menſuram excedenti nullum pretium ſtatui poſſe, ipſi innuant, neq; negare qveat, qvi cujuscunq; liberi, ſæpe nullius pretii hominis vitam inæſtimabilem legibus cenſeri, didicerit. Contentos eſſe debere Svecos acerbiſſimæ vindictæ ſolatio, ut qvi defuncti Regis manibus horrendis univerſæ Germaniæ cladibus ſatisfecerint, & pro unius hominis funere

funere totius fere Imperii funus reddiderint. 1646.
Etiam ipſi Guſtavo maximum illud, gloriæ ſcilicet, præmium ſupereſſe, qvam ſolam laborum atq; periculorum incitamentum ſemper habuerint, qvibus nobilior ſpiritus generoſa pectora inſederit, qviq; famã in poſteros præmia fortitudinis nunqvã non cogitarint pulcerrima, Alexandri Magni exemplo, cujꝰ optimam partem, proſperam nempe virtutum, rerumq; fortiter geſtarum memoriam fatorum ſævitiæ ereptam Hiſtoriæ æternitati tradiderint. Qvin potiſſimũ belli impenſæq; operæ pretium ſe relaturos Svecos præ ſe tuliſſe, ſi Proceres recepiſſent, qvæ adempta ſibi aut imminuta qverantur. Deſtitutos igitur immenſa iſta petitione, ſi conceſſo vexatis levamento, malis horum ſubventum fuerit. Qvanqvam poſtulati immanitas, vix deliberationem admittat. Oram maritimam ad LXXII. milliaria ambitu ſuo porrectam, Sileſiamq; ultra LX milliaria protenſam, aliaqve, atq; adeo tertiam fere Germaniæ partem in mercedem victoriæ exigi. At toti Europæ periculoſum fore, ſi Balthici maris dominium Svecis majora molientibus permittatur. Nullam bellum incuſandi illis materiem eſſe, cujus occaſione non reſpublica tantum ſed & privati milites ad pingviorem fortunam per Germaniæ ærumnas pervenerint. Non ſe qvidem inficiari, Tractatu Schœnbeckiano oblata

eſſe

1646. eſſe Svecis, qvæ pecuniæ impenſæ nomine redderentur, at aliam jam rerum conditionem, aliam Germaniæ faciem eſſe, cui, ſpretis iſtis conditionibus, tantam vaſtitatem induxerint, ut divitiis nummisqve prorſus exhauſtam eſſe ipſi fateantur, loco auri Provincias flagitantes. Darent Germaniæ Pacis uſus, cui pacem concedant, imo cujus qvieti bellum hoc deſtinaſſe videri velint, neqve armorum reliqvias pacis nomine conſumerent.

Ceterorum. XVI. At qvamvis vere hæc dici ceteri (inter qvos Evangelicorum pleriqve (z) jam Hailbrunnenſi Conventu de ſatisfactione Svecis caverant) non negarent, præſentem tamen Imperii ſortem in conſilio habendam monebant, Bojoarus inprimis, ſive patriæ miſeratione, bello ceteroqvin perituræ, ſive Gallicarum partium ſtudio, qvas foviſſe jam pridem ſuſpectus erat, Patronum retinendæ Electorali Dignitati & Palatinatui, minori jam in Auſtriacis ſpe, paraturus. Hi igitur novam qvidem & inauditam Germanorum Comitiis, infauſtamqve relationem eſſe, qva de Imperio aliqva ſui parte mulctando rogetur, fatebantur; at Patriæ interitum qvocunq; etiam iniqvo pretio redimendum, neminem ambigere. De æqvitate cauſæ tum qvæſtioni locum futurum, ſi alio qvam armorum Judicio lites iſtæ diſceptarentur: at bello agentibus Juſtitiam atqve æqvitatem nomina

(z) *Car. pag.* 486.

mina validioris eſſe, & optimum judicari, pro 1646.
qvo Victoria pronunciet, à qva ex primo Decreto immiſſionem Sveci jam impetraverint. Majores eſſe illorum vires, qvam ut inviti Germaniâ exigi qveant. Parcendum ſangvini, nimiâ prodigentia plus ſatis effuſo, neq; cadaver Germaniam faciendam, cui aliqva adhuc vivendi ſpes ſuperſit, modo cum cura atq; apta manu tractetur. Conſervandam navim, qvanqvam luctuoſo, ſalubri tamen qvorundam bonorum jactu, qvæ ſine certo vectorum naufragio retinere non liceat. Jam in Comitiis Ratisbonenſibus viſum fuiſſe, labantem impari bello Rempublicam oneri ultra ferendo non ſuffecturam. At qvam deteriori conditione jam eam uti exiſtimandum? continuis integri luſtri miſeriis ex tempore iſto laceratam, auctis contra Svecorum rebus, unam victoriam alterius inſtrumentum habentium. Pacem reduci, potentiori expedire, imbecilliori neceſſum eſſe. Imperium Romanum corporis imaginem commoda nimium ſimilitudine referre, cui nervi inciſi omnem repugnandi potentiam adimant. Illuc modo curam vertendam, ut conditionibꝰ, qvantum qveat, mitiſſimis tranſigatur, iis tamen auditis, qvorum in cedendis Seciæ Provinciis damnum verſetur.

XVII. Hos inter Brandenburgius, Pomeraniam Svecorum aviditati deſtinari deplorans, indi- Brandenburgii.

1646. indignum vociferabatur, tanqvam belli Jure
Seſſ.19. captam ab iis retineri, certa pactorum lege, non
3 Mart. in proprietatem, à Pomeraniæ Principibus permiſſam, Brandenburgios verò regione ſubmoveri, in qvam ſuccedendi Jura multis bellorum laboribus impenſisq; Majores eorum paraverint. Turpe fore atq; ignominioſum, Nominibꝰ atq; Inſignibus privari, qvæ per tot ætates ſuo Jure uſurparint. Neq; in ſolius Electoris Brandenburgii arbitrio ſitum, terris renunciare, in qvas non agnatis tantum, ſed & Saxoniæ atq; Haſſiæ Principibus ſucceſſionis Jura competant, invitis non ſine injuria, motuumq; periculo auferenda. Non etiam Pomeranos in commercio eſſe, ut renitentes alienari qveant, fui qvondam Juris populum, & Germaniæ obſeqvium ſua ſponte, eaq; lege indutum, ne invitus Republicâ abſtraheretur, cujus imperium non coactus ſubierit. Præberi occaſionem invadendæ Germaniæ, qvisqvis externorum Principum eam Provinciam, clauſtraqve terræ ac maris inſediſſet. Metuendum, ne ceteris Brandenburgii aliorumq; Imperii Procerum terris qvies excutiatur, qvotiescunqve Svecis Pomeraniæ Dominis cum propinqvo Polono Danove bellandi aut libido aut neceſſitas fuerit. Qvin ipsā, ut expoſitum vicinorum contentioni Eridos pomum, continuam tumultuum materiem ſibi aliisq; præbituram. Ablatâ Electori Pomeraniâ muni-

munimentum ſuæ ſecuritatis deſtrui, cujus rui- 1646.
na & ipſum concidere neceſſum foret. At ingratum divinæ benignitati futurum Septemvirum, ſi conceſſum à Numine beneficium abdicaret. Et qvanti huic in eo momenti ſit, Oderæ fluvium atqve ipſum mare liberum ſibi ſervari, neminem hæſurum, cui fluminum navigia patientium marisqve commoda nota ſint. Satis jam damni per viginti annorum clades, ereptum Ducatum Jegerndorffium, translatum aliam in domum Magdeburgi Archiepiſcopatum, & detentas alieno Poſſeſſori Pomeraniæ terras perpeſſos Brandenburgios, malorum iſtorum tolerantiâ non meruiſſe, ut totâ & duraturâ Pomeraniæ jacturâ plecterentur. Neqve belli Jura titulosve valide à Svecis allegari, fœderis (y) inter Guſtavum atqve poſtremos Pomeraniæ Duces initi beneficio illâ receptis, qvod in Brandeburgiorum necem protendi non debeat. Securitatem Svecorum poſtulato prætextam mutua vicinorum benevolentia firmiſſime muniendam, in contrarium ceſſurâ, ſi ablatis legitimis Dominis integris regionib9, perpetuo eorum metu agitentur, qvos nulla Juris honeſtatisqve cura tam proterve offenderint. Qvanqvam non eam ſibi mentem eſſe, Svecis ſatisfieri ſibi petentibus, omnino adverſari, modo non ſolius Brandenburgii

Fœdus Stetin. 10. Jul. 1630.

R 2 im-

(y) *Cujus leges exhibet Caraff. p. 415.*

impendio tranſigatur. Si navis levandæ cauſa jactus faciendus ſit, ad L. Rhodiæ præceptum non unius alteriusve tantum vectoris damno reliqvorum merces ſervandas eſſe. Ne decernerent igitur Ordinum Legati, qvod in ſe ſtatui iniqvum putarent, eamqve peregrinorum curam haberent, qva ſocium atqve popularem non perdant.

Satis-factio Gallica.

XIIX. A Svecis ad Gallos tranſitum, qvibus non magis ac iſtis qvidqvam dandi obligationem imperio impoſitam Auſtriacus diſſertabat, nulla neqve promiſſione neqve delicto contractam. Gallos ſuâ ſponte & à nemine laceſſitos belli diſcrimen adiiſſe, eorumq; Legatum conſternatos clade ad Nordlingam accepta Ordinum animos ea oratione Francofurti erexiſſe, qvod Regem ſuum promiſſas pecunias nullo ipſorum diſpendio exſoluturum diceret, retento tantum in belli opportunitatem Philipsburgo, & ipſum tamen, ut & alias qvasqve Urbes locaqve, inter qvæ Briſacum nominatim compellaverat, nullo ceſſionis pretio reddenda, qvam primum bellorum curas reductæ pacis tranqvillitas ſubmoviſſet. Et ſuo qvidem, qvem obtendant, timori optimè conſulturos illos, ſi Germanorum animos beneficiis ſibi atqve amore devinciant, qvos ereptarum Imperio terrarum dolore infeſtos habituri ſint. Vulgo Gallorum Annalibus ſermonibusqve ferri, ſola gloriæ

gloriæ cupidine ſe accenſos, qvotiescunqve 1646.
Italiæ Principibus opem præſtitiſſent, pace nullâ refundendorum ſumptuum conditione oneratâ gratisqve reſtituiſſe, qvæ armorum virtute occupaverint. Pari igitur humanitate erga Germanos qvoqve, Italis non indigniores, uterentur. At Tirolenſibus Principibus ipſo impuberis ætatis favore miſerandis adimenda Gallis depoſci, nullum ob crimen, ſed Auſtriaci nominis invidia, & Cæſarum propinqvitate monſtratis. Ita Prædones audituros, qvi Defenſorum nomẽ ambierint; dato ſemel exemplo, Germaniæ libertatem prætendi, intendi ſervitutem. Et qvidem ſecuritatem hanc Gallis qvæſitam ſummo Germaniæ periculo conſtituram, apertis conceſſa Alſatia foribus, qvibus eam, qvoties lubeat, incurſent, docti ſtruere cauſas, aut forte oblatas arripere. Argentorato præſertim terrore ſuo incubituros, poteſtate adepta, qva Rheni, Ileræ, Preuſchiæ atqve Kizingæ fluviorum uſu, illam prohibeant, ſi petitis ſæpe immodeſtis annuere recuſet. Libertati qvoqve urbium Hagenavienſis Præfecturæ ſuprema imminere, ſi Gallum vicinum ſortiantur. Neqve Electores Principesqve, Rheni præcipue accolas, à metu aut ſollicitudine vacuos, & Belgas tantam ambitioſæ gentis potentiam cum formidine habituros, qvibus domitis fractisve univerſæ Europæ nimias illorum vi-

1646. res moleſtasq; futuras. Coalita ſcil. tot incrementis potentia, diſpecturas Gallias, qvem virium ſuarum terminum velint. Et qvidē qvo evaſuræ ſint, ni cohibeantur, vaſtæ Gallorum cogitationes, è verbis conſpici, qvibus ad oblatos Metis, Tulli, atqve Viroduni Epiſcopatus, *Illa ab antiqvo jam ad Galliæ Regnum pertinere*, aſſerere auſi ſint. Non Franconiam ſcil. modo, Tractumq; Rhenanum, ſed totum Imperium, Carolo magno regnatum, *antiqvi iſtius Juris* prætextu olim vindicaturos. Iſtiq; fundamento inniti, qvod Lotharingiæ Ducem tractatibus his, atq; Cæſarem & Imperium res ejus curandi facultate excludere pergant.

Replic. Gall. art. 19.

XIX. In eundem fere ſenſum Monaſterii Wolkenſteinius Comes, nullas Gallis irarum cauſas fuiſſe affirmabat, Pace qvippe Ratisbonenſi, Claraſci poſtea confirmata, ſublatas. Neq; Galli operam imploraſſe Germaniæ Proceres, obtrudi ſibi eam tantum paſſos fuiſſe. Feuqvierium Galli Oratorem publico ſermone Francofurti conteſtatum, nunqvam recuſaturum Regem ſuum, qvo minus Pace revocatâ redderet, qvæcunq; ex Trevirenſi, Spirenſiq; ditione, atq; Alſatia inſediſſet, neq; aliud qvam gloriæ libertatis Principum *regio & heroico animo* protectæ præmium petiturum. Inſecuto proxime anno, cum ob cæſum ad Nordlingam exercitum militem ſuum Alſatiæ tuendæ impoſitum revocare cogeren-

11. Jun. 1634.

gerentur Sveci, loca, qvæ iſthic tenuerant, Colmariam nimirum, Scletſtadium, Turkemium, Cæſareomontē, Monaſterium S. Georgii in valle, ſuperius Ehenhemium, urbes Imperii qvidem libertate gaudentes, Auſtriacæ tamen Domui Præfecturæ Provincialis ratione aliqvo modo obnoxias, ut & Enſishemium, Terrium, Polvilleriam atq; ſuperius Landsbergium, cuncta Auſtriacis ſubjecta ea lege Gallis tradidiſſe, ut compoſito bello ad ſuum qvæq; Dominum reverterentur. Eodemq; anno novo fœdere (z) Lutetiæ cum Rege conventum fuiſſe, ut bellum Imperatori movendum ſuis ſumtibus ille toleraret, abolita obligatione, qvâ in ſingulos menſes certam pecuniæ ſummam Proteſtantibus expendere tenebatur, & ut Briſacum aliaqve, non penſatis ſumptibus, ad Germaniæ obſeqvium reſtitutâ pace redire pateretur, qvæ Gallorum armis domari contingeret. Oblatam conditionem cedendorum in Metim, Tullum & Virodunum, tum Moenuicum & Pignerolam Jurium ad Imperium ſpectantium, adſpernatos Gallos, tanqvam concederentur, qvæ jam ab antiqvo obtinuiſſent, qvibus tamen *non alia poſſidendi cauſa ſit, qvam qvia poſſideant*, illæſis Germaniæ Juribus, qvæ vel pacto- 1646. 8 Oct. 1635.

(z) *Art. 12. Le Roy promet dn bonne foy, de retirer ſa garniſon de Briſac, & d'autres lieux ſurdits de Ga & de la du Rhin, ſanſaucune reſtitution des frais, poūe en eſtre diſpoſe, ſeluen qû l'en ſera contenu de la Paix generale.*

1646. rum cum Galliæ Regibus initorum cautione, retinuerit. Et comprobaſſe ea nuperis Comitiis Franciſcum Lotharingum, Virodunenſium Epiſcopum, non ſe minus qvam Anteceſſores ſuos Imperii Majeſtatem in *civilibus* conſervare teſtatum. Fruſtra qvippe fuiſſe Franciſcum II. Carolum IX. & Henricum III. Galliæ Reges, civilia iſtius Epiſcopatus Jura ſibi acqvirere, modo aperta vi, modo occultis artibꝰ conatorum.

Anno 1559. Qvanqvam Legatis qvondam ab Imperatore atqve Imperio hac de cauſa ad ſe miſſis Gallus Epiſcopatus hos Germanici Juris, neqve animum ſibi retinendi eſſe profeſſus fuerit, animum ſuum proximis Comitiis apertius ſe expoſiturum pollicitus. Ludovicum demum Virodunum armis aggreſſum, arcemqve ibi molitum, precibus tamen Epiſcopi, ut cepto deſiſteret, ſe daturum promiſiſſe; at mox temporum oportunitate abuſum, reſumpto perficiundi munimenti labore, Imperii inſignia, qvibus qvaliscunqve Majorum modeſtia hactenus abſtinuerat, portis urbis detracta pedibus proculcari paſſum, reditus Epiſcopo debitos fiſco addixiſſe, conſtituto qvoqve Meti Tribunali, cujus notioni ſubjacerent, qvæcunqve tribus iſtis Epiſcopatibus judicationem expoſcerent. Eadem tamen, qvæ in Svecorum cauſa pleroſqve Legatorum Oſnabrugæ commorantium cenſuiſſe memoravi, iisdem hîc qvoqve repetentibus,

tibus, decretum, ut omiſſa de obligatione, qvæſtione, (qvam Monaſterienſes omnino adverſantes ultra conceſſa qvid largiendũ negabãt,) qvam commodiſſime poſſet, negotium perageretur. 1646.

XX. In Regiorum appendicem de Caſſellanæ Landgraviæ votis conſultatum eſt, cujus Legatus Reinhardus Schefferus exhibito ſupremis præteriti anni diebus (a) libello, communem reducendæ pacis, qva reliqva Germania pacanda eſſet, fidem ſibi non ſufficere cauſatus, peculiari modo à Cæſare atqve Republica ſibi caveri flagitaverat; non Domum tantum Caſſellanam, ſed & qvavis causâ ipſi ſociatos ſecurè gaviſuros qvibuscunqve beneficiis, Imperii legibus, atqve Auguſtana præſertim pace, qvam ad Reformatos qvoqve pertinere aſſerebat, cuiqve conceſſis, & præſenti Tractatu largius explicandis. Aſſenſum præterea ab Imperatore commodandum Primogenituræ Juribus inter Haſſiacos Principes placitæ, aliisqve ſucceſſionum fœderumqve pactis, iis reſciſſis, qvibus cum Darmſtattina Domo de Marburgenſi ditione conventum eſſe iſta vulgaverit. Et qvoniam omnia ad principia Anno M. DC. XVIII. revocari æqvum cenſeatur, juſtum qvoqve fore, ut terræ ad Ludovici Senioris hereditatem ſpectantes, aliaqve iſto adhuc tempore Caſſellanis poſſeſſa penes eos maneant, qvibus nul-

Satisfactio Caſſellana.

28 *Dec.* 1645.

(a) *Lundorp. Tom. V. Lib. II. c.* 116.

1646. nullo Jure aliqvando erepta ſuerint; reddendis etiam perceptis fructibus, illatisq; damnis penſandis. Liberandam contra Caſſellanam Principem fori moleſtiis, qvæ à Waldecciis Comitibus aliisq; data ſibi ab Haſſiacis militibus mala ſarciri petentibus, illi impendeant. Cetera notum eſſe, qvibus Ligiſtarum injuriis irritata Caſſellana Domus tuendæ ſaluti arma capeſſiverit, qvam non ſummis modo ſumptibus expedire, ſed & ſupremo jam caſui propinqvam videre coacta fuerit, tanta adverſi militis populandi vaſtandiq; cuncta ſævitiâ, ut præter Caſſellam atq; Ziegenhainium nulla fere in inferiori Haſſia urbs reperiatur, qvam non ignis militari petulantia immiſſus extremam in cladem adflixerit, qvibus in Moguntinenſi, Colonienſi, Paderbornenſi, Monaſterienſi, Fuldenſi atqve Corbejenſi diſtrictibus reponendis, qvanqvam viribus non defecerint, humanitate tamen abſtinuiſſe. Immoraturam igitur Landgraviam hoſtium locis ſuis armis occupatis, donec & militi ſuo ſtipendia ſolvantur, ſibiqve de damnis toleratis ſatisfiat, qvæ multarum myriadum ſummam accedunt.

Procerum de ea ſententia. XXI. His Cattorum poſtulatis in Senatu Principum Oſnabrugæ expoſitis, omnibus fere viſum, ex communi partim tractatu ea ſuſpenſa eſſe, partim peculiari conventione indigere. At militi ob navatam Imperii civi contra

traſummum Principem atq; Rempublicam operam ſtipendia præmiaq; ex publico perſolvi, indecorum. NeqveDarmſtattinus adverſabatur, qvo minus communi qviete etiam Caſſellani donarentur,aliaq; adipiſcerentur,commoda illis, modo Darmſtattinæ Domus incolumitati non infeſta. At juratam pactorum inter utramqve Haſſiæ Principum familiam conventorum fidem perrumpi, & contra illorum formulam Marburgenſem ditionem inCaſſellanos transferri, non iniqvitate magis probroſum, qvam exemplo noxium clamitabat. Qvantæ enim impietatis, violatâ ſacramenti religione, qvæ tot Principes,iisq; feudi conditione obnoxios Comites, Barones,aliosq; Haſſorum Principatui ſubjectos obligaverit, Dei, qvem ſervandæ fidei teſtem,& ſi fallerent vindicem acciverint,Majeſtatem illudere? qvam irreverentiam integrarum ſæpe Rerumpublicarum interitu expiatam multis nimium exemplis doceri. Neq; inultam ſe paſſurum nominis ſui ſanctitate abutentium proterviam, congrua ſeveritate acerbisq; interdictis ipſum minatum,cujus flagitii ſocietatem etiam iſti contrahant,qvi exemplum admittant, & qvieſcendo crimen efficiant. Caſſellenſium exceptionem, vi metuqve iſti transactioni ſe adactos objectantium ipſa rerum geſtarum luce refelli. Neqve enim vi Darmſtattinis opus fuiſſe, ipſo Teſtamenti Jure ſatis inſtructis, ex qvo terræ

1646.

Darmſtattini.

1646. terræ iſtius hereditatem adierint, poſtea injuſta Mauritii Caſſellani poſſeſſione detenta, legitimam Juris viam ingreſſos, ad Cæſaris, ſolius harum litium Judicis Tribunal qveſtus ſuos tuliſſe, qvi poſt qvatuordecim annorum moras *Anno 1623.* Comitiis tandem Ratisbonenſibus unanimi Procerum ſuffragio pro æqviore cauſa pronunciaverit, mandata Colonienſi Septemviro executione, ad modum Imperii Legibus præſcriptum, nullo fuſi ſangvinis aut uſurpatæ violentiæ incommodo eà perfuncto. Tum demum militem Cæſaris Imperio immiſſum, cum fructuum liqvidorum executioni vim ſuam Mauritius oppoſuerat, externasqve opes moliri deprehenderetur. Gvilielmum tamen regimini poſt Mauritium admotum, animadverſa Darmſtattinæ cauſæ juſtitia moderatiora meditatum, ſumpto petendæ transactionis conſilio, poſtqvam impetraverat, ut Cæſaris etiam conſenſu ea firmaretur, viginti & trium Principum precibus tandem obtinuiſſe. Accitum poſt ab eo Georgium Darmſtattinum, Caſſellam nullo milite circumdatum intraviſſe, ubi Jurejurando conventionem tum ipſi Principes tum ſubditi ipſorum firmaverint. Iniqvisſimum igitur, bonis fido Imperii Civi atqve obſeqvii conſtanti ablatis eos mitigare, qvi ſuis non contenti propinqvorum ſpoliis inhient. Injuſtum juxta atqve exemplo pernicioſum, infracta pactorum religio-

religione, qvâ ſola fere Reſp. contineantur, i- 1646.
pſam humanæ ſocietatis arcem irrumpere. Accommodaturos ſibi iſtud perfidiæ ſpecimen, qvibus conducat, & fore hoc qvoqve in his, qvæ mox uſurpentur. Advertiſſe id defunctum Brandeburgium Electorem, ideoqve Legatis ſuis Francofurtum miſſis ſeverè prohibuiſſe, ne cauſæ huic immiſcerentur, neqve enim ulli contractui robur manſurum, ſi pacta tam religiosè ſancita violarentur. Neqve multum temporis abiiſſe, ex qvo arma ſua ab hac re diverſa profeſſi Caſſellani, transactioni ſe ſtaturos promiſſerint. Poſt hæc in lamenta effuſus, ob iſtorum in Darmſtattini ſubditos violentiam, qvos ſacramentis invitos & perjurii neceſſitatem deprecantes adigant, fractæ pacis publicæ actionem Landgraviæ intentabat, cui neqve Galliæ neqve Sveciæ Legatos interceſſuros credat, utrisqve teſtatis nullam ſe Georgio Principi moleſtiam hac de cauſa illaturos, qvam ſuam non facere Guſtavus propriâ manu aſſeruerit.

XXII. Ea res admonet, ut de cauſis exorti inter Haſſiacos Principes certaminis, & qvo modo illud in tantam acerbitatem duraverit, curatiꝰ differã. Philippus Haſſiæ Landgraviꝰ, (b) geſti cum Carolo V. Imp. belli memoria celebris retinendæ filiorum, qvos qvatuor habuit, poſterorumqve concordiæ, familiæ erciſcundæ contro- Origo Controverſiæ Marpurgẽſis.

(b) Freyberg. *Part. 3. Diſc. 7.*

1646. troverſiis facilime concutiendæ vitæ conceſſu-
1567. rus ampliſſimarum, qvas ſolus à Parente acceperat, Provinciarum hereditatem in XII. uncias, at imparibus portionibus ita diſtribuit, ut Gvilielmus Caſſellanus ſemiſſem, inferiorem nempe Haſſiæ Principatum, & meliorem Ziegenhaynenſis Comitatus partem, Ludovicus Marpurgius tres uncias, ditionem ſcil. ad Lanum cum Niddæ Comitatu acciperet, Philippo Rheinfelſio atq; Georgio Darmſtattino, utriq; dimidia qvadrantis, iſti nempe inferior, huic ſuperior Cattimeliboci Comitatus partes adſignatæ. Adjecta extremis tabulis verba, qvibus ad ſucceſſionem coheredum vocabantur, ſi qvi illorum ſine maſcula prole decederent. Primus caſui locum aperuit Philippus Rheinfelſius, qvi absqve ſobole defunctus, parte ſua reliqvos auxit. Hunc proximè inſecutus Ludovicus Marpurgius, acerbiſſimæ liti materiem præbuit. Is Mauritio Gvilielmi Caſſellani, & Ludovico, Friderico atq; Philippo Georgii Darmſtattini filiis, utriſq; ex ſemiſſe in ſtirpes partiunda heredibus ſcriptis, hereditate arcendum edixerat, ſi qvis ipſorum aut ſupremo ſuo juſſui, aut receptæ religioni qvid adverſum auſurus foret. Neuter legi paruiſſe videbatur. Mauritius ejurata Auguſtana Confeſſione Reformatorum ad ſacra transgreſſus; Darmſtattini ſemiſſe haud contenti, dodrantem

vindi-

vindicantes, utriqve hereditate, ſi teſtatoris mandata ſpectarentur, exciderant. Delecti, more domus, utrinqve arbitri, qvi de cauſa cognoſcerent. Verùm Darmſtattini ſpretâ iſtorum ſententiâ Cæſarem adiere; qvi fidam ſibi domum magis obſtricturus, & acuendis Georgii ſtudiis in perſvadendo ſocero Saxone, qvo is tranſlato in Maximilianum Electoratui adſenſum commodaret, ſecundum Darmſtattinos litē dedit. At Caſſellani, judicem ſibi minus æqvū cauſati, cùm adverſam partem Imperatoris favore ſubniti cernerent, ipſi externas gratias opesq; circumſpectantes in Gallos Svecosq; incidêre; qvi omnes, qvicunq; Cæſarem odiſſent, obvio affectu amplexi, qvascunq; belli in eum cauſas promptiſſimo animo accipiebant. Et pronior faciliorq; in Cattos benevolentia, qvos ut viribus non ſpernendos conatibus ſuis opportunos, non augendæ ſolum in Cæſarem invidiæ commodos judicabant. 1646.

XXIII. Monaſterii qvoq; relatione de his Cattorum poſtulatis factâ, acerbius pleriq; de iis cenſuere; Paderbornenſis imprimis, jactis in Ligiſtarum truculentiam probris Colonienſem etiam Electorem peti, ægre tolerans, (is tunc Paderbornenſis Antiſtitis dignitate magis, qvam commodis potiebatur, qvæ tota fere Catti ſibi rapuerant,) à Bohemicis motibus ſermonem exorſus, Chriſtiani maximè Brun- *Protoc. Monaſter. 21. Mart.* Catholicorū Monaſteriēſium Qverelæ contra Caſſellanos.

1646. Brunſvicenſis, & qvi pari Catholicæ Religionis odio flagraverant, vicinorum violentiâ arma, Paderbornæ, Monaſterii, aliisqve Septemviro obnoxiis ditionibus illatas memorabat, donec tota inferiori Saxonia igne iſto correpta, Danicum tandem bellum exarſerit. Nihil tamen moviſſe Septemvirum, tum demum ad arma atqve Ligiſtarum opes reſpectantem, cum Chriſtianus Eccleſiaſticorum hoſtem (der Pfaffen Feind) ſe publica nummorum inſcriptione profeſſus, atqve in omne fas nefasqve avidus, & non ſacro, non profano abſtinens, occupato Paderbornenſi agro Monaſterii qvoqve atqve Coloniæ regiones infeſtaret; Mansfeldio præſertim ex Palatinatu profugo tota belli mole Weſtphaliam onerante. Tuliſſe qvidem ſuas qvoqve moleſtias Cattos, cum Tillius inferiorem Saxoniam atqve Weſtphaliam Cæſareo milite inſideret; at exſtare adhuc in Septemviri Tabulariis literas, qvibus doceri poſſit, qvanto magis Landgravii Gvilielmi, filii loco habiti, qvam ſui curam egerit Elector, hoſpitiorum incommoda ab iſto ſæpius qvam à ſeipſo deprecatus. Et ſupereſſe adhuc apud Tillium epiſtolas, qvibus ob beneficia in ſe collata gratiam Mauritius, Gvilielmi pater, habuerit. Cetera, injurios eſſe, qvi Haſſiam ulteriorem à facti fœderis milite incendiis, ſimilisqve inſolentiæ cladibus adflictam criminentur,

ſan-

ſanctius plerunqve atqve innocentius qvam 1646.
ſubjectas Septemviro terras habitam, apud
qvem ſemper minori ſupplicii metu peccave-
rit. Qvin fuiſſe ex iſto exercitu Tribunos mi-
litum, qvi cum reponendæ Cattis igne flamma-
qve ſævientibus injuriæ pari crudelitate graſſa-
ri juberentur, abnuerint, non facularum ſed gla-
dii operam ſeſe addixiſſe, & militia potius abi-
turos, qvam incendiis Prædonibus ſolitis ſer-
vitium commodarent, dictitantes; Neqve in
Ligæ militem eorum invidiam transferendam,
qvæ à Polonis, Croatis, aliisve, ſolito inter
milites, agricolasqve odio inhumana ſatis ſæpe
patrata ſint. Et ſi qvæ adverſa evenerint, una
cum Ligæ atqve unionis nominibus Pragenſi
pace obliterata, aut amneſtiâ, qvam qvidem
Evangelici maxime Cattiqve urgeant, oblite-
randa eſſe, qvanqvam graviſſimis injuriis dam-
nisqve Septemvirum ab iis adfectum vix ipſi
inficiaturi ſint, qvi ditiones ejus ab externo Re-
ge, inſigni Reip. Germanicæ ignominia, feudi
nomine acceptas omni crudelitatis genere va-
ſtantes tantum non ſolitudinem fecerint, ſpre- *Anno*
tis ampliſſimis conditionibus, recuperandis il- *1642.*
lis ab Electore oblatis, adeoqve odio pro gra- *1643.*
tia reddito, qvam lætioribus per oras iſtas Cæſa-
ris armis, à qvibus ſecuritatem Landgravio
non munimenta ejus ſatis præſtabant, incolu-
mitate illius Gœzio, Cæſareis copiis moderanti

S com-

1646. commendatâ meruerat. Sua qvoqve mala à Cattis inflicta Fuldenſis enarrabat, qvi Cæſareis prælio ad Lipſiam profligatis, Tribuni Uslarii ductu Abbatiam ingreſſi, XLVIIICIↃ. thaleris, redimendis incendiis, eam emunxerint, continuis inde hoſpitiorum ſimilibusqve moleſtiis vexatam, donec Anno CIↃ.IↃC.XXXII. profeſſos hoſtes, nulla Præſulis culpâ agentes, occupato Fuldenſi Principatu, ſubditos ſacramento ſuo adigerent, ſuppellectili qvoqve Abbatis multa aureorum millia ſuperante direptâ, atqve Caſſellam translata, & ultra ſolitos reditus, ter millibus florenorum ſingulis hebdomadibus Tributorum (contributionen) nomine exactis. Et cum verſa ad Nordlingam partium fortuna Cæſareis loco cedere cogerentur, ne tunc qvidem incurſationibus atqve populationibus abſtinuiſſe, & iſtis rurſum emigrantibus, tanqvam injuriam accepiſſent, atrocius ſæviſſe.

Gravaminum Tractatus.

XXIV. Interea Evangelici, ne alienam utilitatem tractando propriam negligerent, lites ſuas cum Catholicis convenienti ratione tolli urgebant, non repugnantibus Auſtriacis, qvi eos commoda transactione propitiatos pacis à Regis mollioribus legibus impetrandæ conciliatores ſperabant, in diverſum, qvanqvam fruſtra, tendente Bojoaro, externas cauſas prius peragendas prætexente, qvi-

qvibus pacatis facilior de internis tractatio ſo- 1646.
ret; at verâ cauſâ, (ut publica mala ſingulis in occaſionem gratiæ trahuntur,) qvo Reges votis ſuis proniores haberet, qvando ſatisfieri ſibi petentes ſua auctoritate juviſſet.

XXV. De mediis igitur, qvibus qveſtibus ſuis ſubveniri poſſet, conſultantes Evangelici, in iſta (c) conſenſere, ut ſacra immediata, qvæ appellant, Bona ſive Evangelicis ſive Pontificiis erepta redderentur, qvæcunqve Anno M. DC. XVIII. pars qvæqve poſſederat, illibatâ Canonicis eligendi facultate, & Imperatori precibus primariis, in ſolius tamen Evangelici promotionem apud Proteſtantes valituris; ceterum nulla Pontificibus Romanis arrogata, Menſium Papalium, Palliorum, aliorumve nominum Jura toleraturos. Præſulibus Evangelicis eadem ſuffragiorum in Comitiis poteſtas aliaq; dignationum, qvæ Catholicis ipſorum Anteceſſoribus, tribuerentur, Epiſcopo Pontificio cum toto Collegio aut potiori ejus parte ad Auguſtanam Confeſſionem tranſituro mutandi publici cultus facultas permitteretur, integris Ordinum cujusq; Provinciæ aut Epiſcopatus hanc in curam priſco forſan more vocatorum privilegiis, ſin ſolus, paucive, integra qvidem Epiſcopatui priſtina religione, de digni-

Media Evangelicorum, circa Reſervatum Eccleſiaſticū.

(c) *Lundorp. Tom. VI. Lib. III. c. 30.*

1646. dignitate tamen nihil deperderet, ſacra ſua Aulæ cujusqve delubro celebraturus, qvi ubi fatum expleverit, ſive Lutheranum ſive Catholicum creandi cooptandiqve arbitrium penes Collegium foret; eaqve conditione Evangelicorum qvoqve Epiſcopatus uſuros. Eccleſiis, qvas dicto anno utriusqve Religionis Canonici coluerint, eandem temporis regulam applicandam dicebant, ita tamen, ut cuiqve alterius Religionis eligendæ nullo muneris amittendi metu libertas permittatur; in demortuorum verò locos adſumantur, eosdem cum defuncto ritus profeſſi. Et ne plurium utilitati proviſa paucioꝛum avaritiæ cederent, non niſi unius Epiſcopatus aut Beneficii gratiam uni homini faciendam. Qvod in Auſtriacæ Bavaricæqve Gentis invidiam additum, multis Epiſcopatibus ſibi vindicatis ad nimias ceterisqve ſuſpectas opes graſſantium.

Oblata Svecis. XXVI. Hæc ſcripto comprehenſa Oxenſtiernio atqve Salvio primum obtulere Evangelici, (qvi qvanqvam rerum ſuarum ſatis providi, Svecicis tamen artibus utebantur, augendo favori, & ne poſthabiti iſti contumelia incenderentur,) ut qvæ in rem ipſis viderentur, monerent. Iiqve abolendo Reſervato Eccleſiaſtico extrema ſvadentes, objecta tamen pacis neceſſitate leniti, placitos Evangelicis modos componendæ huic controverſiæ Catholicis edi admiſere,

miſere, ut tamen integrum ſibi eſſet, illis inſiſtere, qvæ ex lite iſta ſua intereſſe putarent. 1646.

XXVII. Hæc una cum mediis, ſcripto ut diximus conſignatis, Trautmansdorffio ferentes Evangelici, adverſo vultu excepti ſunt, Svecorum vi Proteſtantium conſilia propelli exprobrantis, cui contrarium robur qværendi etiam Catholicis neceſsitatem facturi eſſent. Mollius tamen Svecorum patrocinium interpretantibus iſtis, Trautmansdorffius qvoqve mitiora reſpondit, ſuam ad conficiundam rem curam iterum pollicitus. Moderata modo conſilia non hac tantum ſed & reliqvis in cauſis capeſſerent Proteſtantes, neqve iis duriora, qvæ Francofurti aliqvando placuerint. Reverſos qvoqve, de mente Collegarum in ceteras etiam controverſias remedia promendi relaturos, maturarent cœpta hortatus eſt, ſibi curæ fore, ut non Paſcha citius, qvam aut Pacem, aut proximam ſaltem Paci fiduciam Germania habeat.

Cæſareis.

Anno 1631.

XXVIII. Paruere Proteſtantes, exhibito alio, adſentientibus Svecis (*d*) libello, qvo media tollendis, qvæ recenſuimus, litigiis complexi erant, eadem ferè, qvæ nuper, aut ut multis videbantur, acerbiora *Mediata Bona* qvacunqve Anni M. DC. XVIII. parte ſibi poſſeſſa repetebant, prohibita diſceptatione, an Ditioni ipſorum exemta, aut aliorum Procerum re-

Media Evangelicorum circa 2. Mediata bona Eccleſ.

S 3 veren-

(d) *Lundorp. d. c.* 30.

1646. verentiâ teneantur. Ea qvoq; ſibi relinqvi po-
Reichs ſtulabant, qvæ Majoribus ſuis pignori data;
Pfand concedenda contra Imperii Urbibus facultate,
ſchaffe. nexu eo ſeſe exſolvendi, qvo libertatem ſuam aliis obligaverant. Pacis tamen deſiderio Catholicorum ritibus atqve adminiſtrationi Cœnobia ſe relicturos promittebant, qvorum poſſeſſionem dicto adhuc anno in Proteſtantium terris illi habuerint, modo non aliarum Religionum ſectatores (Ordens-Leute) Jeſuitæ præſertim, ea invaderent, qvam qvorum uſibus à Conditoribus illorum dedicata ſint. Ceterum Electiones in iis rite peragendas, cui officio ſi Cœnobitæ defuerint, Evangelicis Proceribus idoneos in demortuorum locum ſubrogandi fas futurum; Religionem mutantes, eodem qvo in immediatis Eccleſiis Jure habendos; Mixtorum qvoqve (ita vocata, qvæ Catholici Evangeliciq; ſimul habitabant) ſimilem cum iſtis conditionem, ſupremâ illorum omnium curâ, inſpectione, atq; Jurisdictione Proteſtantibus, qvorum ditionibus accenſentur, ſervatâ.

(3) Avtonomiâ Subditorum. Præterea Evangelicis Catholicorum regimini ſubditis templa, ſcholas aliaq; eò ſpectantia reddi flagitabant, à tempore conſtitutæ Auguſtanæ Pacis hactenus ablata. Numinis etiam honori proficuum oſtendebant, religionis uſum iſtis qvoqve dari, qvibus nondum conceſſerint Catholici, crimi-

crimine ceteroqvin impediri divini cultus in iſtos recaſuro, qvi denegaverint. Privatis tamen ſacris Pontificios non niſi ſumma impietate interdicturos. De civili etiam iſtorum hominum libertate Juribusqve, primis poſtulatis inſtitere. De Reditibus qvoqve paria prioribus repetebant, adjecto, ne ab Evangelicis ſacro uſui dicata, à poſteris ipſorum ad Romanam forſan ſuperſtitionem redituris, alios ad ritus verterentur. Reliqvarum etiam moleſtiarum remedia, qvæ jam petiverant, iteraverunt. Deniqve Concilii flagitati ludibrium adjecere, qvod neqve gratis ipſis legibus Catholicos, neqve aliis celebrari ſe paſſuros pernoverant, qvanqvam ſermones de inſtituendo colloqvio Cranius jecerat, qvo viam Synodo Conciliove, Principibus etiam, aliisqve profanæ conditionis hominibus freqventando eo faciliorem parari poſſe monſtrabat, qvod tam *in Juſtificationis materia* qvam *Adiaphoris* pluribus de priſtino certaminum ardore multum jam utrinqve remiſſum ſit. 1646. (4) Reditus.

XXIX. Hiſce Evangelicorum mediis alia Pontificii repoſuere. Æterno ſcil. Jure relinqvendos ſibi Epiſcopatus (e) Anno M.DC.XXVII. aut inſecutis temporibus poſſeſſos, Evangelicis verò in qvadraginta annos Catholicorũ Media (Gegē Vorſchläge.)

(e) *Lundorp. d. Lib. III. c. 31.*

1646. annos permittendos, qvos XII. Novembr. die anni iſtius inſederint, niſi qvi ad Catholicos poſtea juſta ratione reverſi ſint. Hoc intra ſpatium litis aut amica conventione, aut legitima ſententia finiundæ modum ineundum, Catholicis interea neqve *Beneficiorum* iſtorum communione, neqve religionis in Templis Baſilicis exercitio prohibendis; Evangelicis etiam Præſulibus, Conventus Circulares (Kreißtage) adire hactenus ſolitis, freqventandorum eorũ licentiam retenturis. Monaſteriorũ etiam aliorumqve ſacrorum bonorum reſtitutionem, & mutandæ religionis ab Evangelicis Nobilibus Urbibusqve Imperii uſurpatam poteſtatem eâdem temporis regulâ definiuntes iſta bona excipiebant, qvorum poſt annum iſtum titulus expiraverit; aut qvæ vel ſummorum Tribunalium decreto, vel vi pactorum, Pontificiis ex illis obtigerint. Ceterum Catholicorum Procerum arbitrio ſervandum, an ſubditis ſibi Proteſtantium religioni addictis manendi licentiam impertiri, an migrandi neceſſitatẽ injungere, malint, ita tamẽ temperandam, ne domeſticæ ipſorum res nimium inde damnum accipiant. Urbes verò atqve Nobiles Provinciales (Land-Stádte und Adel/) qvi longa poſſeſſione à Pacis Auguſtanæ tempore qvaſi caput um ſacrorum exercitium obtendant, ea modeſtia habituros, ne qverendi his materies

(1) Reſervatum Eccleſ.

(2) Mediata bona Eccleſ.

(3) Avtonomiã.

ries ſuppetat. Reditus qvoqve Catholicis ex Proteſtantium terris exſolvendos ad XL. iſtud annorum ſpatium, in levamentum etiam Evangelicorum, conſveto hactenus more, erogandos, additis tamen, qvibus beneficium iſtud moderabantur. Præterea Catholicis nullam in Evangelicos Jurisdictionem iis in cauſis uſurpandam, qvæ cultum divinum attineant, at Eccleſiarum Cœnobiorumve res iſtorum cognitioni merito permitti. Connubiorum cauſas inter Evangelicos utrinqve controverſas, qvamvis earum numero Jure habeantur, qvæ Ordinariorum cognitioni ſepoſitæ ſint, Proteſtantium tamen foro agitandas, qvi eam in rem Judices hactenus dederint, Ordinariis vero, ubi Jus iſtud retinuerint, iis ſaltem litibus, qvæ inter Catholicos aut Catholico cum Evangelico intercedant, ut & Juris Patronatus, Decimarum, aliisqve rem ipſam divinam non ſpectantibus cauſis Jurisdictionem ſuam conſervandam, reſtituendamve. In reliqvis iteratis Evangelicorum petitionibus priora reſponſa retulere.

1646. (4) Redit9. (5) Jurisd. Eccleſiaſtica.

XXX. Tradita hæc à Monaſterienſibus Trautmansdorffio, & ab hoc Oſnabrugam miſſa Lambergius Craniusqve Evangelicis ediderunt, qvi dictas à ſe Catholicis concordiæ leges ſpretas ab iſtis, victorum fere in modum indignantes, acribus verbis pervicaciam illorum apud

7 Maji. Communicata Evangelicis.

1646. Cæſareos perſtrinxere, tredecim hebdomadum cunctatione ſe deluſos mentemq; Pontificiorum paci inimicam exprobrantes. Fixum ideo ſibi, nunqvam in poſterum Catholicos in hoc negotio ſcripto convenire. Neqve injuriâ ſubdolas Pontificiorum & qvæſitas prolatandis Tractatibus moras Evangelici incuſabant, ipſi etiam Trautmansdorffio, ſi ori crederes, improbatas. Et eò qvidem impudentiæ Moguntinus atqve Bojoarus Catholicorum nomine diſſidiis iſtis tractandis ſelecti proceſſiſſe narrabantur, ut Oxenſtiernio præſente ignorantiam exhibitorum à Catholicis mediorum ſimulare non erubeſcerent, qvorum tamen paucos ante dies qvosdam ex Principum Collegio certos ipſi reddiderant. Richtersbergius qvoqve aliena à ſuffragantium mente SCta Monaſterium transmittere, & iſthic decreta in contrarium verſa deferre incuſabatur, nullo pudore, aut ne inficiandi qvidem excuſandive conatu, probrum iſtud coram ingerentes audiens. Qvin pleno Senatu fateri auſus, multa à ſe dici, ab animi ſui ſententia longè diverſa, eliciendis ſolum aliorum conſiliis, & ad introſpiciendas cœterorum voluntates.

XXXI. Ita ſuis litigiis diviſi, de pacis tamen inter Imperatorem Regesq; reſtituendæ negotio publice interim, ac ubi propriæ utilitatis

ratio,

ratio, aut partium amor odiumve non aliud ſvadebat, in publicum conſulebant. Et de prohibendis qvidem Imperatoris contra Gallos cum Hipano bellum habituros ſuppetiis deliberantes, in eam fere ſententiam tranſiere; Cæſarem ut Domus Auſtriacæ Principem ferendi Agnato auxilii facultate non depellendum, cunctis Imperii Proceribus fœderum cum exteris pangendorum Jure conceſſo, cujus juxta cum reliqvis Ordinibus aſſerendi curam patrociniumqve Reges ſuſcepe-rint. Vetuſtæ Germanorum non Principibus tantum atqve Optimatibus Imperii, ſed & privatis exercitæ libertatis eſſe, externorum Principum militiam ex lubitu ſeqvi; ad leges (*f*) tamen Imperii adſtringendæ, qvibus ne publicæ paci præjudicium inde fiat, majores curaverint. Nec Friderici atqve Maximiliani exempla ignorari, ſuo ſolum periculo bella cum Gallis, Carolo Burgundo, aliisqve habentium. Neqve ex adverſo Regibus defenſionis modum ſtatuendum, ab Imperatore Cæſarei nominis præſcriptione laceſſitis. At ne belli Imperio inferendi ſocietatem ineant, eadem æqvitatis ratione flagitari, qva Cæſari opi Hiſpano ferendæ interdici contendant.

1646. Seſſ. 10. 6. Febr. Seſſ. 21. 5 Mart.

Imperatoris auxilia pro Hiſpano contra Gallos. ad Cl. 3. Repl. Gall.

XXXII. Attulit eodem Senatu Magdeburgius Evangelicorum, qvorum Primicerium agebat,

Aſſecurabat,

(*f*) *Rec. Imp.* 1494. 1555. 1570.

1646. tions-Punct. bat, ſuffragiis adjutus, ex conventa jam inter illos formulâ, capita qvædam, Pacis validitati ut asſeverabant conductura; ceteris eodem pertinentibus, at odii invidiæqve fœcundioribus Svecorum expoſtulationi relictis, Cæſaris atqve Catholicorum iras minus morantium.

De mutuo fœdere pro cõſervanda pace Replic. Gall. art. 12. & Svec. art.

XXXIII. Iſtud plerisqve Monaſterienſium in iis improbabatur, qvod de fœdere in pacis firmamentũ à Proceribus cum Galliæ Sveciæq; Regibus ineundo horum Legati ſvaſerant, periculoſum exiſtimantibus, ſi ad cujusvis qverimonias Regibus armatis Germaniam intrare fas foret, prætexto iſtorum patrocinio in rem ſuam abuſuris. Præteriti proxime ſeculi, præſentisqve ætatis exemplis ſatis jam cognitum eſſe, nil aliud peregrinorum auxiliis in Imperio promotum, qvam ut ſua jam ſponte diſcordantes Proceres acerbius diſſiderent, atqve avulſæ Reip. corpore nobiliſſimæ Provinciæ exterorum prædæ atqve avaritiæ cederent. Qvotiens ſcilicet concordes agant Germani, ſperni peregrinos; ubi diſſenſere, dum ſibi qvisqve contra æmulos ſubſidium vocant, accitum in partes adverſus omnes valeſcere. Satis jam internæ qvieti, pacisqve firmitati priſcis Imperii Conſtitutionibus, Pacis præſertim de Religione ſancitæ, iisqve qvæ pro roboranda tranqvillitate publica latæ ſint, legibus (Executions-Ordnung) conſultum, modo debita

cum

cum reverentia habeantur. Atqve qvamdiu 1646.
Ordinibus in illas obſeqvium, tamdiu Imperio ſuum decus atqve robur conſtitiſſe. Eventurum alioqvin, qvod Franciſcus Olivarius Galli Orator Principes Proceresqve Imperii Comitiis Spirenſibus adverterit: *Absqve concordia res Imperii non poſſe firmas eſſe vel diuturnas. Romanos evaſiſſe Dominos rerum, non tam viribus & armis, qvam aſtu qvodam & calliditate, qvando id operam dabant, ut qvam gentem Imperio ſubjicere cogitabant, eam civili bello & diſſenſione diſcinderent, & alterius factionis partes ad tempus defenderent, donec utrosqve ſimul opprimerent. Hac ratione circumventos fuiſſe Carthaginenſes, & Aſiaticos, & Gallos, ac Græciam natura facilem & mobilem. Sic etiam ludificatos à Tiberio fuiſſe Germanos, qvo tempore bellum in Italia moliebantur. Hac ipſa ratione tandem concidiſſe ipſos Romanos. Ottomannicum qvoqve Imperium his artibus penetraſſe in Europam, trecentis ab hinc annis rerum potitos Chriſtianorum diſcordiâ.* Ita Philippum Macedonem velut è ſpecula qvadam libertati Græcorum inſidiantem, dum contentionem Civitatum alit, auxilium inferioribus ferendo, ſociis pariter hoſtibusqve ſervitutem impoſuiſſe. Præterea cunctorum judicio periculoſum atqve grave haberi, perpetui fœderis nexu aliis adſtringi. Securius igitur compeſcendis intra pacis terminos Proceribus Imperii

Anno 1542.

1646. perii leges adhiberi; at ſi Cæſari cum Regibus lis oriatur, cogendis in eam rem comitiis, penes qvæ belli pacisve arbitrium, qvod juſtum atq; Reip. utile decerni; antiqvo jã ipſiq; Franciſco Galliæ Regi probato exemplo, qvi qvas cum Carolo Imperatore de Inſubrium Principatu aliisqve rebus habebat controverſias, Comitiorum decreto componi, miſſis in eam rem Legatis, flagitaverit.

Seſſ. 22. 7 Mart. Eduardi Bragãtini liberatio. Replic. Gall. Cl. 4.

XXXIV. De Eduardo qvoqve Bragantino qvæſitum, qvem libertati donare in Cæſaris poteſtate ſitum Auſtriacus negabat, Hiſpanicâ cuſtodiâ detentum. Mirum igitur, ab Imperatore peti, qvod non niſi ab Hiſpanis impetrare liceat. Neqve ad Gallum captivitatem Ducis qvidqvam ſpectare, anteqvam Luſitania Gallico fœderi innecteretur, libertate privati, & nullo ſervitii Galliæ Sveciæve Regibus præſtiti obtentu ad hos tractatus trahendi. Gallum certe Imperatoris precibus vix conceſſurum hominem levioribus ex cauſis ſibi ſuſpectum, & à qvo minor formido. Immerito igitur ab eo flagitari, ut libertati Principem reddat, in liberantis moleſtiam illâ mox abuſurum. Qvæ qvanqvam vera Evangelici non diffiterentur, commendandam tamen Hiſpano liberationem Eduardi à Cæſare cenſebant, Catholicis etiam, Bojoaro ſcilicet, Herbipolenſi, atqve Baſileenſi, annuentibus; ad Germaniæ qvippe digni-

dignitatem pertinere, libertatem Principi reſtitui, adſpiciente coram Imperatore atqve Imperio ereptam. Non etiam ullo ſuo delicto calamitatem illam meruiſſe Eduardum, conſilii fratris expertem; qvanqvam & iſtum in caſum peccantes aliò remitti, Germaniæ moribus inſolitum ſit. Utilitatem præterea Cæſaris Imperiiqve in conſilio habendam, qvibus operam ſuam atqve fortitudinem peregrini Principes Proceresq; ægre commodaturi ſint, qvando præmii locum libertatis jacturam apud Germanos occupare cognoverint. 1646.

XXXV. Eodemq; Senatu relationem iidem egreſſi, novas qverimonias (g) intulere, qvibus libertatem civilem, pluribus modis diminutam, ſuæ integritati reſtitui poſtulabant. Et qvidem non poſtremam malorum Proteſtantibus illatorum cauſam, tam diuturno tempore nulla ante Concilium Ratisbonenſe habita Comitia memorabant, ſine qvibus ſua Germaniæ qvies & felicitas publica durare non poſſit, naturâ magnorum Imperiorum, qvæ morbis præ minoribus obnoxia promtiorem & tantum non continuam curam expoſcant. Salubre igitur Reipubl. fore, ſi triennio qvoqve exacto, aut exigente qvandocunqve Reipubl. neceſſitate Pro-

Evangelicorum Gravamina Politica. Comitiorum intermiſſiò.

(g) *Lundorp. Tom. V. Lib. II. c. 115.*

1646. Procerum Conventus rite peragantur. Et tanqvam ſingulare Aulæ arcanum Brunſvicenſis in Evangelicorum Senatu (*g*) notaverat, intermiſſam ab Anno M. DC. XXIII. Comitiorum celebritatem, ita qvippe infracta paulatim libertate dominationem intendi. Neminem enim ſponte paciſci ſervitutem. Carolum V. experiundo didiciſſe, qvantum conſiliis ſuis Comitia tam crebra obſtiterint. Palatinum proſcriptionis, atqve Germaniam belli calamitates evaſuram fuiſſe, ſi poſt prælium Albo Monte commiſſum, urgenti morbo Comitiorum medela admota fuiſſet. Electorum Conventibus (Collegial-Tagen) Imperatorem intercedere non poſſe, at minorem iſtam malo medicinam deprehendi. Petiere etiam, ut in eventum belli ab Imperio ſumendi non Imperii tantum Cenſus (Reichs-Matricul) emendaretur, & remitterentur Tributa Procerum qvibusdam ultra modum & terrarum conditionem impoſita, ſed & proſpiceretur, ne aut dignitati iſtorum contumeliis, aut ditionibus peregrini domeſticive militis petulantia, ſtationibus, hoſpitiis aliisve extorſionibus qvid detrimenti inferretur, revocando Pacis publicæ aliarumqve Conſtitutionum atqve legum præſertim militi latarum (Reiter- und Fußknechts-Beſtallung) auxilio. Temperandam qvoqve nimiam Electorum

7. Sept. 1645. ſeſſ. prival. Evangel.

(2) Defectus Matriculæ, & Militaris Diſciplinæ.

(3) Electorum

(g) *Add.* Reichs-Städt. &c. Bedencken *ad Propoſ. & Replic. Svec.*

ctorum poteſtatem, in ceterorum damnum atqve injuriam ſumtam. Ex legum de Cæſarum imperio latarum formulis nullam fere eſſe, qvæ non aliqvid mutationis paſſa cum ceteris in totum conſentiat, magno Reip. incommodo, cujus Jura Statumq; ambiguis ſemper perpetuisqve fluctibus agitari neceſſum ſit, niſi certô *Capitulationis* æternoqve tenore compeſcantur, ex Imperatoris cunctorumqve Procerum conſilio ſanciendæ, ac non niſi ubi ſalus Reip. temporumqve conditio monuerit, immutandæ. Et qvanqvam bonâ reliqvorum Ordinum gratiâ Conventibus ſuis non de iis tantum rebus conſultent, qvarum peragendarum Jus ex Aurea Bulla priſcove more adepti ſint, ſed iſtas etiam prætractent, qvæ ad Comitiorum diſqviſitionem pertineant, ita tamen licentiam iſtam mitigandam, ne omnino Procerum Jura abſorbeant Septemviri, omniaqve Senatus munia in ſe trahant, eave decernant, qvæ perniciem aliis damnumve concilient. Mori qvoqve antiqvo adverſari arguentes, qvod Septemvirorum Legati in Delectorum Imperii conventu ſeparatos cœtus inſtituant, etiam qverelam de illorum faſtu adjunxere, *Excellentiæ* titulum nova ambitione, Principum dignationi minuendæ, & inſigni pacis tractatuum impedimento captantium. Tentatum etiam ajebant, an Civitates Imperii ſuffragio in Comitiis

1646. nimia poteſtas in Capitulatione formãda.

Conventibus Electoralib9.

(4) Delectorum Imp. Conventu (auf Reichs Deputatiõs-Tagen) Excel-

1646. mitiis curiatim ferendo depelli poſſent. Præterea translata ſolius Cæſaris nutu in alios Ordinum Jura terrasq; referebant, Præſidii Jus cum duobus oppidis Archiepiſcopatui propriis Magdeburgo à Fridlandio Duce, & poſtea à Ferdinando II. ac Superioritatem in Gecksheimium & Senfeldam Imperii Pagos (Reichs-Dörffer) Herbipolenſi conceſſa allegantes; & contra, exemtos obſeqvio in Principes ſuos qvosdam, Civiumq; Imperii numero adſcriptos; Archiepiſcopi Bremenſis qveſtus eam in rem memorando. Rurſum eſſe inter præcipuos Imperii Principes, qvi Jurisdictioni atq; oneribus Imperii ſe ſubjectosq; ſibi ſubducentes, aliorum qvoq; libertatem invaſerint, ſoli alioqvin Cæſari Imperioq; obnoxiam. Multis etiam palam tributorum gratiam atq; remiſſionem fieri, qvibus poſtea alii onerentur. Elataq; in vulgum vox Archiepiſcopi Biſantini, *Se in poſſeſſione nihil dandi eſſe, profeſſi.* Et licet poteſtatem Dignitates atqve Nobilitatem conferendi Imperatori propriam nemo inficietur, eas tamen in homines ut plurimum indignos ipſius tribuentis dedecore, Nobilitatis Germanicæ, integritatis ſuæ maxime ceteroqvin retinentis, opprobrio, & honoris rari qvondam & non niſi virtutis pretii vili pendio hactenus collatas, juſtas pro corrigendo abuſu preces ſuppetere, ipſius Cæſaris auctoritati atqve venerationi, ſi exaudian-

[Margin: …lentia E ectoralium. (5) Voti Civitatum Imp. impugnatio. (6) Exemtiones illicitæ. (7) Collationes Dignitatum in immeritos.]

audiantur, profuturas. Adjectæ appendicis loco Wetteraviorum Comitum qverelæ, qvæ aut veteres ſine remedio manſere, aut antiqvis recenter acceſſerant. Et tabem hanc veram nimium, ſuisqve indiciis plus ſatis cognitam, non ſtatim, qvæ ejus indoles ſit, in ſingulis, ſed in ſummâ rerum apparuiſſe, & latenti incremento velut alluvione auctam Rempubl. afflixiſſe indicantes, non ideo hæc à ſe afferri monebant, ut pacis negotio moram inde afferrent, ſed ut conventu hoc ſaltem detecta, futuris Comitiis medicam manum acciperent. 1646.

XXXVI. Interea alii qvoq; liti Electorum ſecundæ dignationis Legati, (*ſecundarii*) dedere, qvoscunq; etiam primarios Principum nuncios anteire cupientes, eandem Electoralis Legationis, qva qvisq; Septemvirum referat, dignitatem, Cæſaris atq; Regum Oratores omnes pari veneratione cultos, ac jam Auguſtæ Tiberii & Francofurti, cum ſupremis erga defunctos qvosdam Legatos officiis fungerentur, eum ſibi honorem habitum referentes; At refragabantur ceteri, unum eſſe tantum reponentes, qvi Domini majeſtate præfulgeat, reliqvos curæ magis ſocios qvã dignitatis adjungi. Vetuſto more apud ipſum Septemvirorũ Senatũ receptũ eſſe, ut primarius ſolùm, ſi plures ab uno mittãtur, Domini locũ capeſſat, ceteris ſeorſum (auff d' Adjuncten-

De Electorali ſecundariorum Præcedentia præ Principum Legatis. 27. *Februar.*

1646. Banck) alioqve ſubſellio ſedere juſſis, idqve exemplum Principum qvoqve Curiam imitari, qva promiſcuas ſedes Prælati, Comites, Principumqve Legati occupent, qvibus ſcilicet numerum egreſſis Senatus magis qvam ſuffragii Jus ſit. Ipſos Principes Auſtriaco atqve Salisburgio Curiam ſuam præſidentib9 (den Fürſtl. Directoriis) loco concedere, qvos ſcilicet Electoralium Secundarii qvoqve præituri ſint, ſi qvoscunqve Principum Legatos dignatione præminerent. Aliena eſſe qvæ de Imperatoris Regumqve Oratoribus afferantur, ad Electorum Principumqve Legatos non producenda, qvanqvam & Naſſavium Comitem cum Memmio, neſcio qvibus ſolemnibus, ut primarios, pòſt, Volmarum atqve Servientium ut minores proceſſiſſe, narrent, qvi tunc temporis Monaſterii egerint. Nec præjudicium ex eo univerſo Principum Ordini inferri oportere, ſi una alterave vice Electorales nimia ac indecora ſuperbia honorem ſibi indebitum ſumpſerint, iſtorum forte civilitate conceſſum.

Tractatus Gravaminum Eccleſ. XXXVII. Hæc inter Pontificii animos intendebant, ut qvas ipſis lites Evangelici intentaverant, minimo rei Catholicæ diſpendio finirentur, horum conſtantia anxii, qvibus Svecorum favor, atqve Cæſaris & Pontificiorum deplorata fere fortuna non fiduciam modo, ſed & audaciam fecerat, plurimis ceſſuros ſperantibus,

bus, & beneficii loco merito habituros, ſi pacis indulgentia retinerent, qvorum bello amittendorum non periculum tantum, ſed certum & inevitabile damnum imminere videbatur. Aut benevolentiam igitur Svecorum ſibi paraturi iſti, aut moderaturi ſtudia, qvibus ad promovendas res Evangelicorum iſti ferebantur, Oxenſtiernium Moguntino & Bojoaro internunciis adiere, precati, ut conciliandæ concordiæ munus ſuſcipientes Evangelicis modeſtiora ſvaderent. Relata hæc ab Oxenſtiernio Brunſvicenſi & ab hoc Evangelicorum Senatui. Intelligebantur artes, Svecos medias ad partes vocantium, qvas ſi acciperent, Evangelicorum tutelam ponere cogerentur, qvorum litem ſuam facturos ante promiſerant. Qvidam diverſi interpretabantur, Catholicos ornandæ verſus Pontificem excuſationi, tuendoqve honori conſilium id cepiſſe, ut ſi omnino jacturam pati neceſſum foret, Svecis ceſſiſſe, non Evangelicis, aut ſuæ obligationi id dediſſe viderentur, honeſtius forſan exiſtimantes, peregrinorum potentiæ qvam popularibus æmulisqve concedere, tanqvam tolerandi vilitas augeſcat, ſi ſe notis ſubmitterent, & ſublevetur peregrinitate duriora imperantium. Omnibus tamen viſum, ſapienter habendam fortunæ ſeſe offerentis opportunitatem, orandosqve Svecos, officium iſtud, ea tamen conditione ſubire,

1646. Catholici Svecorum opera in componendis eis exqvirunt.

12. Mart. Evangelicorum ea in rem ſententia.

 ut

1646. ut cauſam Evangelicorum non tanqvam alienam,ſed ſuam ſe acturos profiterentur; integro ſibi ſervando præſidio,qvod unicum à Svecorũ autoritate armis prævalida inermes ipſi expectabant.Conſultatum præterea, qvid Svecis reſpondendum, qvi qvantum Jure ſuo in ſupremæ neceſſitatis caſum decedere Evangelici vellent,poſſentve,interrogaverant.At metuentib9 ne Pontificiorum auribus allaberentur, ſolenni Evangelicorum Senatu decreta, non ſincera ſatis ſilentii fide cuſtodita, ea ſententia placuit, ut nullo adhuc in rem ſummam reſponſo, Catholicorum Monaſterienſium hanc ob cauſam Oſnabrugam adventum opperiundum obtenderent, cum qvibus tamen nihil niſi Svecorum præſcitu conſiliove tractaturi forent.

Svecorum. XXXIIX. Perferentibus reſponſum Altenburgio, Vinarienſi, Meklenburgio, Wetteravio,& qvi civitatum nomine additi fuerant,Lubecenſi atq; Eslingenſi repoſuere Sveci, ſibi qvoq; angvem in Catholicorum herba latere, videri,grates tamen Evangelicorum fiduciæ, & honorificis,qvas attulerint,precibus habere,neqve partesProteſtantium unqvam ſe omiſſuros, non tamen integrum ſibi fœderis formula adſtrictis,absq; Gallorum aſſenſu provinciam iſtã accipere. At qvod cauſis qvibusdam ſe attineri Evangelici dixerant, ne ultimas, in qvas abire tandem poſſent, conditiones exponerent, qvam

qvamvis in diffidentiæ argumentum à ſe trahi non omnino diſſimulabant Sveci, qvo minꝰ tamen ſuo in eam rem ſenſu judicioq; abundarent, non refragari ſe dicentes, iſtud tantum monebant, anxiis ſibi, ne Catholici *poſſeſſorio* Bonorum ſacrorum immediatorum abdicari ſe non permittant, illud liti expediundæ non inutile videri, ut eorùm reſtitutione ad An. M.DC.XVIII. aliusve non incommodi temporis ſtatum exigenda ad unum, duove aut decem deniq; ſecula iſta remanerent, qvæ illo anno poſſeſſa poſtea amiſerit qvisq; vel retinuerit; ad æqvale ſpatium proroganda toties poſſeſſione, qvoties per tanti temporis otium *Petitorii* cauſa nondum vel judicio deciſa, vel transactione compoſita fuerit, retento interim cuivis Poſſeſſori Senatus Jure, qvod ipſorum qvondam Anteceſſores in Comitiis habuerant. Emigrandi non neceſſitatem ſed licentiam ſubditis faciendam, ab imperantium religione diſſentientibus. Cetera, æqvali omnibus in rebus ſorte Pontificii atq; Proteſtantes uterentur. Qvæ licet minus ſibi grata, ad conſilium tamen Evangelicorum ſe relaturos, ii, qvos recenſuimus, reſpondere, qvanqvam immotum ſibi plurimisq; Collegarum eſſe ſcirent, conditiones iſtas non recipere, niſi extrema neceſſitate adacti, cujus ſubeundæ conditionem Catholicis potius pro temporum iſtorum fortuna deſtinaverant.

1646.

Sveci Catholicorũ mediũ de tẽporariâ ſacrorum Bonorum poſſeſſione aliqvatenus probãt.

Minus grati Evangelicis.

1646. Tracta-tio Oſnabrugæ cũ Monaſterienſibus inſtituta.

XXXIX. Advenere interim Monaſterio, urgente maxime Trautmansdorffio, belli Turcici metu occupato, Oſnabrugam Buſchmannus Colonienſis, Coberlinus Conſtantienſis, Corvejæ Abbas Prælatorum vicem ſuſtinens, & Leuxelringius acerrimus Proteſtantium hoſtis, Svevicorum Comitum Urbiumq; Catholicarum nomine, juncta cum Pontificiis Oſnabrugæ jam hærentibus opera controverſias ſuas cum Evangelicis tractaturi.

Conſeſ. Deput. I. 2. April.

XL. Conventu igitur eorum qvos retulimus Catholicorum cum Evangelicorum Delectis Weſenbecio Brandenburgio, Altenburgio, Vinarienſi, Brunſvicenſi, Caſſellano atqve Wetteravio, his qvidem duobus ſtatus qvæſtionem primum paſſis, in Oſnabrugenſi Curia coacto Krebſius Moguntiacus factionis Pontificiæ Princeps, de concordia, cujus amori ſuſceptam iſthoc loci temporisq; litium diſceptationem tribuebat, magnifica atqve ſolita præfatus, Proteſtantes rogavit, mentemne ſuam ſuper iſtis promere vellent, qvæ reducendæ qvieti ſalubria in medium jam Catholici attuliſſent.

Conſeſ. II. 3. April. Lis de objecto Tractationis, an ſcil.

XLI. Reſpondere Evangelici, altius ducto exordio Annalium fidem invocantes, ex qvibus cauſas has ſine cura atqve medela habitas diſſidia primum, inde factiones, bella deniqve, & atrociſſimas qvæ bellis ſolennes ſint calamitates Germaniæ intuliſſe, memoria repetebant.

Publi-

Publicis Comitiorum Conſtitutionib9(Reichs Abſchieden) Vaticinia ſupra Sibyllarum carmina certa contineri, qvibus ſuprema inde Imperio ingruitura jam tum prædictum fuerit, veri fidem triſti nimium eventu & plusqvam conducat ſortita. Neqve enim vanum timorem fuiſſe, inſecutis malis probari. Et correptos hujus periculi formidine vicinos Reges pro potiſſima ſanciendæ pacis conditione habere, ut tollantur, qvæ, ſi maneant, ſuo igne etiam alienis ædibus incendium minitentur. Ipſum qvoqve Cæſarem per Legatos ſuos confeſſum, extirpanda eſſe diſcordiarum ſemina, ne in novam ſimultatum odiorumqve herbam excreſcant, & fida transactione componendam tantorum tamqve diuturnorum tumultuum cauſam. Ceterum laudem Catholicis gratesqve deberi, qvòd profectionis moleſtiam & tractandæ rei laborem ſumſerint. Inſiſterent modo bene cœptis, & pulcra initia decoro fine perficerent. Oblatum qvidem non petentibus ſibi Catholicorum libellum, finiendi diſſidii modos rationesqve complexum, at ejusdem, cujus ipſi Evangelicorum qveſtus, argumenti, cum reſponſum ad eas, qvas Trautmansdorffii precibus pacisqve deſiderio permoti protulerint, expectarent, atqve etiamnum expectent, ut æqvitati non adverſum, ita qvieti proficuum. Pacem de Religione eo conſilio conſtitutam

1646.

Evangelicorum aut vero Pontificiorum media pro eo habenda.

Evangelicorum argumenta.

1646. eſſe, ut æternum duraret, neceſſum igitur, ut tractatus hi acceſſionis vicem functuri naturam illius ſeqvantur. Qvin ipſam morbi indolem non doloris inducias, ſed firmam ſanitatem expoſcere. Pragenſem pacem ſapere, qvæ Catholici obtulerint, Regibus exoſam & infeſtioris belli cauſam ſimul ac materiem.

Pontificiorū. XLII. Renuere Pontificii, qvorumcunqve tractatuum eam indolem eſſe dicentes, ut alternis vicibus agant partes excipiantq;. Præſentia, qvæ Rempublicam affligent mala, ex litigiorum iſtorum fonte profluxiſſe, ſe fateri, verum extra culpam, & grandi moleſtia Catholicorum. Sua non referre, qvo animo Evangelici acceperint, qvas poſt oblatas ab iis concordiæ reparandæ conditiones ipſi alias atq; æqviores ediderant. Proteſtantium certe remedia ipſo malo graviora, neq; ſine acerbitate magis examinanda, qvam de Catholicorum modis illi obtendant. Cuivis nullis diſcordiis partiumqve ſtudiis imbuto judicium ſe permiſſuros, nullone revocandæ pacis amore teneantur, qvi ad certum prolixumq; ſatis temporis ſpatium cunctis qvamvis nullo Jure poſſeſſis Proteſtantibus decedant, nihil recepturi, qvo jacturam iſtam ſartiant doloremqve ſuum ſolentur. At

Confeſ. ult. 4. April. non ea tantum ab Evangelicis peti, qvorum poſſeſſionem qvondam invaſerint, ſed & iis inhiare, qvæ penes Catholicos hactenus permanſe-

1646.

manſerant. Neq; inducias, ſed perpetuam pacem conſilium ſuum ſpectare, qvo ſolâ Juris Judiciiqve ex partium conſenſu conſtituendi viâ reditum ad ſacra illa Bona ſibi patere velint, controverſiâ inter XL. annos conventione non ſopita. Pragenſem pacem ideo Regibus inviſam, qvod decreta locorum ab illis occupatorum reſtitutione, tantum non novæ clarigationis ſpeciem prætulerit. Gallum tamen controverſiis his à Regum cauſa alienis implicari detrectaſſe. Neqve Cæſari unqvam animum fuiſſe Jure ſuo in perpetuum qvenqvam exuere, ſed ut ea utraq; partium conſilia afferret, qvæ ſtabiliendæ qvieti proficerent. Certum id Catholicis, Bonis ſacris perpetua lege abſcedere ſe non poſſe, niſi ſupremi Numinis animiqve ſanctiora præcipientis, venerationem non ſine pectoris male admiſſis dolituri ſuppliciis abjicere aut negligere audeant. Deniq; ſepoſitis rationib9, tollendis litib9 utrinq; allatis ipſas controverſias tractari ſvaſere.

XLIII. Nec Evangelicis conſilium omnino diſplicuit. Verum ita asſveti, ut ſpes votaqve ſua non prius ad Deum qvam Svecorum aures conferrent, ab illis qvid agendum cenſerent? per Altenburgium atqve Vinarienſem exqviſivere; Oxenſtiernio Salvioqve (qvos Catholici, rixas has à Religionis cauſa diverſas, & civilia tantum Jura attinere aſſe-

Et de tollenda hac lite cõſilium.

1646. aſſerentes, defendendis illis abſtrahere variis jam modis fruſtra tamen aggreſſi fuerant,) mutata priori ſententia ne temporaria remedia admitterent hortantibus. Ad Trautmansdorffii tamen Monaſterio tum degentis reditum rem differri ſvadebant. Verum Evangelici, cunctationis impatientes, habito conſilio accipiendum decrevere, qvem tractando negotio Catholici modum obtulerant.

Ab Evangelicis acceptum.

XLIV. Delecti igitur Altenburgius, Luneburgius, Wetteravius, Argentinas, & Noribergenſis, qvi Trautmansdorffium atqve Oxenſtiernium, tum Vinarienſis, Caſſellanus, Wetteravius, Lubecenſis, atqve Ulmenſis, qvi Galli Legatum (*Reſidentes* id oratorum minoris dignationis genus vocari mos eſt,) rogarent, hortarentur ſuaqve auctoritate permoverent Catholicos, ne momentaneæ Paci inſtare pergerent, utqve cuncta cum Evangelicis litigia ſincera manſuraqve transactione ponerent. Iis inſuper, qvi Gallum inviſuri erant, mandatum, curam perſvadendo illi adhibere, ut Catholicis conſcientiæ metum eximere anniteretur, qvem ſuperſtitio fecerat. Qvæ ubiqve benignis auribus, & à Cæſareis Galloqve accepta, modo extrema Evangelici non tuerentur, qvibus Pontificios qvoqve non inhæſuros ſpem faciebant.

Eorum pro removéda Transactione temporaria apud Cæſareanos, Gallos atqve Svecos conatus.

5 *April.*

XLV. Ita reſtaurato cum Catholicis colloqvio,

Conſeſ. II. 9 April.

qvio, priusqvam rem ipſam aggrederentur, Evangelici, præmonuere, tractatus hos illuc ſpectare, ut futuræ pactionis vinculo non præſentes ſolû ſed abſentes qvoq; atq; refragantes obligentur. Neqve enim diuturnam fore concordiam, ex cujusqve libidine & renitendi audacia ſuſpenſam, cujus exempla in promptu haberent, ni inutilem narrandi ea laborem exiſtimarent, qvæ nullius notitiam fugiant; Auguſtanum Epiſcopum innuentes, Pacis Religionis legibus ſe ſubjectum negantem, qvod illas ſubire Anteceſſor ipſius Otto Cardinalis detrectaverat. Certo præterea fundamento tractationem inniti debere, cujus vicem non Conſtitutiones Eccleſiaſticæ, non jurata inter Catholicos, qvæ jactent fœdera, non deniqve conſcientia illorum, ſed conventio tantum Paſſavienſis & Pax Auguſtana implere poſſint, cujus etiam formulæ, cum conſcriberetur, illud adjici qvidam Pontificiorum petiverint, teneri ſe nempe ea ulterius nolle, qvam qvatenus officio ſuo atqve religioni conveniat. At omiſſum fuiſſe, oſtendentibus Evangelicis, ad ipſam doctrinæ veritatem id pertinere, cui examinandæ non cöierint. Et cur arctiore Religione jam alligarentur Catholici, qvorum Avi illæſa conſcientiæ, qvam nunc prætexant, integritate, de Bonis Eccleſiaſticis cum Proteſtantibus in certas leges convenerint? cujus accuſa-

1646. Tractatio inter Pontificios & Evangelicos reaſſumpta; & horum Præmonita.

1646. cuſationem ideo minus timendam habeant, qvod Bona hæc non Catholicorum uſui, ſed Evangelicorum dicata ſint. Poſt de neceſſitate transactionis æternum duraturæ priora referentes, Catholicorum conſilium non niſi temporariæ qvieti conducere monſtrabant. Viam qvippe facti ipſis Imperii legibus ſatis vetitam, ut peculiari pacto prohibeatur non indigere; At qvod Juris Juſtitiæqve viam attineat, explicandæ Auguſtanæ Pacis facultatem dandis hanc in rem judicibꝰ tribui, Reip. formæ adverſum, leges vero interpretationis illis præſcribere, longum fore. Neq; enim niſi omnium aſſenſu ferri poſſe. Nullam etiam vim habitura monebant, qvæ conciliandæ concordiæ allaturi erant, ſi Catholici extremorum pertinaces pacis ſpem irritam redderent. Tandem, ut id qvoq; addam, Leuxelringium Auguſtanæ etiam Urbis nomine inter Pontificios comparuiſſe, ægre ferebant, qvam ſuæ religioni ideo vendicabant, qvod confeſſionem ſuam Majores ipſorum iſthic ediderint, civiumq; ejus vix decima portio ſacra Romana ſeqvatur.

Confeſ. V. 11. April. Reſpõſum Catho. licorũ ad ea.

XLVI. Reſponſum à Catholicis, non alium ſibi animum eſſe, qvam ut ſancienda hoc loci concordia perpetuo & adverſum omnes valituro robore ſtabiliatur. Pacem Auguſtanam ſe qvoq; in vim fundamenti accipere, at ſuis partibus perfectam. Neq; enim integrum ſibi, eam

in

in *paſſibus nuſqu* à Proteſtantibus acceptam illis articulis mutilari, absq; qvibus Majores ſui alia potius atq; opportuniora tempora expectaturi fuerant, qvam tam moleſtæ pacis & damna ſolum ferentis leges ſubiiſſent. Qvis enim, ſi *Reſervatum* abſtuleris, Catholicis ex pace iſta fructus, in ſolam forſan Evangelicorum utilitatem conſtituta? Conſcientiæ terminos ſuo qvemqve modo ſibi figere, aliorum arbitrio non movendos. Inanem futurum laborem, qvem indicando fini inſumerent & cui Religioni Bona iſta, de qvibus contendatur, Majorum pietas ſacraverit, nota qvippe in re & ſua luce clariſſima. *Via facti* publicæ qvidem pacis Conſtitutione interdicta, at læſis, adeoqve ſibi, tantas injurias paſſis in modum defenſionis conceſſa, ut his tractatibus omnino obſtruatur, à ſe permitti. Senatum Catholicum Auguſtæ Vindelicorum regundæ Urbis, & promendæ in Comitiis ſententiæ Jure præditum, neminem ignorare, eumqve non à Cæſare tantum, ſed & Galliæ Sveciæqve Regibus ad Tractatus hos vocatum; Alia etiam in eundem ſenſum afferentes, qvibus non Leuxelringio magis qvam Senatoribus Auguſtanis dignitatem ſuam munusqve afferebant. 1646.

XLVII. Regeſſere, qvæ è re videbantur, Evangelici, ipſosq; tandem litium articulos aggreſſi, qvanqvam alias novasqve odiorum ſimul cum controverſiis extingvendorum rationes *Conſeſ. VI. 14. April.* Remedia gra

nes

1646. nes ſe prompturos dicerent, ad antiqva tamen relapſi, priora tantum urſere, iſta ſolum, maximi qvidem momenti in re mitiores, qvod cuicunqve Præſuli Pontificio, (qva tamen conditione etiam Evangelicus uteretur,) qvamvis cum majori Collegii ſui parte Auguſtanæ Confeſſioni ſe addicturo mutandi publici cultus poteſtatem negari concedebant. Illud contra noviter petiere, ut Dinkelſpielæ atqve Biberaco Sveviæ urbibus ante Annum M. DC. XVIII. jam moleſtias, qvas adhuc tolerent, perpeſſis, Beneficium Reſtitutionis, non omnino ad temporis iſtius regulam, qvam communem ante ſtatuerant, expendendæ tribueretur.

Gravaminum ab Evangelicis rurſum propoſita.

XLVIII. Relata hæc à Catholicorum Delectis ad Senatum Monaſterienſium, perqvirendæ illorum ſententiæ. Evangelici qvoqve, qvæ cum Pontificiis egerant, per Altenburgium, Culmbacenum, Wetteravium atqve Argentinatem Trautmansdorffio; Servientio Oſnabrugæ tum agenti per Vinarienſem, Wirtenbergium, Wetteravium, & Norinbergenſem; per Brunſvicenſem autem, Caſſellanum, Comitum Franconiæ & Lubecenſem Legatos Svecis nunciari curarunt, prolixa apud omnes comitate exceptos, Cæſareis qvoqve, deſideriis illorum ſe non refragaturos, teſtantibus, modo refixo qvem ad annum M.DC. XVIII. poſuerant, termino, & permiſſo Catholicis *Reſervato Eccle-*

Cæſareanorum eã in rem conſilium.

ſiaſtico

ſiaſtico terras etiam Auſtriacas Auguſtanæ Con- 1646.
feſſionis reſtauratione turbare deſinerent, qvam difficilius admiſſuri ſint piiſſimi Principes, ac in ditionum ſuarum partem ad Gallos transferendam conſentiant. Servientius etiam Servientii.
Pontificios exilium levius qvam *Reſervati* abolendi crimen toleraturos memorando conſuluit, ut poſſeſſionem LX. vel C. deniqve annorum, ea qvidem conditione, gratam haberent Evangelici, ut non Judicis ſententia, ſed transactione partium jurgium iſtud aliqvando tolleretur, tamdiu prorogandis illis induciis, donec perficiundæ tandem transactionis leges certam poſſeſſionem huic iſtive parti addicerent. Adſciſci etiam in conditionum harum tutelam Galliæ Sveciæqve Reges ſvadebat, compeſcendis, qvi eis obtemperare aliqvando recuſarent; honeſtiorem nempe obtentum parans, qvo Germaniam tanto ſuo lucro percurſatam, qvando commodum foret, novo inſultu Galli irrumperent, facile habituri, inter partes nunqvam fida amicitia coalituras diſſidiorum bellorumqve cauſas aut arripere aut comminiſci. Ceteris in cauſis, de Judiciis præſertim ad Proteſtantium votum conſtituendis, nullam Catholicis obſtinandi animos rationem eſſe, affirmabat, qvibus adminiſtrationem Juſtitiæ plura in Tribunalia ſparſam, & æqvali Chambres
Catholicorum atqve Evangelicorum Judicum Miparties.

U nume-

1646. numero temperatam tanqvam ſaluti atq; tranqvillitati Reip. utiliſſimã ipſi domeſtico exemplo edocti commendaverint.

Conſeſſ. VII. 18. April. Pontificiorũ de iſtis Evangelicorum mediis ſententia.

XLIX, At non ita propitio Germaniæ fato, ut civium animi adeò diuturnis diſſenſionibus in contraria abſtracti tam cito pacari ſuſtinerent, negavere Pontificii, proximo inde, qvod ex partium delegatis habebatur, concilio, nova remedia fuiſſe, qvæ nuperrimè Evangelici nomine iſto operta attulerint, ſed prima, *transpoſitis tantum vel mutatis hinc inde verbis vel titulorum numeris* in alium vultum, non tamen ita conficta, ut deprehendi non poſſint. Articulum de adimendâ Pontificio Præſuli, Auguſtanam confeſſionem qvanqvam cum univerſo Collegio aut potiori ejus parte profeſſuro, immutandæ publicæ Religionis facultate, qvo ſolo à prioribus poſtulatis recedentes multum ſe Catholicis beneficii conferre exiſtiment, extra *Reſervati*, caſum eſſe, qvo non peregrinæ religioni prohibendæ, pactis inter Catholicos jam ſatis excluſæ, ſed ne Deſertores Eccleſiæ Bonis ejus honoribusq; fruerentur, Majores providerint. Bona hæc à Catholicæ pietatis hominibus ſacro cultui devota eſſe, probatione non indigere, qvam non ex dedicationum ſolum formulis ab Evangelicorum inſtitutis omnino diverſis, ſed & Scriptoribus (*h*) Lutheranis arceſſere

(h) *Luther. Explic. Daniel. XII.* 38. §. und wir ver-

ceſſere promtum haberent. Petere Proteſtantes, ut collata à Confeſſionis ſuæ hominibus in pios uſus bona, qvanqvam mutata ab hæredib9 ſucceſſoribusq; religione cultui, cui nuncupata fuerint, maneant: eodem erga Catholicos Jure uti paterentur, neqve involarent, qvibus ex Conditorum mente legibusqve ab iis præſcriptis, ſubmoveantur. Ultimi tandem remedii loco, & ultra qvod progredi, non Numinis tantum atqve Eccleſiæ reverentiâ, ſed & Mandatorum religione ſe attineri dicebant, illud promiſere, ut Bona ſacta ſive *immediatæ* ſive *mediatæ* conditionis Anno M. DC.XXVII. à Proteſtantibus poſſeſſa, ad LX. annos iisdem, qvas ſupra memoravimus, legibus reciperent illi aut retinerent. 1646.

Et oblata alia media, ratione bonorum Eccleſiaſticorum.

L. At Evangelicis Svecorum Hœxteram tum atq; Paderbornam milite ſuo urgentium ſucceſſibus, & augeſcente indies Pontificiorum calamitate ferocioribus, antiqva jurgia qveſtusqve nova narratione exorſis, poſt mutuas Jura ſua allegantium altercationes, cum aliter convenire non poſſent, in id deniqve utrinqve conſenſere, ut Cæſarei atqve Sveci rogarentur, tentarent modos litibus expediundis idoneos, partibus tamen prius communicandos, qvas utilitatis ſuæ amor multo, ut ſolet, tenacius imbuerat, qvam ut altera alteri

Ab Evangelicis itidẽ rejecta.

Confeſ. VIII. 20 April.

Confeſ. IX. 28. April.

Conventio de negotio percæſarcos ac Sve=

ſtehen erſtlich 2c. & 6. denn wz ſind die Stiffte &c. &
Præf. ad Apoc. Johann. ad c. 13. 6. wz aber für Streut.

1646. de æqvitate ſuæ cauſæ peroranti credere vellet poſſetve.

cos tractā-do. LI. Dum ita Oſnabrugæ pro aris Pontificii, pro focis Evangelici, qvanqvam togati, militaribus tamen animis decertant, Electorum Legati, peractâ Monaſterii de conditionibus pacis conſultatione, qvæ hic cenſuerant, iſthic qvoqve expoſuere, ejusdem cum Catholicis ſenſus; omnes qvippe Romanis Sacris addicti, præter Brandenburgium, qvi ex Collegis Proteſtantibus ſolus ibi morabatur, cujus ideo in Amneſtiæ cauſa diverſam & Evangelicorum menti congruentem ſententiam appendicis loco Moguntiacus adjecit.

SCtum Electorale in Propoſ. Pac. *ceſſ. publ. 25 16. April.*

LII. Civitatum etiam, ut ex Catholicis Evangelicisqve compoſitarum, ita in duas factiones ſciſſarum placita ab Argentinenſi ceterarum Curiarum Senatoribus recitata, ex Urbium ſtylo prolixis qverelis moleſta, eoqve præſertim nomine utriusqve Religionis Electoribus Principibusqve improbata, qvod non novis tantum in Procerum terris munimentis extruendis præſidiove firmandis interdici, ſed & poſt Annum M. DC. XVIII. ædificata & vel ſubditorum immunitati vel ſecuritati vicinorum infeſta ſuſpectave demolienda ſtatuerant, indignantibus Urbicorum arrogantiæ Principibus, vile putantibus, Civitatibus obſeqvi, qvas obſeqvio factas in aliqvam Imperii ſocietatem ex beni-

Civitatum Imp. *ſeſſ. 26. 17. April.*

benignitate adſciverint. Illud præterea objurgatione dignum viſum, (ſolemni Comitiorum conſvetudine, ut Urbium Legati ceterorum convicia nimiâ & incongruâ ſtatûs dignitati patientiâ audire cogãtur,) qvod Anſeaticas Civitates Collegio ſuo adlegerant, excuſante id Argentinenſi, neqve ad Principum, qvibus urbes iſtæ regnentur, præjudicium id pertinere, neqve aliis contra munimentorum minas injuriasqve proſpectum voluiſſe, aſſeverante, qvam qvorum timori id dari ex privilegiorum formulis aut pactorum conveniat. 1646.

LIII. His trium Senatuum Conſultis ad Cæſareos per Moguntiacum, Brandenburgium, Auſtrium, Herbipolenſem, Prælatorum unum, Bojoarum præterea, Altenburgium, Brunſvicenſem, Wetteravium, Franconicum, Argentoratenſium deniqve & Ratisbonenſium Legatos allatis, additisqve precibus, ſeligerent ex iis, qvæ Paci promovendæ viderentur, & reſumpto cum Svecis negotio, qvantum profeciſſent, ad Legatos Ordinum, ſive monitis ſive conſenſu ipſorum opus eſſet, referrent, non diu cunctati Cæſarei, novo (i) libello, qvibus legibus pacem accepturi forent, Svecis ſignificarunt, cujus ea ſumma: Novum eſſe, qvod Luſitanis ſecuritas flagitetur, & extra Conventionis *Præliminaris* tabulas, qvibus de plurimis

Curiarum Conſulta de Propoſ. pacis Cæſareis exhibita.

Duplica Cæſar. ad Svecor. Replic. 21. April. 1. May.

(i) *Lundorp. Tom. V. Lib. II. c.* 120.

1646. Ad Proœ. De Salvo Cõductu pro Luſitanis. publica fide ad pacis negotium admittendis, nihil de Luſitano conventum ſit. De cauſis, cur Sveci arma in Imperium ſumſerint, diſceptandi locum non eſſe, ubi de bello ſe dando, & revocandâ pace agatur. Ceterum ex literis jam (k) Anno M.DC.XXVI. à Sveciæ Rege ad Transſylvaniæ Principem exaratis probatu non arduum fore, jam tunc adeoq; ante latas Polono ab Imperatore ſuppetias, ante promulgatum de reddendis ſuis uſibus ſacris Bonis Edictum, ante Mekelburgios ditionibus ſuis ejectos, atqve ante oppugnatam Stralſundam, qvæ Sveci ſuſceptæ inimicitiæ obtenderint, de bello Auſtriacæ Domui, Proceribusq; fidei in Imperatorem conſtantibus conſilia agitata fuiſſe. Et qvamvis hoſtilia non contra Auſtriacos ſolùm, ſed univerſum Imperium, poſt Pragenſem ſaltem pacem, à Svecis exercita, vel ſolis locorum monumentis ſatis probentur, qvorum absq; amicitiæ religionisve diſcrimine occupatorum optimam jam partem tanqvam belli Jure ſibi vindicent, non tamen adverſaturos ſeſe ajebant, ut *adverſus Germaniam* arma

Cauſis belli Svecici.

Bellum Svec. an cõt. Imperium.

(k) *Magis id probatur ex literis Sveciæ Regis ad Palatinum tum Bohemiæ Regem d. 8.18. Sept. 1620.* in der Anhalt. Cantzeley *p. 327. Verb.* Soll er (Pfaltz-Graf) ſecklich glauben/ daß er (*Guſtavus Adolphus*) zu aller Zeit mit Rath und That/ ſo lang er werd eine Ader rühren können/ dahin befliſſen ſeyn wolle/ damit gedachte Span. Macht und unerträglicher Ehrgeitz vielmehr geſtürtzt und *profligirt* werden möchte. &c.

arma cepiſſe dicantur, qvæ *contra Imperium* induiſſe videri nolint. Hiſpaniæ Regem ſociorum numero à Cæſare merito vel hac ex cauſa relatum, qvod terras Auſtriacæ Domus, cujus iſte alterum columen ſit, Sveci invaſerint, vaſtaverint, & ſuo milite partem earũ adhuc detineant. Qvin ipſos Svecos (*m*) inter Cæſaris fœderatos illum recenſuiſſe, eaq;, Luſitanis nempe commeatum, atq; Bragantino libertatem expoſtulare, qvæ profeſſi Hiſpanorum hoſtes, Galli nimirũ efflagitent. Schœnbeckianos tractatus An. M. DC. XXXV. inter Electorem Saxoniæ Sveciæq; Cancellarium Oxenſtiernium cœptos Svecos latere non poſſe, qvi conditionum ab ipſis dictatarum exordio primi eorum mentionem injecerint. Amneſtiæ utriq; partium profuturæ terminos non alios figi poſſe, qvam qvos priori reſponſo ſtatuerint, non tamen difficiles ſeſe præbituros, ſi in majoris ſecuritatis firmamentum earum qvoq; actionum temporumq; oblivionem, qvibus arma damnaq; Auſtriacæ Genti paraverint magis, qvam intulerint; aut aliorum in cauſis proprios tractatus Sveci poſtularent, modo ſummæ rei, legibusve publicis non adverſos. Cauſas, qvibus Ordinum Imperii Jurium defenſionem ſe ſuſcepiſſe jactitent Sveci, ad belli Juſtitiam ſpectare, qvibus expendendis ipſi abſtineant, paci tractandæ dele-

1646. An cõtra Hiſpaniæ Regẽ. Schœnbeck. Tractat. Ad Cl. I. mẽbr. 1. Amneſtia. Membr. 2. Jura ſtatuũ.

(m) *Art. 7. Prop. Svec.*

1646. delegati. *More ab antiqvo recepto*, ad cujus modum Rempubl. regundam Cæſarei dixerant, non ad priſcorum Imperatorum formam rem Romanam reducendi animum ſibi fuiſſe, ſed qvo conſvetudinem atq; inſtituta deſignarent, ex qvibus munia Imperii noſtris adhuc temporibus inter Cæſarem Proceresqve dividi ſoleant. Fœderum cum exteris pangendorum licentiam ex uſu Reipublicæ Legumqve præſcripto merito iſtis limitibus coërceri, ut non alia rata ſint, qvam qvæ Imperator atqve Ordines ſuo permiſſu probaverint; neqve Proceres terminos hos ſibi poni ægre laturos, qvos ſummo Principi ipſi ſignaverint, cui fœderum ſuo lubitu incundorum poteſtas Regiâ Lege negata ſit. Evangelicorum qveſtibus ex transactione levamentum fore, cujus perficiundæ laborem jam aggreſſi ſint, qvi conqverantur. Formulam, qva Pacis uſum etiam Reformatis, *ſi ipſi velint & qviete vivant*, indulſerint, ſatis qvidem perſpicuam, clarius tamen explicari poſſe, ſi mentem in eam rem ſuam, & qvid in iſta obſcurum deprehenderent, Sveci indicent. Commercia tam mari qvam terra priſtinæ libertati reddenda eſſe, & abolenda vectigalia aliaqve qvorumcunqve vocabulorum onera, qvæ bellorum tumultibus invaluerint, mutuamqve negotiatoribus tam Germanis qvam Svecis ſecuritatem ſanciendam ſervandamqve.

Jus fœderum.

Membr. 3. Gravamina Evangelicorum. Reformati.

Commercia.

Et

Et qvanqvam optarent, ut qvod de Amneſtiæ ad Annum M. DC.XVIII. revocandæ tempore Jus Sveci ſtatuerint, eodem in reddendis Imperii locis ipſi uterentur, paci tamen recuperandæ ea ſe Svecis relicturos dicebant, qvæ habito cum illis ſermone nominaverint, de qvibus Conventio peculiaribus tabulis conſignanda foret. Landgraviæ Caſſellanæ Pacis beneficio ſatisfieri poſſe, ſi obſeqvium in Imperatorem reſumat. Marburgenſis etiam controverſiæ commode ſopiendæ curam ſe habituros. Militi ſtipendia ab iſtis perſolvi æqvum eſſe, à qvibus conducti ſint.

1646. Claſ. II membr. I. Satisfactio Svecica. Haſſiaca. Militiæ.

Ipſam deniqve æqvalitatis rationem expoſcere, ne bellis inter Imperatorem atqve Imperium, Regnumqve Seciæ olim oriundis ſeſe ingerat Gallus, ſi Hiſpanum Cæſaris ſuppetiis excludere pergat. Bragantini libertatem Hiſpanorum arbitrii eſſe. Addita alia exeqvendæ atqve roborandæ Paci, in cujus firmamentum fœdus *pro jungendis cum parte læſa conciliis & armis*, qvod Sveci ſvaſerant, ſibi non diſplicere ajebant; At Ordines, qvod iidem urgebant, in illo nominari inutile atqve veteri mori adverſum, qvo cuncta Reip. negotia ſummi Principis nomine expediri ſolenne ſit. Illud vero abſurdum eſſe, Imperii Proceres mediarum velut partium officio fungi, qvos non minus Cæſari ac Galliæ Sveciæqve Optimates Regibus

Cl. III. Auxilium Svecis à Gallo ut Hiſpanis à Cæſare non ferendū. Bragātini Liberatio.

1646. gibus ſuis juvandis ſacramenti fides obliget.

Duplica Cæſar. ad Replic. Gall.

LIV. Paria ferme Gallis relata, illudqve inſuper additum, de concilianda inter Catholicum atqve Chriſtianiſſimum Regem Pace neceſſario Monaſterii tractationem ſuſcipi oportere, niſi conventionem violare velint Galli, qva in præparandi negotii conditiones utrinqve conſenſum fuerit, tanti primum à Gallis habitâ, ut aſſenſu Cardinalis Infantis non ſatis ſecuros ſe rati tum demum acqvieverint, cum à Regis approbatione robur aſſumſerat; Et cui fini tuti itineris fidem præſtitam, cui mandata utrinq; edita, emendata, acceptata, niſi ut de pace ageretur? Certè Gallicis Legatis transſigundi cum Hiſpanis belli munus injunctum, expreſſis mandati Regii verbis oſtendi; qvin ipſos qvoqve Imperatorem auxilio contra Gallum Hiſpanis ferendo prohiberi poſtulaſſe, ſi poſt ſancitam his tractatibus Pacem eos novis aliqvando bellis collidi contingeret.

Pax inter Gallum & Hiſpanum tractãda.

Lotharingus.

Lotharingum belli ſocium pacis communione non arcendum, neq; qvibuscunq; pactis, Imperii, cum qvo inimicitiã ſibi eſſe negent Galli, Juribus præjudicium fieri oportere.

Electio Regis Rom.

Electores creandi, qvem dignum Imperio cenſeant, libertate non privandos.

Satisfactio Gallica.

Tandem præter Epiſcopatus jam oblatos etiam de ſuperiori atqve inferiori Alſatia in præmium, qvod Galli petant

petant geſti belli, aut pacis potius concedendæ pretium relinqvenda, cœptos tractatus peragi poſſe, 1646.

LV. Secutæ non multo poſt tabulæ pacis à Trautmansdorffio compoſitæ, in easdem, qvas Svecis oblatas modo memoravimus, leges. Nova etiam partim ſibi petiit, partim hoſti conceſſit. Relinqvi ſcilicet Auſtriacæ Genti Blaubeyram, extinctâ in Ludovico Wirtenbergiæ Duce Proſapiâ, ad qvam Feudi Jure ſpectaverat, ad iſtam domum reverſam, ut & Dynaſtias Hohenſtauffæ atqve Achalmiæ, pignoris nexu, qvo iſtius familiæ Ducibus obſtrictæ fuerant, exolutas. Reddi Palatino ad obſeqvium reverſuro inferiorem Palatinatum, non immutatis Romanæ Eccleſiæ ritibus, viâ qvam Montanam vocant (die Bergſtraße) Moguntiæ Archiepiſcopo, Imperiali Præfecturæ Germersheimenſi, Leopoldi Archi-Ducis liberis aliisqve Ludovico Haſſiæ Landgravio, Joanni Schœnburgio Comiti, atqve Baroni Bræmſero debitis donatisve reſtitutioni eximendis. Bojoaro totiqve Proſapiæ Gvilielmianæ Electoralem dignitatem cum ſuperiori Palatinatu conſervari, Palatino octavum infimumqve inter Septemviros locum occupaturo, & expuncto XIII. myriadum nomine, qvas Maximiliano Auſtriaci debebant.

Inſtrumentũ pacis primũ Trautmansdorffii. Art. 3.

Anno 1595.

Art. 9.

Art. 10.

LVI.

1646.

Svecorum & ceterorum Evangelicorũ de eo ſententia.

LVI. Hæc non majori Evangelicorum qvam Svecorum moleſtia audita, conſiliorum diligentiam intendére, qvibus deſtinata ſibi perficientes Cæſaris atqve Catholicorum proſtratas jam bello res Pacis tractatibus ita affligerent, ut ſi aliqvando vellent, nocere non poſſent, nullam qvietis conſtantiam ab iis ſperandam rati, qvibus in officio retinendis nunqvam modeſtia, ſola neceſſitas ſufficere qveat, ideoqve inſtrumenta rerum turbandarum eripi oporteat, cum animus non poſſit. Et Sveci qvo vim ſcilicet ſuam, atqve Sociis Religionis curam oſtentarent, ſive emolumentum ex eo ſperantes, ſi bellum continuaviſſent, hortabantur Evangelicos, inſtarent poſtulatis, neqve cederent Catholicorum pertinaciæ, pœnæ formidine accipiendis conditionibus ſubigendorum, ſi æqvitatis amore duci renuere pergant; exponerent modo ſua, amicorumq; & Clientum ſuorum vota. Faciles ſe, qvando de ſuis commodis agatur, contumaciam induere, ubi de Proteſtantium utilitate qvæſtio ſit. Neqve ſegniter hæc Evangelicorum auribus illabebantur, qvos ſua ſponte alacres & percellendis Pontificiis promtos tanti Conſultores in majorem fiduciam erigebant. Hi igitur ſemper odio tum & metu atroces, ne Catholicorum rurſum vis ingrueret, aut Sveci inclinatione Gallorum, votiqve compotes, mutarentur,

&

& qvando cupita obtinuiſſent, ſegregati ab Evangelicis dividere cauſam inciperent, qvi donec ambiguæ utrisqve ſpes, ſocios ſe cujuscunqve fortunæ, & ſi ita ferret, comites exitii promittebant, nihil reliqvi faciebant, qvo adverſæ partis potentiam atqve auctoritatem infringerent. 1646.

LVII. Non tamen eodem animorum impetu omnes ferebantur, qvanqvam cunctorum, aut plurium ſaltem proſperiore amore Sveci erant, cum Auſtriacorum nomen inviſum apud populares, iſtos pro libertate bellantes favor haberet. Et (*l*) fuere, qvi, Religionis licentiam Evangelicis in Auſtriacis aliisqve Catholicorum Provinciis degentibus aſſerendam, Epiſcopatus non ſolum Pontificio cultui jam ſubductos, ſed & in iſtos Jura ſervanda, qvos ſuperſtitio iſta adhuc teneant, & reddendam Bohemiæ Proceribus eligendi Regis facultatem, Auſtriacorum ambitione ereptam, diſſertantes, egregium reſumendæ libertatis ſuasqve injurias adverſariis reponendi tempus illuxiſſe clamitabant, qvo exturbata aut imminuta ſaltem Pontificia Religione Evangelicam ſolidius firmandam præſenti fatorum felicitate monſtretur. Auſtriacam Domum vi dominationis convulſam, & diuturnitate Imperii in ſuperbiam mutatam, eaqve in pace auſam, qvæ vix bello evenirent, malis domandam, ut modeſtiam

Evangelici diviſi in Zelotas.

(l) *V. Chr. Forſtn. Epiſt. ad Scip. Scalig. 7.17. Aug. 1646*

1646. ſtiam votorum edocta non dominationem & ſervos, ſed Rectorem & Cives cogitet, clementiamqve ac juſtitiam idonea Germaniæ capeſſat. Cæſareos cladibus ſubactos magnifica de ſtabiliendis Procerum Juribus ſpargere, ſcilicet qvo plura, eo magis falſa, & qvanto majore libertatis imagine tegantur, tanto eruptura ad infenſius ſervitium, niſi virium imbecillitate cohibeantur. Non ignota eſſe Imperatori, qvæ Evangelici conventu hoc egerint, at gravi & diſſimulata offenſione abdere, prompturum, ubi facultas incideret. Longam apud Præpotentes injuriarum memoriam Cæſari qvoqve manſuram, ideo ſe læſum exiſtimanti, qvia ex lubitu non regnaret. Nihil lætius accipi poſſe, qvam exempla ſua in conſultores recidere, & propriæ ſalutis periculo angi Catholicos, Proteſtantibus extrema meditatos. Ita ſua ruina foveam merito implere, qvam aliorum lapſui deſtinaverant. Inſtandum fractis, ne priſtinam potentiam recipiant, infenſaqve & infida pax non Evangelicis, non ſociis reqviem permittat, detractisqve armis componendos, qvi ſuis opibus relicti bellum inter & pacem ſemper dubitaturi eſſent. Neqve enim tantam horum moderationem ſperandam, ut qvi pacem belli amore turbaverant, bellum pacis caritate deponant. Fortioribus remediis agendum,

gendum, nihil modicum in Catholicis, terrere 1646.
nî paveant. Neq; enim benevolentia contineri poſſe, arma reſumturos, ubi metus abſceſſerit. Benignitati divinæ ingratos, & injurios in poſteros futuros Evangelicos, ſi obviam ſibi felicitatem repudiarent, vim, libertatem, opes, cuncta in Svecorum victoria, modo velint, habituri. Oſtenſam à Numine Proteſtantibus proſperitatem meliora ſecula polliceri, modo ſint, qvi debitis gratibus ea admittant. Cuncta vi ſua tracturos, qvibus minoribus adhuc ac invalidis Cæſaris atqve Pontificiorum vires maxime tum florentes impares fuerint. Panderent modo ſinus Evangelici, & venienti fortunæ occurrerent. Qvacunqve acerbitate uterentur, nunqvam Pontificiorum crudelitatem æqvaturos, qvi ubi ferro, igni, crucibus, aliisqve Gentilium in Chriſtianos ſolitis, in Evangelicos ſæviant, majoribus victimis Numini feciſſe videri velint.

LVIII. Hæc aliaqve in eandem indignationem prolixius effuſa, qvanto mœſta, ubi ſemel prorupere, difficilius reticentur; Magdeburgicis præcipue Autoribus, novis adhuc & in Senatum nuper adſcitis, fortibus conſiliis clareſcere properis. Eorumqve vehementiam juxta cum aliis Luneburgii maxime imitabantur, ut qvorum Domini propinqvis Svecorum

armis

1646. armis protecti vim Imperatoris minus horrerent, Legati autem in materiam gloriæ id traherent; rem Evangelicam ſuis conſiliis non reſtitutam tantum ſed & auctam ornatamqve pulcerrimum proſperæ ad Poſteros memoriæ monumentum habituri, inſtigantibus ultro Svecis, qvorum favor atqve congreſſus ſocietate conſiliorum parabatur. Eaqve Cæſari comperta, literas ſuo dedecori hominumqve iſtorum audentiæ indolenti expreſſere, qvibus ad Saxones atqve Luneburgios Duces conſcriptis, nimia Legatorum in Svecos ſtudia & conſilia plurimis Proteſtantium aut incognita aut improbata, increpans, ut præruptam illorum temeritatem mandatis ſuis cohiberent, monuit, ſermone, ut Cæſarem decet, molli, & tanqvam rogaret. Qvæ ſolenni Procerum Germaniæ more, Imperatori non niſi ex libidine parere ſolitorum, excuſatione ſuorum, qvi tractandis gravaminibus delecti congrediundi cum Svecis partes effugere non debuerint, & Einſidelii Magdeburgii atqve Langerbeckii Cellenſis contemtu eluſa, qvi cum Saxonici Cæſareæ dignitatis non omnino obliti, in publico Evangelicorum Concilio de crimine hoc in ſuam invidiam confictoqveſti, ceterorum teſtimonia expeterent, cuncta ex communi Proteſtantium ſententia à Delectis acta fuiſſe, ſe qvoqve iisdem criminationibus petitos referebant,

Dat. 14 4. Jun.

at

at turbandis meliorum conſiliis repertas ſpernere ſe, neqve innocentiæ documentum deſiderare jactitantes; laudante Milagio Anhaltino, & de Cæſaris irâ, velut virtutis promio gratulante, tantâ qvorundam proterviâ, ut ſe qvoqve Viennenſi Aulæ inviſos, qvanqvam falſi gloriarentur, ſive minores ſe exiſtimantes, ni & ipſi Cæſareæ indignationis honore præfulgerent, ſeu probandæ in rem communem induſtriæ, cui non certius argumentum, qvam à Cæſaris atqve Catholicorum invidia. 1646.

LIX. In contrarium iis, qvæ retulimus, alii, inter qvos Saxones Electorales præcipui, diſſertabant, rumpendas moras & celerandam pacem pertendentes, unicum afflictis Germaniæ rebus ſubſidium. Præſentibus pro ſolatio fruerentur Evangelici, neqve pro certis, & cum ſecuritate parandis, nova, ambigua, ancipitia mallent. Nimium Svecorum potentiæ fidere, qvi debellandos ab iis Cæſarem Catholicosqve augerentur. Auſtriacorum fundatam longo imperio Domum, & qvatuor fere ſeculorum fortuna coalitam convelli ſine exitio convellentium non poſſe, & qvo majore mole procideret, plus formidinis in alios diſperſuram. Nondum adhuc eo ventum, ut certamine extremo opus ſit. Multa Svecis ſecunda, qvædam Cæſari, utriſqve adverſa eveniſſe, documento adverſus ſuperbiam. Eſſe adhuc ſuum Remiſſos.

1646. Imperatori exercitum, ſuas ditiones, Bojoari auxilium, & Catholicorum favorem, apud qvos Ferdinandi memoria & penitus infixus in Cæſares amor prævaleat, miſeratione tantæ Domus acrius ad ultionem exarſuros. Qvin & alios Auſtriacæ Domus, qvoqvo modo meritæ gravem caſum miſeraturos, ut florenti haud concordes, ita ſupremis ejus neceſſitatibus ad pietatem evincendos, inſitâ mortalibus naturâ, ut qvos injuriæ exoſos faciant, gratioſos calamitas reddat, & ſuprema invidiæ miſericordia occupet. Brevibus momentis ſumma rerum verti poſſe, uniusqve prælii eventu totum ſæpe bellum mutari. Secutam qvidem hactenus Svecorum caſtra fortunam, at, qvæ ambigua bellantium conditio ſit, cito forſan verſuram, eoqve majori reverentia atqve cautione habendam, qvo prolixiori benignitate ipſorum auſa huc usqve extulerit. Plus impetus, majorem conſtantiam penes miſeros eſſe, & acriori plerunqve diſciplina victos, qvam victores agere, cum hos ira, odium, ultionis cupiditas ad virtutem accendat, illi per faſtidium & contumaciam hebeſcant. Acerrimam fortitudinem eſſe, qvam ultima neceſſitas extundit, qvæ, ignaviam qvoqve acuere ſolita, ſæpe victoriæ, & deſperatio ſpei cauſa extiterit. Nullum ſcilicet pernicioſiorem

ſiorem hoſtem, qvam qvem audacem anguſtiæ faciunt, longeqve violentius ſemper ex doloris impatientia, qvam ex virtute corrui. Et ſi alii Catholicis deſint, Gallos adfuturos, ut Proteſtantibus religione diverſis, non niſi ex commodi ſui ratione hactenus propitios, ita Pontificiorum tutelam forſan aliqvando ſuſcepturos, non minori rerum ſuarum utilitate, & honeſtiori defendendæ Eccleſiæ ſpecie obeundam. Qvantumcunqve rei Evangelicæ promovendæ ſollicitudinem ſimulent Galli, per ſincera magis in Catholicos inclinare, qvos extinctos aut ad ultima redactos eos velle, nemo crediturus ſit, non Cæſari magis inimicos, qvam nimiis Proteſtantium incrementis anxios, qvos in Condæorum, Coligniorum aliorumq; Galliæ rebellium partibus auxiliisq; ſæpe fuiſſe, qvantumvis ſileant, nondum tamen dememiniſſe putandum ſit. Bojari certè conſiliis magis jam illigatos eſſe, qvam ut jactato in Evangelicos candori conveniat. At qvantam rerum converſionem exorituram, ſive Ludovicus in partes, fluxâ, ut eſt Gallis, fide, tractus, ſive Cæſar proſperiore fortuna uſurus, nimiam jam Proteſtantium contumaciam duriori dominatione ulciſcatur? truculentior qvam antea, tanqvam adverſus defectores, & in tempore rebellaturos. Et qvanto into- 1646.

1646. lerantiorem ſervitutem iterum victis? fruſtra tum deſideraturis Evangelicis, qvæ prævalidi nunc, & nimiis Svecorum opibus ad injurias Pontificiorum elati ſuperbè rejiciant. Manſurum tum penes Imperatorem arbitrium, qvid dare, qvid adimere velit, neqve alium Judicem, qvam ſe ipſum paſſurum. Serviliter clementiam ejus imploraturos, cujus Majeſtati tam inſolenti pervicacia inſultent, & Pontificios præſentem iſtorum duritiem majori acerbitate penſaturos. Satis jam Reipublicæ mala peregrinis in occaſionem prædæ tracta, ponerent tandem Germani odia, in perniciem communis patriæ itura, atqve admitterent qvietem, tanta diffidentium noxâ excuſſam. Neminem adeo in arma promptum, ut non pretium qvietis qvam periculi malit. Potentiam atqve libertatem cautis qvam atrocioribus conſiliis tutius haberi. Securitati igitur anteqvam vindictæ conſulerent, contenti iis, qvæ Juribus ſuis roborandis ſufficiant. Qvomodo peſſimis Imperatoribus ſine fine dominationem, ita qvamvis egregiis modum libertatis placere, & ſæpe honeſtas rerum cauſas, ni judicium adhibeas, pernicioſos exitus conſeqvi.

Medii. LX. Erant deniqve, qvi inter abruptam contumaciam, & deforme obſeqvium iter ambitione ac periculis vacuum perrecturi, concordiam cum adverſariis neceſſariam, at cunctatione

tione & trahendi artibus largiores conditiones 1646. eliciendas cenſebant. Iſti apta temperandis animis differentes, in tantum ultioni indulgendum monebant, ne Imperii legibus atqve publicæ fidei ſua auctoritas pereat. Pacem Auguſtanam in utriusqve Religionis incolumitatem ſancitam, neqve abrogari poſſe, neqve temperamentum admittere. Iniqvam nimis ejus interpretationem futuram, qva cuncta uni Parti ademta in alteram transferrentur. Ex Catholicorum atqve Proteſtantium Ordinibus compoſitum Imperii Corpus, ſine eminenti ipſamqve ſanitatem tractura deformitate, dimidia ſui parte truncari non poſſe. Nimium affectui ſuo tribuere, qvi præſentis belli clades ſolis Pontificiis imputent, qvibus tamen fœderis (*Ligæ*) cauſam nimia qvorundam Evangelicorum in ſacra bona cupido præbuerit, Auguſtana Pace vix excuſanda, cujus ſanctione approbatum dici neqveat, qvod Catholici, altera majorqve Comitiorum portio continuo diſſenſu impugnaverit. Suſpicionibus etiam ultra, qvam oporteat, indulgere, qvi Pontificios in exitium Evangelicorum, non tutandis Juribus ſuis intentos fuiſſe exiſtiment. Deniqve bellorum, civilium præſertim, egregios fines, qvotiens ignoſcendo tranſigantur. Atqve hos inter Jo. Mullerus Sulbacenus, & Burcardus Wirtembergius, Catholicorum, Kober-

 lini

1646. lini præſertim Conſtantienſis convictu atqve familiaritate ſuſpectus à Zelotis ad iſta omnia ſurdis variis probris differebantur, privato uſui publicum bonum poſtpoſitum, ambitionem, vanam formidinem, & tantum non proditionem arguentibus, ex qvibus Langerbeckius, cum de novis finiendarum litium modis à Catholicis propoſitis relatum eſſet, *Evangelicorum diſſidia Pontificiorum Præſidia* horum confeſſione jactari qveſtus, increpito etiam Saxoniæ Electore, qvod allatis in eandem materiem rationibus Proteſtantium fines turbaſſet, periculoſam in publico de rebus his conſultationem iniri ajebat, Collegarum fide atqve taciturnitate non obliqve perſtrictis. Burcardus etiam Delectorum ad componendas has cum Catholicis controverſias, numero, qvanqvam inſeri anxiè ambiverat, excluſus; ſuſpicione eorum, qvibus qvanto qvis audaciæ promtior, tanto magis fidus, rebusq; promovendis potior habebatur, contra ſinceri minus, qvi conſilia moderata capeſſerent.

Malè ideò à Zelotis habitos. *Protoc. apud Magdeburg. 14. Jul.*

LXI. Ita in ſuas factiones ſciſſis Evangelicis, conveniens erat, ne cum Pontificiis faciliori concordiâ coaleſcerent, cui procurandæ neqve Trautmansdorffii ipſo partium Catholicarum nomine, qvarum Principem Cæſar agebat, ſuſpecti, neqve Gallorum hortamenta, qvorum major apud Proteſtantes reverentia, proficiebant.

LXII.

LXII. Autor fuerat Trautmansdorffius, ut induciis largioribus ſacrarum poſſeſſionum in tempus acceptatis, proximis Comitiis Cæſaris atqve Regum auſpiciis alia & perpetuum robur ſumtura transactio iniretur. Qvæ, ut haud omnino iniqva, reſpuere non auſi Proteſtantes; infra tamen votorum magnitudinem ſubſiſtentia, ſine Svecorum præſertim aſſenſu approbare intutum rati ambiguo reſponſo, poſt ſilentio eluſere. 1646. Trautmansdorffi conſilium de cōponendis Gravaminibus.

LXIII. Minori applauſu Galli, ſinceræ caritatis fidem alias qvoqve nondum aſſecuti, auditi ſunt, ex qvibus Longavillanus Pomerano atqve Caſſellenſi, totius Evangelicorum ordinis vice rogantibus, ut Catholicis perpetuam de ſacris Bonis conventionem perſvaderent, Evangelicis, ſi conſulere ſibi velint, transactioni tali non perſiſtendum reſpondit. Certiſſimi atqve manifeſti apud Catholicos Juris eſſe, ſacra Bona, commercio qvippe hominum exemta, in alios æterna alienatione transferre ſibi non licere, ni Pontificis Decretum accedat, qvem tam inſigni Eccleſiæ damno conſenſum adhibiturum, credi non debeat. Inutilia ita fore Proteſtantibus, qvæ tanta contentione urgeant, Pacta, legitima contrahendi poteſtate defecta, adeoqve à Catholicis, *abſqve perfidiæ probro*, ubi caſus daret, rumpenda. A Proteſtantibus neglectum. Gallorum. 8 *Maji*. Sans fauſſer

1646. Acciperent Evangelici ea, qvorum concedendorum facultas ſit penes Catholicos, cum rationi adverſetur, ea petere, qvæ dare alter non qveat. Se ipſum, ſi inter Proteſtantes Germaniæ Proceres naſci aut cooptari ſibi contigiſſet, ea tamen, qvâ nunc polleat, de Catholicorum *principiis* cognitione inſtructum, talia ab illis, niſi Pontifice aſſentiente, neutiqvam flagitaturum, qvorum nunqvam tutam ſibi poſſeſſionem pernoſceret. Inducias potius ad LXX. vel LXXX. annos prolatandas pangerent; iis qvippe Catholicos etiam non rogato Pontifice obſtringi poſſe, & conceſſis interim ſecurè Evangelicos fruituros.

leur foy.

Itidem ab Evangelicis rejectû.

LXIV. Repoſuere Proteſtantes, invalidam hanc Pontificiorum excuſationem ipſis pacis (*n*) Auguſtanæ articulis argui, qvibus in æternam Sacrorum Bonorum ceſſionem nullo à Pontifice Romano metu conſenſerint. At ab iſto tempore neqve Religionis Catholicæ dogmata mutata, neqve aut auctam Papæ in Imperii Proceres poteſtatem eſſe, aut iſtorum diminutam. Ita inter exempla jam eſſe, qvod tum exemplis tueri neqviverint. Obtendi tantùm defectum facultatis, jam aliqvando exercitæ, ab iis, qvibus tempori inſidiantibus nulla ſinceræ concordiæ cura, omne in turbidum conſilium; qviqve ſemina odiorum relinqvi cupien-

(n) *Pac. Relig.* §. **Dieweil aber.**

cupientes per diſcordias atqve tumultus nova incrementa meditentur. Et qvanqvam de mediatis tantum Bonis Pace Auguſtana conventum, objiceret Servientius; nihil tamen id ſibi obeſſe Evangelici regerebant, cum æqve ſacra ſint ſive Proceribus ſive Imperatori ſolum atq; Imperio ſubjecta. Addidit Servientius, Catholicos, ſi Proteſtantibus lubeat, eas in leges transacturos, ut ſtatuto induciarum ſpatio vetito armorum Judiciorumve præſidio partium tantum pacto controverſiæ iſti finis imponeretur, qvo nō obtento ad novas inducias redeundum. Ita cupitis, at ſecurius potituros Evangelicos, iisqve incommoda ſibi pacta nunqvam inituris recentes ſemper inducias tribuendas fore. Sic aliis poſt alias cumulandis, *interea periturum mundum*. Neqve omnino induciæ Proteſtantibus etiam acrioribus diſplicebant perpetuæ pacis vim habituræ; Potius tamen videbatur, iis inſtare, qvæ Catholicos extremi periculi formidine perculſos conceſſuros tandem, haud absqve ratione exiſtimabant. 1646.

LXV. Qvanqvam neqve his ea facilitas erat, ut tam opimas concordiæ leges offerrent, aliis multo, & anterioribus aliqvantum durioribus per Trautmansdorffium editis, (*o*) qvibus integri qvidem ſeculi poſſeſſionem Bonorum Eccleſiaſticorum Evangelicis proponebant,

Der Catholiſch. haupt-

(*o*) *Apud Lundorp. Tom. VI. Lib. III. c. 32.*

1646. bant, at nullo Comitiorum Jure & ſalvis Pontifici *menſium* ſuorum Jure, atqve *precibus* Imperatori *primariis*, ſibi qvoqve judicii experiundi copia, poſtqvam induciæ iſtæ finierint, & perſolvendis Cæſari, *Annatarum Palliorumqve* nomine, Papæ alioqvin à Metropolitis atqve Epiſcopis vetuſto more pendi ſolitis, atq; ut amneſtia Ratisbonenſi contenti Proteſtantes aliam non flagitarent, ſuamqve pactis ſive ante Pacem Religionis ſive poſt eam inter Catholicos atqve Evangelicos Proceres conventis vim, ſuam rebus judicatis autoritatem relinqverent.

Päbſtiſche ferner ſummariſche Erklärung über die Religions-Gravamina. 11. Jun.

LXVI. At Proteſtantes Pontificiorum duritiem alia contumacia relaturi ex veteri rigore (p) reſpondere, hoc tantum faciliores, qvod Præſuli Religionem mutaturo dignitate ſua abeundi neceſſitatem imponi admittebant, dandos tamen vitæ uſus innuentes, cui honor non concederetur. Illud durum ſupraqve modeſtiam æqvalitatem jactantium etiam ex Evangelicis qvibusdam viſum, qvod reſponſo iſto addiderant, ut ſcil. in Canonicorum Evangelicorum, qvi fato obituri eſſent, locos, non niſi Evangelicos, at Catholicis demortuis etiam Evangelicos ſubrogari fas foret, ipſo Magdeburgio atqve Palatino Simmerenſi nimium id agnoſcentibus, & contra illud natæ ſcriptæqve legis

Der Evangel. fernere Gegen-Erklärungs-Puncten Gravamina. Jun. Art. 12. Art. 16. *Protoc.* 20. *Jul.*

(p) *Lunderp. d. Lib. c.* 33.

legis præceptum, ut qvod qvisqve in alium ſtatuerit, eodem Jure ipſe utatur. Privatô etiam Trautmansdorffii cum Saxonicis Electoralibus (q) colloqvio, utrinqve conditiones propoſitæ, nulli partium gratæ. 1646. 13. Jun.

LXVII. Pontificii (q) igitur, de litis exitu anxii, Cæſareos iterum aggreſſi, ut tractationem perſeqverentur, rogabant, ita tamen, ut ad ipſos, eosq; præſertim, qvorum præ aliis intereſſet, prius relatio fieret, qvàm de qvocunqve controverſiarum articulo tranſigeretur; adfuturos ulterius ex ipſis, qvi Cæſareanos operâ ſuâ conſilioq; juvarent. Et qvoniam plures ex Proteſtantium ordine Collegarum pervicaciam ſibi haud adeò placere, aperte ſatis ſæpiøqve teſtati ſint, aliis mitioribusq; mandatis inſtructis, è re futurum, à ſingulis exqvirere, qvæ ipſorum de ſupremo Evangelicorum reſponſo ſententia eſſet, Catholicæ Religioni, paucos intra annos excidium, ſi acciperetur, laturo, neqve enim credi debere, Evangelicos, pleros qve non minus ac Pontificios bellorum moleſtiis preſſos, concordiam averſaturos, unicum finiundorum malorum, & declinandi exitii communis remedium. Regum qvoqve Legatos, Gallos præſertim, monendos, potiorem Dei Eccleſiæqve, qvàm qvaliumcunqve, ſi qvæ Proteſtantes præſtiterint, officiorum

Der Catholiſ. Erklärung auf der Evangel. eingebr. Artic. 30. Jun.

(q) *Lundorp. d. Lib. c. 34.*

1646. rum reſpectum habere, id unicè agentes, ut, qvam Catholicæ rei moliantur perniciem, non Svecorum modo, qvos votis ſuis paratos habeant, ſed & Gallorum ope procurent. Ceterum celerando negotio, & maturandæ, ſi per adverſarios liceat, paci, ultima tandem Cæſarei promerent, qvæ retenta hactenus, ſupremæqve velut neceſſitati ſervata Pontificiis ac parandæ tranqvillitati condonare ſtatuerint. Atqve hiſce inſtigari Cæſarei, & velut novo mandato aucti alias conditiones edidere,(r) qvibus utut non omnino poſtulatis Evangelicorum aſſentirētur, multū tamē ex priſtina auſteritate remiſiſſe videbantur, Amneſtiæ & reſtitutionis ſacrorum bonorum terminum ad Annum M. DC. XXIV. refigentes, permiſſo etiam Præſulibus Evangelicis legitime electis poſtulatisve atq; Cæſaris conceſſu confirmatis ſententiæ in Imperii Senatu dicendæ Jure, electorum in Archiepiſcopum, Epiſcopum, Abbatemve (Erwehlt-oder Poſtulirten zum Ertz-Biſchoffe &c.) nomine compellandis, at ſedem à cœteris diſtinctam occupaturis. Halberſtadienſem tamen, Verdenſem, Oſnabrugenſem, atqve Mindanum, Epiſcopatus ſibi ſepoſuere. Cetera ex priori formula ferè adjecta aut repetita.

Der Käyſ. Plenipotentiariorum erbl. Erklärung. 11. Jul.

LXIIX. Hæc à Trautmansdorffio præſentibus Naſſavio atqve Volmaro, Culmbaceno, Cellen-

Non omnibus Catholicis

(r) *Apud Eund. d. Lib. c. 36 & 37.*

Cellenſi, Franconico atqve Colmarienſi, qvanqvam Catholicorum nomine tradita, non tamen omnibus ex iſtis probabantur, reparato tum exercitu & Vrangelii copiis imminenti, elatis, & ſi fortuna prælianti annueret, fortiora conſilia reſumturis. Acceſſit forte aliud melioris fati argumentum, ex qvo proſperiorem rebus ſuis ſucceſſum præſumebant, interceptæ ſcilicet à Cæſareis Grotio Wezlaria ad Turenium Gallicæ militiæ Præfectum tendenti, Brienii Comitis, atqve hujus ad Turenium literæ, qvorum iſtæ ſufficere Regibus à Cæſareis oblata faſſus, Oxenſtiernii atqve Salvii contumaciam incuſabat, qvod petitas armorum inducias, qvamvis Gallorum ſuffragiis commendatas Cæſari atqve Bojoaro denegare pergerent, hiſce aliisqve ex cauſis non injuria, bellum malle, credendi. Eo igitur vertendam curam, qvo Torſtenſohnius meditata Danubium verſus expeditione abſtractus Bojoaro reqviem permittat, qvem Regum deſideriis promtum, tam immerita calamitate obrui, inhumanum foret. Dediſſe qvidem exemplum Svecos, cum Electore Saxone absqve fœderatis pactos, cuiqve ſociorum res ſuas ſeparatis conventionibus promovere fas eſſe; at aliam jam temporum faciem eſſe, qvam ut Svecos offendere, Gallis conducat. Prudentia igitur, ſecretisq; artibus perficienda, qvæ palam tentare in-

[Margin: 1646. proba-ta ſpe nova auctis. | Minus ſincera Gallorum in Svecos fides ex interceptis literis detecta. | *Dat. 16 Maji.*]

1646. incommodum eſſet. Avantcurtius verò, i-
Dat. nanem operam fuiſſe, Svecis in ſententiam hanc
14. Jun. trahendis à ſe impenſam, ad Turenium perſcribens, illorum prudentiæ indolebat, qvod inanium incurioſi, verborum ſpecie ſibi imponi non paterentur. Hæc ſive ferendis inter amicos ſuſpicionibus confićta, ſive ex vero vulgata, tanqvam haud ambigua levioris Gallorum fidei erga Svecos documenta, & facili credulitate ad gaudia pronis auribus à pleriſqve excepta, in majorem fiduciam, erectos jam novi militis robore Pontificiorum ſpiritus validius animabant.

Satisfactio Regũ. LXIX. Neqve interea, Catholicis Evangeliciſqve ſuis litibus, temporumqve momentis intentis, ſuarum utilitatum memoriam Galliæ Sveciæqve Legati perdidere, pacem non daturi, niſi conceſſione ampliſſimarum ditionum redemptam. Præviderant jam Cæſarei, ſuam imbecillitatem hoſtiumqve vires reputantes, non aliam pacandis victoribus rationem eſſe, qvam ut concederentur, qvæ negata reliqvorum periculum traherent. Danda eſſe qvædam, ne omnium jacturam paterentur. Imminentem ergo neceſſitatem ſponte præventuri eo animum flexerant, ut minimo ſuo incommodo paciſcentes, etiam ſi poſſent, damna ſua in lucri occaſionem verterent; illud potiſſimum ſpectantes, ut objecto hoſtium avidi-

Cæſareorũ in ea re conſilia.

tati

tati unius alteriusve terræ præmio, atqve illis 1646.
eo delinimento Procerum partibus abſtractis,
integrum Cæſari arbitrium maneret, qvem
Germanis iſto præſidio exutis libertatis modum
præſcriberet. Qvo tamen minori inviđiâ agerent, Evangelicos etiam in conſilium
advocarunt, rogatos, ut qvæ è re videretur,
ſententiam dicerent; ita compoſito dolo, ut
ſive tribuendum qvid Regibus, ſive denegandum
illi cenſerent, aut horum odium, aut Germaniæ,
tanqvam imminui eam conſulerent,
indignationem incurrerent. At illi intellectam
Phariſaicæ atqve Herodianæ qvæſtionis
calliditatem alio aſtu eludentes, & Gallorum
replicam ad Cæſareorum reſponſum opperiundam
prius, qvam in eam rem qvidqvam ultra
decerneretur, dicentes, laqveo inſidioſæ
interrogationis ſe exſolvêre.

LXX. Neqve tamen ſumptis ſemel conſiliis deſtitere Cæſarei, Bojoaro, ut ferebatur, præcipuo auctore, qvi Galli amicitiam ambiens, procurandis ejus utilitatibus certius obtinendam, non adeo magnum (s) Auſtriacis detrimentum inferri aſſeverabat, ſi Alſatiam in pacis pretium Gallis relinqverent, transferendo ſimul grandi, qvo tunc onerata erat, ære alieno, non adeo vili vendendam, & retinendis Aschbergio, Hohenſtauffa, atq; Blauberga, Wirtember-

Satisf. Gallica. Bavari in eam rem conſilium.

(s) *Forſtner. Epiſtol. ad Scalig. 7. 17. Aug. 1646.*

1646. tembergio ereptis, abunde penſandam. Ita ſuſtineri labantem jam Auſtriacæ Domus potentiam, meliori fortunæ & compeſcendis aliqvando Evangelicis, ſuis qvoqve malis laborantibus, ſervandam. Neqve pro perdita omnino habendam Provinciam, mutata temporũ ſorte ad priſcos forſan Dominos redituram. Qvam facile enim bellum volentibus cauſas comminiſci? ex litibus finium, uſurpata latius qvam deceat, jurisdictione, aliisqve inter vicinos ſolitis arceſſendas; qvotiescunqve ſpem ablata recuperandi propriarum virium conſcientia, aut propinqvi ignavia vel calamitas ſuggeſſerit. Potirentur hoſtes malè partis, dum inviſi, infames; qvando id magis ex uſu, qvam ſi cum gratia adipiſcerentur.

A Cæſareis acceptum.

Primò id diſſimulantibus.

LXXI. Ita Alſatiæ Gallis cedendæ certi Cæſarei, ne tamen præcipiti promtitudine aut pretium liberalitati ſuæ detraherent, aut cupiditatem Gallorum, atqve ubi prima proveniſſent, plura poſcendi libidinem accenderent, ficta obſtinatione poſtulata eorum, (utramqve (t) Alſatiam cum Suntgovia atqve Briſaco, & præſidii Philipsburgi, Benfeldæ, & Tabernis Alſaticis noviſſimè repetierant, reſtitutionem Urbium Sylvaticarum cum reliqva Briſgovia repromittentes,) durius accepere. Et jactata in eum ſenſum, qvanqvam pauciſſimis credita Traut-

(t) *Lundorp. Tom. VI. Lib. III. c. 24.*

Trautmansdorffii verba affirmantis, re infecta 1646.
potius ſe abiturum, qvam vel minimum ex Auſtriacorum Patrimonio Gallis concederet. Rogati qvoqve Evangelici, Gallis ſvadere, ne anteriores Auſtriacæ ditionis terras Imperio atq; Archiducum Domui auferre pertenderent, unde ingentia contra Turcas præſidia, tum vivendi pugnandiqve inſtrumenta in totiꝰ Reip. Chriſtianæ ſalutem promerentur, & contenti eſſent Epiſcopatibus, aliisqve pacis veneratione oblatis.

LXXII. At Gallis, ſive hæc non ſufficere, ſive majora extorqveri poſſe credentibus, & evulgato Cæſareorum arcano audacioribus, ampliora (u) promittere Trautmansdorffius, totam ſcilicet ſuperiorem atqve inferiorem Alſatiam, (exceptis in ea iſtis, qvi ſoli Imperatori atq; Imperio parentes, ſuæ libertati linqvendi ſint,) cum Suntgovia, eodem, qvo hactenus Auſtriacis, Jure atqve Landgravii Alſatiæ nomine, iis tamen legibus poſſidendam, ut tributorum Imperii Comitiis indicendorum æqvalem Electoribus ſecularibus, certamqve ſuſtinendo contra Turcam bello, aut tuendæ Imperii ſecuritati ſummam dependerent, & in ademptarum Leopoldi Archiducis filiis ditionum ſolatium, qvinqve Thalerorum myriadas intra duorum annorum ſpatium perſolverent,

Cæſareorũ oblatio. 14. & 16. April.

(u) *Lund orp. d. Lib. c. 25.*

1646. rent, integro Auſtriacis Alſatiæ recipiendæ Jure, qvandocunq; ex Ludovici XIV. Proſapia Succeſſores legitima maſculaq; prole carere contingeret, reddendis præterea iſti Domui qvatuor ſylvaticis qvas appellant urbibus (die Wald-Städte) Rheinfelda nempe, Seckinga, Lauffenberga, atq; Waldshutto, tum Brisgovia qvoq;, aliisq; cis Rhenum Auſtriacis Principibus ſubditis. Adjecta de neceſſitate Pacis inter Hiſpanos Galloſq; Monaſterii ſanciendæ conditio, & ut proſcriptionis nexu exſoluto Palatino, inferiori Palatinatu contento, ſuperiorem, dignitatemq; Electoralem Bojoarus retineret, Auſtria ſuperiori, pignoris vinculo liberanda.

Spreta à Gallis.

LXXIII. At neq; hæc Gallis ſatis viſa, & Auſtriacos ſpe, de Proceribus Regum patrocinio deſtituendis, concepta falſos, facilitatis ſuæ pœnitentia ſubiit. Cum tamen, ſponte oblata ſine dedecore reſcindi non poſſe perſpicerent, conditionum anguſtiis conſtrinxere, qvæ in totum revocare non poterant. Ita jam conceſſis (x) Briſaci qvidem urbem, integris, qvæ deſtrui primum voluerant munimentis, adjunxere, at iis, ultra jam memoratas, conditionibus adjectis, qvas obtineri non poſſe ipſi credebant: Ut ſcilicet Amneſtiæ Ratisbonenſi ſuam vim relinqventes Galli, neqve Evangelicis Catholicos durioribus, qvam qvas hi jam pro-

Ab Auſtriacis adjectis cõditionibus reſtricta.

29 *Maj.*

(x) *Apud Lundorp. a. Lib. III. c. 26.*

propoſuerant, legibus adigundi, neq; Svecis 1646.
invadendorum vel retinendorum Epiſcopatuum Oſnabrugenſis atq; Mindani, aut Meppæ & Vechtæ, Urbium Monaſterienſi Præſuli ſubjectarum, facultatem permitterent, atqve Halberſtadio, ſacro tamen ſtatui non eximendo, Brandeburgio in Pomeraniæ redhoſtimentum oblato, Imperator obligatione ſua perfunctus cenſeretur; nimiis Landgraviæ Caſſellanæ poſtulatis rejectis. Lotharingo ablata, & Spirenſi Epiſcopo Philipsburgum redderentur, Acholmiæ vero Comitatus, & Baronatus Hohenſtauffenſis atq; Blaubeyræ Auſtriacis manerent, Arx Hohentvvielæ in Landgraviatu Nellenburgenſi Auſtriacæ ditionis ſita, & ex antiqvis noviſq; pactis iſtis reſtituenda, flagitantibus id qvoq; Helvetiis, deſtrueretur, ſimulq; permitteretur Auſtriacis Principibus, Lindaviam ad Lacum Acronium præſidio ſuo firmare, qvamdiu Briſacum una cum Alſatia atqve Suntgovia Imperii obſeqvio ſolvendis, poſſeſſione ſuâ, ad univerſam Borboniorum Gentem porrigenda, Galli tenerent.

LXXIV. At reſponſum ab his: Amneſtiæ Procerumq; cauſas ulteriori diſqviſitioni ſeponendas; Palatino inferiorem Palatinatum nullis donationum religionisve conditionibus truncatū reſtituendum; Svecorum emolumentis intercedere, ſuum non eſſe, aliter tamen qvam Oſna- *Gallorum ad eas declaratio.*

1646. brugenſi Mindanove Epiſcopatibus eos placandos,ad qvos etiam de Brandenburgii compenſatione qvæſtio pertineat; Landgraviæ, fœderis fide ſibi commendatæ, cum ſacris bonis ipſi flagitatis Eccleſiam fraudari impium foret, aliunde damna ſarcienda. Lotharingi rem aliò ſpectare. Hiſpanis pacem dari poſſe, at ne Germaniæ qvies inde tardetur. Qvæ de pecunia Tirolenſibus Principibus numeranda & præſtando contra Turcas auxilio debitisqve, (id enim qvoqve poſtulaverant Cæſarei,) in ſe ſuſcipiendis allata ſint, ejus naturæ eſſe, ut niſi accuratiore ratione inita reſponſionem recipere non poſſint. Spirenſis Epiſcopi negotium nihil Imperatoris intereſſe. Ceterum Auſtriacorum votis, retinere cupientium, qvæ Wirtenbergiorum qvondam fuerant, non ſeſe repugnaturos. Poſt hæc petita, admiſſaqve, etiam Alſatiæ Nobiles Urbesqve Cæſari tantum atqve Imperio parentes in acceſſionem Provinciæ illius Galli flagitavere, non impetrandi ſpe, ſed ut urbes Sylvaticas, Briſaco alioqvin incommodaturas elicerent, incuriâ inter prima poſtulata omiſſas; difficilioribus jam

18. *Jul.* Cæſareis, Amneſtiæ maxime Ratisbonenſi, Paci Hiſpanicæ, & Lotharingi reſtitutioni inſtantibus, ſine qvibus pacem ſibi non placere, palam oſtentabant.

Satisf. Svecica LXXV. Iisdem ferè artibus, nec meliori ſucceſſu

ceſſu cum Svecis egere Cæſarei, largitione Pomeraniæ affectum iſtorum in Evangelicos corrupturi, ſi cum de decore hi habere maluiſſent, qvæ ab hoſte fracto jam, omnemqve in pace ſalutem poſituro majori honore, nec imminutâ fidei gloria extorqveri poſſe, non absqve ratione ſperabant. Vulgata jam fuerat, & à plurimis reprehenſa feſtinantis Trautmansdorffii liberalitas; ipſiqve Sveci haud qvaqvam ſui detractores, ſermones de indemnitate Regno præſtanda iſti fini à Cæſareis injectos narrabant, ut cetera, qvibus Ordinum libertati proſpiciebatur, nulla aut minori cura haberentur, ſpretos à ſe, à belli ſcopo non deflexuris, tutandis illorum Juribus ſuſcepti. Atqve ipſe Trautmansdorffius non ſine dolore Brandenburgiorum auditus eſt; Pomeraniâ cedendum eſſe, nec neceſſitatem hanc effugiendi viam fore, ſatis pro imperio & auribus Germanis inſveto pronuncians; citeriori ſaltem parte facilius deceſſuros, cujus adipiſcendæ ſpem benignitate Auſtriacorum nacti, nondum tamen poſſeſſionem intraverint. Tribuerent hoc Patriæ ſaluti, hac una ratione reſtaurandæ, cui totam Alſatiam atqve Præfecturam Hagenavienſem Cæſarum Domus impendat. Maturando ergo pacis, rebus ſuis adeo neceſſariæ, nogotio Trautmansdorffius Pomeraniam citeriorem primum, mox totam, ſub Imperii tamen clientela permanſu-

1646. Cæſareorũ oblatio.

Protoc. Evangel. 28. Dec. 1645.

 ram,

1646. ram, iis præcipuis conditionibus obtulit, ut extincta Reginæ tum imperantis, aut qvi poſt ipſam Rei Svecicæ imponeretur, maſculisve heredibus defecta familia ad Brandenburgios, Halberſtadienſi interim Epiſcopatu gaviſuros, protinus reverteretur, & qvibuscunq; fœderibus renunciarent Sveci, in Cæſaris Domusq; Auſtriacæ detrimentum hactenus initis. Bremenſem qvoqve ac Verdenſem Regiones, ſacra tamen dignitate non privandas conceſſit, Svecorum auſpiciis ab iis regendas, qvos *Adminiſtratorum* nomine Epiſcopatibus illis iſti præfecturi eſſent, Canonicis, qvanqvam Romanæ ſedis reverentiam retinentibus, Nobilibus, atqve ſubditis Jurium ſuorum ſecuris, & ſalva Bremæ Urbi libertate, ſolius Imperii Majeſtatem venerante, Friderico etiam Holſato ſede certâ, ſumptibusq; dignitati congruis ex Archiepiſcopatu Bremenſi, cujus Præſulem hactenus egerat, adſignandis, iſtoqve ad priſtinum ſtatum una cum Pomeraniâ redituro, cum maſcula Reginæ aut Succeſſori heredibusve ejus ſoboles defuerit. Petita etiam in remunerationis vicem contra Turcam, ubi neceſſitas popoſcerit, auxilia, & ut operam perſvadendis Gallis, Palatinis, atq; Wirtembergio, commodarent, iſtis, ut oblatas jam ſatisqve opimas conditiones acciperent; illis ut inferiori Palatinatui acqvieſcerent; & huic, ut Comitatum atqve Baronatus

ronatus ſupra memoratos penes Auſtriacos manere pateretur. 1646.

LXXVI. Hæc qvanqvam ſecretè primum habita, mox tamen, ut in urbe ſermonum avidâ, evulgata, omnium ferè indignatione, eorumq; de qvorum corio ludebatur, conviciis proſcindebantur; Brandenburgiis præſertim totis in lamenta profuſis. Iiq; dato ad Legatos Evangelicos libello, Cæſareorum facilitatem, & de alienis prodigentiam acerbè inſectati, iniqvum eſſe ajebant, aliorum ambitionem innocentis Principis calamitate piari. Novi atqve in poſterorum perniciem abituri exempli eſſe, Dominum immerentem, neqve auditum, tota Pomeraniâ, ad LX. milliaria protensâ, ſuoqve ambitu CCC. nobiles familias atqve XXX. oppida ſuis muris circumdata complexâ, tantisqve maris portuumqve commerciis opportunorum emolumentis ornata Cæſaris tantum Decreto mulctari, tantam jacturam ſolo Halberſtadenſi Epiſcopatu penſantis, qvam vix qvintâ decimâ ſui parte reſarciat; ea qvidem Cæſareorum arrogantia, ut id Brandenburgiis nunciantes, rem amplius integram eſſe negaverint, ne ſcilicet aſſentiendi diſſentiendive libertatem ſalvam putarent, qvando cedendi neceſſitatem invitis ſibi impoſitam cernerent. At ſi ſapiant, ex injuria alii facta ſibi providerent Proceres, in eaqve re ita cauſam atqve calamita-

Brandenburgiorũ eam in rem qverimoniæ. 4 *Maji.*

tem Septemviri, ut fortunam non alienam, periculum autem commune agi arbitrarentur; qvod ad omnes, nî provideatur, pertineat. Neqve enim ibi ſubſtiturum exemplum, & fore hæc qvoqve, qvæ aliqvando uſurpentur; nec de aliorum Ordinum bonis, reparatis olim viribus, timidius ſtatuturos, qvi de Septemviri rebus, fracti jam, tanta libertate diſponant. Et qvem dignitas ſua defenderet, cum Electoralis non proſit? qvem numerus amicorum tueretur, cum Fridericum Gvilielmum non protegant? cui leges opem ferrent, qvæ ne præcipuæ qvidem dignationis Principis pericula advertant? Vix perſvaderi ſibi, Svecos approbaturos exemplum, in ipſorum aliqvando, ut futurorum Imperii Civium damnum recaſurum, aut accepturos, qvorum poſſeſſionem, adverſantibus priſcis Dominis, perpetuam qvietam ve ſibi polliceri non poſſint. Pontificios qvoqve cum lætitiâ habituros, ſi belli, cujus ipſi auctores extiterint, malis in Evangelicos translatis, horum impenſis pacem recuperent. Meminiſſent Proteſtantes caritatis Chriſtianis mandatæ, æqvitatis, juſtitiæ, atqve præcepti ipſius Chriſti autoritate approbati, ut nobis cupita etiam aliis ne denegemus, neqve permitterent, tam iniqvà in Electorem Principem decerni, atqve Svecos rationibus, auctoritate, precibus deniqve ad mitiora permoverent.

LXXVII.

LXXVII. Neq; tamen apud Svecos qvidqvam profecere, qvos flectendæ iſtorum auſteritati delegaverant Evangelici, pleriqve exemplo magis, qvam Brandenburgii anguſtiis anxii, Legatorum ejus faſtu, honores ſibi cumulari contendentium, cum Domini opes minuerentur, inviſi. Etiam alia memorabantur: Brandenburgium Electorem ſpem ſucceſſionis Pomeranæ à majoribus adeptam, qvam una cum Electoratu Marchiaqve non majori pretio, qvam ab iſtis Norimbergenſes Urbis ſuæ arcem, cum qvinqve oppidis, pagisqve eò ſpectantibus comparaverint; nunqvam Pomeraniæ poſſeſſionem ingreſſum, & Svecorum armis protectum ſua ſervaſſe; Juliacas ditiones Saxonibus, Pruſſiam Imperio à Gentis iſtius Principibus ademtam, tresqve Epiſcopatus (Havelburgium nempe Brandeburgium & Lebuſienſem) in unius familiæ velut hereditatem converſos.

1646. Evangelicorum interceſſio apud Svecos; & de ea re ſententia.

LXXVIII. Inſtitere tamen Brandenburgici, Collegarum opem implorantes, ut repetita Legatione cognati ſangvinis Jura, & prætextam armis Procerum ſalutem Svecis in memoriam revocando Gallorum qvoqve exempla oſtenderent, qvi ab Auſtriacis læſi, inde ſatisfieri ſibi expoſcant, unde injurias ſibi illatas qverantur. Ne gloriam bello partam iniqva pace inqvinarent. Et delecti à Proteſtantibus (qvan-

Protoc. Evang. 17.18. 20. Jul.

Y 5 qvam

1646. qvam temporum infelicitati, Meklenburgius, ſuo qvoqve periculo perculſus indoleret;) qva iſtorum avaritiæ deprecandæ talis Legatio decernenda eſſet, qvi Evangelicarum partium tutelam armis ſuis præſcripſerant,) qvo pluribꝰ major auctoritas ineſſet, Magdeburgius, Altenburgius, Vinarienſis, Luneburgius, Darmſtattinus, Wetteravius, Argentinas, Ratisbonenſis, Lubecenſis, atqve Norimbergenſis, illiqve Oxenſtiernium ac Salvium adeuntes, poſtqvam de ingentibus in rem Evangelicam Svecorum meritis favorabili oratione qvædam præmiſerant, ut poſtulatorum acerbitatem mitigarent, oravere, placido vultu excepti, mollibusq; reſponſis ab iis dimiſſi, cum Brandenburgiis in æqvas conditiones, modo ab iis offerrentur, ſe coituros ſignificantibus. Batavi etiam exaratis ad Reginam Sveciæ literis, Brandenburgii incolumitatem commendabant, cognationis nexum, qvo proxime Chriſtinæ jungebatur, nullis inimicitiis temeratum, ſuumq; in eo dolorem, imò periculum referentes, ſi Principis ſalutem conſtanti fœderis atq; amicitiæ cultu ſibi cari, tanto diſcrimini expoſitam conſpicerent, in ſui qvoq; ſtatus incommodum deflexuro.

Intercesſio Evangelicorum iterata prò Brãdeburgio apud Svecos.

5 Maji.

LXXIX. Qvanqvam in ipſa Brandenburgiorum domo non deeſſent, qvi Svecis ob Pomeraniam ſatisfieri æqvum judicarent, eandem, ſi abſq; iis fuiſſent, à Cæſareis difficultatem futuram

Judicia qvorũdam ex ipſo domo.

ram dictitantes; ſubactâ qvippe Duce Fridlandio totâ fere Pomeraniâ, neq; præter Stralſundiam reliqva Urbe, qvæ victorem moraretur, ſperneretve, Pomeraniæ Principem, Gentis ſuæ poſtremum, adactum, adſcitis in obligationis partem Provinciæ Ordinibus, Fridlandio cavere, ut ſi Stralſundia refragari perſiſteret, belli ſumptus diſpendiaq; ipſi exſolverent, eamq; in rem Pomerania pignori hypothecæve eſſet. Neqve igitur unqvam Brandenburgiis iſtam obventuram fuiſſe, niſi de iſtis prius ſatisfactum fuerat. Qvin non vanis auctoribus innotuiſſe, jam A. CIↃ IↃ XXVII. ea in Aula conſilia agitata, ut ſi qvando Ducum ſtirps deficeret, ad alios multò qvàm Brandeburgios terra iſta deveniret. 1646. Brandenb. pro Svecis

LXXX. At hæc, qvanqvam magnis motibus atqve animorum contentione agitata, ſedatius tamen, atqve minori indignatione habebantur, ſi cum ea conferres, qva Caſſellanorum poſtulata audita ſunt, qvi integrum Epiſcopatum Paderbornenſem, oppida atqve Præfecturas, Friſlariam, Naumbergam, Neoſtadium, atq; Amœnoburgum à Moguntiaco, Comitatum Arnsbergium cum urbibus Madenbachio, Hallenberga, & Winterberga tum Oppidula Marsbergam, Volkmarſiam, Beverungam atq; Rugelsbergã à Colonienſi, Strombergiæ Landgraviatum cum Præfectura & oppido Buchholzio à Monaſterienſi & à Fuldenſi Poſtulata Caſſellana 25. April.

1646. denſi Præfecturas atqve oppida Geiſium, Furſteneck, & Rogkenſtul, aliaqve in Haſſiæ aut Hirſchfeldiæ Principatu ſita, & militi ſuo ſtipendia poſcentes, ut ipſi omnem verecundiam exuiſſe videbãtur, ita ceteris, Catholicis maxime, reliqvam adhuc patientiam excuſſere, non aliàs magis ſuæ populiqve Germanici contumeliæ indolentibus, qvam qvod Imperii Civis, nullâ ſupremi Principis aut Reip. reverentiâ, non pace minus ac bello hoſtium more ageret. Præmia videlicet poſtulare, qvibus ut ignoſcatur, ſi poſtulent, impudentiſſimi judicandi forent. Satis damni ſatisqve ignominiæ ſubire Germaniam, à Gallo Svecoqve, qvanqvam ſui Juris Regibus, pacem tam caro pretio emercaturam, at omnes dedecoris terminos egredi, talia à Cive, rebelli atqve hoſtium ſatellite flagitari, cui in defectionis præmium impunitas ſufficere deberet, ſua qvoqve amittere meritæ, ſi legibus robur, Imperio vires, & ſupremo Principi autoritas ſua conſtaret; eo iracundiæ provectis Pontificiis, ut abrupta tractatuum ſerie, & projectis tam indecoræ concordiæ conſiliis, armis ſuam dignitatem ſalutemqve ſe tutaturos minarentur. Neqve Evangelicis, qvanqvam iſtorum calamitates inter proſpera ducerent, votorum ſuorum immodeſtiam Caſſellani probavere, eorumqve pudorem hos ipſos ſubiiſſe, illo argumento conjectabatur, qvod Cro-

Etiam Evangelicis improbata.

Croſegkius Monaſterio, Wildnerus Oſnabruga 1646.
Caſſellam proficiſcerentur, nova, ut dicebatur, mandata atqve molliora relaturi.

LXXXI. At relatione in publico Oſnabrugenſium conſilio hanc in rem facta, non ſine acerbitate Auſtriacus cenſuit; Aliena hæc Landgraviæ Regibus æqvari ambientis petita eſſe, *recompenſationis* vocabulo (eo enim appellaverant Caſſellani,) velata; beneficiis qvippe tribui ſolitam à Catholicis poſci non poſſe, in qvos ſua libita velut in captos exercens omni armorum rabie ſævierit, tanta auri copia emunctos, qvæ non militibus modo, ſed & ipſi Principi ditandæ ſufficiat. Qvæ vero in Evangelicos bona Catti contulerint, ſibi incognitum, magna tamen non fuiſſe, ex ingenio ipſorum conjici, nocendi tantum ſolertiâ temporibus his celebrato. Qvin publicæ qvieti exitioſum, ſi civi Imperii poſita obedientia hoſtilia contra Rempublicam indutæ præmia perduellionis concedi oportere, dato ſemel exemplo, poſteritati in ſuam perniciem eo abuſuræ, monſtretur. Plures, Evangelici maximè, ambigua ſententia, atqve æqvitate metienda Ameliæ deſideria pronunciantes, Cattorum odium, & reliqvorum invidiam declinavere.

Seſſ. publ. 27. April. Publica de iis conſultatio.

LXXXII. Minori cura Palatini reſtitutio habebatur, cujus Pater Fridericus, ut ſuprà memini-

Cauſa Palatina.

1646. minimus, ſuorum conſiliis, uxorisq; è regia Stuartorum gente, ambitione ſtimulatus, (urſiſſe etiam Mathematici ferebantur, novos motus, & clarum Septemviro annum obſervatione ſiderum affirmantes, genus hominum potentibus infidum, ſperantibus fallax) cum Bohemiæ regnum brevi & vix unius anni dignitate uſurpaſſet, uno ad Pragam prælio debellatus, ceterisqve ad obſeqvium exemplo firmandis proſcriptus, ſuarum ditionum poſſeſſione exciderat, translata ad Bojoarum, Electorali qvoqve honore, in navatæ Cæſari operæ præmium auctum, qvem qvidem familiæ ſuæ deberi jam majores ejus pridem contenderant. Ipſe Carolus Ludovicus claritudine infauſti generis & parentis adverſis abſtractus reparandis opibus Britanniam incolebat, internis jam tumultibus agitatam, in Regis ſui ſupplicium erupturis. Ita ad bellum iſtud converſo animo, qvanqvam de Tractatibus Weſtphalicis minus ſollicitus, potiore, at evanida Anglici auxilii fiduciâ, miſit tamen, ſuas res in iſto Regum Principumqve concilio curaturos. Et vero, qvamvis Fridericum deliqviſſe ne ii qvidem (o) negarent, qvi Auſtriacos oderant, ut tamen inviſo ſemel Principe ſeu bene ſeu male facta premunt, præproperam (p) Ferdinandi, ipſiusqve notionem ſuper-

Judicia de Palatini proſcriptione.

(o) *Caraff. Germ. ſacr. pag.* 169. (p) *De excuſatione iſta idem p.* 171.

ſupergreſſam ſententiam, neceſſitate præſentium rerum & inſtantibus curis, à Cæſare, ne omnibus Catholicis qvidem, ſatis excuſatam, increpabant; qvi primæ dignationis Principem ſuo Judicio condemnasſet, de cujus capite fortunisq; niſi per maximum Comitia tum ferri non oportuerat. Sic inauditus atq; indefenſus, tanqvam innocens perierat, cùm qvamvis inviſum atq; ſontem more tamē audiendum fuiſſe aſſererent. Neq; pœna criminis magis qvam ultor diſplicebat. Acceſſit Proteſtantium in Bojoarum magnis jam opibus, & Religionis avitæ nimium invidia, qvem agnati manubiis ornari mœrentes adſpiciebant. Unde qvanqvam adverſus nocentem ſuaqve exempla meritum, miſeratio oriebatur, tanqvam non utilitate publica ſed in cupiditatem unius alteriusve abſumeretur. Neqve tam Friderici calamitati indolebant,(q) qvàm ſuis incommodis angebantur Evangelici, qvibus ſuffectus in Palatini Proteſtantis locum Bojoarus Pontificius nimia Catholicæ potentiæ acceſſio illico viſa erat, non augurium id imminentis mali, ſed jam præſentis ſpecimen interpretantibus. Inde iſtæ exclamantium voces; ſatis acerbo & in ipſam usqve mortem tolerato exilio imprudentiam luiſſe Fridericum, qvam filiis nemo impu-

1646. Evangelicorum.

(q) *Vid. Caraff. Germ. ſacr. p. 142.*

1646. imputet, niſi qvi crimen qværat, ut vindictam pœnæ nomine honeſtius exerceat. Nihil iniqvius, ac paterni odii heredem aliqvem fieri; generoſi animi eſſe, nocenti ignoſcere, at in innoxios ſævire crudelitatis omnem humanitatem aſpernantis. Crimen parentum nullam maculam filio infligere poſſe, cum ex ſuo qvisqve admiſſo pœnæ ſubjiciatur, neqve alieni criminis ſucceſſorem qvenqvam conſtitui. Et verò ſi omnino in liberos paternæ cladis hereditatem transmitti fas ſit, neqve ulla Prætoris æqvitate abſtinendi ea beneficium concedatur, qvid ceteros Agnatos Gentilesqve peccaviſſe, ut debita ipſorum Proſapiæ dignitate privari meruerint? Innoxiæ ſcil. cognationis pœnam daturi. Acerbam Auſtriacorum & ad Perſarum atqve Macedonum immanitatem aſperatam legem eſſe, etiam propinqvos ſupplicio deſtinare, qvo nimirum, qvi in Cæſarem delinqvunt, triſtiores perirent. Unius culpam ipſi exitioſam eſſe debere; nihil univerſorum Juri derogandum.

5. Nov. 1645. LXXXIII. Audita in hunc dolorem Pomerani oratio, Bojoarum Electorali Collegio obtruſum, neglecta Palatinorum plena domo & undeviginti Principibus, plerisqve qvalicunqve Friderici conſilio non adjunctis, refertâ, apud Evangelicorum Senatum prolixe miſerantis. At vero qvietis ſtabilimento intererat litem ſopire, qvædam atrocibus bellis ſive cauſam

ſam ſive occaſionem ſaltem præbuerat, & cujus titulum qvamvis obſcurius armis ſuis Reges obtenderant, hoc qvoqve adjumento cupiditatem ſuam velantes; qvanqvam ſegnius, ut prætextum ſolum fuiſſe cognoſceres, utilitatem Palatinorum pacis conventu iidem curarent, langventibus omnium fere ſtudiis, qvi primo alacres fidem atqve animum oſtentaverant. Neqve ipſos Palatini Legatos multum ea ſollicitudo afficiebat, qveſtus nimirum ſuos deſideriaqve ſemel expoſuiſſe contentos; cetera deſides, incertum an ex Domini mandato temporum opportunitati inſidiantis, an fatali ſocordia agebant, tantaqve torpedo invaſerat animos, ut ſi Legatos Caroli Ludovici eos fuiſſe ceteri non meminiſſent, ipſi obliviſcerentur. Nihil illi in componendæ cauſæ rationem afferre, tantum aliorum Bavariqve præſertim conſiliis contradicere, qvem retenta ſuperiori Auſtria atqve Electorali dignitate utrũqve Palatinatum aliaqve ad Danubium loca, Galli arbitrio permiſſurum, fama manaverat; ſurdis ad omnia Palatinis, reſtitutionem in integrum ſuo ſibi ſenſu votoqve fingentibus, incuſatis ideo à Servientio, exprobrata ipſis virium imbecillitate, acciperent oblata, hortante, neqve incertos belli caſus expectarent, qvo Reges diutius detinere non poſſint, nullo ipſorum adjumento levandos. 1646.

Z LXXXIV.

1646. LXXXIV. Brandenburgium tamen Religionis nexu propiorem acerrimum cauſæ ſuæ Patronum nacti ſunt Palatini, cujꝰ Legati Ratisbonenſi Amneſtia nihil in pacis bonum promoveri gravibus cauſis demonſtrantes, Palatinum omnino reponendum, unde per violentiam dejectus fuerit, contendebant. Reges arma, qvanqvam ſerius, pro libertate tamen atqve ſalute Germaniæ Procerum jam à motuum Bohemicorum initio afflictâ, indutos, non admiſſuros, ut aut ſine propoſito excidant, aut bellum à ſe ſuſceptum injuſtitiæ crimine infametur. Vix tolerari poſſe Colonienſis aliorumq; ſententiã, propriis Tractatibus litem hanc tranſigi ſvadentium, juvandum potius communis Amneſtiæ beneficio Principem, ut à ceteris, qvibus id tribuatur, non diverſum, ita & ipſum illius capacem. In integrum reſtitutum, actionibus ſi qvas ſibi eſſe qvidam putent, ex legum judiciorumq; formula reſponſurum. Neq; rerum judicatarum, atq; Septemvirali Conventui Mulhuſii ut perhibeatur approbatarum auctoritatem valide allegari, ipſa Actorum fide deſtruendam. Palatini incolumitatem non Galliæ Sveciæq; tantùm, ſed & aliis Regibus atq; Rebuspublicis cordi habitam, & Comitiorum aliorumq; Imperii Conventuum ſuffragiis ipſoq; Catholicorũ adſenſu comprobatam ſine Reip. noxa omitti non poſſe.

Brandeburgiorũ poſtulata pro Palatino.

Acre LXXXV. In hæc acriter invectus Bojoarus, Bran-

Brandenburgiorum proterviam mirabatur, 1646.
qvod Acta publica in contrarium torqventes ea Bavari
everſum irent, qvæ ipſius Brandeburgii Electo- reſponſum
ris conſenſu decreta fuerint. Non pacem atqve qvietis conſtantiam, ſed nova bellorum incendia ſpectare hanc Marchicorum ſententiam, in ſupremum Imperii exitium efficacem. Fruſtra plenæ huic Palatini reſtitutioni Galliæ Sveciæve aut aliorum Principum tutelam, Procerumqve Imperii ſuffragia præſcribi. Exilium qvippe Friderici, & verſum in Bavarum Electoratum Galliæ Regem, partam huic dignitatem tuiturum, jam pridem laudaſſe, atqve Maximilianum ab ipſo Guſtavo, Septemviri nomine honoratum, qvem reducendo Palatino arma moviſſe, nunqvam auditum ſit. Neqve Danum, componendæ liti olim accitum unqvam ſive Viennæ, ſive Ratisbonæ protuliſſe, qvæ obtentui Brandenburgiorum proficerent. Qvin ipſum Britanniæ Regem Generi crimen ſemper deteſtatum, nunqvam in integrum, aliqvam tantum reſtitutionem petiviſſe. Et qvæ de Proceribus allata ſint, Ratisbonenſium Comitiorum Decreto refelli. Ceterum num Palatini ſeparatos à communi pacis negotio Tractatus, tantis ipſorum precibus qvondam qvæſitos admiſſuri ſint, illorum arbitrio relinqvi. At fixum id immotumqve Bojoaro, Pa-

1646. latinam cauſam Amneſtiæ ad univerſos ceteroqvin porrigendæ innecti nunqvam permittere, aut reparato Domus ſuæ Jure decedere, neqve aliud Brandenburgios, aut alios eadem intemperie uſuros, niſi bello materiem, patriæ excidium, ſibiqve tantarum cladium effuſiqve inutiliter ſangvinis invidiam paraturos.

Evangelicorum cura in cauſa hac componenda.

LXXXVI. Hæc inter Evangelici, Palatinorum incuria eoqve timore ſolliciti, ne aut pacem cauſa hæc moraretur, aut incommodis legibus transacta communi Proteſtantium rei incommodaret, Svecos inviſere, qvousqve ipſis Gallisve (modo in hanc, modo in illam partem ex innata Genti levitate inclinantibus,) defendendæ illius animus eſſet, exqviſituri, & ab iis cum reſponſo, pacandæ litis hujus negotium ſibi impoſitum, at non ea pertinacia, ut paci impedimentum ferret, dimiſſi, Meiſterlinum Palatini Legatum, Vinarienſi, Meklenburgio, atqve Anhaltino internunciis monuere, rebus ſuis intenderet, & ad conditiones oblatas nova à Domino ſuo mandata propere procuraret, neqve enim paci toti Germaniæ optatæ, ſi cætera componantur, hanc ſolam controverſiam intercedere, aut Reges, aut Imperii Optimates paſſuros.

Rationes componen-

LXXXVII Et variæ qvidem à diverſis extingvendæ liti rationes propoſitæ, at nullæ utrinqve, neqve ipſis ſemper, qvi propoſuerant, placuere;

cuere; ſive ne nihil agerent, afferebant, ſive,ut conditiones offerendo, qvas alteri parti ingratas adeoqvè repudiandas non dubitabant, neglectæ concordiæ invidiam in adverſarios verterent. Plurimi ipſeqve Trautmansdorffius Carolo Ludovico inferiorem Palatinatum, ſalvo Bojoaro ſuperiori, atqve Electoralem dignitatem alternis vicibus per utramqve Domum, & ſi hic admitteret, in Maximiliani tantum Proſapia ambulaturam deſtinabant. At ingrata hæc Electori, continuum honorem totamqve Gvilielmi familiam ejus capacem aſſerenti. Palatinatum tamen ſuperiorem, eaqve qvæ Hiſpanorum præſidiis tum tenebantur, obtulit; additumqve à Cæſareis, ut Palatinus in Septemvirorum Senatu aliqvem, octavum tamen ultimumq; locum occuparet. 1646. dæ huic rei allatæ. Pro-ject. Inſtrum. pac. Cæſar. Art. 8.

LXXXIIX. At ſpreta cuncta à Palatinis, magna cum Cæſareorum ipſorumqve Svecorum indignatione, iſtorum contumaciam arguentium, qvod inermes imbellesq; nullas concordiæ leges, ne tractatus qvidem pati vellent. Non aliam perficiundæ rei viam ſupereſſe, qvam ut Imperatoris Regumqve ac Procerum Legati conditiones conſcriberent, in qvas Palatinus ſuarum rerum, dum Anglicas curat, incurioſus, adigendus, aut res ſuas ſibi habere jubendus foret. At cum ſeptenarium Electorum ipſa Aurea Bulla finitum numerum excedere A Palatinis rejectæ. Svecorum conſilium de

1646. alternatione Electoratus. dere inconſultum, & Bojoaro Septemviralis officii alterna vice obeundi conditio, ob ætatem morti propinqvam minus arrideat, ſanciri poſſe, ut poſt primogeniti illius obitum ad Palatinum demum, titulo interim Electoris, nihilominus honorandum, illud tranſeat, ſuo ordine ad Bojoaros reverſurum; aſpernante Maximiliano, miſſis ad Imperii Principes literis, nunqvam in iſtas leges ſe conſenſurum teſtato, neqve recte Aureæ Bullæ præſcripta huc accommodari oſtendente, qvæ etiam alterni honoris viciſſitudine infringenda, octavo Electoratu ſecurius & majori qvietis emolumento mutarentur.

27 *Jun.* Spretum à Bavaro.

Palatinorum qveſtus & poſtulata. 3. *Maj.* LXXXIX. Palatini itidem ad vetera dilapſi, ſcripto qvodam ad Oſnabrugenſes, tabulas pacis à TrautmansdorffioSvecis exhibitas incuſabant, proſcriptionis veniam Domino ſuo promittentes, cujus ſententiam nullo delicto meritus, nunqvam in ſe pronunciari audiverit, fidei in Imperatorem atq; Imperium conſtans. Illum Electorali Palatina Domo genitum, non ipſum lucis uſum prius, qvam avitarum ditionum atq; dignitatum Jura adeptum eſſe, iisq; Svecorum ope potitum, at nova adverſariorum violentia exturbatum, omnem recuperandi ablata rationem juſtam putare. Ipſum delicti purum, patratorum à parente invidiam deprecari, qvāqvam neq; hic impactum crimen agnoverit, & tolera-

toleratum illi exilium Galliæ Sveciæq; Reges ægris animis tulerint. Merito ideo poſt impleta à calamitoſo Principe fata, omnem inſauſti caſus memoriam oblivione abſcondi potius, qvam immerentem filium, tot qvoq; annorum exulē, alieni nec confeſſi delicti odio onerari. Non refragari qvoq; Dominum, qvo minus certas Transactionis leges Cæſar Imperiiq; Proceres ferant, modo Aureæ Bullæ aliisq; conſtitutionib9, & connexo Palatinis terris Domuiq; eligendi, atq; Dapiferorum, Vicariorumq; nominibus celebratis Juribus non adverſas. 1646.

XC. Acerbe à Bojoaris reſponſum: Fridericū ſuo merito proſcriptum, ex Feudorum natura, legumq; publicarum præceptis, Bona muniaq; ſibi atq; familiæ ſuæ perdidiſſe, ſub fidei ſacramento atqve conditione accepta. Neqve novum id, honorem Electoratus aliam in familiam transferri, cujus exempla, etiam Majoribus uſurpata, eo æqvius hic accommodentur, qvod decus iſtud in Bavaricam non ut alienam Domum immigraverit, ſed velut ſuam regreſſum ſit. Cauſas condemnati Palatini à Ferdinando editas, Electoribus Principibusqve Ratisbonæ & poſtea Mulhuſii conſcriptis approbatas eſſe. Jactatum de Caroli Ludovici innocentia ſermonem inutilem, & ſi expendatur, falſum deprehendi; verſis certe ad Meppam contra Cæſarem armis, paterni

Bavarorum ad ea reſpōſum.

1646. criminis exempla oſtendiſſe. Neqve obſeqvii argumentum, Imperatoris atqve Ordinum Judicio, qvod Palatini faciant, atrocibus conviciis proſciſſo, arma qvoq; atq; bellum minari, ni reddantur, qvæ in juſtam perduellionis pœnam ablata ſint. Et qvidem Bojoaro ſuis opibus Gallorumq; favore ſubnixo, ceſſuri Evangelici videbantur, modo temperandæ Electorum Catholicorum potentiæ duorum ſuffragiorum copia Saxoni fieret, cum votis Maximiliani obniti audirentur, unde ſubſidium illi omnes crediderant.

Simultas Auſtriorũ cum Bavaris.

XCI. Auſtriaca Bavaricaqve Domus multarum ætatum diſſidiis divulſæ, & ſolo mutui uſus vinculo qvandoqve conjunctæ, ad priſcas ſimultates remeaturæ plerisq; jam diu cenſebantur, qvam primùm qvæ odiorum inducias temporiqve ſumendam amicitiam perſvaſerant, obtentis iis, deſiiſſent: innatâ Principibus indole, ut cariſſimus iis ſit, qvi utilitate præcipua ipſorum potentiam alit, ut apud qvos amores atqve odia ex temporum fortunæqve ingenio æſtimantur. Ita expiratura ſocietas facile exiſtimabatur, non niſi emolumenti ſpe coalita, cum aut adepti eſſent, qvæ voluerant, aut optatis potiri non poſſe perſpicerent, ne mutuæ qvidem affinitatis reverentia conſtringenda, præcipua imperantium ſorte, ut nunc exoſos per ſanctiſſima fœdera ſibi jungant, nunc

nunc omnium nexuum Jura omniſqve ſangvinis caritatem inhumana neceſſitas, aut hac qvandoqve fortior ambitio negligat. Præcipue Bojoari potentia Auſtriacos ſollicitos habebat, tanqvam dignitate & provinciis auctus Domum Cæſarum magis urgeret. Gallorum etiam favor, & incerta nutansqve Maximiliani fides ſuſpectabatur, qvi qvanqvam ſocietatem Imperatoris palam induerat, in iſtos per occulta & magis fida inclinabat. Neqve dubium habebatur, à Ludovici (*r*) auctoritate atqve patrocinio firmamentum honori qværi, qvem Ferdinandorum donum negare non poterat. Et elicuit indignatio occulti pectoris vocem. Naſſavio, *omnia inter Gallum Bavarumqve hoſtilia, belli tantum ſimulacra, & oſtentui exerceri*, Witgenſteinio Comiti affirmanti. Confirmavere metum oſtenſæ à Svecis Trautmansdorffio Maximiliani literæ, Cæſaris partes, bellumqve omiſſurum, redditurum etiam utrumq; Palatinatum pollicentis, modo Electoris dignationem & ſuperiorem Auſtriam ſibi Reges adſererent; ſua qvoqve in deſtruendis Auſtriacis conſilia extollentis, ea ſibi proviſa memorando, ut nulla à Cæſarum viribus formido Gallis futura ſit. Et ſuccurrebat Gvilielmi Bojoariæ Ducis improbitas, qvi (*s*) cum 1646.

Saxo

(r) *V. Memoir. de M. D. touchon. les negociatsons à Munſt. p. 42. ſeqq.* (s) *Memoir. de Sully Tom. IV. Chap. 51. p. 613. 614.*

1646. Saxo qvanqvam diverſæ Religionis adſpernatus fuiſſet fœdera, à Henrico IV. G. R. de exigendis Germaniâ & in Hiſpaniam velut deportandis Auſtriacis oblata, ipſe conditionem ſe accepturum oſtenderat, modo de Cæſareo decore in ſe transferendo certior redderetur. Trahebatur etiam in averſi animi ſignū, Trautmansdorffius, cum Viennâ Monaſterium proficiſcens Bavariam peragraret, nullo honore, nulla comitate hoſpitii cultus. Demolituri igitur opes Auſtriaci, in malū ſuum à ſeipſis extructas, cum palam neq; honeſte neq; ſine majori noxia poſſent, Hiſpanos ſuffecere, collatum (*t*) in Maximilianum honorem, cujus ſolemnitati Ratisbonenſibus Comitiis ne adeſſe qvidem Legatus illorum ſuſtinuerat, jam pridem ut Auſtriacæ Domui noxiam averſantes, qvi Carolo Ludovico militem, nummosq; eas in leges obtuliſſe dicebantur, ne unqvam cum Bojoaro neq; de Electorali dignitate, neq; de Palatinis Provinciis paciſceretur, obſtringendis beneficio iſto Domus iſtius Principibus, paria promovendis Auſtriacorum votis relaturis, cum Bojoaros continuando in his Cæſarum faſtigio adverſaturos non dubitarent. Etiam Batavi ab Hiſpanis ad arma, poſt confectas, qvæ tum agitabantur, inducias, Germaniæ inferenda, & reſti-

Cæſareorū contra Bavarū conſilia & conatus.

(t) *Brachel. lib. 2. p. 68. 13. 7. 2. Caraff. Germ. ſacr. p. 139. 142. Epiſt. Rer. Germ. Anon. A. 1623.*

reſtituendos Palatinos illecti ferebantur. 1646.

XCII. Nunc ad Catholicorum Proteſtantiumqve certamina revertor. Conſultabant hi, qvid ad conditiones reſpondendum, qvas nomine iſtorum Trautmansdorffium edidiſſe narravimus, pluribus in eam ſententiam euntibus, ad Anni M. DC. XX. formam reſtituendos, qvocumqve temporum hominumqve violentia poſſeſſione proturbaverit, ut tamen eorum etiam ratio habeatur, qvi ante iſtum annum qvid detrimenti acceperant. De admittendo in futurum *Reſervato* diſcordabant, atqve illud neqvaqvam ne in qvantulæcunqve ætatis brevitatem ſe recepturos Magdeburgici ajebant, calidioris plerunqve ſententiæ auctores fautoresqve, Poſterorum curam obtendentes, qvorum olim convitium merito vereantur Evangelici, ſi non adeo afflictis rebus ſuis, à conſtantia Majorum diſcederent, qvi *Reſervatum* iſtud perpetua contradictione impugnaverint. Nullam felicitatem Paci ineſſe, potiori hominum qvam Dei reſpectu extortæ. Grave Numinis judicium ſubituros, qvicunqve vel minimum hac in re conceſſerint. Si iniqvum cenſeatur, hominem Bonis ſuis terrisve exigere, qvanto impium magis, in Dei cauſa liberalem de gloria atq; honore ejus qvidqvam largiri.

Gravaminum Tractatus. *Protoc.* 17. *Jul.* Evangelicorum de eo deliberatio. Magdeburgiorũ Zelus in impugnãdo Reſerv. Eccleſ.

XCIII. Diſſertabant contra etiam ii, qvi mod- A ceteris Ev-

1646. moderationis alias ſaus indigentes, Magdeburgiorum qvidem animos Numinis reverentiæ intentos laudantes, ſangvini tamen patriæq; tot annorum mala perpeſſæ parcendum aſſerebant. Deum tentare, qvi viribus, qvæ Proteſtantibus, ſuis qvoqve cladibus exhauſtis, exiguæ aut nullæ, majora aggrediantur. Neqve etiam haberi à Numine dogmatis ſui gladio propagandi mandatum. Non approbari mala, qvæ temporum neceſſitati condonentur. De Religione aliqvid concedere, impietatis eſſe; at de bonorum ſacrorum Jure qvid remittere, chriſtianæ prudentiæ, Eccleſiæ qvietis providentis, cum aliqvam, qvàm nullam habere expediat. Ceterum publici cultus divini facultatem Evangelicis Pontificiorum ſubditis reſtituendam, aut iis, qvi nunqvam eâ gaviſi ſint, indulgendam, neqve migrare jubendos, apud Catholicos degentes, pleriqve conſentiebant; eo conſtantius illam urgendam addentes, qvantum de impugnandi Reſervati rigore recederent.

Angelicis non omnino probatus.

Eorum ſẽtẽtia pro aſſerenda Avtonomia. *Protoc. 21. Jul.*

XCIV. Ut autem ex communi omnium Evangelicorum tàm Monaſterii qvàm Oſnabrugæ morantium ſententia Trautmansdorffio atq; Pontificiis reſponderetur, Lengeranam colloqvium indixere, cui ex Monaſterienſium adrogantia impedimentum, qvod ſtatuta ab Oſnabrugenſibus die (Nonas Auguſti dixerant)

Colloqvium Evangelicorum tam Monaſteriẽſium

com-

comparere dedignarentur, ex ſua etiam, qvam eam in rem conſcripſerant, formula, rejecta Osnabrugenſium reſponſum Catholicis dari cupientes; illis ſuam retineri volentibus, eamqve invitis Monaſterienſibus, ſi reniti non deſiſterent, Cæſareis exhibituris. Imputabant eam moram Pontificii Proteſtantium artibus, tanqvam conſilia ab eventu ſumpturi, fortunamqve ſociati cum Gallicis copiis Svecici exercitus ſpeculantes eam trahendi temporis rationem iniiſſent. 1646. qvam Oſnabrugẽſium Lengeranã indictum. Eorum diſſidio ſuſpenſum.

XCV. Et acceſſit novæ difficultatis materies, qvod Cæſarei accitis Altenburgio, Vinarienſi atqve Lubecenſi, Svecorum ſermonem referentes, qvi qvoad ſtipendia militi ſuo poſtulata, nullam in Evangelicis moram fore affirmaverant, qvod nimirum ſacramento eorum exercitus ad huc teneretur, illosqve ut invitos repugnantesqve in communionem Pacis Pragenſis attractos fœderi Svecico inhæſuros non ambigerent; qvo igitur verba iſta tenderent, interrogabant. Patuere aſtutiæ, Evangelicos ſive crimini læſæ Majeſtatis, & violatæ Pragenſis Pacis, aut ſi fœderis ſocietatem inficiarentur, Svecorum invidiæ illigaturæ. Diſſimulato tamen intellectu, ex communi poſtea Proteſtantium conſilio repoſitum, incognitum ſibi eſſe, in qvorum verba milites ſuos Sveci adegerint, neqve conveniens Evangelicis, aliorum ſermones explica- Inſidioſa Cæſareorũ Qvæſtio, Evangelicis de ſatisfactione militis Svecici propoſita. 30. Jun. Ab Evangelicis alio aſtu eluſa.

1646. plicare, horumqve optimos interpretes eſſe, qvi protulerant. Adirent igitur Svecos Cæſarei, atqve obſcure dictorum lucem ab ipſis expoſcerent.

Conventus Lengeranus Evangelicorum.

Der Evangelischen Gegen-Erklärung in P. Gravaminum.

XCVI. Convenere tandem Lengericæ ex Monaſterienſibus Luneburgii, Wirtembergius, Franconius, atqve Collmarienſis, ex Oſnabrugenſium parte Altenburgius, Pomeranus, Wetteravius atqve Francofurtenſis, ubi in eos ſanciendæ cum Pontificiis concordiæ articulos conſenſere, ſolemni poſtea ceterorum Decreto (u) approbatas: ut redderentur, qvæ prima Anni M. DC. XXI. die cuiqve poſſeſſa pars adverſa rapuerit; ne tamen reliqvorum, Ludovici Philippi præſertim Palatini Comitis, incolumitas negligeretur, qvorum moleſtiæ annum iſtum præverterint. Bona ſacra Imperii libertate inſignia iis reſtituerentur, aut ſervarentur, qvi anni illius exordio iſta tenuerint, duraturo tam Pontificiis qvam Evangelicis unius ſeculi fructu, eoqve nedum vi, ne causâ qvidem agere liceret, non prius judicio diſceptandâ, qvam in Judicem, litigandi modos, legesqve, ex qvibus pronunciandum, utrinqve convenerit; Qvicunq; ſive Pontificiæ ſive Evangelicæ Religionis Præſul, ſeu qvocunqve ſacri honoris nomine audiat, ſua Sacra intra hoc ſpatium

(u) *Lundorp. Tom. VI. Lib. III. c. 38.*

tium deſerturus, Bonis iſtis abirent, acciperet tamen, qvibus commode vitam ſuam prioriſqve dignitatis memoriam ſuſtentet. Oblatus etiam à Pontificiis *Titulus Electi ſive Poſtulati in Epiſcopum, Abbatem, &c.* admitteretur, conſveto tamen loco ſententiam in Imperii Conventibus ferrent Proteſtantium Præſules, & qvod de honoris prærogativâ inter Magdeburgium ac Salisburgenſem certamen vertat, idonea conventione componeretur. Evangelicis Catholicorum imperio ſubjectis, inter qvos Mindani, Oſnabrugenſis, Halberſtadienſis, Hildesheimenſis, Monaſterienſis atq; Paderbornenſis Epiſcopatuum, tum Abbatiarum Fuldenſis atqveCorbejenſis Nobiles alioſqve ſubditos, Eichsfeldenſes deniqve, Erfurtenſes, Dudeſtattenos, atqve Hoexteranos, omnesq; Palatino Neoburgico parentes expreſſis nominibus compellabant, publici cultus copia fieret, qvo qvacunq; dicti anni parte priusve Pactorum aut Privilegiorum beneficio potiti ſint; & ſub Auſtriacis degentibus, eadem facultas, commendatione atq; precibus, ſi poſſet, impetraretur, ſalvo tamen Sileſiis Jure, qvod relinqvendum ipſisCæſar ſpoponderat. Ceteris pietatis domeſticæ cultu non interdiceretur, neq; ejicerentur, ſi manendi voluntas eſſet. Duobus, qvæ Procerum cauſas tractent, Tribunalibus, tertium adderetur, Halberſtadii, donec 1646.

nec

1646. nec Magdeburgo melior facies rediret, aut Goslariæ locum habiturum, eiq; duarum Saxonicarum ac Weſtphalicæ Regionum negotia ſubderentur, abolendis contra Rothvilenſi, Hagenavienſi, atqve Svevico Dicaſteriis; ſummis iſtis Judiciis pari ex utraq; Religione numero componendis. In ceteris antiqva fere poſtulata manebant.

Controverſia Urbium Imp. cũ Nobilitate immediata de Præcedentia.

XCVII. In hanc ſententiam concordes Evangelicos renaſcens ex Civitatum Nobiliumq; (horum cauſam Wolfgangus Gemmingius clariſſimæ inter Svevos familiæ agebat, qvanqvam privatæ hujus ſuperbiæ, & plerisqve ceterorum Nobilium improbatæ id Civitatenſes tribuebant,) ambitione diſcordia turbavit, utrisqve libello, qvo novæ iſtæ conditiones conſignandæ erant, poſteriori loco nominari dedignantibus.

Nobilium argumenta.

Nobiles priſco more, & continuo Imp. Legum tenore, qvibus Nobiles Urbibus præhabiti, & qvod ferè magis erat, Archiepiſcopi Moguntiaci, & reliqvorum ſacri ordinis Principum, tum Archiducis Leopoldi, Gvilielmi, Hazfeldii Comitis, aliorumqve Cæſareæ Bavaricæqve militiæ Ducum favore, ipſiusq; Cæſaris commendatione, ſubnitebantur, communi non Germaniæ ſolùm, ſed Galliæ qvoqve, Hiſpaniæ, Angliæ, Italiæ, ipſiusq; fœderati Belgii, imò totius orbis conſvetudine Nobiles Civitates anteire, memorantes, ut adeo

ipſius

ipſius Naturæ, omniqve Gentium Juri refragetur, qvi Nobilitatem Urbibus poſtpoſuerit; neqve abſurdum eſſe, univerſum Nobilium Collegium Urbibus præhaberi, qvas vel ſinguli ex Eqveſtri Ordine interBarones cooptati dignatione præmineant. Deniqve militaris decoris rationem haberi poſtulabant, in cujus imminutionē vertatur, qvidqvid Eqveſtri Ordini ex dignatione tot ſeculorum populorumqve uſu firmata, decedat. Urbes contra *Statuum Imperii*, qvo Principibus pares, Nobilibus majores, honorem allegabant, qvos arctiſſima ſerie connexos in Nobilitatis favorem divelli incongruum, qvam nimirum legum juxta cum Cæſare ferendarum, pangendorum cum exteris fœderum, pacis bellive decernendi, & cudendorum nummorum jure, non minus ac ceteri Imp. Proceres ipſæ præcellant. Etiam Abbates Prælatosqve, licet plebejis qvandoqve parentibus prognatos Eqveſtri Ordini antepo-ni, modo Civium Imperii dignitate ſplendeant. Eadem jam Noribergæ primùm, poſtea Francofurti Nobiles ambiviſſe, at ſervatâ Urbibus prærogativâ, repulſos. Invalidum argumentum eſſe, qvod ab ordine Legum Conventionumqve Imp. Nobiles arceſſant, ſibi neqve alias ſatis, neqve hîc præſertim conſtanti, & qvarum plurimæ (t) Urbes, (*Statuúm* qvidem nomine,

1646.

Urbium.

Anno 1619. 31. 34. Protoc. 1. Aug. & Protoc. 11. Aug.

Aa

(t) *V.* Regiments-Ordn. *A.* 1500. *Rubr.* von der Steuer.

1646. mine, non ad has minus ac reliqvos Imp. Ordines, qvacunqve dignitate præpollentes ſpectante, ubiqve prælatos) etiam propriâ appellatione expreſſos congruo loco poſuerint. Ignorantiâ rerum, ſuiqve Ordinis favore decipi Gemmingium, qvi Galliæ, Hiſpaniæ, aliarumqve provinciarum morem memorans, Naturæ Gentiumqve Juri adverſum exiſtimet, Urbes Nobilibus antehaberi. Neq; enim privatorum, ſed Rerumpublicarum Jure eas cenſeri deberi, ob *ſtatûs* Imp. prærogativam Eqveſtri Ordine potiores, cujus ratione etiam Comitibꝰ atq; Baronibus, nedum Nobilibus, Epiſcopos, Abbates, ac Prælatos, plebejis qvandoqve familiis natos anteponi, non inſolitum ſit. Qvanqvam præter hæc Reſpublicas liberas Nobilitatem antecedere, Helveticæ, Italicarum, aliarumq; exemplis pateat, neqve inſolens ſit, non immediatæ tantum conditionis Nobiles, ſed Comites etiam atqve Barones Imp. Civitatibus adſcribi, in Senatum cooptari, qvin aliqvando civium ſubjectorum loco cenſeri haud dedignantes: Qvibusdam patricias antiqviſſimæ nobilitatis familias eſſe, qvas neq; ſocietate eqveſtris Imp. Ordinis, neq; ſolemnibus Nobilium Ludis qviſqvam prohibeat. Aliorum Regnorum Populorumq; exempla negotio huic non congruere, qvorum Urbibus non eadem qvæ Imp. Civitatibus conditio ſit, qvæ (*u*) tanqvam

(u) *Reform. de A.* 1436.

qvam *Nobiles, ac nobilia & ſancta Imp. membra; Illuſtres, fulcra, & Columnæ Imp.* aliisq; elogiis, publicis Tabulis paſſim celebrentur. Abſurdius eſſe, qvod de militari decore in cauſæ ſuæ favorem patrociniumqve Gemmingius attulerit, neqve enim Statuum, ſed militum loco tales haberi, ſtipendio merentium, cujus non minimam partem Urbes perſolvant, etiam aliqvot millia Civium ſubditorumqve ſuorum Patriæ commodantes, ut ſi numerum ineas, pro Uno Nobili vicenos ſuorum Urbes in commune bonum ſuppeditent. Etiam ſeceſſionem minabantur, ſi libello, qvem diximus, digniori loco Nobiles ſcriberentur. Ita ambigentibus Principum legatis, qvanqvam plerisqve in Eqveſtrem Ordinem Jura nunqvam ab Eqvitibus iſtis amiſſa, atq; proximam iis poſt Barones ſedem, ſi qvod agitabatur, ſuffragii facultatem recuperent, majori illarum ignominia poſtea tribuendam differentibus, Urbium tamen diſcidio anxii, cum notionem hanc ſuam non eſſe agnoſcerent, poſt varios difficultatis experiundæ modos eum tandem utrisq; perſvaſere, ut Urbibus Ordinum nomine primum comprehenſis, poſtea Nobilium, deniqve Urbium rurſum, expreſſo nomine, eo tamen verborum circuitu, mentio fieret, ut non poſtpoſitæ, ſed priori loco memoratæ, repetitæ tantum videri poſſent.

1646.

Protoc. 24. Jul.

d. Protoc. 11. Aug.

Mediũ compoſitionis.

1646. XCVIII. Ita ſedato jurgio, conditiones ſuas
Declaratio Evangelicorum Cæſareis Svecisqve exhibitæ. 14. & 24. Auguſt. Cæſareis Svecisqve Evangelici tradidere, iteratis precibus, aut auctoritate hortatuqve concordiam procurarent, cui à partibus ſtudiis ſuis relictis parandæ ſpes nulla ſuperſit. Qvæ utrinq; benignè, prolixiori tamen Svecorum promiſſione accepta, qvamvis Proteſtantium ſive arrogantiam ſive incuriam ægre ſe ferre non diſſimularet Oxenſtiernius, qvod Svecorum ea ſuper re ſententiam publico nomine reqvirere, & libellum ad ipſorum libita componere neglexiſſent, humili tamen excuſatione, mœſtitiam Oxenſtiernii ob mortem uxoris non pridem defunctæ adhuc recentem, & relatos à qvibusdam laudatosqve ipſi ejus articulos pretendentium mitigatus. Adeo ſervili Svecorum jugo attinebantur, ut ne ſuarum qvidem rerum arbitrium integrum retinerent, qvibus Cæſari parere, indecorum videbatur; nihil indigni abnuentes modo cupitorum apiſcerentur. Tanta illis diverſitas inerat, licentiæ patientiæqve.

Catholicis, 15. & 25 Aug. In diverſas ſententias ſciſſis. XCIX. Poſtera die Catholicis declaratio iſta oblata, opinionum non minus, ac Proteſtantes, prout cuiqve aut indoles, aut ex temporum ſorte conſilium, diverſis; adeo intractabili qvorundam ingenio, ut litigiis his communi nomine tractandis nemo fere illorum deligi ſuſtineret, laboris præmium non niſi ceterorum iram atqve exprobrationes accepturus. Jam

ultra

ultra viginti numerabantur, qvi ſupremas, à 1646.
Trautmansdorffio ex Catholicorum mandato concordiæ leges Evangelicis exhibitas ſe invitis inſciisqve editas, conteſtabantur; aliis, Herbipolenſi præſertim, pacem qvibuscunqve conditionibus redimi, publicis votis optantibus, præcipua inter iſtos in Bojoarum Evangelicorum fiducia, at Palatini neglectu conciliandum. Neqve Bavarici captandæ Proteſtantium benevolentiæ deerant, ex iisqve Erneſtus Altenburgium, Vinarienſem, atqve Brunſvicenſem, implendo, qvod accepiſſe ſe dicebat, Domini mandato, adiens, cauſamqve ſuam commendans, Catholicos ut concordiæ qvid tribuere, qvam extremis inſiſtere mallent, ſe hortaturum promiſerat; neqve enim latêre Septemvirum, nullam paci firmitatem futuram, niſi auferantur, qvæ tantorum Reip. malorum initium fecerint.

Bavaricorū oblatio erga Evangelicos.

C. Ita meliora ſperantibus Evangelicis triſtior Catholicorum pertinacia evenit; ſcripto qvippe Cæſareis oblato, multa acerbitate in poſtremam iſtorum declarationem invecti, nihil præter veteres qveſtus atqve *contrarietates, contradictiones ac iniqvitates* eâ contineri cauſabantur; Neqve aliud Catholicorum moderatione qvidqvam hactenus profectum, qvam ut multa indulgendo adverſariorum cupidinem irritaverint. Poſtea Amneſtiæ utriusqve Religionis

Der Catholiſ. Bedencken über di von den A. C. verwandten den 14. & 24 Aug.

 nis

1646. nis Procerum ſuffragiis Ratisbonæ ſancitæ terminum ad Annum M. DC. XXIV. refixum, integri ſeculi poſſeſſionem Bonorum ſacrorum, Senatus Imperii Jura Evangelicis Præſulibus, Imperiiqve Urbibus multa extra priſcum morem unico Pacis amore à ſe conceſſa, recenſentes, obduruiſſe contra Proteſtantes qverebantur, belli caſus, temporumqve momenta ſpectantes. Prolatum ab Anno M. DC. XVIII. ad annum M.DC.XXI. reſtituendorum ſacrorum Bonorum terminum verborum tantum liberalitatem eſſe, rerum vacuam, cum idem Eccleſiæ Germanicæ ſtatus utroq; tempore fuerit. Neq; neceſſum omnino, ut certus reſtitutioni annus ſtatuatur; ederent modo Bonorum illorum ſive ſoli Imperio, ſive Proceribus obnoxiorum, qvæ relinqvi ſibi cupiant, numerum nominaqve, ex qvibus in certum annorum uſum, qvæ viderentur, Catholici permiſſuri eſſent. At rerum tranſactarum atqve judicatarum auctoritati abrogari, non in præſens modo injuſtum, ſed & exemplo in futurum pernicioſum, Evangelicis, qvotiescunqve Catholicis ſua reddere condemnarentur, Religionis cauſam Judicum cognitioni exemtam, & partium conventione, id eſt nunqvam, tranſigendam prætexturis. Statum Reip. maximè rebus judicatis contineri; corruiturum, qvando iſtæ labefactatæ. Manifeſtæ etiam in

ausgehän-digte ſchrifft. 19 Sept.

inæqvalitatis Proteſtantes deprehendi, rebus 1646.
ad ipſorum vota transactis vim ſuam ſervari poſtulantes, abolendis contra, qvæ Catholicis eadem Transactionum Jura tribuerint, aut confirmaverint. Intolerandum etiam, Catholicis ſacra, qvæ adhuc poſſideant, Bona, eodem, qvo Evangelicis, modo, in unius ſcilicet ſeculi uſum tantum relinqvi, in qvæ nullum his Jus, nulla actio competat. Publicæ qvoqve qvieti periculoſum, qvod ne elapſo qvidem iſto ſeculi ſpatio, de Bonis illis cauſa agere licitum velint Evangelici, priusqvam de Tribunali, Judiciiqve legibus partes conſenſerint; neqve enim in has facilius, qvam ipſi reſtitutioni adſenſuros, tanta retinendorum cupiditate detentos. Præterea inconveniens Civibus Imperii, Cæſarem cognitione litium ſuarum excludere. Diverſo à reliqvis loco in Imperii Comitiis capiendo Evangelicis Præſulibus ſatis indultum. Injurios eſſe Proteſtantes, qvi cultus divini curam, Procerum ſive *Superioritatis*, ut vocant Jure, ſibi arrogantes Catholicis eam adimere audeant. Deniqve ſufficere Proteſtantibus Cæſaris promiſſum, alios Religioni illorum addictos in Judicium Imperiale aulicum ſupra veteres ſe ad lecturum, & in cauſis Religionem ſpectantibus Judices æqvali ex Pontificiis

1646. atqve Evangelicis numero ſe daturum polliciti.

Evangelicis per Cæſareos ſignificata.

CI. His à Pontificiis exhibitis, Cæſarei, vocatis Proteſtantium Delectis, qvanqvam ſcripto qvid accepiſſe diſſimularent, id ſolum indicarunt, Catholicos ultimo Evangelicorum reſponſo nihil niſi *Extrema, Nova, Contraria*, qvamvis diligentiſſime inqviſiverant, reperiri poſſe cernentes, tractatus reſpuere, ni reſecentur, qva modum excedant, neqve pro ſuis conditiones eosdem agnoſcere, qvas 12. Jul. eo nomine à Trautmansdorffio Proteſtantes acceperint, iis inſtituros, qvarum copiam extremo Junio Evangelicis fecerant.

Evangelicorum inde indignatio.

CII. Stupuere tam improviſo, qvo mitius multo expectaverant, reſponſo Evangelici, inconſtantiam Pontificiorum 12. Jul. editas transactionis leges detractantium arguentes, & ut contradictiones, qvibus poſtremum Evangelicorum ſcriptum traducebatur, exempla Cæſarei oſtenderent, rogavere; Eaqve à Cranio, qvanqvam repugnante primum ore prolata Argentinenſis calamo excepit, communi Proteſtantium Judicio ſupinæ malitiæ & ignorantiæ damnata, & qvæ tantæ abſurditatis ab ejusmodi dignationis hominibus expectaſſe non debuerint; qvamvis alii affectus in Evangelicis vehementiam obſtare exiſtimabant, qvo minus accurate de Adverſariorum prudentia aut æqvi-

qvitate judicarent. Inter contradictionum vero ſpecimina allegaverant Catholici, qvod Paſſavienſi conventioni paciqve Auguſtanæ vim ſuam aſſerendam, poſtremorum autem Comitiorum Decretis detractam; Leges ſacrorum Collegiorum (*ſtatuta Capitulorum*) ex recepto uſu ſervandas, at Preces primarias certos ad homines reſtringendas, & Evangelicis Præſulibus Senatorum Jura adverſus antiqvum morem concedenda; Jure reluendi pignora Imperii Urbibus contra Imperatorem atqve Catholicos Proceres permiſſo, hiſce contra easdem interdici; Religionis publicæ mutandæ facultatem cujusqve ditionis Dominis ex regula illorum debitam, Catholicis ademptam, aliaqve vellent, Proteſtantes, *principiis* ſuis incongrua. 1646.

CIII. At Evangelici idoneos nodo huic cuneos qværituri, Galliæ Sveciæqve Legatos aggreſſi, præmiſſo magnifico de Regum in Germaniam meritis ſermone, operam ſuam conciliandæ concordiæ adhiberent, iterum oraverunt; ſe qvoqve non deſtituros polliciti, donec cupitis Reges, æqvum intra modum, potiantur. Pari humanitate reſponſum; non omiſſuros reparandæ qvietis curam, cui propriam pacem opesqve ſuas Reges impenderint. Addidere Galli, (qvanqvam cum iis in cauſa hac à Proceribus agi ægre tolerarent Sveci, ſoli firmatæ Et ad Coronas refugiũ.

1646. ſacræ libertatis gloriam aucupantes,) in iis qvæ ad civilia Jura pertineant, pronos alacresq;, in Eccleſiaſticis ſaltem non adverſos ſe Proteſtantes experturos, modo deſideriis modum ponerent neq; extrema obſtinarent. Non ſe inſiciari, hominum in animos Imperia nulla eſſe; illorumqve in ſacris poteſtatem non niſi ad externos ritus pertingere, immuni ab ea animo, cui credendi leges præſcribi non poſſint. Hoc ſaltem metuere Catholicos, ne ſubditi ſibi Aug. Conf. amplexi, pœnarum delictis forſan infligendarum ſeveritatem religionis invidiæ poſtea imputent, ni ſuo lubitu agere permittantur, cuncta lamentis, qveſtibus, & violatæ Pacis criminibus implecturi.

Judicia de Pontificiorum duritie. CIV. Plurium interea animos admiratio ſubiit, unde iſta Catholicis recens enata audacia, qvi qvanqvam cladibus periculisqve undiqve urgerentur, nondum tamen ferociam exurerent, eas Proteſtantibus leges ferentes, ut mitiores vel à victoribus ſperari debuerint; alienam à præſenti tempore arrogantiam, & ridiculam iram reputantes, nullis viribus nixam, & non niſi in impotentis animi argumentum valituram. Aliis cauſas tantorum Spirituum non adeò obſcuris indiciis ſe deprehendiſſe cenſentibus.

Iis auctus a- CV. Atqve ii, Gallis bellum hactenus non niſi proſperis ſucceſſibus ferme expertis, verſa jam

jam fortuna Orbi telli obſidione, cæſo fuga- 1646.
toqve exercitu, depulſis, totaqve Hetruria ejectis, à metu ad fiduciam cum Cæſareis ceteros qvoqve Catholicos tranſiiſſe diſſe- rebant. Addere animos rumorem, Bata- vos cum Hiſpanis in gratiam rediiſſe, vul- gatum, non exigua Gallorum ſolicitudi- ne, qvorum legatus Thuillerius, dato Ha- gæ Comitis Batavorum Senatu, antiqva novaqve fœdera recenſens, annorum M. DC. XXV. & M. DC. LIV. Pacta in memoriam revocabat, iſta de bello geren- do, hæc de ineundæ Pacis negotio conven- ta, qvibus æqvis in hoc paſſibus progredi, & junctis conſiliis, cum hoſte paciſci, ambæ partes jubebantur. At Batavica Reip. Lega- tos neglectâ conventionum fide, ultra qvam deceat, progreſſos, in LXXI. articulos cum Hiſpanis conveniſſe, fruſtra Gallicis Ora- toribus, ne circumſcriptam mutuis pactis facultatem ſupergrederentur, monentibus, qvorum cum Hiſpanis tractationi præci- piti iſta feſtinatione non parum difficulta- tis attulerint. Certè non majori damno rem Gallicam affecturos ſuis ſe, ſi nocen- di animum profeſſo odio induiſſent. Non immerito mirum videri, Batavorum con- ſilia ſociis Gallis ignota, Hiſpanis, acerri- mis illorum hoſtibus patuiſſe, anno hoc in-

nimus, ex Gallorum clade ad Orbitellum.

Hiſpanorum concordiâ cum Batavis.

8. Aug.

1646. ineunte, qvietum eum à Belgarum fœderatorum armis, qvantumcunqve Galli fremerent, ſibi futurum ominatis. Neqve ſpei aut augurii falſos, eventum docuiſſe. Batavos qvippe non diſtuliſſe ſolum promiſſa auxilia, ſed & pactorum lege oblatis uti recuſaſſe; Grammontio cum tribus Eqvitum, totidemqve peditum millibus, moderante Engvionenſi Duce, Regii Stemmatis Principe, Bruggam usqve perductis, pedem referre juſſo, miſſisqve, qvi nullam rei gerendæ opportunitatem cauſſantes, abitum ejus commeatu proviſuqve juvarent. Fruſtra etiam ſeſe habitum, ut ex fœderis forma claſſe mari immiſſa Aurelianenſi Duci ſuas vires adjungerent, precatum, ne navi qvidem conſpecta, qvæ Gallicis accederet. Meliora nihilominus à viris tantæ prudentiæ, tantarumqve virtutum ſperare, qvam ut Collegæ dictum probaturos credat, *jus fasq; eſſe, Gallos fallere*, multis præſentibus nuper profeſſi. At qvocunqve in Galios animo Batavi ſint, illud ſua tantum referre, ut qvæ illis mens ſit, ſibi in aulam remeaturo exponant. Reſponſum à Ba-
21 *Aug* tavis; pacem cum Hiſpanis Monaſterii tractatam, nondum vero perfectam, nunqvam niſi ex ſociorum conſenſu vim habituram, ad pactorum nempe modum anno M.DC. XLIV. initorum. Trompium claſſi Batavicæ præfectum, cum Flandricas oras fruſtra, neqve hoſtibus,

neqve

neqve ſociis uſpiam comparentibus, legiſſet, 1646.
piratas primum perſecutum, poſt victûs inopia coactum terram repetiviſſe, majori navium vi Flandrica littora reviſurum, qvàm primum proviſis, qvæ neceſſitas moneat, nihil ſuperſit, qvod feſtinantem moretur. Hæc tamen magis in ſpeciem verbis adornata, qvam ut qvæ pollicebantur, executuri crederentur, non inani conjectura, ipſoqve eventu confirmata, plurimi jam tum ſuſpectabant. Hinc difficilius Gallis cum Hiſpanis bellum fore exiſtimare Pontificios, Batavorum formidine liberatos. Etiam inteſtini diſſidii morbos Galliæ civilibus turbis aſſvetæ qvidam (*x*) augurabantur, regnum tributis exhauſtum, belli tot annos tolerati faſtidium, Gallis etiam victoribus ſolitum, & Mazarini Cardinalis tanqvam laborum iſtorum autoris invidiam referentes. Ducem tantum deeſſe ſeditioni, qvi motis rebus facile reperiatur. Etiam Svecorum vires minus jam à Pontificiis formidari, qvanqvam nondum aperta Gallorum inimicitia, ſuſpicionibus tamen ſecretaq; ſimultate infringendas; Svecica qvippe potentia modũ evecta ſollicitos illos teneri, eo inter alia indicio deprehendi, qvod tardiori, (*y*) ac ex pactis decebat, copiarum ſuarum auxilio Svecos hoſtium deſperationi objecerant;

Gallorum inteſtinis diſſidiis.

Simultate cũ Svecis.

(x) *Forſtner Epiſt. ad Scalig. 3. Calend. Sept. 1646.*
(y) *Forſt. d. Epiſt.*

1646. cerant; non diſſimulato ab his dolore, qvem Gallis non ſine acerbitate Oxenſtiernius teſtatus narrabatur. Sic mutuo timore defixis laxiorem ſocietatis cuſtodiam, ut qvæ evenit, inclinatis ad ſuſpicionem mentibus, dum qvisqve timeat, timeri. Neqve in Evangelicos Proceres ſincero affectu (z) Gallos inclinare, ſuis commodis non adeò deditos, ut omnem ſuæ religionis memoriam depoſuerint. Memmium certe Proteſtantibus per Pomeranum, Caſſellenſem, Franconicum, atq; Colmarienſem de Pontificiorum duritie qveſtum qvod & Judicio experiundi facultatem poſt effluxas ſacrarum poſſeſſionum inducias ſibi ſervari, & Amneſtiam Ratisbonenſem confirmari contenderent, acerbum videri, præſentibus Collegis reſpondiſſe, Catholicos Tribunali prohibitos, certa & perpetua Bonorum Eccleſiaſticorum jactura mulctari, nulla qvippe, ſi vetera novaqve exempla ſpectentur, in amica conventione ſpe defigenda. Servientium etiam jam digredi paratis, (ut ſcil. poſtremum dicta tenacius animo hærerent,) pertinaciam Amneſtiam ad Annum M.DC.XVIII. præfracte exigentium exprobraſſe, easqve Imperatori in ſubditorum Auſtriacorum favorem leges dicere audentium, qvæ neqve Gallis ut æqvæ probari, neqve Paci reducen-

Affectu in Catholicam Religionē.

14. 24. Jul.

(z) *Vid. d. Memoir. ferè per tot.*

ducendæ aptæ haberi qveant. Meminiſſent 1646.
Ferdinandi, cui totius fere Germaniæ Victori non alia inſecuta calamitatis cauſa fuerit, qvam fortuna intemperanter uſurpata, dum proſpero armorum ſucceſſu corruptus vaſtaqve aviditate cuncta complexus, non occupatis tantum exciderit, ſed ſuarum qvoqve rerum periculum adierit. Ex eoqve exemplo, qvod ſibi utile Evangelici caperent, &, qvamvis ſecundis rebus, fortunæ moderarentur, ne præſenti rerum ſtatu elati diverſam & felicioris forſan jactus aleam ſubirent, ea qvoqve forſan, qvæ jam lucrati, amiſſuri. Auxit hos de Gallorum inconſtantia rumores, qvod iidem à Proteſtantibus rogati, ne Achalmiæ Comitatum atqve Hohenſtauffæ, Blaubeyræqve Dynaſtias Wirtenbergio Duci e- 27 *Aug.*
reptas vellent, neve Præſidii Lindavio inducendi facultatem Auſtriacis permitterent, muneris ſui eſſe negaverant, cauſis ſingulorum agendis omnium offenſiones ſuſcipere, qvas eo majori ratione deprecentur, qvod Evangelici ſuo in Pontificios rigori inſiſtant. Etiam Cæſareis (*a*) nimiam in hæreticos facilitatem exprobraſſe Gallos, & ut præruptam poſtulantium contumaciam negandi conſtantia retunderent monuiſſe, non obſcuris autoribus ſpargebatur. Saxonis præterea

Saxonis E.

(a) *Vid. Memoir. de Monſ. D.*

1646. terea Electoris in tuendis religionis popularibꝰ
lectoris moderatione. frigus narrabant, qvi ſive neglectæ Pacis Pragæ ſe autore conſectæ ignominia accenſus, ſive Svecorum gloriæ invidens; ſi meliorem pararent, ſive afflictæ Reip. fato anxius, reliqvorum Proteſtantium Regum externorum Solem adorantium conſilia jam pridem deteſtatus, qvibus ſcilicet nulla in eo cura, ſi Imperii dignitas dehoneſtaretur, modo expetita obtinerent, ſibi ipſis aliqvando ceterisqve ſervitii inſtrumenta
10. Jul. 1645. & 19. Jul. 1646. futuri, ſcriptis ad propinqvos Principes literis, magna ſe lætitia accepto de Cæſaris atqve Catholicorum facilitate nuntio affectum teſtabatur, qvorum illi de ſacris Bonis recuperandis nunqvam vi, Judicio verò non niſi poſt unum duove ſecula ſe acturos, iſte in cauſis religionem attinentibus tam Viennæ qvam Spiræ judicandis æqvales ex utraqve religione Aſſeſſores ſeſe daturum obtulerit. Nihil igitur cauſæ ſupereſſe, cur Catholicis in ipſorum Provinciis poteſtatem adimant, aut pernicioſis peregrinorum armis extorqveant Evangelici, qvam ipſi in ſuis, more Majorum, exerceant; æqvitati etiam atqve æqvalitati adverſaturum, iis legibus Catholicos adſtringere velle, qvas ab illis accipere Proteſtantes ſemper detrectaverint. Sublatis jam Pontificiorum conceſſione belli cauſis, ab Anno M. DC. XXXI. inter Imperii Proceres hactenus geſti, ceteras ejus momenti non eſſe, ut

ut non dilationem aliqvam, donec belli moleſtiis Germania levetur, patiantur, aut non alia transactione, qvam qvæ *ſub clypeo* perficitur, pacari qveant, non alio fructu, qvam ut data externis copia, modo Catholicorum, modo Proteſtantium terras ſibi vindicent, (ejusqve exempla Pomeraniam, Alſatiam, & Meckelburgium oſtendebat) Imperioqve tandem in partes diſtracto, dignitatem Reip. Romanæ, & Principis ſummi cum civibus nexum convellant, aut ſi fortuna vertat, Evangelicam Religionem ſummo diſcrimini exponant. Potius igitur ſibi fore, certa cum ſecuritate amplecti, & qvæ Catholici dare velint, accipere, qvam ut negotio inconſtantis fortunæ arbitrio permiſſo novis contra Cæſarem, Principem ſuum, communisqve Reip. cives bellis, nullis juſtis cauſis illigari, totiusqve Imperii ſalutem peregrinorum fidei committi, ſibiqve probrum everſæ patriæ à poſteritate objectari ſuſtineat; inopiam præſertim virium æſtimanti, qvibus ad duriores conditiones Catholici adigi poſſint, ſi religione impediti, ſponte eâs ſuſcipere recuſare pergant. Neqve enim Gallorum hanc in rem auxilium ſperandum, ultra jam conceſſa, de ſacris Bonis Catholicos qvid largiri poſſe, negantium; Svecica vero arma reſpicientibus illud conſiderandum, num alendis tantis exercitibus Evangelicorum opes ſufficiant, 1646.

1646. Catholicorum paratui elidendo idoneæ, in qvorum favorem Poloni etiam, qvanqvam Turcici Tartaricive belli ſimulacra oſtentantis, arma expediantur. Batavos qvoq; immenſa Svecorũ Pomeraniam atq; qvæ Orienti adjacet, Friſiam, prædæ deſtinantiũ cupiditate offenſos, tum Danum iniqva pace, & petito Bremenſi Archiepiſcopatu magis irritatum novos motus, portendere, qvi ſecuram fiduciam in Svecorum tutelâ reponi non ſinant.

Saxonicorũ Electoralium adventus Osnabrugæ. 6 April. CVI. Ipſius etiam Legati Jo. Erneſtus Piſtoris & Jo. Leuberus ICtus, improviſi, nec ulla pompa Osnabrugam VIII. Id. Aprilis demum ingreſſi, qvamvis in pleriſq; cum cæteris Proteſtantium, & ne ineundis cum Catholicis induciis diſſidiorum ſemina poſteris relinqverentur, primum conſentirent, mox tamen acceptis ab Aula mandatis in deterius, ut reliqvi interpretabantur, verſi, atq; Evangelicorum Senatu, qvem præſidere debebant, abſtinentes, non ſeculares tantum ſacrarum poſſeſſionum inducias, ſed & annum, ex qvo utrinqve commiſſa Amneſtiâ abolenda eſſent, M. DC.XXIV. conſtitui ſvaſerant; potiſſima conditionum pars, qvas habito cum Trautmansdorffio colloqvio propoſuiſſe innuimus. Easqve ſcripto Delectorum Conventui in pago Lengerich exhibito repetentes, novas inſuper addidere; Conſultum ſcilicet magis fore, Pontificii in ſacrum

Illorũ media in P. Gravaminum

aliqvod

aliqvod Evangelicorum Collegium, cooptandi Cæſari primarias preces ferenti poteſtatem fieri, qvam bellis hac ex cauſa diutius implicari; Menſibus Papalibus etiam apud eosdem non finem, ſed modum imponi; Catholicis eandem in Evangelicos ſibi ſubjectos eorumqve religionem facultatem relinqvi, qva Proteſtantes uſi non ſacra tantum Pontificiorum Bona, (qvanqvam non vacua,) occupaverint, ſed & ditionibus ſuis ipſos ejecerint; Tertio Tribunali Germaniam non indigere; Pari numero ex utriusqve religionis hominibus Cameræ Spirenſis, atqve aulici Imperialis Senatus Aſſeſſores conſtitui, iniqvum videri, neqve enim Catholicos Proceres nominando Evangelico magis adigi poſſe, qvam Catholici deligendi neceſſitatem ſibi injungi, vel Elector Saxo vel alius qvivis ex Evangelicorum Ordine paſſurus ſit. Reliqvas lites ejus momenti Septemviro non videri, ut juſtam belli in patriæ excidium continuandi cauſam ſuppeditent, ſcholarum diſceptationi aptas, at pertinaciæ in tot innoxiorum hominum millium perniciem, & florentiſſimi qvondam Imperii diſſolutionem valituræ ſummi Numinis Tribunali excuſandæ non ſuffecturas, cujus offenſæ declinandæ omnes pro pace, æqvisſimis qvantum liceat conditionibus ſan- 1646.

 cien-

1646. cienda labores impenſurus ſit; tanta vehementiorum Evangelicorum indignatione auditi, ut non neglectæ ſed proditæ religionis libertatisqve aperta fere exprobratione illos proſcinderent, tanqvam incommodas adeo conditiones ſvadere auſi pervicaciam Pontificiorum (atqve iis pleræqve illarum non ingratæ erant,) augerent; Saxonicis Electoralibus contra injuriam interpretantibus contemtas à Proteſtantibus leges, qvas tam moderatas & paci opportunas in medium attuliſſent, omnium ferè præter Pomeranum & Caſſellanum, Evangelicorum Monaſterienſium ſuffragiis adjuti, ne unius alteriusve Domus duritie oblatis à Catholicis conditionibus depellerentur obteſtantium; illorumqve exempla etiam eorum qvidam ſeqvebantur, qvi acerrimos Evangelicæ rei defenſores ſe ante præbuerant, novis ex Aulis juſſis, ut Saxonum Electoralium conſiliis inſiſterent, inſtructi; qvanqvam, ne majori ſcilicet, qvam Proteſtantes concordia agerent, ipſorum Pontificiorum aliqvi nullam paci conſtantiam ominarentur, ſi Pragenſi innixa unius tantum ſeculi tranqvillitati proſpiceret. Hæc Cæſareorum Catholicorumqve ſpei argumenta (a) memorabantur, rurſus tamen ad metum infelici caſu mutatæ, qvo illorum exercitum, qvanqvam viribus ſuperiorem, lociqve opportunitate defenſum hoſtium minus

Evangelicis Oſnabrugēſibus ſummè improbata.

Secus à Monaſterienſibus.

(a) *Forſtner. d. Epiſt. ſub fin.*

minus virtute,qvam ſolita Cæſareanorum Ducum ignavia ad Francofurtum adflictum, Mœni ſimul atqve Franconiæ commoditate depulſum Evangelici lætabantur, mœrebant Catholici, cuncti mirabantur. 1646.

CVII. Dum ita partium ſpem, metum, atq; vota fortuna intendit, ipſi qvoqve rebus ſuis aut parituri ſecuritatem aut tuituri, ſolito ſtudiorum fervore agebant. Petierant Cæſarei ab Evangelicis Oſnabrugenſibus, ut ex ordine 18 Sept. libelli 12. Jul. oblati, (in qvem, ad Declarationem Catholicorum 30. Jun. ſibi exhibitam compoſitum, hos conſenſuros non ambigerent,) ſuper conditiones eo latas ſecum tractarent, indicaturi, ubi diffideant. Reſponſum ab his, non ſatis integrum ſibi, à pactis diſcedere, ita utrinqve placitis, ut Oſnabrugæ Pontificii cum Evangelicis, & Cæſarei cum Svecis de controverſiis iſtis agerent; præterea metuendum, ne poſtpoſiti Sveci id in contemtum ſui traherent; & qvanqvam de illis negotio huic admovendis qvidqvam conventum diſſimularent Cæſarei, neqve ad eos id pertinere obtenderent, actæ tamen rei memoriam & ſumta Svecis pro aſſerenda Evangelicorum cauſa arma, atqve danda illis Civitatis Jura reponebant Proteſtantes, qvo minus Monaſterium abirent, (nam eum qvoqve honorem Catholicis, tertium jam Oſnabrugam profectis, reddendum

Nova lis de loco, ordine, qve Gravaminum tractãdorum mutandis, Svecisqve inde excludẽdis.

1646. monuerant Cæſarei,) iisdem pactis, & accepta à Catholicis Monaſterii, qvô maxima ipſorum pars tractandæ concordiæ, at fruſtra, nuper conceſſerit, contumeliâ, ſe detineri dicentes. Pontificiorum tamen ſive pervicacia ſive miſeratione evicti, (hi per omnia ſacra, ipſumqve Chriſtum oraverant, ut molliora iſtis Evangelici admitterent, qvibus acceptandis nulla vi nullave ratione ipſi adigi poſſent; viſcera potius corporibus ſuis evelli paſſuros, qvam ut aſſenſu ſuo Religioni tam infenſa probarent, & ſi omnino, prævalente adverſæ partis potentia, omnia Eccleſiæ Bona Lutheranis addicere Numen deſtinaſſet, ſola patientiâ, non in pactorum vim id ſe admiſſuros teſtati,) tum adſenſu Monaſterienſium Evangelici ordinis, cui jam præeſſe occœperant Saxones Electorales, atqve Trautmansdorffii jactatis de abitu ſuo minis (qvamvis fictæ plerisqve credebantur,) permoti, ceſſuri videbantur, cum Sveci, qvando non omnia ad
23 Sept. ipſorum arbitrium gerebantur, offenſi, vocatis Osnabrugenſium Delectis, nuperum cum Cæſareis colloqvium referebant, qvi modeſtiam ipſorum novis præmiis expugnaturi citeriorem Pomeraniam volente Brandenburgio, aut ſi obniteretur, utramqve, cum pacto evictionis à Cæſare Imperioqve præſtandæ, tum communionem Viſmarien-

 ſis

ſis Dynaſtiæ, deniqve Bremenſem Verdenſemqve Epiſcopatus, ut Germaniæ Civibus poſſidenda, obtulerint, modo armorum inducias à ſe impetrari ſinerent, atqve Ordinum litigiis non immixti earum tranſigendarum facultatem Cæſareanis relinqverent. At reſpondiſſe ſe, indecorum ſibi, ſi loco contra partium placita immutato, negotii tractatione excluderentur, cujus perpetrandæ munus ad Evangelicorum preces, neqve repugnantibus Pontificiis, receperint; Id ſcil. parti adverſæ animi eſſe, ut Svecis qvovis modo amotis, Imperii cauſæ, qvæ potiſſimam flagitatæ Satisfactionis partem conficiant, priſtinis diſſidiis relictæ, nullum mutuæ benevolentiæ locum, nullam certæ manſuræqve qvietis fiduciam admittant. Ponerent igitur ſpem Cæſarei, de Svecis propoſito demovendis ſibi ipſis commentam, ſeqve in pacem proclives procuranda Optima ũ concordia monſtrarent. Falſos eſſe, ſi ex Saxonicorum Electoralium aliorumq; Evangelicorum humilitate Svecorum generoſitatem metientes, exemplum illorũ ſecuturos hos, neq; ultrà qvid hanc in rem dicturos exiſtiment, qvibus ut communem Proteſtantium incolumitatem deſerant, nemo perſvaſurus ſit. Hiſce præmiſſis Delectos rogabat, an ex Cæſareorũ Saxonumq; Electoralium mente locũ ordineq; tractationis iſtiꝰ mutari paſſuri forent? Non obſcu- 1646.

1646. ſcurum eſſe, eadem fere Dresdenſium atqve Catholicorum conſilia eſſe, ut Evangelicis haud proficua, ita neqve Svecis grata, qvibus vitio verti non debeat, ſi facilitatem hanc Proteſtantium qvorundam ſuſpectantes, ab iis diſcordent, in commune Rei Evangelicæ bonum adſtipulari ſibi recuſantibus. Orare ſe, atqve monere, ne proprium interitum ſibi perſvaderi ſinant, ſed Majorum conſtantiam imitentur, qvi Numinis honori cuncta alia poſthabuerint. Ad hæc Delecti communicato cum Collegis conſilio, grates (is finis exordiumqve omnium cum Svecis ſermonum,) pro ardore illorum habuere, fortitudinem retinerent, hortati, qvã non ipſi ſolùm ſervaturi, ſed & Monaſterienſesredituri eſſent, ut cœptis deſiſterent.

Cæſareorũ hanc in rem hortamenta erga Evangelicos Monaſterienſes. 18. 28. Sept.

CVIII. At Trautmansdorffius ejusqve Collegæ accitis Monaſterii Culmbaceno, Wirtembergio, & Norimbergenſi, qvæ Lambergius Craniusqve cum Oſnabrugenſibus egiſſent, recenſentes, & moderatiora ſeqverentur, orantes; Proteſtantium cupiditatem caſtigabant, qvod ſecularem Bonorum ſacrorum poſſeſſionem, Senatus Imperii facultatem Præſulibus Aug. Conf. noviter permiſſam, Jus æqvali Judicum utriusqve Religionis numero dicundum, & Religionis in propriis Provinciis libertatem, qvæ lucri olim loco habituri fuerant, nunc ut minora adſpernentur, novisqve ſem-

per

perpoſtulatis antiqva cumulantes ipſas Catholicorum ædes irrumpant, leges ſtatuendo, ad qvas ſubditos ſuos iſti regant, aliaqve moliendo, qvibus extrema Catholicis intentari, haud obſcurè appareat. Adeo Oſnabrugenſes Svecorum affectui mancipatos, ut nihil ſuſcipere audeant, niſi cujus veniam conſenſumve ab iſtis impetraverint, qvos Ordinum prius concordiam procuraturos, qvam expetita ſibi obtineant, fruſtra credatur. At verò ipſos Proteſtantes ante aliqvot hebdomadas, lætiori tum Cæſaris fortuna, cum Oxenſtiernio Monaſterium profectos, Altenburgium inprimis, facilioris concordiæ ſpem oſtentaſſe, at pœnituiſſe mox ejus modeſtiæ, ad extrema revolutos, qvam primum Archiduce pedem referre coacto, meliorum ſucceſſuum fiduciam Svecorum arma reddiderant; cum Cæſarei, qvæcunqve belli ſors eveniſſet, oblatis ſe ſtaturos promiſerint. Ne fortunæ, nunqvam, bello præſertim, fidæ nimium crederent. Non uno momento emendari poſſe, tot annorum abuſu inolita, neqve ſordibus omnibus Rempublicam illico expurgare facilius fore, qvam navim multæ ætatis ſentina oppletam primo nitori uno momento reſtituere. Ablegarent Oſnabrugenſes Monaſterium, negotii cum Cæſareis tractandi laborem reſumpturos, utiliorem rei promovendæ, qvam ſi partes ipſæ congreſſu ſuo rerum 1646.

 diſſi-

1646. diſſidia verborum acerbitatibus augeant magis qvam tollant. Trautmansdorffium, qvo minus Osnabrugam abire qveat, valitudine præpediri; illoq; abſente Lambergium & Cranium tanti momenti opus vix aggreſſuros, neqve Cæſarem unica Svecorum libidine cuncta peragi conceſſurum, à qvibus, Evangelicis, (ut ſcriptis nuper ad Trautmansdorffium literis præcipua inter illos dignationis Princeps confeſſus ſit,) qvanqvam volentibus verba dari, merito doleant. Ad nullos magis qvam Sveviæ atq; Franconiæ Proceres ſpectare, qva celeritate hîc aut cunctatione agatur, armorum truculentiam è proximo experturi. Proviſurum qvippe Bavarum, qva ratione moleſtos hoſpites terris ſuis ejiciat, qvi non rogati advenerint. At utrumqve exercitum illarum Regionum ſumptibus alere, extremo earum damno conſtiturum. Facile eſſe inferioris Saxoniæ Principibus, faſtum atqve pervicaciam induere, terrarum longinqvitate, Svecorumqve vicinia tutis, neqve multum ſollicitis, an alii pereant.

24 Sept. Monaſterienſium aſſenſus.

CIX. Et valuit apud Monaſterienſes Cæſareorum auctoritas, utiliſſimum expediundæ difficultati breviſſimumq; cenſentes, ſi poſtremæ ab utraq; partium propoſitæ transactionis leges ad Cæſarei libelli ordinem conferrentur, &, modo id obtineri poſſet, Osnabrugenſium

ſium qvidam Monaſterium abirent, cum Cæſareis, ex conſilio tamen aut conſenſu ſaltem Svecorum, acturi. Hinc Svecorum iræ, Osnabrugenſium obteſtationes, defenſiones Monaſterienſium, & qvo Catholici maxime exultabant, Evangelicorum diſſidia, nec minor qvanqvam ſecretior Cæſareanorum lætitia, qvi, ne pacata Germania univerſis Regni ſociorumqve viribus Hiſpanici belli diſcrimen Gallus adiret, pacem arcanis trahendi artibus producere credebantur. 1646. Inde Svecorum & Osnabrugēſium indignatio.

CX. Abiere tum temporis Lengericiam, privato qvidem conſilio, Altenburgius atqve Vinarienſis, ubi Saxonicis Electoralibus, iſthuc ad preces iſtorum profectis, qvantum ex ipſorum conſiliis detrimenti reſpublica Evangelicorum acceperit, & invidiæ in Electorem magnitudinem oſtendentes, etiam Cæſareorum verſutiam referebant, qvi Galliæ Oratoribus, Caſſellanæ Landgraviæ ſatisfactionem urgentibus, pleraqve etiam in Marpurgenſi ſucceſſione prona promiſerint, at fini tractatuum ſervanda, ne Saxonem Electorem generi damno offenderent, in componendis Procerum litibus utilem ſibi faventemqve habituri, additis aliis, qvibus Electoralium animos cœptis conſiliis abſtrahe- 9. Cn. Saxonicorũ Congreſſꝰ in pagoLēgerich inſtitutus.

1646. ſtrahere laborabant. Atqve illi qvanqvam conjecturis tantum iſta niti primùm regererent, tandem tamen fidem dedere, non modo non interceſſuros ſe in poſterum Proteſtantium votis, ſed & Electorem precaturos, mandata, qvæ ad Viennenſis Aulæ guſtum nimio in Ferdinandum obſeqvio formata agnoſcebant, corrigere, aliaqve iis ſufficere velit, Evangelicorum incolumitati magis profutura, ſpem præcipuam ſubdentes, Dominum, imminutâ præſertim Sebottendorffii gratiâ, (is paulo ante validiſſimus in animo Septemviri fuerat,) ceterorum Proteſtantium pro libertate Religionis Catholicorum ſubditis obtinenda ſuffragia ſecuturum, iis tamen difficilius adſtipulaturum, qvæ de Epiſcopatibus pluribus uni non conferendis, & conſtituendis novis Tribunalibus illi urgebant. Ipſi qvoqve qvamvis Anno M. DC. XXIV. reſtitutioni præſtituto perſiſterent, ceterorum tamen, qvibus ante tempus iſtud damnum inflictum, curam habendam; Inducias ſacrarum poſſeſſionum mutuas reddendas; Halberſtadienſi, Verdenſi, Oſnabrugenſi, & Mindano Epiſcopatibus non decedendum, aut ſi unus alterve Franciſco Gvilielmo reſtitueretur, Evangelicum Succeſſorem deligendum; Sacrorum Bonorum mediatorum proprietatem perpetuo Jure Proteſtantibus conſervandam; libertatem credendi, qvantum fieri

fieri poſſet, propugnandam, neqve ſubditos migrare cogendos; de judiciis novis ulterius disqvirendum, conventu iſto cenſuerant. 1646.

CXI. Rediit tum tractatuum cum Catholicis redintegrandorum ſpes, cum ex Evangelicorum Osnabrugenſium conſilio, licet dubiam iſtorum fidem ex libello magis ſuſpectantium, qvo extremo Junii Cæſareis tradito, & forte, dolove, Proteſtantium manus illapſo, qvæſtionem de Catholicis in ſacra Evangelicorum qvoqve Collegia induciarum tempore adſciſcendis omitti jam, & qvando caſus detur, ex temporum viriumqve Statu conſilia ſumenda ſvaſerant, Altenburgius atqve Vinarienſis Monaſterium concederent, impetrata qvanqvam ægre, & non niſi poſt enixas Salvii preces, feſtinandæ, ut jactabatur, paci, at ut poſtea compertum, Batavorum concordiæ cum Hiſpanis ſufflaminandæ, Collegam aliqvot diebus Monaſterium prægreſſi, ab Oxenſtiernio veniâ, qvi Brandeburgiis moras in reſpondendo, an Pomeraniæ abſcedere vellent, nectentibus, ne litibus Procerum Imperiiqve rebus compoſitis alia Svecisqve moleſta Ordines Cæſari propitiati, minoriqve ab iſtis ſpe metuve, capeſſerent, anxius, commoto vultu, & contrarium id nuperæ Evangelicorum conteſtationi, deſertionemqve atqve contemtum Sveciæ objectans, illud ſe admiſſurum præfractè primùm nega-

Tractatio de Gravaminib9 Monaſterii ſuſcepta ſub fin. Octob.

1646. negaverat. At cum & iſthîc libellorum certaminibus tardari potius qvam promoveri negotium uſus monſtraſſet, colloqvio Delectorum rem tentari placuit; multa Gallorum adverſus Proteſtantes gratulatione hortatuqve, feſtinarent concordiam, utilius pacem qvam ultima bellorum mala accepturi, ſuamqve modeſtiam ſeqverentur, qvi pacis amore non integra tantum Regna hoſtium injuria olim erepta his relinqvant, ſed & terras locaqve puro pioqve duello occupata reddant, atqve aliqvot auri myriades pro iis expendant, qvas in ſecuritatis ſuæ firmamentum petierint.

Inter Delectos utriusq; partis.

CXII. Delegati à Pontificiis Moguntiacus, Colonienſis, Auſtrius, Conſtantienſis, Prælatorum, Sveviæ Comitum, Urbisq; Auguſtæ Legati; ex Proteſtantium parte Altenburgius, Vinarienſis, Culmbacenus, Caſſellanus, Wirtembergius, Wetteravius, Franconicus, Argentinenſis, Ratisbonenſis, Lubecenſis, atq; Norimbergenſis, (munus hoc ne Pontificiorum numerum egrederentur, per vices obituri,) aliqvoties congreſſi, documentum dedere, nullam in partium conventione ſuis affectib9 atq; commodis deditarum ſpem collocandam, niſi aliorum auctoritate moderationis admoneantur; ideoq; Cæſareis tractandi cum Proteſtantibus provinciâ à Catholicis, qvorundam ſui Ordinis

Irrita, ut &

nis

diniſ contumaciam ipſiſmet arguentibus,mandatâ, colloqvium inter Trautmansdorffium, Naſſavium, Volmarum, Schroeterum, Salvium, Buſchmannum, (ceteros enim Catholicos cognitæ nimis ſibi pervicaciæ, & ex qvibus unus alterve Monachus octo Epiſcopatuum periculo vel unicum Cœnobium retinere ſuſtineat, inutiles iſti negotio Trautmansdorffius judicaverat,) atqve Proteſtantes inſtitutum, at irrito qvoqve conatu, cum poſtulata ſua Proteſtantes repeterent, Catholici contra conceſſis qvid addere recuſarent, eâ Trautmansdorffii arrogantia, ut victis leges ſtatuere credi poſſet, ni rerum domi Auſtriacis anguſtarum cum aliis etiam Evangelici meminiſſent, non abſqve adverſo Salvii rumore; cujus ad imperioſas Cæſareorum conditiones ſilentium, aut ſi obloqveretur, inſolitam modeſtiam, in deterius, & tanqvam ſua tantum curarent Sveci, ſociorum incurioſi, Evangelici interpretabantur, non exiguo ex Svecico iſto gelu terrore correpti, cum inania cernerent, putarentve, qvibus totum ſpei ſuæ votorumqve paratum ſuperſtruxerant. 1646. Alia inter Cæſareos, Svecicos, & Proteſtantes ſuſcepta.

CXIII. Cumulavit Svecorum invidiam, qvod Oxenſtiernius, ſeptimo ex qvo Monaſterium intraverat, die alta nocte ſeſe inde proripiens Oſnabrugam remeaverat, Salvium qvoqve, ut reditum maturaret, crebris literis urgens, Ab Oxenſtiernio turbata.

Pro- 10 Nov.

1646. Procerum lites Svecorum arbitrio ut dicebat, ſepoſitas, ab ipſis partibus, & qvidem Monaſterii, cum Oſnabrugæ deberent, tractari, licet antea annuiſſet, mox tamen ſubeunte moderationis pœnitentia, offenſus; acerbo non hoſtium modo ſed & amicorum ſermone, eo Imperii Optimatium ſortem deveniſſe indignantium, ut concordiam, niſi ad Svecorum Iubita, ſancire non audeant, tamdiu bellum habituri, qvàm Genti domeſticam egeſtatem Germanorum opibus conſolanti pax diſplicuiſſet, ut qvi ſua ſponte ſimultates ſuſceperint, eas non niſi Svecis auctoribus ponere liceat. Qvàm autem abſurdum, Procerum concordiæ intercedere, qvi ſalutem, illorum armis ſuis præſcripſerint? Qvid enim Svecorum referre, partes ſuâ operâ aut aliorum, Oſnabrugæ an Monaſterii, in gratiam invicem redire, niſi Gallorum cum Cæſare, & Batavorum cum Hiſpanis pace ſolliciti, Germanis diſcordias ſuas relinqvi optarent, obtentui ad continuandum bellum profuturas, ne ſcilicet pacem ſubire neceſſum habeant, qvibus arma tanto lucro tantaqve utilitate gerantur. Collegarum qvoqve ſuorum Oſnabrugæ morantium, Magdeburgii nempe, Palatini, Brunſvicenſis, Anhaltini, atqve Wetteravii incõſtantiam Altenburgiꝰ & Vinarienſis incuſabant revocandæ hujus Legationis ab ipſis decretæ, auctores Oxenſtiernio fuiſſe arguentes.

CXIV.

CXIV. Prius tamen qvam Oſnabrugam Saxones redirent, novas à Trautmansdorffio conditiones accepere. Iis Catholici ſacra Bona immediata Anno M. DC. XXIV. à Proteſtantibus jam occupata, Magdeburgicum nempe atqve Bremenſem, Verdenſem, Halberſtadienſem, (ſi Brandeburgio in Pomeraniæ vicem placeat,) Miſnenſem, Numburgenſem, Lebuſienſem, Brandeburgium, Havelburgium, Lubecenſem, Camminenſem, Sverinenſem & Raceburgium Epiſcopatus, Abbatias deniqve Hirsfeldiæ, Salfeldæ, Walkenriedæ, Qvedlinburgi, Hervordiæ atqve Gerenrodæ, cum ſuffragii in Imperii Senatu facultate; & præterea mediata, exceptis iis, qvæ extra occupantium ditiones ſita, perpetuo Jure concedenda, reliqva Catholicis ſervanda, arcendo beneficiis ſuis, qvicunqve ſive ſolus, ſive tractis in partem aliis novam religionem adierit; Catholicorum ſubditis publici cultus libertatem pactis qvæſitam, ceteris, niſi manendi veniam à ſuperioris gratia impetrent, abeundi licentiam commodis conditionibus permittendam; Imperii qvoq; Nobilium Urbiumq; religionis exercitium ad ejusdem anni regulam exigendum, Auguſtanis Confeſſioni iſti addictis ædium ſacrarum à ſe conditarum condendarumve (cui uſui tributorum Aerario debitorum ſummam impendere concedendum foret) eorumqve,

1646. Alia Catholicorū oblatio. 21. 31. Nov.

1646. qvibus anno iſto gaviſi ſint bonorum in pias cauſas ſacratorum poſſeſſionem reddendam; Dunkelſpiclæ etiam, Kaufbyræ & Biberaci Civibꝰ ex æqvitate providendum ſtatuebant, Cæſarem etiam, nulla qvidem obligatione, ex gratia tantum indulturum promittentes, ut provincias illius extra Bohemiam, Auſtriam atqve Moraviam nunc incolentes non ante migrare jubeantur, qvam ſeculum hoc An. LVI. expleverit, non interdicendo ad bona reditu, qvibus temporis iſtius ſpatio emptorem invenire neqviverint. Præmiſſa ſcripturæ cautio; irrita iſta habenda, ni ceteris etiam litigiis finis ponatur, eamq; ſolis cauſis inter Proceres, aut cum Imperatore controverſis deſtinatam, qvanqvam ipſa libelli verba ſatis indicabant, Volmarus tamen accitum Thumshirnium advertit, inani Cæſareorum ſpe, Proceres Evangelicos votorũ compotes in externorum exitium conſenſuros; Illas igitur Proteſtantium Delectis traditas prolixis æqvitatis laudibus Cæſarei commendabant, Trautmansdorffio, ſi in has conditiones conveniri neqveat, omnium mentes inverſas, aliaq; & atrociora fata Germaniæ ingruere aſſerente; qvamvis minora ſe de iis ſentire Proteſtantes monſtrarent, undeviginti articulis eas emendari alio ſcripto flagitantes.

Proteſtantibus nõ ſatis grata.

CXV. Nec minus fervebat Svecorum negotium, Pomeraniam, ſaltem citeriorem conſtanter

Satisf. Svec.

1646. *Sub fin. Octobr.*

ter depoſcentium, Brandeburgiis non minori contentione eam retinere ſatagentibus. Abierant Bielefeldiam Witgenſteinius Comes; & Baro Lœvvius, nova à Domino Hagam tendente mandata de abdicanda illa petituri, in cujus compenſationem, Magdeburgi, Halberſtadii, Hildeshemii, Oſnabrugæ, Mindæq; Epiſcopatꝰ, Glogoviæq; præterea, Javeræ atq; Sagani in Sileſia, octo nimirum Principatus, qvaſi de lucro captando ageretur, pro uno expetens Lœvvius, cunctorum ferè Evangelicorum indignatione auditus eſt, metuentium, ne exemplum Auſtriaci qvoq; imitarentur, provinciarum in Gallos cedendarum jacturam eadem ratione levaturi. Neq; moderatiora à Septemviro reduces retulere, partẽ tantum citerioris Pomeraniæ, Rugiæ inſulam, deniq; Triebſeſſiæ Barthiæq; præfecturas illiꝰ nomine offerentes, ſi in damni ſolamen octo, qvos recenſuimꝰ, Principatus darentur.

Recõpenſatio pro Pomerania à Brandeburgiis poſtulata.

Ab ipſis Evangelicis improbata.

CXVI. Id averſati Sveci, qvanqvam nuper Evangelicis Cæſareorum audaciam incuſantibus, qvod Proceribus iisq; qvorum interfit inconſultis, non Pomeraniam tantum, ſed tanqvã *ex plenitudine poteſtatis* evictionem Imperii nomine promittere auſi fuiſſent, ſe qvoq; hac temeritate offenſos, neq; ſola illorum ſponſione contentos, non niſi partium conſenſu, placitoq; Procerum oblata accepturos jactaſſent, in contrariũ jam mutati, neglectis Brandenburgiis, cũ Cæſareis rem confecturos ingenue profitebãtur, Croſſenſi, poſt

Svecorum agendi hac in re ratio.

1646. Glogovienſi atqve Saganenſi Ducatu, & Halberſtadii Epiſcopatu ſe damnum iſtud penſaturos pollicitis; occulto Proteſtantium metu, proditam à Svecis Cæſari de Principum fortunis poteſtatem dolentium; ne tamen in apertos qveſtus prorumperent, commodi ſpe Svecorum autoritate Catholicis extorqvendi prohibebantur, vinclo & neceſſitate ſilendi.

Evangelicis mole ſta, ſuſpectaqve

CXVII. At iſti, ſpretâ præſentium invidiâ, anteriorem Pomeraniam totam, Inſulas qvoqve Rugiam & Wollinam, cum Cammini Epiſcopatu, Damminâ, & qvidqvid cis Oderam ſitum ad ulteriorem Pomeraniam alias pertinuerat, ac in hanc, ſpem ſucceſſionis, qvando Brandeburgia Electoralis familia olim deficeret, atq; interim alia vicem ejus expletura; præterea ex Mekelburgio Ducatu, Urbem portumqve Wiſmariæ, cum munimento Walfiſch, & Præfecturis Poel & Neukloſter, Bremenſem deniqve ac Verdenſem Epiſcopatum, cum oppido atqve Præfectura Wilshauſen, novo ſcripto à Cæſareis poſtularunt, reſervata priſcis Dominis compenſatione, aut ſi obniterentur, libera eorum poſſeſſione, à Cæſare Imperioqve evictionis cautione confirmanda, & retinendis locis, qvæcunqve ex iſtorum terris milite ſuo tenerent; Cæſareis qvanqvam poſtulata de Cis-Oderana Regione ad ulteriorem Pomeraniam ſpectante, atqve Caminenſi Epiſcopatu, ſpe

8. 18. Nov. Et nova iſtorum poſtulata.

10. 18. Nov. Cæſa-

ſpe deniq; extinctis Brandenburgiis ſuccedendi, ut nova abnuerent, cetera concedentibus, Septemviro ſolo Halberſtadii agro, ſalvo tamen ſacro Statu, Raceburgii vero Meklenburgio permiſſo, & approbatis, qvæ de retinendis illorum locis, in utraqve Pomerania aut Mecklenburgi Ducatu Svecorum præſidiis inſeſſis, ni volentes cederent, iſti adjecerant. Qvod poſtremum minori Svecorum prudentia petitum, qvam à Cæſareis indultum plerisqve videbatur, Auſtriacis pacis emolumentum aliorum inpenſis habituris, ſi conditiones ii acciperent, (à qvibus tamen nunqvam ſecura poſſeſſione gaviſuri forent Sveci,) ſin detrectare perſiſterent, non tamen minus qviete Cæſarem fruiturum, & cum bellum placuerit, integra Jura Electorem illi commodaturum, (cui tamen metui avertendo evictionem à Cæſare ſpondendam ſufficere alii exiſtimabant) ; ita egregio ſolertiæ ingenio, Cæſareos ſemina futuri belli in Svecos meditari, qvorum fortitudini cedere præſentium temporum neceſſitate jubeantur.

1646. reorũ in plerisqve adſenſus.

Svecorum hac in re imprudẽtia, & Cæſareorũ calliditas.

CXVIII. Brandeburgici qvoqve non oblata magis Pomerania, qvam promiſſa Imperii evictione accenſi, litteris Proteſtantibus inſcriptis, ſupremam omnium injuriarum, univerſo Procerum Ordini, ſi non præſenti damno, exemplo ſaltem pertimeſcendam & *Gravamen Gravaminum* clamitando, Svecorum conteſtatio-

Qveſt9 Brandẽburgiorũ. 1. *Dec.*

1646. nes, Pontificiorum Eridos pomum Evangelicis objicientium verſutiam, fidem Civium, patriæ deniq; tranqvillitatem ingerebant, cui nullum niſi à tranſigentium benevolentia robur parari qveat.

Friderici Holſati, ob Archiepiſcopatum Brema Svecis cedendum.

CXIX. Neq; minori rumore Friderici Holſati Bremæ Archiepiſcopi & Daniæ poſtea Regis qveſtus Osnabrugam atq; Monaſterium implebant. Is datis ad Evangelicorum Senatum literis ſortem ſuam miſerans, immerita ſe calamitate plecti lamentabatur; neutri qvippe bellantium admixtum æqvo favore utrosqve coluiſſe, nulli neq; injuria, neq; prævalente in alterum beneficio cognitum, ad pactionis nempe for-

16 Nov. mulam, qva à Svecis primum, poſtea à Cæſare qvoq; mediarum partium gratiam obtinuerit,

Bremæ Anno 1635. tamdiu illa gaviſ9, donec à Kœnigsmarkio, nulla neq; indicta causâ, ditionibus prius ſe exturbatum, qvam Sveciæ ſe exoſum noviſſet, à cujus

Stadæ Anno 1636. Regina non honore ſolum & compellatione Archiepiſcopi Bremenſis Verdenſisq; affectus, ſed

1644. & Legatione à Salvio obita, gratulationis offi-

1637. cia exſecuturo, honoratus fuerit, diverſa multũ ab eo ſermone ſpecie, qvo Holmiæ nuper, vitio Fridericum creatum, Legatis ſuis Sveci objectaverint, cum ante horum in Germaniam adpulsũ Succeſſor Bremenſi adhuc vivo deſtinatus, electusq; Verdenſium Epiſcop9 legitimam in Principatus iſtos poteſtatem adeptus ſit. Injuſtum omni-

omnino, belli inter Cæſarem Svecosq; geſti mul- 1646.
ctam innocenti injungi, & imputatam aliis culpam, alterius detrimento penſari, Pacis præmiũ ex eorum ſpoliis captando, pro qvorum incolumitate arma expediviſſe jactatum ſit, neglectis legibus, qvas Numen, & Natura generi humano, ſibiq; ipſis non omnino humanitatem deſvetæ Gentes ſtatuerint, & proculcata cognati ſangvinis neceſſitudine, qvo ſive Patrem ſive Matrem reſpicias, utrinqve proximo Reginam attingat. Supra veri fidem ſibi viſum, Cæſari animum eſſe, Principi fido res ſuas auferre, qvi cuiq; ſua tributurum aſſerturumqve dicto in legem Regiam ſacramento ſpoponderit. Meliora qvoq; de Imperii, Regionum maximè Saxonicarum atq; Weſtphalicæ Proceribus ſperare, qvam ut ejecto communis Reip. Cive, ſocietatis, qvo invicem cohæreant, nexum convelli, aut opportunitatem ſibi eripi patiantur, cui in commerciorum uſus Albis Viſurgisqve & propinqva Maris oſtia ad totius Germaniæ emolumentum inſerviant. Male igitur Cæſareos provincias obtuliſſe, & acceptaſſe Svecos, qvi tractationem de illarum reſtitutione ex nuperæ pacis inter Danum Svecamqve initæ formula, Holmiæ cœptam ibi qvoqve perficiendam Osnabrugæ non ita dudum ipſi monuerint.

CXX. Poloniæ etiam Regis Procurator Poloni
Cc 4 (Reſi- inter-

1646. (*Reſidens*) Mathias Crakovius, rerum ſuarum ſatacturus, & ob nimia Svecorum incrementa anxius, ita bellum componi petebat, ne aut fidei, qva Poloniæ Regno Brandeburgium obſtringi dicebat, aut Regni ſecuritati qvid adverſum inferatur, atqve vitarentur, novam forſan armis materiem præbitura; Jura inprimis in regionem Stolpenſem, Rugevvaldiam, Slagenſem Regi ſuo ſeponerentur, conditione iſta à Caſimiro I. in Pomeraniæ Duces collatas.

cesſio, ratione Pomeraniæ. 11.21. *No*6.

Brandenburgiorũ vehementia.

CXXI. At omnium contentionem Brandenburgicorum æſtus ſuperabat, qvi ſive compenſationem peterent, çujus nomine ultra octo iſtos Principatus, etiam Comitatum Schaumburgenſem, & ut Palatini Saxonesqve Juribus ſuis in Juliacas provincias renuntiarent, atqve duas præterea myriades deſiderabant, ſive Pomeraniam ſibi ſervari pertenderent, ſemper nimii, pacis negotium inexplicabilibus difficultatum nodis involvebant, adeo doloris impatientia provecti, ut ſi præter citeriorem Pomeraniam Stettino qvoqve, Garzia, atqve Oderæ flumine, aut tota etiam Pomerania Septemvir exueretur, tantum non bellum Imperio denuntiarent; teſtante etiam Barone Lœvvio, Altenburgio & Vinarienſi præſentibus, Electorem (*b*) diris caput ſuum devoviſſe, ni pericu-

(b) *Verba formalia:* J Churf. D. hätten ſich hoch verſchworen / nicht nur Pommern ſondern auch die Marck/und denn Chur Huth daran zuwagen: Ja nicht

periculo Marchiæ ipſiusqve Septemvirali Tiaræ Pomeraniam recipere & qvidqvid uſpiam ægrum foret, movere & qvatere aggrederetur, certus, cuncta miſcere, & privata vulnera Reip. malis operire, caſui ſuo Germaniæ totiusqve Evangelicæ rei excidium oppoſiturus. At nondum eo rem proceſſiſſe, ut non niſi Brandeburgii interitu & periculo Reip. Svecorum commodis proſpici poſſit. Relinqveretur potius, qvod Ablegati illius Provinciæ ſvaſerant, Electori Pomerania, ſpe ſucceſſionis Svecis danda, ſi Gens Brandeburgiorum occideret, & ſuperſtite iſta portuum interim fluviorumq; uſu gauderent; ita de *ſecuritate*, fœdere etiam, & pacto ſucceſſionis cum Brandenburgiis firmanda, ipſis provideri poſſe. *Utilitatem* ex Bremenſi, Verdenſi, Halberſtadenſi, Mindano, Hildeshemio, Paderbornenſi Principatibus, Comitatib9 Schauenburgi, Hoyæ, Diepholdiæ, atqve Ravensbergæ, Meppæ præterea, Vechtæ, Kloppenburgi, ac Wilshuſæ Præfecturis ad Epiſcopatum Monaſterienſem pertinentibus, accepturis. Qvod conſilium qvanqvam Oxenſtiernio, ut præferebat, non adverſum, Salvius tamen atqve Groulartus Gallus; *tanqvam Peſtem & Ruinam Germaniæ* abominabantur, non Evangelicis magis gratum, Pacis moras, & donec Cæſaris eam in rem, Regumqve, & ce-

1646.

Ablegatorũ Provinciæ Pomeranæ conſilium.

Nemini probatum.

zuachten/wann darüber gleich daß gantze Röm. Reich / und Evang. Weſen zu Grund und Boden gehen müſte.

1646. ceterorum mandata exqvirerentur, periturum Imperium, metuentibus, Brandenburgii etiam cum non procederet, adſpernabantur.

4. Dec. Legati à Cæſareis & Gallis ad Brādēburgium perſvadendū miſſi. Galli oblatio.

CXXII. Miſſi interea Hagam à Cæſareis Plettenbergius, & à Gallis San-Romanus, Barones, ad Septemvirum, nuptiarum ſolemnia cum Aloyſia Arauſionenſis Principis filia, celebrantem, fœderiq; qvod Pomeraniæ tuendæ cum Batavis agitabat, intentum. Ei San-Romanus Magdeburgi, & dum Augusti Saxonis vitâ detineretur, Halberſtadi Epiſcopatum, Gallorum opera procurandum ſpopondit, ſi Svecis anteriorem Pomeraniam cum Stettino, Garzia & Wollina inſula retinere cupientibus annueret, additis tamen conditionibus, qvibus iisdem duodecies c. cIↃ. & Landgraviæ Caſſellanæ ter aut qvater c. cIↃ. *thalerorum* exſolvere, Saxoniæq; Electori qvatuor ex Magdeburgico Archiepiſcopatu Præfecturas Qverfurtum nempe, Guterbock, Damm, & Borck, Pace Pragenſi adſignatas relinqvere, & Bohemiæ deniq; Regi Croſnenſem in Sileſia Ducatum reddere jubebatur; ni conſentiret, utramq; Pomeraniam, nullo jacturæ ſolamine, perditurus.

Electoris reſponſum.

CXXIII. Repoſuit Elector, relicturum ſe Svecis citeriorem Pomeraniam, aliaq; ad eam ſpectantia, Epiſcopatu Halberſtadienſi, Magdeburgenſi, morte Saxonis vacuo, & Mindano; atq; Stettinum, duodecies c. cIↃ. imperialium penſan-

ſanda; at Wollinam inſulam ſibi reddendam; adjectis, qvibus Oderæ inprimis & commerciorum opportunitati proſpiciebat. In aliam formam, (ut incertum & conſilia ex fœderis Batavici ſucceſſu, ſumpturum cognoſceres,) Electoralium Ablegatis reſpondit, (nam & hi literis, ne nimia retinendæ Pomeraniæ cupiditate, ceterorum qvoq; periculum adiret, monuerant) innocentia ſua modice obtenta, temporis ſolum ſpatium precatus, ut cum ceteris Brandeburgiæ Gentis Principibus deliberare, & qvid è re videretur, decernere poſſet. 1646. Ad Ablegatos Electoralium. 11. *Dec.* 23 *Dec.*

CXXIV. Acerbius reſponſum Plettenbergius retulit, alia ſcil. Septemvirum, belli innoxium, expectaſſe, qvam ut ipſe ſaluti publicæ victima cæderetur, & Cæſarei de incolumitate illius cū Svecis paciſcerentur. Proculcata etiam Naturæ atq; populorum Jura, & violatam legis Regiæ fidem Imperatori exprobrabat, Principem inſontem, fidemq; in Imperium nunqvam mutatum, Provinciis ſuis proturbare ſuſtinentis. Cetera legatis ſuis mandaturum, ubi Agnatorum Gentiliumq; conſilia audiviſſet; Cæſareis tanta reſponſi acerbitate aſperatis, conſenſum Electoris ſæpius petitum, ipſumq; (aut patrem potius) ſi Svecis credatur, primum fuiſſe, regerentibus, qvi Svecica arma in Germaniam prolicuerit; neqve ideò moleſte habendum, noxia conſilia conſultorum damno piari. Acerbius ad Ablegatos Cæſareorū.

LIB. IV.

LIB. IV.

SUMMARIA.

1. Evangelicorum Interceſſio à Brandeburgicis deſiderata. Iſtorum eam in rem dubia; certo modo tandem annuentium.

2. Ad eam Interceſſionem Reſponſio Cæſareorum.

3. Svecorum.

5. Ultima horum Propoſitio.

6. Brandeburgiorum ad eam Declaratio. Inter utrosque tandem conventum.

7. Recompenſatio Brunſvicenſis.

8. Controverſia de Bremenſi Seſſione. Bavari invectiva in Svecos ob arrogatum primum locum; & agitatam ſui excluſionem è Principum Curia. Media componendæ huic liti allata; ſopitæ.

9. Continuatio Tractationis de Satisfactione Gallica; oblatæ à Gallis conditiones.

10. Queſtus Wirtembergiorum.

11. Lindavienſium.

12. Pronis Evangelicorum auribus accepti.

13. Tractationis de Satisfactione Gallica capita.

14. Legatio Svecica ob cauſam Palatinam Lutetiam miſſa.

15. Fruſtra. Palatinorum in re differenda conſilia. Exigua à Gallis ſpes. Neoburgi induſtria in aſſerenda communis Domus dignitate.

16. Colloqvia in P. Gravaminum inter Cæſareos, Svecos & Evangelicos inſtituta. Difficultas ob termi-

termi-

terminum Reſtitutionis, eosque qui ante iſtum terminum læſi. Ob Epiſcopatum Mindanum & Oſnabrugenſem; Locum Evangelicis Epiſcopis aſſignandum; Avtonomiam.

17. *Judicia de Evangelicis.*

18.19. *Ipſorum Evangelicorum. In ſpecie ratione Avtonomiæ.*

20. *Novæ & mitiores Cæſareorum conditiones.*

21. *Ab Evangelicis itidem ſpretæ.*

22. *Objurgatis ideò à Cæſareis.*

23. *Reſponſum Evangelicorum dilatorium. Alia rurſum Cæſareorum oblatio. Evangelicis non omnino ingrata.*

24. *Reſtauratum inde inter Volmarum & Salvium colloqvium; nullo ſucceſſu.*

25. *Conventus inter Cæſareos, Svecos, & Evangelicos repetiti. Difficultas ob Avtonomiam in terris Auſtriacorum.*

26. *Saxonicorum Electoralium inde indignatio & expoſtulatio cum Cæſareis.*

28.29. *Projectum ſecundum Inſtrumenti Pacis Cæſareanorum. Ab iis mitigatum.*

30. *Deliberatio in id Evangelicorum.*

31. *Projectum Svecorum. A Cæſareis improbatum. Laudatum etiam à Pontificiorum qvibuſdam.*

32. *Largior Cæſareorum oblatio. Evangelicis maxima ex parte probata.*

33. *Unica ferè difficultas in Avtonomia Auſtriacorum.*

35. Ple-

35. *Plerarumqve controverſiarum compoſitio; reliqvis Monaſterium rejectis.*
36. *Inſtituta Monaſterii Tractatio. Pontificiorum adverſus Tractata contradictio.*
37. *Eorum Querelæ contra Cæſareos.*
38. 39. *Cæſareorum Apologia.*
40. *Trautmansdorffii abitus.*
41. *Tractatio inter Lambergium, Volmarum, & Salvium continuata. Aſſiſtentia Auſtrio-Hiſpanica.*
42. *Bavari in ea re pro Gallis ſtudia. Temperamenta à qvibusdam propoſita.*
43. *Satisfactio Caſſellana à Gallis ſuſtentata. Cæſareorum oblatio; ubiqve rejecta.*
44. *Continuatio Tractationis Caſſellanæ.*
45. *Catholici ob Caſſellana Poſtulata Transactionem Gravaminum confirmare recuſant.*
46. *Suſpicio & ſollicitudo Evangelicorum ex Pontificiorum litteris ad Bavarum, ab ipſis Bavaris communicatis.*
47. *Epiſtola Muhlmanni Jeſuitæ, Egræ à Svecis inventa.*
48. *Et Cæſareorum ambiguitate.*
49. *Oxenſtiernii minæ de retractandis pactis. A Salvio explicatæ mitigatæqve.*
50. 51. *Reſtaurata Tractatio. Ejus difficultates. Alexandri Erskenii pro Exulibus Auſtriacis ſtudia. Bavaricorum ad pacem promovendam promiſſa.*

52. *Erskenii poſtulata pro Auſtriacis Evangelicis.*
53. *Colonienſis & Osnabrugenſis armiſtitium cum Suecis & Landgravia renunciant. Colonienſis litteræ ad Landgraviam, Wrangelium, & Kœnigsmarkium.*
54. *Reſponſum Landgraviæ.*
55. *Kœnigsmarkii.*
56. *Spes Evangelicorum ex Bavaro & Colonienſi.*
57. *Eorundem ſuſpicio in Bavarum. Leuxelringii Auguſtani pro bello conſilia. Catholici in quatuor factiones diviſi.*
58. *Volmari Tractatio à Proteſtantibus expetita.*
59. *Cæſareorum in protrahendo pacis negotio conatus; Saxoni, Bavaro, aliisqve Catholicorum improbati.*
60. *Saxonicorum officia apud Cæſareos, ad celerandam pacem, horumqve reſponſum.*
61. *Poſtulatum Gallorum, ut Auſtriaci Landgraviorum Alſatiæ titulo abſtinerent.*
62. *Et in decem Civitates Præfecturæ Hagenavienſis. Procerum pro iis, ut & Lotharingo, ac Imp. Vaſallis Metenſibus &c. ſententia.*
63. *Conditiones Palatinis à Cæſareis oblatæ. Palatinorum Declaratio.*
64. *Svecorum pro Palatinis ſtudia.*
65. *Deliberatio & ſententia Procerum de cauſa hac, & inſtitutione octavi Electoratûs. Electoralium. Eqveſtris Imp. Ordinis, Svecorum.*
66. *Deputatio Imp. Collegiorum ad Svecos in hac cauſa.*

cauſa. Evangelicorum conſilium, à Svecis comprobatum.

67. *Palatinorum repugnantia; irrita, Cauſâ ad Bavari votum deciſâ.*

68. *Armiſtitium Gallo-Sveco-Bavaricum.*

69. *Legatio contra eam rem à Svecis Lutetiam amandata.*

70. *Fruſtra. Induciæ perfectæ. Improbatæ Cæſari.*

71. *Hujus ad Bavarum litteræ.*

72. *Bavari reſponſum.*

73. *Rixa Auſtriacorum cum Bavaricis.*

74. *Werthii Bavaricæ militiæ Ducis ad Cæſarem defectio. Suſpicio inde Svecorum in Bavarum; Et ad eum Wrangelii literæ, atqve Legatio. Bavari reſponſum.*

75. *Et literæ ad Cæſarem.*

76. *Hujus reſponſum.*

77. *Induciæ à Bavaro Svecis renunciatæ.*

78. *Reginæ ad illum roſponſum.*

79. *Et litteræ ad Gallum. Reginam matrem, & Cardinalem Mazarinum.*

80. *Joannis Erneſti, Legati Bavarici ad Legatos Svecicos Reſponſum.*

81. *Evangelicorum inde metus; Erneſti Bavarici Legati conteſtatione mitigatus.*

82. *Satisfactio Militiæ Svecicæ, ab Erskenio flagitata; atqve inde tam Evangelicorum qvàm Pontificiorum conſternatio.*

83. *Literæ Cæſaris ad Ordines Imperii.*

84. Con-

84. *Continuatio Tractationis Gravaminum. Cæſar bellum malle ſuſpectus.*
85. 86. *Increpitur à Bavaro.*
87. *Cæſareorum profeſſum tardandæ in Hiſpanorum gratiam pacis ſtudium.*
88. *Tractatio Osnabrugæ à Volmaro reaſſumpta. Bavaricorum pro Pace, & contra Pontificios auſteriores vehementia.*
89. *Nuncii Apoſtolici Proteſtatio ad Proceres Pontificios.*
90. *Pontificis neglectus.*
91. *Hiſpanorum conatus in impediunda pace; ſuſtentatorum à Cæſareis, ingenti Pontificiorum pacificorum indignatione.*
92. *Saxonis conſilia armorum reſumendorum; contra Brandenburgii.*
93. *Evangelicorum inſtantia apud Cæſareos ob maturandam pacem.*
94. *Cæſarei conventis cum Trautmansdorffio ſtari poſſe negant. Præcipua Puncta Catholicis improbata.*
95. *Catholicorum Declaratio ad Cæſareorum poſterius Projectum Inſtrum. Pacis; in puncto Satisfactionis Svecicæ.*
96. *Evangelicorum è contra inſtantia.*
97. *Cæſareorum queſtus ob nova Svecorum poſtulata, ratione Satisfactionis. Svecorum excuſatio.*
98. 99. *Saxonici Electoris de his Tractatibus ſententia.*

1647.

I.

26.30. *Dec.*

INterim Sveci, nova ex Aula mandata accepere, Pomeraniam vellet, nollet, Brandenburgius, non omittere, & Volmarus nec multis poſt diebus Trautmansdorffius ſanitati reſtitutus, Osnabrugam, rem iſthic confecturi, abiërant; Obſtinatis adhuc Brandenburgicis, qvi vetera, nova, & Gallorum præſertim atq; Batavorum patrocinium commemorantes, ab Evangelicis ut Svecorum auſteritatem oratu atq; auctoritate frangerent crebris precibus poſtulabant. Et his qvoq; diverſæ ſollicitudinum formæ oriebantur, illinc commoda ex Svecorum atq; Brandeburgii amicitia in rem Proteſtantiũ proventura, bellorum contra inter infenſos metum, & proximorum pericula, atq; horum ex damno Catholicorum utilitatem; hinc delegatum Cæſareis negotium hoc cum Svecis tractandi munus, ſolo Evangelicorum placito non revocandum, Trautmansdorffii diſceſſum, & tardiores inde pacis progreſſus, atqve Svecicæ maximè Aulæ rumores cogitantium, ingratitudinem Proteſtantium incuſantis; tanqvam ſuis malis ſubveniri optantes, nullam votorum Svecicorum curam oſtenderent; iſtorum contra utilitati ſuffragantes, qvi Regni incrementis obnitantur. Timebant qvoq;, ne deſideriis ſuis, qvorum gaudium jam animis præſumſerant, abeun-

Evangelicorum Interceſſio à Brandeburgicis deſiderata.

Iſtorũ eam in rem dubia.

abeunte Trautmansdorffio difficilius potiren- 1647.
tur, atq; miles, elapſo, (is tum agebatur,) Januario menſe, perficiundæ tractationi præfixo, hiberna omiſſurus inſtantis pacis ira excidio daret, qvæ anteacti temporis calamitate nondũ perierant. Obverſabatur præterea Gallorum oratio, bellum, niſi Procerum ſumptibus ſe continuaturos negantium, atqve inde ſollicitudo, ne culpa protractæ pacis à Catholis Proteſtantibus impactâ offenſi, emortuas fere Ligiſtarum factiones novis opibus repararent, tractisq; in partes Svecis, & compoſito jam inter Hiſpanos Batavosq; bello, cunctorum exercitus Evangelicorum capiti terrisq; immitterent; caro nimium conſervatæ Brandeburgio Pomeraniæ pretio. Et qvo excuſatius ſub exemplo repulſa acciperetur, ne Electorale qvidem Collegium Brandeburgiorum precibus dediſſe ajebant, ut Svecos per Delectos, Pomeraniam deprecaturos adirent. Sic inter ambigua hærentibus placuit tandem, ita Brandenburgiorum vota apud Cæſareos Svecosqve promovere, ut rogantium magis, an deprecationem, aut deliberandi ſaltem per octo dies ſpatium admittere vellent, qvam commendantium ſpeciem ferrent.

Certo modo tandẽ annuẽtium.

II. Reſpondit Trautmansdorffius, annum jam præteriiſſe, ex qvo Brandenburgius moras

3. Jan. Ad eã Inter.

1647. ras ex moris trahendo & cum conſenſum rogaretur, acerba & ignominioſa reſpondendo, pacis celeritatem tardaverit; Ita immoto iſti, Pomerania non abſtinere, Svecis, eam non reddere, Cæſari, bello exolvi, & Proceribus Imperii, averruncatis tandem armorum moleſtiis pacis dulcedine recreari, neceſſum eſſe, viam ingredi, qva negotio exitum inveniant.

ceſſionem' reſpõſum Cæſareorũ.

5. ejusdem. Svecorum.

III. Neqve molliora Sveci repoſuere, non unius anni, qvin ne duorum modo luſtrorum tractatum huic rei impenſum referentes; Guſtavum ab Electoris patre jam Anno M.DC. XXIV. accitum; poſtea Salvio, percipiendis penitus Septemviri conſiliis miſſo, Albis, Amiſiæ, Rheniqve fluvios à Svecis, Danis, Britannis, Batavisqve occupandi, armaqve Cæſari inferendi rationem propoſitam, & à Gœzio Cancellario oblata Pomerania tamdiu repetitam, donec bellum Guſtavo perſvaſerint, qvod mox non deſeruerint modo, ſed & meditata in Livoniam expeditione, aliisqve inflictis Sveciæ injuriis, contumeliisqve non niſi erga hoſtes exerceri ſolitis, qvo animo in Svecos ſint, claris ſatis argumentis oſtenderint. Non de octo dierum, ſed, ut ex Brandeburgiis compertum habeant, tot hebdomadum ſpatio, imo donec decreta à Batavis in Sveciam Legatio reverteretur, agi, cui deferri, an Evangelici paci ſalubre exiſtimarent, ſententiam illorum, & ut rationes adjicerent, petebant.

Anno 1625.

IV.

Digitized by Google

IV. Rediit tum Cliviâ Witgenſteinius, non- 1647.
dum, qvibus Svecis placeret, portans. Et 7. Jan.
laborantibus Cæſareis, Memmio, hanc ob cauſam Osnabrugam profecto, atqve Batavorum Legatis, ut amica transactione litem ſopirent, plurima ex evictione Pomeraniæ causâ ab Imperio præſtanda incommoda obverſabantur, inprimis perpetui militis Svecis, Cæſari, Bavaroqve, (ſolis Auſtriacis armorum regimen non permiſſuro,) alendi neceſſitatem expendentibus, qvanqvam Sveci eam potius moleſtiam ſe ſubituros affirmabant, qvam ut flagitatæ à Brandenburgio immenſæ compenſationis impendio Imperii Proceres onerarent.

V. Prodiit tandem ſuprema Svecorum Pro- Nova
poſitio, qva vetera poſtulata augentes expli- Eorum
cantesqve Pomeraniam citeriorem, Rugiam, Propoſitio.
Jura in Epiſcopatum Caminenſem ad Duces 15. 25.
iſtius Provinciæ olim pertinentia, Griffenha- ejusd.
gen, Bahn, & Wildenbrug, tum Garziam, Stettinum, Wollinam, Damm, totum orientale Oderæ littus à Griffenhagen usqve ad Mare Balthicum porrectum; donationes in regios miniſtros in ulteriori Pomerania collatas, non revocari; atqve in illam, ut & reliqvam Epiſcopatus Caminenſis partem ſpem ſucceſſionis, & donec caſus eveniat, Pieriz, Collbar, Golnau & decies c.cIↃ. imperialium; Titulum deniqve atqve Inſignia integræ Pomeraniæ, & priorem

 in

1647. in Imperii Comitiis locum depoſcebant, dato tridui tempore, intra qvod ſententiam ſuam Brandenburgii aperirent.

Brandeburgiorũ ad eam Declaratio. 16.26. Jan.

VI. Verùm eo nondum elapſo, & proximo poſt die reſponſum à Brandenburgiis, fœderis Batavici fiducia exutis; Nihil Svecis ex Caminenſi Epiſcopatu, multoqve minus utramqve Oderæ ripam concedi, neqve donationes ratas haberi poſſe, qvæ ſi reditibus, Principum viduis deputatis connumerentur, nihil ex ulteriori Pomerania Electori remanſurum, (Svecis tamen omnes in tempus, neqve ultra decem annos factas, & pleraſqve dimidiam temporis partem jam egreſſas, regerentibus); ſpem ſucceſſionis Franconicas Brandenburgiorum familias, Culmbacenam nempe & Anſpacenam præverti non debere; neqve interea alia Svecis adſignanda; ſuffragium in Comitiis commune forè; Cetera concedebant ipſi in ceſſæ Pomeraniæ pretium, ea qvæ ſæpius attulimus, aliaqve pauca, inter ea, Bogislao poſtremo Pomeraniæ Duci funus Svecorum impenſis fieri, & beſſem æris alieni, qvo hæreditas ejus onerata, ab iisdem perſolvi, poſcentes.

Inter utrosqve tandẽ con-

Tantoqve calore fervebat negotium, ut in medias usqve noctes tractantium labor produceretur; tandemqve, cum ſpes ferme transactionis perierat,

ſierat, ſubito verſa in melius tractatuum facie, ita inter Svecos Brandeburgiosqve conventum eſt, ut tota citerior Pomerania cum Rugia inſula, tum ex ulteriori Garz, Stettinum, Dam, Golnau, & inſula Wollin, cum interlabenti Odera & Mari, das friſche Haff vocato, tribusqve ejus oſtiis Peine, Schvviene, & Dieffenau, & præter ea, Jura citerioris Ducatus in Camini Epiſcopatum Svecis manerent, Tituli atqve inſignium Pomeraniæ communio, & penes Svecos ſpes ſuccedendi in ulteriorem, utriqve in Imperii Senatu ſententiæ, alterna vice, at in circularibus conventibus ſemper à Sveciæ Regibus digniori loco dicendæ facultas eſſet, reddendis Septemviro locis, in ditionibus ipſius Svecorum milite detentis. Additum, conditionibus his nullam vim fore, niſi abſoluto pacis negotio; eæqve apud Memmium, præcipuum conventionis auctorem, usqve ad perpetrandæ pacis exitum depoſitæ, ne placita mutare poſſent partes, qvas modo nova prioribus poſtulatis addidiſſe, modo revocaſſe conceſſa, hactenus obſervatum. Nec inutilem cautionem fuiſſe poſtea compertum, cum Sveci tam exiguam ex Oderæ ripa in poſteriori Pomerania partem accepiſſe ab Aula increpiti, nova pacta moliebantur. Et qvibus con- 1647. Conventum. 28 Jan. 7. Febr.

1647. conditionibus Svecis etiam in ceteris ſatisfactum, ac qvæ Septemvir redhoſtimenti (ſcdi Holſatonegati) loco acceperit, Pacis (c) Tabulæ docent.

Recōpenſatio Brūſvicenſis.

VII. Ita ſedato cum Brandenburgiis jurgio, ne qva pars lite vacaret, Brunſvicenſes, ſociato ſibi Magdeburgio ſucceſſere. Ii exhibito

13 Febr.

Cæſareis ſcripto, Magdeburgii & Halberſtadii regiones divino cultui à Carolo M. dedicatas, neqve ſine iſtorum, qvorum interſit, conſenſu alio transferendas; nova & Proteſtantibus inſolita religione adſerentes; ac Ducem Fridericum Raceburgio, Georgium Gvilielmum Bremenſi, Erneſtum Auguſtum Magdeburgio ſucceſſores (*Coadjutores*) omnes ex Brunſvicenſium Gente deſtinatos, atqve Joannem Fridericum ejusdem familiæ Principem Halberſtadii in ſacrum Collegium (*Canonicos* vocamus, & i-

27 Dec. 1646.

pſos qvoqve, ne mancipiorum in modum ac velut in commercio poſiti aliorum patrimonio accederent, deprecatos,) recenſentes, ſucceſſionisqve in iſtis Epiſcopatibus Jura ſibi arrogantes, ſi omnino in alios eos cedi contingeret, Hildeshemii, Mindæ atqve Oſnabrugæ Principatus certas in conditiones, ſatis pro imperio, & ni darentur minitantes poſcebant, non minori ferè Svecorum, qvam Cæſareanorum indignatione, impudentia nulliqve rationi innixa poſtu-

(c) *Art. X, XI. Inſtr. Pac. Svec.*

poſtulata arguentium, qvanqvam Oxenſtiernio 1647.
ſemper iniqvioribus prono, poſtea patrono utentes tanta pervicacia agerent, ut priusqvam cupita adipiſcerentur, Evangelicorum conſultationibus intereſſe abnuerent, imo ne inſtituerentur, intercederent, acerrimi antea rei Proteſtantium defenſores aperto ferè diſſidio communi emolumento incommodantes; inſigni humani ingenii exemplo, publicam rem nunqvam ſincerius curantis, qvam cum nullis propriis cauſis ſtimulatum impeditumve communi tantum utilitati intendit, corrumpendum, mox, ubi privatæ rationes acceſſerint; qvæ ſemper offecere, officientqve publicis conſiliis. Et tulere tandem immodeſtiæ fructum; Osnabrugenſem Epiſcopatum alternis cum Pontificiis vicibus poſſidendum, remiſſionem cccc. cIↃ. thalerorum, à Dano, cui eos Fridericus Ulricus, Brunſvicenſium Dux debuerat, pactis Lubecenſibus Cæſari ceſſorum, & ab hoc Tillio noto militiæ Duci donatorum, Prælaturam (*d*) Walkenriedæ, ac Auguſti filiis Antonio Ulrico, & Ferdinando Alberto, cuivis *Præbendam* ex Argentino Epiſcopatu; qvanqvam plerorumqve, etiam Evangelicorum imprecationibus & tardatæ pacis opprobriis onerata adepti.

VIII. Aliam cum Bavaris, Palatinis, Saxonibus, atqve Brandeburgicis controverſiam Sveci cœptavere. Bremenſis qvippe ditionis nomine Controverſia de Brem.

 mine

(d) J. P. art. 13.

1647. ſi Seſſione.

mine in Principum Senatu proxime ante Brunſvicenſes ſedere juſſi, renuerunt, primam ſedem poſcentes; à Brunſvicenſibus, ut putabatur, inſtigati, qvi captandæ Svecorum benevolentiæ, &ut ceteri qvoq; poſtponerentur, id conſilium Svecis ſuggeſſerant; Electoralium domuum Principibus acerrime renitentibus.

Bavari invectiva in Svecos ob arrogatam primã ſedem. 7. *Jan.*

Atqve inter hos Bojoari Legatus, habito in eam rem Monaſterii Senatu, Svecorum ambitionem, adverſam antiqvo mori, adverſam noviſſimis pactis, acerbo ſermone & oblato inſuper (*d*) libello perſtringebat, Electoralium familiarum Principes anteire cupientium, facili conjectura, qvantum coalita olim vetuſtate audacia ſibi ſumpturi ſint, qvando novi adhuc, nec dum Senatum ingreſſi tantam arrogantiam uſurpent. Affixum id, immotumqve Bavariæ Electori, loco jam tot ſeculis inſeſſo non decedere.

& agitatam ſui excluſionem à Principum Curia.

Qvanqvam minor ea injuria videri qveat, cum iſta comparata, qva nuperi illi, neqve dum tabulis Imperii inſcripti Cives Principum Concilio Bavariæ Duces movere, (nam id qvoqve Sveci agitaverant,) ſuſtineant, qvinqve olim, prius qvam ſoli Primogenito terrarum regimen adſignaretur ſuffragiorum Jure gaviſos, qviqve defuncto Georgio Duce

Anno 1503.

(d) *Scriptum Legati exhibet Lundorp. Tom. VI. Lib. III. c. 161.*

Duce ſententiæ ejus proſapiæ loco dicendæ facultatem, qvamvis hactenus non exercitam, pro derelicta tamen nondum habuerint. Licet parcius Svecis, qvam iſtis ſuccenſeri deceat, qvi (Brunſvicenſes Legatos innuens,) immodeſtiæ hujus auctores illis extiterint, qvibus, ſive qvod non credat, Dominorum mandato, ſive ſuis odiis ſtimulati id auſi fuerint, validè ſat compeſcendis neq; ratio neq; remedia defutura ſint. Ita ſede commoda inter *ſeculares* qvos vocant Principes non reperta, ad ſacros Proceres, qvanqvam profanato in Ducatum Bremenſi Archiepiſcopatu Sveci revertebantur, antiqvum Archiepiſcoporum locum ambientes, adeò repugnantibus Pontificiis, ut Senatu abituros, qvotiens Sveci ipſorum ſubſelliis conſiderent, imo pacem potius qvam id admitterent, rumpi paſſuros aſſeverarent. Cum tamen danda ſedendi copia eſſet, qvibus Senatus Jus concedebatur, eam expediundæ difficultati rationem Cæſarei proponebant, ut primi ex qvaqve familia, Bojoarus nimirum, tùm ex Palatina Lauterenſis, ex Saxonica Altenburgius, ex Brandenburgiis Culmbacenus ante Svecos, ceteri poſt eos ſententiam dicerent; at cum neqve hoc conſilium, ob Saxonum præſertim de digniori loco inter ſe controverſiã placeret, neq; qvod qvidam ſvadebant, Sveci novo Evangelicis Præſulibus conceſſo loco ſedere vellent, ita tan-

1647.

Media varia liti huic componendæ allata.

1647. tandem, qvanqvam non ex omnium placito, lis pacata, ut ſecularium Principum ſcamno inter Neoburgium & Bipontinum Palatinos ſedem capturi, qvinto, ut qvondam, loco ſententiam rogarentur.

Qvomodo ſopita.

Satisf. Gallica Memmii cũ Trautman. congreſſ. 29. Jul. & oblatæ conditiones.

IX. Dum ita Sveci commoda honoresqve ſuos promovent, Galli qvoqve illis non ſegniores, res ſuas curavere. Ex his Memmius Comes cum Trautmansdorffio congreſſus, Amneſtiam ad Annum M. DC. XXIV. refigendam; Catholicorum ultimis conditionibus (die 12. Jul.) Proteſtantibus oblatis inhærendum; Philipsburgum & tres ad Briſacum pertinentes pagos Chriſtianiſſimo Regi relinqvendos; Tirolenſibus Principibus in diminuti patrimonii redhoſtimentum tres librarum myriades, Cæſari durante Venetorum cum Turcis bello CL. CIƆ. imperialium, & bellum cum his habituro XCIƆ. virorum ſtipendia à Gallis perſolvenda, Brandeburgio Electori Pomerania abſceſſuro damnum ſine Cæſaris onere ſarciendum, & ſi Gallorum ope Luſitaniam Cataloniamqve Hiſpani reciperent, Cameracum aut Burgundiam ſtipulabatur promittebatqve; exigua Proteſtantium lætitia, frigus Gallorum, & Memmii, Galerum purpureum adeoqve Pontificis gratiam ambientis, averſa ab Evangelicorum partibus ſtudia ſecretis ſermonibus diſſerentium. Illud, qvanqvam ſi in ſe ſpectes,

vanum,

vanum, nimium tamen & Germaniæ dignitati 1647.
adverſum videbatur, qvod Pacis tabulas Gallico ſermone conſcribi contenderet, non ſatis accurata noſtri notitia, apud qvos inania valent, vis imperii transmittitur.

X. Aliam qvoqve difficultatem Wirtembergici injecere, qvi (e) exhibito Proteſtantibus libello, in Auſtriacorum iniqvitatem, Achalmiæ Comitatum & Blaubeyræ ac Hohenſtauffæ Dynaſtias ſibi vindicantium atqve in facilitatem Gallorum invecti, jam ultra duo ſecula ea Ducibus poſſeſſa, hosqve poſt victoriam demùm ad Nordlingam illis exutos adeoqve ex Amneſtiæ virtute reſtituendos obtendebant. Hohentvvielam etiam, neqve Auſtriacæ Domui, neqve Landgraviatui Nellenburgio obnoxiam, ſine extremo Wirtembergiorum damno, Jurium Procerum imminutione, ipſiusqve Imperii periculo deſtrui non poſſe; peſſimi qvoqve exempli fore, & cum Reip. dedecore conjunctum, ſi in exterorum (Helvetios deſignabant) obſeqvium ſua munimenta dirui Wirtembergius juberetur.

Wirtēbergiorum qveſt9. 26. *Jul.*

XI. Non diſparibus qveſtibus Lindaviæ Legatus, cui præſidium inducendi facultatem Auſtriaci ſibi petierant, Curiam Evangelicorum aggreſſus, capite velut minui antiqviſſimæ libertatis Civitatem oſtendebat, ſi præſidium, Dominationis ſcilicet Auſtriacæ inſtrumentum firma-

Lindavienſium. 27. *Jul.*

(e) *Lunaorp. Tom. VI. Lib. III. c. 53.*

1647. firmamentumq;,admittere cogeretur;non ignotis præſertim conſiliis, qvibus non civili minus qvam ſacræ libertati Lindavienſium inſidias Archidux tetenderit. Munimentum Auſtriacis terris Briſaco Gallis permiſſa nudatis parandum fruſtra prætendi, cum poſt ſylvaticas urbes Villinga & Conſtantia, bellorum horum obſidiones impetusqve impune expertæ, tum Cella qvoqve, omnes Auſtriacis ſubjectæ, deniqve Meinaviæ arx ultra Conſtantiam ſita, totusqve lacus Bodamicus Auſtriacorum ſecuritati inſerviant; eo contra Lindaviæ ſitu, ut iſtis omnibus poſterior nihil Gallo hoſtile qvid moliturо incommodare qveat. Qvanqvam & ſi ratione aliqva iſtorum obtentus niteretur, non ſtatim liberæ urbi, & cui ſuo ſe præſidio tuendi jus ſit, alienum militem obtrudi fas fore. Carolum V. tercentum milites, qvos Urbi ut reciperet, perſvaſerit, qvanqvam propriis ſumtibus aleret, ſolius tamen Civitatis ſacramento adigi permiſiſſe. Invalidius argumentum eſſe, qvod jacturam cedendarum Gallis Provinciarum ſarciri debere Auſtriaci dicant. Neqve enim Lindaviam Auſtriacis præſtituram, qvod ab omnibus Imperii Civibus flagitare oporteat. Singulari etiam Privilegio Lindaviæ à Rudolpho I. ne in aliorum ditionem darentur, cautum ajebant, qvanqvam Imperii legibus ſatis munitæ, cum ne volentibus qvidem Urbi-

Anno 1552.

Urbibus aliisve libertatem exuere liceat, niſi novam ſervitutem ceterorum Imperii Civium conſenſus confirmet. 1647.

XII. Neqve tardis hæc Evangelicorum auribus adrepebant, qvi habito Senatu, conſiliis, autoritate, precibus injurias has amovendas ſtatuebant, ſua qvoq; pericula reſpicientes, ſi exempla impūe in iſtos uſurpata in alios derivarentur. Wirtenbergiæ Ducatu, Sveviæ Regionis principe, pro lubitu ſc. Auſtriacos dominari, vectigalia etiam proprio auſu inſtituentes, invalido privilegiorum Juriumq; auxilio, qvorum rationem potentiores non habeant. Lindaviæ, Jeſuitis & ademptis Imperii pignoribus ſatis afflictæ calamitatem non multiplicandam, noxio alioqvin libertati Germanicæ exemplo, ni cohibeatur, Ratisbonam, & injuria cum tempore procedente, in Principes tandem tranſituro. Multa eſſe ejusmodi, ut etiamſi in ipſo, de qvo agitur, negligenda foret, tamen exemplo pertimeſcenda videatur. Cavendum igitur, ne periculoſam imitationem exempli etiam aliis ipſi in poſterum proderent, permitterentve. Pace Pragenſi ſtatutum eſſe, ut omnia præſidia alienæ ditionis locis educerentur, cui primus Cæſar parêre debuerat, ſpecimine ſuo aliorū obſeqvium provocaturꝰ. Conſtantiam artibus his priſtina libertate excidiſſe. Neq; ſecuritatem, ſed dominationem Auſtriacos intendere, Sveviæ invadendæ opportunitatem ſpectantes, dato jam

Pronis Evangelicorum auribꝰ accepti.

1. Aug. Protoc. Evang.

à

1647. à Fürſtenbergio Comite exemplo, qvi ex urbe
Anno hac Regionem illam irrumpens, aliqvot mili-
1631. tum millibus impleverit. Commodiores Au-
ſtriis, ſi ſolam munimenti firmitatem ſpecta-
rent, Uberlingam atqve Buchorniam, at illis,
religionis qvippe Pontificiæ, libertati ſuæ reli-
ctis, Lindaviam ſuæ tutelæ deſtinare, nempe
non Papiſmi minus qvam Auſtriorum dominio
ſubjugandam.

Sub fin. Aug. Trans-actionis de Satisfa-ctione Gallica capita. *7. Sept.*

XIII. Magno interim ardore fervebat nego-
tium, aliqvot dierum labore colloqviisqve cum
Pontificio, Venetoqve à Cæſareis modo, mo-
do à Gallis agitatum, donec partibus conve-
niſſe publico rumore vulgaretur, ingenti Sve-
corum impatientia, clandeſtinos iſtos tracta-
tus fœderis formulæ contrarios, ſcriptis ad
Gallos acribus literis exprobrantium. Legibus
iſtis, religioſiſſimo eqvidem ſilentio aliqvan-
diu tectis, Tullenſis, Metenſis, atqve Virodu-
nenſis Epiſcopatus, tum Imperii in Moyenvi-
cum & Pignerolum Jura, & præterea Alſatia,
qvatenus Auſtriacis hactenus paruerat, adeoq;
Imperii in ea Civibus libertati priſcæ ſervatis,
Suntgovia, Imperialium Civitatum in Alſatia
ſitarum Præfectura, Briſacum cum adnexis op-
pidis, Philipsburgi præſidii Jus, & liber per
Imperii terras tranſitus Gallis conceſſa; ad red-
dendas Auſtriacis qvatuor urbes ſylvaticas,
Comitatum Hanenſteinenſem, Sylvam nigram,
Bris-

Briſgoviam, Ortenaviamqve, cum Imperii, 1647.
qvatenus Præfecturæ iſti obnoxiæ, Urbibus, Offenburg, Gengenbach, & Cella ad Amorsbach, revocatis transactionibus, donationibus, aliisqve per Bernhardum Saxonem alioſqve actis factisve, tres inſuper librarum Turonenſium myriadas Ferdinando Carolo in compenſationem ademptæ terræ, & beſſem æris alieni à Camera Enſisheimiana contracti exolvendam adſtrictis. Adjecta utrinqve cautio, ut pro infectis irritisqve cuncta hæc haberentur, ni cum ceteris etiam partibus Pax coaleſceret. Atq; eam inter Hiſpanos etiam Galloſqve, ſine qva Germaniæ qvies dari non poſſit, perfici, & Carolo Lotharingo ablata reſtitui, Cæſarei urſerant, Gallis Lotharingi cauſam à tractatione hac alienam, cum Hiſpanis verò æqvis conditionibus tranſigendi animum ſibi eſſe, aliorum tamen arbitrio judicioqve ſe delaturos ajentibus, an Germaniæ pacis beneficium ideo denegandum, ſi iſti Gallis olim erepta reddere detrectantes, noviſſimo bello amiſſa repetere pergant.

Cauſa Palatina. Legatio Svecica Lutetiam ideo miſſa.

XIV. Non æqvis paſſibus Palatini negotium procedebat, La Gardio Comite Lutetiam miſſo, qvi Palatinæ Domus rationem haberi poſtulans, Imperii Procerumqve ejus ſecuritatem, nunqvam, ſi illa negligatur, ſinceram, Gentis merita, fœderis Heilbrunnenſis conſtantiam,

1647. &ex adverſo arrogantiam Bojoari memorabat, *animo ſatis elato teſtati*, (*f*) *omnia ſe potius amittere paratum, qvam acqviſita dignitate ceſſurum, confiſi in hoc Chriſtianiſſimi Regis pietate, Auſtriacorum Principum viciniæ, Regionum ſuarum firmitati, & in ſe propitiæ & indulgenti fortunæ. Acceſſiſſe prudentiam & in rebus agendis dexteritatem, qva Galliæ Legatis perſvaſerit, ſua auctoritate Aulam Cæſaream inductum iri, ut fœderatis Regnis plane ſatisfieret. Tandem Germaniæ ordinibus ſpem feciſſe, Pacem certo conciliatum iri, ſi Electorale decus cum ſuperiori Palatinatu ſibi relinqveretur. Docuiſſe eventum, qvo candore egerit, cum arctæ Regum res intentionem proderent, animiqve ſecreta renudarent. In Tractatu ſuper Electorali dignitate media qvædam propoſita eſſe, nimirum ut Electoribus ſeptem octavus adderetur, & Bavariæ Dux in Collegio primum, Palatinus ultimum locum obtineret; reluctatam eſſe Domum Palatinam pro viribus, ſcriptisqve oſtendiſſe, ſe vi & injuria gradu illo dejectum. Prudentes arbitratos, alia expectari debere momenta & occaſiones, cum iniqviſſimum ſit, ante viginti demum annos durante bello adſcitum Electorem ſupremo inter ſeculares loco potiri,* vetuſtiſ-

Legati Propoſitio.

(f) *Lundorp. Tom. VI. Lib. III. c. 49.*

vetuſtiſſimo poſſeſſore cum indignitate remoto. Bavaricam Domum ſatis lucratam, quod ſublimi Electorum Collegio adſcripta ſit Æqvitati conſentaneum, ut Maximiliano provectæ ætatis Principi ad dies vitæ prærogativa maneret, poſt obitum liberi ejus non modo in Electoratu novi, ſed qvoqve minorennes & in puerili ætate conſtituti ordine poſtremi eſſent. Si Rex Chriſtianiſſimus Catholicæ Religionis incrementa reſpiciat, majorem numerum & vota in Collegio eſſe; ſi ad alias cauſas, propriiqve ſtatus rationes, ne hoc pacto eidem qvidqvam decedere. In omnibus Pacificationibus Galliæ & Hiſpaniæ Regum Palatinam Domum ab illis, Bavaricam ab his comprehenſam, utpote ſibi fidam & addictam. Officia qvæ olim Regno Galliæ à Palatina Domo præſtita, non tantum ex ſitu & commoditate locorum, ſed Electoralis dignitatis prærogativa & ſplendore profecta eſſe, qvo ſublato tam efficaces operæ vix ſperari qveant. Ne pateretur igitur Chriſtianiſſimus Rex, ut afflicti Principes hoc articulo rerum, tam utili & neceſſaria opera deſtituantur, cum in primis occaſio permittat, & incommoda belli adverſariis mitiora conſilia ſuggerere poſſint. 1647.

XV. At non ideò Galli mutabantur, conſtanti in Bavarum affectu, & imminutis Auſtriacis columen Catholicæ factioni deſtinantes. Fruſtra.

1647. Palatinorum in re differenda conſilia.

Palatini interim meliora ſemper ominantes, belliqve fortunam ſpeculati, Evangelicos, ne feſtinando rem perderent, & ut ab armis Danubio imminentibus pingviores conditiones opperirentur, admonebant, decreto qvoqve in viginti annos ab Angliæ Senatu auxilio animoſiores, qvanqvam regno iſto nondum pacatò minorem fiduciam, & ſi ceteræ lites ponerentur, paci Germaniæ ſe non interceſſuros innuerent. Neqve omnino vanam illorum ſpem ex armorum Svecicorum ſucceſſu hauſtam Bavarorum metùs oſtendit, qvi bello oppreſſi, qvovis & vel ſuperioris etiam Palatinatus pretio, pacem emercaturi videbantur, modo dignitatem Electoralem cum Archidapiferatu & Vicariatu Imperii conſervarent. At mox à ſpe ad metum rediere Palatini, Gallis Bojoarum

Exigua à Gallis ſpes.

ſuſtentantibus, ex qvibus Memmiuś, ne ultra inferiorem Palatinatum, octavumqve inter Electores locum qvid expectarent, illos adverterat; & qvamvis ex ſuperiori forſan Provincia pars qvædam redderetur, eam minoribus Caroli Ludovici fratribus obventuram; qvo Eduardum deſignari pleriqve credebant, in uxoris gratiam Romana ſacra amplexum. Non

Neoburgi induſtria in aſſerenda Com-

eo minus Neoburgius, acerrimus gentilis decoris defenſor, neqve tam Carolum reſtitui qvam auferendam Maximiliano dignitatem in ſe transferri (g) optans, omni ope, ut hunc pro-

(g) *Vid. Caraff. p. 174.*

proturbaret, annitebatur, crebrò interrogans, 1647.
an ſolius Imperatoris cum Septemvirorum munis
Collegio de fortunis atqve honoribus Princi- Domꝰ
pum notio? & , an culpam Electoris Principis- digni-
ve Agnatum luere fas ſit, nulla criminis ſocieta- tate.
te contactum? negantibus priorem qvæſtionem non Evangelicis modo, ſed & Catholicis ex ordine ſacro Principibus; de altera Comitiorum Decretum opperiundum plerisqve cenſentibus.

XVI. At litium inter Catholicos Evangelicosqve Proceres compoſitionem, cum prioribus non ſucceſſiſſet, aliâ aggrediundam via Legati cenſentes, colloqvia inſtituere, qvibus, excluſis Catholicis, præter Cæſareos, Trautmansdorffium nempe, Lambergium, Volmarum & Cranium, Salviumqve Svecum, ex Proteſtantibus Thumshirnius Altenburgius, Langerbeckius & Lampadius Luneburgii, Geiſeliꝰ Wetteravius, & Kreſſius Norimbergenſis intereſſent; Coiere aliqvoties in Trautmansdorffii ædibus, at minori fructu & multum infra ſpem ſubſiſtente, qvam de conventionibus iſtis pleriqve conceperant. Præcipuam altercationibus materiem præbebat Reſtitutionis Terminus, qvem qvanqvam ad Annum M.DC. XXIV. produxerant Evangelici, ut tamen & iis ſubveniretur, qvos prior iſto tempore ætas afflixerat, inſtabant, Trautmansdorffio, id ad

Gravamina. Colloqvia inter Cæſareos, Svecos & Evangelicos inſtituta.

I. Conſeſſ. 20. Jan.

Difficultas ob terminum Reſtitutionis.

1647. excidium Pontificiorum ſpectare, vociferante, cum Salvius, ne in ipſum qvidem anni iſtius terminum Svecos conſenſiſſe, obloqveretur. Mindanum contra atqve Osnabrugenſem Epiſcopatus Cæſarei repetebant, à Chriſtiano & Philippo Sigismundo, Brunſvicenſis domûs Principibus, fallaci, ut dicebant, mutandæ religionis promiſſione invaſos, qvod à Luneburgiis ipſa promiſſi formula, qvanqvam minus valide, nec integro Chriſtiani honore refutatum, tanqvam diligentiam tantum ſpoponderit, ut non ſacræ minus qvam civili Poteſtati ſe approbaret; inſiſtentibus contra, Oſnabrugenſi præſertim Epiſcopatui, Cæſareis, Gallos in Franciſcum Gvilielmum proclives oſtentantibus, negante ex adverſo Salvio, illos in Tyranni gratiam fœderis leges negle&uros, qvibus qvemqve ad Anni M. DC. XVIII. formam, nullo religionis diſcrimine, ſuis reſtitui, conſtitutum ſit. Parem fere difficultatem locus Evangelicis Præſulibus in Imperii Comitiis dandus; divini cultus Aqvisgrani, Dinkelſpiclæ, Biberaci, & inprimis Auguſtæ Vindelicorum Evangelicis concedenda libertas & partienda iſtis urbibus inter Evangelicos Pontificiosqve Reip. atqve Magiſtratuum munia ſuppeditabant. At omnes iſtas de *Autonomia* ut vocant Catholicorum ſubditis, iis maxime, qvi Auſtriacorum ditiones incolebant, aut

[Margin notes: nis, eosqve, qvi ante iſtũ terminum læſi. — Ob Epiſcopatum Mindanum, & Osnabrugenſem. — Cõſeſſ. H. 30. Jan. — Ob locum Evangelicis Præſulib9 ad ſignandũ, &c. — Cõſeſſ III. 6. F.]

aut ejecti reditum optabant, permittendâ 1647.
contentio ſuperabat, præfracte eam abnuen- ObAvtonomiam.
te Trautmansdorffio, Salvio aut tacente
aut rigorem iſtum leviter deprecante; fervidioribus Evangelicorum Delectis, à qvibus tamen leges regundarum ditionum Cæſarem accepturum Trautmansdorffius Comes pernegabat.

XVII. Multus hinc de Evangelicis ſermo, Judicia de Evangelicis.
pleriſqve duritiem illorum mirantibus, qvod tam protervè aliena inceſſerent, qvibus ſua retinere ſufficere oportuerat. Pacis ſecuritatem atqve concordiæ firmamentum libidini eorum obtendi; at num qvieturos Catholicos, ſi ingruenti neceſſitate domiti ingratas atqve iniqviſſimas conditiones ſuſcipiant, transactionem, ubi caſus detur, reſciſſuri, vi metuqve expreſſam, non majori perfidiæ crimine, qvam Proteſtantes Pragenſem Conventionem velut inſtantis mali timore admiſſam detrectent. Nunqvam fidam pacem fuiſſe, ab invita gementeqve altera partium ſignatam, niſi talem forſan expectent Evangelici, qva cuncta Catholicorum ſibi aſſerentes omnes rerum movendarum vires æmulis eripiant; auferre, rapere, ſpoliare, falſis nominibus ſecuritatem, atqve ubi altera ſui parte Rempublicam mutilaverint, Pacem

1647. cem appellaturi. Soli certe in Religionem affectui tantos animorum motus imputari non debere, rebus illorum geſtis edoceri, qvi Epiſcopatibus, Abbatiis, Monaſteriis, Templis non Pontificiis magis qvam Deo ablatis, patrimonia reditusqve ſuos adauxerint, familiis eorum fœcundis plerunqve ægre ſæpe ſuffecturos, ſi non domeſticam egeſtatem ademta Eccleſiis bona ſarcirent. Non qvidem negari debere, plurimos ex Catholicorum Præſulum ordine officii immemores profanorum in morem ſæpiſſime agere; at qvanto pejores Evangelicos, qvi ne profeſſione qvidem, nedum moribus ſacri, Archi-Epiſcopatus tamen, Epiſcopatusqve irruperint, non Numini ſed ambitioni ſuæ, avaritiæ atqve libidini litantes. Monaſteriorum certè numerum iniri non poſſe, qvorum prædia obventusqve divino cultui à Majoribus dicata ad ſuas opes converterint, multis ad Nobilium fortunam redituris, ſi qvas abolitis Religionis veſtigiis & Præfecturarum ſimilibusqve vocabulis exauguratas terras ſuas fecere, ſpoliato Numini reddere cogerentur. Ita ſcilicet *pietatem* Evangelicis *ad omnia utilem* etiam divitias illorum cumulaſſe, & qvæ ſine ſacrilegio, ſi avita Sacra retinuiſſent, habere non potuerant, poſtqvam illa ejurarint, novæ Religionis obtentu & ſimulatione Numinis decentius profanaſſe. Modeſtius certe Turcarum

Tyran-

Tyrannos agere, qvi qvanqvam legibus cetera ſoluti, cunctorumqve bona ſuo patrimonio complexi, ea tamen rerum ſacrarum veneratione teneantur, ut nullam donationem in eas, etiam ab iſtis collatam, reſcindant, qvi læſæ Majeſtatis damnati non vita minus qvam facultatibus exui meruerint. Nullis ſcilicet limitibus hæreſin ſubſiſtere, in Deum hominesqve pariter audacem. Et qvantæ id arrogantiæ, qvod legum judiciorumqve contemptores Juris transactionisqve viam recuſaverint, finiundæ intra poſſeſſionum inducias de *Reſervato Eccleſiaſtico* liti à Pontificiis propoſitam, ut non cives qvam Chriſtianos meliores agnoſceres, qvi neqve juſtitiæ neqve caritatis tolerantes, ſolis hoſtium viribus pervincere laborent, qvorum interim odiis, per ſuum atqve Imperii dedecus gratificentur. At divino ſcilicet verbo & propagandæ cœleſtium dogmatum veritati intercedere *Reſervatum* illud, perpetuo nimirum exilio puriori doctrinæ regionibus interdicens, Numinis præcipuè honori antiqvorum devotione ſacratis. Verum ſi tanto in religionem ardore Evangelici ferantur, cur in Turcas tam lentis ſtimulis agitari, contra qvos honeſtius ſanctiusqve impetum effunderent, qvàm ad patriæ ſuumqve ſervitium arma ferant. Qvantæ impudentiæ, qvod Reſtitutionis terminum ad certos annos ſtatuentes, Factumq; 1647.

1647. tantum poſſeſſionis, non Poſſeſſorum Jura reſpicienda profeſſi, iis etiam urbibus medelam expoſcant, qvibus ante tempus iſtud moleſtiam inflictam qverantur? Sic pro libidine ſuas ipſos leges figente refigentesqve, cum unam regulam invenire neqveant, ad ſingulorum commoda ita exactam, ut undeqvaqve ſit utilis, varias effingere, prout conducat, accommodandas; Catholicis, qvi priores injuriam non fecerint, ſed acceperint, Epiſcopatibus, Abbatiis Monaſteriisqve depulſi, ex ejus temporis ſtatu judicandis, qvando ob Proteſtantium violentiam peſſimus fuerit. Qvin etiam ea petere, qvibus qvondam potitos fuiſſe, ne ipſi qvidem, non timidi alioqvin rerum ſuarum adſertores dicere audeant. Sic ad injurias libidinesqve ſuas omnia coæqvando, Senatus Jure, qvo Catholici Auguſtæ ſemper præminuerint, imminuto, Evangelicos obtrudi, dimidiam Curiæ partem impleturos, priſtino nimirum mori reſtitui dedignantes, ni novis Pontificiorum manubiis augeantur. Illud vero ridiculum, qvod nobiliſſimam urbem ideo ſibi vindicent Proteſtantes, qvia natales Confeſſioni ipſorum præbuerit. Viennam ſcilicet ipſamve Romam petituri, ſi dogmata eorum ibi recitari contigiſſet. Neqve illud minus abſurdum,

ſurdum, qvod religione ſe vetari dicentes, qvo minus Monaſteria Pontificiis reddant, certo tempore eorum uſurpationem definiant, *Conſcientiam* ex annorum numero metientes. Deniqve ſuperbos nimium eſſe Evangelicos, qvi, *Religionem ſuam pro flagitioſa aut dominii amittendi cauſa haberi* indignantes, Catholicos ubi potuerint, Cœnobiis, Templis, Bonis, terrisqve ejecerint. 1647.

XVIII. Etiam ex Evangelicis plurimi ſociorum rigiditatem accuſantes ſanctiſſimæ Religioni condolebant, in cujus opprobrium verterent, qvæ tuendæ ei ornandæqve, præcipiti æſtu abrepti iſti moliantur. Aliter certè primorum ſeculorum Chriſtianos egiſſe, qvi ad Auctoris ſui præceptum moresqve formati, non ſuis, qvanqvam ſæpe poſſent, non aliorum armis, ſed patientia Gentilium furorem ſuperaverint, cruentâ qvidem, at ſuo, non adverſariorum ſangvine victoria potiti. *Jam ingenti multitudine auctos, & per provincias, urbes, inſulas, caſtella, municipia, ipſaqve caſtra Romanorum diffuſos, adverſus impiiſſimos perſecutores pro ſalute temporali nunqvam pugnaviſſe, ſed, ut æternam obtinerent, iſta minori cura habita, armis abſtinuiſſe. Ligatis, incluſis, cæſis, tortis, uſtis,* Ipſorū Evangelicorum.

1647. *uſtis, laniatis, trucidatis, & multiplicatis non fuiſſe pro ſalute pugnare, niſi ſalutem pro Salvatore contemnere. Miſerari licere noſtræ ætatis laborem & præſentium temporum ſtultis opinionibus congeminiſcere: quibus patrocinari Deo humana credantur, & ad tuendam Chriſti Eccleſiã ambitione ſeculari laboretur. Qvibusnam putent hi, qvi tanta vehementia Pontificiis inſiſtant, ſuffragiis ad prædicandum Evangelium Apoſtolos uſos? qvibus adjutos poteſtatibus Chriſtum eos prædicaſſe, gentesqve ferè omnes ex idolis ad Deum tranſtuliſſe? An ne aliqvam ſibi aſſumſiſſe è palatio dignitatem, hymnum Deo in carcere, inter catenas & poſt flagella cantantes? Nerone nimirum aut Veſpaſiano, aut Decio patrocinantibus, qvorum qvidem in Chriſtianos odiis confeſſio divinæ prædicationis effloruerit. Illos manu atq́; opere ſe alentes, intra cœnacula ſecretaq́; cöeuntes, vicos & caſtella, gentesq; fere omnes terra ac mari contra Senatus conſulta & Regum edicta peragrantes, claves forſan regni cœlorum non habuiſſe; Aut non potius manifeſtam ſe tum Dei virtutem contra odia humana porrexiſſe, cum tanto magis Chriſtus prædicaretur, qvanto magis prædicari inhibebatur. At nunc proh dolor divinam fidem ſuffragiis, terrenis commendari, inopemqve virtutis ſuæ Chriſtum, dum ambitio nomini ejus conciliatur, argui.* Adeo nempe mutatam in deterius temporum iſtorum ſanctitatem, ut qvi qvondam vicis, urbibus,

bus, provinciis, imo ipſo orbe pelli, inter decora ſua numeraverint, religione jam obſtringi ſe putent, non ſi pellentibus non cedant, ſed niſi cedere recuſantes ipſi proturbent. *Terrere jam exiliis, belliqve cladibus, atqve ubi ipſa deſtituatur peregrinorum armis Eccleſiam, crediqve ferè ſibi cogere, qvæ exiliis & ſuppliciis ſit credita; pendere à dignatione communicantium* (honoris enim injuriam qvoqve prætendi) *qvæ perſeqventium ſit conſecrata terrore; fugare ſacerdotes, qvæ fugatis ſit ſacerdotibus propagata.* At non à Luthero, mitioris longè inſtitutionis Doctore eam acerbitatem ſeqvioris iſtos ætatis poſteros didiciſſe, *Religionem gladio, neq; propagandam, neq; defendendam*, non uno (*h*) loco profeſſo. Certe qværentibus ſuperiori ſeculo Proteſtantium Proceribus Schmalcaldico fœdere colligatis, *Liceretne* (*i*) *Imperatori vim Religioni illaturæ reponere?* negaſſe id cum Luthero pleroſqve Theologos, (Juriſconſultos enim diverſa conſuluiſſe, minus mirum, fori uſu cavillationibus effugiisqve etiam adverſus Deum aſſvetos.) Qvid reſponſuros fuiſſe cenſendum probiſſimos homines, non de tuendis ſuis, ſed invadendis aliorum Juribus terrisqve rogatos? Triſte id 1647.

(h) *Epiſt. ad Freder. Elect. Sax. dat. Borna d. Ciner. A.* 1522. *Tom. II. Altenb. p.* 92. & *ad Carol. Sab. ind. dat.* Witteb. 7. *Sept.* 1523. *d. Tom. p.* 362. (i) *Vid Hortleder. de Cauſ. Bell. Germ. Part. II. lib.* 1. & 2.

1647. ſte id & in innoxiæ religionis infamiam repertum, qvod tumultibus bellisqve omnes fere Provincias impleverint, qvi nomen illius usqvam profeſſi ſint. Qvantis enim Hugonottarum motibus Galliam, qvantis Geuſiorum Belgium, qvantis Lutheranorum atqve Reformatorum Germaniam concuſſam, convulſam, laceratam? Cautius certe in poſterum acturos Pontificios, ne Evangelicos admittant, qvi ſemel recepti veteres patronos aut ejiciant, aut continuis turbis affligent. Ceterum conciliandum, iidem dicebant, ſi commode poſſit, religionis popularibus ſub Catholicis degentibus exercendæ ejus aut manendi ſaltem beneficium, at non tanta pertinacia, ut pacem impediat. Cogitandam Dei Providentiam, qvi Eccleſiæ ſuæ fata miranda ratione diſpenſans, modo proferat ejus fines, modo ad priſcas anguſtias revocet, modo clariſſima toto Orbe luce illuſtrem reddat, modo Arianiſmi, Papiſmi, aliarumqve hæreſum tenebris rurſum abſcondat. Conſiſtendum igitur intra terminos propagandæ religioni ſuæ ab ipſo ſtatutos, habendasq; optimo Numini grates, qvod Eccleſiam Proteſtantium Pontificis Romani tyrannide liberatam egregiis inſuper ſucceſſibus hactenus auxerit. Ipſam cœleſtis ſapientiæ arcem invadere, qvi beatiſſima ſecula Eccleſiæ augurantes ærumnas averſentur, cœ-

In ſpecie de Avtonomia.

tui

tui ſuo ipſo crucis inſigni à Chriſto deputatas, 1647.
lætiora ex adverſo fata infidelibus impiisq; ominato, proſperitate ſua in propriam perniciē ſuo merito abuſuris. Ipſa Naturæ atqve Servatoris lege (*i*) præceptum, ut ipſi præſtemus aliis, qvæ ab iis nobis præſtari expetimꝰ, & qvod tibi fieri nolis, ne alteri feceris. At verò nunqvā admiſſuros Proteſtantium Proceres, & qvo minus id admittant, religione prohiberi, ut publici cultus gratiam Catholicis faciant, aut qvosvis ſacris illis addictos promiſcua facilitate terris ſuis recipiant; qva igitur fronte id à Pontificiis poſtulari? qvi contrariis ſuæ conſcientiæ, utut errant, adigi nōn debeant. Præterea inter duo mala minus eligendum, neminem ambigere. At qvanto periculoſius, totius Eccleſiæ incolumitatem bellorum aleæ committere, qvam unum alterumve domicilii mutandi neceſſitatem ſubire? qvantæ imprudentiæ, paucorum uſui publicam incolumitatem poſtponi? Camelum cornua appetentem aures perdidiſſe, canemqve Æſopi umbra carnis deluſum verum fruſtum amittere. Neqve aliud qvidqvam Zelotas illos profecturos, qvam ut odium Pontificiorum in Evangelicos, tanqvam obſtinatos hæreticos, atrocius accendentes, immerenti religioni invidiam, ſociis calamitates, ſibiqve diras ac-

(i) *Matth. VII.*

1647. accerſant, offenſarum auctoribus à Chriſto (k) denunciatas. Cum veneratione potius habendum validiſſimum iſtud Pacis Religioſæ Palladium, cui nihil detrahant, qvi modeſtiora capeſſentes, qvando optatis potiri non liceat, fatorum decretis concedant. Neqve grave iis videri debere, bonis ſuis aliqvo cum damno abſcedere, qvi ſincera in Deum pietate fiduciaqve imbuti, & præ Chriſto cuncta vilia putantes nobiliora ab eo præmia ſperent, qvam vel ampliſſima Regum fortuna tribuere qveat, de vitæ hujus uſu ſecuri. Certe indignum Chriſto eſſe, qvi qvid Chriſto potius habeat. Qvin moleſtum Chriſtiano veram pietatem edocto, in tuguriis Kedarenorum atqve inter homines degere, belli avidos atqve pacem averſantes, feſtinaturo potius Aegypto cum Iſraëlitico populo migrare, qvo ex divini vatis juſſu Babylone egreſſus ſanctorum conſortio jungatur, ſpectandis pulcherrimis Domini ſacris, atqve templa ejus ſine periculo noxiaqve aditurus. Non certe Civitati Pontificiorum adſcribi tanto labore ambiturum, qvi Eccleſiæ illorum accenſeri recuſet, contagionis metum reputantem, cujus non animis minus à ſuperſtitione qvam corporibus à morbis periculum ingruat.

De Autonomia

XVIII. Difficilius inter ipſos Evangelicos de Auſtria-

(k) *Matth. VIII.*

Auſtriacis (k) judicium fuit, in qvos Cæſari non ipſorum modo, ſed ſupremo totius Imp. Principi, terrasqve ſuas ſaltem non minori, ac reliqvos Germaniæ Proceres, Jure moderanti, minus poteſtatis, ac Saxoniæ, Bavariæ, Brunſvici, Mekelburgi, vel cuicunqve alii Principi, nullius qvàm qvas ipſi profiteantur, religionis patientibus, in ſuos cuivis ſubditos eſſe, iniqvum pleriſqve abſurdumqve videbatur. At, qvocunqve vel jure vel injuriâ ſubjectis ſibi religionem ceteri Proceres imperarent, diverſam Auſtriæ Principum conditionem eſſe, alii regerebant, qvi permiſſa Civibus ſuis, A. C. addictis, pactisqve firmata libertate, ſuo qvalicunqve jure deceſſerint. Inferioris atqve Interioris Auſtriæ, (Nieder- uñ Inner-Oeſterreichiſch. Lande/) incolas, jam A. CIƆIƆ XXIX. puriorem doctrinam profiteri cœptantes, per totum iſtud temporis ſpatium, qvo Ferdinandus I. rerum Auſtriacarum potitus, ad Annum videlicet usqve CIƆIƆ LXIV. non privatos tantum intra parietes, ſed palam, ipſo Græcio, Clagenfurti, Lubiaci, (Leubach/) & Judenburgi (ea provinciarum capita ſunt,) ex Confeſſionis Auguſtanæ præſcripto, ſacra coluiſſe, adeò nullo à laudatiſſimo Principe impedimento, ut ipſe aliqvando delegarit, qvi exortam Græcii ob Ec-

1647. Auſtriacorum.

(k) *V. Deduction*, warum man ſich der Oeſterreich. Landen *in pũcto Relig.* anzunehmen. *Apud Lundorp. Tom. VI. Lib. III. c. 52.*

1647. cleſiæ Evangelicæ qvendam miniſtrum litem dirimeret. Ferdinando rebus humanis exempto, Maximilianum, Cæſarei qvoq; honoris ſucceſſorem, interiorisq; Auſtriæ hæredem, ſolennibus Ordinum Comitiis (auf Landtågen /) Evangelicis Proceribus ordinandæ ſuis legibus Eccleſiæ (eine Kirchen Agend aufzurichten /) poteſtatem feciſſe, eo non multis poſt annis, ab optimo Principe, ſuo heredumqve nomine beneficio auctis, ut colendi ſuo ritu & ad formam A. C. Numinis facultate, cunctis ipſorum arcibus, domibus, prædiisq;, cum familia ſubditisqve uterentur; donec contentionum de religione finis Germaniam ſaltem concordem ſibi permitteret. Neqve agro tantùm villisqve, ſed ipſa Imperii ſede Viennâ, privatis qvidem primùm ædibus ſacra exercita, poſtea, volente ita Cæſare, in domum Mareſchalli Provinciæ, inde qvatuor poſt annis in Provincialium Curiam, (das Landhauß /) & tandem proximum Curiæ Franciſcanorum templum translata. Eandemqve cultus divini peragendi libertatem Evangelicis duraturam, etiam Rudolphum (*l*) recepiſſe, cum poſt expletam à patre mortalitatem, regimen capeſſens, Ordines in verba ſua adigeret. (Bey der Erbhuldigung.) Et conſtitiſſe promiſſis, ut Imperatore

Anno 1568. Maximil. II. Relig. Conceſſ. gegen dem Evang. Ober-Stånden und unter der Enns. *14. Jan. 1571.*

Anno 1576.

tore

(l) *Vid.* Kätſ. *Decret.* 3. *Jun.* 1578. & *Reſol.* daß es bey der *Conceſſion* verbleiben ſolle. 16. *Nov.* 1581.

tore dignum ſuerat, fidem, niſi qvòd artibus 1647.
ſuis ſacri ordinis homines, qvietis nunqvam bene tolerantes, id effecerint, ut Viennâ exigerentur Evangelicorum Sacra, qvibus tamen ruri celebrandis, utcunqve annitentes, nihil decerpſerint. Neqve intra finem paternorum beneficiorum Rudolphi benignitatem ſtetiſſe, antiqva Evangelicorum Jura novis acceſſionibus cumulantis. Patris fratrisqve exempla ſecutum Matthiam ſæpius (*m*) conteſtatum, eandem exercendæ religionis, qvæ Anteceſſorum temporibus fuerat, copiam Evangelicis permanſuram; neqve noxæ, aut in adipiſcendis honoribus muneribusqve fraudi cuiqvam futurum, A. Confeſſionem ſectari. Et impleviſſe itidem ſummam promiſſi Cæſarem, ſecuro religionis uſu totâ Auſtriâ, & proximis ipſi Viennæ, Hernalſo, Fano S. Udalrici, atqve Immendorfi firmato, atqve Auguſtanæ Confeſſionis Proceribus (*n*) ad qvæcunqve Aulæ, belli, alia-

(m) *Vid. Capitulations-Reſol.* 19. *Mart.* 1609. *confirm. per Reſol.* 21. *Februar.* 1610. *ult. April. Anno* 1612. 9. *Nov. Anno* 1618. 9. *Mart. Anno* 1619. *intimat.* der N. Oeſterreichiſche Regierung *eod. d.* (n) *Vid. d. reſol.* 9. *Nov. Anno* 1518. *ſub fin. verb.* daß kein einziges Raths Mittel im Land / ſo wohl auch an dem Käyſerl. Hof / darein J. M. wie auch zu den hohen Aemtern ſelbſten die Landleute A. Conf. nicht befördert hätten / auch ſolches täglich zu thun nicht unterlaſſen. & *reſol.* 9. *Mart.* 1619 *verb.* So haben auch J. Käyſ M.

1647. qve munia, nullo religionis impedimento, admotis. Poſt obitam à Matthia mortem, & ceſſa ab Alberto Belgicæ Principe in Ferdinandum Auſtriacarum provinciarum hæreditate, hunc *(o)* eandem Ordinum Evangelicorum Delegatis, qva regnante Matthia gaviſi, religionis ſecuritatem repromiſiſſe, exqviſitis inſuper verbis eam in fiduciam animatis, non langvidiori affectu Evangelicos ſibi ſubjectos, ac qvi patrum in filios eſſe ſoleat, ſeſe habiturum. Et qvo minus dubitandi ſuſpicandiqve cauſa occaſiove remaneret, ſcripto verba iſta, Cæſarisqve ſigno firmata eſſe. Iisqve aliqvos, paucos qvidem per annos, robur manſiſſe, contrariis mox gravibusqve adverſus Evangelicos Edictis

wegen Böförderung der Perſonen A.C. ihrem gnädigſten Verſprechen iederzeit ein ſattes Benügen gethan/ wie männiglich bekant und öffentlich am Tag iſt (o) *Ferdin. II. Relig. reſol.* gegen den N. Oe. Ständen *A.C.* 11. *Jul.* 1620. *Verb.* das *Exercitium* der *A.C.* betref. haben wir Uns alſo Heroiſch Käyſer. und Fürſtl Gnäd. *reſolv*irt / daß ſich die Stände mit Fug zu beſchweren nicht Urſach haben / in Erwegung wir ſie bey dem *Exercitio* ermelter Conf. allermaſſen Sie es bey Käyſers *Matthiæ* Zeiten gehabt/un*perturbi*rt wollen verbleiben laßen. Glaubet unſern Worten / denn wir Euch alles/ ſo wahr wir ein gebohrner Ertzherzog und erwehlter Röm. Käyſer ſeyn / gewißlich halten / Uns auch in einen und andern gegen den Ständten alſo erzeigen wollen / wie ein Vater ſein Kind lieben thut / und bey denſelben leben und ſterben.

dictis (*p*) infractum. Neq; deteriori conditio- 1647.
ne A. C. addictos Proceres, reliqvosqve incolas interioris Auſtriæ Provinciarum, Styriæ nempe, Carinthiæ, Carniolæ, & Goriziæ, aliqvando uſos, qvos religionis ſuæ Carolus Ferdinandi I. filius, terrarumqve iſtarum hæres, iteratis (*q*) ſæpius ore ſcriptoqve promiſſis, ſecuros reddiderit. Nec profeciſſe Malaſpinæ Pontificii Nuncii, aliorumqve, ſuam Evangelicis libertatem, provinciisqve tranqvillitatem invidentium, hortamenta apud Principem datæ fidei adeò retinentem, ut ejusdem ſervandæ ſtudium etiam (*r*) heredibus commendaturum ſpoponderit; qvibus tamen paterni ſive præcepti ſive exempli veneratio non adeò duraverit, ut non multis poſtqvam is vivere deſierat, annis, exterminatis Evangelicorum ſacris, cuncta hac in re Anteceſſorũ acta, nòn ſine inſigni horũ contumelia contemptuq; ſubverterint. Atqve hoc qvidẽ rerũ habitu abſurdos eſſe, qvi pari hic Auſtriæ, ac Bavariæ, Saxoniæ, Brunſvici, Mekelburgi, aliosq; Imp. Principes, Jure uti velint,

 qvo-

(p) *Vid.* Käyſ. *Gen. Manaat* wegen Ausſchaffung der Un-Cathol. *Pradicanten.* 14. *Septemb.* 1627. (q) *A.* 1564. Sie bey ihren hergebrachtẽ Freiheiten ꝛc. wie ſie es gefunden zuſchützen / ſonderlich aber wegen der Religion niemand kein Härlein zu krümmen Landt. zu Grätz. 1569. 16. 24. Febr. 1577. 21. April. 1576. A. 1580. 81. (r) *Reſol.* 4. & 26. *Jannuar.* 1581. 18. *Mart.* 1584. *Verb.* Seine Gn. Erben dahin zuziehen / und zuweiſen / daß ſie ſolchem allem auch nachkommen.

1647. qvorum hi nullo promiſſi vinculo adſtricti liberam ordinandæ religionis poteſtatem retinuerint;apud Auſtriacos repetitis toties promiſſis conſtrictam, qvibus decedere, fidei religio vetet. Neq; læſæ, qvod obtendatur, Majeſtatis crimine, Privilegia iſta (s) amiſſa, qvo, ſi forte ab aliqvibus Auſtriæ Procerum peccatum, ceteri onerari non debeant, fidei conſtantes, qvā cum iſti ſpondere recuſarent, illi non verborum minus ac rerum obſeqvio, ipſi Ferdinando approbato, præſtiterint. Deniqve ſui qvoq; periculi rationem habere Imp. Ordines monebantur, ne tanta Provinciarum mole, octoginta vel nonaginta milliarium longitudine, vaſtiſſimoqve ambitu alteram fere Germaniæ partem complexa, ipſi aliqvando obruerentur, ſi grave iſtud abſolutæ dominatiōis, ac Pontificiæ tyrannidis jugum recipere iſtæ cogerentur.

XIX. At verò Zelotæ omnia ſpei ſuæ patere rati, Svecorum armis ſuffultæ, ultimis poſtulatis inſtitere, niſi qvod plura fere petere qvibusdam videbantur, qvam prius flagitare auſi fuerant, aucta cum Catholicorum infortunio ipſorum audacia, pluribus ex ipſo Proteſtantium Ordine, qvanqvam, ne aut odium aut contemtum vehementiorum Collegarum incurrerent, ſecretis vocibus improbata, illorum

(s) *V. Relig. Motiv.* der Oeſter. Evangel. Stände *n. XVI.*

illorum inſolentiam mirantibus, qvi nulla propria potentia, ſola Svecorum vi atq; favore ſuſtentati, omnem tamen modeſtiam evecti, tam rigidas leges parti adverſæ præſcribere auderent, victæ ut cedat, nondum domitæ, ut pareat; Imprudenter de rebus Evangelicorum judicare, ex Svecorum fervore ſibi conſilia capientes, iſtis qvippe extra patriam belligerantibus arma lucroſa, at Germanis, qvocunqve ſucceſſu, extremam perniciem allatura. Libertatem religionis Catholicorum & Auſtriacorum præſertim ſubditis, aliaqve pari violentia flagitata, aut infidam pacem, aut adactis deſperationi Catholicis, Gallorumqve gratias qvæſituris, novam belli materiam ſuffectura. Ita diviſa in exteras partes & peregrinorum Regum ſtudia Germania Rempublicam in medio relictam Gallorum Svecorumqve aviditati ceſſuram, & qvi moderatam libertatem, æqvalesqve æmulos pati non poſſint, totam ſervitutem atqve externos dominos recepturos, Procerum factionibus ſciſſorum parte altera bello, altera victoria peritura. 1647.

XX. Neq; majori acerbitate Trautmansdorffium unqvam exarſiſſe obſervatum eſt, qvam colloqvio de conditionibꝰ iſtis, cum Svecis tanta utrinq; contentione peracto, ut ter à ſedibus, qvas qvisq; occuparat, nimio æſtu abrepti exſurgẽtes, tertiũ illas abruptumq; ſermonẽ repe-

1647. tierint. Secutæ tamen poſt aliæ à Cæſareis leges, ipſis Evangelicis fatentibus, concordiæ reparandæ non omnino ineptæ, & in iis qvoq; qvæ negabantur, aliqvatenus temperatæ. Qvanqvam enim ſacræ libertatis Evangelicis apud Catholicos agentibus indulgendæ obligationem refellerent Cæſarei, benignis tamen Principibus Dominisq; Pontificiis hic qvoq; eos uſuros, modo obſeqvii conſtantes, affirmabant, manſuris etiam pactis, qvæ in rem hanc Proceres, ipſisqve ſubjecti, diverſam religionem profeſſi, inierint. Sileſiis Briegæ nempe, Lignizii, Munſterbergæ atqve Oelſæ Ducibus, UrbiqveUratislaviæ celebrandorum ſacrorum facultas Anno M. DC. XXXV. conceſſa, confirmata; & qvamvis multo inferiori, eâ tamen gratia Evangelici extra Bohemiam, Moraviam, Auſtriamqve ſuperiorem & inferiorem ceterarum provinciarum hereditariarum ordines affecti, ut abeundi neceſſitatem prius non ſubirent, qvam Annus M. DC. LVI. effluxerit; à ceteris etiam inferioris conditionis hominibus vim abſuturam. Migrantibus ita conſulturos, ne nimium rei ſuæ bonorumqve damnum perſentiſcant.

7 Mart. Novæ & mitiores Cæſareorū cōnditiones.

XXI. At Evangelici facilitate Cæſareanorum alacriores, neqve cedendum iis rati, qvi inſtantibus curis oppreſſi cuncta daturi eſſent, priora repetere, Osnabrugæ Epiſcopatum, Auguſtanis

Et ipſæ ab Evangelicis ſpretæ. *8 Mart.*

nis Lutheri dogmata ſectantibus, non ſacram 1647.
tantum libertatem, à Cæſareis jam permiſſam, ſed & æqvalia cum Catholicis Senatus Jura pari ex utrisqve numero conſtituendi, Evangelicis Aqvisgrani morantibus publicæ religionis veniam, Catholicorum ſubditis A. C. addictis præſentibus eorumve poſteris in perpetuum, futuris ad tria luſtra manendi, ſi velint, licentiam, Bohemiæ, Moraviæ, ceterarumqve Auſtriacarum ditionum incolis in ſingulis ſaltem regionibus (*Circulos* ſeu *Qvaterniones* appellant) templa, & exulibus reditum, Pactorum à Sileſiis, qvibus & Egram complectebantur, cum Electore Saxoniæ Anno M. DC. XXI. conventorum conſtantiam, (adjecta ratione, qvod religioni ſibi ducant, qvenqvam propterea patria, bonis, pactis & privilegiis excidere, qvia Deo obediat, & veritatem Chriſti, à Prophetis & Apoſtolis promulgatam profiteatur,) Aulici deniqve Imperialis Judicii Jurisdictionem in religionis cauſis tolli, in ceteris donec rite conſtituatur, ſuſpendi, & ubi par utriqve Tribunali notio, reo eligendi fori optionem (hoc ultimum Brunſvicenſibus maximè Cæſarei tribuebant, multo ære alieno oneratis, ideoqve Aulæ juſtitiam formidantibus,) ſolita aſperitate urgebant.

XXII. Vicit horum auſteritas Cæſareorum patientiam. Accito igitur univerſo Evangelicorum

Objurgatis ideò à

1647. corum Ordine meliora Auguſtum ſperaviſſe a-
Cæſa- jebant,& tempeſtiva magis promovendæ con-
reis. cordiæ conſilia, qvam Evangelicos hactenus
10. cepiſſe atqve obfirmaſſe, uſus oſtenderit, eas
Mart. conditiones reſpuentes,qvarum ne votum qvidem, nedum petendi audacia Majores ipſorum inceſſerit. Non eqvidem veteres ab Imperatoribus Pontificiisqve, neqve ipſos ante hac tam nova petiviſſe. Exiguum jam Proteſtantibus videri, ſuo arbitrio proprias res moderari, niſi aliis, ipſiq; Cæſarei leges ſtatuant, ad qvarum formam ditiones ſuas gubernent. Neminem, modo oblatas Proteſtantibus conditiones inſpexerit, inficiaturum; omnia illos aſſecutos eſſe,qvæcunqve religionis in illorum terris ſecuritati prodeſſe qveant, ſolam de Cæſaris Pontificiorumqve ditionibus litem retineri, qvorum tamen Juribus invadendis ſacris duarum tabularum legibus prohibeantur.Nulla divinarum literarum auctoritate licentiam approbari, ut Princeps Principi ſibi poteſtate æqvali religionis ſubditis permittendæ leges ferre,aut ſi non pareat, armis urgere conceſſum ſit. Proteſtantium Proceres ſua ipſorum confeſſione, exutis in terris ipſorum bonis ſacerdotibus atq; Monachis, omnes Catholicos in ſervatæ antiqvæ religionis pœnam exilio mulctaſſe; at jam eodem Jure uti dedignantes, qvod ipſi in alios ſtatuerant, Cæſari ſui

ri ſui Juris Principi & Pontificiis, non Prote- 1647.
ſtantium, ſed Dei Imperiiqve gratia, atqve pari cum iſtis imperio terras ſuas regentibus, ut inviſos retineant, imperare, vel cum patriæ exitio hactenus auſos eſſe. Deſiſterent igitur cœptis, uſurpatamqve obſtinationem meliori temperamento mutarent, iis contenti, qvæ largiſſima manu offerantur; qvod ſi poſt acceptatam à Regibus ſatisfactionem, remotasqve cauſas, bello qvondam prætextas, animum obfirmare pertendant, argumentum id Cæſari fore, nullam illis pacis ſecum atq; Catholicis reparandæ, ſolam extirpandæ Romanæ Religionis curam eſſe, adeoq; ſacro bello orituro, alias Imperatori ſociisq; rationes circumſpiciendas fore, neq; defutura ſeſe tuendi remedia, cauſæ æqvitatem, ipſumq; Deum injuſtitiæ vindicem in partibus habituris; neq; Regibus votorum damnatis cauſam belli manſuram, aut ſi ponere renuant, Evangelicorum eam culpam fore, qvi importunitate ſua enixisqve apud Reges precibus pacem avertant, ideoqve cum illis maxime, ut turbarum auctoribus rem Catholicis atqve Imperatori futuram.

Reſpõſum Evangelicorum dilatorium.

XXIII. Inopinus ſermo, & ad metum atqve iram accommodatus, terruit ſimul audientes & accendit; petiere tamen tempus tanqvam ad integram conſultationem, & de reſponſo deliberaturi. Interim Cæ-

1647. Cæſarei pacis indigentes avidiqve celerando negotio, ſine ſummo periculo ultra non differendo, & adverſæ partis duritiem moderatione ſua mitigaturi, Urbium Imperii ſtatum inter *Ante-gravatos* (ſic iſtos vocabant, qvi ante Annum M. DC.XXIV. damnum tuliſſe qverebantur,) ab Evangelicis nominatarum, in rebus ſacris ad annum iſtum, civilem ad æqvalitatem reducendum; Wirtembergiæ Duci ablata, præter Blaubeyram & Heidenheimium, integris tamen Auſtriacis actionibus, reddenda; Imperii pignora ad priſcum modum revocanda; In Auſtria emigrandi Edictis abſtinendum, & Evangelicis illic morantibus divino cultui operaturis alio proficiſcendi (*Excurſum* ſive das Auslauffen appellant) copiam faciendam. Sileſiæ, & inprimis Uratislaviæ, religionis publice obeundæ, ceteris Principatibus (den Tafel-Fürſtenthümern) ut & reliqvis Archiducum provinciis credendi libertatem, imo utrisqve communem religionis uſum concedendum; cauſas deniqve Evangelicorum æqvali Aſſeſſorum numero audiendas judicandasqve obtulere. Eaqve, qvamvis Proteſtantium vota non omnino implerent, propiori tamen ſpei commoda, ingenti illorum gaudio accepta Oxenſtiernii Brunſvicenſium precibus detenti cunctatione dilata ſunt, magna horum apud omnes religionis ſocios invidia, qvi poſtulata ſua

Alia rurſum Cæſareorũ oblatio.

Evangelicis non omnino ingrata.

ſua (ſupra eorum mentionem fecimus,) ſaluti publicæ præhabentes neceſſariam patriæ tranqvillitatem ſua aviditate tardarent. 1647.

Reſtauratum inde inter Volmarium & Salvium colloqvium. 16. 17. Mart. Irritū ob poſtulata Evangelicorum. Seqviori Gallorum ſtudio.

XXIV. Ceſſit tandem inſtanti Salvio, ſi renuere Collega pergeret, invito eo, rem perſecuturo, ut cum Volmaro colloqvium reſtauraret. Non tamen plus eo promotum, qvam ut prioribus inſtarent Proteſtantes, qvanqvam negato Gallorum patrocinio aliqvantum timidiores, qvi (t) Oſnabrugenſem Epiſcopatum & Evangelicis Catholicorum civibus religionis libertatem vindicantibus apertis ſtudiis obniſi, qvosvis cruciatus ipſamq; mortem potius adituros, qvam ut illum Epiſcopatum Evangelicis permitterent, teſtati fuerant; licet Groulartus (La Court) ab horum Delectis rogatus, mitiora & negligendum Franciſcum Gvilielmum polliceretur. Atqve hic qvidem ingenio trux, & longo exilio efferatus cum alia non ſuppeterent, diras atqve excommunicationis fulmina minitabatur, inania adversū ſpernētes arma, non niſi in eos, qvi expaveſcunt, valentia.

Contentū inter Cæſareos, Svecos, &

XXV. Repetiti nihilominus inter Cæſareos, Svecos, atq; Evangelicorum Delectos conventus; at qvo magis procederent, minus proficiebant, præcipuo ex libertate religionis Auſtriacæ Domui ſubjectis indulgenda impedimento, cum Bohemiæ, Sileſiæ, Moraviæ, & Auſtriæ cauſas

(t) *Vid. Memoir. de monſ. D p.* 30. 31.

1647. Evangelicos reſtituti. 29.30. *Mart.* Difficultas ob Avtonomiam in Auſtriacorum terris hereditariis.

cauſas Juraq; dividenda Evangelici cenſerent, pacta maxime Cæſaris juſſu inter Electorem Saxonem & Sileſios inita memorantes, Trautmansdorffio Cæſaris mandata in contrarium verſa prætexente, tanto ardore, ut pro belli denunciatione, ipſosqve Proteſtantes ni petito deſiſterent, pro hoſtibus ſe judicaturum affirmaret, qvorum inſtantiæ Svecorum hac in re contumaciam deberi nemo ignoret. Præterea neqve Pacta neqve Privilegia adduci poſſe, nulla Cæſaris confirmatione roborata. Diploma de Religionis libertate (Majeſtat-Brieff) Anno M. DC. IX. natum, per novem, qvibus vixerit annos, non niſi ſeditionum tumultuumqve monſtra peperiſſe. Sileſiis indulta, inſecuta Saxonis defectione & Pragenſi poſtea pace infirmata fuiſſe, cujus ſubſcriptione etiam adjecta de Sileſiis pacta (Neben-Receß) adprobaſſe Septemvir cenſendus ſit. Diadematis ſceptriqve Cæſari extorqvendi facinus moliri; omnemqve pacis ſpem inhibere, qvi hoc ſuper negotio ipſum vel precibus aggredi ultra auſurus ſit.

Saxonicorũ Electoralium inde indignatio, &

XXII. Hæc Saxonicis Electoralibus nunciata, licet cetera permodeſtis, adeò bilem commovere, ut protinus Trautmansdorffium inviſentes, mandatum cum Sileſiis paciſcendi à Germano Cæſare Germano Principi datum, & germana fide ſuſceptum, Germania etiam con-

ſtantia

ſtantia cuſtodiendum ſervandumqve clamitarent; Trautmansdorffio, Cæſari id perſcriptum, neqve interim poſitos ſibi fines egredi conceſſum, reponente. Imputabatur hæc Comitis rigiditas nuncio aliqvot ante horas ſecreta nocte de confecta fere inter Gallos atq; Hiſpanos pace à Chiſio atq; Longavillano accepto; & aucta ex eo ſuſpicio, qvod proximo inde Cæſareorum cum Svecis congreſſu Trautmansdorffius pridie conceſſa fere revocans, cæteris conditionibꝰ à ſe conſcriptis ne minimum qvidem decederet; Hiſpanicam potentiam conciliandæ paci efficacem non obſcure jactitans, minori Evangelicorum ſolicitudine, Bojoarum reſpicientium, qvi firmando illorum favori Palatinatui atq; Electoratui retinendis opportuno, mutua officia pollicitus, arma ſe pervicaciæ Auſtriacorum propugnandæ commodaturum, aut Hiſpanis locum irrumpendæ Germaniæ facturum aperte negabat; Cæſareis ex contrario Gallorum ſtudiis in Evangelicos frigidioribus tumidis, ex qvibus Memmius à Proteſtantium Legatis rogatus, ut deſideria ipſorum Oſnabrugæ Epiſcopatum, & Avtonomiam cupientium, ſi promovere nollet, impedire ſaltem deſiſteret, ea conditione annuit, ſi ſine pacis turbamento obtineri qveant; ceteroqvin Galliam pacem optantem vel invitis ſociis amicisq; cum Cæſare in gratiam redituram.

1647. expoſtulatio cũ Cæſareis.

XXVII.

1647. XXVII. Vulgatus non multo poſt rumor, Trautmansdorffium abitum meditari; idqve à cunctis pro indicio tractatuum rumpendorum acceptum eo majores curas adferebat, qvod de nova Tractatione fœderibusqve Ulmæ, ubi de induciis inter belligerantes agebatur, ſanciendis ſermo increbuerat, forte, an ſtudio editus, & *5. April.* credulitate metuentium auctus. Miſſi igitur ex Electorum, Principum, Urbiumqve Evangelici ordinis Senatu, qvi abeuntem auctoritate aut oratu retinerent. Permulſit honoræ Legationis cultus virum ſuopte ingenio tractabilem, ut manſurum ſe polliceretur, modo mitiora de Oſnabrugenſi Epiſcopatu, & Avtonomia Auſtriacorum admitterent.

Inſtrũ. Pac. ſecundũ Cæſareorũ. *7 April.* XXVIII. Editæ poſtridie novæ à Cæſareis pacis tabulæ, exiguo Evangelicorum applauſu, terminum Amneſtiæ ad Ann. M. DC. XXVIII. revocatum, Palatini cauſam ex Auſtriorum libitu deciſam, Procerum Jura levi oratione præterita magis qvam explicata, aut roborata, lites deniqve cum Catholicis alto ſilentio obvolutas, improbantium. Aſtutia etiam notabatur, Reformatos eodem cum ceteris Proteſtantibus Jure conſentium, devinciendis iſtis, & fovendis eorum cum Lütheranis diſſidiis. Mollivit tamen rigorem ſcribentium colloqventium moderatio, ſveta & neceſſaria facilitate, qvæ obtinere non poterant, remittentium. Conceſſa

Ab iis mitigatum. *9. ejsd.*

ceſſa qvippe ab iis Evangelicis Aqvisgranenſi- 1647.
bus ædes ſacra extra urbis pomœria exſtruenda; Oſnabrugæ ſi Catholici permitterent, Epiſcopatus; Pontificiorum ſubditis, qvi eo tempore terras illorum incolebant, manendi libertas, eorumqve poſteris parando abitui duo luſtra, integra iis ſacrorum publice celebrandorum facultate, ubi aut pactis aut longi temporis uſu Anno M.DC.XXIV. eam habuerant; ſex deniqve aut octo, in Senatum Imperii aulicum adlegi permittebant Proteſtantium dogmata profitentes, qvorum ſive in Aula ſive Spirenſi Tribunali cauſæ non niſi ab utriusq; Religionis Aſſeſſoribus judicari debeant.

XXIX. Maximum negotium qvæſtio de Evangelicis Auſtriacarum provinciarum faceſſebat, Trautmansdorffio ipſorum mandatorum, qvæ inſpiciunda exhibebat, fide, ne qvid remitteret, ſe prohiberi, demonſtrante, qvanqvam fiduciam ſubjiceret, mollioris à Cæſare ad Regum Procerumqve & Saxoniæ præſertim Electoris preces reſcripti, hortatus ſimul, ut reſponſum qvantum poſſent, maturarent.

XXX. Verum deliberaturis Evangelicis Magdeburgici atqve Brunſvicenſes, iſti de Magdeburgi, hi Halberſtadii Epiſcopatu ſolliciti interceſſere, negotium ad Svecos remittendum cauſati, eisqve perſvadere conantes, ad ignominiam illorum id ſpectare, niſi tractando illi & ipſi

Deliberatio in id Evangelicorum à Magde-

1647. debur- gicis & Brunſvicenſibus turbata.

ipſi adhiberentur, verùm cum nihil proficere ſe viderent, ceteris Proteſtantibus, non id agi qvod iſti objicerent oſtendentibus, ipſisqve Svecis reſpondentibus, ſuum ſibi honorem ignominiamve absq; aliorum monitu curæ fore, neq; iniqvum, ut ad Cæſareorum petitum relatio ad Ordines Evangelicos fiat; qvibus deſideria ſua referri ipſi qvandoq; petierint, Senatum convocare (eo enim munere Magdeburgii Collegarum voluntate fungebantur,) qvanqvam ſæpius rogati, monitiq; à Svecis, recuſabant, metũ obtendentes, ne in rei Evangelicæ detrimentum qvidqvam decerneretur, neqve Senatus ſi qvis invitis ipſis haberetur, conſulto ſe obligari paſſuros teſtati; Conſcriptus tamen Svecorum venia Senatus, (tanta horum in Evangelicos dominatione, ut ne congredi qvidem niſi juſſu illorum aut permiſſu auderent, Collegiorum ſcilicet illicitorum crimen ſubituri, niſi Svecis probarentur,) qvo poſtremas Cæſareorum de ſummis Tribunalibus conditiones fere comprobantes, ceteris perſiſtendum decernebant.

Inſtituta.

Inſtrumentũ Pacis Svecorum. 14. April.

XXXI. Secutæ non multo poſt pacis tabulæ à Svecis compoſitæ, prioribus poſtulatis, ut Trautmansdorffio videbantur, aliqvanto acerbiores; His, aliqvandiu qvidem ſecretè habitis, præter alia, exules Auſtriacos, & expreſſis nominibus Barones Tieffenba-

ſenbachios, Wartenbergios, Georgeros, atqve Dietrichſteinios in integrum reſtitui; Palatino (contra prius conventa, ut Cæſareani ajebant,) totum Palatinatum, excepto Chamenſi Comitatu, Bojoaro cum perpetuæ reluitionis pacto relinqvendo reddi, primo inter Electores loco utriusqve familiæ Principibus per vices gaviſuris; & (nam hoc qvoqve obſervari forſan meretur) de alieno liberales, Oſnabrugam in hoſpitii præmium Imperii libertate donari; Egram qvoqve Erfurtumqve liberis Imperii civitatibus rurſum adſcribi; vivo adhuc Imperatori ſucceſſorem non niſi ex Comitiorum autoritate ſubrogari, legibus adſtringendum, qvæ cunctorum Imperii Procerum ſuffragiis latæ futuros qvoqve Cæſares tenerent, (*Capitulationem perpetuam vocamus*,) dignitate bonisve nullum Ordinum niſi ex Senatus univerſi ſententia exui; qvoqvo triennio comitia haberi, ultra tres menſes non producenda; Proceribus contra Cæſarem defenſionem fœderaqve permitti, aliaqve, ut Cæſarei qverebantur, aut Imperatoris dignitati, aut Electorum prærogativæ, aut priſco deniq; mori adverſa depoſcebant, non paucorum in Senatu Oſnabrugenſi, Salisburgii nempe, Herbipolenſis, Saxonum, Culmbaceni, aliorumq; ſuffragiis laudati, qvi poſtrema & Ferdinando præſcripta lege, de bello, pace, fœderi-

1647.

A Cæſareis improbatum. *Seſſ.* 39. 30. *April.*

Laudatum etiam à Ponti-

 deri-

1647. deribus, tributis, aliisqve ad cunctos Imperii Proceres ſpectantibus decernendi arbitrium ſoli Cæſari atqve Septemviris delatum, & qvotiens uſus obvenerit, exercitum, eorumqve placita pro legibus ceteris obtruſa arguentes, proſcriptiones maxime incuſabant, ſolis illis in Imperii Optimates arrogatas, ipſorum Electorum qvibusdam interqve eos Brandenburgio improbatas, deteriorem Septemvirûm Principumqve Germaniæ, qvam infimi Poloniæ Nobilis conditionem futuram Ratisbonæ qvondam profeſſo, ſi de capite, bonis aut dignitate eorum extra comitia agi poſſet.

ficiorũ Procerum qvibꝰdam, præſertim in Puncto Proſcriptionis.

Anno 1623.

XXXII. Promotum tamen negotium, Gallorum maxime & Bojoari opera, præcipua ab Epiſcopatu Oſnabrugenſi qvem Memmius inprimis Catholicis aſſerebat, & Auſtriacis Evangelicis difficultate, qvibus ne plura largirentur, crebris ſe Aulæ recriptis vetari, Cæſarei affirmabant. Cetera non illiberales, Catholicorum ſubditis Evangelicam Religionem ſectantibus, ſive adhuc apud eos morarentur, ſive belli temporumqve injuriis alio profectis, publico Sacrorum uſu Anno M. DC. XXIV. non gaviſis manendi & vicinos locos divino cultui obeundo freqventandi licentiam, iisqve qvi poſt confectam pacem diverſam ab Imperante religionem amplexuri eſſent, qvinqve annorum, bis, ſi neceſſitas ferat, repetundorum ſpatium; ſi in

Largior Cæſareorũ oblatio.

cauſis

causis Evangelicorum judices ex utraqve Religione deligendi in unam ſententiam convenire neqveant, Comitiorum decretum expectari; Cameræ Imperiali pares utrinqve numero Aſſeſſores habituræ de alia ſede proſpici, atqve alia pleraqve non ingrata Proteſtantibus indulgebant. 1647.

Evangelicis maxima ex parte probata.

XXXIII. Ita in reliqvis ferè concordibus unum ferè de Evangelicis ſub Auſtriacæ Domus imperio degentibus certamen manebat, Svecis, crudelitatis ſcilicet legum ſuarum conſciis, capitis ſupplicium in Catholicæ religionis cultores ſtatuentium frigidiùs inſtantibus, ut Bohemis, Moravis, Auſtriacisqve Auguſtanæ Confeſſioni addictis templa ſcholæqve; Sileſiis vero ea tribuerentur, qvorum facultatem ex Privilegiis à Cæſare datis (Majeſtät Brieffen) & initis cum Saxone Septemviro pactis jam olim habuerint; Ingenti Evangelicorum voti potiundi fiducia, qvod non Electorale tantum Collegiũ belli pertæſum Collegæ Bojoari exemplo ſed & Archiducem Oenipotanum medias partes ſecuturum rumor jaceretur, & ne afflictæ Domui calamitates deeſſent, Pannoniorum qvoqve Jeſuitas cum precibus non poſſent armis pellere meditantium tumultus ſperarentur. Ita molliora admiſſurum Cæſarem, neqve pertinaci ſubditorum ſuorum odio ſibi excidium accerſiturum credebant. At Cæſarei id ſolum priori

Unica ferè difficultas in Avtonomia Auſtriacorum.

1647. conceſſioni adjicientes, ut Sileſiis, ad patrimo-
Art. 13. nium Imperatoris pertinentibus, (in Tafel-Für-
ſtenthümern/) & Auſtriæ inferioris Proceribus
hactenus terras illas habitantibus migrandi ne-
ceſſitatem remitterent, conditionem Proteſtan-
tium aſpernari, & ſi Sveci atq; Evangelici urge-
re pergerent, tota tractatione ſe abſtenturos di-
cere. Et ut verbis fides conſtaret, abſtinuere;
Trautmansdorffio qvoqve, qvi jam Oſnabruga
Monaſterium redierat, atqve ex longinqvo
minorem Principis gratiam, &, ut ipſe dixiſſe
perhibetur, *ne Imperator fieret occupantis*, me-
tuebat, Viennam ſe reverſurum, & præ-
ter hunc, etiam Volmaro abitum mini-
tante.

XXXIV. Pertranſiit tum temporis Oſnabru-
gam Duglaſſius, in Sveciam tendens, miles
& Scotus, dignus ſcilicet, cujus rapto victita-
re aſveti, prædamqve atqve populationem
Germaniæ ut alienæ ſpectantis, de pace Im-
perii conſilium audiretur, qvi meliores ex bel-
lo conditiones promittens, armis negotium
perficere ſvadebat; leviori tamen plerorum-
qve adſenſu auditus, imminens, ni pace
averteretur, Germaniæ excidium, & dum
pro religione pugnatur, Atheiſmum magis
induci, qvam iſtam propagari advertentium.
Remiſit qvoqve de abeundi propoſito Traut-
mansdorffius, à Wittgenſteinio Comite per-
ſvaſus,

ſvaſus, Auſtriacæ Domus incommoda oſtendente, ſi poſt compoſitas Evangelicorum cum Catholicis lites, adeoqve horum inter ſe concordiam, ſola ipſa ſibi ſuæqve imbecillitati relicta paci obniteretur. 1647.

XXXV. Hinc reſumptum negotium, tanta diligentia, ut paucis cauſis exceptis, (inter eas Palatina, Haſſiaca, Badenſis, Auſtriacorum Avtonomia, & ſtipendia militi Svecico ſolvenda eminebant,) ceteris finem imponerent; reliqvis modo recenſitis, Monaſterienſi tractationi ſepoſitis, qvo qvamvis in contrarium tendentibus Luneburgiis, ſuis antea votis ſatis jam ſupra memoratis ſubſcribi cupientibus, poſt Volmarum etiam Sveci abiere, acribus ex aula juſſis ſe urgeri cauſantes, ut protractæ pacis probrum induſtria, & qvantum liceat, feſtinatione eliderent; adeoqve potiorem obſeqvii Reginæ Regnoqve debiti, qvam aliarum utilitatum ſibi rationem habendam.

Plerarumq; cōtroverſiarum ſecuta compoſitio; reliqvis Monaſterii rejectis.

22 *Maj.*

XXXVI. Præivit paucis diebus Oxenſtiernius, eumqve mox Salvius cum Proteſtantium Legatis ſecutus eſt. Jamqve articulorum concordiæ inter Catholicos Evangelicosqve patratæ promulgatio Volmaro annuente expectabatur, ingenti ſi proceſſiſſet, Pontificiorum & Cæſareorum præſertim præjudicio,

27. & 30. *ejuſdem.*

Inſtituta Monaſterii Tractatio.

1647. qvi legibus in Proteſtantium commodum pleriſqve latis ea ratione obſtricti fuerant, his integram de Auſtriacarum Provinciarum Avtonomia, & deligendis Imperialis Judicii Aulici Adſeſſoribus litem retinentibus, ut ſi vel harum una pacem impediret, belli mala perpeti adigerentur Pontificii, qvibus averruncandis duriſſimas conditiones ſubiiſſent; cum hi Trautmansdorffii cum Svecis atqve Evangelicis transactionem ſibi diſplicere oſtenderent, mutationem præſertim Auguſtanæ Urbis ſtatus, & paria Senatus Jura Lutheranis iſthic data indignati, atqve ad Annum M. DC. XXIV. cuncta revocanda flagitantes. Neqve eam legem admittebant, ut Evangelicis manendi in terris ſuis licentiam dare obligarentur, qvam arbitrio ſuo commiſſam à benignitate ſua impetrari debere contendebant.

Pontificii cōditiobus à Cæſareis oblatis ſtare renuunt.

XXXVII. Ita, ut ſolet, res adverſæ diſcordiam peperere; plurimis Catholicorum, Monaſterienſibus inprimis, Cæſareorum facilitatem & arrogatam, ultra qvam decuerit, poteſtatem incuſantibus; ne opprobriis qvidē abſtinebant, privato tantum auſu actitata, ideoqve nullius roboris dictitantes, qvæcunqve Cæſarei in Evangelicos hactenus contuliſſent. Mindanum Epiſcopatum horum aviditati objectum; credendi in divinis libertatem omnibus, ſi Auſtriacæ demantur, Catholicorum terris vulgatam,

Catholicorū qverelæ contra Cæſareos.

6 April.

tam; qvasdam Hildesheimenſis Epiſcopatus 1647.
Præfecturas Eccleſiæ ablatas; Gallorumqve immodicæ Trautmansdorffii libertati ſuccenſentium, & Memnii præſertim, Oſnabrugam nuper ideo profecti, ut Proteſtantibus plura largiturum retineret, hortamenta, & oblata ſtudia neglecta qverebantur. Rogitabant etiam, hanccine Proceribus ſacris gratiam rependi, qvod Auſtrios tantis ſumptibus tam atroci atqve diuturno bello adjuverint? Cæſarem ex Catholicorum conſenſu diſcere oportuiſſe, conſtantiam ſervare, majori ſemper Reipubl. malo omiſſam. Additis Landgraviæ ultra cccc cIↃ. thalerorum, duobus adhuc centum millibus nihil aliud indeptos Cæſareos, qvam ut integram myriadem illa depoſceret. Totos Principatus in alios, inſciis, qvorum intererat, adverſa priſco mori audentia translatos.

XXXVIII. Hæc publico plerunqve Senatu, gravia & regnatrici Domui infeſta, Auſtriaco coram ingeſta, & per hunc Cæſareis nunciata, dolorem, iras, qveſtus, & propiores inimicitiis ſimultates movere. Illiqve haud neſcii, qvibus inſectationibus petiti forent, atqve publicas criminationes publica qvoqve defenſione refellendas rati, munus id Richtersbergio impoſuere, qvi data ſibi in eam rem Catholicorum Senatu, digniora Cæſareos laborum in Reip. ſalutem impenſorum præmia aſpectaſſe

Cæſareorũ Apologia.

1647. ajebat, qvam ut tam acerbis criminantium vocibus proſcindi meruiſſent. Noviſſe Catholicorum Legatos, qvam non ſua ſponte ad tractatus cum Proteſtantibus ſuſcipiendos ipſi proruerint, ut ipſi Pontificii negotium hoc ag-
24 Nov. grederentur, ſæpius hortati. Neq; poſtqvam
1646. illorum precibus præterito anno dederint, ut provinciam hanc reciperent, omiſiſſe, aut ad ipſorum Senatum, qvo loco ſe res haberent, referre, aut eorum, ad qvos potiſſimum ſpectabant, conſilia exqvirere, Moguntiacum, Colonienſem, Bojoarum, Bambergium & Conſtantienſem teſtes invocans, Memmium auxilia non niſi verbis, rerum vacuis, obtuliſſe, ne Svecorum qvidem argumentis refellendis ſufficientem, Mindanum atqve Oſnabrugenſem Epiſcopatus à Gallis Proteſtantibus adimi non poſſe monſtrantium, ni fœderis leges violent, qvibus Catholicorum in Germania ſtatui ad Anni M. DC. XVIII. formam revocato ſe acqvieturos promiſerint, neqve Catholicos qvidqvam ad rei ſummam præter animum conferre, bellis exhauſtos, ideoq; pacem *qvocunqve modo* confici crebris expoſtulationibus monitisq; urgentes. Bojoarum ne verborum qvidem aſperitate contentum, etiam Cæſaris partes, pactis cum hoſte induciis, ejuraſſe, cui non partem tantum copiarum, ſed & Auſtriacas provincias incuriaturo per ſuperiorem Palatina-

tum

tum ingreſſum addixiſſe, non vano rumore 1647.
compertum ſit. Ita Gallis non niſi vocum ſubſidia præſtantibus,& Catholicos,qvos inani interim ſermone miſerentur,armis atrociter perſeqventibus, nullaq; Procerum conſtantia,bellum habere qvam gerere malentium, qvin imo medias partes ſpectantiũ, qvid aliud reliqvum Cæſareis, omni ſociorum amicorumq; ope deſtitutis,qvam pacem qvibuscunq; duris licet incommodisq; conditionibus redimere? Neq; enim ab inermi Cæſare Oſnabrugæ atq; Mindæ Epiſcopatus retineri potuiſſe, eosq; ſi recuperare Catholici velint,virorũ armorumq; faciendum fore certamen.Nullius ex Pontificiis terras bonave à Cæſareanis, niſi eorum,ad qvos pertinebant,conſenſu in alios tranſlata, qvibus exemplo magis qvam hortatu Auſtriaca Domus præiverit, eorum(Bojoaros deſignabant,)qvos alia humanitas decuerat,minis, patrimonii ſui imminutione publicam propriamqve incolumitatem emercari coacta. Non Trautmansdorffii in eo culpam, ſi ex Præſulibus qvidam DC. CIↃ.thaler.Cattæ perſolvere adigantur,ſed Gallorum id inventum, de qvorum patrocinio adeo magnifice glorientur. Sæpius conſuluiſſe Cæſareos,ut dimidia ſaltem iſtius pecuniæ pars ſupplendo militi impenderetur, qvo tam iniqva petentium impudentia ſuperbiaqve averti poſſet, at ſurdis fabulam ceciniſſe.

Avto-

1647. Avtonomiam non aliis conceſſam, qvam qvi jam olim uſurpaverint.

Trautmansdorffii. 19. Jun. XXXIX. Neqve ipſe Trautmansdorffius, ſe potiſſimum odio atqve invidiæ deſtinari non ignorans, defenſione ſui abſtinuit, accerſitis Catholicorum Proceribus ſua in rem communem officia, atqve plurima incommoda ſolertiâ ſuâ ab iis averſa memorando, citatis in eam rem poſtremis Svecorum tabulis, qvæ cum primis collatæ, multo mitioris concordiæ leges contineant. At forſan conceſſa ad Pontificiorum detrimentum ſpectantia? Verum non ſuum hoc, ſed fortunæ crimen eſſe, qvæ Gallis Svecisqve integras Sveviæ, Franconiæ & ſuperiores Rheni Regiones ac fere Weſtphalicam addicens, Cæſari ceterorum præſidio nudato, ſalutis ſuæ propriis ſolum opibus tutandæ neceſſitatem fecerit, ea ex ingenti hoc & incruento fere ſucceſſu hoſtium ſuperbia, ut bellum vel optimæ paci ſe præhabere claris indiciis prodant. Triſte id qvidem Cæſari, hoſti qvidpiam ex Catholicorum bonis concedere, qvorum tutela non multarum modo auri myriadum vi, ſed & cariori civium ſangvine ſibi conſtiterit, ne proprio qvidem parcituro, modo aliorum qvoqve ſubſidio juvaretur. At vero, cum majores ſemper hoſtium progreſſus, Catholicos Proceres ſubactos, exhauſtosve, & omnia ſummo diſcrimini indies propiora videat, multo id

Deo

Deo gratius, multo utilius Eccleſiæ duxiſſe, iis 1647.
conditionibus pacem ſancire, qvibus majori
qvam antea ſecuritati reliqvæ adhuc Catholicis
opes donentur, qvàm bello producendo omnium periculum imo certam ferme jacturam ſubire. Validam qvoqve & laudatam antiqvitatem, qvotiens fortuna contra daret, ſaluti conſuluiſſe. Non eam Germaniæ faciem eſſe, ut pacem ei neceſſariam probatu indigeat, qvovis idoneo ſatis & locuplete ſui deſiderii teſte. Abſurdum igitur, qvietem tantis votis expetitam, ubi copia ejus ſit, ideo reſpuere, qvod qvorundam incommoda ſecum tractura ſit. Eo jam negotium cum Svecis Evangelicisqve, magnis qvanqvam laboribus, proceſſiſſe, ut ad exitum ſpectet, qvo ſub incertorum ſpe omiſſo, transacta *Diſputationibus Scholaſticis* reſcindere, præſenti rerum ſtatui haud convenire. Meminiſſent Catholici, qvam ſæpe, cum de Proteſtantium duritie qvererentur, validiori conſenſu retundendæ illi opus fore, qvam hactenus monſtraverint, multo at inefficaci apud incurioſos ſermone oſtenſum. Noſſe illos, Coloniæ Bavariæqve Electorum eam in rem qveſtꝰ, cuncta ſua tuendæ Catholicæ rei impenſuros teſtantium, modo rei expediundæ rationes Collegæ indicarent; Si qvis itaqve illorum tantas opes atqve auxilia polliceatur, ut iri obviam qveat, hunc & laudare ſe & exonerari Cæſari labo-

1647. laborum partem fateri; ſin accuſare Pacis conditiones velint, hoc illudve Cœnobium, hunc iſtumve Epiſcopatum, hoſti poſſeſſionem eorum jam armis nacto & retinenti non relinqvenda, hac illave Urbe (Auguſtam Vindelicorum innuens) ex ſtatu civili nihil innovandum, neqve Acatholicorum ſubditorũ neceſſitatem Pontificiis Proceribus inducendam aliaqve gravia memorando, dein cum gloriam ejus rei adepti ſint, nullas à ſe opes oſtentent, & medias partes amplexi Cæſari bellum relinqvant, crederent, hunc qvoqve non eſſe armorum belliqve moleſtiarum avidum, qvas cum graves pro Republica & Catholicorum ſalute toleraverit, inanes & irritas, neqve niſi hoſti uſui futuras jure deprecari; neqve hortatibus auſcultare, qvos verbis ingentes, rerum vacuos & paci noxios pleriqve ingererent. Improbari potiſſimum, ut compererit, Catholicis, religionis libertatem ſubditis ipſorum permiſſam. At neqve Imperatori eam placere, vitæ potius, omniumqve, qvæ in terris à Deo acceperit, diſcrimen adituro, qvam ſibi eam legem poni fineret, eadem qvoqve conſtantia à ceterorum ditionibus malum hoc averſuro, ſi vires ſuas illi ſociare vellent poſſentve. At nullo in his auxilio, ipſoqve qvorundam locorum ſitu diverſum expoſcente, poſt multam diſceptantium contentionem,

nem, & conditiones ab editis primum à ſe pa- 1647.
cis tabulis decies mutatas rejectasqve, in poſtremas deniqve, à Catholicis nunc improbatas, utrinqve conſenſum, ea tamen ſolertia compoſitas, ut modo hominibus tam ſuſpectis cum induſtria intendatur, vel centum occaſiones adfuturæ ſint, qvibus libertas iſta aut adſtringi aut ipſi nondum elapſo trium iſto luſtrorum ſpatio terris ejici qveant. Qvod ſi nihilominus leges has adſpernantes bellum præoptent, id qvidem Cæſarem prohibere non poſſe. At cogitarent, præter Bavariæ Electorem omnibus reliqvis eam hoſtium vim imminere, ut arma, ne ſi velint qvidem, movere qveant. Moguntiaci præcipuas Urbes à Gallis, Svecis & Caſſellanis occupatas; Treviro Gallos, qvanqvam amicorum nomine, ita tamen incubare, ut illorum arbitrium ipſe magis, qvam ipſius illi reſpiciant; Colonienſis Epiſcopatus pleraqve Svecicis & Haſſiacis armis detineri; Herbipolenſem, Bambergiam atqve Eichſtettanam ditionem Svecorum exercitu ita inſideri, ut ipſos Epiſcopos ſedibus ſuis exturbare, captivitati mancipare, omnes ſacris ordinibus devotos expellere, totamqve inde Catholicam religionem proſcribere, qvando placeat, poſſint; neqve ambigi debere, placiturum id, qvam primum transactionem hanc à Catholicis infringi inaudierint, fractis

jam

1647. jam usqve ad exitium inſtituti. Neq; Evangelicos, exemplo ſubſidioqve Svecorum animatos ſegniores futuros ad Pontificios ejiciendos, expilandos, ac ſacrorum bonorum reliqvias invadendas, paucas intra hebdomadas eum exercitum habituros, cui neqve Cæſar, neqve qvi arma adhuc inducti ſint, Catholici ſufficere qveant. At vanos eſſe Catholicos, ſi in Hiſpanorum Gallorumve opibus fiduciam collocent, hos ipſos Acatholicorum Pontificiis Proceribus obtrudendorum, atqve ademptarum Eccleſiarum & Monaſteriorum auctores, adeoqve infenſiſſimos Catholicorum in Germania hoſtes experti, jam qvoqve viribus ita defectos, ut parum præſidii ab iis ſperandum, neqve hoſtilia in Svecos auſuros, qvibus ut amicis hactenus uſi ſint; Iſtos verò qvanqvam de ſalute Imperii, ſacris contra Turcam & Evangelicos bellis immenſis ſumptibus hactenus ſuſtentata ſollicitos, Gallicis tamen armis occupatos, ſuarum rerum qvam aliarum potiorem curam habituros, neminem dubitaturum. Non etiam in Pontifice aliisve Italiæ Principibus qvidqvam ſpei eſſe, auxilium ſæpius rogatis, verum Turcarum contra Venetos bellum & Gallicorum in Italia motuum timorem oſtendendo, propriæ incolumitatis prærogativam repulſæ obtendentibus.

XL. Hæc qvanqvam Cæſarei cum Catholicis, ipſi

ipſi tamen qvoqve accepto non multo poſt de ſoluta Ilerdæ obſidione nuncio, & defectione Joannis Werthii, celebris inter Bavaricos Ducis, belliqve veteris, ſuperbiores, pacis celeritatem tardabant, mira feſtinantium cunctantiumqve varietate. Abiit deniqve Monaſterio poſtqvam ſæpius ſe retineri paſſus fuerat Trautmansdorffius, crebris ab Aula juſſis revocatus; lætis Pontificis, Hiſpani, & Catholicorum qvorundam Legatis, mite viri ingenium, & moderatiora, qvam Pontificium decerent, conſilia improbantibus, & Auguſtanæ Confeſſionis, cui olim (u) addictus, affectum non omnino exuiſſe, ſuſpectabatur. Collegæ qvoqve, cunctis ferè Svecorum Evangelicorumq; officiis in iſtum verſis, æmulatu accenſi, ejusqve faſtigio ſe præumbrari cernentes, non ægre tolerabant, eum diſcedere, qvo præſente ipſi minores habebantur.

1647. Trautmansdorffius Viennam abit. 6. & 16. Jul.

XLI. Non tamen multum, ut primum metuebatur, moræ tractationi Trautmansdorffii profectio attulit, cum, qvamvis cum Volmaro ut ſecundæ dignationis, & Lambergio Comite, Oſnabrugam qvippe deſtinato, Oxenſtiernius agere dedignabatur, Salvii tamen induſtria plurimas cum Volmaro lites componeret. At non deerant, qvæ proximum fini negotium morabantur. Præcipuum ex eo turbamentum, qvod Galli pacem admittere recuſabant, niſi

Tractatio inter Lābergiū atqve Volmarū, & Salvium continuata. Aſſiſtētia Au-

(u) V. Memoir. de Monſ. D. p. 28.

1647. ſtrio-Hiſpanica.

niſi Cæſar, etiam ut Auſtriæ Princeps, auxilio Hiſpanis contra Gallum præſtando prohiberetur, barbaro, ut pleriſq; videbatur, poſtulato, & cujus atrocitatem ipſi qvoq; cum Evangelicis Sveci damnabant. Memorabantur communia humanitatis Jura, cujus officium, neceſſitati alterius atq; periculis ſubvenire. Immiſericordem ſententiam eſſe, & naturæ humanæ communioni adverſam, adverſam Principum gloriæ, iisq;, qvod maximum eſt, tollere, qvi oppreſſis opem ferre non permittant. Et qvo alio obtentu ab (x) Henrico olim, jam à Ludovico Evangelicis, religione diverſis, ſuppetias latas? qvo Trevirum contra Cæſarem, Luſitanos & Catalaunos in Dominum rebelles protectos? At Gallo qvanqvam ambitionem tantum & proferendi Imperii cupidinem prætextibus his obvelanti, aliorum ſcil. miſeriæ occurrere fas eſſe; Auſtriacis contra illicitum, Hiſpano opitulari, non propinqvo modo ſed & ejuſdem familiæ Principi, & cujus bona malaq; ad Auſtriacam Domum pertineant. Iniqviſſimam & extremæ ſervitutis conditionem eam ſubituram, ſi in Gallorum, perpetuorum, etiamſi arma ponant, utilitatis dignitatiſq; Auſtriacæ hoſtium gratiam, omnium nexuum Jura, omnemq; ſangvinis caritatem, negligere adigatur. Ampliori certe libertate Germaniæ Proceres gaudere, militiam parteſq; qvo-

---

(x) *De Henrico II. Thuan. l. XIII. (p. 275. Edit. Francof.) Vittor. Siri suo Hiſtor. de tempi correnti L. I. (p. 20.)*

qvorum velint antiqvo more ſeqventes. At non 1647.
nimium videri debere, ſi pari cum ceteris Imperii Civibus ſorte, Cæſar & agnati Principes cenſeri expoſcant. Imperatori ſane, qvanqvam id qvoqve indignum, novas leges præſcriberent, at Auſtriæ Archiducum Jura integra ſinerent, qvando jam major in ſummum Principem, qvam in Cives Optimatum poteſtas ſit. Neq; ad aliud tendere hanc Gallorum immodeſtiam, qvam ut avulſis ab Hiſpano Auſtriacis, facilioris in utrosqve dominationis compendium faciant, atqve dum ſinguli iſti pugnant, ambo vincantur. Timendum, ne eas tandem leges Galli Auſtriacis ferant, ut ſui qvoqve defenſione qvamvis laceſſiti prohibeantur.

XLII. At fruſtra hæc apud Gallos, nulla inter arma Jura, atq; id in ſumma fortuna æqvius, qvod validius, cogitantes; Bojoari ſuffragio adjutos, labefactata jam in Cæſarem fide, maximam pervertendis Auſtriacis induſtriam commodantis, ſive ut ſincerum in novos amicos ſtudium acribus conſiliis adprobaret, ſive iminuta iſta Domo majorem ſibi paraturus potentiam, aut humanæ malignitatis ingenio, qvo acerrima amicorum odia eſſe, longo uſu probatum eſt. Erant qvi expediundæ difficultati conſulebant, ut ad certum copiarum numerum, certasqve provincias ea auxiliandi facul-

Bavari in ea re pro Gallis ſtudia.

Temperamenta à qvib9

1647. quidam propoſita.

cultas, pari ſcilicet modo, adſtringeretur, qvo qvinqve Catholici Helveticorum Pagi Mediolanenſi Ducatuì contra Gallum operam pacti ſint; aliis, Veneto præſertim, ſubſidii tuendo Hiſpano, non offenſuro Gallos ferendi copiam Auſtriacis dandam, cenſentibus. Imo ſimulatam Auſtriacorum contradictionem eſſe, ut excuſatius ſub neceſſitatis prætextu naturæ leges negligerent, cogi optantium, qvidam ſuſpicari audebant. Neqve omnino vanus is rumor videbatur, Trautmansdorffii verba expendentibus, Hiſpanum Auſtriaca ope deſtituendum edicentis, modo Luſitanos Galli desererent, qvod ſi abnuant, multo validiori æqvitate & ipſius ſangvinis ratione fundata Auſtriaca pro Hiſpanis auxilia niti.

Satisf. Caſſellana à Gallis ſuſtentata.

XLIII. Catti etiam properos paci Cæſaris Legatos importunis ſollicitationibus revocabant, Gallorum patrocinio feroces, cum hi exemplum edituri, qvanta utilitate Germaniæ Proceres exuto in Cæſarem obſeqvio Galliæ fidem ſeqverentur, infelici contra eorum ſorte, apud qvos Imperii Cæſarisqve amor potior eſſet, qvamvis immodica Caſſellanæ vota calidiſſimè propugnabant, eo tendentia, ut præter Marburgenſem ditionem & expunctionem æris Waldecciis Comitibus ob damna bello inflicta, exſolvendi, partem ultra montanam Epiſcopatus Paderbornenſis, cum Urbibus Marsberga, Volck-

Volckmars, & Bevering, Comitatum Arnſpergenſem, cum Mettelsbachio, Wintersberga & Hallenberga, Præfecturam Furſteneck & Roggenſtul, qvatuor oppida Moguntini in Haſſia ſita, & in pretium reddendorum locorum, at ſine tormentis, juxta cum reliqvo belli paratu apud victorem manſuris, à Colonienſi atqve Monaſterienſi Epiſcopis armis obtentorum Præfecturam Buchholz & CC CIↃ. thaler. dumq; ii perſolvantur, certos locos pignoris nomine, Jura in Comitatum Schauenburgi pridem à Cattis prætenta, ſuis deniq; non minus ac Svecorum militibus ſtipendia acciperet; Cæſareis ſupra renunciationem actionum Darmſtattino contra Caſſellanos ad multas auri myriades competentium, tantum ex Marpurgia hereditate terræ, qvantum ad reditum XX CIↃ. florenorum annuorum ſufficeret, & Hirsfeldiæ Abbatiam, offerentibus, exigua utrinqve gratiâ, cum & Sveci conditiones has ſibi exhibitas protinus ad Cæſareos remitterent, pacem in eas coalituram negantes, atqve Darmſtattini ultima potius pericula Dominum defenſioni jam qvantum neceſſe ſit, paratum, qvam adeo iniqvas leges ſubiturum edicerent; Caſſellani deniqve terras ex Darmſtattini patrimonio, tanqvam alio Jure ſibi debitas, & Abbatiam (y) Hirsfeldenſem ut jam ſuam atqve utrasqve

1647.

Cæſareorũ oblatio.

Ubiq; rejecta.

Hh 3 ſum-

(y) *Notandum, Hirsfeldiæ reditus annuos 20000. libris æſtimari à Monſ. d. Memoir. p. 88.*

1647. ſumma iſta (xx.cIɔ.thalerorum) minores, adſpernarentur.

Continuatio Tractationis Caſſellanæ.

XLIV. Aſſenſere ultra priorem conceſſionem Cæſarei, ut à vicinis Epiſcopis c. cIɔ. thal. Cattæ penderentur, additis præterea qvibusdam Schauenburgici Comitatus Præfecturis (40000. thal. annuos reditus (z) ferentibus); Gallis Schmalcaldiam, partem Comitatus Cattimeliboci, & ex Marpurgenſi terra in octo portiones dividunda tres Landgraviæ adſignantibus. At iſta parte illa non contenta, univerſam, aut tres qvadrantes ſaltem cum integro Cattimeliboci Comitatu expetebat, Gallis vota ſua minus promoventibꝰ irata; his contra juxta cum Svecis avaritiam illius increpantibus, qvæ oblatam poſtea dimidiam Marpurgiæ hæreditatis partem, atqve conceſſam intolerati damni reſtitutionem Hirsfeldiam & Præfecturas Schaumburgicas, ac deniqve DC. cIɔ. thaler. & donec numerentur, Comitatum Arnsbergium pignoris interea vicem ſubiturum ſpernens, M. cIɔ. thal. inſuper poſtulare perſiſtebat, qvorum una pars præſenti pecunia, altera terris à Moguntiaco & Fuldenſi, aliisqve propinqvis Præſulibus, tertia pignoribus certorum locorum ad eosdem Præſules ſpectantium, intra qvinqvaginta annos non reluendorum, præſtaretur.

XLV. Delecti qvidem à cunctis Imperii Curiis, qvi concordiam utrisqve Haſſis, & Caſſellanis

(z) *D. Memoir. p.* 88.

lanis moderationem ſvaderent, at nihil profe- 1647.
ctum, his DCCC. CIↃ. thal. cum pignoribus, donec perſolverentur à Præſulibus tradendis, & tres ex octo partibus Marpurgenſis ditionis ſibi flagitantibus, Catholicis DC. CIↃ. tantum, & potius, qvàm terras ſuas iſtis Germaniæ, ut dicebant, raptoribus pignoris nomine profanandas darent, ſupra omnem uſurarum conceſſum legibus modum à Judæis mutua accipienda; Darmſtattinis verò ultra prius conceſſa, nihil offerentibus, qvanqvam niſi propoſitis adſentirentur, excidium & atrociores prioribus clades ferro igneq; inferendas Caſſellani minitabantur; non exiguo rei Evangelicæ incommodo, cum Catholici, interq; eos præcipuus Moguntini Legatus, Reigersbergius, Hiſpanis addictus, Bavaro qvoq;, unde præcipua Evangelicis ſpes, in partes tracto, propoſitas concordiæ leges ſe accepturos negarent; neq; enim tempeſtivum ſibi dicentes, cum Proteſtantibus ſacra Bona olim occupata eâ potiſſimum cauſâ permiſſuri eſſent, ne ceterorum etiam controverſiam aut periculum experirentur, Cattis præſentem pecuniam, Creditoribus alioqvin adeò gratam, adſpernantibus terras ſuas pignoris vinculo in dimidium, ut feratur, ſeculum, at ex vero in perpetuum obſtringere; re à fine cedendarum ſacrarum provinciarum multum diversâ.

Catholici ob Caſſellana poſtulata transactionē Gravaminum confirmare recuſant.

1647. Suſpicio & ſollicitudo Evangelicorum ex Pontificiorū literis ad Bavarum, ab ipſis Bavaris communicatis. 4. Jul.

XLVI. Hæc ſive verò timore, ſive Reigersbergii aſtu jacta, Germaniæ pacem prolaturi, donec Hiſpani, qvibus præſentia proſperè fluebant, feliciori in dies armorum ſucceſſu pingviores à Gallis conditiones elicerent, majori exCatholicorum Monaſterienſium literis ſuſpicione cumulabantur, à Bavaris inſigni proditionis ſpecimine ſuam in promiſſis conſtantiam teſtaturis, Svecis, & ab his Proteſtantibus traditis. Iis (z) qvippe Maximiliano nimia & exterminium Romanæ Religionis ſpectantia Svecorum Evangelicorumqve poſtulata atqve Catholicorum calamitates miſeranti, ſuaqve arma, modo extra verborum apparatum, opes viresqve reſumendo bello idoneas ipſi qvoqve oſtenderent, pollicenti, Dominos ſuos id Septemviri reſponſum reſciſcentes eo curam cogitationesqve vertiſſe reponebant, qva ratione oblata occaſione, diſtractis jam Gallorum Svecorumqve copiis in Imperii reiqve Catholicæ emolumentum qvam commodiſſime uterentur, non qvidem bello, ſed honeſtiori tantùm paci intentos, qvam ob adverſariorum inſolentiam neqve ſine Numinis offenſa accipere, neqve ſi accipiant, ſecuram ſinceramqve habere poſſint, variis hactenus illorum mutationibus, tergiverſationibus, morisqve cluſam, & Svecorum præſertim aviditate impeditam, qvi tan-

(z) *Lundorp. Tom. VI. Lib. III. c. 129.*

tanqvam ex facili tolerantibus plura ſemper 1647.
injungentes, nulla religione jam ſemel placita pro lubidine reſcindant, tempori interim inſidiantes, atqve hoſtilia proſeqventes, adeo nulla tractatæ pacis reverentia, ut celeberrimo Europæ Conventu coram, iis etiam locis arma intentent, qvibus pacta Hamburgi conventa terrorem eorum demere debuerant; neqve iis contenti, qvamvis Senatu Imperii nondum recepti, præcipuarum Imperii familiarum locum per aliqvot ſecula inſeſſum invadere, ipſi novi veteres cives anteire, imo hos Principum Curiâ (Bojoari auribus id dabant, proprii doloris memoriâ acrius excitandi,) movere, aliaqve non alium in modum audeant, qvam ſi Cæſare Imperioqve debellato, illis ſolis rerum Judiciũ victoria tribuerat, Germaniæ Proceribus obſeqvii tantum gloria relicta eſſet. Certum igitur Catholicis Principibus, penitusqve infixum eſſe, viribus ſuis Cæſari atqve Bojoaro adjunctis, religioni patriæqve adverſum hoſtes tam inſolentes tutandæ ultima experiri, eventum Deo, cauſæqve juſtitiæ commendaturi. Meliorem certè, & Catholicis commodiorem pacem ex conſenſu ſperandam, qvam ſi diſſidiis convulſi diverſa ſeqvantur. Non ignotum ſibi, verbis bella non confici, ſed arma, viros, ſtipendiaqve reqviri, neqve Dominos, qvo minus omnes ſuperſtites adhuc opes

1647. inſumant, abnuere. At cum præſentem militem tempus expoſtulet, non opportunum magis expediundæ rei modum videri, qvam ut Cæſari, proviſo jam apparatu & xxcIↃ. militum exercitu inſtructo, præſentia ipſius, ut feratur, in majorem alacritatem animando Septemvir ſuas copias adjungat, Svecis, Gallorum ſeceſſu imminutis, aut Imperio, aut conceſſis ſaltem Bavariæ hoſpitiis exturbandis. Neqve ambigendum, modo temporis, occaſionis, & virium plus qvam neceſſum ſit, validarum ratio habeatur, Deum melioribus adfuturum, pacemqve daturum, religioni atqve ſaluti Catholicorum leviori damno & ignominia conſtituram. Non defuturos interea Proceres, qvo minus bellum, cum milite non poſſint, pecunia adjuvent; neqve ceterorum mediorum inopiam fore, qvæ (futuri ut ex eventu apparuit, conſcii, aut præſagi,) ſcripto committere non audeant, ne in alios divulgarentur, ſolliciti. Addidere in fine incommoda, & qvæ Catholicæ rei religioniqve pericula immінerent, ni fortioribus conſiliis cöerceantur; Septemvirum, ut neceſſariam Eccleſiæ, ſibiqve decoram fortitudinem reſumeret, multo cum hortatu precantes.

Epiſtola Jeſuitæ Muhlmanni. XLVII. Joannis qvoqve Mühlmanni, Lipſiæ Patre Theologiæ Profeſſore nati, ex Lutherano Jeſuitæ, inventa Egræ à victore Sveco

co literæ ſollicitudinem adjecere, qvibus Aeſculapii (hoc Trautmansdorffio nomen in contrarium ſignificationem verſum indiderat,) in Evangelicos facilitatem proſcindens, ut conſcientiæ Cæſaris conſuleret is, ad qvem ſcribebat, ejusdem ut videtur ſocietatis homo, monebat. Ne blandirentur ſibi Cæſarei externæ neceſſitatis obtentu, neqve enim ullam tantam eſſe poſſe, ut qvædam Tabulis Svecicis comprehenſa excuſationem admittant. Oſtendiſſe Deum in Belgio, oſtendiſſe in Catalaunia, qvam bene cupiat Auſtriacæ Domui. In eo fidendum atqve Dei caufam Eccleſiæqve ſtrenue agendam eſſe. Cogitarent ſolutam Ilerdæ obſidionem, & Condæum ſaucio inde capite profugum, mutata partium fortuna, Balaqverii ab Hiſpanis obſeſſum. Demittere jam hîc, (Monaſterium innuebat,) non nihil capita ſua Francos. Kœnigsmarckium qvoqve Wiedebruckum, (eſt id Weſtphaliæ oppidum) non ſæpius aggreſſum, qvam ſuorum cum clade depulſum, eundem cum Ilerda, adventantibus præſertim Lotharingi copiis, exitum promittere.

1647. Egræ à Svecis inventa. *Dat. Monaſter. 12. Jul.*

XLVIII. Hæc licet à privato homine ſcripta, occulta tamen, etſi procederent, in ſuum damnum exitura conſilia agitari, Evange-

licis

1647. Cæſareorũ ambiguitate. ficis non obſcure indicabant, Cæſareanorum etiam ambiguitate anxiis, negotium pacis cunctando trahi velle, & poſt defectionem Joannis Werthii, qvem ad Imperii Principum dignitatem à Cæſare proxime evehendum, conficto à Colonienſibus atqve Bavaris in Ferdinandi opprobrium rumore ſpargebatur, atqve Trautmansdorffii in Aulam reditum, nova conſilia, mandataqve, qvanqvam id negabant, expectare, non abſurdis argumentis creditorum.

Jul. Confirmavit ſuſpicionem, Memmii & Groularti, apud Evangelicos, pleroſqve cum Salvio Oſnabrugam reverſos, ſermo, minus in Cæſareis qvam ipſo Penaranda Comite Hiſpaniæ Legato promovendæ pacis ſtudium ſe deprehendere adſeverantium, conditionibus noviſſimo Martio (dubiis tum magis Hiſpanorum rebus) ſubſcriptis ſe ſtaturum, neqve auxilio Luſitanis ferendo interceſſurum pollicito; tanta hinc rei conficiundæ fiducia, ut intra ſex hebdomadum ſpatium pacem Orbi Chriſtiano ſe daturos belligerantes jactarent, cui perpetrandæ etiam Batavorum Legati Monaſterium advenerant.

Oxenſtiernii minæ de retractãdis Pactis. XLIX. At Oxenſtiernius, Cæſareorum moræ impatiens, Svecos qvoqve liberam eorum, qvæ cum illis pepigerint, retractandi facultatem uſurpaturos denunciabat, ni Catholici placitas Trautmansdorffio ſibiqve ponendarum cum

cum Proteſtantibus litium conditiones ratas haberent, & Cæſarei reliqvis qvoqve finem imponerent; non magnâ ſane Evangelicorum lætitiâ, compoſita fere in ſuam utilitatem jurgia, ad antiqvas diſceptationes vocari, & ſi fortuna belli vertat, ne incommodiori transactione ſopirentur, formidantium, niſi Salvius animum reddidiſſet, non alium Collegæ animum fuiſſe affirmans, qvam ut Cæſareos minis iſtis Exulibus ſubditisqve Auſtriacis æqviores efficeret. Neqve enim aut Numini, aut Sveciæ Regno excuſandos, ſi perfectâ ferme in potiſſimis pace, ob minora, & ſi ceteris conferantur, nullius momenti litigia, reſciſſâ, cuncta novo bellorum diſcrimini objicerent.

1647. A Salvio explicatæ mitigatæq; 24. *Jul.*

L. Non multo poſt Oxenſtiernius, media ut prius nocte, Monaſterio Oſnabrugam remeavit, eumqve proxime ſecuti Lambergius Craniusqve; qvi, qvod prius abnuerant, nova ab Aula juſſa ex Trautmansdorffii relatu componenda ſe opperiri obtendentes, progredi ſe poſſe negabant; acriter objurgante Oxenſtiernio, prioresqve minas repetente, ſi moras nectere perſiſterent. Acriori nempe bello urgendos, qvi pacem admittere pervicaciter recuſent, ſi patria cordi foret, cum gaudio accepturi.

27. *ejusdem.*

LI. Et reſumtum ab iis negotium, non absq; omni operæ pretio, transactis penè qvas Traut-

Reſtaurata Tractatio.

mans-

1647. mansdorffius reliqverat, controverſiis, neq; procul abfutura pace, ſi Epiſcopatu ſuo privari Oſnabrugenſis, decem & ſeptem ſuffragiis, aliorum nomine ſua ad vota ferendis in Senatu præpotens, aut Auſtriaci exulibus patriam, Civibusq; ſacram libertatem reddere voluiſſent. Illorum Patronum ſeſe Alexander Erskeinus ferebat, Oſnabrugam tum, militi Sveco ſtipendia petiturus, ingreſſus, totos in eo Wrangelium & Kœnigsmarckium eſſe dictitans, ut Auſtriacas terras reviſuri meliores commilitonibus (Auſtriacis nempe Svecis militantibus) conditiones ab obſtinato Cæſare extorqveant. Et Bavari inter Catholicos ac Proteſtantes medii, qvanqvam in hos proniores videri vellent, ſuarumqve & velut tertiarum partium principes, modo Colonienſi, eadem proſapia oriundo, ad pactorum cum Brunſvici Ducibus de Hildesheimio Epiſcopatu initorum leges ſatisfieret, lites Pontificiorum cum Svecis Evangelicisqve ſe compoſituros ferebant, relicto Domui Auſtriacæ bello, & ceteris, qvi pacem ferre non poſſent. Qvanqvam erant, qvi mentem callidi ſenis & ſimulandi artes edocti contra interpretarentur, & qvamvis abditos ambigui Principis ſenſus, & qvid occultius pararet, adſeqvi deſperabant, aliud tamen, qvam præ ſe ferret, agitare ſuſpicabantur.

Ejus difficultates.

Alexandri Erskeini pro Exulibus Auſtriacis ſtudia.

Bavaricorum ad promovēdam pacem promiſſa.

1643.

LII. Ex-

LII. Exhibuit Erskeinus Cæſareis ſuprà viginti Bohemorum Auſtriorumqve familias, qvarum gentiles fidem militiamqve Gallorum Svecorumve ſecutos in dignitatem bonaqve reponi flagitabat, ceteris etiam, qvicunqve Bohemiam Auſtriacasqve terras incolerent, priſtinam religionis libertatem expoſtulans; qvod ut novam belli denunciationem Cæſarei explicabant, ſpem tamen mollioris ex aula Reſponſi facientes.

1647. Erskeini Poſtulata pro Auſtriacis Evangelicis.

1. *Aug.*

LIII. In hanc fiduciam erectos Proteſtantium animos, allatus de Ferdinando Ubiorum Archiepiſcopo, & Franciſco Gvilielmo Oſnabrugenſi nuncius in diverſum adfecit, qvorum iſte poſtulati Caſſellani immenſitate, & illatis à Kœnigsmarckio in Weſtphaliam armis offenſus, iſte ſuopte ingenio vehemens, & petita Brunſvicenſibus compenſatione, tum ademto inprimis Verdenſi & Mindano Epiſcopatu, ac occupatis à Kœnigsmarckio Vaſtenaviâ & Weidenbrucho Osnabrugenſis ditionis oppidis irritatus, poſitis, qvas ſuſceperant, mediis, partibus hoſtilia reſumſerunt, literis ad Landgraviam, Wrangelium & Kœnigsmarckium datis à Colonienſi (*b*) excuſata, qvibus de fide ſua & qvam ſancte inducias Ulmæ ſancitas, (in-

Colonienſis & Oſnabrugenſis armiſtitium cum Svecis & Lãdgravia renunciant.

Colonienſis literæ ad Lãdgraviã, Wrangelium,

(b) *Add.* Churkölln. *Manifeſt. apud Lundorp. Tom. VI. Lib. III. c. 136.*

1647. & Kœnigsmarkium. 5. & 15. Aug.

(infra curatius memorandas) coluerit, præfatus, nulli eas uſui ſibi fuiſſe, qverebatur, præcipua in Landgraviam criminatione, poſthabitis induciarum legibus adeo nihil de exactionum acerbitate remittentem, ut nullum in ea re ſibi modum ſtatui ſe paſſuros, Legati ipſius expreſſo ſermone teſtati ſint, ne ludibrio qvidem abſtinentes, Legatis ſuis, populi calamitatem miſerantibus, copias Electori adhuc reliqvas in afflictorum levamentum exauctorari ſvadere auſi, iis interim conditionibus Svecorum fiduciâ inſiſtentes, qvibus conſentire, religionis honorisqve reverentia attineatur. Hunccine Amneſtiæ toties à Landgravia jactatæ fructum? Deone poſterisqve ſuam habendi lubidinem ſeſe probaturam confideret, qvæ falſa pignorum nunqvam luendorum ſpecie aliorum terris inhians pacem turbet, & bellum in ſupremum patriæ excidium deſiturum retinere nitatur? Neqve Svecos majori religione inducias habuiſſe; occupata Amiſenâ terrâ, (das Emsland) & Pirmontis Comitatu aliisqve ſibi obnoxiis, vetare ſuſtinentes, ne victus inde copia Electoralibus fieret, & Kœnigsmarckio qvoq; irrupto Monaſterii Epiſcopatu, ipſius Urbis, totius fere Europæ Legatorum præſentia ſanctioris ſecuritatem turbante. At non ſi iſti cuncta pro lubitu agere rapereqve velint, ſibi patiendi obligationem impoſitam, vim contra

inducia-

induciarum fidem illatam ex communi Naturæ 1647.
Jure & oblato à Cæſare auxilio depulſuro.

LIV. Reſponſum à Landgravia; Affectui ſuo indulgere, qvi pacē conditionibus à ſe latis protrahi criminentur, æqviſſimis ab omnibus habitis, qvibus judicium nullum in partes odium amorve corruperit. Neqve induciarum pactione id ſe egiſſe, ut flagitata ſatisfactione & damnorum reparatione abſiſteret, aut tributorum Septemviri terris imperandorum leges acciperet, qvanqvam tam Colonienſis qvam Monaſterienſis ditionis locis leviora exacta negari non poſſit; neqve etiam ſeſe unqvam transactionem eam in rem, aliqvantum qvidem dilatam, renuiſſe. At Electorem, qvi, ut interceptæ literæ aliqvando forſan edendæ doceant, hoſtis partes nunqvam ſincere exuerit, temporum ſolum momenta, & rumpendarum induciarum opportunitatem ſpeculatum, cauſas, cùm repperire neqviverit, confinxiſſe, ne violata fides omni honeſtatis ſpecie careret.

Reſpõſum Landgraviæ. 17.27. Aug.

LV. Kœnigsmarkius qvoqve, nihil à ſe induciis adverſum perpetratum, (h) reponebat, Vechtæ qvidem urbe, ſed ex legum formula, occupata, qvibus Cæſaris militem Septemviri terris exigere Svecis conceſſum ſit. Commeatum etiam provincialibus imperaſſe, at non novo more, ſed freqventi amicorum qvam hoſtium

Kœnigsmarkii. 19.29. Aug.

Ii

(h) *Lundorp. d. Lib. c. 137.*

1647. ſtium uſu, præſenti maxime bello, inolito. An verò Monaſterium usq; milites ſui populando progreſſi ſint, id ſibi incognitum, nec ſi innotuiſſet, impunitum; qvanqvam id factum forſan, omnino inficiari non audeat, non eadem militis campo, ac urbe attinendi, obſervandive facilitate, ne ſupplicii qvidem ſeveritate, qvod in contumaces ſæpe ſtatuerit, inſolentiam illorum ſatis cöercente. Nec enim Ducis illico in eo culpam, ſi miles modum excedat, qvam certe inſcio aut prohibente ſe commiſſam, amicitiæ ejurandæ ſufficere non debuiſſe; nullo præſertim prævio qveſtu, qvo neglecto demum juſta reſumendorum armorum cauſa futura fuerat. Pirmonti à ſe nullam vim illatam; contra aëris tantum tempeſtatumq; injurias innoxium ſuffugium, neqve amico, ut credebatur, incommodaturum, non præſidium meditato qvod Vechta etiam atq; Weidenbruko ſe deportaturum promiſerit, ſi Wahrendorpium Cæſaris milite Septemvir liberaret, ad cuj9 preces trium hebdomadum ſpatio ejus obſidione abſtinuerit; qvamvis minorem ab illo induciarum conſtantiam colligere potuerat, ſi ſuſpicionibus indulgere voluiſſet, ipſis epiſtolis innixis, qvibus Lambojo à milite Paderbornenſi pecuniam ſubmiſſam, & Satrapam Weſtphalum (familiæ nobilis id nomen eſt) Cæſari ſuam in iſtam rem fidem firmaſſe, probari qveat.

LVI.

LVI. Hiſce novorum motuum curis agitatis Proteſtantibus alia ex pace inter Hiſpanos Gallosqvè Batavorum opera propediem, ut putabatur, ſancienda acceſſit, ne concordia inter iſtos ſtabilita difficiliorem cum Pontificiis conventionem redderet, metuentibus. Ut tamen non ullo magis negotio permixta ſpei timorisqve argumenta unqvam fere extitiſſe notatum eſt, ita imminuti hiſce nuntiis Evangelicorum animi lætioribus reficiebantur, Bojoaro induciarum, eorumq; qvæ Sveci ac Proteſtantes cum Trautmansdorffio de Procerum inter ſe litibus pepigerant, conſtantiam ſpondente, & Colonienſi Electore armiſtitium ſe redintegraturum oſtentante. Hic etiam majoris fere gaudii materiem ex eo præbebat, qvod Evangelicorum votis ſe non omnino adverſaturum innuebat, modo de poſtulatorum pignorum auſteritate (ipſis Regibus qvanqvam ſecretis vocibus improbata) Catta decederet. Et concordiæ etiam pronior inde exiſtimabatur, qvod ademta Franciſco Gvilielmo Oſnabrugenſi (cui inferioris Saxoniæ atqve Weſtphaliæ Pſeudo-Apoſtoli cognomen Evangelici impoſuerant,) uſurpata ſuffragandi nomine Archiepiſcopi libertate, Reckium (von der Recke) Collegii Paderbornenſis Præpoſitum, & Joan. Buſchmannum adjuxerat, licentiam Epiſcopi mandatis aliorum (qvanqvam & horum plerisqve ab iis, qvi dede-

1647.

Spes Evangelicorũ ex Bavaro & Colonienſi

1647. rant,revocatis aut ſuſpenſis) in ſuam rem abutentis moderaturos.

Eorundem ſuſpicio in Bavarum.

LVII. At Bavari, qvantumcunqve induciarum fidem & in Evangelicos ſtudium cum ambitione jactitantis conſilia plerisqve ſuſpectabantur, qvem recentem ſacri in Proteſtantes belli auctorem, militem Catholicis, modo ſuas qvoqve opes conferrent, in Senatu Monaſterienſi obtuliſſe, compertum fuerat, à Leuxelringio maxime Auguſtani Epiſcopi Urbisqve Legato, dolore mutandi Civitatis Status incenſo, & Oſnabrugenſi fere acriori adjutum, qvi Epiſcopi Urbisqve qvantum ſupereſſent vires pollicitus, bellum tributis, jam hoſti exſolvendis, alendum, Gallum, ſacrumqve Gallici Regni Ordinem & cum Pontifice ceteros etiam Italiæ Principes in partes advocandos, Gallos Hiſpanosqve, ut pacem maturarent, inſtigandos, contumaces lentosqve inter Catholicos Germaniæ Proceres reſtituendis ſumtibus, qvibus negligentia ſua alios onerent, adſtringendos, deligendos Senatores, qvi diſciplinæ militari, ingenti bellantium damno collapſæ medeantur, aliaqve, velut bellum cum Proteſtantibus jam Senatus juſſiſſet, cenſuerat, non tamen omnium (in *Auſtriacos* enim, *Oſnabrugenſes*, *Dubios*, & *Pacificos* diſtingvebantur) æqve conſenſu auditus, acriter qvidem à Reigersbergio plerisqve increpitis, qvod rerum tempora qveſtibus

Leuxelringii Auguſtani pro bello conſilia.

Catholici in qvatuor factio-

ſtibus nihil profuturis conſumerent,& ubi præſenti ſubſidio opus ſit, excuſationum commentis meliorum conſilia infringerent. 1647. nes diviſi.

LVIII. Qvieſcebat interim, velut indicto juſtitio, pacis negotium, poſtqvam Proteſtantes cum Svecis MonaſterioOſnabrugam redierant; cum Volmaro potius promto ſinceroqve, & qvod præcipue ſpectabant, rerum cum Trautmansdorffio actarum conſcio, qvam Lambergio Craniove earum ignaris, & minus promptis, obſtinatisqve agere expetentes. Neqve repugnabant hi, qvo minus, ſi id è pace videretur, Volmarus Oſnabrugam adveniret, ipſe qvoqve, augendæ Proteſtantium in ſe benevolentiæ, ingentem rei qvàm maturrimè conficiundæ ardorem oſtentans. Jamqve venturus credebatur, ſi non Pontificiorum, qvorum placita & de tabulis pacis ſententiam aſpectabat, cunctatio, & Reigersbergii præſertim artes obſtitiſſent. Is in eam curam intentus, qvâ commodiſſima ratione paci Germanicæ intercederet, donec Catholico Regi cum Chriſtianiſſimo conveniſſet, omnes tardandi negotii occaſiones arripiebat præbebatve, fidum avertendæ concordiæ ſocium Oſnabrugenſem nactus, tanto in Hiſpanos affectu, ut publica gratiarum ſolemnia *pro Cauſſa Catholico-Hiſpanica* conſiliis ſuis adjuta ab illorum Legatis meruerint.

Volmari Tractatio à Proteſtantibus expetita.

Reigersbergius Hiſpanizans.

Ii 3 LIX.

1647. Cæſareorũ in protrahendo pacis negotio conatus.

LIX. Qvin & Cæſareani, qvantumvis diverſum ſimulantes, eadem, at occultis magis conatibus,agitare plurimis credebantur, ſangvinis propinqvitatem,& juniorem Ferdinandum certum fere Hiſpaniæ Regi, generationi, ut putabatur, inidoneo ſucceſſorem æſtimantibus; magna Bojoari, licet induciis poſitis arma Imperatori rurſum ſociaſſet, multis potentiorum Catholicorum ſuffragiis ſtipati, Saxoniæq; Electoris indignatione,pacem cum Regibus,ni Cæſarei procurarent, ſuis auſpiciis ſeſe inituros illisq; bellum ceſſuros minitantium, qvibus armorum miſeriæ qvietem perſvadere non poſſint; Atq; inter hos Oſnabrugenſis reparata mandatorum qvondam ſuffragiorum copia, Adamus Adami Corbejenſis Collegii Prior, & Leuxelringius triginta *votis* alienis propriisqve nominibus ferendis in Senatu prævalidi, tanta vecordia agebant,ut irarum ſpeiq; pleni Svecos intra menſem Auſtriacis provinciis, ac proximo anno tota Germania ſeſe exacturos, & tum demum de ſacris Bonis Proteſtantibus cedendis inſpecturos decreturosq;, inani ſtrepitu fremerent.

Saxoni, Bávaro, aliisqve Catholicorum improbati.

27 *Sept.* Saxqnicorum ad celerandam

LX. Adiere Cæſareos Saxoniæ Septemviri Ducumq; Legati,cauſſas moræ,prolatiq; hactenus Volmari adventus exqvirentes, utq; malo remedium indicarent precantes; atq; ii qvamvis Volmarum tanto ambitu qvæſitum ſibi præhaberi ægrè ferre non omnino diſſimularent,

datis

datis tamen mitibꝰ reſponſis, omnem invidiam in iſtos minorum, ut vocabant, gentium Deos derivabant, qvi Philoſophiæ ſuæ atq; Syllogiſmorum ex Thoma Aqvinate, Scoto, Sorbonæq; Doctoribꝰ confectorum retinentes nullam ſtatus rationem admittant; multum eorum veſaniam irridentes, exercitum Svecicum tam facili breviq; labore fugandum ſperantium, qvem ſi ex leporibus conſcriptus eſſet, vix canibus tam anguſto, ac definiverint, temporis ſpatio Imperio expulſuri forent. Ita morbum oſtendentes fatentesq; in medicina hærebant, qvanqvam enim Colonienſem, Trevirum, Bojoarum, Auſtrium, Burgundum, Salisburgium, Bambergium, ac Herbipolenſem, (hos inter Pacificos digniſſimos Cæſarei nominaverant,) Monaſterio accerſi Saxones rogarent, reliqvos minores, ne pace tota exciderent, in conſenſum tracturos, ipſum Cæſarem memorando, pacem, cujus deſiderio ampliſſimis ditionibus deceſſerit, in unius alteriusve Cœnobii gratiam ſe omiſſurum negantē, qvemq; Elector Saxo imitans ſibi qvoq; incommodum ſtatuat, Religionem, Electorale decus, terrasq; ſuas pertinaciæ inferiorum Civium conſecrare, qvibus nulla ſucceſſoris curâ, ex uno Monaſterio in aliud, aut è Germania in Italiā aliove tranſire liceat; Nihil tamē pro cauſſa, ſed conſulendos prius Collegas, Cæſarei reſpondere. Iisq; Sveci Catholicorū moras, ut rumpendo pacis negotio proviſas imputabant. Gallis exadverſo Monaſterienſes Evangelicos hortantibꝰ, ne Pontificios pacēve nimia feſtinatio-

1647. pacem officia apud Cæſareos impenſa; horumq; reſponſum.

1647. natione urgerent, exiguo eorum applauſu, qvi prima Gallorum cum poſterioribus comparantes multum à promiſſorum magnificentia eos deflexiſſe, & oblatas Turenii copias XXCIↃ. virorum numerum, ut dicebatur, explentes, remedium in morbi augmentum valiturum judicabant, juſtam præterea Svecorum in eosdem ſuſpicionem perpendentes, inde enatam, præter id, qvod revocato ſuo exercitu, ne pecuniam qvidem ex fœdere hactenus debitam adhuc dum exoluerant, & integra cum Bojoaro Svecorum hoſte amicitia, Lavingam, ſolam ex locis transfretando Danubio neceſſariis, ſociis reliqvam Maximiliano reddidiſſe, qvanqvam falſò ferebantur; averſis qvoqve omnium à bello animis qvod niſi ante proximum Decembris menſem pax confieret, ſe validius reſumturas, partes profitebantur, in extremam Imperii diſſolutionem exiturum; ea inde Batavorum ſpe, ut Epiſcopatum Monaſterienſem, aliasqve Weſtphaliæ regiones non inidoneas ſibi futuras, vulgare non erubeſcerent.

Satisf. Gallica. Galli, ut Auſtraci Land. graviorũ Alſa-

LXI. Interea Galli, editis à ſe Pacis tabulis, novæ qvoqve liti, qvanqvam ut plerisqve cenſebantur, inſontes, materiem dedere, ut Auſtriaci Landgraviorum Alſatiæ nomine poſthac abſtinerent, flagitantes, abnuentibus id Auſtriacis, non absqve multorum irriſu, Domum terrarum liberalem tituli tam tenacem traducentium.

LXII.

LXII. Difficilior de Imperii Urbibus, Præfecturæ Hagenavienſi, in Gallos qvoqve ceſſæ, certo modo obnoxiis qvæſtio fuit, horum obſeqvium induere acerrimè recuſantibus. Atq; illæ exhibitio Proceribus tàm Monaſterii qvam Oſnabrugæ coactis (*a*) libello, injuriis atqve incurſionibus Weſtraſiorum atqve Lotharingorum, ad mutuæ defenſionis ſocietatem tribus ab hinc ſeculis adactas, è vicinis Principibus, Cæſaris ſponte, ſeſe ſumpſiſſe memorabant, qvi junctas fœdere urbes validius tueretur. Eam provinciam primò Luzenburgiis, inde Palatinis obveniſſe, ne oblatum aſſerendæ libertati munus in contrarium verterent, ſacramento, qvoties adſciſcerentur, obſtrictis. Ipſos Auſtriacæ Domus Principes, turbidis Reip. temporibus, tractâ in ſe Præfecturâ, Palatinis augmento vectigalium Rheni pacatis, nova ſæpe molitos, fruſtra ſemper fuiſſe, acriorem Urbium libertatem expertos, qvàm dominationi conduceret. Certè Leopoldum ArchiDucem, non ſuo Auſtriacæve Domûs Jure, ſed Cæſaris Imperiiq; auſpiciis Præfecturam tenere, publicè profeſſum eſſe; qvo vitâ defuncto, neqve dato acceptove ſucceſſore, & nullo per præſentes belli calamitates ab Auſtriacis Principibus præſidio, liberas ſibi qvantum ad iſtos jam ædes eſſe. Præterea, 'qvicqvid ejus foret, Prote- 1647.

tiæ titulo abſtineant petũt, ut & Decem Civitates ad Præfecturam Hagenavienſem ſpectãtes. Anno 1542.

(a) *Memorial* an die R. Stände. *Incipit.* Gleichwie Gegenwärtige. *Aliud apud Lund. Tom. VI. L. III. c.* 113.

1647. ctionem non niſi à Germaniæ hactenus Principibus geſtam, protectionem à vicinis Archiducibus ſua ſponte qvæſitam, invitis ſe in externum Principem non transferendam; Sacramenti tam Imperio qvam Gallo peregrino dicendi incommoditatem; plurima Archiducibus ut vicinis Cæſarumq; Domus Principibus ex indulgentia permiſſa à Gallo tanqvam ſuo Jure uſurpanda; tributa Imperio, aliqvot florenorum millium in exterum ceſſura, aliaq; non Reip. minus qvam ſibi gravia cauſantes, ut Præfecturæ Hagenavienſi exemptæ integræ libertati reſtituerentur, à Maximiliano atq; Ferdinando Auguſtis qvondam obtentæ orabant, ſi aliqva parte externo libanda daretur, totam perituram monſtrando. Et juvabantur cunctorum fere Procerum ſuffragiis, (b) qvi relatione in Senatu de Lotharingo paci innectendo, de *Vaſallis* Metis, Tulli atqve Viroduni Epiſcopatuum (nam & hos Imperii libertate hactenus uſos tanqvam appendicem ceſſarum ditionum ſibi Galli vindicabant,) & iis qvas diximus Urbibus, facta, de Lotharingo, ut Nomenii Marchione Civeſq; Imperii eadem ut qvondam, neqve Vaſallos iſtos, qvorum numero, Luzelburgii, Lotharingiæ & Bipontini Principes, tum Naſſavii, Hanoviiqve Comites, aliiq; magnæ dignationis Proceres continebantur,

A. 1504 & 1558 Seſſ. 46. 7. Aug.

Procerum pro eis, ut & Lotharingo, ratione Marchionatus Nommeniaci, & Imp.

(b) *Apud Lundorp. c. 173.*

tur, libertate privandos cenſentes, etiam Urbium curam habendam decrevere, in qvas nullam Præfecturæ Imperii nomine (Reichs-Land-Vogtey) poteſtatem ſibi arrogare qveat Gallus, non Civis ſed peregrini ſuiq; Juris Principis titulo Alſatiam habiturus.

1647. Vaſallis in Epiſcopatibus Metenſi, Tullenſi, & Virodunenſi, ſententia.

LXIII. Revertor ad Palatinos. His Cæſarei conditiones propoſuerant, ut proximus poſt Bohemiæ Regem inter Electores locus cum ſuperiori Palatinatu Bojoarum, Palatinum ultimus cum inferiori, iſtis tamen legibus, maneret, ne dona à Cæſare aut Bojoaro in alios collata, aut Monaſteriis Herd & Eußersthal in Præfectura Germersheimenſi ſitis, ceterisve Catholicis exercitæ hactenus Religionis Jura infringerentur, & Via Montana (die Bergſtraß) ad Archiepiſcopatum Moguntinum rediret. Palatinis contra expetitum Bojoaro locum, dum viveret, at eo defuncto, filiis poſterisqve ejus poſtremum adſignantibus, inferiorem Palatinatum nullis donationibus, viâve montana imminutum, & ſuperiorem qvoqve, præter Chamenſe dominium Maximiliano manſurum, poſtulantibus, Gallorum qvanqvam in Bojoarum proniorum promiſſis confiſis, ex qvibus Servientius Domum tam bene de Gallia meritum cordi Regi fore magnificis verbis jactaverat.

6. & 7. Sept. Cauſa Palatina. Cōditiones Palatinis à Cæſareis oblatæ. Palatinorum declaratio. *18 Febr.* *14. Jan.*

LXIV.

1647. 4 Mart. Svecorum pro Palatinis ſtudia. LXIV. Reſponſum à Cæſareis ad priorem formam; acriter obnitente Oxenſtiernio, qvi conſilia Bavari tam amicis qvam hoſtibus infenſa, doloſqve, qvibus utroſqve circumvenerit, tum recentia ex Aula mandata, & Dani atqve Batavorum in Palatinum ſtudia commemorans reſtitutioni *in integrum* ſe inhæſurum aſſeverabat, parte forſan ex Palatinatu ſuperiori in Bavarum transferenda, & Auſtriacis, ni iſte adqvieſcat, Svecicis opibus pignoris obligatione liberandis. Qvod à Cæſareanis Bavaricis nunciatum tanta hos irâ accendit, ut priusqvam iſta admitterent, ejurato Imperii obſeqvio, & tractis ſecum Franconiæ, Sveviæ atq; Weſtphaliæ regionibus Gallorum fidei atqve protectioni ſe permiſſuros, crebris ſermonibus jacerent.

Seſſ. 34. 6 Mart. Deliberatio & ſententiæ Procerum de Cauſa hac & inſtitutione octavi Electoratus. LXV. Relatum de ea re, & octavo præſertim Electoratu, in Imperii Curiis, variantibus Senatorum ſententiis, iſthinc ſeptenarii numeri, non civilibus ſolum ſed & *myſticis* ex rationibus præſtituti, hactenusqve retenti ſanctitatem; hinc ſalutis Imperii hoc tantum modo expediundæ ſupremam legem; pluribus in rebus & levioribus ex cauſis Aureæ Bullæ abrogatum; ipſam Imperii, Carolinæ olim familiæ hæreditatis, formam ſæpius immutatam; neqve ſervandarum legum cauſa Rempublicam, cui tutandæ repertæ ſint, exitio permittendam, differentium.

tium. Et pleriqve, etiam Oſnabrugæ, dandum neceſſitati publicæqve qvieti novum Electoratum adſentiebant, contentionem de digniori loco reliqvisqve conditionibus, declinandæ invidiæ, belligerantium tractatui remittentes. Fortius Electorales & ad Cæſareorum ſenſum propius Monaſterii pro Bojoaro pronunciavere, ſolis Brandeburgiis priſtinam Palatinæ Domui prærogativam, & ereptas Friderico non omnino legitimè terras inſontibus liberis integras reddendas, aſſerentibus. Suam qvoqve ſententiam, qvanqvam non rogati Eqveſtris Imperii ordinis Legati Jo. Giphenius & Wolfgangus Gemmingius pro octavo Electoratu, eo neqve abſurdo obtentu dixere, qvod Aurea Bulla etiam Nobilium conſenſu de Principe, ſibi qvippe non minus ac ceteris Proceribus imperaturo, eligendo ſancita, ipſorum diſſenſu aut incommodo mutari non debeat. Et confecta ferme pro Bojoaro res erat, ni Sveci reſtitiſſent; arcano Cæſareorum metu, ne ejectum ditionibus Palatinum ipſi Auſtriâ ſuperiori Bavaro cedenda luere tandem cogerentur; & Evangelicis qvoqve, Maximilianum, gratiam in litibus ipſorum cum Pontificiis pacandis redditurum, ſibi conciliaturis, omnes moras difficultatesqve cum anxietate accipientibus.

[Margin: 1647. — Electoralium. — Eqveſtris Imp. Ordinis. — 10. April. — Contra Svecorum.]

LXVI. Inviſere Svecos delecti in eam rem Moguntiacus, Saxo Electoralis, Herbipolenſis, Alten-

[Margin: 20. Mart. Deputatio]

1647. Altenburgius, Hildesheimius, Cellenſis, Wetteravius, Argentinas & Ratisbonenſis, qvi communi Procerum nomine longiores moras deprecantes, negotium qvantum poſſet celerrime abſolvendum commendabant, prolixa Svecorum humanitate auditi. Addidit animos vulgatus de Aula Holmienſi ſermo, plura Palatino, qvam Ordinibus Germaniæ videatur, reddi non uſurâ, neq; armis pertinacius cauſam defenſurâ, ab Angliæ Daniæq; Regibus & Brandeburgio Electore, Batavisq; non niſi verbis hactenus ſuſtentatam. Neqve vanum rumorem fuiſſe non multo poſt conſtitit, cum Sveci Gallorum pro Bojoaro ſtudium, & inexplicabile, ni de priſtino rigore remitterent, negotium cernentes, Evangelicorum ſententiã reqvirerent; qvi qvanqvam omnem Palatinis felicitatem & antiqvo ſplendori parem comprecari ſe dicerent, eo tamen rem deveniſſe monſtrabant, ut absqve patriæ interitu eorum in integrum reſtituendorum conſilia obſtinari non poſſint. Curarent igitur pro ſua auctoritate Sveci, ut ſi ſuperiorem Palatinatum dimittere Bojoarus omnino recuſet, nummorum ſaltem ſubſidio at nullo cum Imperii, ſolo eorum qvorum referat, impendio, Principes longo exilio egeni levarentur; inferior Palatinatus nullis donationibus delibatus, integrisqve pignoribus (Stradam Montanam deſignantes Caro-

omniũ Imp. Curiarum ad Svecos in hac cauſa. Benígne accepta.

Sveci Evangelicorũ ſententiam rogãt.

26. *Mart.*

Proteſtantiũ reſpõſum.

Carolo Ludovico, & ſi omnino neceſſitati obtemperare oporteat, poſtremus inter Septemviros locus tribueretur. Addita pro Religione Auguſtana cautela, in utroq; Palatinatu libertati ſuæ linqvenda. Et repoſitum à Salvio; Hanc fere unicam difficultatem eſſe, pacis progreſſus ad exitum feſtinantes morantem, Cæſare Galloq; Bojoari partes tanto ardore conſenſuq; propugnantibus, ut exigua ſpes ſuperſit, qvæ integram Carolo dignitatem provinciamve promittere qveat. Fruſtra cunctationem Brandeburgios ſvadere, nulla pro Palatino utilitate, & remedia tantum, non mala dilaturam. Nihil à Svecis hactenus omiſſum eſſe, qvo minus innocentem Principem Majorum ſtatu reponerent. Neq; calamitates ſibi ignotas eſſe, afferendæ afflictæ Domui diuturnas huc usq; atqve extremas à Proteſtantibus toleratas. 1647. Svecis approbatum

LXVII. At Palatini Legati, inter qvos Streifſius morti proximus, & Meiſterlinus ex podagra lecto affixus, (multis fortuita iſta adverſis Domino fatis imputantibus,) omnem in Camerarium Collegam curam transmiſerant, repetitis innocentiæ argumentis & Mulhuſiani Conventus Actis, ubi ipſius poſtea Moguntini, atq; Metternichii Imperatoris Legati confeſſione, non niſi in Friderici proſcriptionem, in liberos non protendendam, Saxo atq; Brandenburgius conſenſerint, de Electoralibꝰ tanta facilitate in Palatinorum repugnantia. 2 *April.* 28. *Mart.* 1628.

1647. te in aliorum damna ſuffragantibus conqveſti, remedia Juris, imbecilla nimium, adverſus armatos præſertim auxilia implorabant, concordiæ tamen, modo commodis rationibus ineundæ, conſilia nunqvam ſpreturi, cujus ſtudium majus ſemper præ iis oſtenderint, qvi ne pagum, imo ne unicum qvidem agreſtem paci ſe donaturos profeſſi ſint. At neglectis his, & prævalido fere omnium in Bojoarum favore, honoratior huic locus cum ſuperiori Palatinatu remanſit, legibus (*b*) ex ipſis pacis tabulis prolixius diſcendis.

Irrita, cauſâ ad Bavari votum deciſâ.

LXVIII. Ita obtentis, qvæ cupiverat, alacrior Bavarus, ruptis cum Svecis induciis, ſive tempori tantum proviſis, ſive publicæ rei inter eſſe putaret, bellum reſumſit. Qvibus verò initiis induciæ iſtæ cœperint, qvo fine deſierint, longius hic repetemus.

Armiſtitium Gallo-Sveco-Bavaricum.

LXIX. Svaſerant Pacis, qvi Monaſterii degebant, (*c*) Pararii, inter partes concordiæ reſarciendæ intentos arma deponi, promovendæ tractationi, ex belli eventibus facile turbandæ, & adſveſcendis ad mitiora animis, poſitis hoſtilibus, in veræ amicitiæ integritatem facilius coalituris. Approbavere Galli maximè, atq; Bojoarus haud inidoneum reducendæ paci, ſiſtendisqve interim bellorum malis conſilium. Obniſi qvidem primò fuerant Sveci, qvi imminuendo

(b) *Inſtr. Pac. Svec. Art. IV.* (c) *Lundorp. Tom. VI. Lib. III. c. 101.*

nuendo Gallorum in Maximilianum affectui, 1647.
exercitam ab illo in Catholicos æqve ac Evangelicos avaritiam, neqve aliis qvam ſuis commodis intentum, Gallos imagine amicitiæ ſæpius deceptos ad Dutlingam & Marienthalam ingenti clade affectos, aliaqve fidei non ſatis integræ argumenta referentes, nullam Regibus à callido Principe ſibiqve ſoli providente utilitatem indicabant, miſſo etiam Lutetiam La-Gardio fraudes ejus enarrantes, (c) qvod *à multo tempore neutralitatis ſpem fecerit, ac in eum finem per literas, nuncios, ac tractatus ſpecioſa verbis, re inania, obtulerit, inde conſecutus, ut Rex Chriſtianiſſimus cum illo utpote pacis amante & Catholico Principe moderate agendum ſtatuerit; cum interea ipſe rerum gerendarum occaſionem nactus Gallicas copias iterato adortus, & in fœderatorum Regum perniciem, nihil non molitus ſit, imo iſta æſtate ob dilatam conjunctionem armorum res Svecicas in ſummum diſcrimen præcipitarit. Qvo factum, ut Monaſterii degentes adverſarum partium Plenipotentiarii animum protinus mutarint, retractare auſi, qvæ antea ſponte obtulerant, ac omni periculo ſe defunctos arbitrati, cum viderent, metum à Turcis ceſſare, Auſtriam qvodammodo liberatam, Svecorum in Haſſia exercitum ad anguſta redactum, dubias in Italia res, & unitas Provincias Belgii ſeorſum tractare. Nunc*

Legatio ob eam rem à Svecis Lutetiam miſſa.

Kk *poſt-*

(c) *Lundorp. Tom. VI. Lib. III. c. 48.*

1647. *poſtqvam divino auxilio arma denuo conjuncta, & præter hoſtium ſpem fortiter eluctata ſint, Reginam certo perſvaſum habere, Bavariæ Ducem ad priſtinas artes rediturum, apud Chriſtianiſſimum Regem per nuncios & literas ſollicitando, ut communium ſacrorum & Religionis intuitu ſtatus & ditionum ejus ratio habeatur, & Gallicus exercitus Svecis jam conjunctus cito gradum ſiſtat, aut revocetur. Qvod ut fœderatorum rebus longe exitioſiſſimum, paciſq; tractatui ſummo impedimento futurum eſſet, ita ipſam Chriſtianiſſimum Regem inſtanter reqvirere, Turenio in mandatis dare velit, ut ſuſceptam expeditionem ſtrenue perſeqvatur, unitiſq; viribus & animis ad finem perducat, ne Regum armis iterum deluſis, & de pace concepta ſpes evaneſcat. Nunqvam Reginam in animum induxiſſe, Bavarum & Provincias ejus infeſtare armis, aut in Catholicæ Religionis præjudicium qvidqvam admittere; ſed fœderum pacta in his aliiſq; ſancte ſervare, imò dictum Principem eo loco habere, qvo ipſe Rex Chriſtianiſſimus velit. Verum cum Dux labantes hoſtium vires ac potentiam qvovis modo omni ratione ſuſtentare conetur, & huc uſq; contra unitos Reges auctoritate, ope, conſilio, extrema tentarit, Reginam exiſtimare, publicæ ſalutis & ſecuritatis intereſſe, ut illius molimina fortius retundantur.*

Fruſtra. LXX. Prævaluit tamen Gallorum ſtudium, cui cedere, pars prudentiæ erat, miſſiqve à Svecis

Svecis Ulmam Caſpar Cornelius Mortaignius, 1647.
Robertus Duglaſſius,& Georgius Schnolskius,
juxta cum Gallis inducias tractare pangereqve. *Induciæ perfectæ*
Et placuit Ulma, ubi de induciis tractandis belligerantes convenirent. Comparuere hinc Galli cum Svecis, Cattisqve, inde Cæſarei atq; Bavarici. *14. Mart.* Cæſareanorum erat, Armiſtitii conditiones proponere, qvod cùm iſti ſæpiꝰ qvanqvam rogati abnuerent, atqve in eo res eſſet, ut irritâ infectâqve eâ Galli Sveciqve abituri viderentur, Bavarici tandem id muneris ſubiere, ſpe addita, etiam Cæſarem ratas leges habiturum, modo æqvas atqve tolerabiles adverſarii admitterent. Ad Cæſareani adverſabantur, regiones (Kreiſſe/) hoſpitiaqve permittere conſtanter recuſantes, qvæ alendo ſuo militi iſti poſtulabant. Omiſſa igitur cum Cæſareis conveniundi ſpe, abitum rurſum parabant Galli ac Sveci, cùm Septemvir à ſuis de ſtatu rerum edoctus, juberet, ſi Cæſarei nollent, ſolos, aut adſcitis, qvibus conditiones obtinendæ qvietis placerent, cum Gallis Svecisqve inducias ſancire Saxonis, ut dicebat, atq; Brandenburgii exempla ſecuturus, qvi qvanqvam Cæſari fidi, bello tamen non implicitì, etiam Gallis Svecisq; amicis uterentur. Et coiere tandem in iſtas maximè conditiones, ut (a) tota Bavariæ atqve Palatinatûs ditione armorum vi metuqve ſoluta, Elector neqve *Receſſ. 14. Mart.* Cæſa-

(a) *Lundorp. c. 106.*

1647. Cæſarem neqve alium qvemcunqve Regum hoſtem commeatu, hoſpitiis, ope, conſiliove juvaret, Svecis qvoqve, firmandæ horum ſecuritati Memmingam ac Uberlingam, &, modò Præfectus (Der Commendant) annuat, Offenburgam, at iſto detrectante, belli Jure haberi permitteret, in gratiæ vicem Rainum, Donaverdam, Wembdingam atqve Mundelheimium recepturus. Et qvoniam Electori dimittendæ exercitûs partis animus eſſet, liberum his fore, Regum, aut qvorumcunqve velint, caſtra ſeqvi; ejusqve rei proximos copiarum Gallicarum Svecicarumqve Duces certiores reddendos à Septemviro, neminem illorum hoſti militiæ permiſſuro. Magno Cæſareanorum qveſtu, qvi beneficiorum Cæſaris in Maximilianum magnitudinem, Electoralis decoris donum, aliaqve memorantes, ingratitudinem, perfidiam, & tantum non proditionem tam amico nuper Principi objectabant. Beneficia ſcilicet eo usqve lætaſſe, dum videntur exolvi poſſe, ubi multum antevenere, pro gratia odium reddi, & proclivius eſſe injuriæ qvam benevolentiæ vicem rependere, gratiam qvippe oneri, ultionem in qvæſtu haberi. Intuta nimirum eſſe adverſa, & qvo ſe fortuna, eodem etiam favorem hominum inclinare, Bavarumqve proſperis Ferdinandorum rebus certaturum ad obſeqvium, adverſam ejus fortunam pariter cum aliis detrectare.

Improbatæ Cæſari.

LXXI.

LXXI. Neqve diſſimulavit dolorem Imperator, ſcriptis ad Maximilianum literis, qvibus non expediundæ propriæ publicæve ſalutis, ſed celerandi exitii, eam rationem eſſe, arguens, turbando Pacis tractatui, & Chriſtiani Orbis bono idoneam, iſto forſan, *Ordinis* videlicet *Beneficio*, ut poſtremus id Bavarus aditurus ſit, cunctas ſuas copias tutando Septemviro, etiam propriarum ditionum periculo, offerebat, modo conſilio utrisqve noxio deſiſteret, neq; egregia ceteroqvin in Cæſarum Domum, Imperiumqve merita, pervicaci defectione fœdaret.

1647. Ejus ad Bavarum literæ. 19. *Mart.*

LXXII. Reſponſum (*f*) ab Electore, neceſſarium id unicumqve avertendo interitu remedium prætexente, univerſas alioqvin Gallorum Svecorumqve vires experturo, qvibus imparem Cæſaris ſuumqve militem eſſe, Gallaſſius reqvirenti ſibi reſcripſerit. Neqve latere ſe incommoda, ſeparatas à Cæſare inducias ſecutura, ſed poſtqvam conditiones ſæpius rogatus monitusqve hic reſpuerit, neceſſitate adactum, incolumitati ſuæ tam acerba medicina conſuluiſſe. Melius qvidem Cæſari, ſi fida ipſius conſilia ſecutus iſtos ſpreviſſet, qvi propriam tantum utilitatem ſpectantes Cæſari malorum juſtitium inviderint. Neqve aliorum, ſi qvæ ex his induciis damna publicæ Catholicæqve

Bavari reſponſum excuſatoriū. 28. *Mart.*

(f) *Lundorp. c.* 112.

1647. qve rei obveniant, qvam eorum culpam futuram, qvi omnes armiſtitii, pro univerſis, ſi acciperetur, valituri leges adſpernati, tantâ Gallos Svecosq; irâ accenderint, ut protinus abituri, junctis copiis Bavariam ſe incurſaturos ſibiqve ad exitium usq; inſtituros interminati, juſto interitus & in conſtantiſſimum efficaci metu privatam conventionem expreſſerint. Qvod enim operæ pretium, certum & inevitabile excidium ſubire, nihil Reip. aut Cæſari profuturum? integris viribus, ſi res expoſtulet, validiꝰ adjuvandis. Neq; æqvum eſſe, qvod Cæſar exiſtimet, ultimorum potiꝰ periculum faciendum ſeſeq; victimam pro Auſtriacæ Domus incolumitate cædendam, qvam inducias admittendas fuiſſe, Theologorum, qvos conſilio adhibuerit, ſententiæ, ipſiusq; naturæ, ſibi qvemq; commendantis decretis adverſum; neq; ſacramento, Cæſari Imperioq; dicto ſe obligari, ut iſtius pertinaciam omnes induciarum pactiones contemnentis ipſe ipſiq; ſubjecti immeritis calamitatibus expiare cogantur. Ceterum præſtita à ſe Cæſarum Domui per viginti & octo annorum ſpatium officia, impenſasq; cum ipſo ſangvine opes melioris gratiæ ſpem miniſtraſſe, qvam in præſenti, multis turbatæ pacis, neglectæ Reip. & perdendi ferè Chriſtiani Orbis opprobriis oneratus accipiat, ſolo Auſtriacæ Gentis odio atrociores hoſtes hactenus expertus, primusq;

fere

fere ſemper *beneficio ordinis*, cui Regum vires incumberent. Neq; in oblato à Cæſare milite qvidqvam ſubſidii fuiſſe, qvem hoſte crudeliorem ſæpe at fruſtra conqveſtus ſit, abſente tum, & ſi veniſſet, commeatus inopia, ac ſi hic ſuppeteret, hoſtiũ multitudine debellando; Adeo nullo in armis, ſolo ex induciis afflictis reb9 ſubſidio. 1647.

LXXIII. Et Dominorum diſſenſio, in rixas Miniſtrorum profecit, Auſtriaco publico Catholicorum Monaſterii Senatu induciarum crimen traducente; Contra ignavum Cæſaris militẽ, in hoſtem imbellem, & in agreſtium tantum injurias ſtrenuum, ac Gallaſſio inſcio Electore in Bohemiam profecto deſertam Bavariam, atqve adverſariorum libidini expoſitam, Bojoaro; Auſtrio rurſum ſolutam à Mercii milite, tantũ hoſpitib9 metuendo diſciplinã, binasq; intra duodecim dies Auſtriæ urbes illi9 flagitio incendio conſumtas, mutuis conviciis oggerentibus. Rixa Auſtriacorum cum Bavaricis. *6 April.*

LXXIV. Majorem non multo poſt turbarum ſermonumq; occaſionem Jo. Werthius ſuggeſſit, ex agreſti Baro, ex gregario milite Dux, bello non incelebris (caniturq; adhuc apud ruſticã gentem) relicto Bojoaro, multisq; commilitonum in ſocietatem tractis Cæſaris partes amplexus, multa Svecorum in Bojoarum, ut ſemper in callidos proclivior eſt, ſuſpicione; qvi qvanqvam plurib9 publicisq; in Werthium ut perfidũ, perjurum, deſertoremq; contumeliis, qvam ægre defectionem iſtam ferret, teſtificabatur, ſinceri Werthii Bavarici Ducis ad Cæſarem defectio. Suſpicio in Svec. in Bavarum.

rei Catholicæ reparationem exitura conſilia intempeſtiva ſolertiâ corrupiſſet. Werthium quippe ſervitio ſuo abſtractum, & inter militiæ Cæſareæ Duces adſcitum, atqve cædes, rapinas, ceteraqve in hoſtes ſolita adverſus veterem Dominum exercentem qvid aliud, qvam hoſtilis inter Auſtriacam Bavaricamqve Domos animi ſigna præferre? magnâ Proteſtantibus & reliqvis Imperii inimicis lætitiæ materiâ, qvibus nimia jam proſperitate florentibus nihil præſtare fortuna majus poſſit, qvam Auſtriorum Bavarorumqve diſcordiam. Ita Catholicis metum, Proteſtantibus jam ſua ſponte elatis fiduciam addi, antiqvorum votorum immodeſtiam audacioribus poſtulatis propulſuris, neqve deſituris prius, qvàm Republica ad ſuas leges ordinatâ Religionem tantopere exoſam, expulerint. Iniqvam nimium ſeſe ſortem experiri, cui hinc, ut compererit, non fortunarum tantum, ſed & libertatis capitisqve periculum Cæſar intentet, illinc Galli Sveciqve Werthii perfidiam in deterius trahentes, ruptasqve inducias interpretantes, arma exitiumqve illaturi formidentur. 1647.

LXXVI. Repoſuit (i) Cæſar, militem hunc jam patris Ferdinandi tempore pro Cæſaris Imperiiqve exercitu ab ipſo Bojoaro, iſtius ſponte copiis illis præfecto, habitum, Auſtriacarum Cæſaris Reſponſum. 14. Jul.

(i) *Lundorp. c. 120.*

1647. & ceterarum Imperii Provinciarum ſumtibus maximam partem ſuſtentatum fuiſſe, neq; Saxonicas, Weſtphalicam, Rhenanam, Franconicam, Svevicam, Bavaricamq; Regiones tranſitus, hoſpitationes, tributaq; aliqvot myriadum ſummam egreſſa, qvibus Proceres ſumma cum Cæſaris invidia Bojoarus afflixerit, toleraturos fuiſſe, ni Cæſarei nominis veneratio patientiam tanta acerbitate oppreſſis perſvaſerat. Franconiæ præterea, Sveviæ atq; Bavariæ regiones ipſi ferè ſoli aſſignatas, multa millium florenorũ millia in ipſius ſubſidium erogata, neq; militem modo ſed & corpus ſuum pro ſalute Septemviri objectum memorabat. Ipſe dolorem ſuum æſtimaret, ex induciarum pactione conceptum, qvibus Imperii copias Imperatoris ſervitio abſtrahere, ſeparatas ab eo res habere, ne qvis militum ſuorum ad hunc tranſiret, edicere, locaq; (Uberlingam, Memmingam, & Heilbrunnam deſignabat) præſidiis cuſtodiæqve Maximiliani permiſſa dedere ſpoponderit; tanta ex adverſo Imperatoris conſtantia, ut qvascunqve conditiones, niſi in Bojoari qvoqve commodum ceſſuras, pervicaci fide abnuerit. Recturum tamen Septemviro militem fuiſſe, niſi hoſtibus traditis ab illo locis, & auxilio Cæſari denegato ferocioribus, omnesqve induciarum cum Cæſare leges ſuperbius adſpernantibus, atqve occupatâ Svveinfurto

Egram

Egram tendentibus, undecunq; ſubſidium arceſſere, ingruens neceſſitas imperaſſet, cui levandæ, non, qvæ malevolorum criminationes ſint, Electoris ipſiusve Miniſtrorum vitæ, libertati terrisve intenderit. Nullam igitur in Werthium iræ cauſſam Bojoaro ſupereſſe, qvem Gallica captivitate Cæſaris ære (cui onus hoc Maximilianus delegaverit,) liberatum, pro Cæſaris miniſtro ipſe agnoverit. Additum de revocanda inter ipſos concordia, ſolo hoſtium compeſcendorum remedio, conſilium, & pro ceteris qvoqve copiis in auxilium ſibi mittendis preces, oblata injuriarum oblivione ex tam noxiis ſibi induciis acceptarum. 1647.

Bavarus induciis cum Svecis renunciat.

LXXVII. Et rediit Bavaro neceſſitatis, ut inter Principes, utilitatisve reſpectu in Cæſarem amor, ſuum periculum & debellatis Auſtriacis ſe qvoqve victoris prædam cogitanti. Rurſum igitur copias ſuas iſtius exercitui iis (k) legibus junxit, ut (l) Cæſare defendendis, ſi hoſtilis vis ingruat, Septemviri terris, & conſervando Electoratui cum Palatina ditione obſtricto nulla ſe inſcio invitove induciarum pacisve pangendæ facultas, neqve tamen Bojoaro, celerandæ Germaniæ qvieti hanc armorum ſocietatem, ut videri volebat, deſtinanti, ultra tempus bello

(k) *Receſſ. inter Caſar. & Bavar. 7. Sept.* (l) *Lundorp. c. 131.*

1647. bello adhuc commodum (Die Campagne) eorum neceſſitas eſſet. Gallus qvoq; exceptus, cui arma ſe illaturum Elector negabat, contra Svecos tantum Haſſosqve reſumenda. Denunciato igitur Wrangelio (*m*) bello, eiqve violatas inducias, poſtulati pro Svecico milite ſtipendii enormitatem, & obtruſum ferme Cæſari qvanqvam accipere recuſanti, in perniciem ſuam armiſtitium prætendens, Sveciæ qvoqve Reginæ miſſa epiſtola novam inimicitiam excuſavit, qvâ de ſuo in pacem ſtudio atqve de Satisfactione ſuis maxime laboribus conſiliisqve Regibus procurata, qvanqvam magnifice, non ſine modeſtia tamen præfatus, inducias, poſtqvam Cæſari non placuerant, ſibi peculiares à Turenii atqve Wrangelii Procuratoribus oblatas, ſalvo qvidem in Cæſarem Imperiumq; obſeqvio, iniiſſe narrabat, ſpe pacis, inter amicos qvam hoſtes facilius conciliandæ; qvam, Legatis Svecicis in belli conſilia pronioribus, & in ſe qvoqve minas jacientibus, inanem expertus, inducias Wrangelio renunciare adactus ſit, nihil tamen omiſſurus, paci feſtinandæ proficuum, cui tam arma ſua, qvam otium perpetuis votis nuncupaverit.

Literis ad Wrangelium & Sveciæ Reginam. 14. *ejusdem.*

LXXVIII. Reſponſum (*n*) à Chriſtina, ſatis apparere Bojoari conſilia, inducias non promovendæ paci, ſed ut tempori conſuleret, pacti;

Reginæ reſponſum. 15. *Oct.*

(m) *Lundorp. c.* 132. (n) *Lundorp. c.* 138.

cti; Non ſuum eſſe inqvirere, qvo usqve ſacramentum, qvo Cæſari Imperioqve teneatur, pertingat. At Bavarum ſui alioqvin officii ſatis conſcium, primæqve dignitatis Civem, neqve alias honoris dignitatisq; ſuæ incurioſum non ignorare debuiſſe, qvantum ſuæ Reip. debeat. Meliori certe fama pactis abſtiturum fuiſſe, qvæ muneri ſuo adverſa ideo tantum, ut violaret, inierit; neqve Wrangelio de Werthii ad Cæſarem transfugio ſollicito, miſſis Conſiliariis ſpem ſervandarum induciarum facere debuiſſe, qvas mox perrumpere agitaverit. Protractæ pacis culpam penes ſe ſuosve Legatos non eſſe, cui reparandæ omnem laborem induſtriamqve contulerint, perfectæ jam, ſi non adverſæ partis armorum ſucceſſum opperientis cunctationis impediviſſent. Neqve ſuum Legatorumve crimen eſſe, qvod novis diverſisq; mandatis, revocato Trautmansdorffio, & eorum qvi remanſere ſegnitie fraudibusvé proximum fini negotium Cæſarea Aula turbaverit. Petitum qvoqve militi ſtipendium, ut iniqvum traduci non meruiſſe; Bojoaro ſaltem nimium videri non oportere, haud ignaro, æqvali pretio alios qvanqvam minora ſua officia æſtimaſſe; nec illud ita præfracte poſtulatum, ut non moderationem admittat. Non etiam ſi qvid Legatis fortuito ſermone exciderit, inter belli reſtaurandi cauſas reputandum, ſibi qvoq; non defuturas, ſi conqvirere voluiſſet. 1647.

LXXIX.

1647. Et literæ ad Gallũ. 29. Oã.

LXXIX. Eadem literis (*o*) ad Galliæ Regem de Bojoaro conqveſta, *de nullius Germaniæ Principum affectu in cauſam communem dubitandi majores ſibì unqvam extitiſſe rationes* affirmabat, *qvam de animo iſtius communi Regnorum Sveciæ & Galliæ rei applicando. Tot enim* (verba ipſa recito) *tantisqve nexibus jungitur Domui Auſtriacæ Princeps ſuopte ingenio non Sveciæ tantum, ſed ſuis etiam infeſtus, ut hactenus maxima parte conſilia Domus Auſtriacæ per Germaniam ſi non direxerit, particeps tamen fuerit & ſuſtinuerit, nullo habito ſive conſangvinitatis ſive viciniæ, multo minus exterorum reſpectu. Ideoqve & divus Parens meus, & ego exemplo ejus ac rationibus mota nullius amicitiam minus affectavi, facile animadvertens, qvidqvid ſtudii operæqve in eo collocandum fuiſſet, id ſine fructu ac uſu, & mihi amicisqve fraudi ac nocumento futurum. Hæc licet non ignota mihi fuerint, atqve qvoties tractatuum cum Duce Bavariæ injiceretur à Galliæ miniſtris mentio, juſſerim meos declinare, præterita tamen hyeme cum exercituum Duces Wrangelius & Turenius conjunctim Franconiâ & Sveviâ agerent, & ea occaſione invaderent Bavariam, fixo illîc pede, Bavarus nullo alio conſilio tuendi reperto, ad tractatus recucurrit, deſertoqve in ſpeciem Imperatore armiſtitium pepigit, fratre qvoqve Electore Colonienſi incluſo, conditionibus ſibi in præſens*

(o) *Lundorp. c. 140.*

ſens proficuis, & ut videri voluit, pacificandæ Europæ non ineptis, duraturum usqve ad generale armiſtitium, & pacem univerſalem, cum ampliſſimis promiſſis, ſe nihil ſtudii operæqve intermiſſurum, qvo hæc obtineri poſſent. Annui hiſce tractatibus, mota auctoritate Chriſtaniſſimi Regis, & ſvaſu Miniſtrorum ipſius, qvidqvid transactum Ulmæ, ratum habens, executioni dari juſſi, transmiſſo ſolenni ratificationis inſtrumento & ante præſcripti temporis exitum reddito, atqve ut cuncta majori ſinceritate peragerentur, verſis armis in hereditarias provincias Cæſaris, bellum omne à limitibus ejus transferri juſſi, eâ ſpe, fore, ut Princeps ejus ætatis ac dignitatis datam fidem eſſet perſeveraturus; comperto præſertim, illum Legatione ad Gallum miſſa multa de ſuo candore & ſinceritate dixiſſe. At vero jam expectans ejusdem ratificationem, primo intellexi Electorem Colonienſem, armiſtitium, qvod acceptarat, renunciaſſe; nunc paulo poſt ipſum Electorem Bavariæ miſſis litteris ad Wrangelium, qvo die ratificationem ſuam mittere debuiſſet, Svecicâ detenta, armiſtitium repudiaſſe. De cujus infringendi prætextibus ab eo excogitatis nihil dictura ſum, per ſe manifeſtis, & qvæſitis tantum coloribus inſervituris mihi, ne in futurum amplius fidam. Hoc tamen moveor, qvod armiſtitio ſecum initio renuncians, cum Galliæ Rege pactum ſe conſervare videri velit, ac ſi technis ipſius capi 1647.

ille

1647. *ille poſſit, aut qvod mihi credibilius eſt, qvod credat ipſius artibus, amicitiæ fœderiqve & confidentiæ hujus ſecum aliqvid detrimenti apportari poſſe. Orare igitur, ut junctis ſtudiis, conſiliis & viribus hanc à Bavaro ejusqve fratre acceptam injuriam Gallus vindicet, reducto in Germaniam exercitu, qvo pacis tractatus nunc aliqvo tempore non parum turbati iterum reſtitui, & ſuos habere progreſſus qveant; & ne ſola relicta, magisq; pro defenſione agere coacta deſerere hereditarias Imperatoris provincias mole belli in ſolos ſuos exercitus redundante, neceſſum habeat.* Additæ ad Reginam matrem, & Cardinalem Mazarinum (*p*) epiſtolæ in eundem ſenſum, acerbior qvidem ad Mazarinum, qva Bavarum, ut *Principem callidum & cautum nihilqve dicentem ex animi ſenſu atq; cuncta tempori accommodare gnarum* traducens, *vix toto hoc bello adeo multis vitiis obnoxio ſimile factum reperiri*, aſſeverabat; *nam cetera qvalicunqve prætextu colorari poſſe, hæc præmeditato conſilio & ad decipiendum congeſta fuiſſe*; hortata curam haberet Cardinalis, *ut hoſtis communis infidum conſilium in ipſum potiſſimum redundaret.*

Ut & ad Reginam matrē ac Cardinalem Mazarinum.

LXXX. Et certe vix dici poteſt, qvam diverſis animorum motibus nuncius rei hujus acceptus ſit, variè, & prout cuiqve in partes affectus, interpretantium; qvantumcunqve & editis

Jo. Erneſti Bavarici, ad

(p) *Lundorp. c. 141. c. 142.*

tis libellis & Miniſtrorum ſermonibus factum 1647.
excuſare tueriqve Bojoarus ſatageret, Legato Legatos
qvoqve ipſius Jo. Erneſto ſcriptis Monaſterio Svecicos.
ad Svecorum Legatos literis pacis cupidinem 8. Oct.
obtendente, pari armorum potentia, neqve 28 Sept.
nimiis partis alterius viribus, facilius coituræ.
Reſpondit Oxenſtiernius, abſente Collega; Reſponſum.
Non omnino improviſum nuncium fuiſſe ruptas à Bavariæ Electore inducias afferentem, caſu ex multis jam exemplis, receptoq; fere more, 4. 14. Octobr.
jam tum, cum de iis ineundis Ulmæ ageretur, præviſo prædictoq;. Id magis ſe mirari, qvod Sveciæ Legatis violatæ ab aliis fidei crimen Bavari impingant, ipſius Erneſti literis diverſum teſtantibus, qvibus nulla neglectorum pactorum mentione, ſolam armorum æqvalitatem adeoqve *arbitrium pacis belliqve Septemviro aſſerendum* prætendat. Qvamvis ex ipſius Electoris qvadam ad Cæſarem epiſtola, qvo animo inducias pepigerit, indiciis ſatis perſpicuis appareat. Dat. 6. Jul.
Ipſo tractatuum uſu Svecorum in pacem ſtudia adprobari, cujus ſimulatæ à Bojoaro cupiditati tantum in Palatina cauſſa ad votum ferme ejus transactâ tribuerint. Cetera eventu monſtrandum, pacine feſtinandæ, an producendo aſperandoqve bello nova hæc Bavari arma conducant.

LXXXI. Atrocius novitas hæc Evangelicos Evangelicorum
perculit, tam utilem ſibi pacem recenti bello

1647. excuti, & Bojoarum difficiliorem metuentes; Erneſti tamen promiſſis recreabantur, qvo falſo timori obviam iret, epiſtolis ad Altenburgium, Vinarienſem, Culmbacenum, Brunſvicenſes, & Darmſtattinum exaratis, non alii fini qvàm maturandæ paci, tuendæqve ſaluti, peregrinorum alioqvin lubidini exponendæ arma à Septemviro reſumpta aſſeverantis. Et ſolitam hactenus ipſisqve Proteſtantibus laudatam reparandæ concordiæ induſtriam retenturum ſpondens; fortuitis qvoqve ſermonibus, pacem vel invitis Catholicis, ſuæqve magis, qvam publicæ utilitatis curioſis ſeſe extorturum, nimiâ fere erga pares arrogantiâ, jactitabat.

inde metus. Erneſti Bavarici Legati conteſtatione mitigatg. 15. 16. 25. 26. ejusd.

LXXXII. Interea novo, at immenſo poſtulato non Catholicos magis qvam Proteſtantes Germaniæ Proceres, pacis bona jam animo præſumentes, Sveci adflixere, Erskeino militi aut bonis Teutonico atqve Melitenſi Ordinibus in Germania dicatis, aut Cœnobiis ceſſarum ſibi provinciarum, aut XVI. & cùm poſtea modeſtiæ piguiſſet, viginti thalerorum myriadibus ſatisfieri, immani oris hiatu flagitante, tanta omnium conſternatione, ut Catholici honeſto potius bello, qvam turpiſſimæ pauperrimæqve paci ſeſe ſua impenſuros profiterentur, Evangelici adeo alto dolore torperent, ut Svecis minora jam vene

Satisfactio Militiæ Svecicæ ab Erskeino flagitata Jun. Conſternatio Pontificiorũ & Evangelicorum.

venerantium inviſentiumqve erga ſe officia, deprehendentibus qverentibusqve, *curas leves loqvi, ingentes ſtupere*, reſponderent; egregio documento, qvanto minori cura publicum dedecus, qvam privata damna habeantur, cum ii, qvi nobiliſſimas Reip. provincias in externos translatas, vix ut mala loqvebantur, pecuniæ ſuæ jacturam tam impatienter tolerarent. Neqve Legatorum Svecicorum, ipſam qvidem Erskeini militisqve impudentiam adgnoſcentium, ſermonibus multum levabantur, Wrangelium Auſtriacarum terrarum viſcera penitius irrumpere meditantem pecuniam hanc aut univerſam, aut maximam ejus partem Sileſiacis Cæſaris Principatibus (Tafel-Fürſtenthümern) extorturum: non multum lætis Proteſtantibus, qvanqvam Auſtriacorum impendiis ſibi conſuli non ægre ferrent, ſatius tamen ducentibus, pacem, (cui in tam immites conditiones Auſtriaci, invalidioribus præſertim tum Svecorum armis, tam facile non conſenſuri eſſent,) qvovis pretio, modo propere emercari, qvam longiori bello atrociora ſufferre. Et hortabantur Sveci, (licet Erskeinius, pudenda excuſatione, Reginam militis in rebus ad bellum tantum pertinentibus Principem, in ceteris ſociam eſſe, obtenderet,) 1647.

Sveci ſpem faciunt cam ſolis Auſtriacis injungendã. Exiguo Proteſtantiũ aſſenſu.

1647. tentarent modo Proceres conventionem cum exercitu, ſi qvid offeratur, de petitis remiſſuro. Et tertiæ fere parti acqvieturum, fiduciam faciebant.

Literæ Cæſaris ad Ordines Imp. 14. 4. Octobr.

LXXXIII. Et verò Cæſar Svecorum immodeſtiam in ſapientiam vertendam ratus, ſcriptis ad plerosqve Evangelicorum Procerum(q) litteris, pacificationis moras, & Regiorum in iis culpam arguebat, adeò exiguo promovendæ rei apud hos ſtudio, ut ad oblatas qvamvis ampliſſimas conditiones, concordiæ impervii, ne indicare qvidem ſuſtinuerint, qvibus tandem legibus Germaniæ pacem permiſſuri forent, donec poſt editas à Cæſareis Pacis tabulas, viginti qvatuor annorum bellum potius, qvàm iſtam ſeſe acceptaturos profeſſi ſint, dictâ inſuper viginti myriadum mulctâ, militi exſolvendâ, ſuo arbitrio armisqve pecuniam exacturo. Adeò hinc provincias aliaq; Svecis, aut Svecorum in gratiam conceſſa, inde facilitatis iſtius, & intolerandæ fere ſuæ Procerumqve patientiæ fructus expendenti ſibi, iſtud maximè occurrere, minus ab iſtis ipſas illas provincias, aliaqve in favorem Procerum jactata obtentaqve, qvàm perpetua inter hos, ſupremumqve Imp. Principem diſſidia intendi, iſtud agitantibus, ut Ordinum modò hunc modo illum mediarum partium, induciarum, ipſiusqve præliminaris tractatus ſecuritate cir- cum-

(q) *Lundorp. VI. 3. 186.*

cumventos, libertate tandem, juribus, ubi id 1647.
lubuerit, exuant. Compeſcendæ igitur huic hoſtium libidini à Colonienſi Bavaroq; arma reſumpta, & ipſa tamen, Regibus ad molliora conſilia, ſincerumqve pacis ſtudium flectendis haud ſuffectura, niſi ſociatis reliqvorum etiam Procerum viribus hoſtes eo præſidio deſtituantur, qvo omnis ipſorum victoriarum, ac ſubjugandæ Germaniæ ſpes conatusqve nitantur. Atqve hanc commodiſſimam maturandæ tractationis rationem fore, qva modeſtiæ Reges admoneantur, paci validius adigendos, ubi Germanis concordiam rediiſſe adverterint; novis jam ex rebus aucti, tuta & præſentia, dubiis & periculoſis antepoſituri. Accederent igitur Ordines, junctisqve opibus communem patriæ cauſam ſuamqve ipſorum incolumitatem aſſererent. At ſurdis fabula narrabatur, vix ullo Evangelicorum reliqvo, cui vires, nullo, cui animus eſſet, arma in Svecos expedire, qvos utcunqve gravia paſſi cauſæ ſuæ non inidoneos patronos vindicesqve experti erant.

LXXXIV. Et remanebant interim Ordinum lites, Salvio Monaſterio, qvo celerando negotio abierat, Oſnabrugam reverſo, Volmarum qvanqvam rei profectioniqve maturandæ pronum, à Catholicis refractariis attineri referente, qvem non minus ac Trautmansdorffium, ut Gravamina Princ. Octobr.

1647. Eccleſiæ Romanæ negligentem, & memoriæ Evangelicæ, cujus præconem (r) egiſſe dicebatur, religionis ſuſpectum, Oenipontem, ubi Conſiliarii, Cameræq; Præſidis munere fungebatur, revocari, cum Hiſpanis, Germanica pace anxiis, illi qvoq; eodem timore correpti, cupiebant. Qvanqvam ne Cæſar qvidem ſinceris votis qvietem expetere, credebatur, Saxoniæ Electorem, oblatis ad recuperandam Lipſiam copiis, ad armorum ſocietatem, rumpendasq; cum Svecis inducias, qvanqvam fruſtra, vocaſſe compertus. Septemviro contra non in alios minus qvam in Cæſarem fidem ſibi conſtituram, affirmante.

Cæſar bellum malle ſuſpectus.

LXXXV. Et differebatur Imperatoris filius Ferdinandus cum ſorore, Catholici Regis ſponſa, Madritum abiturus, parando Hiſpanorum favori, & gentis, cui poſt Philippum matrimonio inhabilem imperaturus eſſet, moribus imbuendus; Facili argumento, Cæſari qvietem Germaniæ, integro adhuc inter Gallos Hiſpanosqve bello, cordi non eſſe, filii hereditati, tota Gallicarum virium mole acrius infeſtandæ, detrimentum laturam. Acuit Proteſtantium curam Franciſcus Gvilielmus Osnabrugæ Epiſcopus acerrimus religionis ipſorum hoſtis, Hiſpanorum artibus, ut defuncto nuper Anshelmo Caſimiro Moguntiæ Archiepiſcopo, novi

(r) *V. Memoir. de Monſ. D. p. 28. 29.*

novi Præſulis Electioni Nuntii Pontificii loco 1647.
adeſſet, & ſi res procederet, magno concordiæ turbamento, ſucceſſor deſtinatus; Bavaro contra, modeſtiorum Catholicorum præcipuo, ni Hiſpani rebus abſtrahi ſe Cæſar pateretur, una cum Franconiæ, Sveviæ, Bavariæ, utrius Saxoniæ, aliisqve Proceribus pacis cupidis ſibi conſulturum, miſeriasqve exiturum teſtificante.

Increpitus à Bavaro.

LXXXVI. Et inſtitit crebris ad Imperatorem (s) literis, ut promovendo pacis operi congreſſus cum Proteſtantibus reſtaurarentur, deligendis ei fini ex Catholicorum Ordine, qvibus qvietis amor & moderatiora conſilia. Ita averti Evangelicorum ſuſpicionem, Pontificios extrema armis tueri deſtinaſſe, credentium, diſſidiis ſubveniri, & averruncari fœdera, cum Svecis aliisve ſupremo Reip. exitio ineunda. Utendum inclinatione Regum, qvi bello amittere timentes, qvæ pacis conventione adepti ſint, publicis eam votis expoſtulent. Qvod ſi ex Catholicis aliqvi propoſiti pertinaces, obniti pergant, neceſſariũ congruumq; ſummi Principis officio fore, ſervandæ Reip. atq; religioni, cum Regibus atqve Evangelicis, qvam optimis qveat, conditionibus tranſigere, bellum habituris, qvi pacem recuſent; At ſuum etiam honorem pertinere, ne diuturniori mora pacis progreſſus tardentur, cujus tur-

16. 17. 21. 26. 27. 31. Octobr.

(s) *Apud Lundorp. Tom. VI. Lib. III. c.* 181. & 182.

1647. turbatæ invidia ipſe maxime flagret, nova cum Cæſare pacta armorum ſocietate bellum malle ſuſpectus, eo majori criminationis, licet ſalſæ, ſpecie; qvod Cæſaris Hiſpaniqve Regis Legati, paci qvondam adeò proni, jam aureos ſibi montes pollicentes, vix mentionem ponendi belli admittant. Et qvid ſi dum moræ nectuntur, gravi aliqvo caſu Cæſaris ſuaqve arma affligerentur, hoſtibus vires, & à Proteſtantibus deſperatione pacis irritatis opes accederent? aliive Catholicæ religioni adverſi Principes in partes traherentur? At ſibi neqve animum, neqve vires ſuſtinendo diutius bello ſupereſſe, arma ultra autumnum, bellicis actib; adhuc opportunum (die Campagne) non retenturo.

Cæſareorũ profeſſum tardandæ in Hiſpanorum gratiã pacis ſtudiũ.

LXXXVII. At non ideo feſtinabant Cæſarei, Hiſpaniæ cauſam adeo aperto patrocinio agentes, ut Pontificio Venetoqve Oratoribus, ipſisqve Gallis, nullam ſine Hiſpano ac Lotharingo pacem coalituram, omiſſa jam diſſimulatione, edicerent. Pulſabantur interim Lambergius Craniusqve crebris Evangelicorum monitis, pacem patriæ, cui animam jam agenti unicum ex qviete remedium, reddi obteſtantium: jactis etiam vocibus, ſi cunctari non deſiſterent, ſibi ipſi proſpecturos. Oxenſtiernius qvoq; prompto ad aſperiora ingenio, moras iſtas, ſuam Collegæqve contumeliam interpretatus, qvinqve jam menſium precibus, ut tractationem reficerent

Magno Evangelicorũ Et Oxen-

rent

rent Cæſarei,at fruſtra oraſſe,qverebatur, nullo illis cunctationis obtentu, qvam qvē à Pontificiorum qvorundam contumacia arceſſant. At ignominioſum id Reginæ, noxium Imperio,neqve ſibi conveniens, qvibus jam nihil reliqvum, qvam ut renunciatis Cæſari tractatibus ipſi domum repetant, bello militi, pace eventui, Deoqve causâ permiſsâ.

1647. ſtiernii qveſtu.

Abire minitantis.

LXXXVIII. Ingreſſus tandem Cæſaris juſſu prid. Non. Novembr. Oſnabrugam Volmarus, animis fiduciam & emortuæ fere tractationi animam reddidit, facile ſibi ab Evangelicis perſvaderi paſſus, ut cum inutiles Pontificiorum cum Proteſtantibus congreſſus rerum uſus oſtenderat, ipſi Cæſarei cum Svecis reliqvas adhuc lites tractarent. Vocati tamen Catholicorum præcipui, ut paci faciliores, & Triumvirorum (id Oſnabrugenſi, Adamo Adami, atqve Leuxelringio, qvinqvaginta ſuffragiorum Jura, inaudito exemplo adeptis, nomen indiderant) factioni adverſi, qvibus Colonienſem injecta religione Oſnabrugenſis abſtraxerat, ni frater, Elector Bavariæ, revocaſſet, tantâ Legati ejus in auſteriores Pontificios vehementiâ, ut ſimulatæ pietatis, & ambitionis probra coram ingereret; neqve enim Septemvirum minori Catholicæ Religionis amore ardere dictitans, neqve ſacrum ipſius Senatum ex viris divini honoris negligentioribus componi, qvam iſti aut

Tractatio Oſnabrugæ à Volmaro reaſſumta. 4. Nov.

Bavaricorum pro pace, & contra Pontificios auſteriores vehemētia.

1647. aut ſint aut videri velint, at iſtos transacta hactenus adeo Numinis reverentiæ non adverſari cenſuiſſe, ut peccato potius ſe obſtricturos exiſtiment, qvi meliora crudeli ſangvinis impendio parare ſuſtineant.

Nuncii Apoſtolici Conteſtatio ad Proceres Pontificios. 29 Nov.

LXXXIX. Et aluit diſſidium Fabius Chiſius, qvanqvam pacis conciliandæ provinciam obiens, belli tamen conſiliis propior. Atqve is literis ad Catholicos Proceres ſcriptis, *ab adverſariorum impietate, Catholicæ Religionis conſervationem magnum in diſcrimen revocari*, qveſtus, *qvoniam tamen unanimi Catholicorum concordia improbis hiſce molitionibus egregie hucusq; repugnatum ſit, ne modo in ipſa pacis concluſione (ſi contingat) ignaviter proſtituatur, eò fortius inſiſtendum*, urgebat, *ne contra Dei honorem, contra conſcientiam, ac Sanctorum Patrum, Conciliorum, Pontificumq; Decreta qvidqvam contingat attentari; ſecus enim, ſicuti pro munere ſuo, qvo fungatur, proteſtatus ſit, atq; acrius in poſterum proteſtaturus: ita neutiqvam pacem habendam aut tutam aut permanentem prævidere, niſi eadem debiti cultus ac pietatis in Deum Catholicisq; præſcriptionibus usqveqvaq; conveniat. Rogare igitur, Legatis ſuis mandent, ut ſaniora & ſecuriora conſilia ſpectantes, conſtanter pro Dei cauſa ſe gerant, aliisqve præbeant exemplum, qvid Catholicos Proceres deceat, pro ſui honoris ac ſtatu, pro animarum ſibi & bonorum commiſſo-*

miſſorum conſervatione, qvorum rationem Deo ante verendum illud Tribunal qviſq; reddere teneatur, ubi & revelanda cordium penetralia, & ad exactiſſimam lancem tum vires ipſorum tum obligationes cum operibus conferendæ. Addidit Pontificis hunc in ſenſum mandata, qvibus reparandæ tranqvillitatis ſtudium ita moderari Chiſius jubebatur, *ut nullum ad hanc ſtabiliendam Religioni detrimentum, Romanæqve Eccleſiæ dignitati paretur;* prohibitus, *ne Conſtitutionibus, qvibus divino cultui, Chriſtianæ fidei atqve Eccleſiaſticæ immunitati periculum damnumve ullo modo conflari poſſet, vel minimum aſſentiens, conniventem his qvoqve modo adſenſum, aut præſentiam uſqve adhiberet, qvin & ſi opus fuerit, obſiſteret conſtanter ac repugnaret, ſeſeqve adverſantibus Eccleſiæ ſententiis impavide opponeret, conteſtaretur, denunciaret, ediceret, operamqve in id omnem verbis & re opportunam ſerio & fidenter impenderet, etſi ab ipſa rei tractatione ipſum decedere oporteret, ut pateat, exæſtuante, ut par eſt, Apoſtolico Zelo, humanas qvascunqve rationes Dei cauſæ omnino à Pontifice poſthaberi, eamqve vel ipſo pectoris & vitæ objectu defendendam ac vindicandam.*

1647. Mandatum Pontificis Nuncio datum. 5. Oct. 1644.

XC. Qvanqvam Innocentius Olimpiæ tantum ſuæ ditandæ fovendæqve intentus, & ne erogati in rem Catholicam nummi Pamphiliæ gentis patrimonium imminuerent, ſollicitus, nil

Non niſi verbis rem agentis.

1647. nil niſi verborum fulmina etiam poſt confe-
ſtam pacem, adeoqve inania objiceret, faceto ideo at acerbo Cæſaris dicterio traductus, qvi Melzio, Nuncio, ut appellant, Apoſtolico, noxias Eccleſiæ pacis hujus leges, omnibus viribus & qvovis periculo amoliendas (s) oggerenti: *Bene ſe habere Pontificem*, regeſſit, *cui Olimpia caput demulcens ſomnum conciliet.*

Ideoq; à Cæſare perſtricti.

XCI. Jam duas hebdomadas Oſnabrugæ Volmarus ſubſtiterat, neqve dum qvidqvam proficiebatur, Hiſpanorum maxime artibus; qvi Neapolitanâ rebellione anxii Germaniæ pacem curatius morabantur, Bavaricis etiam Palatinæ transactionis abolitionem comminati, ni Elector Hiſpaniæ res Germanicis miſceri pateretur. Lambergio etiam teſtante, Hiſpanum, ſi tractatibus his negligatur, neqve Francenthalam (Palatinæ ditionis urbs eſt valido munimento inſignis) redditurum, neqve transferendæ in Gallum Alſatiæ adſenſum commodaturum: tanta non Proteſtantium magis, qvam Pacificorum, ut appellabantur Catholicorum ægritudine, inter qvos Joannes Philippus ex Schœnborniorum gente, pridem Herbipolenſis Epiſcopus, jam Electorali Moguntini Archiepiſcopatus dignitate auctus præminebat, ut ſuis auſpiciis cum Regibus ſe conven-

Hiſpanorum conatꝰ in impedienda pace.

Suſtentatorũ à Cæſareis.

Ingenti Pontificiorum Pacificorum indignatione.

(s) *Formalia: Ha bel tempo, ſignor Nuncio, il Papa, perche la donna olympia gli raſſa il capo, per farlo dormire. Abbat. gValti nella vit del Donna Olymp.*

venturos profiterentur, ſumptum belli pericu- 1647.
lumqve iis delegaturi, qvibus diverſa arrideant.

XCII. Ex adverſo Saxo Elector, ſive à Curtio Comite à Cæſare in eam rem miſſo, ſive aliunde perſvaſus, moræ culpam penes Svecos Evangelicosqve eſſe, niſi ante diem Chriſto natalem pax confieret, junctis cum Cæſare armis dignitatem ditionesqve ſuas ſe tuiturum minabatur; literis qvoqve ad Wrangelium miſſis, (iis, contra induciarum leges pervaſtatas ſuas provincias, direptos ſubditos, unico Bohemiam verſus itinere corrupta, & paucis diebus per licentiam abſumta, qvæ adverſus neceſſitates in longum ſuffeciſſent, Provinciales, qvibus præter ſudorem ſangvinemqve lacrymis dilutum nihil ſuperſit, perverſos, ceteraqve inſolentis militiæ mala in amicos uſurpata, prolixe miſeratus, acerbitatem iſtam ultra tolerare ſuæ in cives pietatis, ſuive honoris eſſe negabat,) bellum tantum non indixiſſe creditus. Qvin arma contra Svecos proximis diebus capturum Cæſari promiſiſſe, magnis autoribus ferebatur, multa Brandenburgii cura, Burgsdorffium, cubiculo præfectum, Dresdam deſtinantis, ut tam perniciosa patriæ conſilia cohiberet, iisqve tertiam factionem inter ſolos Germaniæ Proceres nullis peregrinorum partibus immixtos ſvaſerat, eos pro hoſtibus habituros, qvi qvieſcentes laceſſerent.

Saxo arma reſumere minatur.

Literæ ejus ad Wrangeliũ. 6. Nov.

Brandenburgii contra conſilia.

XCIII.

1647. Evangelicorum inſtantia apud Cæſareos ob maturandā pacem. 21.Nov.

XCIII. Interim Evangelici nimiæ cunctationis pertæſi, cùm per Delectos hectenus minus profeciſſent, fortius agendum rati, Cæſareanos agmine velut facto (*t*) adorti, (omnes enim, præter Meklenburgios, Caſſellanos, atq; Darmſtattinos aderant, duodecim carpentis ad ædes Lambergii devecti,) ne publicis Germaniæ deſideriis pacem ſub belli onere ſuſpirantis ultra deeſſent, inſtabant, qvam præcipui ſaltem Catholicorum, pariter cum Evangelicis æqvalibus votis expoſcant. Ne dubiam ſemper armorum aleam opperiuntes, infelici jactui occaſionem aperirent, remq; publicam excidio jam proximam ſupremum in caſum dari permitterent. Penes ſeſe certò, utcunq; res cadat, culpâ non futuram, id qvoq; curaturos, ne aliorum pervicaciam bellum volentium ipſi luant, conſilii certi, moleſtias illius qvàm primùm exire, iis delegandas, qvi pacem pati non qveant. At qvæ Cæſareis Oſnabrugenſem Epiſcopum, & à Colonienſi Buſchmannum adſpectandos cauſſantibus, ne plerorumq; qvidem Catholicorum judicio iſtorum præſentiam neceſſariam haberi, illi regerebant, perficiundis nimirum negotiis, de qvibus Monaſterii jam ſatis tractatum ſit. Non Cæſarem minus Dominis, (Jhre Principalen) ac ipſis Legatos illius ſpem totiens maturandæ Pacificationis feciſſe, at contumaci hactenus cunctatione fruſtratam. Et eſſe ex Catholicis, qvi

(t) *Lundorp. VI. 3. 93.*

qvi aliud Cæſarem ſuis in mandatis dediſſe, aliud ad Evangelicos perſcripſiſſe jactitent. Adeò ſcilicet vanam tractatuum horum rationem eſſe, ut cum pueris agi crederes, qvibꝰ res ludicras modò offerat nutrix, modo rurſum eripiat. Oſnabrugenſem affectuum intemperie transverſum agi, qvem totius Imp. detrimento piari, injuſtum foret. Dira minitari Deum iis, qvi nulla innocentium miſeratione tacti, pacem averſentur, ab iis ſolis hactenus impeditam, qvibus nullum ex bello damni periculum. Id ſcil. agi, ut reciſſa transactione res ad antiqva certamina redeat. Interim, dum iſti tergiverſantur, tot hominum millia variis miſeriarum calamitatumq; modis perire. Hinc nova Regiorum adornandi inſtruendiq; belli conſilia, qvibꝰ etiã paria Cæſar facturus ſit; at parùm ex ea re ſibi ſolatii ad unica pacis remedia intentis. Oſnabrugenſi ſuam belli lubidinem ſeſe non invidere, modò ipſis fraudi noxæve non ſiet. Eamq; Bavari etiam ſententiam eſſe, ſuas nempe ſibi res habere jubendos Catholicos, qvi concordiæ leges reſpuant; neq; ipſorum conditione uſuros ceteros Imp. Cives, ſublatis litigiis, belli cauſas jam amolitis. 1647.

XCIV. Jamq; in deterius vergebat negotium, qvando Cæſarei accitis Evangelicis, paulo lætiora opperiuntibus, ſuam in perficienda concordia & perſvadendis Catholicis induſtriam Cæſarei cõventis cum Trautmansdorffio ſtari poſſe negant. 27. *Nov.* 7. *Dec.*

1647. ſtriam extollentes, irritam Proteſtantium opinionem oſtendebant, certa jam transactaqve exiſtimantium tabulis pacis nuper à ſe exhibitis conſignata, ſolis adhuc diſceptationi obnoxiis, de qvibus tum conveniri neqviverit; neqve enim plena ab Imperatore conficiundæ rei mandata ſe accepiſſe, ex relatu ſtatuturo, qvantum cedere libeat, & ex Catholicis etiam in pacem proclivibus (inter eos Moguntiacum, Trevirum, Colonienſem, Bojoarum, Salzburgium, Bambergium, Herbipolenſem, Conſtantienſem, Eichſtattenum, atqve Baſileenſem tanqvam potiſſimos recenſebant,) plurimis non omnes concordiæ leges placere. Ne igitur nimia feſtinatione aut Catholicos aut Cæſareos urgerent ea concedere, qvibus tanta Procerum multitudo repugnet. Cogitarent Pragenſem pacem, ideò evanidam, qvod neglectis Refragantium contradictionibus cum ſolo Saxone Imperator pepigerit. Neqve Auguſtanæ Pacis fata Proteſtantes latere, præſentium temporum miſerias ex *Reſervato Eccleſiaſtico & Declaratione Ferdinandina* aſſertis iſthinc, illinc impugnatis præcipuam originem trahere, non ignorantes; at iis ſcopulis rurſum allidi, cum naufragio Reipublicæ tanta tempeſtatum intemperie jam ſatis laceratæ conjunctum fore.

Præcipua puncta Eſſe in Amneſtiæ cauſſa, qvæ mutari corrigiqve Catholici Electores deſiderent; Sulzbacenſis

Pala-

Palatini reſtitutionem ſuis adhuc tricis involvi; neqve ſopitum Badenſium Marchionum litigium; Hachenburgium, Valenthurenſem, & Pirmontis Comitatum, hunc Coloniæ, iſtos Treviro Electoribus vindicari. Neqve plerisqve approbari æternam ſacrorum bonorum in Evangelicos ceſſionem; Senatus Auguſtæ aliisqve in urbibus mutationem; abolitam rerum judicatarum auctoritatem; libertatem religionis ultra veteres fines evagantem; aliaqve tabulis iſtis conceſſa. Non tamen temperamenti omnino impatientes fore Catholicos, qvos moderationis continuis hortationibus admoneant. Irent interim Evangelici ac litibus ponendis promtiora conſulerent. Et objectantibus his mandata maturando pacis negotio, & ne tranſacta revocandi licentiam Catholicis darent, ex Cæſarea Aula miſſa, incognitum ſibi eſſe regeſſere, cujus reſcripti exemplum in Proteſtantium manus devenerit, eorum contra, qvæ receperint, non ignaris. Cæſari non Catholicorum magis qvam Proteſtantium Judici incongruum fore, in favorem unius partis inaudita altera pronunciare. Qvantum tamen ſciant, non eam Pontificiis mentem eſſe, præcipuas tranſactionis leges evertere, minora & concordiæ ſaltem inter cives diverſarum religionum validius ſtabiliendæ accommoda poſtulantibus. Repoſuere Proteſtantes, mandati, à

1647. Catholicis ex jam cõceſſis improbata.

Dat. 14. Oct.

Mm

1647. ti, à ſe allegati copiam Dominis ab ipſo Cæſare factam, qvem diverſa ab iis qvæ Legatos juſſerit retuliſſe, ſine Cæſaris opprobrio dici non qveat. Neqve partium cauſas in judicii modum, ſed amica diſceptatione tractatas; præcipuo qvippe *de Judice competenti* litigio. Sperare igitur, Cæſareos ſepoſita mora, neqve in controverſis adhuc iniqvitatem, neqve in jam tranſactis nova jurgia admiſſuros.

Catholicorū Declaratio ad poſtremū Pac. Inſtrum. Cæſar.

XCV. Gliſcebant interim conſultationes Pontificiorum, Oſnabrugenſi (is exercitæ in Cives crudelitatis conſcius, diſſimulata perſona cum Buſchmanno Oſnabrugam intraverat) præſidente, qvamvis, ut unicum belli incentorem, cum Evangelicis etiam multi Catholicorum diris devoverent. Prodiere tandem illorū, (qvanqvam Bojoarus, Bambergius, aliiq; ſua eſſe negabant,) in Pacis Tabulas monita, (atq; il-

7. Dec. lis Saxones Electorales & Darmſtattini deſideria ſua, non ſine ceterorum Evangelicorum convicio, innexuere,) revocata maximè religionis libertate Evangelicis ingrata, & licet in totas tabulas Cæſareis exhibuerant, ab his duabus poſterioribus partibus, qvibus de *Satisfactione & Executione Pacis* agebatur, mutilata, ſollicitis, ne Svecos negata mutatione ſacri ſtatus Epiſcopatuum illis ceſſorum, & petito Pontificiis Epiſcopatu Mindano alterno cum Brandenburgiis ordine poſt Oſnabrugenſis Franciſci Gvilielmi fata

ſata poſſidendo,(eas conditiones Catholici ſcri- 1647.
pſerant,) offenſos in ceteris qvoq; duriores haberent;his tractatus ſe repetituros abnuentibus, 11 Dec.
niſi cum reliqvis articulis etiam de Militis ſive donativo ſive ſtipendio ſententiam exponerent; Eademq; cauſabantur, poſtqvam de ſatisfactionis capitibus animum Pontificii explicuerant; qvanqvam hi inter alia Præfecturæ Wilshauſen Catholicam Religionem, Epiſcopis Monaſterienſibus *Jus*, qvod vocant, *Diœceſanum*, ſibi aliam cum Epiſcopatibus Bremæ atq; Verdæ, qvando lubeat, provinciam commutandi, atq; interim ſacri Magiſtratus conſtituendi facultatem Pontificiis ibi degentibus proviſuri, tum Oſnabrugenſem atq; Mindanum Epiſcopatum poſtulantes, omnes reſtituendæ pacis rationes ſuſtuliſſe Evangelicis Svecisq; credebantur, qvorum iſti Cæſareos inviſentes, ſuprema ne hæc iſtorum, omniumve, an qvorundam ſententia eſſet? rogabant. Cæſareorum enim eam eſſe, ſibi vix perſvaderi, cum adeo diſcrepantia ab iis, in qvæ ante octo menſes convenerint, jam ſtatuturos, credi non debeat. Neq; cunctorum Pontificiorum SCtum id habendum, qvo longe mitiora Moguntiacum, Trevirũ, Colonienſem, Bojoarum, Bambergiũ, alioſq; ſvadere compertum ſit; at ceterorum minoris dignationis Civiũ ratiõnẽ tantam non eſſe, ut bellum mereantur. Mutarent igitur leges eam ad formam, ut paci prodeſſet; adderentq;, qvæ militi bona cũ gratia

In puncto Satisf. Svec.

13 Dec.

1647. dimittendo atqve paci exeqvendæ firmandæq; conducerent; Ceterum reticere ſe non poſſe, lentiorem multo Trautmansdorffium & temperamenti intoleratiorem fuiſſe, poſtqvam de Werthio ad Cæſaris partes transgreſſo rumor inceſſerat; neqve deeſſe, qvi à Cæſare id juſſum, locisqve tractatuum eum avocatum affirment; negante Volmaro, Trausmansdorffium mandata concordiæ adverſa unqvam accepiſſe, aut Auguſtum ullam in Reſcriptis Werthii mentionem feciſſe, cujus commilitones fidem in Bojoarum retinuiſſe jam ante Trautmansdorffii profectionem innotuerat, aëris inclementiâ valetudini ipſius infeſtâ, atqve neceſſariâ Aulæ ejus præſentiâ abire coacti.

Evangelicorum è contra inſtantia.

XCVI. Inſtabant interea etiam apud Svecos Evangelici, ne pacatas lites reſuſcitandi Cæſareis Pontificiisve copiam facerent, iſtis Cæſaris ſaltem atqve Auſtriacæ Domus nomine ſervandis iis obſtrictis, qvæ ſuſceptorum inde mandatorum auctoritate transacta ſint; neqve his obligationi eximendis, ut qvi Jurium ſuorum arbitrium in Imperatorem contulerint. Non decreviſſe qvidqvam Cæſareos, ab univerſis Catholicis, ut paciſcendi laborem reciperent, rogatos, qvod ad commodum moleſtiamve horum pertineret, niſi rogata ante illorum ſententiâ. Imo Trautmansdorffium, Lambergium atqve Cranium Svecis de Pontificiorum

ad-

adſenſu dubitantibus evictionem promiſiſſe, 1647. & Volmarum Actorum fide ſe Catholicos refutaturum adſeruiſſe,ſi invitis ſeſe inſciisve qvidpiam actum cauſarentur. Qvanqvam non eæ pacis conditiones ſint, ut multum lucri Proteſtantibus ferant, omnibus fermè illorum Epiſcopatibus in Svecicam ſatisfactionem impenſis; onus, ſi belli auctores ſpectarentur, non niſi à Pontificiis ſuſtinendum.

XCVII.Et conveniebant rurſus Cæſaris Svecorumqve Legati, nullo tamen in rei ſummam fructu, conſtanti Cæſareanorum invidia, qvos paci averſos, & ne perficerent, reſcriptis prohiberi, editis in vulgum literis probabatur, veris, aut onerando in Cæſarem odio, compoſitis. Et confirmabat ſuſpicionem jactus à Pennarandæ Hiſpanici Legati propinqvo inter epulas ſermo; Non propiorem ad Germaniæ pacem, qvam à terris in cœlum viam fore, ni inter Hiſpanos Galloſq; concordia qvoq; coaleſceret, dejerante. Non enim ſine uſu futuros ſumptus in Catalauniam, Italiam, Belgium, Auſtriamqve ſuprà vires pene, proviſu in proximum annum, impenſos; tanta Cæſaris adhuc potentia, ut ne thalero qvidem ab Imperio adjutus, exercitum xxcIↃ. virorum ſupplemento augere poſſit. Ipſi etiam Cæſarei, vultum fere, qvem induerant, exuentes, abſoluturos qvidem Germanicam pacem affirmabant, at Cæſa-

1647. dimittendo atqve paci exeqvendæ firmandæq; conducerent; Ceterum reticere ſe non poſſe, lentiorem multo Trautmansdorffium & temperamenti intoleratiorem fuiſſe, poſtqvam de Werthio ad Cæſaris partes transgreſſo rumor inceſſerat; neqve deeſſe, qvi à Cæſare id juſſum, locisqve tractatuum eum avocatum affirment; negante Volmaro, Trausmansdorffium mandata concordiæ adverſa unqvam accepiſſe, aut Auguſtum ullam in Reſcriptis Werthii mentionem feciſſe, cujus commilitones fidem in Bojoarum retinuiſſe jam ante Trautmansdorffii profectionem innotuerat, aëris inclementiâ valetudini ipſius infeſtâ, atqve neceſſariâ Aulæ ejus præſentiâ abire coacti.

Evangelicorum è contra inſtantia.

XCVI. Inſtabant interea etiam apud Svecos Evangelici, ne pacatas lites reſuſcitandi Cæſareis Pontificiisve copiam facerent, iſtis Cæſaris ſaltem atqve Auſtriacæ Domus nomine ſervandis iis obſtrictis, qvæ ſuſceptorum inde mandatorum auctoritate transacta ſint; neqve his obligationi eximendis, ut qvi Jurium ſuorum arbitrium in Imperatorem contulerint. Non decreviſſe qvidqvam Cæſareos, ab univerſis Catholicis, ut paciſcendi laborem reciperent, rogatos, qvod ad commodum moleſtiamve horum pertineret, niſi rogata ante illorum ſententiâ. Imo Trautmansdorffium, Lambergium atqve Cranium Svecis de Pontificiorum ad-

adſenſu dubitantibus evictionem promiſiſſe, 1647.
& Volmarum Actorum fide ſe Catholicos refutaturum adſeruiſſe, ſi invitis ſeſe inſciisve qvidpiam actum cauſarentur. Qvanqvam non eæ pacis conditiones ſint, ut multum lucri Proteſtantibus ferant, omnibus ferme illorum Epiſcopatibus in Svecicam ſatisfactionem impenſis; onus, ſi belli auctores ſpectarentur, non niſi à Pontificiis ſuſtinendum.

XCVII. Et conveniebant rurſus Cæſaris Svecorumqve Legati, nullo tamen in rei ſummam fructu, conſtanti Cæſareanorum invidia, qvos paci averſos, & ne perficerent, reſcriptis prohiberi, editis in vulgum literis probabatur, veris, aut onerando in Cæſarem odio, compoſitis. Et confirmabat ſuſpicionem jactus à Pennarandæ Hiſpanici Legati propinqvo inter epulas ſermo; Non propiorem ad Germaniæ pacem, qvam à terris in cœlum viam fore, ni inter Hiſpanos Galloſq; concordia qvoq; coaleſceret, dejerante. Non enim ſine uſu futuros ſumptus in Catalauniam, Italiam, Belgium, Auſtriamqve ſuprà vires pene, proviſu in proximum annum, impenſos; tanta Cæſaris adhuc potentia, ut ne thalero qvidem ab Imperio adjutus, exercitum xxcIↃ. virorum ſupplemento augere poſſit. Ipſi etiam Cæſarei, vultum fere, qvem induerant, exuentes, abſoluturos qvidem Germanicam pacem affirmabant, at Cæſa-

 rem

1647. rem ab Hiſpaniæ rebus illam avelli nunqvam paſſurum. Qvin recentibus etiam poſtulatis Svecos eam morari cauſabantur, Bremenſem atq; Verdenſem(*u*)Regiones ſacras hactenus & Dei tantum miniſtras omnino profanari, Canonicatus juxta cum*Capitulo*Hamburgenſi aboleri, XIV. pagos Holſatiæ Duces ſpectantes ſibi tradi, Bremæ libertatem ultra jam placita reſtringi, & Viſmariæ nomine novum ſuffragium in Imperii Senatu expoſtulantes, non ſine Reip. incommodo, cui periculoſum, externum Principem triplicis ſententiæ Jure augeri. Ægre etiam tuliſſe Svecos familiares Cæſareorum cum Saxonicis atq; Brunſvicenſibus de Amneſtia habitos ſermones, qvorum ſcilicet in Evangelicos amor inde æſtimari qveat, qvod nuperis ſecum congreſſibus *Gravamina levi pede & deſultorie* unica die & nullo exitu tractarint, cum ſuæ Satisfactioni duplo magis tempus diligentiamq; inſumpſerint; inficiantibus Svecis ſuum in eo crimen verſari, qvod tardius procedat pacis negotium, aut novitatibus interturbetur, cum harum exemplum primi Cæſarei atq; Pontificii fecerint, petito Catholicis Bremenſem Verdenſemqve ditionem habitantibus Pontifice, aliisq; futurarum inter novum Principem atqve ſubjectos ſuſpicionum diſſidiorumqve ſemina præbituris; qvibus avertendis nova remedia non injuſte qvæſiverint, cetera nihil mutaturi. Flagitato

Cæſareorū qveſt9 ob nova Svecorum poſtulata, ratione ſatisfactionis.

Svecorum excuſatio.

(u) *Lundorp. Tom. VI. Lib. III. c. 194.*

gitato ob Viſmariam ſuffragio monitos ultro 1647.
deceſſiſſe. Neqve Canonicatibus abolendis inſtituros, modo & iſti ſacrificulum iſtum Regem omittant; de XIV. pagis non tanqvam omnino inſiſtere iis vellent, locutos; Bremæ libertatem ultra qvam Anteceſſoribus ſibi non impugnari, at neqve ampliorem conceſſuros, qvam olim uſurpaverat. Neqve (ut Cæſarei criminentur, verbis inſidiantes, qvæ poſt mutilata & in deterius detorta evulgent,) colloqvia Evângelicorum cum Cæſareis ſibi moleſta eſſe, à ſeipſis ſæpe Proteſtantibus commendata.

XCVIII. Ita tractandi tempora altercando conterebantur, Landgraviæ interim Militisqve ſatisfactione aſſerta, negata, transmiſsâ, urgentibus hinc Svecis, iſthinc Cæſareis Imperatorem à Cive tam iniqvas leges accepturum, aut Proceres militi in ipſorum forte perniciem ruituro, ſtipendium, pace nondum certa, decreturos negantibus, Saxoniæ Septemviri adſenſu elatioribus, qvem Legato, increpito, qvod ceteris Evangelicis ſe ſociaſſet, acribus literis injunxiſſe, ne aut Svecos tractandis Imperii rebus admitteret, aut poſtremis Cæſareorum conditionibus refragaretur non minori Svecorum Proteſtantiumqve dolore, inſenſum communi propriæqve incolumitati Principem execrantium, qvàm gaudio Pontificiorum increbuit.

Saxonis de his Tractatibus ſententia.

1647. Saxonis reſcriptũ ad Legatum 31. *Dec.* 1647.

XCIX. Et referebatur aliud ejuſdem ad Legatum reſcriptum, plerorunqve Evangelicorum conſilium Catholicos externorum armorum ope votis ſuis adigendi, improbantis. Conventus Lipſienſis, ut ajebat, memoris, qvo in unica litigantium partium transactione diſſidiis remedium qværendum totus Proteſtantium ordo conſenſerit. At verò Concilium illud ſe ipſum, & Brandeburgium Electorem, atqve alios Principes Comitesqve, præcipuis miniſtris ſtipatos, ac Civitatum liberarum nomine ſtrenuos, doctos, rerumqve expertos viros freqventaſſe, eosqve ſi eruditione prudentiaq; Legatos Weſtphalicæ paci operantes non æqvent, ſuperentve, non multum tamen ab his abeſſe cenſendos, qvibus tollendis inter ſe litibus vicinos non advocandos, concordi ſententia viſum fuerit, metu detentis, ne arreptis armis, non niſi ſangvinem cædesqve ſitientibus, Numinis iram accerſerent, verbum ejus vaticiniumqve impleturi, regno domeſticis diſſenſionibus convulſo vaſtitatem interitumqve denunciantis. Hoc iter ſe Pragæ ingreſſum, unicam componendorum civilium motuum medicinam in amica diſſidentium conventione collocaſſe, eiqve opinioni cunctos Proteſtantium, ſi Durlacenus atqve Catta excipiantur, ſuffragantes pacem illic conſtitutam ſua manu ſignisqve adprobaſſe. Eadem proximis Co-

mitiis,

mitiis, eadem Francofurti à Delectorum Concilio (auf dem Deputations-Tag) decreta; diem qvoq; locumq; jam dictum, ubi perficiendæ concordiæ Germaniæ Proceres convenirent. Verum his omnibus inſuper habitis & tractatione Weſtphalica ſuſcepta, pleroſqve externa potentia confiſos, votaqve ſua peregrinorum ſucceſſibus metientes, illud ſcilicet profeciſſe, ut inducta patriæ ſolitudine & involutis ſua ruina Germaniæ terris, tot valida loca, tot commodos portus, tot ampliſſimas provincias, præcipuoſqve Imperii fluvios, adeoqve omnem commerciorum vim exterorum Regum aviditati prodiderint; propagandæ religionis prætextu Deo, moratiſqve Gentibus haud adeo facile ab iis excuſanda, qvibus horrenda facinora, miſeriæ, calamitates atq; damna patriæ inde illata exigua videantur, qviqve violatos, vexatos, oppreſſos, immeritos Ordines, Juſtitiam proculcatam, imminutam fidem, ipſamqve Jurisjurandi ſanctitatem profanatam, non ut publica mala loqvantur; nulla Reip. curâ, modo deſideria ſua violentis iſtorum armis propellant. Inde percurſis ſuis ad Leuberum mandatis laudataqve Pontificiorum modeſtia, ea largientium, qvorum ne optandorum qvidem audaciam ſibi Evangelici qvondam feciſſent, horum duritiem & nominatim Thumshirnii temeritatem perſtringebat, qvod 1647.

1647. Leubero, ne Domini juſſis adeo pertinaciter, inſiſteret, conſulere auſus fuiſſet, ſatis ſcilicet, temporis ſi Catholicis qvid concedendum foret, & metum ab Auſtriacis, tanqvam Imperii hereditatem meditantibus oſtentando; ac ſi magis timendi eſſent, anguſtioribꝰ qvotidie rebus tanta potentiæ ſuæ detrimenta patientes, qvam qvi bellum non niſi lætis fere progreſſibus, victoriis, decore, atqve utilitate hactenus experti non moderationis magis qvam fortunæ terminos noverint. Qvanqvam neqve Auſtriacorum, neqve cuicunqve Principum familiæ honoris ſe proſperitatisqve incrementa, invidere, multoq; minus animum induere, exterorum ope Auſtriacam gentem, ſi non omnino extirpare, eo tamen dejicere, unde Septemvirorum ſuffragiis ad Imperii dignitatem attolli non poſſet. Neq; enim eas pacis publicæ leges latas, ut alter in alterius imminutionem excidiumve animetur atq; decus Imperiale in peregrinos deniq; ceſſurum, extincta inter Germaniæ Principes domo, cujus opes ſuſtinendo tanto muneri atqve honori ſufficere qveant. Tandem Saxonicorum rationes adgreſſus, à pactis cum Trautmansdorffio conventis neutiqvã diſcedendum contendentium, expugnandis eas rumpendisq; tractatibus, & Catholicis, injuriarum impatientia alias qvoq; gratias ambituris, novis atq; acrioribus bellis accendendis,

dis,

dis, Imperiiq; diſſolutioni accommodatas ar- 1647.
guens, nullum mandatum apparere dicebat,
qvo Trautmansdorffio tractationi tantum delegato
perficiundæ etiam rei arbitrium Catholici
detuliſſent. Neq; enim precibꝰ à Pontificiis atq;
Evangelicis procurandæ concordiæ oblatis, id
actum cenſeri debere, ac ſi omni cura à ſe abdicata
ſummum unicumq; rerum judicium Comiti
dederint. Nullum certe neq; temporis, neq;
loci veſtigium conſpici, facultatis iſtius ab utriusq;
partis Legatis in Trautmansdorffiū tranſlatæ.
Illud potius Actorum fide conſtare, conventibus,
primordio ejus, qvi tum agebatur, anni, de ſopiendis
Ordinum controverſiis, habitis, cum Salvio plurimos
Evangelicorum interfuiſſe, at nullam in eis Catholici
vocem auditam. Ipſum Lampadium permiſſæ ab Evan- 23. Apr.
gelicis Trautmansdorffio atqve Oxenſtiernio 1646.
tractandi poteſtatis conditiones expoſuiſſe, ne
ſcilicet de qvocunqve articulo iſti prius tranſigerent,
qvam conſenſum ſuum hi accommodaverint;
at iis ampliora mandata Catholicos dediſſe,
credi non oportere. Et certè Trautmansdorffianis
tabulis iſtos adſtrictos velle, à Svecis, viginti & qvatuor
annorum bellum, ſi eæ urgerentur, minitantibus, ab
ipſisqve Evangelicis non uno in loco impugnatis, æqvitati
rationiq; adverſari.

XCIX. Præter hæc qvoqve eo ferociebant

Ponti-

1647. Pontificii, qvod poſt patratam cum Batavis pacem etiam cum Gallis proxime in gratiam Hiſpanos redituros ſpargebatur. Neqve Sveci ſuam in eam rem curam diſſimulabant, Evangelicos, concordiæ inſtarent, ſæpius & intenta oratione, inſtigantes, neglectis Cattorum turbamentis, ne de Imperii prius cauſis agerent, qvam cupitis Landgravia potita eſſet, idqve Evangelicorum Delectis denunciarent, fruſtra orantium jusqve miſcentium, non Svecicis ſcilicet tantum commodis, ſed & Brandeburgii, Brunſvicenſium, & Meklenburgiorum nullo fœdere connexorum indemnitati proviſum, nulla ipſorū habita ratione, qvi arma adhuc induti communem cauſam propugnent.

LIB. V.

SUMMARIA.

1. *Ulterior Evangelicorum Declaratio de Projecto Cæſareo Inſtrumenti Pacis.*
2. *Caſſellanorum turbamenta.*
3. *Longovillani Ducis abitus.*
4. *Catholicorum reſponſum ad Evangelicorum declarationem.*
5. *Conventus qvorundam Catholicorum & Evangelicorum, ex ipſis Evangelicis qvibusdam improbati.*
6. *Cæſarei Evangelicis novas conditiones afferunt.*

7. Ponti-

7. *Pontificiis Conventus iſtos exprobrant. Saxonicus Electoralis iis abſtinere jubetur.*
8. *Congreſſus Cæſareorum cum Svecis.*
9. *Cum Electoralibus, Saxonicis & Brandeburgicis.*
10. *Reliqvis Evangelicorum Deputatis.*
11. *Horum adverſus Catholicos qverelæ. Iſtorum reſponſum; pactis Trautmansdorffianis ſtare conſtanter negantium.*
12. *Alius tractandi modus ab Evangelicis in medium allatus; Cæſareis, Catholicis, & tandem etiam Oxenſtiernio probatus.*
13. *Tractationis impedimentum à Saxonicis Electoralibus, atqve Gallis.*
14. *Tractatio rurſum ſuſcepta. Cauſæ nimirũ adhuc controverſæ.*
15. *Punctus Juſtitiæ tractatus, & transactus.*
16. *In Puncto Avtonomiæ Cæſareorum conditiones.*
17. *Svecis & Evangelicis ingratæ; Evangelicorum moderata conſilia, & conditiones.*
18. *Svecis non adverſæ. Secus Cæſareis, & ceteris Pontificiis.*
19. *Poſt varias difficultates Punctus iſte tandem transactus.*
20. *Caſſellani de ſatisfactione ſua tractari petunt; Pontificiis & Cæſareis in Gravaminibus atqve Amneſtia, præſertim Auſtriæ Exulum pergendum contendentibus. Punctus de Senatu Auguſtanos, & de Compenſatione Brandeburgica ac Brunſvicenſi transactus.*

21. R.

21. *Renovata lis de ordine tractandæ Amneſtiæ Exulum, & ſatisfactionis Caſſellanæ. Svecorum conditiones pro Exulibus; Cæſareorum in ſatisfactione Caſſellana.*

22. *Evangelicorum & Catholicorum ad obſtaculum illud removendum conſenſus; neglectus à Cæſareis. Diſceptatio de Exulibus in aliud tempus dilata.*

23. *Nova Caſſellanorum Poſtulata.*

24. *Satisfactio Caſſellana in certis articulis transacta.*

25. *Continuatio Tractationis Amneſtiæ.*

26. *Cauſa Badenſis. Ejus origo.*

27. *Evangelicorum conſilium de transactione à Durlacenis ineunda.*

28. *Cauſa Badenſis proviſionaliter transacta.*

29. *Punctus Amneſtiæ usque ad cauſam Caſſellanam ſubſcriptus. Cauſa Exulum reſumpta; atque ejus difficultates. Ea à Svecis auro prodita.*

30. *Svecorum diſſimulatio pacti eam in rem initi. Evangelicorum contradictio.*

31. *Procerum de ea re conſultatio & ſententia Auſtriaci.*

32. *Ejusdem de ſatisfactione militis Svecici.*

33. *Cæterorum.*

34. *Deputatorum ab Ordinibus labor pro Exulibus apud Cæſareos initus.*

35. *Circuli Svecico, Cæſareo, & Bavarico militi adſigna-*

adſignati; reliqvis omnibus negati.

36. *Bavarorum ultra poſtulatum.*

37. *De Reformatis, an ii ſub Pace Religionis comprehenſi? Affirmativa.*

38. *Negativa.*

39. *Lutheranorum de ea illis communicanda ſententia.*

40. *Tractatus de hac re. Lutherani Reformatos ad PacemReligionis admittunt; at cum conditione non reformandi Lutheranos.*

41. *Rejecta à Reformatis; ad Svecorum opem confugientibus; à qvibus non ex voto accipiuntur.*

42. *Suborta indeQvæſtio,an Jura Reformandi juri ſuperioritatis annexum ſit. Negativa.*

43. *Affirmativa. Sententia media.*

44. 45. *Continuatio Tractationis cumReformatis.*

46. *Batavorum literæ ad Evangelicos pro Reformatis.*

47. *Reſponſum Evangelicorum.*

48. *Svecorum temperamentum, partibus non omnino ingratum. Variæ formulæ.*

49. *Nova Reformatorum poſtulata; rejecta à Lutheranis.*

50. *Brandeburgiorum Projectum; ab iſtis itidem repudiatum.*

51. *Aliam exhibentibus, Reformatis qvoqve tandem probatam.*

52. *Cauſa Reformatorum tranſacta. Electoris Saxoniæ Proteſtatio.*

53. *Projectum Cæſareorum novum Inſtr. P.*

54. *Con-*

54. *Conſultatio Ordinum, de ſatisfactione militis.*
55. *Concluſum.*
56. *Oxenſtiernii ad illud declaratio.*
57. *De ea Ordinum ſententia; inſpecie, de Puncto Executionis & Aſſecurationis Pacis cum Puncto ſatisfactionis militiæ jungendo.*
58. *Oxenſtiernii inſtantia.*
59. *Altercatio cum Bavaricis.*
60. *Continuatio tractationis de ſatisfactione militis Svecici.*
61. *Ordinum oblatio qvatuor millionum; ſpreta.*
62. *Satisfactio pro milite ipſorum Caſſellanis flagitata.*
63. *Negata ab Ordinibus, & præcipue à Saxone impugnata.*
64. *Monaſterienſium contradictio, in puncto ſatisfactionis militis Svecici.*
65. *Osnabrugenſes ſex tonnas florenorum offerunt; fruſtra.*
66. *Principum Curia qvinqve tandem thalerorum milliones Svecis certo modo decernit; adſentiente tandem Septemvirorum atqve Urbium Collegio.*
67. *Sveci rem, non modum acceptant.*
68. *Monaſterienſium Decretum contra Conceſſionem iſtam; & Cæſareorum qverelæ.*
69. *Osnabrugenſium conatus, Gallicum qvoqve negotium Osnabrugam Monaſterio trahendi; recuſante Servientio.*

70. Et

70. *Et multo magis Cæſareanis.*
71. *Inſtitutæ nihilominus iſtorum deliberationi intercedentibus.*
72. *Ordinum ad iſtorum obteſtationem reſponſum. Tractatio Osnabrugæ abrepta.*
73. *Senatus Auguſtani renitentia contra transactam paritatem.*
74. *Evangelicorum Procerum literæ ideo ad Cæſarem.*
75. *Ad Senatum Auguſtanum.*
76. *Hujus reſponſum.*
77. *Continuatio tractationis de ſatisfactione militis, ratione ſolutionis & aſſecurationis.*
78. *Reginæ Sveciæ literæ excuſatoriæ ad Ordines.*
79. *Cæſareorum inſtantia ob ipſorum militem.*
80. *Termini ſolutionis cum Svecis conventi.*
81. *Notæ Svecorum ad noviſſimum Cæſareorum Inſtrumentum.*
82. *Continuatio de Amneſtia & reſtitutione Exulum Auſtriacorum; tandem transacta.*
83. *Singularis Catholicorum & Evangelicorum concordia.*
84. *Tractationis impedimentum à Cæſareanorum in Hiſpanos ſtudio.*
85. *Injectæ inde novæ qvæſtiones difficultatesqve.*
86. *Ab Ordinibus ſolutæ.*
87. *Inſtrumentum Pacis à Cæſareis, Svecis, & Osnabrugenſibus perfectum. De ſubſcriptione ſenatorum Regni Sveciæ.*

88. *Inſtrumentum Pacis coram Ordinibus recitatum. Eorum ad id Monita.*
89. *Altercatio ob ſatisfactionem militis Caſſellani.*
90. *Deputati ex Ordinibus ad ſubſcriptionem Inſtr. Pac. Subſcriptio ob Gallos dilata.*
91. *Contentio de loco Pacem Gallicam tractandi. Osnabrugenſium ſententia.*
92. *Lambergii Craniique reſponſum.*
93. *Cæſareorum Reſponſum. Osnabrugenſium, etiam Pontificiæ partis, inde indignatio.*
94. *Monaſterienſium Proteſtatio contra Osnabrugenſes.* (*Inſtr. Pac.*
95. *Irrita. Declaratio Servientii ad Projectum*
96. *Procerum de ea ſententia.*
97. *Lis de immediatis Imp. Statibus Alſatiæ, Metis, Tulli, & Viroduni.*
98. *Tractatio Deputatorum cum Servientio.*
99. *Gallus Imp. Ordinibus adſcribi offert.*
100. *Procerum qvorundã de dictis ſtatibꝰ ſententia.*
101. *Salvii irritæ apud Servientium preces; & conſilium.*
102.103. *An AlſatiaGallo cum qvalitate ſtatûs Imp. conferenda.*
104. *Electorum & Principum ſententia affirmativa.*
105. *Contra, Urbium.*
106. *Cæſareorum cum qvibusdam Urbibus ſermo, & illecebræ; ob negotiationemOsnabrugam non transferendam.*
107. *Fruſtra. Earum conſenſus de negotiatione iſta Osnabrugæ ſuſcipienda.* 108. *ſuſce-*

108. *Suſcepta. Declaratio ſtatuum in Puncto ſatiſfactionis Gallicæ.*
109. *Salvio oblatæ.*
110. *A Servientio rejectæ. Ejus adjecta Declaratio; ab Ordinibus accepta.*
111. *Ordinum litteræ ad Regem Galliæ.*
112. *De auxilio Hiſpanis à Cæſare contra Gallum ferendo. Electoralium ſententia.*
113. *Servientii reſponſum.*
114. *Approbatum à Salvio. Hujus temperamentum. Plerisq; Procerum probatum. Electoralium conſilium de re prius ad Cæſareos deferenda; diſſentiente Principum Collegio; cui & Electorales Urbesq; accedunt.*
115. *Formulæ transactionis de iſto Puncto.*
116. *A Servientio improbatæ. Illius formula.*
117. *Res hæc ex parte Ordinum transacta; cum reſervatione conſensûs Cæſarei.*
118. *Hiſpanica petiti Gallici de Circulo Burgundico à Pace Imp. excludenda &c. Refutatio. Irrita.*
119. *Nova Gallorum Poſtulata; remiſſa. Inſtrumentum Pacis Gallicum obſignatum & depoſitum.*
120. *Oſnabrugenſium re confecta iter Monaſterium; & apud Cæſareos excuſatio.*
121. *Horum Reſponſum.*
122. *Servientii in Cæſareos obſtudium in Hiſpanos ſermones.*
123. *Cæſarus in pacem inclinatio.*
124. *Oſnabrugenſes ad accipiendũ Cæſareorũ Reſponſum*

ſum unà cum Monaſterienſibus adeſſe jubentur.

125. Notæ Cæſareorum ad inſtr. Pac. Gallicum, & de pace Oſnabrugæ confecta reſponſum dilatorium.

126. Ordinum è contra.

127. Cæſareorum ſecreta inde indignatio. Et ad iſtos reſponſum. Conſilia contra Cæſarem pacem morantem. Jurgium inter Cæſareos & Bavaricos.

128. Colloqvium Brunii cum Saxonicis.

129. Cæſareorum tergiverſatio.

130. Conſultatio cum Electoralibus, & Hiſpanis.

131. Pacem Gallicam tandem acceptantium.

132. Nova ſignandi Inſtrumenti Gallici impedimenta, à Gallis, Svecis, remota.

133. Renata. Contentio inter Saxonicos & Brandenburgicos ob Juliaci Ducis titulum; ſopita.

134 Oxenſtiernius Inſtrum. P. Monaſterii ſubſcribere recuſat; tandem certis conditionibus annuit.

135. Dies ſubſcriptioni præſtituta.

136. Ob Oxenſtiernium & Cæſareos dilata.

137. Pax tandem ſubſcripta.

138. Publicata.

I.

1648. ILluxit demum An. M.DC.XLVIII. qvi qvanqvam triſtioribus auſpiciis inierat, Germaniam longò adverſum Gallos, Svecosqve, atq; pro-

proprios Cives bello tandem, non tamen belli malis, abſolvit. Ediderant Evangelici Cæſareis ſupremam ſuam de Tabulis Pacis ſententiam, qva leviora qvædam remittentes, in ceteris conventis cum Trautmansdorffio inhærebant, pactorum ſanctitatem, mandatorum Cæſaris reverentiam, dictorum factorumqve conſtantiam, ſi toto Orbe perierat, Romano ſaltem Imperatori retinendam, dedecus Germanorum, ante qvos nulli mortalium fide qvondam habiti fuerint, aliaqve acerba, non tamen omnino incongrua cumulantes. Cæſareæ auctoritatis veneratione atqve fiduciâ tractationem(*x*) ſeſe aggreſſos, etiam à Trautmansdorffio majorem in ſpem erectos fuiſſe, rata habiturum Cæſarem, qvæcunqve Legati ipſius cum Svecis pepigiſſent. Jamqve olim Lambergium Craniumqve, Evangelicos ea de re ſollicitos ſecuros eſſe juſſiſſe, nunqvam Imperatorem conditionibus deceſſurum, qvæ ſemel paciſcentibus utrinqve placuerint. Qvin ipſum Cæſarem ſuis ad Saxonem, Brandeburgium, aliosqve Principes literis eadem teſtatum, ægre ſeſe ferre iſta Catholicorum reſcindendæ pactionis molimina, haud diſſimulaſſe, qvibus ad meliora flectendis operam adhibere, ſuis præceperit. Nec etiam ipſis Catholicis integrum eſſe, obtento diſſenſu pactis ſe exſolvere, cum Cæſareanis

1648.
11. *Jan.*
Ulterior Evangelicorũ de Projecto Inſtr. P. Cæſ. declaratio.

 con-

(*x*) *Lundorp. Tom. VI. Lib. I.I. c. 196.*

1648. conventis, in qvos arbitrium controverſiarum ipſi contulerint, tranſigundi munere iis jam olim delegato. Qvin oblatam poſtea tractationem reſpuiſſe iſtos, perinde id futurum cauſſatos, ſive ipſi ſive ipſorum adſenſu mandatoqve Cæſarei negotium obirent. Indignatum ideò non poſtremi Ordinis inter Pontificios Legatum qvendam, paucorum contentione publicam tranqvillitatem tamdiu impediri. Ne ab unico qvidem articulo diſcedere Cæſari fas eſſe, cui dictorum factorumq; conſtantiam peculiari qvadam indolis prærogativâ conceſſam eſſe, Lambergius atq; Cranius prædicaverint. Declarando tamen ſuo ad avertenda belli mala, reparandamq; pacem affectui, de ſuo jure non in uno tantū transactionis jam perfectæ capite, ſeſe remiſiſſe, reliqvis eò conſtantius inſtituros, qvo plura in ceteris paci condonarint. Inde ad ſuperſtites litium articulos digreſſi, præcipue Auguſtanorum Confeſſionis ſociorum, cauſam commendabant, qvorum, & qvi pari in *Urbib9*, ut appellant, *Mixtis*, conditione cenſeantur, deſideriis promovendis, ceterorum *Antegravatorum* patrocinio deſtiterint. Mirari ſe Catholicorum auſteritatem, eo in negotio difficiles ſeſe exhibentium, qvod neq; ad communem religionis, neq; privatam cujuscunq; cauſam pertineat. Sua certe, qvanqvam propinqvi, nihil hîc intereſſe, Bavarum faſſum, nec de Ponti-

tifici-

tificiis Urbis iſtius Civibus inde qvid detrahi, 1648.
eò ſolum intentis Evangelicis, ut pacis Auguſtanæ beneficio & iſti potiantur. Sine injuria Pontificiorum futurum fuiſſe, ſi illi multitudine prævalidi, etiam ex republica potiores ſibi partes depoſcerent; at ſtudio pacis contentos fore, in conſtituendo Senatu numero ſaltem coæqvari, unico nimirum medio, qvo Cives Evangelici à Catholico Senatu *in opprobrium Confeſſionis* tantum non pedibus hactenus proculcati in libertatem aſſerantur; non adeo, hac præſertim in re, æqvis Cæſareanorum auribus, qvi præſentibus Urbium delectis, Argentinate, Ratisbonenſi, Lubecenſi, ac Norimbergenſi, nunqvam id à ſe impetraturos Evangelicos affirmabant, ut contra propoſitum tractationi finem pingviori Jure qvalemcunq; *Statuum* augeant, qvam qvo Anno CIↃ IↃ LV. qvisq; gaviſus ſit. At verò tempore iſto, neq; Auguſtæ, neq; ceteris, pro qvibus jam iſti contendant, Urbibus æqvalia Evangelicis cum Catholicis Senatûs Jura fuiſſe, neq; ſalva Religionis pace, introduci potuiſſe. Cæſarem certè ultra Anni CIↃ IↃC XXIV. Statum nil conceſſurum, qvem Reſtitutionis regulam ipſi Evangelici ſtatuerint. Non aliud diſcordantis Auguſtæ remedium eſſe, qvàm ut à Senatu Catholico regatur, neqve enim intra æqvalitatem conſtituros Evangelicos, multitudinis opumqve, qvibus Ca-

1648. tholicos præmineant fiduciâ, patefacto ſemel aditu, cuncta tracturos. Ita nullum in Senatu Catholicis aliqvando locum futurum, qvem hactenus ferè totum ſoli impleverint; recenti ejus rei apud Ulmenſes exemplo, qvi proximo anno mortuo Patritio, ſolo inter Senatores avitæ religionis retinente, ne expectato qvidem ſolemni Senatûs legendi die, Evangelicum ſubrogarint. Neqve igitur conditionem ſibi imponi paſſuros Pontificios Auguſtanos, qvam ſuis in Urbibus Evangelici detrectent.

Caſſellanorũ turbamenta. II. Interea Catti, ne concordia cum Pontificiis prius ſanciretur, qvàm votorum compotes fierent, ſolliciti, moram negotio injecturi, Oxenſtiernio, ut Monaſterium proficiſceretur, perſvaſere, tanqvam Gallos cum Hiſpanis de pace tractantes, conſiliis adjuturo. Et abierat, ni Evangelicorum Delecti retinuiſſent, enarratis incommodis, profectionem eam comitaturis, & ne abſentia ſua pacem prolataret, precati.

Dux Longavillæ Galliam repetit. III. Non eadem ſimilium precum apud Longavillanum vis, qvem Galliam repetiturum, ne operi fini jam proximo præſentiam ſuam, maturandæ rei profuturam, Evangelicis certioris ſpei fiduciam, ſibiqve ipſi reſtitutæ Germaniæ qvietis gloriam invideret, exqviſita at irrita adulatione rogaverant, Avanxium, credo, abſente Legationis Principe nocentiorem metuentes;

tuentes; Duce eadem Collegarum atqve ſua mandata, Regis ſuamqve ignominiam, ſi Monaſterii tam diuturno tempore inutilis irritusq; deſideret, neq; ſpem properi ſucceſſus, excuſante, tanta qvippe Hiſpanorum ſuperbia, ut de Cæſareanorum qvoqve candore, pacis ſtudia amplis ſermonibus profitentium, non vanis conjecturis addubitent. Uſu ſeſe comperiſſe, Hiſpanos non incommoda paci prolocutos, ubi ad ſcriptionem proceſſum fuerit, vim pacis eluſiſſe, verbis ſuſpenſis, & qvo ducerentur, inclinaturis. Qvin Chiſio atqve Contareno, ut ſincerius agerent, hortantibus, nulla in talem cum Gallis pacem ſibi mandata eſſe, aperto ſermone profeſſos, Brunium Collegam Bruxellam demum, & ſi opus foret, Madritum ablegaturis, nova juſſa relaturum. Neceſſarium igitur tuendo Gallici nominis ſuoqve honori abitum, ne remanendo tumidæ Genti pacem precibus emendicaſſe videatur. Adjecit in Cæſareos probra, tanqvam Proteſtantium cum Catholicis diſſenſiones cum gaudio habentes, adeoqve concordiam eorum nunqvam bona fide procuraturos. Auſtriacæ Domus utrorumqve libertati inſidiantis dominationi atqve libidini utrosqve ſcil. ceſſuros, ni omiſſis litibus, junctis conſiliis opibusqve tam infeſtæ noxiæqve ambitioni obſiſtant. 1648.

IV. Interea de Reſponſo Evangelicis red- Catholicorũ

 den-

1648. dendo inter Pontificios conſultatum, qvod per Moguntinum, Bavarum, Bambergium, atqve Badenſem, *Majorum votorum* inſcriptione ut non omnium noſceres (eaqve à *Pacificis* lata etiam Cæſarei ferebant,) Proteſtantibus exhibitum, & ad priorem fere formulam conſcriptum defenſionem qvoq; continuit, fidem prioris pactionis violatam negantium ultimum perfectæve pacis robur nunqvam ſortitæ. Atqve id à Cæſareis interpolatum, & in deterius mutatum ſuſpicio erat, qvi ut omnem lapidem moverent, Electorales tum Saxonicos, atqve Brandenburgicos, tum Urbium etiam Legatos, ſeparatis colloqviis, ut ſupremis Catholicorum conditionibus adſentirent, aggreſſi erant; minori apud Brandeburgios Urbesqve ſucceſſu, promovendorum commerciorum, aliorumq; qvæ vel optare auderent, commodorum blandimentis fruſtra allectas.

Reſpõſum ad Evangelicorum Declarationem. 24 Jan.

V. At verò Proceres, cum qvietem à Cæſareis obtineri non poſſe perſpicerent, ſibi ipſi conſulturi, ex utroqve tam Pontificiorum qvam Evangelicorum ordine qvini, inde Reigersbergius Moguntiacus, (Proteſtantibus qvidem, ut infectus Hiſpanicis ſtudiis, parum gratus,) Anathanus Trevir, Erneſtus Bavarus, Gobelius Bambergius, & Vorborgius Herbipolenſis; hinc Leuberus Saxo, (qvanqvam novis acribusq; reſcriptis ab Electore prohibitus,) Bran-

Conventus qvorundam Catholicorũ & Evangelicorum 29 Jan. 18 Dec. 1647.

Brandenburgii Comes Witgenſteinius & Baro Lœvvius, Altenburgii Thumshirnius & Carpzovius, Langerbeckius & Lampadius Brunſvicenſes (poſtea Catholicis numeri exceſſum arguentibus, ſinguli ex qvavis iſtarum Domuum,) & Otto Argentinas, Bojoari ſvaſu, qvanqvam non publicis auſpiciis, ſed ſua tantum auctoritate, eo tamen conſilio convenere, ut ceteris (nimia atqve intolerabili in concives atqve æqvales arrogantia) in placituras ſibi leges conſentiendi neceſſitas fieret qvanqvam ex Evangelicorum Delectis non deerant, qvi Cæſareorum Svecorumqve offenſionem, tùm Collegarum æmulationem atqve invidiam, & ambiguam Pontificiorum, Bavari præſertim fidem conſiderandam proponerent.

1648.

Protoc. 28. *Jan.* Ex ipſis Evangelicis qvibusdam improbati. 28. *Jan.*

VI. At Cæſarei Conventus hos conſiliis ſuis incommodos turbaturi, advocatis Evangelicis, diſſimulatâ illorum notitiâ, novas in Amneſtiæ ac Gravaminum cauſis conditiones *in formam inſtrumenti* conſcriptas obtulere; ſi negatam reſtitutionem ante Annum M.DC.XXIV. moleſtias paſſis, Avtonomiam, Judiciaqve Imperii, qvæ etiam in civilibus cauſis pari ex utraqve religione Adſeſſorum numero componi Proteſtantes volebant, excipias, non ingratas, easqve, Electoralibus Saxonicis atqve Brandenburgicis iam

Cæſarei Evangelicis novas conditiones offerunt.

1648. jam adprobatas, ſi etiam ceteri Evangelicorum acciperent, ſe qvoqve conſtanti fide ſervaturos, omnibusqve opibus tuituros ſpondebant, nullius ex adverſo roboris futuras, ſi plura poſcere Proteſtantes auderent. His vero compoſitis, ceteris qvoq; conficiundis ſe non defuturos.

Pontificiis Conventus iſtos exprobrant.

VII. Duriori in Pontificios, ut Cæſareæ Majeſtatis aliqvantum tolerantiores, ſermone invecti, imminutamqve conventibus iſtis Augusti poteſtatem exprobrantes, majorem in poſterum illi reverentiam haberent, jubentium ferme in modum hortabantur; recitatis qvoqve mandatis, qvibus conceſſis acqvieſcere, neqve ob minora litigia, belli pretium non factura, pacem morari ab Electore Leuberus jubebatur. Atqve hic congreſſibus iſtis ſupremis Domini juſſis, & indicio Reigersbergii (is Domino, non ingenio mutatus, novos iſtos tractatus ad Cæſareos detuliſſe arguebatur,) Volmarum, ſi in biduum adhuc tractatio iſta duraverat, continuo abiturum fuiſſe, abſtinens, difficiliores Evangelicorum conſultationes efficiebat, Brandeburgiis Electoralibus præſidendi Senatum munus, præſente Osnabrugæ Saxone, ſibi non ſumpturis, neqve Altenburgiis, ut minoribus, conceſſuris; Witgenſteinio qvoqve ſuo periculo attonito, qvem Lambergius ut contumacem, Dominiqve mandata ſupergreſſum, acriter objurgaverat, gravem qvoqve

Leuberus iis abſtinere jubetur.

1648.

qve Cæſaris iram, ipſi poſteriſqve ejus, ad extremum usqve exitium incubituram interminatus.

2. Febr. Congreſſus Cæſareorũ cum Svecis.

VIII. Diſpar Cæſareanorum cum Svecis congreſſus fuit; Ii conventorum validitatem urgentes, Cæſareos, agnoſcerentne bonam publicamqve fidem? interrogabant; illiſqve acerba qvæſtione perculſis, & poſtqvam animos collegerant, certis limitibus coërcitam à Catholicis poteſtatem ſeſe accepiſſe, neqve ſuum eſſe, invitos eos incommodæ transactioni adſtringere, prætexentibus; incommodum ſibi fore, Sveci reponebant, trium annorum operâ tractata compoſitaqve nunc demum revocari, novisqve articulis Pontificiis à Cæſareis ſuppeditatis pacem eludi infringive, *Vapulandos* (y) minati, qvi juſta ipſorum poſtulata abnuant, Cæſareis: (z) *Neq; ſibi manus feriaturas*, regerentibus.

Cum Electoralibus Saxonicis & Brandeburgicis.

IX. Et hi vocatis mox, qvanqvam ſeorſum, Saxoniæ & Brandenburgi Septemvirorum Legatis, qvæqve cum Svecis egiſſent, narrantes, qvam in ſententiam poſtrema à Dominis juſſa, ſibi qvidem aliunde jam cognita, haberent? exqvirebant; Reſpondente Leubero, ultimis Domini Reſcriptis, non id ſibi præceptum, ut poſtremis Cæſareorum legibus adſenſum præberet,

(y) *Sveci*: Man müße prav drauffſchlagen. (z) *Cæſares*: Sie wolten die Hände auch nicht in Sack ſtecken.

1648. ret, cum iſta ſcriberentur, Electori adhuc incognitis, cui negata Civibus Auguſtanis Evangelicis cum Pontificiis æqvalitas, & Auſtriacis aliisqve Catholicorum ſubditis libertas credendi multum diſpliceant. Animoſius Brandenburgii, Svecorum æqvitatem laudantes, non injuſta eos petere reſpondebant, ea ſibi ſervari depoſcentes, in qvæ publica utrinqve fide convenerit, Juri Gentium, atqve tractatuum indoli innixi, qva ut non ſimul cuncta tranſigi qveant, ita nullum negotiis exitum futurum, ſi cum in ultimis partes hæreant, conceſſa jam transactaqve reſcindendi poteſtas foret. Dolorem qvoqve ſuum teſtabantur, qvod, velut Domini præcepta egreſſi, ad oblivionem ſacramenti proceſſiſſe non obſcura criminatione inculentur, ipſa Reſcriptorum (& offerebant ſimul Volmaro inſpiciunda) fide refellendâ. Multis dolendi materiem dediſſe Cæſareos, Pontificios atqve Evangelicos ſua ſponte ad concordiam inclinantes, tam ſalubri cœpto abſtrahentes, cum, ut qvondam, animare debuerant.

Reliqvis Evangelicorũ Deputatis. 3 *Febr.*

X. Eadem ab Evangelicorum Delectis Cæſareis ingeſta, ut facere qvæ vellent promtis, ita audiendi qvæ facerent fermè adſvetis. Atqve ii Imperatorem cuncta præſtiturum polliciti, qvorum exeqvendorum Cæſari Bohemo-

hemorum Regi, atqve Archiduci Auſtriæ facultas ſit, muneris tamen viriumve illius eſſe negabant, Catholicos ingratis pactis adigere. De Conventibus Evangelicorum cum Catholicis non prius ſibi innotuiſſe, qvam *Inſtrumentum* ſuum, à Reigersbergio Erneſtoqve exorati, Svecis atqve Proteſtantibus ediderint; qvanqvam honeſtius eos Cæſareis nunciasſent, Procerum Senatum more majorum moderaturis. Regeſſere Delecti, neqve Pontificios neqve Cæſarem contracta ſemel obligatione liberari ſe permiſſuros, qvem à conceſſa Sileſiæ Auſtriæqve infra Oenum ſitæ Proceribus in ſacris rebus libertate multum receſſisſe, ex comparatione formularum appareat. Præſidendi munus jam à biennio, ex qvo inter Evangelicos atqve Pontificios congreſſus habiti, Cæſareis nunqvam permiſſum, ut qvi in cauſis ad religionem. ſpectantibus partis vicem ſuſtineant. 1648.

XI. A Cæſareis dimiſſi, continuo ad Moguntini ædes Altenburgius, Brunſvicenſis, atqve Argentinas divertere, ubi iſti & qvi unâ forte aderant, Bambergio, Herbipolenſi, Oſnabrugenſi, Badeno, & Aqvisgranenſi, Evangelicorum moderationem, in pacis amorem, plurimis priorum atqve Trautmansdorffio probatorum conditionum decedentium, iſtorumq; contrà malignitatē objectabant, *Iſtorū adverſus Catholicos qvereſæ.*

qvod

1648. qvod colloqvia inter partes ipſi ſvadentes, mox turbandorum eorum(petito ſcilicet, qvod innuimus, Inſtrumento) auctores poſtea Cæſareis fuerint. Rogare, ne tam proterve Proteſtantium Legatis illuderent, Catholicis honore atqve dignitate æqvalium. Negavere primum iſti, qvidqvam certi de Inſtrumento iſto ſibi compertum fuiſſe, cujus pluribus articulis ne ipſi qvidem conſentiant. At mirantibus Evangelicis, Cæſareorum Catholicorumqve, tam contraria aſſerentium, diverſitatem, faſſus deniqve Reigersbergius, Cæſareos de Inſtrumento illo ſermones ſecum contuliſſe, eosqve ut publici Juris illud facerent, ſeſe monuiſſe. De cœteris Trevirum & Bojoarum conſulendum. Et poſtqvam conſuluere, excuſatâ, qvæ penes ſe non eſſet, mora, oſtentatoqve pacis ſtudio, cujus deſiderio tam multa ex ſuo Jure remiſerint, nimios contra Evangelicos arguebant, qvod in Trautmansdorffii Acta ipſos adigere velint, plenis, nulliſve finibus circumſcriptis mandatis nunqvam inſtructi. Horumqve non ignaros Proteſtantes cautiones tractationi præmiſiſſe, ut pro non dictis infectisqve omnia haberentur, niſi de omnibus litibus tranſigeretur. Falſos eſſe Evangelicos, pacem ſuis ſuorumqve Epiſcopatuum diſpendiis conſtare qverentes, qvæ Catholicorum Pace Auguſtana & Reſervato Eccleſiaſtico nitentium eſſe

Horũ reſpõnſum.

4. Febr.

Pactis Trautmansdorffianis ſtare conſtanter negãtium.

eſſe nondum deſierint. Inſtitutos nuper Conventus nulla ſua culpa, ſed propter Saxonem omiſſos, iis intereſſe recuſantem. Orabant deniqve, Catholicorum modeſtiam imitarentur, neqve peterent honori ipſorum atqve religioni contraria, Avtonomiam præſertim, non civili minus qvam ſacro ſtatui noxiam deprecantes, qvam qvantumcunqve pactis firmatam admittere neqveant. 1648.

XII. Ita ſublato fere inter partes commercio, alium jamqve uſurpatum tractatibus iſtis agendi modum Evangelici iniere, ut ſcil. colloqventibus Cæſaris atqve Svecorum Oratoribus, præſto eſſent ex Pontificiis Evangelicisqve Delecti, conſenſu, conſilio, monitis, ubi opus foret, tractationem adjuturi, in omnium aut iſtorum ſaltem, qvi conſenſuri eſſent, concordiam valituram. Et perſvaſere ejus utilitatem Cæſareis atqve Pontificiis; difficiliorem his Oxenſtiernium experti. Is qvippe, qvanqvam conſilium non diſplicere ſibi, neqve obſtiturum ſeſe oſtendiſſet, qvo minus Evangelici pactas cum Trautmansdorffio conditiones temperarent, mox tamen, non inſolitâ homini inconſtantiâ, & à Cattis ſtimulatus, utrumqve præfracte denegabat, nullam de Amneſtia Gravaminibusve tractationem prius ſe paſſurum aſſeverans, qvam Militi, Landgraviæqve proſpectum fuiſſet; objurgatis qvoqve Evangelicis, qvod

Alius tractãdi modus ab Evangelicis in medium allatus.

Cæſareis & Catholicis probatus.

Atqve Oxenſtirnio. 8. Febr.

Qvi mox ſententiam

1648. qvod ſuis tantum reb9 atq; incolumitati intenti
mutat. Principem negligerent, qvæ Svecis fœdere jun-
11 ejſ- cta, non armis ignavius qvam conſiliis cauſam
dem. communem defendat. Neq; Delecti, curam mi-
litis Landgraviæq; non omittendam, occaſionis
opportunitatem, Volmaro Catholicisq; Oſna-
bruga abeundi prætextum, Germaniæ ſalutem
unius Domus votis impendendam, ipſius de-
niq; Oxenſtiernii conſenſum, modeſte qvidem,
at fruſtra memorantes, atq; ad infimas obteſta-
tiones procumbentes, alio reſponſo dimiſſi,
qvam ut ad Cæſareos irent, iſtorum hanc in
rem ſententiam relaturi. Neq; tamen mitigaba-
tur Oxenſtiernius, aliorum, ut credebatur, hor-
tamento, proprioq; metu, de Svecorum exter-
12 Febr. minio inter Proceres agi, occupatus, cum Ev-
angelici à Cæſareis reverſi, placere iſtis tractan-
di rationem referrent; ne Salvii qvidem preci-
bus cedens, eoqve impudentiæ provectus, ut,
modo militis commoditati conſuleretur, cete-
ra minori cura haberi poſſe, non obſcure ſigni-
ficaret; Servientio etiam Comite hominis au-
ſteritati ſuccenſente, qvi Oſnabrugæ tum de-
gens, preces, rationes hortatus, nullo ſucceſ-
ſu, adhibuerat; nova inde atqve duriora ex
Aula mandata veniſſe ſuſpectans, qvæ Oxen-
ſtiernio ſuo ingenio præferoci contumaciam
adderent, non tamen aliò qvam obfirmando
ad Cæſaris partes Bojoaro profuturam, facile
iis

iis abſtrahendo, ni Svecorum rigor obſtaret. 1648.
Victus tamen crebris Servientii obteſtationibus, tractationem permiſit, at certus propoſiti, nihil ex Trautmansdorffianis pactis remittere; anxiis viri pervicacia Proteſtantibus, adeo ad ſervile usqve obſeqvium demiſſis, ut ne ſuarum qvidem rerum compotes cedendorum, qvæ vellent Jurium arbitrium retinerent; grandi profecto patientiæ documento, cum, ſicut ubi cum Cæſareis agebant, viderent, qvid ultimum in libertate eſſet, ita iſthic, qvid in ſervitute, adempto per Svecos tractandi agendiqve commercio. Tanta illis diverſitas inerat, licentiæ patientiæqve; qvanqvam ad libertatem jam etiam ii proclamaturi videbantur, qvibus flagrantior hactenus in Svecos affectus iſtam humilitatem perſvaſerat, uſurpaturi eam, ſi paci obniti illi perſiſterent.

Tandē tamen à Serventio perſvaſus conſentit.

XIII. Jam diem colloqvio Cæſarei Pontificiiq; dixerant, cum Leuberus accepto iterum ab Electore, (cunctorum ad hunc Reſcriptorum exempla Cæſari mittente, teſtificando, qvam honeſta præciperet,) mandato, ne ullis congreſſibus ſeſe immiſceret, ubi Sveci adeſſent, neve Catholicos ultra conceſſa urgeret, vetitus, negotium interturbabat; hærentibus Pontificiis, tractatus ne cum Evangelicis ſuſciperent, qvibus nullus ex Proteſtantium Septemviris intereſſet,

Tractationis impedimentum à Saxonicis Electoralibus.

 Bran-

1648. Brandeburgiis qvod ob præſentiam Saxonis Senatum Evangelicorum præſidere, & rurſum Altenburgium ſeqvi dedignabantur, comparere renuentibus. Galli qvoqve, dum nimium promovendæ rei ardorem oſtentant, impedivere, Groulartum colloqvio admoveri cupientes, moderatiora conſilia, Galliæ etiam, ubi materies ferret, exemplis ſuppeditaturum; renuentibus Cæſareis, qvibus Evangelicorum de Saxoniæ Electoris Reſcripto ſententiam, tùm Pontificiorum Osnabrugenſium poſt acerbas Monaſterienſium literas (iisqve jam Salisburgius perpetuæ *Legationis à latere* dignitate Romanæ ſedi magis obnoxius nutare diceba tur,) inclinationem, & ex Aula reſponſum ad relatas illuc Svecorum minas, opperientibus, omnes tardandi negotii occaſiones non invitis obveniebant.

Atqve Gallis.

XIV. Remotis tandem hisce obſtaculis, in Svecorum ædibus Cæſarei, Evangelici, & ex Pontificiis Moguntinus, Trevir, Bojoarus, Bambergius, Herbipolenſis, Badenus, Spirenſis, atqve Osnabrugenſis, qvem vocant, officialis, primum convenere. Et tractus in ſpem ipſe dies, qvi *Concordiæ* ſacer felicem exitum negotio portendere videbatur, qvod ſopiendis diffidiis ſumtum læti nominis die auſpicium ceperat. Placitum eo congreſſu, ut Conventus iſti apud Cæſareos Svecosqve alterna vice inſtitue-

Tractatio rur. ſum ſuſcepta. 18 *Febr.*

ſtituerentur, atqve ea, qvæ qvovis colloqvio agerentur, Cæſarei Catholicis, Sveci Proteſtantibus, iisdem utrisqve ædibus, at diverſis in conclavibus interim moraturis, referrent, pro nullis habenda, niſi ceteris qvoqve controverſiis pacatis pax redderetur, qvam tamen *ſingulorum* vota utilitatesve impedire non deberent; transacta partium manu firmarentur, iisqve inde recedere nefas eſſet. Iſtud præterea Cæſarei poſtulabant, ut non niſi de *Cauſis Sulzbacena, Durlacena, Saynio-Witgenſteiniana, de Auguſta Vindelicorum & qvæ paria qverantur cupiantve, Urbibus, tum Aqvisgrano, oppignorationibus Imperii, Juribus ſubditorum, Regno Bohemiæ aliisqve Auſtriacorum ditionibus, & emendanda deniqve Juſtitia*, tanqvam controverſis adhuc tractaretur, qvæ contentionum capita ita tamen Cæſareis Evangelici exhibuerant, ut cetera ad ipſos Conventus remitterent. At recuſabant id Sveci Trautmansdorffianæ obligationis retinentes. 1648. Cauſæ adhuc controverſæ. 11. *Jan.*

XV. Poſthæc prima de Juſtitia diſceptatio fuit, Evangelicis ut Tribunal Spirenſe pari ex utraqve Religione numero conſtitueretur aliaqve Civium æqvalitati congrua flagitantibus, cui ſatis conſuli Cæſarei exiſtimabant, ſi Evangelico ex qvacunq; cauſa cum qvocunqve litigaturo Judices dentur, ex utroqve ordine æqvaliter adlecti. Ceſſere tamen Evangelico- Puncta Juſtitiæ tractatus.

1648. gelicorum conſtantiæ, ut qvatuor Præſidibus, duobus eorum Auguſt. Confeſſioni addictis, qvinqvaginta Aſſeſſores adderentur, qvorū ſex & viginti Catholici, reliqvos Evangelici conſtituerent, non paucioribus ex his qvam illis utroq; Tribunali deligendis, ubi de qvacunq; Evangelici causa qvæſtio ſit; adjectis aliis, firmandæ juſtitiæ, & qvæ reſtabant, ad Comitiorum diſqviſitionem remiſſis. Subſcripſere conventis, (idq; etiā in reliqvis transactionis capitib9 poſtea ſervatum,) Cranius, Salvius, Reigersbergi9, & Thumshirnius, Cæſareorum, Svecorum, Catholicorum, atq; Evangelicorum nominib9, magno horum gaudio, qvi, ut ipſi fatebantur, plus qvam ſperare auſi eſſent, adepti, atq; qvòd prima provenerant, alacriores, neq; in ceteris adeo parcos rati, iſta tam liberaliter largitos, Judicem qvoq;, (den Kam̃er-Richter) Fiſcalem, ejusq; Advocatum, alterna ſerie Evangelicos, tum ceterorum qvoq; nominum officia miniſteriaqve ſuis communia depoſcebant, comiter à Cæſareis atqve Moguntino auditi eluſiqve.

Transactus. a 22. Marti.

XVI. Calenti ita negotio Groulartus moram attulit, qvi à Svecis antea inſtigatus, & à Memmio atq; Servientio juſſus, ne tractatione avelli pateretur, cui ex Cæſareis Volmarus Gallicis rebus deſtinatus intereſſet, ut admitteretur inſtabat, donec à Vorburgio atq; Hehero perſvaſ9, ut abeſſe ſuſtineret, locum Tractatibus, & qvæ tum agitabatur, de Avtonomia qvæſt oni redderet, iis

In Puncto Av-

iis difficultatibus implicitæ, ut abrupta pacis 1648.
ſpe novum atrociusq; bellum minari videre- tono-
tur. Obtulerant Cæſarei Svecis conditiones, ut miæ.
ſacrorum ſive publicorum ſive privatorum co- Cæſa-
pia Catholicis Evangelicorum, pariterq; Evan- reorū
gelicis Catholicorum ſubditis, maneret, Anno condi-
M.DC.XXIV. vel pactorum vi, aut beneficio tiones.
Privilegiorum, ſeu longo deniqve uſu, facultate 24. Fel.
iſta gaviſis, reſcindendis conventionibꝰ ab Anni iſtius forma diverſis à Principibus Proceribꝰqve cum Civibꝰ ſuis initis, earum numero eam qvoq; accenſentes, qvam Brunſvicenſes Duces de religionis libertate Nobilibus aliisq; Epiſco- *Anno*
patus Hildeſienſis incolis, iſtis in LXX. his in XL. *1643.*
annos permittenda cum Epiſcopo ſanxerant; ceteris tamen ejꝰ articulis ſalvis, atq; integris etiā pactis, de religionis uſu inter Senatum Populūqve Erfurtenſem cum Sviccardo Moguntiæ Archiepiſcopo qvondam conventis. Ceteris Procerum ſubditis, migrandi ſi illi juberent, neceſſitas imponebatur, dando triennii ſpatio rebus domeſticis componendis. Sileſiis, Brieggæ nempe, Lignizii, Munſterbergiæ, & Oelſæ Ducibus, Civitatiq; Uratislaviæ gratia firmabatur, A. M.DC.XXXV. à Cæſare collata. Ceteris Sileſiæ Auſtriæq; inferioris, iſto tempore eam incolentibus, Comitibus, Baronibus, Nobilibꝰqve, qvanqvam ad Cæſarem, *tanqvam Principē per ſe abſolutum & liberum*, Jus de religione ſtatuendi non minus, qvam alios Reges, Prin-

 cipes,

1648. cipes, Imperiiqve Proceres pertinere dicerent, manendi tamen gratiam, non in pacti vim, ſed teſtando, qvantum Principibus pro iis deprecantibus Auguſtus tribuat, largiebantur, aut cum abire mallent, rerum ſuarum inſpiciendarum licentiam.

Svecis & Evangelicis ingratæ.

XVII. At leviora hæc erant, qvam ut Svecis ceterisqve Evangelicis ſatisfacerent, iſtis Auſtriacos EvangelicæReligioni addictos deſerturos ſeſe pernegantibus, qvorum etiam cauſa Germaniam Rex ingreſſus ſangvinem vitamq; profuderit. Neqve aliam filiæ mentem eſſe. Et adfuturum Deum meliorum Juſtitiæ, atrociſſimæ injuriæ adverſus Cæſarem ultorem, ſubjectis ſibi Jura auferentem, multo ſangvinis

26 Feb. auriqve impendio qvondam ab iſtis parta; At moderatiora ſvadentes Evangelici, qvanqvam Cæſaris pervicaciam deteſtantes, Deumqve cauſæ ſuæ vindicem invocantes, ultima in miſerorum opem tentari non gravarentur, bellum tamen deprecabantur, qvod in extremum Religionis Patriæqve extitium protrahi, ne Exules qvidem cupituros ſperent, non inſcios, qvot malaGermaniæ qvæſita hactenus ipſis ſalus intulerit, ſatis habituris, ſi ſervato integro Jure, præter honeſtam ſepulturam, aliqvorum ſaltem templorum uſu potiantur, Viennæ qvoqve, iis præſertim concedendo, qvi Imperii Procerumve cauſis tractandis urbem iſtam

Evangelicorum moderata conſilia.

Et Cōditiones allatæ.

Au-

Aulamqve freqventent. Sileſiæ tamen incolis etiam multo nobilitatis gradu eminentibus, ad transactionis cum Electore Saxoniæ initæ formulam religionis gratiam faciendam, neqve ea Reformatos prohibendos. Ceterum illud non parum diſplicebat, qvod Imperatorem abſolutum ditionū ſuarum Principem appellantes Caſarei, ipſum cum Regibus ſui Juris, incongrua & in Imperii detrimentum qvæſita comparatione, compoſuiſſent. 1648.

XVIII. Admiſere conſilium Sveci, qvanqvam oſtentando in Exules affectui, & derivandæ, ſi negligerentur, in eos, qvi molliora ſvaderent invidiæ, Reginam vel Diadematis Sceptriqve periculo cauſæ tam piæ adſerendæ, promptam oſtenderent; meliora ſe de Cæſareis ſperare addentes, qvam ut acerbiora in Imperii ac Hungariæ incolas decreturos exiſtiment, centum rurſus templis donatos. At negarunt Cæſarei, arbitrii ſui eſſe, qvidqvam Auſtriacis Civibus ſupra conceſſa largiri; Sileſiis tamen, etiam plebejis, libertatem religionis promittebant, cui exercendæ in Javeræ, Glogaviæ, & Schvveidnizii Ducatibus templa permiſſura eſſet *Auſtriaca Domus, ſui Juris eam, neqve cujusqvam imperio obnoxiam*, denuo affirmantes. De Reformatis alia Mandata opperiunda obtendebant, qvos ne Sveci qvidem tolerent. Deniqve, ante transactam hanc controverſiam, ul-

Svecis non adverſæ.

Secus Cæſareis.

1648. tra ſe in ceteris cauſis progreſſuros, renuebant, cum illis magis turbandis Biſantinus, Sabaudus, & ceterorum Pontificiorum pleriq; Oſnabrugam advenirent; Treviro qvoq;, Colonienſi, Bojoaro aliisq; ad Anni M. DC. XXIV. uſum religionis libertatem in ditionibus ſuis redigi recuſantibus. Prolixæ tamen verſus Cives ſuos Auguſtanam Confeſſionem amplexos benignitatis ſpem per Reigersbergium faciebant, omnes illorum qveſtus excluſuræ, publico ſcilicet tantum pacto obligari abnuebant, plura ut præferebant ſponte conceſſuri.

Et ceteris Pontificiis.

XIX. Sæpius iterati inter Cæſareos Svecosq; congreſſus, tanta iſtorum rigiditate, ut Religionem Evangelicorum Auſtriacis Provinciis exturbare non contenti, etiam Proteſtantium Procerum Svecorumq; eam in rem conſenſum Pacis Tabulis adnotari flagitarent, negantibus illis, tanto ſe facinore obſtricturos, ut expreſſo adſenſu eorum calamitatem adprobare vellent, qvibus potius Jura ſua reſervari, idq; publicis tabulis adſcribi contendant. Neqve aditi ab

28 *Febr.* Altenburgio, Cellenſi, Wetteravio, atqve Argentinate Catholicorum Delecti, rogatiqve, ut auſteritatem Cæſareanorum ſuis hortatibus mitigarent, aliud qvam formulam retulere, qva, memoratis Tabulis inſerenda, rogandi, ſi vellent, in proximis Comitiis Cæſaris poteſtatem Proteſtantibus faciebant, plura forſan pro religionis popularibus, *hereditariorum Regnorum* in-

incolis exoraturis. At ea Evangelicis non ſenſu 1648.
ſuo tantum, ſed & *Regnorum hereditariorum vocabulis* improbabatur, Germaniam qvoqve iis ſignificari, nimiâ fere libertatis curâ formidantibus. Præcipuè, Cæſareis nullam honeſtæ pacis cupidinem eſſe lamentabantur; eorumqve qverimonias atqve criminationem etiam Pontificiorum præcipui adjuvabant, iſtorum pertinaciam & Hiſpanica conſilia arguentes. Atqve novam cum illis Evangelici diverſamqve transactionem meditabantur, ni de Colonienſi, Bavaroqve ſollicitudo obſtitiſſet, iſto novem Hildeſienſis Epiſcopatus Cœnobia, hoc ſuperiorem Palatinatum nullo peregrinæ Religionis cultu profanari, aut Catholicis inferiorem habitantibus ſuæ qvoqve exercendæ copiam poſtulantibus. Tentarunt tamen Saxones ac Luneburgii novas Catholicis conditiones perſvadere, iis qvoq; qvi non pactis, non privilegiis, neq; longo uſu; ſola Dominorum patientia domeſtico cultu diverſam ab imperante religionem exercuiſſent, veterem libertatem adſtruentes; in ceteris non difficiles ſe præbebant, Colonienſi ſuorum Monaſteriorum arbitrium facientes, neqve ultra qvinqvennium iis, qvi hactenus ſive ſub Catholicis ſive Evangelicis degerint, (præter iſtos nimirum, qvibus ſacrorum licentiam adferebant,) poſt promulgatam pacem eò migraturis, trium annorū ſpatium flagitantes, qvo, ſive ſua ſponte,

Novi inter Pontificios & Evangelicos tractatus tentati.

1648. te, ſive juſſi iis abſcedant, rebus ſuis provideTurbati à Cæſareis. re qveant. At turbavere Cæſarei deſtinatos jam Pontificiorum cum Evangelicis congreſſus, Bojoari atq; Herbipolenſis audaciam incuſantes, qvod publicos tractatus privatis conventibus impedire auſi fuiſſent. Conventum tanPunctus Autonomiæ transactus. 8.18. *Mart.* dem poſt aliqvot dierum & verborum magis qvam rerum diſceptationem eas in leges, qvas ex ipſis pacis (a) Tabulis petent, qvibus Religionis Germanicæ ſtatum propius inſpicere libuerit.

Caſſellani de Satis factione ſua tractari petunt. XX. At ne unqvàm ſine turbamentis negotium procederet, reliqvas lites tractaturis Catti interceſſere, de utilitatibus ſuis eò magis ſolliciti, qvod iniqvas præter ipſos fermè omnes agnoſcerent. Hinc Svecos induxere, ne de alia prius causâ qvam ipſorum, Sveciciqve militis ſatisfactione, (ut ſcil. ſociata cum iſtis vota validius protruderent,) agi paterentur; Pontificiis contra, niſi abſolutis Amneſtiæ atqve Gravaminum Capitibus, ad alia progredi renuentibus; eâdem Cæſareorum ſententiâ, qvi de Exulibus Auſtriacis tractationem inſtitui cupientes, incongruum Cæſarisqve honori adverſum judicabant, poſt Cattam demũ cenſeri.

Pontificiis & Cæſareis in Gravaminibus atqve Amneſtiá pergẽdum contẽdentibus, Neqve tamen ceſſere Sveci Evangelicis, placitum ſemel ordinem, Principum Procerumq;, qvorum incolumitas ex Amneſtia Gravaminumqve remediis pendeat, reſpectum, aliaqve fruſtra

(a) *Inſtr. Pac. Svec. Art. V.*

fruſtra ingerentibus; donec Catti invidiam lenituri, qvâ ut qvietis publicæ turbatores etiam apud amicos laborabant, poſtulato deſiſtentes Svecos qvoqve mitiores redderent, eo ſucceſſu, ut non multorum dierum labore de Senatu Auguſtano, Biberacenſi, Ravensburgio atqve Dinckelſpilano, tum compenſatione Brandenburgica, atqve Brunſvicenſi (*b*) tranſactum fuerit. 1648.

XXI. Verum rediere mox vix ſepoſita jurgia, illudqve ſolenne pacis obſtaculum, Cattorum ſatisfactio, certis propoſiti Cæſareis, nullam ante de ea tractationem inire, qvàm de Exulibus Auſtriacis lis ad ipſorum libitum compoſita eſſet, ad omnes ferè Cæſaris miniſtros (iſtorum ſcil. ſpoliis ditatos) eam pertinere dictitantibus. Dedere tamen Procerum precibus, ut ipſi leges pacandæ Cattæ Saxonicis atq; Brunſvicenſibus, eodem pene tempore, qvô Sveci ſuas de Exulibus, (utriqve ſcriptas obſignatasqve,) ederent, At eæ utrinqve tales erant, ut tardando negotio, non promovendo, concinnatæ viderentur, Svecis omnibus, cujuscunq; partis caſtra partesve ſecutis veniam dari volentibus; Cæſareis verò tertiam tantum Marpurgenſis ditionis partem, Abbatiam Hirsfeldenſem, qvatuor Schauenburgici Comitatus Præfecturas, & ccccc1ↃↃ. thaler. Caſſellanis offerentibus,

præſertim Auſtriæ Exulum. Punctis de Senatu Auguſtano &c. itē de Cōpenſatione Brandeb. & Brunſvic. tranſactus. *9. 11. 19. 21. Mart.* Renovata lis de ordine tractādæ Amneſtiæ Exulū, & Satisfactionis Caſſel.

(b) *Vid. Inſtr. Pac. V. 2. & XI. XIII.*

1648. rentibus, pauciora qvàm ut Cattorum deſide-
16 Mart. ria explerent, qvi poſtulatorum in ceteris con-
Svecorum conditiones pro Exulib9. ſtantes, octo adhuc thal. myriades â vicinis Principib9 Catholicis flagitabant, cum decem anteà petiiſſent. Et redintegrato inter partes congreſſu, qvinqve horarum altercationibus nihil promotum, Cæſareis, ne verbum qvidem de Caſſellanis audire ſuſtinentibus, niſi diſſidio de Exulibus iis modis confecto, qvos ipſi ſtatuerant.

Cæſareorũ in ſatisfactiõne Caſſel.

18. ejusdem. Evangelicorum & Catholicorũ ad obſtaculum illud removẽdum conſenſus. Neglectus à Cæſareis,

XXII. At Evangelici, qvæcunq; pacis turbamenta cum formidine habentes, exſolvendis his tricis Catholicos adeuntes, ut junctis ſecum precibus mitiora Cæſareis perſvaderent, neqve irriti oravere, favorabili illorum reſponſo, ſopitis jam præcipuis Ordinum litigiis, in commune conſulendum, & extinctis partium diſſidiis unum Reip. corpus civium concordia, reliqvarum etiam controverſiarum transactione, ſi alii cunctentur propriâ operâ firmandâ tuendum; differentium. Non Auſtriacorum minori, qvam Svecorum ſollicitudine, qvorum apud diſſidentes major auctoritas adverſus concordes min9 valitura timebatur. At reſpuebant Cæſarei, qvodcunq; pro Exulibus faceret, conſilium, bellum poti9 habituri, internis, ut dicebant, tumultibus melius, qvos recepti terris Auſtriacis Exules xx. aut xxx. CIↃ. numerum egredientes excitaturi forent, qvoties novarum rerum lubido,

do, aut obſeqvii tædium reditura eſſent. Illud tamen permiſere, ut remiſſa in aliud tempus rei iſtius diſceptatione de conditionibus tractaretur, qvibus Cattæ qvies placere poſſet. 1648. Diſceptatio de Exulibus in aliud tempꝰ dilata.

XXIII. Coiere in hunc finē Cæſarei cū Svecis, at absq; fructu, cum iſti ultra CC. CIƆ. thal. conceſſis CCCC. CIƆ. ſuperaddita aliqvid largiri recuſarent, Cattis tam pauca acceptare dedignantibus, neq; paci conſenſuris, niſi præter Abbatiam Hirsfeldenſem, & qvatuor Schauenburgi præfecturas, â Darmſtattino Comitatum Cattimelibocenſem inferiorem, partem qvam vocabant, Caſſellanam Urbis atq; Præfecturæ Umſtadienſis, Rens, Dynaſtiam Schmalcaldiæ, & ſemiſſem Marpurgenſis hæreditatis, ex Epiſcopatibus verò Moguntiaco, Colonienſi, Paderbornenſi, Monaſterienſi, Fuldenſiq; Abbatia octo thalerorum myriadas, & cautionis loco qvatuor Moguntinæ ditionis oppida in Haſſiâ ſita, dimidiam partem comitatûs Arnsbergii cum oppidis Winterberg, Medebach, & Hallenberg, ac præfecturam Rogkenſtul, (ante in proprietatem petita,) Antichreſeos Jure, in qvinqvaginta annos nanciſcerentur, poſtulato qvoqve militi ſuo ſtipendio externis ſeſe Regibus æqvantes. Neq; de ſumma modo flagitatæ pecuniæ ſed & debitoribꝰ ejus diſceptabatur, Caſſellanis illā ab iis, qvos retulimꝰ, ut LIGÆ ſociis, & acceptarū autoribꝰ calamitatū poſcentibꝰ, 21. Mart. Nova Caſſellanorum poſtulata.

omiſ-

1648. omiſſis Brandenburgio, Neoburgio, Darmſtattino, Friſiæ Orientalis atqve Wetteraviæ Comitibus, ſi vicinia ſpectaretur, obligationis correis.

XXIV. Adierunt Moguntiacum, Colonienſem, Bojoarum, & Herbipolenſem Saxonici atqve Brunſvicenſis, (hi cuncta Evangelicorum munia in ſe traxerant, pares Jure at audendo potentiores,) remedium malo qværituri. Et placuit, ut exempto huic oneri Brandenburgio, ne cæteri qvidem, LIGÆ non immixti, Tabulis pacis nominatim compellarentur, & pecuniæ, à Cattis ex propinqvis Epiſcopatibus ultra LX. CIↃ. thal. in ſingulos menſes acceptæ poſt pacem confectam computarentur. Qvod utut Cattis non arrideret, cum Cæſareis Galli qvoqve ac Sveci probabant. Confectum tandem Bojoari maximè, Saxonum atqve Brunſvicenſium operâ, de iſta ſatisfactione (c) negotium, cæteris Cattorum deſideriis & Marpurgenſis præſertim ſucceſſionis controverſia Caſſellam remiſſis, qvò tum major natu Darmſtattini filius acceſſerat, Erneſto Saxoniæ Duce conciliatore cum agnato Principe transacturo.

Satisfactio Caſſellana in certis articulis transacta.

29. *Mart.* Contin. tractationis Amneſtiæ.

XXV. Interea ne qva pars temporis labore vacaret, Saxonici atqve Brunſvicenſes Amneſtiæ cauſam, Salvii Groulartiqve conſenſu, neqve Volmaro multum adverſante, cum Meelio, Krebſio,

(c) *J. Pac. art. XV.*

Krebſio, atqve Vorburgio prætractandam ſu- 1648.
ſcepere, cum ſatis feliciter jam progreſſis de 30.31.
Svecis rumor innoteſceret, integras pacis ta- *Mart.*
bulas â Cæſareis eos poſtulaturos, eo nimirum
conſilio, qvo leviter percurſis Imperii rebus
brevius iter ad extorqvendum pro milite ſti-
pendium ingrederentur. At deprecati iſti no- 3. *Apr.*
xium paci conſilium, Salvii tandem auctorita-
te pervicere, ut Oxenſtiernius, qvanqvam com-
moto vultu primum recuſaret, cæptos con-
ventus continuari permitteret, interiori Evan-
gelicorum cura, comperto, Cæſareos nimiam
Pontificiorum ſecum concordiam, ut aſſerendo
pacis arbitrio, & auctoritati Cæſaris imminuen-
dæ contractam non obſcuris verbis Bojoaro
objectaſſe; Et qvanqvam hic, Procerum animi
atqve muneris eſſe, repoſuerat, qvieti provide-
re, ſi moris tantum nectendis alii ſtudeant, me-
tus tamen ſuberat, ne Pontificii crebris iſtorum
exprobrationibus defatigati timidius paci con-
ſulerent.

XXVI. Plurimum negotii collocutoribus Cauſa
Badenſium Marchionum controverſia faceſſe- Baden-
bat, inde primum olim exorta, qvod Eduar- ſis.
dus Fortunatus Badenſis familiæ Princeps, (is Origo
ejuratâ Auguſtanâ Confeſſione ad Romanam ejus
Eccleſiam defecit,) ductâ in matrimonium Ma- Con-
riâ, Jodoci Eichenii (von Eicken) Rivieræ Do- trover-
mini, Bredæqve Gubernatoris filiâ, dubiam ſiæ.

1648. ſucceſſionem filiis ex eâ ſuſceptis effecerat, Georgio Friderico Durlaceno Tutore indignos tanta hæreditate pupillos prætexente, qvi impari matre prognati dedecere Marchionum Badenſium imagines videbantur, Catholicæ etiam Religionis odio onerati. Hinc impuberibus Eduardi filiis provinciam reſtituere abnuerat, illo cupidine peregrinos locos noſcendi extra patriam vivente, Bavaro primum & Lotharingo â Rudolpho Imperatore, qvi eam interim regerent, mandatam, æris alieni nomine, & ne Creditoribus alioqvin tota cederet, â patre Durlaceni occupatam. Plurimæ qvidē, at in vanum, componendo diſſidio viæ tentatæ, donec Durlacenus ſuperiorem Marchionatum unà cum fructib9 perceptis aut percipiendis, & impenſis in litem ſumptibus, Eduardinis liberis Aulici Imperialis Judicii Decreto, Caraffæ Pontificis Nuncii (c) reſtaurandis in Germania Romanis Sacris intenti crebris precibus atq; hortamentis inſtigati, reſtituere juſſus, cum â *Cæſare malè informato ad melius informandum* tertium fruſtra provocaſſet, in Danorum & Gallorum poſteà Svecorumqve partes tranſiit, variis adverſæ ſecundæqve fortunæ caſibus ludibriisqve jactatus.

22. Aug. 1622.

XXVII. Neq; Oſnabrugæ, ex Friderici voto, unici ex tribus filiis paternæ ſpei hæredis, negotium procedebat, prævalido Eduardinorum fa-

(c) *Caraff. Germ. ſacr. p.* 152.

ſavore,& Evangelicis neceſſitatem temporum 1648.
Durlaceno excuſantibus, ſuos Svecorumq; la- Evan-
bores memorando,qvos Cæſareis ac Pontificiis gelici
ad molliora flectendis trium jam annorum at Durla-
inutili conatu inſumſerint. Neq; blandimen- cenis
tis neq; objurgationib9 fermè pepercíſſe,ut pin- tranſa-
gviores pro Friderico conditiones elicerent; ctione
negotium certè non minori induſtria geſſiſſe,ac ſva-
ſi ad propriam ſuam incolumitatem pertinue- dent.

favore,& Evangelicis neceſſitatem temporum Durlaceno excuſantibus, ſuos Svecorumq; labores memorando,qvos Cæſareis ac Pontificiis ad molliora flectendis trium jam annorum at inutili conatu inſumſerint. Neq; blandimentis neq; objurgationib9 fermè pepercíſſe,ut pingviores pro Friderico conditiones elicerent; negotium certè non minori induſtria geſſiſſe,ac ſi ad propriam ſuam incolumitatem pertinuerat. At qvando jam nullum ex cunctatione emolumentum, certo contra nî properè ſubveniatur, Patriæ excidio,& Catholicis ad decus ſuum trahentibus,ſi Principum ſecularium acceſſione augeantur; Adeòq; acrius pro Eduardinis tendentibus, nullo contra à Gallo, qvanqvam Durlaceni ſocio,ſubſidio,incommodum ſibi,in Principis inermis gratiam,neq; protegendæ ſuæ cauſæ idonei,perire, promtis præſertim remediis,ignem reſtingvere,ni cohibeatur,cuncta pari violentia populaturum. Afferret ipſe, qvib9 absq; belloPrincipem ſuũ juvari poſſe exiſtimet. Non qvidem ſive accipiendi oblatas ab adverſario conditiones ſive adſpernandi, & ad Amneſtiam provocandi ſeſe Durlacenis auctores fore, illud ſaltem monere, non aliam ex hac utilitatē proventuram, qvam ut Fridericus poſſeſſionem rei litigioſæ beneficio iſti9 adept9 omnib9 Adverſarii actionib9 pateat,qvarum amica diſceptatione declinandarum exigua ſpes, Badeno potentiori, atqve Galli

1648. Bavariqve favore ſubnixo, nihil remiſſuro; & ſi judicio contendere velit, ambiguam victoriam, neqve aliter, qvàm oſtenſo Eduardinis Natalium vitio, (*Illegitimitate*) cujus difficilima probatio, obtinendam. Unicam armorum viam reſtare, at ſoli Friderico ambulandam, omnibus tam diuturni belli pertæſis, paciqve æqvalibus votis intentis.

6. Apr. XXVIII. Tentatum qvidem â Saxonicis, Brunſvicenſibus, atqve Argentinate, meliores â Cæſareis, (eos vigeſies jam ſuper ea re aggreſſi Sveci adire ulterius dedignabantur,) conditiones exorare, at eodem ut hactenus fructu, contraria mandata, primos injuriarum auctores Durlacenos, occupatâ alienâ ditione, atq; per viginti & octo annorum iniqvitatem, ipſi Sveciæ Regi improbatam, ad LXXIII. auri *tonnas* juſtis Dominis præreptas, ac ſatis jam ab Eduardinis remiſſum regerentibus. Jamqve 7. 8. Apr. certæ Amneſtiæ leges videbantur, cum præter Witgenſteinium Comitem de Saynenſe Comitatu cum Loyſa Juliana, Erneſti Saynenſis vidua, contendentem defuncto filiolo Ludovico, filiarum Erneſtinæ & Joannettæ nomine eundem vindicante, Durlacenus etiam obniteretur, novis â Domino literis, oblata, niſi aliæ adhuc, qvas recenſebat, Præfecturæ adderentur, acceptare prohibitus, utilius causâ ſe acturum rato, ſummis Imperii adeoqve & Aulæ

Cæſa-

Cæſareæ judiciis eam ad formam in poſterum redigendis, unde validius auxilium oppreſſis ſperandum; Diversâ Svecorum Proteſtantiumqve ſententiâ, qvorum iſti (nam Evangelici ne in cauſæ ſuæ juſtitiam ab Eduardinis traherentur argumenta ſua, pro transactione â Durlaceno jucunda, eo officio qvanqvam rogati â Svecis, abſtinuerant) ſcriptis ad Fridericum literis ancipitem litis eventum oſtendentes certa dubiis, & utilia ſpecioſis præhaberet, hortabantur. Placitum interim, ut ſivè Transactionem probaret Durlacenus, ſivè jure agere præoptaret, ratæ manerent præſcriptæ â Cæſareis, Svecis atqve Proceribus (*d*) leges, donec aliud à Judicum, (ſi res ita ferat) ſententiâ alterutra partium impetraret. 1648. Cauſa Badenſis provisionaliter transacta.

XXIX. Sic confecta Amneſtia, capitibusqve ejus Moguntini Altenburgiiqve manu, (ita convenerat, ut Cæſarei Sveciqve, qvanqvam ea adprobarent, non niſi tota Caſſellanâ lite ſedatâ pactioni ſubſcriberent,) ſignoqve firmatis, ad Procerum atqve Commerciorum Jura transgreſſos Cæſaris literæ revocarunt, Legatos ſuos acriter increpantis, qvod Exulum Auſtriacorum cauſam Amneſtiæ connexam, in finem Tractatuum, differri permiſerint, deteriori ſüa qvam cujusvis Procerum imò privatorum conditione, ſevereqve edicentis, ne ultrà procederent, priusqvam de Exulibus ad præſcri- *20 ejusd.* Puncto Amneſtiæ usqve ad cauſam Caſſel. ſubſcriptus. *11. 21. April.* Cauſa Exulũ Auſtriac. reſumpta.

(d) *I. P. art. IV. §. de cauſa Badenſi.*

1648. ſcriptam formam transactum eſſet, ex qva ne verbum qvidem mutari paſſurus ſit, qvasvis potius calamitates atq; pericula ſubiturus. Perculſos tàm inopino triſtiq; nuncio Evangelicorum animos Cæſarei refecere, non adverſaturos ſeſe dicentes, qvò minus Proceres de cæteris interim articulis cum Svecis convenirent, ſuo poſtea conſenſu, controverſiâ de Exulibus pacata, firmandis; addito, Auguſtum nupera mandata tum dediſſe, poſtqvam compererit, Sveciæ Legatos â Holmiæ Aulâ juſſos eſſe, ne in cauſa iſta Archiduces ultrà urgerent. At mutatâ mox ſententia, ne â Proceribus qvidem qvidqvam tractari, niſi votis potiti eſſent, concedebant, Evangelicos, Moguntino atqve Bojoaro ſermonum miniſtris, & mox præſentes hortati, ut Svecorum qvoqve eam in rem conſenſum procurarent; omnibus invidiam, & â deſperatis exulibus periculum adire detrectantibus, ac Witgenſteinio Comite, qamvis ante cum Saxone Cæſaris poſtulato acqvieſcere prætuliſſet,
22. Apr. mandati inopiam prætexente. Svecorum potius ſententiæ Exulumqve incolumitati Cæſareis commendandæ conventum agendi ordinem, aliaqve præſenti negotio commoda, at fruſtra referebant, Cæſareis graviter ideò ſe objurgatos, neqve novum id reponentibus, aut adverſæ parti inſolitum, neglectô priori ordine alium deligere. Exulum reſtitutionem ad

ipſam

1648.

ipſam belli cauſam ſpectare, adeoq; ante compoſitam pacem de eâ tranſigendum; at militem poſt conſummatam illam demum dimitti. Certiſſimam ſibi â Cæſare graviſſimamq; iram imminere, ſi vel nimium remittentes circumdatos ſibi limites, nulliusq; temperamenti patientes excederent. Non auri tonnis, ſed myriadibus conſtiturum Imperatori, ſi erepta Exulibus reddere cogeretur, pleraq; Belli Aulæve miniſtris conceſſa, ſalarii ſolutionem & laborum ac fidei præmium, & qva ſine ſumma Patrimonii Cæſarei imminutione ſarciri, aut absq; compenſatione iis, in qvos collata ſint, ſine extremô ſtatus imò capitis periculo auferri non poſſent. Arriperent ſi velint Sveci hanc bello cauſam, jam ante annum â Salvio eadem urgente accepto. At falſos vanosq; Imperii Proceres, ſi inter armorum tumultus pacem ſibi duraturam exiſtiment. Neq; enim credi debere, Svecos inſeſſis tot urbib9, arcibus, & munimentis ceſſuros, aut omiſſuros emolumenta, etiam ex Evangelicorũ terris, omni exactionum acerbitate afflictis, militem ſuum ſuſtentandi; ſpem ſibi eſſe, Svecos poſtqvam Proteſtantium auctoritati in conſtituendis Avtonomiæ legibus conceſſerint, hic qvoq; eorum conſilio obſecuturos, implemento votorum faciliores, & á qvibus moleſtiam hanc jam proximo anno Trautmansdorffi9 promiſſis DC.CIↃ. thal. redemerit. Qvod arcanum jam retegere neceſſitate adigantur, ſanctiſſimo

Exulũ cauſa à Svecis auro prodita

 ſilen-

1648. ſilentio hactenus tectum, & cui fidelius cuſtodiendo, pactis in eam rem initis non ut ſoleant Secretarii, ſed ipſi Legationum Principes nomina adſcripſerint. Et reſpondentibus Evangelicis, non ſeſe refragari, qvo minus, modò id commodè & ſine Svecorum offenſione fieri poſſit, non interjectâ morâ de cauſa iſta tractetur, & ſi omnino de formula diſceptari Cæſar renuat, de ipſo tamen negotio Procerum in Imperii Curiis ſententiæ rogentur; Negavere Cæſarei, aliorum arbitrio ſeſe rem permiſſuros. Sveciæ Regem cum primum Germaniam irruperat, vulgatis in publicum libellis, (*Manifeſtis*) juramento aſſeruiſſe, nullam ſibi cum Bohemicis Auſtriacisqve tumultibus communionem, cui ſi veritas conſtet, prout defuncti Regis Conſilia Actaqve pro Legibus ſe venerari Sveci præferant, non niſi pro contumacia eorum id habendum, cauſam belli qværentium, iſta tamen DC. CIↃ. thal. ſumma ſubmotam.

Svecorum diſſimulatio pacti eam in rem initi. XXX. Tetigit Evangelicos infamis pacti ſecretum. Ei igitur accuratius perſcrutando Svecos, tanqvam relaturi, qvæ cum Cæſareis egerant, adiere, Oxenſtiernio, qvanqvam primum diſſimularet, promittente copiam pactorum, aliam multo in rem initorum, re prius cum Salvio, valitudine tum detento, communicata, facturum. At ut ederent, denuò rogati, cùm fateri haud ſuſtinerent, neqve ferè abnuere poſſent,

ſent, neqve vultu, neqve animo ſatis affirmantes, inſtrumenta pactionis Viennam Holmiamqve miſſa, neqve deſcripta, & chartam, cui primum injecta ſit (das Concept) Monaſterio neſcio qvibus ſcriniis latere cauſſati, flagitantes eluſere. At tergiverſationis manifeſti, & Cæſareanis hujus arcani evulgationem approbaſſe comperti, difficilimè fidem Evangelicis faciebant. Atqve hi Svecicas artes ſuſpectantes, invidiâ militantium apud ſe Exulum commento hoc declinantium, ut Exemplum Conventorum ederetur, inſtabant, & cum non impetrarent, adjunctis ſibi Pontificiis, eaqve concordia ambo animoſiores teſtabantur, nullam ſe pactorum rationem habituros, â Cæſareis Svecisqve, non conſultis Procerum Legatis, initorum. 1648.

Evangelicorum contradictio.

XXXI. Catholici tamen expediundæ difficultati, Saxonicos & Brunſvicenſes per Moguntiacum & Bojoarum iteratis precibus oravere, pollicerentur, qvando in Senatu de Exulibus referretur, nihil ſe dicturos, Cæſaris voluntati adverſum, Saxoni jam atqve Brandenburgio, (qvanqvam Witgenſteinius contrarium aſſerebat,) adprobatæ. Alioqvin Cæſareos, ut relatio in eam rem fiat, nunqvam conceſſuros. At iſtis morem antiqvum obtendentibus, cujus modus hic ſcrutandi conſtringendive ſuffragia non conveniat; Salisburgius convocato

1648. Conſultatio Procerum de reſtitutione Exulũ. 26. Apr.

tandem Senatu Procerum, de Exulibus & præſtando militi Svecico ſtipendio, ſententiam non ſine probris in Cæſareorum contumaciam, reqviſivit, at illâ vix â Salisburgio atq; Bavaro dictâ, nuncius ab iſtis intervenit, qvi Delectis ex Septemvirorum curiâ, (per omnes enim conſultabatur,) accitis, (& donec hi reverterentur, cæterorum qvoq; Collegiorum deliberationem ſuſpendi petebant,) recentia ipſâq; iſtâ horâ à Cæſare juſſa veniſſe indicantes, ut interdicto omni temperamento, cuncta potius reſcindi, agi, vertiq; ſinerent, ne inutili conſultatione tempus conſumerent, monebant. At iſtis reverſis, non cominus ſuffragia rogabantur, promebanturqve, modeſta qvidem, & æqvali ferè

Eorum ſententia.

Curiarum conſenſu, ut ſcilicet ex utraqve Religione deligerentur, qvi Cæſareos Svecosqve negotium promovere oraturi, ſimul exponerent, non eam Procerum mentem eſſe, Cæſari, qvâ gratia Exules complecti debeat, præcipere, cui ſi omnino de rigore qvid remittere Oratores ipſius recuſent, calamitoſorum cauſam precibus tantum commendaturi forent. Calidius

Auſtriaci.

pro Imperatore Auſtriacus cenſuit, conſultationem iſtam contra uſitatum hactenus tractandi morem, debitam ſupremo Principi reverentiam, & in Cæſareorum contumeliam, invitis iſtis, eis de rebꝰ ſuſceptam arguens, qvarum nulla Imperii Procerum cognitio ſit; ordinem

nem qvoq; tractandi allegabat, ex cujus ſerie 1648.
tum controverſia hæc peragi debuerat, cum de Amneſtia, cujus ea nobiliſſima portio, diſceptaretur. Non certè ullam mutati inverſiqve ordinis, niſi in Svecorum ſic volentium jubentiumq; lubidine rationem deprehendi, clavo iſto duriorem de ſui militis ſtipendio clavum trudi cupientium. At ſi omnino de ipsâ re qvæſtio inſtituenda eſſet, cogitarent Proceres, an ſine ingratitudinis crimine Pacis tabulas Sveci aut Evangelici in Auſtriacæ tantum domus damnum irrumpere poſſint, qvibus ut vis ſua conſtet, ſummâ induſtriâ utriq; adlaboraverint, non Ordinum ſcil. modo, ſed & privatæ ſortis hominum vota deſideriaq; implentibus; An verbis hæc congrua, in nullius detrimentum ſententiam ſe dicturos ſæpius iterantium? An Juſtitiæ, an Principis cujusq; utilitati, cui unicum in ſubjectorum obſeqvio robur, conveniens, contra Cæſarem ſummumqve Principem ſubditos ipſiꝰ totius Orbis ſententia Rebelles judicatos protegendos ſuſcipere? Aut vocum ambiguitate, vi atq; auctoritati Juris illudere? Hos ſcilicet eſſe, qvi nulla Regum, Electorum, Principumqve meliora ſvadentium reverentia rebellionis pertinaces, tantorumqve Germaniæ ac propriorum cuiq; malorũ auctores, Electorum etiam Mulhuſiæ coactorũ Decreto damnari meruerint; Digni nimirum, qvi poſt
tot

1648. tot annorum ſilentium & deperditam ferè eorum memoriam theatro inducerentur, ultimum tractatæ pacis, qvam primi motibus ſuis excuſſerant, actum lugubri Cataſtrophe deformaturi. Certè ſupremum id, eoqve efficacius rumpendis Tractatibus artificium, qvod ipſam Cæſareæ auctoritatis arcem invadat. Qvam enim audaciam eſſe, tam difficili negotio ſeſe immiſcentium, nullâ adeò circumſpectâ prudentiâ tractando, ut non in ignem evaleſcat, omnem pacis paratum correpturum. Tenertimum Principum ſenſum, vel digito tantum tactis imperii inſignibus, vehementiſſimo affectu exardeſcere, & magnis in rebus curam etiam circa parva ingentem eſſe. Proviſum qvidem communi atqve ſingulorum utilitati, at robur ejus â Cæſaris conſenſu atqve adprobatione pendere, qvæ ab offenſo ſperari non debeat.

Auſtriaci ſententia de ſatisfactione militis.

XXXII. Svecorum militem qvod attineat, nulla iis obligatione Imperii Optimates teneri, ſatis jam conceſsâ Bremâ, Pomeraniâ, & Viſmariâ lucratis. At ſi omnino id paci tribuendum, qvam armatis nolentibus extorqvere non liceat, ut minimo Germaniæ incommodo tranſigatur, videndum, qvibus ſub Legibus, qvamve in mercedem milites Svecorum legantur, in qvos tantam auri vim profundi contendant. An ut menſtrua ſtipendia mereant? At Sveco militi, nullo militiæ more adlecto, aut

in

in Legiones diſtincto, nullam certam mercedem, ſolam ex præda ſpem, ſolum in Provincialium calamitate ſtipendium, & qvoties diſpliceat rurſumve Iubeat, abeundi redeundiq; licentiam. Injurios igitur in Imperium Svecos, decem menſium ſtipendium gregario militi expoſcentes, cui ipſi nil debeant, qviqve belli pertæſus non niſi honeſtam miſſionem & laborum finem deſideret, magnæ liberalitatis loco habiturus, ſi qvinqve aut ſex florenos qvisqve acciperet. Atq; horum maximam copiam; cæteros, qvorũ cupiditates qvantiſper diuturnis bellis inexplebiles nullũ ſtipendiũ, nullũ præmium ſatiaverit, ipsâ paucitate ſpernendos, & ſi qvid audeant, pœnis coërcendos. At qvod Sveci tam immanibus promiſſis militum ſuorum ſpem hactenus aluerint, malitiam ipſorum arguere, qvi nullâ pacis cupidine, & bellum præoptantes, reliqvas adhuc Imperii opes prædæ, & procerum dignitatem ignominiæ, ſibiqve in cuncta arbitrium deſtinent, non niſi Germanorum concordiâ ad modeſtiam revocandi. Minimam Exercitus Svecici partem ex Svecis componi, præcipuam in Germanis vim, qvos prætexta armorum Svecicorum honeſtate deceptos, & Principibus Patriæqve ſuam operam ſangvinemqve hactenus impendiſſe perſvaſos, ubi redditam Imperio pacem & ſublatas bellorum civilium cauſas compererint, abominaturos 1648.

exter-

1648. externam militiam, atq; in Patriæ extitium deſituram, abjectoq; impio ſacramento præſtita peregrinis ſervitia generoſius Reip. civibusqve ſuis commodaturos. Ita appariturum, qvo deniq; bellicus iſte ſuperborum hoſtium furor evaſurus ſit,& an timeri mereantur, qvibus auctoritatem terroremqve non niſi Germani circumdederint. Ac ſi omnino Duces,Præfectiqve aliisq; militiæ muneribus fungentes poſtulatis perſiſtant, interrogandos, qvo ſtipendio qvisqve operam ſuam cum militiæ adſcriberetur,æſtimari paſſus ſit? Qvot annis meruerit? qvib9 hoſpitiis uſ9?& qvas ex eis utilitates perceperit? facilè conſtiturum, plura ab hoſpite accepiſſe, qvā ſuus cuiq; Imperator debuerat.Hanc optimam breviſſimamqve pacandi Svecici exercit9 viam fore, qvâ & multæ auri myriades ſervari, & pax qvam primum reſtitui, & honori patriæ conſuli poſſit, ſummum dedecus incurſuræ, ſi militi ſtipendia ſolvere adigatur, cujus inſolentiam injuriasqve perpeſſa ſit. Qvod ſi neglectâ eâ, tantus Svecorum reſpectus ſit, ut eis qvidpiam negare nefas habeatur, cogitandum, tanta ne auri argentiqve copia exhauſtæ Germaniæ ſuppetat, ut tantam aviditatem explere qveat, aut cogendas undiqve oves, vaccas, eqvos, aliorumqve generum pecudes, atqve in viatici vicem iſtis patriæ ſcilicet Defenſoribus offerendas. Sed, non illicò iis dimiſſis rem omnem

omnem coufectam; Supereſſe & alteram partem, ipſam qvoq; audiendam. Etiam Cæſaris ſociorumq; caſtra ſecutos virorum, militumq; loco cenſeri debere, &, qvi nuperis diebus, *inter omnes & ſingulos æqvalitatem exactam, qvodqve uni parti juſtum, alteri etiam non denegandum* ſtatuerint, hîc qvoq; ſua Jura ſuasq; regulas agnituros. In commune igitur â Proceribus conſulendum, neq; ullam de negotio hoc ante patratam pacem mentionem admittendã; tum diſtribuendum in Imperii regiones militem, & cum qvaq; legione ad relatum â ſe modum rationem ineundam, qvam adſpernari Sveci non poſſint, ni tumultuum militarium auctores eſſe velint, fruſtrà rapinis ſuis belli Jura (de bonne prieſe) obtenturi, nullo diſcrimine in amicos juxta hoſtesq; pari crudelitate exercitis. Non qvidem ignotam ſibi armorum legem, qvâ militis ſtipendio non computetur, qvodcunq; præliorum aut obſidionum conflictu qvisqve paraverit; at ut damna idem reſtituat, raptu, incendio, aliisqve facinoribus amico inlata, chriſtianæ ſaltem militiæ Jura ſancire. Neqve qvietem ab inſolente milite ſperandam, ſi qvæ poſtulet, flagitioſa largitione concedanrur, plura petituro, ubi prima proveniſſent. Aliis qvoqve id aliqvando exemplo fore, qvi qvandocunq; Germaniã infeſtaturi atrociora civibꝰ ejus imperaturi ſint, tanqvã mitibꝰ & injuriã ſegniter laturis. 1648.

1648. ris. Addidit etiam conſilium, (accerſendæ ſc. Svecorum in optimates invidiæ,) ut damnorum numerum Proceres inirent, ab Anno M. DC. XXX. à Svecico milite unicuiqve inflictorum; Qvorum pudore non plurimos militum ſolùm, ſed & ipſos Sveciæ Legatos molliora capeſſituros, atqve infamiam odiumqve ſui egregio fine & honeſtiori moderatione averſuros &c.

Cæterorum. XXXIII. Verum cæteri omnium Curiarum Senatores, qvamvis de ſumma adhúc incerti, concedendum neceſſitati cenſebant, & dandum qvid Svecico militi, ne omnia raperet. De Cæſaris, Bavari, atqve Colonienſis exercitu alii ſilebant, negabant qvidam, plures alii diſqviſitioni remittebant. Illud qvoqve placuit, ut nulli oneris gratia fieret, qvod in cunctorum incolumitatem pacemqve omnibus profuturam feratur. Unum eſſe Reipublicæ corpus atqve æqvali civium cura officioq; ſuſtentandum. Et Treviro qvidem pacta cum Svecis inita, innoxia partibus ſua conſilia, mediasqve partes, & tolerata belli mala alleganti, non armorum magis damna, qvam emolumenta pacis omnibus communia cæteri opponebant. Bojoaro præſertim nongentas urbes vicosqve ditionis ſuæ igne aliisqve cladium modis conſumpta memorante.

Protoc. 29 Apr.

Deputatorũ XXXIV. Delecti Moguntiacus, Bojoarus, Alten-

Altenburgius, Cellenſis, Argentinas atqve Ratisbonenſis, qvi mandata Senatuū perferentes, ſimul Exulum cauſam Cæſareis commendarent. At reſponſum ex antiqvo rigore; Imperatorem ſusqve deqve omnia ferri, agi, rapiqve potius paſſurum, qvàm ut ultra qvidqvam concedat. Qvod iſti ad Svecos referentes, majori Oxenſtiernii, (Salvio ex podagra lecto affixo,) auſteritate accepti ſunt, ut proditæ Exulum cauſæ ſuſpicionem eliderer, infenſius detonantis. Remiſit tamen ſermonem vultumqve, poſtqvam Cæſareos compoſitis jam Imperii rebus alias pacis tabulas conſcripturos, abruptisqve de militis ſatisfactione tractatibus abituros Mehlius indicaverat: modo militis cura haberetur, in cæteris mitiorem ſe futurum oſtendens. 1648. ab Ordinib9 labor. pro Exulib9 apud Ceſareos irritus. 29 Apr. 30 Apr.

XXXV. Et reſumpta de militis ſtipendio qvæſtio, concordi Curiarum decreto pro Svecico Exercitu. Cæſari qvoqve & Bojoaro, ne omnino ſe neglectos qvererentur, iſti Auſtriaca Regio, huic Bavarica adſignata, qvæ Svecicæ ſatisfactionis onere liberandæ tantundem iſtis exſolverent, qvantum ſi cum cæteris Imperii Regionibus cenſerentur, iſtis conferre debuerant. Reliqvorum copiis â Domino, cujus Sacramento tenerentur, non ab Imperio mercedem petendam ſtatuere, fruſtra obnitente Saxone, ad Electorem ſuum beneficium trahente, qvod aliis tribuebatur. Circuli Svecis, Cæſareis, Bavarisqve adſignati. Reliqvis, Colonienſibus ſc. & Haſſis, ſatisf.

1648. Bavarorum poſtulatum. 2. Maj.

XXXVI. Neq; tamen Cæſareis Bavarisq; oblata ſufficiebant, qvorum hi Sveviæ qvoqve & Franconiæ Regiones Bavaricæ addi poſtulabant, cæteris collatam in Maximilianum Electoriam dignitatem, trium ferè ſeculorum votis fruſtra qvæſitam, patrimonium ſuperioris Palatinatûs acceſſione adauctum, ſuſtentatum ex Franconia Sveviaqve militem, qvò ſua potiſſimum defenderit, aliaqve eum in ſenſum memorantibus; inficiante contra Bojoaro, multum lucri Domino ex rebus iis accedere, caro nimis precio comparatis. Superiorem Palatinatum tredecim ipſi myriadibus conſtare, ex qvibus octo adhuc ſub cccc. M. thalerorum annuis uſuris debeat, cum vix dimidiam earum portionem terræ ejus fructus reditusqve conficiant. Neqve iniqvum eſſe, ut Bavaricis copiis, cæteris validioribus optimeqve de republ. meritis, ſuus qvoqve honor gratesqve habeantur.

De reformatis An il ſub Pace Religionis comprehenſi? Affirm.

XXXVII. Per idem tempus etiam Reformati religionis ſuæ ſecuritatem accepere. Incerta jam diu dubiâqve conditione uſi, *Statu liberorum* in morem egerant, firmam libertatem, integrumqve Pacis Auguſtanæ Beneficium, prout temporum ſors latura eſſet, aut amiſſuri totum aut habituri, qvanqvam iſtud ad ſe qvoqve pertinere iis maxime argumentis confirmabant

mabant; qvod communione iſtius Pacis, cui tractandæ ipſi adfuerint, nullâ expreſsâ ſanctione excluſi ſint; Et comitiis undecim poſt annis Auguſtæ rurſum Vindelicorum habitis, non eam qværſtionem agitatam, an Pax de Religione ſancita ad Reformatos protendi, ſed an hos illâ in poſterum arceri oporteat. Ipſos Religionis iſtius in Germania Proceres pleno Jurium ſuorum uſu hactenus atqve poſſeſſione gaviſos, & qvod majus ſit, Palatinum Electorem, etiam præſente Saxone Evangelicorum Concilia moderatum ſatis docuiſſe, qvam falſi ſint, qvi pacis illius incapaces illos exiſtiment. Idoneos certè Lutheranis viſos, qvos fœderi Lipſiaco illigatos defendendæ contra Ferdinandi molimina communi Evangelicorum cauſæ adſciſcerent, qvam fortiſſimè & cum fructu tutatos eſſe, nemo inficietur. Saxonem etiam Septemvirum, cum paci Pragenſi inſudaret, ut Reformatorum qvoqve bono ea conferret, Cæſarem rogaſſe; atqve hunc duobus poſt annis Hanoviam ſibi de Religione metuentem ſecuram eſſe juſſiſſe. Neqve ullam reperiri rationem, Pace Auguſtana iſtos prohibendi, qvi Confeſſionem Anno M. D. XXX. Carolo Qvinto exhibitam amplectantur, qvam qvi ad Reformatos non pertinere aſſerant, probationis

1648. Reichstag zu Augſpurg. *Anno* 1566.

Anno 1637.

 ſibi

1648. ſibi neceſſitatem accerſere; neqve excluſioni ante locum eſſe, qvam legitima cauſæ cognitio præiverit. Eandem credendorum formulam Naumburgi à Friderico Palatino, Auguſto Saxone, aliorumqve Electorum Principum Legatis repetitam, ſignatam, atqve Ferdinando I. oblatam, de Reformatæ Lutheranæqve Eccleſiarum concordia luculenter teſtari. Ipſos qvoqve Proceres Confeſſioni iſti addictos, Comitiis Auguſtanis rogatos à Cæſare, Pontificis Romani aliorumqve, Reip. qvietem, & incolumitatem Friderico Palatino invidentium, inſtigationibus ſtimulato.. *Fridericum ejusdemne ſecum Confeſſionis dogmatumqve cenſerent?* ſcripto reſpondiſſe: *Credere ſe Palatinum in Juſtificationis aliisqve doctrinæ Capitibus vero Auguſtanæ Confeſſionis ſenſu imbutum eſſe.* Qvin & Pomeranus publico proteſtantium conſeſſu mandatorum verba recitabat, qvibus Auguſtanæ Confeſſioni ſe addictum Brandenburgius Septemvir teſtificatus, iis tantummodò opinionibus ſe adſtringi paſſurum negabat, qvæ verbis illius non continerentur, illoqve liberalior Witgenſteinius, ipſam Concordiæ formulam Electorem ratam habere affirmare ſuſtinuit.

Anno 1561.

Anno 1566.

Seſſ. E. vang. 6. Nov. 1645.

Negativa. XXXIIX. Differebatur contra, clariſſimis nullaqve ambiguitate involutis Pacis Auguſtanæ (e) verbis cunctos ejus communione ſubmove-

(e) *Pac. Relig.* §. Doch ſollen alle andere.

moveri, qvi non aut Romanæ Eccleſiæ dogmata, aut Auguſtanam Confeſſionem ſeqvantur, â qva Anno M. D. XXX. Carolo exhibita aliam, novamqve ac multis articulis immutatam, duobus demum poſt luſtris Reformati conſcripſerint. Nec incognitum eſſe; qvibus artibus geſta ſint, qvæ de Formula Naumburgi conſcripta iſti obtendant, atqve plurimis controverſiis Reformatos â Lutheranis adhuc diſſidere, ne ipſos qvidem inficiari. Evangelicos etiam Proceres, cum Auguſtanis Comitiis de Palatini Religione Maximilianus ſententiam ipſorum judiciumqve reqviſiverat, non tantum in *Capite de S.Cœna* ab Auguſtanæ confeſſionis veritate illum deſciviſſe, ſed & Calviniſmum inter vetitas ſectas ſibi haberi profeſſos, neqve ſuis cum Eccleſiis admiſſuros, neqve alibi paſſuros immigrare, & Palatino meliora ſvaſuros recepiſſe. At qvanqvam ſententia in Fridericum, ne Pacis iſtius incapax pronunciaretur, abſtinuerint, id tamen non Juri Septemviri, ſed ſubditorum iſtius Confeſſionis Auguſtanæ retinentium incolumitati, tum etiam ſpei dediſſe, de Friderico ad meliora vertendo conceptæ. Ita rem non omnino judicatam ad ulteriorem disqviſitionem novosqve conventus diſtuliſſe, ex Palatini pervicacia, aut ad veritatem reditu maxime decidendam. At verò adeò Septemvirum animum non mutaſſe, ut obſtinata po- 1648.

1648. tius purioris dogmatis in deterius Reformatione ſubjectis gravis, etiam Procerum Evangelicorum in ſe invidiam accerſiverit; eosqve moleſtè ferentes, ſocios Religionis ſuæ tàm ſeverè â Principe haberi, cui pacis beneficium, cum adimere poſſent, ſervaverint, alia multo & â priori benevolentia diverſa proximis poſt Comitiis ſtatuiſſe. Et qvâ fronte Auguſtanæ Confeſſionis ſocios ſeſe ferre, qvi Cives ſuos ei addictos, aut publicum ſaltem Religionis Lutheranæ cultum, ad Pontificiæ tyrannidis modum terris ſuis proturbent. Ita hoc ipſo tempore Batavos Zvvollæ atqve Arnhemii, Brandenburgium Cliviacis ditionibus colendi publicè Numinis facultati Lutheranos interdixiſſe, & qvod non eadem in Marchia alibiqve auſteritate utatur, non voluntate, ſed imbecillitate virium detineri. Cæterum gaviſos hactenus Pacis Religionis beneficio Reformatos, non Jure ſuo, verum publicæ qvietis ſollicitudine, qva Cæſar Proceresqve occupati non receperint Calviniſmum, ſed toleraverint. Præſcriptionis certè titulo niti non poſſe, mala fide, crebrisqve Imperatoris atqve Optimatum contradictionibus libatæ.

Anno 1594.

Lutheranorū de ea Calvi-

XXXIX. Nec tamen animus Lutheranis erat, Calvinianos communi qviete futuræqve pacis conſortio abſtinere; non amore in eos, â qvibus.

1648.

bus, ſi contentionum de rebus divinis acerbitatem ſpectes, vix lenius qvam à Pontificiis diſſident, ſed in hos æmulatione, & ubi cum Cæſare Catholicisvè certandum, virium cauſæqve ſocios habituri. At ut iſtis contra Pacis Auguſtanæ formulam Reformatos obtrudere, utile ſibi judicabant, ita plenam exercendæ ſacræ poteſtatis facultatem eis concedi, periculoſum videbatur, in ipſorum Lutheranorum noxam, ut exemplis jam deprehendebatur, eâ abuſuris.

nianis communicanda ſententia.

XL. Poſtulaverant Sveci primis, qvas revocandæ paci dictaverant, legibus, *ut Pace Religionis etiam Reformati comprehenderentur, eoqve omnium de Evangelicis dictorum pari cum iisdem jure participes:* Cæſareis; *Non adverſari Imperatoriam Majeſtatem,* reſpondentibus, *qvo minus & illi hujus pacis beneficio, SI (f) IPSI VELINT ET QVIETE VIVANT, uti frui poſſint.* Evangelici qvoqve, qvanqvam Conſilio, de Pacis conditionibꝰ, à Thumshirnio, Lampadio, Oelhafio, atq; Ottone conſcripto litem hanc taciti prætermiſerant, à Svecis tamen moniti, ne Reformatos ſilentio hoc ultrò irritantes faciliorem Pontificiis victoriam facerent, formu-

Tractatus de Pace Religioſa Reformatis concedendâ. Prop. Svec. art. 4.

(f) *NB. Qvo hæc Cæſareorum verba ſpectaverint, apparet ex Cancellaria Anhaltina, qva prima motuum in Germania conſilia Calviniaπis imputantur.*

1648. lam (*g*) inſeruere, qvâ volentibus ipſis Pacis Religioſæ patrocinio atqve eadem, qvâ Evangelici ſecuritate uſuros, teſtabantur. Placuit illa Oxenſtiernio, ſe qvoqve incolumitatem Reformatis, non mutandi publici Cultus poteſtatem daturos permiſſurosve profeſſus, ſacris Seciæ, qvibus Regnum id nitatur, legibus, (Denen Fundamental-Geſetzen) ut ajebat, adverſam. Oblata qvoqve eadem ab Altenburgio atqve Brunſvicenſi Schæffero Caſſellano (adempto per *Excellentiæ* jurgium loqvendi cum Brandenburgiis converſandiqve commercio) qvæſita verborum arte providentiam Collegarum laudantibus, qvi de Libertate, ſepoſitis Religionum odiis, communi opera defendendâ ſolliciti, cunctasqve diſſidii cauſas ſolertiſſimè vitantes, plura publicæ Formulæ addi noluerint, parciorem contendendi materiam Pontificiis præbituri. Confidere tamen, Roformatos Svecorum atqve Evangelicorum benevolentiâ, qvibus aſſertæ pacis donum debituri ſint, provocatos, ſeparatâ ſcriptaqve conſignandâ cautione ſe adſtringi paſſuros, ut ſubditis ſibi Auguſtanam Confeſſionem ſectantibus liberum exercendæ Religionis arbitrium, ſivè poſſeſſis jam ditionibus, ſivè aliqvando obtentu-

At cū conditione non Reformandi Lutheranos.

(g) *Lutherani Reformatos ad Pac. Rel. admittunt verba*: daß die Hnn. *Reformirte* des Schutzes und Sicherheit des Relig. Friedens gleich denen Evangeliſchen genieſſen / und fähig ſeyn mögen.

tenturis ſecurum afficiant, cujus Exemplum jam Brandenburgius Septemvir præiverit. 1648.

XLI. At neqve Schæfero, neqve cæteris Reformatorum iſta conditio arridebat, pari cum Lutheranis Jure agere cupientium, & modò Religionum concordiam, modo flexo in ſuperbiam ſermone, proprios cum Cæſare tractatus differentium, tanta intemperie, ut cum optatis potiri ſtatim non poſſent, Conventibus inter Evangelicos inſtitutis aliqvandiu adeſſe renuerent. Ita fruſtra laborem apud illos ſumi advertentes Oxenſtiernium atqve Salvium, ad qvos Lutherani eos remiſerant, Witgenſteinius, Lœvvius qvanqvam Auguſtanæ Confeſſionis, Weſenbecius, Schæferus, atqve Milagius cum Palatinis & Wetteraviis adiere, rogatum; Neceſſariamne, qvod Lutherani obtendant, verbis ſuis interpretationem aliqvam putarent, de Pace etiam Reformatis impertienda, claris ſatis atqve perſpicuis, qvantum qvidem ſibi appareant, propoſitioni ſuæ adjectis? Oxenſtiernio, ne lites non neceſarias moverent, obteſtante, in ipſorum incommodum recaſuras Pacis leges, Cæſareis à ſe oblatas eò ſpectare; ut reſtitutis, ſi qva poſt annum M. DC. XVIII. verterant, pace cuncti recipiant, qvæ ſeqviorum temporum bellorumqve injuriâ amiſerint. Qvod ſi tunc temporis Pacis de religione conventæ uſum habuerint, retinerent;

Rejecta à Reformatis.

AdSvecorum opem confugientibus.

Sub fine. Jan. 1646.

A qvibus non ex votô accipiuntur.

1648. ſin ſecus, Svecorum opera eam non adepturos. Non etiam facilè ſibi, mentem in eam rem ſuam ante exponere, qvàm Cæſarei Reſponſi ſenſum perceperint, Pacem Reformatis *ſi ipſi velint & quiete vivant* ſe daturos, declarantium. Brandenburgios de Auguſtana Confeſſione largo ore gloriari, ideoqve ſocios, ni ſecum ipſis pugnare velint, *reformare* non poſſe. At negante Witgenſteinio aliqvantum commotiore, Anni M. DC. XVIII. ſtatum commodum ſibi eſſe, aut permittendæ Lutheranis ſibi ſubjectis celebrandi ſuis ritibus Numinis libertati cautione ſe obſtricturos; Satis inde apparere, reſponderunt Sveci, nullam per id tempus ſinceram legitimamvè pacis poſſeſſionem Reformatis fuiſſe. Cæterum (id enim jactabant Reformati) mirum ſibi atqve inauditum, Cæſarem pingvioris ſortis ſpem præbuiſſe. Solitum eſſe Svecis, in Auguſtanæ Confeſſionis, ingenuæ ſcilicet nulliſqve articulis immutatæ, verba jurare, â qvâ qvantum propius longiusvè abſint Reformati, ſibi nondum compertum. Illud non dubium, Saxones, Culmbacenos, Onolsbacenos, Brunſvicenſes atq; Luneburgios, Darmſtattinos, ac Mechelburgios pro Religionis ſociis Svecis, at Palatinos, Brandeburgium, Caſſellanum, atqve Anhaltinos, exceptô Serveſtano, Calviniſtarum numero computari.

XLII.

XLII. Inde pace Auguſtana ſibi vindicanda certantibus Reformatis, alia & difficilioris judicii qvæſtio ſuboriebatur; Mutandæ ne ad libitum publicæ Religionis facultas penes eos eſſet, qvi qvocunqve dignitatis nomine inſignes, *Superioritatis* ut vocant *aut Territorii Jure* ſubditis imperent, negantibus plurimis talem in ſubjectos poteſtatem Principibus Numen permiſiſſe, qvam in hominum ſcilicet animos voluntatesqve ſtringendam ſibi ſoli, & tanta qvidem moderatione ſepoſuerit, ut ne ipſe hac in re violentius imperio ſuo utatur, qvod trahendo potius mentes, qvam adigendo exerceat. Non religionis (g) eſſe, cogere religionem, qvæ ſponte ſuſcipi debeat, non vi, cum hoſtiæ ab animo libente expoſtulentur. Non eſſe opus truculentiâ, & injuriâ, qvia Religio cogi non poſſit, verbis rem agendam, ut ſit voluntas. Longè diverſa eſſe, Carnificinam & pietatem, nec poſſe aut veritatem cum violentia, aut Juſtitiam cum crudelitate conjungi. Defendendam propugnandamve Religionem, non occidendo ſed monendo, non ſævitiâ, ſed ſapientiâ, non ſcelere ſed fide; illa enim malorum eſſe, hæc bonorum. Nihil tam voluntarium,

1648. Qvæſtio an JusReformādi juri ſuperioritatis an nexum ſit? Negativa.

(g) *Tertull. ad Scapul. Athanaſ. ad ſolit. vit. agent. Lactant. divin. Inſtit. Lib. V. c. 20.*

1648. tarium, qvàm Religionem, in qva ſi animus ſacrificantis averſus ſit, jam ſublatam, jam nullam cenſeri. Non eſſe (*h*) beneficium, qvod ingeratur recuſanti; neqve ſacrificium qvod exprimatur invito: Niſi enim ſponte atqve ex animo fiat, execrationem mereri. Liberas hominum mentes nullis legibus cogi poſſe, velle qvod nolint. Et qvantum hîc Principibus liceat, piorum Regum Exemplo monſtrari, qvos obnoxios ſibi populos credendi, qvibus abhorrebant, neceſſitati adegiſſe, nullibi memoretur. Sic Davidem, Moabitarum, Edomitarum, Syrorum, Palæſtinarum, aliarumqve vicinarum gentium domitorem, tributa tantum aliaqve ejusmodi indevictos hoſtes ſolita, non Religionem, qvanqvam ſanctiſſimum, imperaſſe. Et Conſtantinum (*i*) qvamvis Chriſtiani dogmatis acerrimum, nulla in renuentes tyrannide uſum, religionis libertatem omnibus permiſiſſe; Eamqve modeſtiam (*k*) Jovianum, Valentinianum, Theodoſium, Gratianum aliosqve imitatos, nullis qvi ſinceram doctrinam amplecti detrectaſſent, vim feciſſe, ipſum Deum

(h) *Idem a. Lib. c. 21.*

(i) *Euſeb de Vit. Conſtantin. M. Lib. II. c. 55. & Hiſt. Eccleſ. Lib. 10. c. 5.* (k) *De Joviano Socr. Hiſt. Eccleſ. III. c. 21. Valentin. Id. IV: 1. & Sozom. VI. 6. De Theodoſ. Socr. V. 20. (cui tamen aliqvantum contrariatur Sozom. VII. 4. & ipſe ſibi Socr. VII. 3.) De Gratian. Sozom. VII. 1.*

um eâ abſtinere memores. Gentilis *(l)* tantum, Arianæ atqve Neſtorianæ impietatis eſſe, odio ac ſuppliciis proſeqvi, qvibus Religionis ſocietatem docendo monendoqve perſvadere non poſſis. Et qvam abſonum unius, ſuperſtitioſi ſæpe aut deliri hominis opinioni totas Provincias adigi? Qvantum Religionum turbamentum, ſi Princeps nunc Lutherana dogmata fovens ad Catholicos tranſeat, mox ſucceſſorem forſan Calvinianum habiturus. Ita crebris mutationibus profanata religione, & confuſis varietate credendi hominum mentibus, nullam, aut incertam, ac nunqvam ſibi conſtantem futuram. Et audiebantur hanc in rem Wolffgangi Gemmingii Eqveſtris Imperii ordinis Legati qværimoniæ, eam Oppenhemii, Urbe Imperii Palatinis oppignorata â Pacis Auguſtanæ tempore decies hactenus immutatam referentis. Prætereà fruſtra Pacis iſtius *(m)* Leges tyrannidi huic accommodari, qvæ Proceribus Evangelicis religionis ſuæ copiam reli- 1648.

qverit,

(l) *De Gentilibus paſſim Patrum Apologetici, & inter alios Tertull. & Scapul. Apologet. cap. 23. 28. & ult. Lactant. dd. locis. De Arianis Socr. IV. 2. 9. 10. 13. &c. Athanaſ. Diſp. I. contra Arian. ſub fin. Apol. ad Conſtantium p. 539. 544. (edit. Commelin.) De fuga ſua. p. 546. ſeqq. Apol. 2. p. 571. 572. 585. 595. ad ſolit. vit. agent. p. 630. 632. 557. ſeqq. Epiſt. ad Orthodox. Hillar. ad Conſtant. Lib. I. & adverſ. Conſtant. De Neſtor. Socr. VII. 29. 31.* (m) *Pac. Relig. §.* Und damit ſolcher Fried.

1648. qverit, non ademerit ſubditis, iisqve, ſi ab Imperante in divinis diſſentiant, migrandi (*n*) conceſſerint beneficium, non neceſſitatem inflixerint. Neqve etiam communi tranqvillitati & conciliandis mutua fiducia Procerum Civiumqve animis ſuffecturam fuiſſe (*o*) pacem, perpetuæ qvieti & amovendis turbis deſtinatam, ſi Optimatum tantum libertati providens duriſſimæ contra ſervituti ſubditos addixiſſet. Mancam certè atqve inutilem pacem futuram, etiam Ferdinandum Romanorum tum Regem, fratrisqve Auguſti vices obeuntem, advertiſſe monuiſſeqve, qvæ non & ſubjectis proſpiciat. Neqve alia ratione (*p*) turbata componi, & divulſa cöerceri poſſe, niſi unusqvisqve nulla ſervitutis neceſſitate adſtrictus integrum habeat vivendi arbitrium.

Affirmativa. XLIII. Alii ex adverſo, tam Pontificiæ qvam utriusqve Evangelicorum Religionis collatam in Principes â divino Numine ſacrarum rerum curam memorabant, qva ſanctiſſimi optimiq; Hebræorum Reges perfuncti, non impios cultus ſegnius aboleverint, qvàm ſuum veræ Religioni

(n) *Ead. Pac.* §. wo aber unſere (o) *Proœm. Pac. Relig. Verſ.* wofern dann. *Verb.* daß die Stånd und Unterthanen &c. *Et Verſ* Solche nachdenckliche Unſicherheit aufzuheben / der Stånde und Unterthanen Gemůther wiederum in Ruh und Vertrauen gegen einander zuſtellen. (p) *Hilar. ad Conſtant. Lib. I.*

gioni robur decusqve adſtruxerint. Ita Ezechiam (*q*) ſinceriſſimæ pietatis Principem non Templo magis qvam Regno peregrinis ſacris purgato, ſuam divinis ritibus puritatem reddidiſſe. Cujus Exemplo proprioqve ardore excitatus Joſias (*r*) inolitam fere ſeculi improbitate ſuperſtitionem omnibus Iſraëlitarum provinciis profligaverit. Longius Jehu (*s*) proceſſiſſe, qvi aras Baali dicatas demoliri non contentus, opimam inſuper victimam, mactatis adſcititii Dei ſacerdotibus, Numini fecerit, divino Spiritu ſuſcipiendo tam ſancto conſilio animatus, cujus jam olim viam Elias (*t*) clariſſimi nominis vates præiverit; Qvamqvam datis ab ipſo Numine legibus (*u*) ſeveritatis ſuæ ſecurus; qvæ in Religionis Corruptores deſertoresve capitis pœnam ſalubri acerbitate ſtatuerint. Eademq; ſollicitudine priſcos Imperatores Regesqve actos, ne qvid detrimenti Religio caperet, providiſſe. Qvin neqve acerbiorem videri debere (*x*) diſciplinã, vi ſuppliciisq; animo-

(q) *II. Paral. 29.* (r) *II. Paral. 34. verſ. 4. 7. & ult.* (s) *II. Reg. 10. 25.* (t) *I. Reg. 18. 40.* (u) *Deuter. XV. 5. ſeqq. 12. ſeqq. & XVII. 2.* (x) *Hanc in ſententiam Auguſtin. Tom. II. Epiſt. 48. 50. 166. 167. Tom. VII. contr. litt. Petil. Lib. II. cap. 83. 84. 98. contr. Creſcon. Gramat. Lib. III. cap. 43. 47. 49. 51. contra Gaudent. Epiſt. 2. Lib. II. cap. 11. 17. poſt collat. contra Donat. c. 17. contr. Julian. Pelag. Lib. III. c. 1. Tom. X. de Verb. Dom. ſerm. 33. in fin. de Unit. Eccleſ. c. 17. Tom. IX. Expoſ. in Evang. Joan. Tract. XI.*

1648.

1648. animorum ſalutē procurantem, qvam qva corporis ſanitatem intemperie humorum expulſam acribus qvandoqve remediis Medici revocent. Ubi nihil proficiat ratio, utiliter in ipſius ſubſidium pœnam venire, & in iſto qvoqve negotio ſæpiſſime ſapientiæ eſſe initium, timorem. Si ſponte non ſapiat populus, cogendum eſſe. Hoc Politicam rationem docere, hoc pietatem Chrianam; nam & invitis prodeſſe nos juberi, ſi poſſumus & urgere beneficium, atqve etiam obtrudere, qvod ſuperba vel furioſa manus accipere renuit. Melius (y) eſſe, ut liberentur inviti, qvam ut volentibus concedatur exitium. Ægrotantes contraria delectare, & cum corpus hominis adverſa valetudo poſſederit, contra ſalutem ſuam â laborantibus perverſa poſci. Captam mentem langvoris vitio morborum ſemper augmentum deſiderare, reſpuere medicinam; & in exitium ſuum prona animoſitate feſtinare. Tunc ſimul ac morbus fortius creverit, majora remedia qværi, & pro ſalute hominis ſollicitam fortius ſe medicinam opponere. Aſperos cibos, amaros potus nolentibus ingeri; & ſi invaluerit malum, & ignem adhiberi & ferrum. Sic hominem recepta ſanitate & ſalute ſibi reddita, qvicqvid ægrotantis corporis vitio invitus paſſus eſt, hoc totum pro utilitate ſua factum eſſe, ſtantis

(y) *Jul. Firmic. de Errorib. profan. Relig.* (*pag.* 21. *edit. Lugd. Bat.*)

tis animi judicio confiteri. Qvin rationis tantum præceptis, imbutos gentiles ſacrarum rerum curam civili poteſtati aſſeruiſſe, inter qvos nobiliſſimi Romani, (z) peregrina ſacra, niſi Senatus Decreto probata admitti vetuerint. Et firmatam hanc Proceribus Germaniæ facultatem eo Pacis (a) Auguſtanæ Capite, qvo inſtituendorum Rituum & ferendarum de divino cultu legum Jus Proteſtantes obtinuerint, aut prioribus jam legibus delatum, nova atqve ampliori ſanctione roboratum acceperint. Ideoqve precibus apud Ferdinandum (Primum) opus fuiſſe, ne Nobiles Evangelici ſub Pontificiis degentes religionis ſuæ cultu prohiberentur; Superfluis, niſi de Rebus Sacris in ditionibus ſuis decernendi cuivis optimatum poteſtas eſſet, ſubditis non niſi obſeqvii partib. relictis. Beneficium migrandi Catholicorum auſteritati oppoſitum, ſubjectos ſibi, qvanqvam abire volentes retinere cupientium, in neceſſitatem verti, ubi Jure ſuo Principi uti lubuerit. Neqve præcipuam, cum de Pace Religionis ageretur, de ipſa Confeſſione Auguſtani Dogmatis Proteſtantibus litem cum Catholicis fuiſſe, de Cœ- 1648.

 nobiis

(z) *Tertull. Apoll. adverſ. gent. c. 4 & 6. Jo. à VVower. Not. ad Minut. felic.* (*p. 15. 16. edit. Lugd. Bat.*)
(a) *Pac. Rel. §.* und damit ſolcher Fried. *Verb.* So ſie aufgericht oder aufrichten möchten. *Receſſ. Imp. Spir. A. 1526. §.* demnach haben wir. & *Ratisb. A. 1541. §.* und damit im Heiligen Reich.

1648. nobiis maxime totisq; provinciis renovatæ religioni adactis intentatam, & conventâ poſt pace ſopitam, ejusqve ſenſum ipſo Imperii uſu ſatis explicari, qvo Religionis Pontificiæ atqve Evangelicæ fata ex Imperantium arbitrio diſpenſentur; Neqve enim adeo laxam apud Germanos credendi licentiam eſſe, ut præter iſtas etiã altæ civitatis Jure gaudeant, qvæ apud plerosqve uſu magis qvam lege tolerentur.

Sententia media. Erant qvi inter utramqve ſententiam medii, ita eam temperabant, ut Principi Religionem publicam mutandi poteſtatem facerent, ſi ditionis Ordinum Conſenſu juvaretur, allatis & mutuatis velut ab utraqve diſſentientium parte argumentis opinionis ſuæ moderationem non parum firmantes.

Continuatio Tractationis cum Reformatis. XLIV. Recruduit hoc vehementius adverſus Reformatos, certamen, cum editis â Trautmansdorffio pacis tabulis, priorem conditionem, *ſi ſcilicet qviete vivant*, repetitam indignarentur, abſolutum beneficium poſtulantes, cæteris Evangelicis, (eos deſpecto ſibi ac improbato Luheranorum nomine, etiam qvando Svecis loqvebantur, appellabant,) non niſi mutilum *reformandiqve* facultate truncatum ſeſe permiſſuros oſtendentibus. Illiqve cuncta proclivia ſibi rati, Svecorum autoritate ſuffultis, ſuo ſenſu commodoqve Pacis

cis Auguſtanæ Leges explicabant, Catholicos prohibentes, ne Reformatos illius exſortes reddere pertenderent, & urgentes Reformatos, ne pari ſecum Jure pacem uſurparent, qvam á ſua benevolentia habituros, non obſcurè ſignificabant. 1648.

XLV. Conqveſti de ea Lutheranorum duritie oblato Svecis ſcripto Weſenbecius, Scheferus & Milagius, præmiſſis in cauſæ ſuæ firmamentum argumentis, communem proteſtantium ſalutem invocabant, cui inſidiantibus Pontificiis caſum aperturi ſint, ſi Reformatos evertant, qvippe afflictis his proniora fore, qvæ tanto jam tempore in Evangelicos iſti meditentur. *1. Maj. 1646.*

XLVI. Batavorum qvoq; Legati, pangendæ cum Hiſpanis paci Monaſterium miſſi, ſcriptis ad Proteſtantium (*b*) Legatos literis, *reduci & firmari inter Evangelicos fidem & fraternam concordiam ſvadentes, de neceſſitate & utilitate ejus fruſtrà eſſe eloqvi apud eos* ajebant, *qvi Spiritu Concordiæ & affectu amicitiæ ducti, qvid è re atq; utilitate communi ſit, accuratè perpendant, & omnia huc ſpectantia propè æſtimare didicerint. Suum interponere Judicium, vel conſilium dare, non præſumere, ſed candidam & incorruptam amicitiam profitentes hoc ſubjungere, omnibus curis atq; cogitationibus neceſſum eſſe eò tendere, ut evitentur* Batavorum pro Reformatis literæ. 10. Jan. 1647.

 inter

(b) *Lundorp. Tom. VI. Lib. III. c. 77.*

1648. *inter Evangelicos ſeparationes, inſtrumenta periculorum & diſſipationum, & ſinceram conjunctionem optantibus utilia eſſe media, quæ ad metam iſtam quàm facilimè ducant, quorum primum ac tutiſſimum ſit æqualitas inter æquales, certum concordiæ vinculum & firmum tranqvillitatis fundamentum! Urgere illam æqualis dignitatis atqve ſtatûs rationem, mutuæ defenſionis conditionem & fidem, periculorum omnibus ex æqvo atqve gradatim imminentium magnitudinem, & parem metum, ſicut præterita recentiaqve exempla non obſcurè demonſtrent; aliis fatentibus, ſe invariatæ Confeſſioni accedere, aliis proteſtantibus, ſe Variatam neſcire, & Confeſſioni Anno M. D. XXX. Auguſtæ exhibitæ, ac à Statibus Evangelicis ſine diſcrimine Nominis defenſæ ſubſcribere. Certè, quos conjunxerit Evangelii veritas, ne illos dividat aut diſcrimini publico exponat præconcepta ſtudiorum & affectuum diſcrepantia, ſed ut in fide ac diuturna conjunctione ſubſiſtant, admonere eandem ſalutem & neceſſitatem, & optimum futurum diviſionis impedimentum, æqvalitatem & Reciprocationem qvam Sveciæ Regina ut præſens præſentibus malis remedium prudenter & accuratè propoſuerit, & dignum fore prudentia Evangelicorum, illam maturo conſilio in communem ſui utilitatem convertere. Atqve ut hujus fraternæ conjunctionis, amicitiæ, & unionis inter omnes vinculum officiosè atqve ſedulo ipſis commendarent, curæ fuiſſe Ordi-*

Ordinibus Generalibus, qvibus fida & intemerata 1648.
intercedat cum Romano Imperio vicinitas, & amicitia, & qvi cum Proteſtantibus mutuò Religionis nexu ligati ex animo deſiderent, ut fraterna illa & optata inter Evangelicos in Imperio conjunctio & æqvalitas in hoc celeberrimo Conventu reſtituatur, & reſtituta ſine fraude conſervetur; ſicut etiam nomine Dominorum officioſè commendent, ut ſicut intemerato illo concordiæ nexu Provinciæ fœderatæ tot annos immenſam belli molem contra Regem potentiſſimum ſuſtinuerint, ita hanc conjunctionem Evangelicorum per Dei gratiam obtentam non diſſimiles producturam Effectus, ad pacem univerſalem Imperio reſtituendam, & contra illos, qvi ad turbandam pacem res novas molientur, maximum allaturam momentum, Ordinesqve generales propenſis ſemper ſtudiis præſtituros omnia officia, qvæ ad removenda novarum diſcordiarum ſemina & pacem conſervandam à bonis atqve fidelibus amicis & vicinis poſſint deſiderari. Ac teſtificando, qvo affectu in Lutheranos traherentur, Campenæ & Daventriæ divini Numinis publicè colendi facultatem eis ſe daturos pollicebantur, jam Schvvollenſibus, ut ajebant, indultam.

XLVII. Reſponſum ab Evangelicis, breviter & ambiguo ſenſu: (c) *Perlubenter ſe accipere, Batavorum conſilia eò tendere, ut Orbis Chriſtianus optatâ pace reſollicetur, nec minus Evangelicos hiſce* Reſpõſum Evangelicorũ 11. Feb. 1647.

(c) *Lundorp. d. Lib. c. 78.*

1648. *hiſce Comitiis ſedulò conniſos, ut ſopitis diſſidiis pax in Germania propediem coëat, nec ipſis contingere qvidqvam poſſe optatius, qvam ut Evangelici unanimiter beneqve invicem conveniant, & qvæ ab adverſariis usqvedum imminuerint pericula, conjunctis conſiliis animisqve amoveantur, adeoqve Reformati qvi dicuntur publicis Legum præſidiis in tuto pariter collocentur. Qvod uti jam tum ab initio deſideraverint, ita Batavorum Legatos reipſa experturos, literas illorum apud ſe pondus habuiſſe maximum. At rem non eſſe ſui ſolius arbitrii, ſed Catholicorum qvoqve reqviri conſenſum.*

28. Jul. XLVIII. Manebat interim cum Reformatis rixa, tanta Brandeburgiorum vehementia, ut omnino nullam illorum qvam non undeqvaq; commodam mentionem Pacis tabulis fieri contenderent, eo contra Svecorum temperamento, ut Reformati terris ſuis jam An. M.DC.XX. Religioni ſuæ devotis æqvali cum Evangelicis jure potirentur, at locis, qvos qvocunqve titulo aliqvando adepturi eſſent, nihil innovarent. Neq; omnino partibus diſplicebat conſilium, & tentatæ variæ verborum formæ, qvibus in unam ſententiam diſſidentes compingerentur. Unâ Einſidelii Magdeburgii *Reformati ſtatus iisdem cum Aug. Conf. addictis ex Pace Religionis deſcendentibus Juribus gaudere* permittebantur, *pactis tamen de Religione ejusqve exerci-*

Svecorum temperamentum in hac cauſa.

Partibus non omnino ingratum.

Projecta formularũ

no cum ſubditis initis & reverſalibus ubiqve ratis 1648.
manentibus. Et ſi poſt hæc terram aliqvam Aug. Menſ.
Conf. imbutam ad Principem vel Statum Refor- Febr. d.
matæ Religionis vel vice verſa devolvi contingeret, anni.
à neutra parte, niſi ex conſenſu Reformationem Mag-
ſuſcipiendam. Altera Lampadii prima ſui debur-
parte Einſidelii concors, definiebat, ut *ſi Pro-* gii.
vincia ubi tum Reformata Religio publicè exer- Lune-
cebatur, Auguſt. Conf. Statibus Jure ſucceſſio- burgii.
nis aut alio titulo acceſſerit, liceret qvidem in
iis publicum exercitium introducere, ſed tamen
pariter uſitatum jam exercitium permaneret
liberum. Tertia Saxonum Altenburgiorum, Saxo-
& Vinarienſium, qvam & Salvius probabat, nico-
eodem, ſi ſenſum ſpectes, qvo cæteræ ini- rum.
tio, *Nullam Principatu terrave A. C. addi-*
cta Reformato cuiqve obventurâ in publico Re-
ligionis exercitio immutationem fieri debere ſta-
tuebat, *in Curia verò Concionatorem auli-*
cum ſuæ Confeſſionis habere omnino licitum
eſſe oportere. Et verſo caſu, non niſi conſen-
tientibus Provincialibus Statibus Auguſt. Confeſ.
exercitium publicum introducendum. Cæterum
Concionatoris aulici liberam facultatem etiam
Nobilibus, Civitatibus, vel Communitatibus con-
cedendam, qvæ Concionatores A.C. ſua ſponte ex-
petituræ ſint. Atqve huic proximè Reforma-
torum formula accedebat, iſta fere tan-
tum ſui parte Lutheranis ingrata, qvod

1648. *Aug. Confeſſionis addictos hujus & illius nominis* compellantes in conſortium A. C. iſto verborum artificio irrepere velle videbantur.

Nova Reformatorum Poſtulata.

XLIX. Ita inter parcius diſſentientes concordia expectabatur, cum poſt novas utrinqve verborum velitationes Reformati ſivè ſua ſociorumqve potentia freti, ſivè facilitate adverſariorum, qvos de antiqvo rigore multum concedere cernebant, inſolentiores, conſcriptæ à Salvio formulæ ea adderent partim, partim demerent, unde contemptum excidiumqve Religioni ſuæ Lutherani ſuſpectabant, integram potius hanc diſceptationem relicturos minitantes, qvam tam iniqvis legibus eam componi ſinerent. Et certè petitos Principi religionem mutaturo, aut terras diverſam profeſſas adepturo *CONCIONATORES PRO SESE ET RELIGIONI SUÆ ADDICTIS*, expunctis Svecorum verbis, qvibus *in Curia Reſidentiæ tales ſecum habere* indulgebatur; Interdictum de non immutandis publicis ſacris, adjectis vocabulis, *INVITIS SUBDITIS* infractum, *Conſiſtoriales, Sacrorum viſitatores, & Profeſſores Academiarum*, qvibus *THEOLOGOS* tantum denotari volebant Reformati, qvos receptæ religioni addictos eſſe Sveci volebant, *TANTUM NON OBTRUDENDOS*, aliaqve ejusdem verſutiæ ab iſtis adjecta mutataqve monſtri qvid alere, eò facilius

Rejecta à Lutheranis.

crede-

credebatur, qvod Bremenſes ſimulata Auguſtanæ Confeſſionis ſocietate tota fere urbe eam exterminaſſe, incertum an ingenuo magis an impudenti, incommodo certe communi Reformatorum rei candore ipſi fatebantur. 1648.

L. Rediit tamen concordiæ deſiderium, & conſenſum fere in novam formulam â Svecis concinnatam, magno Batavorum atqve Helvetiorum Monâſterii tum agentium gaudio, aſſertam religionis ſuæ popularibus ſecuritatem dignitatemqve ſuum qvoqve decus interpretantium. Interceſſit lætitiæ Septemvir Brandenburgius; Hic *eos, qvi Reformati dicuntur*, (iſtis enim verbis uſi fuerant Sveci,) A. C. addictis ut alienos oppoſitos ægrè ferens, & confeſſionis iſtius ſocium ſeſe conſtanter jactitans, illam verborum injuriam amoveri contendebat, emendicati novi Juris ſpeciem ſubjectis ſibi Lutheranis præbituram. Ita ad novum conſcribendi formulas laborem pugnasqve reditum, Witgenſteinio aliqvam offerente, *illis qvi inter Auguſtanam Confeſſionem profitentes Reformati vocantur*, eadem qvibus cæteris Jura tribuentem; diſerteqve declarantem, *qvod ſub A. Confeſſionis appellatione de Proteſtantibus in genere ſermo ſit, illisq́ omnibus pariter & promiſcuè dicta Jura & beneficia competere debeant.* At negabant Lutherani, ſuam de ea re notionem eſſe, *an Reformati Auguſtanam Confeſſio-*

Subfine Jul. A. 1647.

Menſ. Febr. 1648.

Brandenburgiorũ formula. 16. Feb.

Rejecta â Lutheranis.

 nem

1648. *nem profiteantur?* ad Theologorum Scholas rejiciendam. Neqve etiam peculiari beneficio verborumve cautione opus fore Brandenburgio, ſi qvam crebris ſermonibus literisqve præferat, Auguſtanam Confeſſionem, Librumqve Concordiæ, utrumqve Reformatis inviſum, ſeſe amplecti publico ſcripto teſtetur.

Aliam exhibentibus.

LI. Et ſtatuêre tandem, ut *unanimi Cæſareæ Majeſtatis omniumqve Ordinum Imp. conſenſu placuiſſe* diceretur, *ut qvicqvid juris & beneficii cum omnes aliæ Conſtitutiones Imp. tum Pax Religionis & publica iſta transactio, in eaqve Deciſio Gravaminum cæteris Catholicis & Aug. Conf. addictis ſtatibus & ſubditis tribuant, id & iis, qvi inter illos Reformati vocantur, competere debeat.*

Reformatis qvoq; tandẽ probatam.

Ea ut ut primum Reformatis non omnino probabantur, vocabulis *inter illos* voculas *INTER HOS* ſubrogari flagitantibus, qvibus ad ſe qvoqve Auguſt. Confeſſionem pertinere innueretur, conceſſere tamen Svecorum atqve Ordinum Lutheranorum conſtantiæ, qvorum illi Lege Regia Svecica ſe prohiberi affirmabant, qvo minus Reformatos pro ſociis religionis haberent, iſti verò moleſtam ſibi jactantiam Reformatorum oſtendentes, de Auguſt. Confeſſionis conſortio gloriantium, cum curâ verba iſta ſeſe uſurpaſſe indicabant, ut ſcilicet *Non inter Auguſt. Confeſſio-*

feſſioni addictos ſed *Statuum Imperii* Nomine, qvorum prioribus verbis mentio fiebat, deſignarentur. Satis eſſe debere Reformatis, qvod Proteſtantium appellatione honorati, in Jura adſumerentur, qvondam ſolis Pontificiis atqve Auguſtanæ Confeſſionis ſociis propria. 1648.

LII. Ita poſt multa verborum prælia in eas tandem Leges formamqve etiam cum Cæſareis Catholicisqve utrinqve convenere, qvas Pacis (*d*) tabulis inditas inſpicere licet. Et manſit conventis robur, Leuberi Saxonici contradictione tentatum magis qvam perculſum, exarata ad Proceres Evangelicos Epiſtola „ *Electorem Saxoniæ* odio magis in Caſſellanos, Generi nimirum Darmſtattini hoſtes, ut qvidam judicabant, qvam Religionis ardore ductum, *in hac perſtare ſententia* aſſerentis, *qvod beneficia, qvæ Conſtitutio Religionis in Comitiis Auguſtanis Anno M.D.LV. promulgata Auguſt. Confeſſ. addictis concedit, magni ſint æſtimanda, & de iſtis ſine Cæſareæ Majeſtatis & omnium Imp. Statuum conſenſu nihil remittendum, qvamvis cauſæ prægnantiſſimæ remiſſionem urgerent. Unde eſſe, qvod ipſius Celſitudo conſentire non poſſit, ut præſenti pacificatoria Transactione, de Beneficio mutando & in-*

Cauſa Reformatorum transacta.

14.24. April.

Electoris Saxonici contradictio.

14.24. Jun.

(d) *Pac. Inſtrum. Svec. art. VII.*

1648. *& introducendæ Religionis, ſtatibus Imp. A. C. addictis ex prædicta conſtitutione Religionis in terris & provinciis ſuis, qvas vel jam poſſident, vel per hereditariam ſucceſſionem aut alium titulum legitimum adqviſituri ſint, competenti, ingratiam illorum, qvi Reformati dicuntur, qvidqvam derogetur, nec ulla ratione admittendum, ut Reformati, qvi invariatum A.C. Imperatori Carolo V. Anno M. D. XXX. in Comitiis exhibitam non amplecterentur, & Pace Religionis comprehenſi non ſint, facultatem in exercitio Juris ſui iſtos impediendi conſeqvantur, idq; ob cauſas magni momenti, qvas illo loco adducere nec animo nec opus ſit: Verum poteſtatem hanc manibus Reformatorum credi, ſi ſecundum iſtam pactionem A. C. addictis Statibus, vel iis qvi ex Reformatorum caſtris ad Sacra. A. C. tranſituri eſſent, qvi ſucceſſionis vel alio legitimo titulo Principatum aut ditionem, ubi Reformatorum ſacra de præſenti vigeant, nacti fuerint vel poſſiderent, fas eſſe non deberet, publicum Reformatæ Religionis exercitium ex Principatu aut ditione iſta eliminare, & A. C. introducere. Qvapropter Electorem ſibi demandaſſe, in hanc curam incumberet, ut verba: UNANIMI OMNIUM IMPERII ORDINUM CONSENSU: expungerentur, & verſiculus ille, in qvo Jus Reformandi A. C. addictis competens, amputetur, totus conſcindatur, nec Inſtrumento pacis inſeratur; Cui admonitioni locum datum iri, in ſpem certam*

certam erectus ſit, ſin verò alind Legatis placeat, Electorem ſibi & omnibus Imp. Statibus in ſuas partes deſcendentibus Jura, qvæ Transactio Paſſavienſis & Pax Religionis ipſis largiantur, omni meliori modo reſervare. Qvam reſervationem nullum Jus, Privilegium, vel Edictum, nec etiam in ſpecie clauſula iſta Inſtrumento præſentis pacificatoriæ Transactionis inſerta, videlicet, qvod contra iſtud Concluſum nullæ proteſtationes & contradictiones aliqvid præſtare debeant, nec impedire valeant, nec ullo tempore valituræ ſint. At iis ſurdis auribus acceptis nihil mutatum. Ad invidiam tantum Saxonis, apud Reformatos præcipuè, aſperandam valuere. Hæc qvanqvam diverſa per tempora annosqve geſta conjunxi, ne diviſa haud perinde ad memoriam ſui valerent, nunc rerum ordinem repeto. 1648.

LIII. Intereà Cæſarei novas Pacis Tabulas Svecis exhibuere, neqve his neqve Proceribus gratas, illi ut legum in modum ſibi latas, iſti mutatas conditiones, communi tractantium conſenſu firmatas ſignatasq; ægrè tolerabant, ſuffragii jura inutilia ſibi conqverentes, ſi immutandi Decreta arbitrium Cæſarei ſibi arrogarent. Auxit iras, qvod iidem â Procerum Delectis rogati, ut de modis pacandæ militiæ tractationem cum Svecis, adjunctis recepto jam non inutiliter more, Optimatum qvibusdam, repeterent, Tabulas illas Svecis noviſſimè edi- Inſtrumentū Pacis Cæſareorū alterum.

tas

1648. tas obtenderent, cum qvibus priusqvam ſuas ex adverſo ii reddidiſſent, ipſas qvoqve Cæſari ut qvæ probaret ſperneretve, reſcriberet, mittendas, & ante perfecta omnia, obſignataqve, ultrà progredi neqveant; Promulgata tum inter Hiſpanos Batavosqve pace elatiores, & qvæſitæ cunctationis manifeſti.

15. 5. Maji.

Conſultatio Ordinum de ſatisfactione militis.

LIV. Neqve tamen conſultatio de militis ſatisfactione omiſſa, cui jam CC. M. aureorum Rhenanorum Electorales decreverant, Bojoaro inducias qvoqve armorumqve juſtitium ſvadente: fruſtrà qvidem, repugnantibus Svecis & Evangelicis, artes Principis Sveviæ atqve Franconiæ Regionibus inhiantis, ac Svecico milite aliorum terras oneraturi, tum inſumendum induciis tractandis tempus, qvod paci patrandæ ſufficeret, reputantibus.

Concluſum 25. 15. ejusd.

LV. Communi tandem omnium Curiarum adſenſu ſtatutum, ut qvamvis Svecos ad Galliæ Regis exemplum conceſſis Provinciis contentos, neqve militi ſuo ſtipendium ab Imperio exacturos ſperaverint, qvod imperatis tributis, tum hoſpitationum, tranſituum, populationum, aliisqve prædandi modis plus ſatis acceperit, conceſſurosqve Germaniæ tanti oneris levamentum, qvam auro nummisqve exhauſtam ipſi adgnoverint, cum obla-

oblatam redimendæ paci pecuniam obten- 1648.
tu publicæ Imperii paupertatis ſolutioni non ſuffecturi, adſpernati, terras ditionesqve peticrant, omnesqve Germaniæ divitias in militem ceſſiſſe ne Oxenſtiernius qvidem abnuerit, neceſſitati tamen pariturí, viginti auri *tonnæ*, ſingulæ M. C. aureorum Rhenanorum confecturæ, offerentur, adjectis conditionibus, qvibus futuræ pacis executioni atqve ſecuritati, cui uni tantæ pecuniæ vis ab indigis donabatur, prudenter providebant.

Oxenſtiernii ad illud Declaratio.

LVI. At negavit Oxenſtiernius, talia ea eſſe, ut qvies militi perſvaderi poſſet, decem ad minimum thalerorum myriadas expoſcenti, cujus tamen cupiditatem Reginam arctioribus multò limitibus circumſcripturam innuebat. Et Erskeinum propediem adfuturum, cauſæ huic peragendæ. Cæterum 27.17. Maj. utiliſſimum fore, ſi nullâ certâ ſummâ ſtatutâ præſenti pecunia miles dimitti qveat. Petiit qvoqve, ut promovendo negotio ad Moguntinum, (cui & hoc qvod modo recenſuimus, reſponſum tulerat, Delectorum freqventiam ex iniqvitatis conſcientia fugiens,) ſuam in hanc rem ſententiam deferre liceret, inde ad Proceres relaturum. De ſecuritate atqve executione Pacis Monaſterii tractandum, vitandæ Gallorum offen-

1648. offenſioni, injuriam ſuam interpretaturos, ſi cuncta Osnabrugæ peragerentur.

De ea Ordinum ſententia.

LVII. Hoc reſponſo ad Curias perlato, monuere Proceres, eam Germaniæ ſortem non eſſe, ut majorem in milites lagitionem admittat, cui plura jam ferè tribuerint, qvam exſolvendis copia ſuppetat. Exponerent igitur Sveci, qvantum pro exercitu ſuo Regina flagitet, ipſiqve ſuam de exeqvenda aſſerendaqve pace mentem explicarent; Neqve enim divelli debere, ipſa negotii indole, reiqve neceſſitate cunjuncta. Intutum fore noxiumqve, ſi nulla ſumma militis aviditatem definiat, cuncta poſtulaturi, ubi nil certi ſtatutum. Audiendum tamen Oxenſtiernium, conſilii ſui rationes modosqve accuratius editurum. Et fuere, qvi duabus iſtis myriadibus viginti qvatuor millibꝰ hominum (hoc enim numero Svecorum copiæ cenſebantur,) ad Cameræ Svecicæ formam ſatisfieri poſſe, ſuperſtitibus aliqvot auri tonnis in rem tormentariam & Exercituum Præfectos (die Generalität) erogandis, affirmarent. Per ſolum Moguntinum agi, ne huic qvidem ipſi placuit.

In ſpecie de Puncto executionis & aſſecurationis Pacis cum puncto ſatisf. militiæ jungendo.

Oxenſtiernii Inſtantia.

LVIII. At abnuere Oxenſtiernius, ullum tractandi locum fore, ni qvid oblatis duabus myriadibus Proceres adderent, ne de executione qvidem atqve ſecuritate pacis prius tranſigi admiſſurus, qvàm de ſtipendii ſumma conveniret. Hinc iteratum SCtum, exqvirendum

29 19. Ejusd.

nem-

pe â Svecis, qvanta parte militum poſtulata Regina temperaſſet. 1648.

LIX. Acrior cum Bavaro altercatio interceſſit, atrocia minante, ni alia Bavaricorum & honeſtior ratio habeatur; Reliqvis tam Catholicis qvam Proteſtantibus non Ordinum ſuffragio delatum, ſed ſua ſponte adſumptum Imperii Exercitus nomen, (Reichs-Armee) indecentes in Cives æqvo Jure gaudentes, ni injuſta flagitanti obſeqvantur, minas, & exhauſtas Bavarici militis inſolentia Sveviæ atqve Franconiæ Regiones exprobrantibus.

Altercatio cum Bavaricis.

LX. Intereà Secretarius ab Oxenſtiernio miſſus, ut de nuperrimis Cæſareorum pacis tabulis conſultatio iniretur, admonuit, Sveciæ Legatos iſta adhuc die omiſſos hactenus congreſſus reſtauraturos, indicans: Magno at inani Ordinum gaudio alia Svecos meditari ſuſpicantium, cum â Cæſareis ſe petiviſſe, ipſi narrarent, ut conventui de militis ſtipendio habendo, intereſſent, qvibus id poſt iterata Auguſti reſcripta nefas habebatur, irritis ſcilicet precibus non uſuri, ni trahendo negotio cauſas conqvirerent.

Continuatio Tractationis de ſatisfactione militis Svecici.

LXI. Exterruit etiam eorum pervicacia, ad poſtremum SCtum ex priori auſteritate reſpondentium: Diſſimulata Reginæ mente, qvam militibus modeſtiorem, Oxenſtiernius ante ſpem ſubdiderat. Augebat difficultatem, qvod 30. 20. *ejusd.*

1648. ſex ſeptemvè thalerorum myriades militi ipſorum dandas, nupero Senatu qvosdam cenſuiſſe, aut credebant Sveci, aut credere ſimulabant, utrumvis ſe habeat, extra verum, ea tantum aliqvorum facilitate, ut pro duabus florenorum tot thalerorum myriadas decernerent. Neqve oblatis poſteà qvatuor florenorum myriadibus qvidqvam promotum, nihil acturos Ordines Oxenſtiernio teſtificante, niſi ſex thalerorum myriadibus militem propitiarent.

Ordines 4. florenorum milliones offerunt.

LXII. Acceſſit ſollicitudini Cattorum importunitas, qvi compoſito ad Ordines Codicillo, ſuis qvoqve copiis ſtipendia expoſtulabant, propugnatam ab illis ſalutem publicam, Haſſiam tanto oneri imparem, & â poſtpoſito contumeliaqve incenſo ſeditionis ultionisqve metum oſtentantes. Regibus qvoqve ignominioſum atqve intolerabile dicebant, ſi Cæſaris ſociis cum curâ habitis, ipſorum fœderati ut minores vilesqve negligerentur, neqve arma prius poſituros iſtos, qvam amicis qvoqve, dimiſſo bona cum gratia milite id tuto licere cognoverint. Neqve Civis officium muniaqve pro Republica ſubeunda Landgraviam adſtringere, ut perſoluto exercitui ſuo ſtipendio, etiam Svecici, qvod qvidam velint, oneris partem, ſuſcipiat; præmia, aut indemnitatem ſaltem, præſtita in patriam fortitudine meritam. Nec privatas utilitates Cattis qvæſitas

Satisf. militiæ Caſſellanæ petita. 25 Maj. 5. Jun.

pro

procuratasqve hîc memorari oportere, nulli 1648.
exprobrandas, cui prima ſemper de bono publico deliberatio fuerit, commodis ſuis ſecundæ curæ ſepoſitis. Contributiones (qvas appellant) ne menſtrui qvidem ſtipendii penſitationibus ſuffeciſſe; Qvamvis ſi miles iis acqvieſcat, ſe non refragaturos. Non etiam computari hîc debere, ſarciendo bellorum damno conceſſa. Neqve Colonienſis Lamboiiqve exempla ſibi opponenda, iisdem rationibus cauſisqve innixis, ex qvibus Proceres ſtipendia aliorum militi decreverint. Anguſtas Germaniæ res ſibi non incognitas, at neceſſitatem legibus non obligari, qvin publicæ tranqvillitati intereſſe, etiam Haſſiacas copias ſine tumultu dimitti. Deniqve urbibus arcibusqve præſidiis ſuis inſeſſis, deceſſuros ſe negabant, ni flagitata impetrarent, neglectâ pactione, qva vicinis D. C. M. thalerorum exſoluturis fidem obſtrinxerant.

LXIII. At contradicebant Proceres, repetito decreto, nemini præter Cæſarem, Svecum, Bavarumqve, (& hujus odio atqve æmulatione ſtimulatos Cattos Oxenſtiernius fatebatur,) ſtipendia conferenda ſtatuentes; Præcipuè Saxo Elector, generi calamitate irritatus, infenſo in Cattos animo ferebatur, miſſo ad Legatum reſcripto, violentiam ipſo.

Negata ab ordinibus.
25 Maj.
2. Jun.
Præcipuè â Saxone impugnata.

1648. ipſorum toti orbi cognitam inceſſens, qvam ampliſſimis terris, & immenſa auri vi remunerari adeò â Majorum gravitate abeſſe, ut ei cohibendæ caſtigandæqve extremam potius ſangvinis guttam impenſuri iſti fuiſſent. Fruerentur propinqvorum malis, & impunitate Catti, patriæ hoſtes, qvos ſi omnino puniri non oporteat, præmiis ſaltem affici non debere. Ambigere ſe, an numerandis Cattæ ſex thalerorum myriadibus aſſenſuri ſint Principes, acerbiſſimis tributis ab illa divexati, ſatis habitura, ſi Abbatiam Hirsfeldenſem & Præfecturas Schaumburgicas nanciſceretur. Certè ſi damnorum ratio ineunda eſſet, â Caſſellanis contra Pacis publicæ Leges, adverſus ſententias â ſummis Tribunalibus pronunciatas, neglecta qvoqve fidei ſacramentiqve toties iterati religione Landgravio Darmſtattino, ſibiqve ipſi in arce Heldrungenſi datorum majora ea reperta iri, qvàm ut ſexdecim pluribusvè thalerorum myriadibus ſarciri qveant. At hiſce perpetua oblivione diluendis Amneſtiam ſc. idoneam cenſeri, Cattæ ex adverſo, remiſſa pecuniæ vi, tanta acerbitate vicinis aliisqve extortæ, ſua qvæ forte tulerit, incommoda, largiſſima manu penſanda eſſe.

Monaſterienſium contra- LXIV. Monaſterienſes etiam turbas faciebant, poſthabita contemptaqve ſua ſuffragia, arrogatam ab Osnabrugenſibus decernendi pote-

poteſtatem, & perverſum conſultandi morem crebris SCtis incuſantes, ex qvibus Leuxelringius decem & ſex Sveviæ urbium Legatus eorum impendio exauctorandos dimittendosqve Svecorum Exercitus, diſſerebat, â qvibus in Imperium vocati, qvorumqve armis ſuis negotia geſſerint.

dictio, in puncto ſatisf. militis Svecici.

LXV. At Osnabrugenſes pacis properi, qvinqve, deniqve ſex centum florenorum millia Svecis offerebant; illis minus qvinqve thalerorum myriadibus, niſi capitis periculum adire velint, acceptare ſe non poſſe dejerantibus. Neqve Servientii (eum enim emolliendis Svecis Monaſterio advocandum Ordines decreverant, qvamqvam exiguam ab illo ſpem Rhenanæ oræ Optimates oſtenderent,) auctoritatem precesvè multum momenti penes ſeſe habituros, qvibus ne Divi qvidem Petrus Paulusqve, ſi cœlo delaberentur, mitiora & ab aulæ mandatis diverſa perſvaſuri eſſent; ingenti at ſecreto eorum dolore, qvi magnificos Svecorum ſermones memoria repetebant ne horæ qvidem moram poſt inteſtinas Germaniæ lites compoſitas prolatandæ paci ſe admiſſuros, jactitantium.

Osnabrugenſes 6. tonnas flor. offerunt. 28 *Maj.* 8. *Jun.* Fruſtra.

LXVI. Re igitur ad Senatum iterum relata, Principum Curia minora ex unius myriadis jactura patriæ incommoda, qvam qvæ ſex hebdomadum ſpatio, (tantum enim reqvirendis novis

Principum Curia qvinq; tandẽ thale-

1648.

rorum millio-nes Svecis certò modo decer-nit.

vis ab Aula mandatis neceſſarium Sveci monſtraverant,) â protervo milite perpeterentur, expendens, qvintæ tandem thalerorum myriadi *ſub ſpe rati* adſenſere, modo intra unam, duas, aut qvatuor deniqve hebdomades pax confieret, modusqve ſtatueretur, qvo ſtipendium militi & Procerum cuiqve ſua reddenda eſſent; eumqve in finem neglecti hactenus Tractatus repeterentur, ſolutio hujus pecuniæ qvinqve terminis abſolveretur, obligatione in ſingulos Imperii Cives ad Cenſus Imperii formam (nach der R. Matricul) ſuam qvemqve partem præſtiturum, dividenda, & confecta jam Amneſtia, (hanc approbare Sveci hactenus diſtulerant,) Carolus Guſtavus, (is propediem validis novisqve exercitibus inſtructus adventare dicebatur,) Germaniâ abſtineret; neqve præter Cæſareos, Svecicos, & Bavaricos aliorum militi qvidqvam ex Republ. penderetur. Et huic ſententiæ, qvamvis primum diffiderent, etiam Septemviri poſtea Urbesqve acceſſere.

Adſen-tiente tandé Septé-virorum Urbi-umqve Colle-gio.

Sveci rem

LXVII. Eo nunciato, Sveci dilato in Erskeini â militiâ reditum reſponſo, poſtqvam conſilium ejus rogaverant, certum nullaqve rati ſpe ſuſpenſum in qvinqve thaler. myriadas conſenſum expoſcebant, alto de moderatiore, cujus â Regina ſpem nuper fecerant, ſilentio. Neqve ſolutioni terminos ſtatui, neqve particula-

culiarem accipi poſſe. Cæterum qvalis de modo ejus expediundæ, & exeqvenda pace ipſorum mens, ſcripto offerebant. Et imputavit Salvius felici Ordinum fato, qvod ante Erskeini reditum qvinqve iſtas thaler. myriadas obtulerint, ſeptem alioqvin ex mandatorum ab Exercitu datorum formula petituri. Repoſuere Proceres, triſte id ſibi, & Svecorum maximeqve Oxenſtiernii conteſtationibus adverſum, qvi modo ducenta thaler. millia præſentia numerarentur, cæterorum ſolvendorum ea ſpatia ſe daturos, promiſerint, ut qvantocunqve oneri omnem ferè gravitatis ſenſum adimerent. Fruſtrà Svecis, omnem invidiam in militem, eam non curaturum, transferendo, allatas rationes alieni criminis obtentu eludere conantibus. 1648. non modũ acceptant.

LXVIII. Neqve interim Monaſterienſes ab iracundia remittebant, novo Oſnabrugenſium conceſſu acrius irritati, eorumqve Decreta inſciis invitisqve Monaſterienſibus, ſi non majori æqvali certe numero neqve minori dignitate pollentibus, *nullitatum*, *iniqvitatum*, *abſurditatum* nominibus proſcindentes, levitatem & indignam Germanica gravitate inconſtantiam publico SCto traducebant, qvi cum *ſemel pro ſemper* duarum tantum florenorum myriadum gratiam Svecico militi fecerint, mox prætextæ impoſſibilitatis obliti, Monaſterienſium Decretum contra Conceſſionem iſtam. 12. 2. *Junii.*

 qvin-

1648. qvinqve jam thaler. myriadas indecora facilitate largiantur. Noſſe Oſnabrugenſes, ſui arbitrii non eſſe, alios Legibus ſuis adſtringere, aut prohibere, ne Monaſterienſes Cæſareis, Bavaricis, & Lamboii copiis eadem tribuant, ac in Svecos ipſi profundant. Certè majorem iſthîc Juſtitiam, neqve æqvales vires defuturas. *Spem rati* oſtentantes nullis â Dominis mandatis ſe inſtructos indicare, â Monaſterienſibus qvidem nunqvam acceptis. Cæſarei etiam largitionem eam ut nimiam belliqve fere miſeriis acerbiorem arguebant, neqve penes Imperatorem eſſe, Ordines tanto oneri reluctantes adigere. Tantum Svecis dandum, ut ſuper ſit qvod in Cæſareos erogari poſſit. Et turbarum materiam Oſnabrugenſes præbituros, ſi Monaſterienſium ſuffragia omnino neglexerint.

Et Cæſareorum qverelæ.

LXIX. Hiſce jurgiis colliſis Servientius intervenit, qvi poſt Longavillani Ducis abitum & Memmio domum revocato, Aula tamen, qvod Religionem Statûs utilitatibus præpoſuerat, prohibito, ſolus ex Collegis remanſerat. Is Oſnabrugam profectus, ut intermiſſi Tractatus Monaſterii in Galliæ honorem reſumerentur, poſtulabat, conficiunda ibi dictitans, qvæ ad cauſam communem pertinentia Oſnabrugæ nondum transacta eſſent. Interceſſere Proceres, (Evangelicis maximè Nuncii Pontificii, Hiſpa-

Oſnabrugēſes Gal-

Hiſpanorum,atqve Jeſuitarum artes ſuſpectantibus;) patratam ferè pacem, turbamenta, ſi Monaſterii ageretur, ab Hiſpanis Catholicisqve horum factioni addictis, cuncta deniqve Oſnabrugæ proniora oſtendentes. At inficiabatur Servientius, Regi ſuo honorificum, ſi poſt decem menſium patientiam, qvibus negotium Oſnabrugæ tractari pacis amore conceſſerit, reliqva qvoqve ibi peragi ſinat, Monaſterii ex pactorum Hamburgenſium formula tranſigunda. Neqve id absqve Pontificii Venetiqve offenſa futurum. Non tamen gravaturum per aliqvot dies remanere, ſi absqve tractatuum ſolennibus (formalitäten) iis de rebus conſultationem Proceres inſtituerent, qvæ ad Regis ſui utilitatẽ ſpectarent; ut ſcilicet Lotharingo Burgundicaqve Regione Tractatione hac excluſis, Cæſar Hiſpano contra Gallos belligeraturo ſuppetias ferre vetaretur. Suam deniqve fidem extollebat, tanqvam conventorum retinens nihil unqvam innovaverit; eamqve â Cæſareis mutuo Jure repoſcere, ex qvibus Trautmansdorffius nullam in his articulis paci moram fore, perſpicuis verbis edixerit, neqve id Volmarum qvidem inficiaturum. Iniqvum ut tanta auri copia pro Alſatia Auſtriacis numeranda, reddendisqve tot urbibus arcibusqve Cæſarem viribus inſtruant, Hiſpanorum ambitioni in Gallorum perniciem poſtea commodandis. Vicen-

1648. licum qvoq; negotium Oſnabrugã trahere conantur. Recuſante Servientio. 14. 4. *Junii.*

13 Sept. 1646.

1648. nalis potius belli labores adituros qvam ut tam moleſtis conditionibus adſentiantur.

Et multò magis Cæſareis. 15. 16. 5. 6. Junii. LXX. Neqve benignius reſponſum â Cæſareis eâ de re compellatis tulere, Monaſterium Gallicis negotiis dictum, atqve irritos cum Lambergio Cranioqve nullis in eam rem mandatis inſtructis Tractatus cauſantibus, Volmaro qvidem præſente, at ſine Naſſavio Legationis Principe, nihil, extra Monaſterium præſertim, qvod valere poſſit, obituro. Prætereà in contumeliam ſuam Pontificium Venetumqve tracturos, ſi conciliandæ inter Imperatorem Galliæqve Regem concordiæ adſciti pacis tractatione amoveantur. Non etiam unius Cæſaris rem agi, cum ad Hiſpani maximè injuriam damnumqve tendat, qvod Galli Lotharingiam Burgundiamqve Imperio avelli, Cæſaremqve ferendo gentili Principi contra iſtorum violentiam auxilio arceri contendant. Conſulerent qvæ vellent ſtatuerentqve Proceres, at non inde pacem exorituram. Expeditius, ſi reddito â Svecis in Tabulas pacis, abolitis qvalibuscunqve novitatibus ad conventorum formam emendatas, reſponſo nimium hactenus prolato, Ordines qvoqve Monaſterium abirent, concordiam cum Gallis ibi utilius curaturi. 18. 8. Jun. Paria Svecis, eadem urgentibus regeſſere, Lotharingiam Burgundiamqve pacis Germanicæ communione privari

nun-

nunqvam ſe permiſſuros teſtati; Svecis contra 1648.
invidiæ Cæſareorum augendæ belli ſtudia qvietisqve impatientiam objectantibus, & modo Proceres ſeſe ipſis ſociarent, mox pacem ac tranqvillitatem redituram eodem tempore aſſeverantibus, qvo illorum Delectis, ut tertiæ qvinqve myriadum portioni mox poſt promulgatam pacem numerandæ acqvieſcerent, donec & reliqvarum cogendarum facultas eſſet, aliaqve ſolvendi facilitati aſſerendæqve paci commoda precantibus, cuncta negabant, ne promiſſam qvidem ſummã ſe acceptaturos profeſſi, ni ſine ſpe rati & certo nullisq; conditionibus adſtricto conſenſu offerrentur: eumqve niſi intra octo aut qvatuordecim dies præſtarant, irritum inutilemqve poſteà futurum minabantur.

LXXI. Jamqve conſveto loco Proceres convenerant, de Gallicis rebus conſultaturi, cum Cæſarei vocatis Moguntino, Treviro, ac Bojoaro, & cum hi paucitate ſua ſe excuſarent, aliis inſuper accitis, non qvidem officii ſui eſſe fatebantur, præcipere, qvibus de negotiis ad Imperii Senatum relatio fieret, modo ad Germaniæ Ordines ſpectent. Verum ut in cauſis Cæſaris dignitatem, ſtatum, hereditatemqve attinentibus, non inſcio modo ſed & prohibente ipſo, in hoſtium tantũ gratiam velut ad Procerũ Tribunal raptis, inaudita altera parte, (Hiſpanos

20./10. Jun. Cæſarei inſtitutæ nihilominus ordinũ Deliberationi intercedunt.

nos

1648. nos ſignificabant) ſuffragia , vota , ſententiæ
rogentur promanturqve , id verò antiqvo mo-
ri contrarium, neqve Auguſto tolerandum. I-
gnorare ſe qvidem, conſulendi an decernendi
animo Ordines deliberationem iſtam cæptave-
rint; At utramqve vanum atqve invalidum.
Neqve enim conſilium â Cæſare rogatos nunc
eſſe, cui illud ſufficiat , qvod olim dederint.
26 Apr. At decreta Legesqve laturis neqve Imperato-
1646. rem, neqve Catholicum Regem, neqve Lotha-
25 Sept. ringum deniqve parituros. Qvod ſi ipſius
1647. controverſiæ rationes expendantur, Lotharin-
gicos Principes Anno M. D. XLII. & Burgun-
dos A. M.D.XLVIII. Germaniæ Civibus publi-
cis Imperii Comitiis certa in pacta adſcriptos,
ea in Remp. officia contuliſſe, qvæ qvamvis
multarum myriadum pretio æſtimari non poſ-
ſint; Qvæ Gallis tantum mulcendis negligi, aut
iſti res ſuas ab Imperio ſeparatas habere, ſine
ſumma illorum offenſione juberi non qveant,
iniqvitatem iſtam, juſto ignominiæ dolore ac-
cenſi, toti orbi, cum ſempiterno Germanicæ fi-
dei dedecore evulgaturi, & verſâ in contrari-
um amicitia, aliisqve fœderibus qvæſitis, tam
terra qvam mari adverſa in eos paraturi, qvi
ampliſſimo ex commerciis ac negotiationibus
proventu, Burgundis amicis, ingenti ſuo com-
modo, hactenus uſi ſint. At flagitare, ut Im-
perator deſerto agnato Hiſpano, hereditaria in
iſta

ſta regna Jura, qvaſi ſolenni abdicatione pro- 1648.
jiciat, omnibus honeſtæ juſtæqve conventionis, tum Numinis præcipuè Gentiumqve legibus, ipſi deniqve pacis tabularum exordio pacem Chriſtianam ſancienti repugnare. Plusqvam Ethnicam qvippe futuram, ſi cognati ſangvinis neceſſitudines perrumpat, apud ipſos Gentiles cum reverentia habitas, unde tam iniqvis eam atqve Chriſtianæ pietati adeò infenſis conditionibus accipere Cæſar ſemper recuſaverit. Nimium qvoqve credulitati indulgere, ſi ſopitis his litibus, pacem illico ſecuturam exiſtiment, qvam novis ſemper artibus prætextibusqve hoſtes interturbent. Certè â Svecis nondum obtineri potuiſſe, ut ad oblatas noviſſime pacis conditiones reſponſum redderent, alia multò agitantibus, & Germaniæ Optimatibus, ut adipiſcendis qvæ optarent, ſua cum illis conſilia conſociarent, ſvadere auſis, qvo ſcilicet non Pontifice minus Venetisqve, qvam Hiſpano atqve Lotharingo acceptæ ignominiæ ira adverſus Imperium concitatis cunctorum auxilio nudati Proceres, intentatum diu jugum proniori collo admitterent. Ipſos Galliæ Legatos proximo anno nullam cum Germanis pacem ſe contracturos, ſi non cum Hiſpanis qvoqve jungeretur, Catholicis coram profeſſos eſſe, idqve Delectos horum Trautmansdorffio Comiti ſignificaſſe. Et qvidem difficilius qvie- *22. Jun. 1647.*
tem

1648. tem Imperio permiſſuros, ubi omnium ope amicitiaq; illud ſpoliaverint. Fixum id ſibi immotumq;, nullam de Gallicis poſtulatis deliberationem Osnabrugæ pati, omnibus potius Tractatibus abſtenturis; Et Volmarum perſcripto ad Imperatorem rerum ſtatu Monaſterium regreſſurum. Eſſe qvidem, ut compererint, qvi neglectis Cæſareorum obteſtationibus rem aggredi, ſvadeant. At eam immodeſtiam Auguſtum non meruiſſe, qvi qvanqvam â magnæ dignationis Principibus diverſa conſultus, nulla præcipua poteſtate uſus, omnia ad Procerum Senatum retulerit.

Procerum reſponſum.

LXXII. Reſpondere Ordinum Legati, ut gravia Cæſareis in genere prompti, ita audiendi ab iſtis, qvæ Majeſtatem Procerum dedecere videbantur inſolentes, & ſervitutem rati, ſi pari auſteritate tractarentur; Dura moleſtaqve eſſe, qvæ contra Statuum Jura Cæſarei propoſuerint, neqve enim parum eorum referre, qva ratione controverſiæ iſtæ tranſigantur, qvibus non extinctis bellum manſurum ſit. Omitterent minas iſtas, & in innoxios criminationes, qvas ad Dominos ſuos qvisqve perſcripturi ſint. De tractatibus cum Servientio Osnabrugæ reſumendis priora flagitaverunt. At Cæſarei eadem ut antea repoſuere, & Servientius re infecta Monaſterium remeavit.

Tractatio Osnabrugæ ab-

LXXIII.

1648. rupta, 22. 12. Jun.

LXXIII. Præter hæc novam, & qva jam defuncti videri poterant, ſollicitudinem Senatus Auguſtanus injecit, qvi æqvari ſibi Evangelicos, impatienter indolentes, tantumq; ſibi demi arbitrati, qvantum iſtis acceſſiſſet, nihil omittebant, qvo inviſam adeò ſibi transactionem convellerent. Ideoqve, cùm gravibus qvamvis, qvibus Evangelicos Cives deterreri poſſe putaverant, Decretis minus promoveri animadverterent, ad Cæſarem (e) Pragæ tum agentem miſere, qvi pactionis Oſnabrugenſis injuriam deprecarentur.

Senatûs Auguſtani renitétia contra transactam Paritatem.

LXXIV. Evangelici igitur Proceres, ne ſopita jam cauſa ad antiqva jurgia recideret ſolliciti, ad Cæſarem (f) literas dedere, qvibus grates primum agentes, qvòd is ſancitæ Auguſtanorum utriusqve religionis in adminiſtranda rep. æqvalitati adſenſum commodaſſet, prudentiam ſimul benignitatemqve illius extollebant, qvi ſollerter reputans, ſalvam Auguſtam niſi beneficio Paritatis iſtius eſſe non poſſe, diſcordanti Urbi tam ſalubre remedium tulerit; haud ignarus videlicet turbarum, qvas ob neglectos poſthabitosq; contra Pacem religioſam atqve inter ſe Civium Pacta Evangelicos Urbs iſta perpeſſa ſit, tanti momenti ab Ordinibus ejusdem Confeſſionis habitas, ut

Evangelicorum Procerum literæ ideò ad Cæſarem. 15. 5. Jun.

pro

(e) *Vid. Lundorp. Tom. VI. Lib. III. c. 202.* (f) *Lundorp. c. 204.*

1648. Anno 1590. profitentibus jam proximo ab hinc ſeculo coram Cæſare communem ſollicitudinem doloremqve Palatino, Saxone, atqve Brandenburgio Septemviris, id ab hominibus tranqvillitatem exoſis agi non immerito ſuſpicarentur, qvererenturqve, qvo depulſis Urbe, unde ipſis appellatio, Civibus religionis ſociis, ipſum confeſſionis nomen penitus exſtingveretur. Eamqve non poſtremam ſimultatum diſſidiorumq; inter Proceres utriqve religioni addictos, & qvæ ex illo fonte profluxerint, calamitatum cauſam fuiſſe, neminem fugere, cui exſcindendæ, & aſſerendæ ad formam Auguſtanæ Pacis, Civiumqve inter ſe conventionum incolumitati Evangelicorum non commodiorem, ac iſtam æqvalitatis rationem ſuppetiiſſe. In honorem tamen Cæſaris, Catholicis in Senatu ſecretiori unius ſuffragii prærogativam conceſſam, ad Evangelicos potius ſpectaturam, ſi ex numero Civium Senatorum numerus ineundus fuiſſet. Et gratum id, ſeſe ſperaſſe, atqve incitamento futurum Catholicis, qvo promptius Transactioni obſeqverentur, benignosq; ſeſe ac amicos Civibus A. Confeſſionis præſtarent. At non ſine dolore animi ſibi compertum eſſe, Senatum pervicaci in iſtam Confeſſionem odio, privatisqve emolumentis, aliorum deniqve pacem averſantium conſiliis vocibusqve ſtimulatum, Evangelicis, univerſis ſingulis.

iisqve gravem, ipſumqve Cæſarem aggredi auſum, confectam jam transactionem vario conatu laceſſere. Idqve ſibi, de Cæſaris qvidem animo ſecuris, triſte tamen merito eveniſſe, facile deprehendentibus, qvam infenſo in Auguſtanam Confeſſionem animo ii ferantur, qvi ne nunc qvidem re jam transactâ pacatâqve ad mitiora conſilia flexi, novas turbas litigiaqve moliantur; proclivi inde ſuſpicionis introitu, alia forte & pejora ſubeſſe, occaſionemqve qværi, qva extincta vix odiorum ſemina in novos ſimultatum diſſidiorumq; fructus excreſcant. Additæ in fine preces, ut Senatum officii ſervandæqve pacis Cæſar moneret, neve is impugnare pertenderet, qvæ Imperatoris, Svecorum, cunctorumqve Imp. Ordinum voluntate conſenſuqve certam formam roburqve adepta, ſine ignominia illorum, & Evangelicorum præſertim dolore labefactari non poſſint. 1648.

LXXV. Miſſa ab iisdem ad Senatum Auguſtanum (g) epiſtola, qva paria conqveſti cauſatiqve, eorum audentiam arguebant, qvi velut turbandæ qvieti idonea traducant, qvæ non ad Urbis minus atqve Imp. tranqvillitatem, Cæſari, Ordinibusqve proviſa placitaqve, Paci Auguſtanæ, rationi, atqve conventis inter Auguſtanos utriusqve religionis Cives pactis congruere, ne ipſos qvidem inficiaturos exiſtiment, *Ad Senatum Auguſtanum 15. 5. Junii.*

Tt modò

(g) *Lundorp. cap. 205.*

1648. modo non judicio propriæ cauſæ favor officiat Certe neqve Cæſarem, neqve ſeſe unqvam per miſſuros, abolitis reſciſſisqve publicis conventionibus, auctore Principe, & Decreto Senatûs firmatis, æqvataqve Civium conditione rurſum ſublata, Senatui proculcandorum in contumeliam communis Nominis Evangelicorum occaſionem, Imperiiqve Proceribus ſuſpicionum odiorumqve cauſas aperiri, tanto annorum, ſangvinis, nummorumqve impendio, atq; cunctorum gratulatione gaudioq; ſubmotas. Ne igitur publicæ tranqvillitati inutili conatu intercederent, neq; cum Civibus ſuis pari Jure uti dedignarentur, communi conſilio nobiliſſimæ Urbis incolumitatem melius tuituri, neqve enim niſi ſervata æqvalitate Urbi reqviem fore.

Hujus reſponſum. 3. Sept. LXXVI. Ad qvæ à Senatu non ſine verborum acerbitate (*h*) reſponſum; Nullam in eo turbarum cauſam, neqve contra Pacem religionis aut Civium inter ſe Pacta qvid patratum, ſi non eadem Evangelicorum Auguſtæ, qvæ Catholicorum in creandis Magiſtratibus ratio habita fuerit, qvos à tempore mutatæ religionis æqvali jure neqve iſta neqve aliæ ſimilis conditionis Urbes unqvam cenſuerint. Perruptæ Pacis religioſæ, violatæ civilis fidei, concordiæ qvietisqve impatientiæ, affectuum in-

(h) *Lundorp. cap.* 206.

ntemperiei, privati emolumenti, aliaqve 1648.
paris elogii in invidiam ipſorum adgeſta convicia non aliis magis congruere, qvàm qvi priſtini atqve integri ſeculi uſu firmati ſtatûs haud amplius tolerantes, cuncta publicarum privatarumqve pactionum vincla perfregerint. Catholicos ipſo Pacis Auguſtanæ tempore præcipuo qvodam Senatûs Jure potitos, integra ſibi qvoqve ſervari, non immerito depoſcere, qvæ, ut alii cuicunqve Ordinum, Pax iſta aſſeruerit, tuendæ omnium incolumitati dignitatiqve ſancita, & cujus legibus derogare, ne Cæſari qvidem permiſſum ſit. Carolum (Qvintum) redditâ Patriciis regundæ Urbis poteſtate, ducentis abhinc annis plebis ſeditione ad Tribunos translata, ita rem inſtituiſſe, ut Catholici maxime Senatu, magiſtratibus, aliisqve officiis fungerenrur. Et benè ſeſe publicam rem habuiſſe, qvam diu Conſtitutioni iſti vis ſua duraverit, neqve tumultuum inde occaſionem extitiſſe, qvod ſtabiliendæ potius mutuæ civium benevolentiæ concordiæqve proficuum fuiſſe, longo rerum uſu compertum ſit. Auguſtanæ Confeſſionis ſociis, (qvorum nomen ſua ſponte ſibi ipſis inditum, Ihr ſelbſt geſchöpffter Name / nihil ad priſcæ religionis detrimentum, nihil ad antiqvum Civitatis Sta-

Anno 1548.

1648. tum immutandum valere oporteat,) nullam à ſe injuriam illatam, neqve ad opprimendam exterminandamve Confeſſionem illam unqvam ſe animos induxiſſe, aut ex negata Evangelicis Senatus officiorumqve æqvalitate qveſtuum diſſidiorumqve cauſas exortas, cujus petendæ neqve A. CIƆ IƆ XC. neqve poſtea unqvam ipſi audaciam induerint. Ægrè ideo ſibi perſvaderi, reperiri inter Catholicos Imp. Proceres, qvi Senatûs cauſam improbantes, paritate iſta Urbi conſuli poſſe exiſtimarint; qvorum ne unum qvidem perniciosiſſimæ iſti, perpetuasq; ſimultates ac diſſenſiones laturæ æqvalitati conſenſiſſe Acta teſtentur, ex qvibus iſtud potius melioriqve fide conſtet, iſtam Jurium ex æqvo communionem, *ab univerſis & ſingulis Statibus Catholicis, aut eorum unanimi majorisve partis, præſertim Intereſſatorum, ſeu communi partium placito*, nunqvam probatam fuiſſe. Et ſi omnino ex pari degere utriusqve religionis Cives oporteat, æqvius meliusqve fore, Evangelicos, qvibus alioqvin nihil detractum velint, in numerum redigi, qvàm Catholicis Senatûs Magiſtratuumqve Jura imminui, Carolina conſtitutione, vetuſto more, Civium ſacramento, ipſaqve religionis Pace firmata, qvæ ſua cuiqve Jura ſervari, non ob majorem Evangelicorum multitudinem, Catholicos ſtatu ſuo dejici, ſtatuerit. Ex qvo eo minus qvid demutan-

putandum, qvoniam A. CIƆ IƆ. LXXXIV. inter u- 1648.
triusqve religionis Cives de Conſtitutione iſta
nunqvam non ſervanda, ſolenni pacto conve-
nerit; A. CIƆ IƆC.XXXV. adjectâ clauſulâ, reno-
vato, ne ex qvocunqve in poſterum Pacis Tra-
ctatu damni qvid emolumentive alterutra par-
tium opperiretur. Atqve hiſce multo firmius
ſeſe, qvàm Evangelicos Proceres *concepto ter-
mino, in qvo habita poſſeſſio, unica ſolaq; totius
Transactionis, reſtitutionis, obſervantiæq; futuræ
baſis conſtituatur*, inniti, qvo tamen & ipſo Ca-
tholicos Senatores ſecludere iſti ſuſtineant.
Modeſtius qvondam Saxonem, Altenburgios,
Vinarienſes, Coburgios, Brandenburgicos,
Wirtenbergios, Cattos, Badenſes, atqve No-
ricam, Ulmenſem & Francofurtanam Civita-
tes, illud ſcilicet ſolùm flagitaſſe, ne pejori con-
ditione Evangelici Auguſtæ adigerentur,
qvàm qvâ A. CIƆ.IƆ. LXXXIV. uſi fuerant. Qvin
neqve proximis abhinc Comitiis, neqve hoc i-
pſo ob reducendam pacem Conventu, ſive
Svecos, ſive Proceres, ſive ipſos etiam Cives
A. C. addictos primùm ultrà proceſſiſſe, qvàm
ut eo ſtatu hos reponi poſtularent, qvi ante ex-
pulſa iſtorum ſacra (vor der Reformation) fuiſ-
ſet, disertè profeſſos, hanc ſibi votorum ſum-
mam eſſe, nihil cupientibus, qvod ad Catho-
licorum detrimentum imminutionemve per-
tineret. Ne igitur beneficii loco ipſis impu-

1648. tarent Evangelici Proceres, conceſſam unius ſententiæ prærogativam, tot ſuffragiis ſpoliatis, qvam neqve Cæſarem velut honori ſuo expenſam acceptam laturum exiſtiment. Cœterum ad Imperatoris opem ſe nullo, ut ſperent, crimine, confugiſſe, ſuo qvippe, ut imperii Civium, jure uſos, neq; eam *Capitis deminutionem* paſſos, qvæ *ſummi Capitis* aditu arceat, cujꝰ gratiã egregiis in eum officiis *non capaces modò ſed & dignos* ſeſe præſtiterint. Oblatas igitur iſti preces ſibi vitio verti non poſſe, neqve Evangelicos Proceres contra ipſos litem ſuam facturos ſeſe ſperare, qvibus inducendæ contra Jus faſqve diſparitatis, conculcandorum atqve exturbandorum in ignominiam atq; exſtirpationem communis Auguſtanæ Confeſſionis nominis Civium eidem addictorum, ferendorum inter Imp. Ordines odiorum, imminuendæ inter iſtos fiduciæ, reſuſcitandarum deniq; rite jam legitimeq; pacatarum controverſiarum, neqve animus unqvam, neq; conſilium fuerit. Et vero qvorum conſenſu, qvibusq; conditionibꝰ cauſa Auguſtanæ Urbis tractata transactaq; ſit, ex Actis apparere, facili inde cuivis judicio, modo ſincerum partium amor odiumve permittat, an in rebꝰ religionem attinentibus *facultas contradicendi*, ab ipſis Evangelicis Proceribus toties uſurpata, à paucioribus pluribus adimi, innixa ipſi Naturæ defenſionis Jura interverti, & *per*

res

es inter alios actas, aliis, contra ſanctiones & 1648.
conventiones publicas & privatas, contra juratam hominum fidem, præjudicari qveat. At alia controverſiæ huic componendæ & idonea magis tranqvillitati reparandæ ſtabiliendæq; remedia ſupereſſe, qvibus ſeſe qvoq; non defuturos, modo eadem ipſi admittant, qvi æqvalia ſervandæ pacis Auguſtanæ, conciliandæ firmandæq; mutuæ Ordinum benevolentiæ, vitandarum turbarum, egregii deniq; publici ſtudia præ ſe ferant. Verùm non ideò tanto ardore rem egerant Evangelici, ut demulcendo Senatui ex pactis qvid remitterent, in ſociorum favorem conventis. Et manſit transactioni robur, cujus perficiundæ miniſterium Conſtantiæ Præſuli, atq; Wirtembergiæ Duci delegatum, qvo poſtea neqvicqvam refragantibus frendentibusq; Pontificiis, non minori horum luctu, atqve Evangelicorum Civium gratulatione lætitiâqve perfuncti ſunt.

LXXVII. Non minus interea jurgia de præbendis militi ſtipendiis calebant, Cæſareis adſignatis qvidem ſibi regionibus contentis; modo non Svecis major ſumma tribueretur; Bavaris verò, qvibus qvinqve aureorum myriadas Cæſarei ſtipulabantur, ut Franconia Sveviaqve cum Bavaria copiis ſuis eas penderent, inſtantibus. Difficilior cum Svecis contentio fuit, CCC. M. thaleror. protinus poſt ſancitam pacem, reliqvam partem pro-

Contin. ſatisf. militis. 24 *Jun.* 4. *Jul.* 22. 12. *Jun.*

1648. ximo biennio perſolvi, & in ſpei ſecuritatem pignora poſcentibus, eaqve ut nominatim compellarent, rogati, pudore primum detenti, riſu transmiſere, poſtea annuentium facilitate audentiores, Hamburgum, Lubecam, Bremamqve, aut duas Saxoniæ Regiones, tandem Vechtam, Kloppenburgium, & Glogoviæ Saganiqve in Sileſia Principatus, ut *res nullius* nominabant, tantâ inſolentiâ, ut Proceribus duas Thaler. myriadas mox poſt perfectam pacem numerandas, eas qvidem in Leges, offerentibus, ut præter Cæſaris, Svecorum, atqve Bojoari exercitus neqve Cattæ neqve cujuscunq; alîus militi Reſp. teneretur; pecunia ipſi exercitui adnumeraretur; Copiarum dimiſſio, & reſtitutio locorum eodem tempore procederent; Ac tertiæ iſti parti computarentur, qvæ miles ex terris, ubi moretur, poſt pacem accepturus ſit, Proceresqve præſenti nummo haud inſtructi militem â Ducibus tribunisve, at ſacramento militari ſolutum, reciperent, ſuſtentaturi, donec debito ſe exſolvant; Obligationis deniqve diviſionem ac *Guarantiam*, ut appellant, *communem*, pignoris loco repetentibus, pacis odium ſupremo Numini vindicandum objectare auderent; olim modo de ſumma conveniretur, omnia prona polliciti: ingenti qvanqvam ſecreta eorum ira, qvibus decus publicum curæ, qviqve clariſſimæ atqve celeber-

Ratione terminorum ſolutionis & aſſecurationis.

27. 17. *Junii.*

berrimæ nationi tam acerba tributa ab extremis hominum, & pridiano, ſi nobilitatem ſpectes, libertinoqve populo tanta ſuperbia imperari gemebant: præcipuo in Erskeinum odio, qvem *nullas neqve rationes neqve circumſtantias audientem*, omnes diris devovebant. 1648.

LXXIIX. Et ſenſere invidiam Sveci, qvam Regina mitigatura, literis ad Proceres tam Monaſterii qvam Osnabrugæ agentes compoſitis, de patris defuncti, & qvam ab eô hereditario Jure acceperit, in Germaniam amore magnifice, qvi Principum mos eſt, præfata, *eo ſe maximè affici* memorabat; *qvod militis ſui ſatisfactionem invidioſe traduci, ac non niſi convicia in ſe militemqve ſuum, de Statu Publico omnium optime meritum, ſpargi, & adjunctis minis præter omne fas in deterius verti,* compererit. *Ideò qvanqvam non dubitet, Plenipotentiarios ſuos ſuũ & feciſſe facturosqve officium, innocentiam & ſuam militis ſui perſpicue declarando, atqve Jus & æqvitatem poſtulati ac intentionis ſuæ aſſerendo, ut iis non difficulter acqvieſcere poſſet; Tamen cum omnia huc uſqve adeò probè ſucceſſerint, ut ſpes nunc affulgeat, non pacis tantum & qvietis publicæ, ſed & conſolidationis animorum inter ſe Regnumqve ſuum & confœderatos atqve Imperatorem Statusq; Imperii, id ex re viſum, ut literis Plenipotentiariorum ſuorum adſerta firmaret, & qvæ mens ſua circa militis ſui ſtipendia, explicaret.* Et qvidem

Reginæ Sveciæ literæ ad Ordinum Legatos. 17. Jun.

1648. *notum eſſe Proceribus, & univerſis rerum præſentium gnaris, militem Svecicum non tantum pro ſua* Reginæ nimirum *ſed communi Imperii ſalute multis nunc retrò annis pugnaſſe, & ſummas difficultates ac labores, vulnera ac pericula exantlaſſe, ſummâ & admirabili cum conſtantia ac fortitudine, ut negligi aut tranſiliri ſine turpitudine aut infamia non poſſit. Haud equidem negari, Status Imperii diuturno bello exhauſtos; & florentes olim Provincias, cæſis hominibus atque animalibus fermè in ſolitudinem redactas per bellicas hoſpitationes, ſtativa, tranſitus, atque excurſiones. At cum hi bellorum comites ſint, & ſi bella continuent, adhuc Genio belli ejuſdem comites futuri, nihil mirum ſi durante bello arceri nequiverint. Neque in præſens tam anxie cogitandum, quomodo quisque ſublevari difficultatibus & oneribus, quam quomodo malorum principia tolli poſſint, etiamſi id fieri nequeat ſine grandi onere, quod ſpeciem mali habere neceſſum ſit. Cogitarent ergo, & perpenderent, ſecundum Deum, ſuo ſtudio & optima intentione, ſui verò militis indefeſſo labore ac opere id contigiſſe Imperii Statibus felicitatis, ut ſopitis, quibus hactenus exagitati ſint, litibus & controverſiis coaleſcere cœperint & magis coaleſcere poſſint in Conformitatem unius Corporis atq; Conſilii. Neqve tantoperè æſtimarent malorum ſenſum, quo adfecti bello fuerint, quam bona, quæ inde eveniant; ſiqvidem libertas publica Statuum*

um Imperii, neque aliis rationibus olim acquiſita, neque nunc conſervari potuerit. Idque â Proceribus ex parte obſervatum ſe animadvertere, dum militi Svecico ſatisfactionem qvandam haud recuſent in toto, ſed eandem ita acciſam & decurtatam offertis, aliis qvoqve adjectis clauſulis, ex qvibus militum ſuorum multò citiùs diſtractio qvam ſatisfactio ſubſeqvi poſſet. Admonendos igitur ea de cauſa videri, ut cunctis rectè ponderatis, militis Svecici virtutem atqve ſervitia non ſibi tantum ſed magis Germaniæ hactenus præſtita perpendant, & ex eo, qvid æqvum & juſtum, tum qvid fieri poſſit & debeat, ſua lance librent, atqve ex inde qvid opus facto ſtatuant. Qvod ſi rem accuratius paulo examinare voluerint, non difficulter deprehenſuros, conſilia contraria, ſpecie qvidem forſan læta & jucunda, ſed tractatu difficilia, ipſoqve eventu triſtia futura, ut qvam viam elegerint mitiorem, eandem fore magis lubricam & ſalebroſam actu ipſo ſenſuri ſint. Se jure optimo & propter ſumma militis præſtita ſervitia tam ſibi qvam Statibus Imperii magni æſtimare, & ejusdem conſtanter exantlatos labores & difficultates juſta recompenſatione dignos judicare, & ipſis, Proceribus ſcilicet, ſtatum conditionemqve ejus optimo Jure commendare: Neqve tamen eam commendationem aliter reputari velle, qvam cum juſta conſideratione æqvitatis & præſentium rerum, ut & merita militis, & qvid jure fieri poſſit ac debeat. 1648.

1648. *beat, æqva lance ponderentur. Merita enim militis & fructum conſervatæ libertatis publicæ in imperium redundantem ex una parte æſtimari ſe optare, ex altera vero præſentem Principum Procerumqve conditionem rectè librari æqvum eſſe; ne hæc ſupra modum oneretur, neve miles ſe neglectum jure qveratur; Cujus rei juſtam & æqvam rationem ipſos habituros, & præſenti tempori adaptaturos, ne vel paci mora & executioni impedimentum injiciatur, vel ſub nimio onere Status ipſi ſuccumbant.*

Cæſareorũ inſtantia ob ipſorũ militem.

LXXIX. Fatigabantur interea Ordines crebris Cæſareorum qveſtibus, juſta Imperatoris poſtulata Svecorum cupiditatibꝰ poſtponi deplorantium; illis contra immotis, & ſtipendium Sveco militi â Cæſareis primum, & qvidem nullo Provinciarum in eos ceſſarum impendio, promiſſum; levatas eo onere Auſtriacorum Provincias, ſolas, ſi Svecos audires, non adverſus Imperium ſed Auſtriæ Principes arma ſumpſiſſe profitentes, illud ſubituras objicientibus.

LXXX. Et aliâ qvidem curâ agitabantur, qvomodo nimirum Svecorum aviditatem aut implerent aut deprecarentur; Atqve poſt iteratos ſæpius congreſſus perſvaſere his tandem, ut XVIII. C. CIↃ. thalerorum poſt confectam ſtatim confirmatamq; pacem præſentia, (qvanqvam ex LX. Imperii Urbibus vix duodecim ſolvendo in

30 *Jun.* 10. *Jul.*

Termini ſolutionis cũ

in id tempus futuras iſtæ obtenderent) duodecies c. cIↄ. proximo anno duabus æqvalibus ſolutionibus, & duæ reliqvæ myriades, duobus itidem annis inſecuturis numerarentur: adnexis conditionibus, qvibus Caſſellanæ poſtulato (huic duas thaler. myriadas Sveci antea flagitaverant) nullum paci turbamentum, militi poſt miſſionem demum pecuniam exſolvi; exactiones & qvibuscunqve injuriarum nominibus exerceri ſolita illicò poſt patratam pacem, integro tamen militi alimento certum admodum præſtando, ceſſare; aliaqve in eam formam ſtatuebantur, cæteris ad tractationem remiſſis, qva exeqvendæ pacis Leges ſancirentur. 1648. Svecis conventi.

LXXXI. Ita votorum compotes Sveci reſponſum ſuum, *Notas* appellabant, Cæſareis in tabulas illorum tulere, ſolitos congreſſus pertractando negotio reparaturi, ſi non Gallus interceſſiſſet, confectâ Svecica pace deſideria ſua neglectum iri, Cæſarisqve arma ê Germania in Belgium tranſitura metuens. Notæ Svecorum ad Noviſſimum Cæſar. Inſtr. 1. 11. *Julii.*

LXXXII. Major â Cæſareis difficultas, qvidqvam ſe prius ſuſcepturos, qvam de Auſtriacorum Exulum Amneſtia, (ea juxta cum Badenſi cauſa ſola ferè litis materia remanſerat,) transactum eſſet, præfractè negantibus. Jamqve viæ ſe paraverat Oxenſtiernius, Viſmariam celebrandis cum Regium Gynæceum moderante nuptiis aditurus, niſi Procerum preces reti- Amneſtia & reſtitutio Exulum Auſtriacorum.

1648. retinuiſſent. Et reſumpta tandem tractatio in Cæſareorum ædibus, ubi dum Sveci iſtiqve colloqvebantur, tam Catholici qvam Evangelici ante diverſis conclavibus commorari ſoliti, unum jam intraverant, mirantibus Cæſareis, nimia Procerum concordia magis ſollicitis. Ac de neganda qvidem Exulibus reſtitutione, qvibus ante Svecorum in Germaniam irruptionem bona adempta, ſenſu inter Cæſareos Svecosqve conveniebatur, verbis diſſidebant, ita qvippe componi Sveci volebant, ne ſententia ſua conſenſuvè damnaſſe iſtos videri poſſent; Et qvanqvam â Proceribus rogati, ne rem largiti vocabulorum difficiles eſſent, abnuebant, ſatis ceſſum, neq; Reginam ultra urgendam affirmantes, qvæ pacem admittat, qvam Exules aut nullam aut miſeram egenamq; habituri ſint. Sic apud Svecos irriti Cæſareos aggrediebantur, (nusqvam minꝰ cunctabundi, qvam ſi cum iſtis loqverentur,) ne vocum adeo tenaces eſſent, rogantes: indicio qvippe futurum, pacem aut ſua ſponte, aut in Hiſpanorum gratiam nolle, qvando rebus potiti, verborum litigiis tractatus morarentur. Et ſi omnino Cæſaris juſſa prætexerent, qvi ne ſyllabæ qvidem immutandæ facultatem reliqverit, (qvamvis contrarium id Legatorum plenis cum mandatis miſſorum muneri,) facti culpam in ſe recepturos, aſſeverabant; reſpuentibꝰ

tibus Cæſareis iſtam criminis delegationem, 1648.
cujus invidiam ipſi pœnamqve toleraturi eſſent. Edita non multò poſt â Svecis formula, 4. 14. Julii.
qva: *Ut bona* Exulum Auſtriacorum *antequam in Coronæ Sveciæ Galliæqve partes tranſierunt, confiſcatione aut alio modo amiſſa, (& ſi tam Svedici qvam Ordinum Imperii Legati inſtantiſſimè poſtulaverint, ut iis etiam illa reſtituerentur, per rigoroſam tamen Cæſareorum contradictionem absqve belli continuatione aliud obtineri neqviverit,) porro qvoqve amiſſa SINT, & modernis poſſeſſoribus PERMANEANT,* conſtituebatur, eaqve etiam iis ſatisfeciſſe Sveci credebantur, qvi proniori in Cæſarem amore inclinabant. At aliter Cæſareis viſum, tanta Cranii ſuperſtitione, ut capitis diſcrimen ſibi ingruere aſſereret, ſi loco *Imperativi: SUNTO ET PERMANENTO Conjunctivum SINT ET MANEANT* admitteret. Atqve dedere tandem Sveci Bojoari, Herbipolenſis, Altenburgii, & Vinarienſis precibus ac hortamentis, ut Grammaticalibus præliis pacem diutius tardari non ſinerent; In Cæſareorum formulam adſenſi, qvam ex Tabulis (*i*) pacis cui lubuerit petet. Perfecta. 8. 18. Julii.

LXXXIII. Facilior in reliqvis conſenſus fuit, Singularis

(i) *Inſtrum. Pac. art. IV. Qvi verò ſubditi & ſeqq. §. 5.*

1648. Catholicorũ & Evangelicorum concordia

fuit, adeò calida, ut novæ amicitiæ ſolent, Catholicorum atqve Evangelicorum Procerum, (eorum arbitratui pleraqve peragenda Cæſarei Sveciqve commiſerant,) concordiâ, ut cum de Luſitano, qvem pace comprehendi Sveci volebant, Cæſarei regio nomine appellare dedignabantur, diverſa Ordines cenſuiſſent, & Salisburgius, Bojoarus, atqve Neoburgius ita relationem ad Cæſareos Svecosqve faciendam dicerent, ut inde Proteſtantes reliqvosqve Catholicorum, hinc reliqvos horum ſtetiſſe memoraretur, obniterentur Bambergius, Herbipolenſis, Baſileenſis, Spirenſis, Tridentinus atqve Brixienſis; atqve tollenda iſta factionum & ſciſſa in Catholicos Evangelicosqve nomina, neqve compoſitis jam litibus appellationum diſſidia retinenda, monerent.

Tractationis impedimentum â Cæſareorũ in Hiſpanos ſtudio.

LXXXIV. Unica Cæſareorum in Hiſpanos inclinatio obſtabat, adeò jam apertis ſtudiis oſtentata, ut Cranius, Cæſarem pacem Germaniæ non daturum, niſi eandem Hiſpani â Gallis impetrarent, non diſſimulato ambiguove ſermone ſignificaret, atqve Collegæ ejus, ſolenni cum Svecis Proceribusqve conventu, Ferdinandum cælum potius terræ miſceri, omniaq; ſurſum deorſum ferri paſſurum teſtarentur, qvam ut ab Hiſpano ſe abſtrahi ſineret.

Injectæ inde novæ

LXXXV. Ideò qvæſita, qvæ ad finem feſtinantes retinerent, repertusqve Reigersbergius Hiſpa-

Hiſpanico auro, ut rumor ferebat, corruptus, 1648.
qvi perſonam ſuam acturus, trahendo negotio, Qvæ-
derogandis exqvirendisqve in articulos Pacis ſtiones
Monaſterienſium ſuffragiis, præſtando Cæſari diffi-
centum ut vocant *Romanorum menſium* (Rô- culta-
mer-Monat) ſubſidio, & impertienda Colo- tesq;.
nienſi Archiepiſcopo, ex ſolo Monaſterienſi Epiſcopatu LVI. CIↃ. thalerorum menſtrua Cattæ, negato militi ſtipendio irritatæ, atqve inde in vicinos aſperiori, expendere adacto remiſſione ex donativo Svecicis Exercitibus decreto, ad Senatum, deliberationem de perficiunda pace expectantem, referebat. Nec Monaſterienſes pertinaciâ adhuc dum cedebant.

LXXXVI. Verum brevi difficultatem illam Electores Principesqve expediere; Nulli eqvi- AbOr-
dem Ordinum ſuffragii ſui Jura adimenda re- dinib9
ſpondentes; At officii Monaſterienſium eſſe, ſolutæ.
patriæ neceſſitati conſulere, cui Cæſaris, Regum, Septemvirorum, & pleriqve ex Principum Civitatumqve numero Legati Oſnabrugæ (qvo non ita pridem novem ex Catholicorum Ordine acceſſerant,) junctis conſiliis operisq; provideant. Venirent igitur, ſi animum obfirmare pergerent, negligendi. Colonienſis & cæterorum violentiæ Haſſiacæ correorum, ne nimio onere urgeantur, rationem habendam. hoc Bojoaro fratri Bavaricæ Regioni jam adqvieſcenti tributum, refractarios & Hiſpanicis

Uu ſtudiis

1648. ſtudiis imbutos in ordinem ſe redacturum pollicito.) De poſtulata qvoq; Cæſari pecunia proximis Comitiis decernenda ſpes facta, iis tamen verbis, ut ſi aliqvando nollent, negare liceret.

Inſtr. Pacis à Cæſareis, Svecis, & Osnabrugenſibus perfectum. 22. *Jul.* 2. *Aug.*

LXXXVII. Ita ad priores conſultationes reditum, & Tabulæ pacis, ſi ſenſum ſpectes, Cæſareorum, Svecorum, Procerumqve Oſnabrugenſium adprobatione perfectæ. De verbis, qvibus concinnarentur, adhuc laborabant, circa exeqvendam pacem (dem Executiōs-Punct) â Cæſareis ex induſtria ita compoſitis, ut emendandi materiem Proceribus, ſibi trahendi negotii prætextum ſufficerent. Pacis etiam Tabulas præter Reginam Senatorum qvoqve Regni manibus firmandas, ex Procerum verò Imperii parte *Ordinarios* qvos appellant *Deputatos* muneri huic admoveri; ſatis cenſebant.

De ſubſcriptione Senatorum Regni Sveciæ. 25. *Jul.*

Atqve ipſi Optimates, habito in eam rem ſenatu, Cæſareorum de Senatoribus Regni Tabularum confirmatione adhibendis ſententiam approbabant, ſupremum Danicæ pacis cum Svecis initæ Exemplum recenſentes, cui etiam Svecici Proceres nomina adſcripſerant; Non tamen urgendos, ſi adverſarentur; Chriſtinam impuberem, cum Danica pax ſanciretur, neqve deſignatam jam Reginam, & diverſam ab Ordinibus Imperii Senatorum iſtorum conditionem perpendendo; Oxenſtiernio, ipſi

ipſi Regni formæ iſtud Cæſareorum petitum, 1648.
repugnare, obtendente. Proximis tamen Svecorum Comitiis, ad Curiarum Gallicarum (*Parlamentorum*) formam eas confirmandas, omnes ſtatuebant.

LXXXIIX. Jam delecta recitandis ſolenni Conventu Tabulis dies, (VII. Cal. Auguſt.) expectabatur, cum Cæſarei, bidui moram, novas interim, ut qvorundam ſuſpicio erat, ab Imperatore literas, & lætiores certioresqve, qvi tum ſpargebantur, de recenti victoria nuncios daturum qvæſituri, Svecis, Moguntino atqve Bojoaro duorum adhuc dierum ſpatio ſibi opus nunciabant. Illuxit tamen deniqve optata Germaniæ dies, XXVIIma Julii menſis, ſi ex Veteribus faſtis computes, qva Lambergium, Volmarum atqve Cranium, circa nonam meridianam Svecorum ædes ingreſſos non multò poſt Proceres ſecuti, ſuam qvisqve pro lubitu, nulloqve certo ordine ſedem capeſſivere. Retulit mox, poſtqvam conſederant, Volmarus, placuiſſe Cæſaris Svecorumqve Legatis, ut Pacis conditiones Proceribus prælegerentur, paci ſanciendæ utrinqve ſtatutæ. Ei actui conventum hunc deſtinatum. Attenderent igitur Optimates, & ſi qvæ viderentur, monerent. Poſteà Moguntiacus (das Reichs Directorium) velut ex communi Procerum placito, aliqva præfatus, ne inutilibus contradictio-

Inſtr. Pac. coram Ordinibus recitatum. *27. Jul. 7. Aug.*

1648. dictionibus nihilq; profuturis pactam jam concordiam qviſqvam laceſſeret, aut ſi omninò irrita conari cuiqvam libido ſit, vanos qvæſtus privato ſermone ad ſe deferret, hortabatur. Lectæ inde à Volmaro Tabulæ, eiqve labori dimidia dies, â decima nempe ad qvintam veſpertinam inſumpta, & pleræqve conditiones ſilentiò Ordinum, in conſenſûs argumentum, tranſmiſſæ, niſi qvod de adminiſtranda Germanis ab Helvetiis, ſui Juris & ab Imperii obſeqvio liberis pronunciatis Juſtitia; aſſerendo Mindæ urbi Præſidii jure; ſacramenti â Provincia atq; civitate Oſnabrugenſi Epiſcopis ſuis dicendi formula; Victu Chriſtiano Gvilielmo Marchioni Brandenburgio ex ArchiEpiſcopatu Magdeburgico, cujus olim Præſulem egerat, præſtando qvædam monebantur.

Monita Procerum ad P T.

LXXXIX. Maxima ob Cattam contentio, omnem damni â neglecto ſuo milite orituri culpam, exhibito acri codicillo â ſe amolientem. Et inſiſtentibus Decreto ſuo Proceribus, Svecis ex adverſo, (qvibus ab Aula mandatum, ut qvantum poſſent, pro Landgravia niterentur, ſin contra evenire cernerent, trium ſaltem aut qvatuor *menſium Romanorum* ſummam Svecicis ſtipendiis addi peterent, ipſi Schæfero Haſſiæ Legato innotuerat) conſtantiſſimæ bellorum ſociæ vota ſibi curæ fore, minus intento ſermone frigidiusqve, qvam ut penitus ſentire crederentur,

Altercatio ob ſatisfactionem militis Caſſellanæ.

rentur, regerentibus, perrupta magis qvam ſoluta difficultas, atqve ad finem Tabularum lectione perventum. 1648.

XC. *Ratificationum* qvoqve formulæ examinatæ, Svecis qvanqvam Senatorum ſubſcriptionem ex priori obtentu recuſarent, qvo minus tamen proximis Regni Comitiis pax firmaretur, non repugnantibus. Ex Procerum Ordine iſti ad munus hoc vocati, qvos tractandis litibus Curia qvæq; delegerat, ex Electorũ nempe Collegio Moguntiacus, Bojoarus, Saxo, Brandenburgius, ex Principum Senatu Bambergius, Herbipolenſis, Altenburgius, & Cellenſis, illisqve Civitatum nomine Argentinas & Ratisbonenſis additi. Cæteris, adſcribi vellent, nec ne, libertas relicta. Ipſa tamen ſubſcriptio, volentibus id Svecis, & fœderis fidem allegantibus, qvantumvis Proceres inſtarent, donec cum Gallis qvoqve pax confieret, dilata: Datæ tamen â Cæſareis, Svecis, & pro Optimatibus â Moguntino redditæqve dextræ, idem conventis robur fore, atqve ſignatis pactis eſſe ſolet. Tentavere qvidem Ordines, hortantibus Svecis, ut Servientius ſubſcriptionem admitteret; at capitis ſupplicium, ſi id pateretur, ſibi formidandum excuſante, deſtitere.

Deputati ex Ordinibus ad ſubſcriptioné Inſtr. Pac.

Subſcriptio ob Gallos dilata.

9. *Aug.* 30. *Jul.*

XCI. Confectâ ita cum Svecis pace, de Gallis qværſtio recruduit. Horum negotia, ut Monaſterii, qvo poſt patratam iſtam Volmarus abierat,

Contentio de loco pacem

1648. ierat, peragerentur, eoqve ſe Proceres conferrent, accitis ad ſe illorum Delectis Cæſarei rogaverant; omnibus præter Saxonem, iis qvas ſupra retulimus cauſis, in diverſa tendentibus, fidem Servientio datam, patriæqve præſertim ſalutem referendo, cui pereundi periculum propius abſit, qvod diutius arma continuentur; Monaſterienſi profectione, & donec conſultationes illic inſtitui poſſent, qvatuordecim ad minimum dies tranſituros, ipſis Tractatibus adeoqve deportando Germaniâ militi, majus indies damnum allaturo, multò utilius impendendos: Ipſis Cæſareanis commodiſſimum & Reipublicæ utiliſſimum ante tres annos viſum, ſi uno in loco de pace cum ambobus Regibus ineunda tractaretur; Mirum igitur, qvando hi conſentiant, iſtos refragari. Non ignota eſſe Monaſterienſium Hiſpanico affectu corruptorum molimina, ſi Monaſterium redeatur, etiam cum Svecis transacta ad incudem revocanda, publicis ſermonibus efferentium. Totam Electorum Curiam cum præcipuis ex Principum Ordine Oſnabrugæ degere. Monaſterienſibus aut favorem in Hiſpanos eſſe, aut egenis afflictisqve nullam compoſitis rebus ſpem, omne in turbido conſilium, ut adeò ſincera ſuffragia & qvieti publicæ profutura, ſperare ab illis non liceat. Mediatorum qvoqve rationem haberi non oportere, qvos certè Germaniæ

Gallicam tractandi. Oſnabrugenſium ea de re ſententia.

10 Aug. 31. Jul.

naniæ Proceres muneri iſti haud delegerint. 1648.
Qvin Reipubl. Legibus ipſiqve rationi adverſari, res, imò arcana Imperii peregrinis (Pontificium Venetumqve deſignabant,) iisq; non ſatis benevolis, atq; inter Optimates religione diverſos non niſi diſcordiarum æternitatem optantibus, pandere. Egregios ſcilicet controverſiarum, Legum, publiciq; moris interpretes, qvorum haud dubio penes Cives rerum ſuarum gnaros, ipſarumq; Legum Auctores certior notitia ſit. Novum Exemplum eſſe, & Germaniæ inauditum, externos Principes componendis Imperii cauſis admoveri.

XCII. Factum igitur SCtum, ut Cæſarei Monaſterii morantes literis, Lambergius Craniusqve per Delectos rogarentur, Tractationem cum Gallis Osnabrugæ reſumere. Verum iis ad Lambergium atqve Collegam perlatis, priori ſententiæ hi inſtitere, enixam Imperatoris qvatuorqve mandatis firmatam voluntatem prætendentes. Præterea Monaſterienſes ſuffragia nondum tuliſſe, & Cæſarem neqve rem ad ſeſe maxime pertinentem alieno loco tractari, aut Mediatores inſigni ipſorum dedecore poſthaberi paſſurum, laudabili hactenus ſtrenuaq; opera meliores grates meritos. Magnarum turbarũ occaſionẽ daturos, qvi contrà tendere audeant. Non prolixiꝰ Osnabrugenſibꝰ Proceribꝰ Monaſterium, qvam Cæſareis Monaſterii agen- Lambergii Craniiqve reſponſum. 1. 11. Aug.

 tibus

1648. tibus Oſnabrugam iter fore, qvam certè Ordines Monaſterienſes nunqvam adituri ſint, tractandæ rei, cui Monaſterium nominatum. Obfirmaturos, ut videatur, Oſnabrugenſes Servientii ſvaſu, animos, ipſâ tamen jubente neceſſitate, ubi noxia Reipublicæ pervicacia ſatis reſtiterint, ſponte tandem mutandos. Deniqve aut pro Cæſare, aut in Galli favorem pronunciaturos; illinc invidiam odiumqve apud Gallos, hinc Auguſti indignationem, nullo operæ pretio ſubituros, neutro ſententiæ, qvæ diſpliceat, obtemperaturo. Non latere Servientium, nunqvam ſe Oſnabrugæ adepturum, qvæ cupiat, tempori tantum trahendo materiem qværi, ut elapſis, ex qvibus initæ pacis validitatem Sveci ſuſpendi velint, qvatuordecem diebus, reſcindantur tanto annorum labore coalita.

Naſſavii atq; Volmari. 15. 5. Aug.

XCIII. Acerbius â Naſſavio atqve Volmaro (i) reſcriptum. Hi Cæſaris ſuumqve in Rempub. ſtudium atqve impenſam promovendæ paci induſtriam prædicantes, & repetitis argumentis, contrariis Oſnabrugenſium rationibus hactenus oppoſitis, haud ambigere ſe dicebant, non Servientium ſolum, ſi Cæſareis Oſnabrugâm negotium hoc transferri, iſti Monaſterio id peragi lubuiſſet, Hamburgenſium Pactorum fidem increpitâ illorum inconſtantiâ, invocaturum

(i) *Lundorp. Tom. VI. Lib. III. c. 250. junct. c. 249.*

rum, ſed & Proceribus perſvaſurum fuiſſe, ut ingenti mox Delectorum numero Cæſareos adgreſſi, non toleraturos ſeſe eam Galliæ Regi ignominiam inferri, denunciaſſent. At verò externi Principis Miniſtrum, majori qvam ipſum Cæſarem penes Imperii Proceres gratia, atqve auctoritate pollere, & adverſarii libidini permitti, ratane velit jubeatqve pacta cum Imperatore conventa, omnibus rectæ rationis præceptis contraire. Totam certè Europam admirationem ſubituram, evulgato facinore, paucos Imperii Optimates, ut Galli Legato placerent, ſummi qvem â Deo acceperint, Principis oratores, inſuper habitis conventionibus tanto labore ſancitis, & maximorum Europæ Principum ore, manu, ſignoqve firmatis ab Urbe Tractatibus primum dicta alium in locum invitos pertraxiſſe, Pontificis Venetæqve Reipubl. ut ſpretorum invidia immeritum Cæſarem oneraturos. Non opus Servientio fuiſſe, ſi pacem deſideraſſet, relicto Monaſterio Oſnabrugam proficiſci, qvo Cæſareos non ſecuturos, & ſine his nullum tractationi exitum fore non neſciverit. At vulgò notum eſſe, vix Oſnabrugam ingreſſum, properantem ad finem cum Svecis pacem crebra poſtulatorum importunitate tardare, & tractis in partes Proceribus utilia ſibi Senatus conſulta elicere anniſum, paci moram, inter Optimates diſſidia, deniqve 1648.

1648. Imperii diſſolutionem qvæſiviſſe, mutationi loci in Domini ſui dedecus valituræ, non adſenſurum, niſi iſti fini intenderet. Trautmansdorffium Svecicos Legatos Monaſterii qvondam præſentes, ut de ſatisfactione ſaltem ipſorum illic agi paterentur, qvod valetudine ipſi detento Osnabrugam abire non licuerat, fruſtrà oraſſe, Hamburgicam pactionem oggerentes, adeo ut Oxenſtiernius crebras Trautmansdorffii preces effugiturus intempeſta nocte Monaſterio ſe proripuerit, qvem mox Evangelici & poſtea Salvius qvoqve ſecuti ſunt. Non iniqvum igitur ſibi, viam inſiſtere, adverſariorum exemplo jam tritam monſtratamqve. Neqve celeriorem negotio exitum ex eo ſperari oportere, ſi ipſi relicto Monaſterio Osnabrugam digrediantur; non majori qvippe temporis ſpatio Osnabrugenſibus itineri perficiundo inſtruendisqve ædibus opus futurum, qvam ſibi Osnabrugam migraturis, ubi Relatio in Senatu, Procerum deliberatio, & inſtituendi ſecum tractatus ſuas qvoqve dilationes poſtulatura ſint, niſi forſan neceſſitatem Cæſareis impoſituros exiſtiment, cuncta ut latas jam neqve ambiguas Leges ſuſcipere, qvæ neqve ſeſe, neqve Monaſterienſibus auditis, ſuo tantum ingenio arbitrioqve interim ſtatuerint. Meminiſſent Proceres, qvæ Galliæ Legati proximo anno vocatis

catis qvibusdam ex illorum ordine edixerint. Nunqvam ſcilicet pacem cum Imperio ſibi futuram, niſi cum Hiſpanis qvoqve eam habituri ſint; atqve id, qvanqvam Servientius jam diſſimulet, verum tamen eſſe, eventu conſtiturum. Hortabantur tandem, ut Monaſterium abſolvendis Tractatibus ſe conferrent, unâ iſthîc die pluris qvam integra hebdomade Osnabrugæ profecturi, ubi qvæcunqve ad Gallicam pacem ſpectantia agerentur, pro irritis infectisqve ſe habituros teſtabantur; Magno etiam Pontificiorum Osnabrugæ dolore, frigidum Cæſareorum in patriam amorem acribꝰ qværimoniis inceſſentiũ. 1648.

Osnabrugenſiũ, etiam Pontificiæ partis, inde indignatio.

XCIV. Monaſterienſes qvoqve, ruptis jam patientiæ vinculis, in furorem acti acerbiſſimo (k) ſcripto Osnabrugenſium audentiam proſcidere; Illo, Pacta Hamburgenſia, qvæqve inter Proceres de tractandi modo locoqve convenerint, ad eamqve formam aliqvandiu acta fuerint, ſuorum etiam plures Oſnabrugam inſtituendæ de Svecorum poſtulatis conſultationi, ac componendis internis litibus, ſpe properi reditus, pacisqve poſt Monaſterii communi conſilio expediundæ pellectos abiisſe narrantes, aliam mox rerum faciem apparuiſſe qverebantur; Inrepſiſſe qvippe paulatim, qvi munia Senatus, Procerum, legum in ſe trahentes.

Monaſterienſium Proteſtatio contra Osnabrugenſes. 14. 4. Aug.

(k) *Lundorp. d. Lib. c. 251.*

1648. hentes, ne relatione qvidem ad Imperii Curias factâ, ſoli ſibi conſultantes cuncta arbitrii ſui fecerint, vetera, nova, congrua, aliena immiſcentes, neglecto priſco more, proculcatis pactis, nulla cæterorum Ordinum, nulla Cæſaris ut ſupremi Principis reverentia, contemptis Legibus, niſi qvas propriæ atqve Svecorum utilitatis commoditatisqve ratio tulerit. Ne libertatem qvidem ſuffragiorum, ubi aliqvando audita ſint, integram relictam, aut periculo caruiſſe; Sublatâ è Republ. felicitate, ut ſentire, qvæ qvisqve vellet, aut qvæ ſentiret, dicere licuiſſet, neceſſaria multorum ſollicitudine, ne injucunda pluribus veritate ſibi moleſtias accerſerent. Ita cuncta in contrarium verſa, nihil uſpiam integri moris cernentes Monaſterium plerosqve remeaſſe, tractationem per ſe executuros. At obſtitiſſe Moguntini Præſidis aliorumqve Legatorum Monaſterio alias deſtinatorum arrogantiam, qvi ſpretâ ſolita utiliq; hactenus via, inauditum Imperio, omniqve ſeculorum uſu damnatum tractandi iter ingreſſi, poſthabitis Monaſterienſium iteratis toties literis, precibus, monitis, nullo tractationis ordine, qvam qvem aut Svecorum aut Procerum qvorundam libido præſcripſerit; Soli tribus ſuis, qvæ vocaverint Collegiis omnia tranſigentes, non niſi aſſentiendi neceſſitatem cæteris reliqverint, inditâ ſibi Electorum, Principum,

cipum, Procerumqve appellatione,peracta ſcilicet pertractataqve communi Reip. nomine pace, cui non Monaſterii modo ſed & Oſnabrugæ plures contradixerint: Nec tamen aut Moguntinum Septemvirorum, aut Salisburgium Principũ Senatum præſidentes,unqvam inficiatos,æqva eſſe,ac Pactis Hamburgenſibus Imperiiq; inſtitutis congrua Monaſterienſium poſtulata. Vana nihilominus promiſſorum,qvæ nunqvã exeqverentur,ſpe lactatos irritosq; eluſiſſe. Cæſarem etiam ea qvorundam temeritate offenſum, datis ad Moguntiæ Electorem literis, de inverſo conſultationum ordine conqveſtum eſſe. Et qvem unqvam audiendo legendovè accepiſſe, tam paucos, ac iſti ſint, ſi Monaſterienſibus computentur, qvi Oſnabrugæ degentes cæterorum audaciam adverſentur, ſumpto ſibi Semptemvirorum, Principum, Ordinumq; nomine de ſalute Reip. in contemptum aliorum, atqve ignominiam Cæſaris pactos, leges ſtatuiſſe, qvibus inviti reliqvi, qvamvis plures numero, adſtricti externorum aviditati dederentur, aut alia ejusdem conditionis decreviſſe, in detrimentum integrarum Regionum, (Burgundiam innuentes)Principatuum, ac ditionum vertentia. Inde ad tractationem Gallicarum rerum progreſſi, vana eſſe arguebant, tuendæ iſti novitati ab Oſnabrugenſibus reperta. Non enim omnes Imperii Curias Oſna-

1648.

17. Jul. h. anni.

1648. Oſnabrugæ hærere dici poſſe, maxima Principum parte Monaſterii degente, ubi qvoq; non ita pridem totum SeptemvirorumCollegium egerit, ſalva nihilominus Oſnabrugenſibus ſuffragandi libertate. Neqve celerando negotio viam hanc conducere, cui jam finem adipiſci licuerat, ſi Servientius, omiſſa Oſnabrugenſi profectione, Monaſterii remanſiſſet. Cæterum an Cæſarei promiſſo Ordinum qvorundam adverſus Cæſaris iram patrocinio mandata ſua negligere velint, ipſorum periculi arbitriiqve eſſe. Qvod cum Mediatoribus per literas agi poſſe illi dicant, ipſorum ſententiæ refragari, incommodas moleſtasqve Epiſtolarum ambages evitandas olim cenſentium. Iſtud abſurdius, qvod Monaſterienſes aut utilitatis damnive, aut inopiæ, aut translatæ in alios, qvam anteà habuerant, dignitatis ratione inidoneos ſuffragatores, Oſnabrugenſes cauſari audeant; Neqve enim ad Monaſterienſium ſolum, ſed totius Imperii, & ſi qvæ futura ſit, poſteritatis incolumitatem pertinere, qvibus Legibus pax iſta coëat. Et ſi iſti argumento vis ſit, potiori certè cauſa Evangelicos tractatione hac arcendos, Galliæ Sveciæqve amicos ſe ſociosqve aperta teſtatione profitentes. Ac ſi tanta qvidam ex Monaſterienſibus paupertate laborent, qvâ ergò auctoritate qvove jure tantam pecuniæ vim in Svecicum

cum militem prodigere, iis imperent, qvos 1648.
ut ferendis Reip. oneribus impares aſpernentur? Non etiam Ordines, qvibus ſua auferenda Oſnabrugenſes ſtatuerint, protinus Senatu ideò movendos, cum Jura ſua usqve ad Pacis executionem ſalva iis eſſe oportere, cautum ſit. Certè Brandeburgium Electorem Pomeraniæ nomine, qvamvis poſſeſſionem ejus nunqvam nactum, duorum ſuffragiorum Jura uſurpaſſe, adeoqve Leopoldo Archiduci, Franciſco Gvilielmo Oſnabrugæ, Verdæ, Mindæqve Epiſcopo, aliisqve Præſulibus non neganda, qvibus rite creatis, & Cæſare id ratum habente terras ſuas ingreſſis, fidem ſuam ſacramento ſubditi adſtrinxerint. Deniqve robur Imperii Osnabrugæ conſiſtere, jactitari; imbelle nimium infirmumqve, qvo tam egregiæ validæqve Regiones Reip. perierint. Addita in fine, malorum inde proventurorum crimen iſtis imputantia, qvi perverſo antiqvo more neglectisqve recentibus pactis primi diſſidii & rumpendæ pacis auctores eſſent. Subſcripſere (nam & hoc adjicere lubet, ut noſcatur, qvorum contentione res ea agitata ſit,) Auſtrius, Burgundus, Franciſcus Gvilielmus Oſnabrugæ, Verdæ, atqve Mindæ Epiſcopus, Biſantinus, Ordinis Teutonici Legatus, Halberſtadienſis, Eichſtadianus, Argentoratenſis,

1648. tenſis, Auguſtanus, Hildesheimius, Paderbornenſis, Ratisbonenſis, Paſſavienſis, Monaſterienſis, Leodius, Verdunenſis, Curienſis, Hirsfeldiæ, Campiduni, Murbaci, Luderſi, Elvvangæ, Berchtolsgadi, Stablenſis Corvejæ aliiq; minoris dignationis Præſules, Sveviæ Comites, & ex Urbium Claſſe Auguſta Vindelicorum, Uberlinga, Rothvvicla, Dinkelſpihla, Biberacum, Ravensburgum, Gemunda, Kauffbyra, Offenburgum, Pfullendorffium, Wangen, Gengenbach, Weilerſtadium, Cella ad Hamersbach, & Bachavia deniqve ad lacum Feder See appellatum, qvorum tamen plerorumqve mandata ſuffragiaqve Triumviri, ut ab Evangelicis vocabantur, Oſnabrugenſis nimirum, Adamus Adami, atqve Leuxelringius in ſe transtulerant.

Irrita. XCV. Stetit nihilominus Oſnabrugenſibus ſententia, Servientium ut Tabulas Svecicis ſimiles, & qvæ reſtabant, controverſias ederet, rogare, atqve is precibus annuens, cum Moguntino, Altenburgio atqve Argentinate, privatis id auſpiciis auſis, rem aggreſſus; ſententiam ſuam in Tabulas illas compoſito codicillo exhibuit, aliqva ejus addi, demi, emendari deſiderans.

Declaratio Servientii ad Projectum J. P. 1. II. *Aug.*

XCVI. Illis ad Senatum relatis, nomine atqve honore *ſemper Auguſti*, qvod Gallus negabat, Imperatorem afficiendum ſtatuebant, velut

velut hereditario Jure ab Auguſto primo Imperii Conditore, in cunctos qvi hactenus regnaverint Imperatores longa ſeculorum Principumqve ſerie transmiſſo uſurpatoqve, atqve ab ipſo Franciſco Galliæ Rege Carolo V. Cameraci Anno M. D. XXIX. tributo. Neq; Landgravii Alſatiæ titulum Ferdinando, qvod itidem Gallus flagitabat, denegandum, cum reliqvis domus ſuæ Principibus aliqvam ejus partem retenturo. Adjectum tamen exſolvendæ difficultati conſilium, ut defuncto Cæſari tota conſvetorum titulorum pompa circumdata, pauciores præſenti, tanqvam vitando inutili totiesqve repetendo eorum paratui, adſcriberentur, utqve Ferdinando extra Tabulas pacis nomen iſtud maneret, qvo tamen Gallus illum ſalutare, ſi renueret, non teneretur. 1648. Procerum de ea ſententia. 3. 13. ejusd.

XCVII. Præcipuam difficultatem cedendæ in Gallos Provinciæ faciebant, â Cæſareis, Gallos magnitudine largitionum corruptos, Sveci-cam ſocietatem minori cura habituros, & Hiſpanis faciliores ratis, latius qvam oportuerat oblatæ, maximo ſervitutis Metenſis, Tullenſis, atqve Virodunenſis Epiſcopatuum *Vaſallis*, Imperii libertate hactenus gaviſis, decemqve Urbibus, qvibus Provinciæ Præfectum (Land-Vogt) pro lubitu adſciſcere; vetuſto more licuerat, incubituræ periculo, unde iis libertatem integram Juraqve ſua ſervari Proceres in- Lis de Liberis Proceribus Urbibus Nobilibusq; Auſtriæ & Epiſcopatuum Metis, Tulli & Virodu-ni.

 ſtan-

1648. ſtantius flagitabant. Congreſſi ex Salvii conſilio cum Servientio Fromholdius, Vorburgius, Saxonumqve Legati, ne innoxiorum hominum detrimento locupletari vellent, orabant. Ille, qvanqvam arbitrii ſui eſſe negabat, ea mutare, qvæ præſentibus Collegis certam jam formam acceperint, Regem tamen Alſatiam Suntgoviamqve ſub Imperii tutela poſſeſſurum, adeoqve incolas earum pro Reip. Germanicæ Civibus hactenus habitos omni dominationis metu liberos ab eo fore indicabat, ipſo Civium iſtorum numero acceſſuro. Metenſem, Tullenſem ac Virodunenſem Epiſcopatus integro jam ſeculo Galliæ regnatos, non nunc demum & tanqvam precario Jure Regi obtrudi debere. *Vaſallos* tamen Ordinesqve eorum neqve addicturos ſervituti, neqve dominatione abſoluturos, (*Statu liberos* vocares.) Conſtiturum nihilominus, qvanto magis libertatem Galli foveant, qvam ſervitutem intendant.

Tractatio deputatorum cum Servientio. 9. 19. Aug. XCIIX. Qvibus privato, ut diximus, Colloqvio actis, delecti Procerum publico nomine tractaturi, adhibitis, qvorum referebat, qvantum Galliæ concederetur, Servientium inviſere, cognomine *ſemper Auguſti*, Romanis Imperatoribus multis ante ſeculis, qvam aut Gallo Chriſtianiſſimi, aut Hiſpano Catholici addito, nunqvam deceſſuros affirmantes; Servien-

Servientio, nova in eam rem ac ut ſperaret, placitura Ordinibus Mandata ſe expectare aſſerente. At qvod Landgravii Alſatiæ titulum attineat, Cæſareos jam Monaſterii eo ceſſiſſe referebat, neqve vel teruncium ex pacta pecuniæ ſumma Auſtriacos accepturos, niſi nomine illo, cujus rem perdiderint, abſtineant. De auxilio qvoqve Hiſpano ab Imperatore contra Gallos non ferendo, in eo diſſentiebant, qvod Servientio qvæſtionem iſtam primum tractandam aſſeverante, abſolutam qvippe cæteris minorisqve momenti controverſiis facilitatem additcuram, eam in finem tractationis differri Delecti contenderent. De cöercendis provinciarum Juriumq; in eos translatorum limitibus â Cæſareis nimium protenſis, ſententiam obfirmavit Servientius, qvam ſine capitis ut ajebat diſcrimine mutare non poſſet, fruſtrà Delectis, Ordinum innocentium incolumitatem jactatum in Imperium, cujus hoſtis vocari Gallus nunqvam ſuſtinuerit, affectum, aliaqve in eum ſenſum cumulantibus: Non melior Salvii eadem conantis ſucceſſus, Imperii Civiumqve ejus cauſam Servientio commendantis; iis x adverſo ad qvorum damnum id vertebat, *normiſſimam læſionem*, illicitam Cæſareorum e alieno liberalitatem, neqve rogata Ordinum ffragia inclamantibus. 1648.

XCIX. Neqve multò poſt Servientius brevi ſcri- Gallus Ordi-

1648. ſcripto ad Moguntiacum miſſo, Regem ſuum implendis Procerum deſideriis, Alſatiam Imperio ſupremi Dominii nexu adſtrictam retenturum expoſuit, modò ita Galliæ Regno adderetur, ut ex qvacunqve cauſa ab eo avelli nefas eſſet, atqve ad cæterorum Imperii civium modum Senatus & dicendæ in Comitiis ſententiæ facultas, aliaqvè Auſtriacæ domus exercita hactenus Jura tribuerentur, ac deniqve rata manerent, qvæ de tribus Epiſcopatibus Cæſarei Galliqve pepigerint.

nibus Imp. adſcribi offert. d. die.

C. Eo ad Curias relato, pleriqve opperiendum exiſtimabant, qvid preces valituræ eſſent, qvas ad Servientium iterum ferendas Salvius ſuſceperat, Bojoaro qvidem aliisqve Catholicorum, Gallicis qvoqve ſtudiis, aut illius ſaltem Exemplo, imbutis, qvanqvam nemini incolumitatem ſuam invidere dicerent, utilitatis tamen ſecuritatisqve publicæ ſupremam curam eſſe oportere differentibus, cui unicum ex celeritate pacis remedium: ferenda interim qvæ corrigere nefas ſit. Habere aliqvid ex iniqvo omne magnum exemplum, qvod contra ſingulos utilitate publica rependatur. Neq; omitti iſtorum ſalutem, ſed in commodiora tempora ſalubri cautione differri, ita optimè expediundam, ſi pactioni qvidem ſua formâ relicta, eorum tamen interpretationem Proceres literis ad Regem ſcribendis ſibi ſeponerent, re

Procerum qvorundã ſententia ratione indictorum ſtatuũ.

ad

ad proxima comitia rejicienda, qvorum aucto-ritati Decretisqve Gallus ut Imperii Civis obſecuturus ſit. 1648.

CI. Neqve apud Servientium qvidpiam iteratis Salvii precibus promotum, priori neqve inidoneo prætextu, ſibi nempe uni immutare haud licere, â Cæſareis non ſecum tantum ſed & Collegis ſuis conventa. *Dilemmate* etiam ſuam ſententiam propugnaturus, aut pactorum verbis contineri ajebat, de qvibus jam diſceptetur, eoqve caſu cum Cæſareis ſibi qvæſtionem orituram, aut extra vocum complexum eſſe, atqve ita vanam iſtam futilemq; rixam futuram. Præbuit qvoqve Salvius conſilium, ut integris pactionis verbis, Proceres, ubi ad ſubſcriptionem deventum eſſet, adjicerent; Alſatia dictisqve Epiſcopatibus nihil ultra conceſſum intelligi, qvam ex iſta Auſtriaca Gens ante bellum hoc, in his vero Gallia poſt primam eorum occupationem habuerint.

Salvii irritæ ideo apud Servientium preces.

Et conſilium.

CII. At qvo Jure qvave conditione Alſatia in Gallum conferenda, diverſis plurimorum ſententiis, etiam privatorum, & extra Senatum diſceptabatur. Plures ea lege concedendam putabant, ut pariter ac hactenus Auſtrii Principes Imperii Cæſariſqve majeſtatem agnoſceret, legem (*l*) Regiam (*Capitulationem*) referentes, qvâ non alienare ſolum Imperii terras

An Alſatia Gallo ut Imperii Statui conferenda? Affirmativa.

 Cæſar

(l) *Capitul. Ferdin. III. art. 9.*

1648. Cæſar prohibeatur, ſed & curare obſtrictus ſit, ut qvæ ex iis peregrini ſibi uſurpent, injuſtis poſſeſſoribus ablatæ Germaniæ reſtituantur. Iniqvum etiam fore, Alſatiam in Reip. mulctam Gallo dedere, qvam ab Auſtriacis tantum, tanqvam injuriarum belliqve autoribus depoſcat, integram cum Imperio amicitiam profeſſus. Illorum igitur, non hujus damno tranſigi debere lites, ab iſtorum ambitione profectas, neqve in pœnæ communionem trahendam Rempubl. qvam inſontem etiam hoſtes (ſi nomẽ id admittant,) pronuncient. Neqve ſolatium modo coactæ ceſſionis, ſed & decori Imperatori Imperioq; futurum, tanti Civis acceſſione augeri, prima poſt Cæſarem dignatione, totius ferè Europæ ſuffragio eminentis. Et verò qvanto honori Germaniæ Proceribus futurum, Galliarum Regem collegam habere, qvi Majeſtate ipſe inſignis Germanicæ Reip. ut communis Majeſtatem obſervet, obſeqvium fidemq; jure jurando ſpondeat, latis cæterorum placito Legibus obtemperet, vocanti ad Comitia Cæſari pareat, Regionum Conciliis (Kreyß-Tägen) adſit, & obſeqvendi conditione cuiq; ex Ordinibus æqvetur. Ita ſe Cæſarem Regem, Proceres Collegas ſocioſq; Regum non vana jactantia gloriaturos. Hoc conſilio Reges qvondam Græciæ, Ludovicum XI. & Henricum III. Gallos, iſtum Helvetiorum, hunc Venetorum Civitatibus adſcri-

ſcriptos. Etiam Romuli ſapientia laudabatur, qvod pleroſq; populos, eodem die hoſtes, dein Cives habuerit. Nec honorificum ſolummodò, ſed & proficuum Imperio, tantæ Magnitudinis Principem Reip. neceſſitatibus illigare, ſuasqve facere divitias, Galliæ affluentes. Ita emolumento Germaniæ ceſſuras illas opes, qvarum copiam ſuo damno hactenus ſenſerit: Et qvam promptos juvando contra Turcas Imperio ſperandos, cum civium albo nondum inſcripti tam grandi nummorum vi Cæſari ſubveniant? Jam moribus, artibus, affinitatibus mixti Galli aurum & opes ſuas inferrent potiꝰ, qvam ſeparati haberent. Prætereà libertatis qvoq; Vindex Gallus deſtinabatur, qvi nimias Auſtriacorum ſpes cöerciturus communem ſibi dignitatem & aſſerta bello hoc Jura validius tueretur. Curæ qvippe Regi fore, ſervare beneficium, Germaniæ uniꝰ dominatione jam ferè ſubactæ à ſe collatum. Et Auſtriacos tanti æmuli potentia territos modeſtius acturos. Neq; Gallos moderationis oblituros, gnaros, novum ex odio ſui Auſtriacis favorem autoritatemq; acceſſuram. Et verò niſi ea ineatur ratio, qvæ Imperii Legibus Judiciisq; Gallũ adſtringat, qvod diſceptandis ſolitis inter vicinos litibus forum? qvis Judex? qvæ executio? Impuni ſc. liberaq; cupiditate propinqvorum fines, Jurisdictionem, Jura invaſurum, aut armis petulantis nationis libidi- 1648.

1648. ni objectis tempeſtatem revocandam, cui ſopiendæ tantis curis ſumptibusqve nunc inſudetur. Propriam etiam in Pontificiis cauſam allegabant, ſeneſcente jam Auſtriacorum potentia Proteſtantium ſuis Svecorumqve viribus gravium injuriis objectandis, ni ipſi qvoqve externo validoqve fulcimentò innitantur. Illibatas adhuc Catholicorum opes, integram Auſtriacorum vim, & potentiſſimi Cæſaris minas, qvanqvam afflictos Evangelicos contempſiſſe; neqve preſſos unqvam, ut non volentius inſurrexerint. Qvam intolerabiles igitur fore florentes, qvi anguſtis adhuc rebus tantos ſpiritus induerint. Obicem igitur circumſpiciendum, irruentes fluctus ſuâ mole amoturum.

Negativa. CIII. Alii Alſatiã, ſi aliter fieri neqveat, reliqvo corpore abſcindendã potius, qvam ut tanti Imperio periculi cauſa aut occaſio evadat, (*m*) „diſſerebant. Domus ſcilicet Auſtriacæ magnitudinem Principes Germaniæ horrere, ejus adhuc reverentia umbraqve terreri? An verò hujus periculi, ſi qvod ſuperſit, remedium credi debere majus periculum? Pecuniæ, opum, virorum, viriumqve eundem aut majorem apud Gallos paratum, & uno amne diſcretis (qvanqvam nunc ne diſcretis qvidem) ingentem compoſita turbandi facilitatem. Neqve velle dubitandum. Non contentos

(m) *Forſt. Epiſt. ad Scip. Scalig. prid. Cal. Oct.* 1646.

tentos Rheno ambitionem terminare, in altera " 1648.
ripa Briſacum & Philipsburgium ſibi olim ar- "
mis nunc fœdere vindicare, pontem ac por- "
tam rebus novandis. Nec turbare volenti- "
bus materiam, occaſionem, prætextum defu- "
tura. Conſurrecturam inter pares æmulatio- "
nem, invidiam, inde qvæſtus & lites, qvæ- "
qve alia turbamenta pacis. Deniqve diver- "
ſa ſacra colentibus nuſpiam ſinceram fidem "
animorumqve conſenſionem, & ſemper Gal- "
lum in partibus, accitum nec ne, nihil inter- "
fore. Qvippe Principem Imperii, nec jam "
peregrinitatis odio prægravatum Imperii re- "
bus veluti ſuo Jure ſeſe mixturum; Religio- "
nem, bonum publicum, afflictorum tutelam "
obtentui, & inter alienas diſcordias invale- "
ſcere, & ad majorem ſemper graſſari poten- "
tiam, interiorem curam & ſtudium futurum. "
Nec jam intra Principis conditionem & æqva- "
litatem conſtiturum. Regis nomen & opes "
majus aliqvid reqvirere, & Cæſareæ dignita- "
tis faſtigium nemini magis qvam ſibi conveni- "
re arbitraturum, ad qvod arte, vi, armis eni- "
ſurus ſit. Ita nunqvam non miſeram fore "
Germaniam & magis alios Dominos qvam "
aliam conditionem; Qvæ Auſtriacis ſervierat "
Gallis ſerrituram. Et citabatur Belgarum "
fœderatorum ſapientia, qvi amicitia Gallo- "
rum hactenus feliciter uſi, potentiam tamen "

1648. „ exhorreant, ideoq; arma Gallica in tantum
„ prævalere nolint, ut Hiſpanum toto Belgio e-
„ volvant, præſentius ſibi exitium â Gallica po-
„ tentia, qvam ab Hiſpanorum opibus exiſti-
„ mantes. Nec religionum differentiam hic ob-
„ jiciendam, rationem ut Catholicis favere vi-
„ deatur, ita ex adverſo Proteſtantium ſecuri-
„ tati inimiciſſimam. Nec tamen ideò Catholi-
„ cos nullis periculis expoſitos fore, nullas
„ qvippe ambitioni limites neq; ſacros neq; pro-
„ fanos obſtare, omnia perrumpere, disjicere,
„ calcare; nec qvenqvam alienum ſervitium &
„ dominationem ſibi occupaſſe, qvin Religionis
„ & libertatis ſpecioſa vocabula uſurpaverit.
„ Exceptam olim & publicè traductam Ogna-
„ tæ Comitis, Hiſpani apud Cæſarem Oratoris
„ vocem æqvo longiores Germaniæ Epiſcopo-
„ rum togas, eoq; reſecandas eſſe. An alios ſen-
„ ſus Gallorum eſſe putandum, apud qvos Rex
„ Epiſcopos faciat, & de Eccleſiarum Bonis pro-
„ pe eadem, qva de ſuis libertate diſponat? qvo-
„ rum haud exigua pars, profaniſſimorum ho-
„ minum aulæ aſſeclarum perditiſſimo luxui in-
„ ſerviat. Breviter, Gallos ambitionis ingenio
„ impulſos, occaſione incitatos, proſperitate ſu-
„ periorum temporum elatos omnibꝰ augendæ
„ potentiæ adminiculis inſtructos, modeſtiæ
„ nunqvam litaturos. Satius igitur eſſe ex anti-
„ qva repudii formula Gallo renunciare: *Condi-*

tio-

tione tua non utor, Tuam tibi habeto Alſatiam. " 1648.
Hoc pluribus expedire, Auſtriacis, Proteſtanti- "
bus, & ſi res exactè perpendatur, etiam Catho- "
licis. Neq; in contrarium allata ullius momen- "
ti eſſe. Jusjurandum Cæſaris & dedecus aliena- "
tæ provinciæ neceſſitate excuſari, qvæ ſæpè "
navigia jactu exoneret, & ruinis incendia op- "
primat, & multa eſſe ejusmodi, qvæ ſolum ex "
damno habent remedium. Deniq; parvam in "
eo curam, ſi extrema Imperii dehoneſtentur. "
Non etiã glorioſum eſſe poſſe, qvod cum tan- "
to periculo conjungatur, & ſecuritatem inani- "
bus potiorem habendam. Arcana Imperii in "
Comitiis & alibi Gallo prodi, non eſſe è re Ger- "
manica. Neq; liberalitatem eſſe, qvod Cæſari "
aut Auſtriacis Gallus contra Turcas offerat, "
ſed conceſſæ Alſatiæ pretium. Cæterum onera "
Imperii in futurum ſubire qvis coacturus ſit? "
Tantum abeſſe, libertatis in hoc conſilio cuſto- "
diam eſſe, ut acrius ſervitium immineat Ca- "
tholicis æqvè ac Proteſtantibus. At pacem cũ "
vicinis mutuum metum, & retinendæ Alſatiæ "
ſtudium conciliaturũ; nec æqvũ eſſe, uni9 Pro- "
vinciæ curam totius Imperii ſalute potiorẽ eſſe.

CIV. In contrarium tamen pleriq; ex Electorũ Principumq; Collegio diſſertabant, magnas qvoqve Gallo grates habendas cenſentes, qvod Imperii Civib9 adnumerari dignaretur, ita Alſatiam, utut dominum mutaret, Imperio tamen manſu-

Electores Principesqve pro Aſfirm. ſtatuũt,

1648. manſuram. Qvod conditiones attineat, qvibus Germanicæ Civitatis Jura adipiſceretur, Alſatiam ad modum Pomeraniæ Svecis permiſſæ Gallo adſignandam, videndumqve cui ea Regioni accenſenda; Gallos qvippe Auſtriacis inſociabiles, ſuperioris Rheni regioni potius qvam Auſtriacæ ſe addi paſſuros. Cæterum Comitiorum Jus futuro Imperii Civi denegari non poſſe; de loco (eum Pontificii inter Eiſantiarum & Teutonici Ordinis Magiſtrum medium non ægrè conceſſuri videbantur,) proximis Comitiis conſultandum. Privilegia in univerſum, nullis certis nominatis, tribuenda, vitandæ diſceptationi, cui arrogata, renitentibus Proceribus, Auſtriacæ Genti Jura, materiem præbitura forent. De Epiſcopatibus Salvii conſilium laudatum.

Civitates pro Negat. CV. Diverſa Civitates ſentiebant, ſimul ſine Cæſareis Monaſterii agentibus, qvorum nempe pactis Galli nitantur, irritam tractationem ideoqve Monaſterium abeundum aſſerentes. Et Gallo civitatem dari, utut ſpecie magnificum, multis tamen modis Reip. noxium oſtendebant. (Eâqve Galli, non ſine pœnitentia erroris commiſſi, deniqve abſtinuere.) Vim Dilemmatis Gallici, contra ipſos invertendam; Aut enim plura qvam conveniat, non expetere, & ſic moleſtam iſtis Ordinum curam Imperio eiqve ſubjectis providentium eſſe non debere;

bere; ſin ſecus, majori cautione Gallorum aviditatem fraudesqve habendas. 1648.

CVI. Cæſarei qvoqve Oſnabrugæ morantes, Urbium inclinatione utendum rati, Argentinate atqve Colmarienſi, qvibus proximus â Gallo metus, accerſitis, pacis Svecicæ vim ex Gallicis Tractatibus pendentem oſtendebant; iis igitur abſolvendis Volmarum Monaſterium abiiſſe, ubi prompta actorum fides, & in ambiguis facilius judicium. Hiſpanos qvoqve illic degere, absqve qvibus nihil certi aut valituri ſtatuendum. Laudem igitur ipſos mereri, qvod amoris in Rempubl. pacemqve conſtantes tam utilium conſiliorum auctores exiſterent; Præirent modo ſervarentq; conſtantiam, plures mox ex ſuperioribus Collegiis ſecuturos. Ne fucum ſibi ab iis fieri paterentur, qvi Civitatibus infeſti Oſnabrugæ manendum vociferentur. Inſiſterent modo ſententiæ, & vel uno hoc Exemplo *Votum deciſivum*, etiam invitis atqve invidentibus reliqvis Ordinibus, aſſererent, firmarentqve. Salvii conſilium â Septemviris Principibusqve probatum, nullam ipſis utilitatem allaturum, *Aſſecurationis* legibus infringendam, omnes qvorumcunqve reſervationes prohibitas irritasqve pronunciantibus. Adverterent igitur Procerum dolum, neqve fiderent iis, qvos imminuendis Urbibus intentos eſſe, tantis documentis perſpicianto.

Cæſareorũ cum qvibꝰdam Urbibꝰ ſermo, & illecebræ 10.20. *Aug.*

Cura-

1648. Curaturos ſeſe, ut ſi non ipſis Pacis Tabulis, propriis tamen ſeparatisqve pactis (Neben-Receß,) Civitatum utilitati ſecuritatiqve conſulatur. Falſos eſſe Bojoari Legatos, Naſſavio atqve Volmaro â Cæſare imperatum, ut Oſnabrugam reverterentur, garrientes, qvo itinere illis poſt amiſſam jam Pragam qvatuor reſcriptis Auguſtus interdixerit.

Fruſtrà. CVII. At intellexere Civitatenſes Cæſareorum illecebras, ſemina diſcordiarum inter ſeſe reliqvosqve Ordines jacientium, & notabatur aſtutia *Reſervationes* pactionis Legibus omnino vetitas aſſerentium, qvas non ad integrum Reipubl. Corpus, ſed ſingulos tantum ſpectare non neſciebant. Et impetratum ab Urbibus, Groularto Argentoratum, decemqve præfecturæ Provincialis Urbes ſui Juris facere, Regi ne per ſomnium qvidem obveniſſe, teſtificante, ut Congreſſui cum Servientio adeſſe ſuſtinerent.

Civitates Oſnabrugæ Gallicam pacem tractari admittunt.

CVIII. Irriti tamen ab eo Proceres diſceſſere, ſententiæ ſuæ retinente, atqve etiam qveri auſo, duriores ſe hoſtibus amicos ſociosqve experiri; mago Optimatum dolore, qvi Salvium novis precibus componendæ difficultati adorti, non in eas cum Gallo Leges fœdus â Svecis ictum ſe ſperare dicebant, ut Imperii Civibus, ipſorumqve præſertim amicis atqve Clientibus ſervitus induceretur,

Tractatio Oſnabrugæ inſtituta.

tur,

tur, qvorum libertati aſſerendæ arma cœptaſſe, profeſſi ſint. Tradidere qvoq; conditiones (*n*) ſcripto comprehenſas, rurſum Servientio offerendas, qvibus Electorum, Principum, & Statuum S. R. Imperii Legati, (ſolis jam ſc. Oſnabrugenſibus Reip. Jura nomenq; ſibi vindicantib9, poſthabitis Monaſterienſibus, & tanqvam Civitate Germanica ejectis,) conſentire dicebantur, ut de cedendis in Gallos Provinciis terriſq; hos inter Cæſareosq; conventa, eadem verborũ formula tabulis pacis inſcriberentur; qvibus 11. & 21. Nov. A. M.DC. XLVII. pacta iſta conſcripta fuerint, modò qvod Servientius promiſerit, Rex Regnumq; Galliæ Alſatiam cum Suntgovia & Præfectura Hagenavienſi ab Imperatore atq; Imperio *tanqvam feudum perpetuum immediatumq; Landgraviatus Titulo* accepturi Majeſtatem ejus, ut antea Auſtriacæ domus Principes agnoſcant, & Baſileenſi Epiſcopo ob Ferretis Comitatum ſatisfiat. Eadem præterea qvæ qvondam Archiducibus, Senatusq; præſertim Imperii Jura danda. Cumq; verba nonnulla illorum obſcurio poſita ſint, Regii autem Legati mentem Chriſtianiſſimi Regis ſemper ita explicuerint, qvod nullũ prorſus Statib9 Imperii Romani per Gallicam iſtã ſatisfactionem præjudiciũ fieri debeat; *Idcircò Electorum, Principũ,* (verba ipſa formulæ refero, qvib9 Reip. iisq; qvorum

1648. Declaratio Statuũ in Puncto Satisf. Gall. 12. 22. *Aug.*

Et conditio-

(n) *Lundorp. Tom. VI. Lib. III. c. 255.*

1648.

nes ceſſarũ Imp. Provinciarum Juriumq;.

rum maximè intereat, provideri volebant.) *& Statuum Legatos declarare, neque alia intentione atque ſenſu in eam ſatisfactionem & inſertionem conſentire, quam ut primò Chriſtianiſſimus Rex Regnumq́ Galliæ habeat & retineat quidem ſupremũ Dominium Metenſis, Tullenſis atq́ Virodunenſis Epiſcopatuũ, verum illud & regia Juriſdictio exerceatur eatenꝰ, quatenꝰ ante iſtos motꝰ exercita fuerint, nec Juris Diœceſani aut feudalitatis, ſive ullo alio prætextu extendantur ultrà ipſorũ propriũ territorium in ea feuda, quæ Statꝰ Imperii R. & immediata Imp. nobilitas à dictis Epiſcopatibus recognoſcunt, vel adhuc recognituri ſint. Secundò, ut Alſatiæ, Suntgoviæ, & Præfecturæ Provincialis nomine nihil aliud tranſlatum, & ceſſum intelligatur, quam quæ ad Domum Auſtriacam ſpectaverint, atque ab ea cedi potuerint; nec ceſſio hæc ullum præjudicium adferat ulli Statuum vel etiam immediatæ nobilitati, in ſua libertate & immedietatis erga Imp. R. poſſeſſione, vel Juribus & bonis ubicunque ſitis. Tertiò: ipſi Status Provinciales, Landſaſſii, & ſubditi ceſſarum ditionum ſua Jura, Privilegia, & poſſeſſiones, uſum etiam tam in Eccleſiaſticis & ipſa Religione, quam Politicis juxta iſtam pacificationem retineant. Quartò, quæ in Sylva nigra, Ortenavia vel alibi ad Domum Auſtriacam, vel alios Status vel Nobilitatem immediatam aut quemvis mediatum pertineant, ſuum cuivis reſtituatur.*

CIX.

CIX. Accepit Salvius ſcriptum, exiguam â Gallis ſpem oſtendens; Groulartum qvippe Servientii nomine ad ſe veniſſe, rogitantem, ne Declarationem iſtam, cujus copiam jam alii fecerint, acciperet. Nihil hactenus â ſe intermiſſum, qvibus molliora Gallo perſvaderi poſſe exiſtimaverit, nihil tamen profeciſſe. Reſumpturum nihilominus, ſi ita Ordinibus videatur, laborem, qvanqvam inutilem futurum meritò timeat. 1648. Salvio oblatæ.

CX. Ipſum qvoqve Servientium aggreſſi Delecti, ſcriptum qvod diximus offerentes, nihilo meliora retulere, tanto contemptu habiti, ut vel manu illud contingere dedignaretur, pactorum cum Cæſareis pervicax, inſigni Gallici nominis apud Proceres invidia; Gallos Jurium Procerum Germanicorum aſſertores ſeſe; nec qvidqvam, qvodcunqve cum Cæſareis contraherent, cui non illorum voluntas acceſſiſſet, ratum validumqve ſe habituros teſtatos, verſo jam ſermonē eam Cæſari poteſtatem adſignare, qva Optimates Civesqve Imperii invitos repugnantesqve externæ ſervituti, mancipiorum in modum, addicere poſſet. Ita nimirum vaferrimam gentem, omniaqvė ſua utilitate æſtimantem, Imperatori modo, modo Proceribus regendi partes dare, adimere, reddere, rurſumqve auferre, prout ipſorum aut commoditas aut lubido imperaverit; Reip. ſci- A Servientio rejectæ. 15.25. *Aug.*

 licet

1648. licet formâ totiens mutandâ; qvotiens Gallic ambitioni expediat. Illud tandem Servienti indulſit, ut ſua, ſi qvæ eſſe putarent Jura, Imperio ſibiqve ſervarent, modo apud ipſum eorum mentionem omitterent. Acqvievere Proceres, cum plura obtineri non poſſent. A Regem tamen Declarationem iſtam mittendam cenſebant, ſatis interim Alſatis proviſum autumantes, ſi Gallus inter Imperii Cives adoptatus Provinciam iſtam ad cæterorum Germaniæ Principum formam acciperet. Metenſibus, Tullenſibus, ac Virodunenſibus Sveccis Tabulis jam conſultum, & poſſe intendendæ ſecuritati ſcripturam iſtam â Delectis obſignatam apud Moguntiacum deponi, atqve Cæſareis aliisve, qvibus id lubeat, exemplum *in forma authentica* concedi, ipſisqve ſummis Imp. Tribunalibus eorum copiam fieri.

Ejus ulterior Declaratio. A Proceribus accepta.

CXI. Proceres qvoqve ſcriptis ad Galliæ Regem (o) literis, *pacatis jam Svecicis litibus, colophonem Pacificationis operi Gallicorum negotiorum perfectione imponere, atqve publicis calamitatibus, qvibuscum Germania huc usqve tam miſere conflictata ſit, finem facere contendentibus, obſtitiſſe præter ſpem & expectationem, in primo ferè limine ſatisfactionis Gallicæ ante annum circiter Monaſterii inter Cæſaris ipſiusqve Legatos initam conven-*

Ordinum litteræ ad Regem Galliæ.

(o) *Lundorp. Tom. VI. Lib. III. c. 261.*

ventionem, qverebantur. *Quis ſcopus aut qvæ intentio armorum Gallicorum ab initio horum motuum fuerit, & qvid ſibi bello parari Corona cupiverit, publica literarum nec intermoritura loqvi documenta: nimirum nihil aliud, qvam ut Statibus Romani Imperii ſua Jura, dominia, atqve libertates, in qvibus illa præſidii non parum collocarit, reſtituantur, atqve eo modo ſarta tecta maneant, qvæ ante hos motus conſtitere. Nec tamen renuiſſe Ordines, qvin præter tres iſtos Epiſcopatus, Metenſem, Tullenſem, & Virodunenſem, qvatenus inde à longiſſimo tempore poſſeſſa fuerunt, etiam qvantum in nobiliſſima Germaniæ provincia Alſatia domus Auſtriaca hactenus hereditate poſſedit, ſatisfactionis loco cedat, ſed potius, ut omnibus ac qvovis tempore conſtare de hac ſua voluntate qveat, ſcripto eam comprehendiſſe, atqve Comiti Servientio tradidiſſe, verum ut ipſi ſatisfactionis contextui generaliter loqvendi declarationem ſaltem, ſalva manente rei ſubſtantia, adderet, impetrare ab ipſo, defectum mandati jugiter allegante, non potuiſſe. Unde non exiguâ negotio pacificationis remorâ injectâ, vereri ſeſe, ne in ipſo ſubſcriptionis actu id denuò ſiſtatur, & propterea rem omnem ad Regem qvantocyus perferre neceſſarium duxiſſe, nulli dubitantes, qvin conſenſum ipſorum æqvitati conſentaneum atqve ita comprehenſurus ſit, ut deſiderari ab ipſis ulterius nihil qveat. Sanè qvemadmodum Cæſareani ſeſe plus juris qvam Domui* 1648.

1648. *Auſtriacæ in Alſatia hactenus competiit, in Gallum transferre neqve voluiſſe neqve potuiſſe ſeriò affirment, eoqve nomine ad fidem Actorum provocent; ita nec in ipſorum ſitum eſſe poteſtate, Con-Statibus liberis, innocentibus, & tutelæ Regiæ innitentibus præripere, qvæ neqve ipſis acceptata ferant, neqve precariò ſed ſuo Jure poſſideant. Idqve prout ſperent, tanto minus poſtulaturum Regem, qvo magis compertum exploratumqve habeant, eum ſumpſiſſe arma, non ad infringendum Jura Imperii & Statuum, ceu amicorum & ex parte confœderatorum Coronæ Galliæ, cumprimis verò ſtare velle cum uno atqve altero, de ejusdem poſt reductam pacem plenaria reſtitutione facienda, ſeparatim initis. Ut igitur Tractatus pacis eò citius ad optatum produci finem & patria ex diuturnis bellorum tempeſtatibus in portum tranqvillitatis venire qveat, communi omnium Ordinum ac Statuum Imp. nomine obnixe rogare, ut Rex juxta Declarationem ipſorum, Legibus Imperii, Juribus Statuum, intentioni Cæſareanorum, & promiſſionibus regiis per literas & Legatos ſæpiſſimè iteratis omnimodo conformem, conventionem ſupra memoratam eatenus emendari faciat, atqve ita re ipſa, qvod ſubinde palam profeſſus ſit, comprobet, nihil ſibi tranqvillitate Orbis Chriſtiani eſſe antiqvius.*

CXII. Ita ſepoſita magis qvam ſoluta difficultate ulterius progreſſis, & de totis tabu-

lis jam fere conſentientibus, qvæſtio de præbendo Hiſpanis contra Gallum ab Imperatore auxilio moram injecit, ne totam tractationem ſuis tricis impediret, ultimæ diſceptationi ſervata. Satuebant Electores, Bojoaro ut ferebatur potiſſimum auctore; Exqvirendum primum à Servientio, perfecturusne eſſet cum Proceribus pacem, etiamſi Cæſarei ab Hiſpanis inſtigati obniti pergerent. Illud ſi affirmet, amplius progrediendum, Cæſariq; qvâ Cæſari, ne Hiſpano opituletur, interdicendum; qvod ſi Servientius ut minus & jam antehac conceſſum adſpernetur, omnem induſtriam operamqve perſvadendo Imperatori promittendam, ut ſalutis Imperii, tanqvam ſupremæ Legis, reverentiâ, ea hac in re temperamenta admittat, ne obfirmata pro Hiſpanis auxilia omnem pacis jam penè patratæ ſpem novo turbamento abrumpant. Et ſi ne hoc qvidem Servientio ſatis placeat, orandum eum, ſuppeteret conſilium, qvod expediundæ difficultati accommodatum ipſe putaret. Delegandam qvoqve Delectis poteſtatem, qva ſi intra Legum Imperii terminos ſubſiſteret, cum Gallo tranſigerent; ſin evagari eos conaretur, ad ſenatum qvisqve ſuum referrent. Lite compoſita Conventa Cæſareis atqve Monaſterienſibus exponenda.

1648. Qvæſtio de auxilio Hiſpano à Cæſare contra Gallū ferendo. Electoralium ſententia.

CXIII. Et delata res ad Servientium, isqve Salvi-

Servientii

Yy 3

1648. Salvium prius conſulendum, qvam qvid certi ſtatueret, reponens, poſtqvam conſuluerat, non ſe adverſari reſpondit, qvo minus obſignatis â ſe Salvioq; pacis, in qvam cum Proceribus conſenſerint, Tabulis, & Moguntini fidei creditis, Monaſterium cum iis, qvibus ex Osnabrugenſibus luberet, abeat, reſumendæ cum Cæſareis, & ſi hi paterentur, perficiundæ tractationi. Sin verò abnuerent, dandas â ſe Salvioqve ad Præfectos militiæ literas, actorum hactenus indices induciasqve juſſuras, qvas ſi Cæſar gratas habeat, pacem pro confecta, ſin ſecus, cum iis ſaltem futuram, qvi nomina ei daturi ſint.

Reſpõſum. 19. 20. 29. 30. Aug.

CXIV. Laudavit conſilium Salvius, ſufficere poſſe Gallis dictitans, *de qvacunqve hoſtilitate aut inimicitia alteri partiab altera neq; per ſe neq; alios clam aut palam, directe vel indirecte in Imperio vel uſpiam extra illud inſerenda*, Tabulis (p) ſuis, Poloni maximè ſollicitudine addita; eaqve ut ſopiendæ controverſiæ non omnino incommoda, ita plerorumqve Procerum adſenſu audita ſunt. Monuere tamen Electorales, tribuendum id Cæſareorum honori, ut miſſi, priusqvam deliberatio ſuper iſta re peragere-tur, Monaſterium Delecti, qvis tum rerum habitus eſſet, ad Naſſavium atqve Volmarum deferrent. Hujus conſilii præter Colonienſem

Approbatum à Salvio. Hujusqve temperamentum. Plerisqve Procerum probatum. Electoralium conſilium

(p) *Inſtrum. pac. Svec. art. 2.*

m, Saxonemqve, Wittgenſteinium præſer- 1648.
m, Cæſareorum minis exterritum, ideoqve i- de ca
as eorum leniturum, autorem perhibebant, in re ad
liverſa abeunte Principum Collegio, datam Cæſa-
nte aliqvot horas Servientio â Brandenburgi- reos
is, ut dicebant, Oſnabrugam maxime pellecto, prius
idem referendo, qvam tam leviter haberi, apud defe-
Gallum offenſam, ſibiq; ipſis dedecus allatu- renda.
um. Timendum ne Servientius contumelia ir- Diſſen-
ritatus, & fortunæ Gallicis in Belgio armis iterū tiente
æqvioris inclinatione uſurus, relictâ Oſnabru- Princi-
gâ, cum Hiſpano commodis ſibi Legibus, at ir- pum
reparabili forſan Imperii damno, paciſcatur. Colle-
Neq; Cæſareos ſuum honorem id, ſed injuriam gio.
interpretaturos, ſi ipſis inani legatione cultis, Proceres interim cœptos tractatus conſultationesq; continuent; nullo operæ fructu, qvam ut tempus cum Cæſareis, tractationi Monaſterii ſuſcipiendæ inſtituris, inutili conſultatione teratur, comperto præſertim noviſſimo ab Aula mandato, qvo Oſnabrugam ire, aut Hiſpaniæ res Germanica pace abſtrahere ſeverè vetabantur; eâqve Brunii Hiſpani Regis Legati, Cæſaris affectuum non ignari audaciâ, ut edito in vulgus, qvamvis ſuppreſſo nomine libello Cæſarem Imperiumqve Burgundicis, ut præ ſe ferat, at ſi veritatem ſpectes, Hiſpanicis neceſſitudinibus ſejungi, ejus facinoris loco habuerit, cui vindicando, perfidiæqve

1648. ejus auctoribus puniendis totius Orbis ferrarias arma fabricare deceret. Expeditius igitur, omiſſa iſta Legatione, qvæ Osnabrugæ agantur, Lambergio Cranioq; per Delectos, Naſſavio atqve Volmaro literis nunciare, iisqve ſimul teſtificari, nihil ſe contra inſtituta legesvè Majorum decreturos, neqve reverentiæ oblituros, ſummo Principi debitæ. Poſſe qvoqve Monaſterium iter inſtitui, qvando id paci proficuum, & è re publica viſum fuerit. In illamqve ſententiam Electores etiam atqve Urbes conceſſere.

Cui & Electorales Urbesqve accedunt.

CXV. Et compoſitæ formulæ, qvarum primâ *Imperator æqvè ac Electores, Principes & Status inviolabiliter obſervare*, jubebatur, *qvæ de Conſervatione pacis publicæ, exterisqve Principibus & Rebuspublicis non laceſſendis, ſed amicitia potius cum iis colenda in Imperii Conſtitutionibus, Capitulatione Cæſarea & iſta pacificatione ſtatuta & transacta ſint*; altera nominatim etiam vetabatur, *ne Imperator Ordinesve Imperii modernis Circuli Burgundici bellis ſe ulla ratione immiſcerent, ſalvis tamen Juribꝰ Imperii, qvatenus ejusdem membrum ſit, & Circulus, qvi pace inter Regem Chriſtianiſſimum & Catholicum ſtabilita, eadem pacificatione atqve transactione, ſicut reliqvi R. Imperii Circuli, gaviſurus ſit.*

Formulæ transactionis de iſto Puncto. 24 Aug. 3. Sept.

A Servientio improbatæ.

CXVI. At neutra Servientio arridebat, gnarus Germanorum moris, qvo contra amicos etiam

etiã Reip. Civib9 ejus militare licitum habetur, ideò aliâ à ſe conſcriptâ, *ne deinceps Imperatori aut ulli ex Electoribus, Principibus, & Statibus Imperii eorum Tractatum conſortibus, ullos Regis Chriſtianiſſimi hoſtes, præſentes vel futuros, qvacunqve titulo vel nomine, neqve etiam ratione controverſiarum, qvæ propter Circulum Burgundicum, ditiones Lotharingicas, ut alias qvascunqve cauſas hoſtiliter diſceptari poterunt, armis, pecunia, milite, commeatu aliavè ope juvare, nec ullis copiis, qvæ contra Regem Chriſtianiſſimum directè vel indirectè bellum gerere vellent, aut poſſent, ſtativa, receptum aut tranſitum per fines Imperii concedere, vel alind qvodcunqve auxilium præſtare liceret*, petebat, *ſecus facientem, tanqvam publicæ pacis violatorem communibus armis ab incœpto prohibendum*, adjiciens. 1648. Formula Servientii.

CXVII. Verum nimia hæc & libertati Germanicæ gravia Delectis viſa, ideoqve cum neutri placerent, qvæ altera pars concinnaverat, Salvio formulæ conſcribendæ negotium datum, in eamqve mutatis utrinqve paucis verbis tandem conſenſum, ipſis (*q*) Tabulis pacis Lectori cui lubet, inſpiciundam, eo tamen modeſtiæ temperamento, & in Cæſarem Gentemqve Auſtriacam veneratione, ut precibus non decretis conſenſui adigendos cenſerent, qvos acceptâ ab Archiduce Leopoldo ad Lentiacum clade, Res hæc cũ Ordinibus transacta. Cum reſervatione cõſenſûs Cæſarei.

(q) *Inſtr. pac. Gall. Art. §. Et ut ſincerior.*

1648. clade, nova ſeditione Neapolitana, Procerum Hiſpaniæ hactenus fidorum defectione infenſiore, prævalidis Gallorum in Ducatu Mediolanenſi armis, & Valentiæ Regno excuſſo Arragonum obſeqvio alios dominos ſpectante, ferociam exuturos, & ſubmiſſis ſævienti fortunæ animis paci proniores, pleriq; ſperabant; Aliis meliora Auſtriacis fata, pactum ſcilicet Cæſari cum Hiſpani filia matrimonium, Imperatoris filium proximis Comitiis Patri ſucceſſorem deligendum, & defunctô ſine maſcula prole Philippo, junctis Hiſpaniæ Auſtriæq; viribus Caroli V. tempora præſumentibus, qvorum facilitatem ſc. pacem iſtam nimium dedecere diſſerebant. Et notæ Hiſpanorum artes, anguſta ipſorum re, intentius formidabantur.

Hiſpanica petiti Gallici de Circulo Burgundico à pace Imp. excludendo, deqve ope ex Imperio ei

CXIIX. Iiqve compoſito libello Gallorum poſtulatum de excludenda Germanica pace, Burgundiæ regione refellentes, petitionem iſtã „ Gallorum, Status Imperii legib9 fundamenta- „ lib9, pactis publicis, æqvitati, bono publico, ſe- „ curitati, commodis, honeſtati & Majeſtati Im- „ perii; præterea ipſis bellorum cauſis, conte- „ ſtationibus publicis, pactionibus præliminaribus, Poſtulatis Gallorum, atq; Inſtrumento „ pacis ab illis edito, illorum Conſeſſuum pla- „ citis ipſi poſtremò Paci tot tamq; ardentibus „ votis expetitæ adverſari, cauſabantur. Cir- „ culum Burgundicum, inqviebant, jam à temporib9

poribus Divi Maximiliani vel Cæſaris, cæteris" 1648.
adſcriptum, portionem non minimam S.S. hu-" confe-
jus Imperii conſtituere. Complecti populos " renda
omnes Germaniæ inferioris, Domui Burgun-" Reſu-
dicæ parentes, veram & Germanam Germa-" tatio.
niæ gentem. Eum ê medio tollere, eſſe ædificii "
huj9 pulcherrimi vincula ſubtrahere, ſtructu-"
ram decem Circulis compactam convellere, "
corporis molem, per tam longam ſeculorum "
ſeriem illibatam detruncare. Paucis eſſe Im-"
perii R. S. ſtatum nimium jam conturbatum "
funditꝰ evertere. Legibus Imperii fundamen-"
talibus Circulos omnes nexu indiſſolubili col-"
ligatos, ſibi invicem adeſſe & opitulari non "
modò poſſe ſed debere. Communia omnibus "
pacis & belli jura, omnibus unam ſalutem, ſic "
& commune periculum. Id velle tot totiesq; "
repetitæ Pacis publicæ ſanctiones, id executio-"
nis Ordinationes, id Comitiorum penè omni-"
um decreta & Receſſus. Inter haſce pacis pub-"
licæ Leges unam eamqve vetuſtiſſimam eſſe "
anno 1495. in Comitiis Wormatienſibus ſan-"
citam. Illam Maximilianum Cæſarem, tam "
ſuo domusq; Auſtriacæ, qvam Archiducis "
Philippi filii ſui & Provinciarum Burgundica-"
rum nomine ex una; ac univerſos Imperii E-"
lectores, Principes atqve Ordines ex altera "
partibus perpetuam omniqve tempore dura-"
turam data acceptaqve fide ſtipulatos eſſe. "
Leges

1648. „ Leges haſce pro Pacis,de qva agitur , executione ſeqvendas eſſe, & tanqvam pro norma „ habendas, velle inſtrumenta pacis utrinqve „ exhibita. Has tamen ipſas , pace nondum „ conſtituta Gallos conari infringere, pacemq; „Imperii publicam ſub ſpecie pacis violare.Sed „ non legibus modò & conſtitutionibus, ve- „ rum & pactis publicis id jam dudum conſti- „ tutum fuiſſe. Celebrem eſſe Transactionem „Burgundicam; jam â ſeculo inComitiis Augu- „ ſtanis, qvæ ob Procerum freqventiam Magna „ indigitata,ſolemniter inita; Comitiorum Re- „ ceſſu (§. Nach dem dann ꝛc.) atqve etiam „ poſtmodum ſpeciali decreto A. 1569. ſeqven- „ ti roborata ; Transactione hac Circuli Bur- „ gundici rationē ſtabilitam eſſe, reſtitutum illū „ aut inſitum corpori Imperii, nominatas Pro- „ vincias ſub ejus amplitudine comprehenſas; „ Cautum eſſe de convocatione ad Conventus, „de ſeſſione & voto;conſtitutā qvotam penſita- „ tionibus; promiſſam fidem & clientelam erga „ Imperium, & vice verſa,qvod in hac re præci- „ puum, ab Imperio Protectionem, patrocini- „ um, Tutamen. Pacta hæc conventa eſſe u- „ niverſorum Electorum, Principum atqve Or- „ dinum Imperii communi aſſenſu;ſignatas Ta- „ bulas, & ſigillis conſvetis munitas. Addi- „ tam promiſſionem, qva majus vinculum da- „ ri non poſſit, de illorum obſervantia, ſub fide

Princi-

Principum. Hic licere Deum atqve homines " 1648.
obteſtari, hic fidem publicam implorare, fœ- "
derum ſanctitatem, Promiſſorum, qvæ vetus "
Germanorum gloria, conſtantiam. Liceret in "
pacis illo congreſſu in Chriſtiani Orbis Thea- "
tro, uſurpare voces illas, qvibus majorum i- "
ſtorum Legati in Theatro Pompeji aliqvando "
exclamaſſe perhibeantur, *Nullos mortalium fi-* "
de ante Germanos eſſe. Objici, Transactionem "
hanc non eſſe obſervatam; qva verò in re, qvi- "
busvè capitibus non dici. Præſtitiſſe hacte- "
nus domus Burgundicæ Principes omnia & "
ſingula, ad qvæ memoratâ transactione ſint "
obſtricti. Ad Conventus publicos convo- "
catos per Legatos ſuos adfuiſſe, ac etiamnum "
adeſſe. Idem factum in Conventibus Depu- "
tatorum Imperii, inter qvos & ipſi Jure ſpe- "
ciali & poſt dictam Transactionem adſcripti "
ſint. Nominaſſe Aſſeſſores Cameræ, eidem "
ſtipendia annua pependiſſe. Ad ſummam, fi- "
deles devotosqve S.R. Imperii Principes con- "
tinuò conſtanterqve ſe exhibuiſſe. Objici "
deinde, Imperium negotiis Belgicis nunqvam "
ſe immiſcuiſſe. At negari id ea theſi, qvâ po- "
natur. Aliud qvoqve publica Imperii Acta te- "
ſtari. Turbis Belgicis naſcentibus in comitiis "
publicis auditas aliqvando tumultuantium "
qverelas. Illis creſcentibus decretas non ſe- "
mel pro pacificatione Legationes. Qvod ſi "
tur-

1648. „ turbis iſtis durantibus Regi Catholico non
„ adſtiterit Imperium, ſi Batavi non denun-
„ ciati Imperii hoſtes, id certis de cauſis fa-
„ ctum, qvas memorare alius temporis locique
„ eſſe. Solum id ſufficere, inferri ex eo non poſſe
„ memoratæ Tranſactionis, qvæ de caſu illo non
„ loqvitur, inobſervantiam. Multò minus inferre
„ argumentum; Circulo Burgundico inteſtinis
„ bellis implicito â neutris partibus ſtetit Impe-
„ rium, E. Circulus Burgundicus ab Imperio
„ ſeparandus aut in communi pacificatione de-
„ ſerendus eſt. Ergo novo omnino exemplo pa-
„ ctione expreſsâ cavendum, qvod nec Impera-
„ tor neq; Imperii Principes adverſus hoſtis ex-
„ terni injurias Circulo huic poſſint opitulari.
„ Qva tempeſtate inter Reges bella flagrarunt,
„ dum annis ſuperioribus Belgium Burgundia-
„ qve â Gallis impetita, nihil ejus rei, qvæ nunc
„ petitur, poſtulatum fuiſſe, ac ne qvidem cogi-
„ tatum. Adducta non ſemel in Belgium Ger-
„ manorum auxilia, data in terris Imp. ſtativa,
„ diribitoria, tranſitus: qvæ nec Gallis qvidem
„ denegata, objici ulterius, Circulũ Burgundicũ
„ multis ab annis non contribuiſſe, eo expun-
„ cto, nihil Imperio deceſſurum. At non contri-
„ buiſſe Circulum Burgundicum dici non poſſe,
„ qvi noſtra patrumq; memoria tantam auri vi-
„ rorumq; vim, tot æris, tot ſangvinis pro Im-
„ perio effuderit. Memorari hic poſſe Legiones,
„ copias, exercitus integros in Germaniam ad-
ductos;

ductos; Belgicæ & Burgundicæ nobilitatis flo-" 1648.
rem amiſſum, Duces fortiſſimos deſideratos."
Transactione ea duplicẽ contributionis mo-"
dum eſſe conſtitutum, unum communem &"
ordinarium pro ſolitis Imp. oneribus; Alterũ"
extraordinarium, in expeditione generali ad-"
verſꝰ Turcam. Priore Circuli Burgundici qvo-"
tam ad duplum Electoralis; poſteriore ad tri-"
plum eſſe conſtitutam. Huic innumerato ſem-"
per ſatisfactum; Illi, partim in armis, partim in"
pecunia, cujus ſi calculꝰ ineundus, longe plus"
debito ſolutum repertum iri. Et ſanè juſtiſſimã"
fuiſſe cauſam, cur in Contributionibꝰ ordina-"
riis Qvotæ Burgundicæ ſolutio ærario inferen-"
da, durantibus Belgii motibus tacita qvadam"
compenſatione aut extincta aut ſuſpenſa ſit."
Reciprocam eſſe Imperii & Circuli obligatio-"
nem; hunc fidem & clientelam debere, ſed il-"
lud protectionem & patrocinium. Qvamdiu"
hæc præſtita non ſint, nec contributionem fuiſ-"
ſe præſtandam. Iniqvum futurum fuiſſe, opem"
â membris exigi, dum corpus membris non o-"
pitularetur. Nunc verò Dei beneficio Circu-"
lo Burgundico â bellis internis pacato, dato re-"
liqvis Imperii Orbisq; Chriſtiani partibus Pa-"
cis incitamento, ſperandum, obicem, qvi con-"
tributionibus remoram dedit, removendum,"
& qvicqvid hactenus impedimento fuit, in po-"
ſterum iri ſublatum. Verum enim verò etſi"
nulla Legum, nulla pactionum, nulla fidei"
publi-

1648. „ publicæ intercederet obligatio, ipſam æqvita-
„ tis rationem poſtulare, Belli ſocios eſſe pacis
„ conſortes. Eadem omnibus bona malaqve
„ eſſe, utqve rerum adverſarum, ſic & ſecunda-
„ rum communes ex æqvo rationes. Id ratio-
„ nem ipſam dictare, id omnium temporum at-
„ qve nationum exempla, id regnorum hoſti-
„ lium fœdera ac ſtudia, qvibus hactenus incu-
„ buerunt. Scire omnes, Circulum Burgundi-
„ cum unà cum Imperio, imò verius, diu poſt,
„ & ſolius Imperii intuitu â Gallis fuiſſe impe-
„ titum. Jam dudum Gallica arma per Ger-
„ maniam ſuperiorem fuiſſe lata, cum commu-
„ nem belli cauſam in ſe traxerit, Bellorum cau-
„ ſis vel obtentibus inCirculum hunc derivatis.
„ Ab illo tempore annis jam amplius tredecim
„ patrio in ſolo tanqvam Martis alea Gallorum
„ vim fortiſſimè ſuſtinuiſſe. Illum vero nunc
„ deſerere, & qvi bello ſtetit invictus, Pace de-
„ vincendum dedere, ut nihil turpius ita nec
„ iniqvius: Verum qvamvis nulla alia foret,
„ ſolam boni publici rationem expoſcere, Cir-
„ culum hunc Imperii antemurale â reliqvo
„ corpore non diſtrahi. Sic â natura compara-
„ tum; ut invaſto hoc Imperio eſſent populi in
„ confinio poſiti, qvi pro omnium tutela excu-
„ barent, qvi ſalutem communem periculo
„ communi defenderent, qvorum virtute Gal-
„ lica potentia vicinis ſemper formidoloſa re-
primen-

primeretur,qvi viribus,locis, fluminibus mu- “ 1648.
niti, veteri qvoq; odio animati gentẽ inqvietã “
& bellicoſam ſuos intra fines continerent. Et “
profectò,ſi Germaniæ,patriæ chariſſimæ ſtatꝰ “
ob oculos ponatur, non is modò qvi in præ- “
ſens eſt, ſed & pace eveniente conſtituendus, “
viſam iri faciem Reip. triſtem & miſerabilem, “
Epiſcopatûs, Provincias, ditiones Imperii “
ampliſſimas abſciſſas. Illarum acceſſione re- “
gnum Galliæ ad trientem paulò minus adau- “
ctum eſſe. Rhenum, qvi qvondam in medi “
tullio Germaniæ, nunc vix limitem haberi. “
Ad utramqve ripam hoſtibus concedi arces, “
præſidia, tranſitus. Illud verò miſerabilius, “
illos hiſce conceſſionibus ne qvidem conten- “
tos, petere Circulos integros, Præſidia Impe- “
rii, munimenta fortiſſima è medio tolli. Qvi- “
bus ſubtractis, qvid tutandis Imperii finibus “
ſuperfore? Qvem Principum Germaniæ, qvi “
ad meridiem ſunt, niſi precariam vitam ac li- “
bertatem agere velit, domi tutum commora- “
turum eſſe? Qvam civitatem, qva parte Gal- “
liæ adjacet, Liberæ nomen, qvo nihil carius, “
conſervaturam? Jam ſi commoda ſpectentur, “
qvid publicè aut privatim antiqva inter Ger- “
maniam utramqve conjunctione, amicitia, “
neceſſitudine poſſe eſſe utilius? Qvid pulchriꝰ, “
qvam populos conterminos ejuſdem nomi- “
nis, ſangvinis, & lingvæ, paribus moribus “

Digitized by Google

1648. „ & inſtitutis viventes, Legum pacis publicæ „ beneficio invicem agere, verſari, uſumqve „ commerciorum exercere? Si utili honeſtum „ adjungendum; qvid magis infame, qvid magis ignominioſum, qvam ditionem non unam, „ ſed complures, Circulum integrum, Provinciarum orbem, pro hoſtis libidine, exemplo „ fœdiſſimo, ab Imperii corpore avelli? Verum „ ut abſit optandum eſſe, nomini Germanico „ hoc probri imputari; atq; ad poſteros notam „ hanc tranſire; Fuiſſe hac tempeſtate Germanos, fidei olim tenaciſſimos, qvi fidos clientes, „ veteres amicos, ſocios, & fratres; qvi concives „ ſuos & populares, qvi Germanos ipſos in ipſa „ pace per ſummum dedecus abdicarent. Præſentis belli cauſas haſce unicas vel præcipuas „ ſumpſiſſe Galliam, libertatem Germanicam, „ & Imperii reſtaurationem. Haſce monumentis publicis editis, has in fœdere Svecico expreſſiſſe. At apparere jam illam, cujus ſpecie „ pugnatum, Germaniæ libertatem, cujus „ pars maxima, fœderum ſanciendorum & ſocios adjuvandi facultas; Imperii reſtaurationem, Circuli pulcherrimi & fortiſſimi ab Imperio avulſionem. Multoties deinde & ſolenniter cum publicè tum privatim conteſtatam „ eſſe Galliam, ob copias pro libertate Germanica Imperio illatas, nullam ſe unqvam retributionem petituram, propriis ſumptibus ſine

cujus-

cujuſpiam onere ſe eas ſuſtentaturam, paceq; “ 1648.
compoſita ê finibus Imperii educturam. Num “
verò dicta factis executura nunc videri, dum o-“
miſſa diſſimulatione, obtenta ſatisfactione am-“
pliſſima pars nobiliſſima Imperii abſtrahi po- “
ſtuletur. Pactionum præliminarium cautionẽ “
præcipuam hanc fuiſſe, ut omnes & ſinguli “
S.R.I. Principes ac Ordines fide publica tuti, “
colloqvio, uti de pace, intereſſent. Sic â Cæſa-“
re conſcriptos, ab ipſiſmet Regnis rogatos eſ-“
ſe. Hoc fine tam longæ tractationi freqventes “
adſtitiſſe, de communibus privatisq; negotiis “
conſultaviſſe; Finem primordio longe diſpa- “
rem. Qvi cunctos Imperii Status, imò & me- “
diatos pacis colloqvio adeſſe voluerint, nunc “
ſummæ notæ Principem, ſangvine Teutonico, “
ipſisq; Cæſaribus ortum, antiqviſſima fœde-“
ris ſocietate, & cum Germanis Principibus re-“
novatæ ſæpius cognationis neq; intermiſſæ “
unqvam amicitiæ neceſſitudine conjunctiſſi-“
mum, de hoc SS. Imp. optimè meritum in ipſa “
pacis concluſione velle excluſum. Poſtulatis “
die SS. Trin. jam â triennio editis, id præcipuè “
petiiſſe Gallos, Pacem fieri Chriſtianam, uni-“
verſalem, & perpetuam cum Imperatore & “
Domo Auſtriaca; omnesq; & ſingulos eorũ fœ-“
deratos & Adhærentes, inſuper omnes & ſingu-“
los Imperii Principes & Statꝰ priſtinis Juribꝰ, “
Prærogativis, libertatibꝰ, & Privilegiis reſtitui “
& conſervari. Inſtrumento verò año ſuperiore “

1648. „exhibito ultrà hoc additum de Circulis redin-
„tegrandis, Matricula renovanda, juribus
„Principum reſtaurandis, cumprimis verò fa-
„ciendi inter ſe & cum exteris fœdera, Pacis
„qvoqve publicæ Conſtitutionibus obſervan-
„dis. At qvomodo Circulos redintegrari,
„Matriculam renovari proponant, qvi Cir-
„culum unum cupiant extinctum? Qvomodo
„Statibus Imperii Jus faciendi fœdera, cum qvi-
„buscunqve ſive indigenis, ſive exteris libe-
„rum petant, qvi Circulo fidiſſimo ſuppetias
„pacto publico denegari ſtudeant? Qvomodo
„Imperatori & Principibus Domus Auſtriacæ
„denegatum velle, qvod omnibus & ſingu-
„lis Imperii Statibus, maximis, medioximis,
„infimis citra controverſiam permiſſum? Qvo-
„modo Conſtitutiones pacis publicæ obſer-
„vent, qvi neqve cenſus, neqve receptus, ne-
„qve tranſitus per terras Imperii pro Circuli
„hujus ſecuritate contra pacis publicæ Leges
„velint permiſſos? Si verò poſtulata ab Hiſpa-
„nis facta, cum hiſce, de qvibus ſermo, com-
„parantur, qvâ fronte Gallos petere audere,
„Circulo Burgundico Imperii membro ab e-
„jusdem corporis membris auxilia non porta-
„ri, qvi in Legibus pacis Hiſpanicæ illud præ-
„cipuè & pervicaciter obtentum voluerint, ut
„integrum illis foret, fœderatis & amicis o-
„mnibus, etiam perduellibus, & nominatim
Regni

Regni Luſitaniæ invaſori, ſeu clam ſeu palam " 1648.
ſivè directè ſive indirecte opitulari. Placi- "
tis cætus iſtius celeberrimi poſt maturam rei "
deliberationem jam pridem atqve iterato vi- "
ſum fuiſſe, & communi Senatus Imperii ſuf- "
fragio concluſum, XXVI. Aprilis M. DC. "
XLVI. & XXV. Sept. M. DC. XLVII. Regem "
Catholicum ratione Domus Burgundicæ "
ſpectabilem Imperii Statum ac ratione Duca- "
tus Mediolanenſis ejusdem beneficiarium, "
in hac qvalitate â pace nullo pacto eſſe exclu- "
dendum. Qvæ Decreta revocare neqve ju- "
ſtum neqve decorum ſit. Ad extremum, "
Tractatuum pacis, qvibus inſudetur, hunc "
ſcopum eſſe præcipuum, ut beneficio com- "
munis Amneſtiæ, internis diſſidiis compo- "
ſitis, dataqve Regnis hoſtilibus ſatisfactio- "
ne, Imperii harmonia ſarta tecta poſſit con- "
ſervari, ſeræqve poſteritati transmitti. Cum "
ſcopo hoc ê diametro pugnare id, qvod Gal- "
li proponant, qvod Imperii harmoniam fun- "
ditus evertat, corpus ſatis truncatum dilace- "
ret, bellum qvod componendum, reſuſcitet, "
ab Imperio in Imperium arma convertat, bre- "
viter, Pacem ipſam ſub pacis imagine diſtur- "
bet. Si enim Legum, fœderum, ſecuritatis, "
boni publici, aliisqve memoratis cauſis, pro "
hoſtis voluntate procul habitis Regi Catholi- "
co, qvæ poſtulatur, fiat injuria, qvid aliud "

1648. „ expectandum, qvam juſtiſſimam fidei vio-
„ latæ vindictam, arma in fœdifragos univerſo
„ Orbi comprobanda, & ex bello hoc miſera-
„ bili aliud bellum miſerabilius? Qvamobrem
„ ſibi majoribusqve dignum, poſteritati lau-
„ dandum, legibus, qvibus conſtat Imperium,
„ fidei conſtantiæqve Germanicæ, publico bo-
„ no, ſecuritati patriæ, magnitudini Imperii,
„ ſaluti Reipubl. in extremo ſitæ, deniqve paci
„ ipſi, qvæ Juſtitiæ ſoror, conſentaneum præ-
„ biturum eſſe Exemplum inclytum Pacis con-
„ ventum, ſi petitioni iſti non modo non an-
„ nuat, ſed ex adverſo ſolemni SCto eandem
„ decreverit eliminandam. At non intererat
Irrita. Procerum, qvid Burgundus diceret, & inclinatio Cæſareis incitamentum illis fuit, qvo promptius adverſarentur, non ſine qvorundam metu, ne Germaniæ aliqvando fraudi foret, nimia Gallorum potentia, nulla, ſi Auſtriaci conciderent, contraria vi temperanda.

Nova Gallorum poſtulata. 6. 16. Sept. CXIX. Intereà ad finem ferè atq; obſignationem Tabularum Gallicarum, (Svecicis à Cranio Salvioq; Moguntini fidei cuſtodiæq; creditis,) perventum erat, cum Servientius Exercitium Catholicæ Religionis iis, qvi in Palatinatu inferiori ei addicti, liberum ſervandum, nec ad aliam Religionem amplectendam adigendos, ex veteri & cum Cæſareis qvondam conventa formula; tum Spirenſi Epiſcopatui, qvem Trevi-

renſis

renſis tum regebat,in ditiones Wirtembergicas 1648.
Jura atq; actiones illibatas poſcens, properantia ad ſpei exitum plerorumq; vota novis & inopinis poſtulatis ſuſpenderet. Et poſt qvinqve horarum jurgium, ſine fructu utrinqve diſceſſum, iſthinc Salvio atqve Germanis fidem publicam, & eandem utrarumqve Tabularum formam, iſto pacta cum Cæſareis contracta opponentibus. Ceſſit tamen ſecuta mox die Remiſ-
Gallus, Salvio aliisqve ex Procerum Ordine, ſa.
Pacis ex eo turbamentum, & opprobrium Gallicæ gentis oſtendentibus, ſi ipſi magnifica Liberatorum Germaniæ nomina ſibi aſciſcentes, iis, qvos oppreſſores Libertatis appellent, duriores,pacta reſcindere auſint,componendis internis diſſenſionibꝰ Cæſareis,Svecis,Proceribꝰqve placita. Neq; ſine periculo Gallorum futurum,Leges infringere,qvas ut valituras & communi ope tuendas Cæſarei atq; Catholici receperint. Illud tantum (omiſſa de Spirenſi mentione)articulo de permittendo Catholicæ Religionis in inferiori Palatinatu cultu adjici petiit Servientius; *Cum ex parte Statuum Imperii remonſtratum fuerit,qvod Domini Cæſarei, Svecici, & Statuum Legati utriuſq; Religionis aliter circa hunc ſ. tranſegerint,& inter ſe convenerint,ut debeat omitti; Propter defectum autem Mandati Dominus Legatus Gallicus non potuerit nunc conſentire, ideò recepiſſe ſe, rem relaturum Regi Chriſtianiſſimo*; Privato ſermone

1648. id timori ſuo & defenſioni tribuere, faſſus, qvod Memmius Legationis qvondam ſocius ſolito inter Collegas æmulatu adeò actionibus ſuis obtrectaret, ut inſtigante illo, ſolemnes in Conſilio Status orationes in ſe haberi certò nimium comperiſſet. Imò capitis periculum incurſurum, ſi â pactis ſuo auſu recederet, præter ſe cum Longavillo etiam atqve Memmio ſancitis. Miſſurum tamen Lutetiam, nova mandata ab aula relaturum. Sic ſopitâ rixa Tabulæ Servientii Mehliiqve ſignis firmatæ & tanqvam perfectæ, certæqve transactionis robur adeptæ, penes Moguntinum depoſitæ.

Inſtr. Pac. Gallic. obſignatū. *5. 15.*

CXX. Poſteà Monaſterium itum, ubi cuncta faciliora ſperabantur, poſtqvam Franciſcus Gvilielmus, Adamus Adami, atqve Leuxelringius, incertum qvibus ex cauſis, abſceſſerant. Ibi Oſnabrugenſes ad viſendum Naſſavium atqve Volmarum venientes, ſuſceptam peractamqve cum Servientio Oſnabrugæ (r) tractationem, Reip. obtentu, propero remedio indigentis, excuſavere, qva non Cæſarei minus honoris Auſtriacæqve domus incolumitatis qvam ſalutis Imp. curam habuiſſe, ipſis Pacis Tabulis monſtrari affirmabant, modeſtiam in eo ſuam ſolertiamqve memorantes, qvod Imperio Alſatiam, in Gallum ut Ger-

Oſnabrugenſiū re confecta iter Monaſterium verſus. *11.21. Sept.*

Et ad Cæſareos ibi degentes excuſatio.

(r) *Lundorp. Tom. VI. Lib. III. c. 260.*

Germaniæ Civem transferendam , Proceri- 1648.
bus Urbibusqve illius Provinciæ ut & Metenſis, Tullenſis, ac Virodunenſis Epiſcopatuum priſtinam libertatem, Auſtriacisqve Principibus fœderum cum Exteris Jura aſſeruerint. Confidere igitur, etiam Cæſareos reparandæ Imperio propriisqve Imperatori ditionibus qvieti, & reſtingvendo, qvod tantum non omnia abſumpſerit, incendio, adprobaturos Leges, cum Servientio Osnabrugæ ſtatutas.

CXXI. Reſpondere Cæſarei; Confici jam potuiſſe pacem, ſi non Osnabrugenſes de Gallicis cauſis alieno loco agentes interceſſerant; inſpecturos tamen conditiones, paci cum Gallo conſtituendæ pactas. Monaſterienſes qvidem non Gallica tantum, ſed & ex Svecica conventione multis offendi, ſpretos ſe, neqve ſuffragiorum ſuorum rationem habitam, conqverentes. At qvod hanc attineat, non incognitas ſibi Procerum cauſas, juxta qvos pacem iſtam ipſi nullâ Monaſterienſium qverimonia deterriti, peregerint, â Cæſare qvoqve adprobatam, qvanqvam eam etiam iſtis perſvaderi, firmitatis publicæ qvietis interſit. Nullam qvoqve in ſe moram fore, qvo minus cum Gallis itidem tranſigatur, & ſententiam in eam rem ſuam proximè prompturos. Cæſareorũ reſponſum.

CXXII. Neqve de Imperatoris in pacem

1648. ſtudio ambigebant Optimates, ſi non Hiſpaniæ caritas prævaleret; importunitate præſertim Brunii anxii, niſi Pax Hiſpanica Germanicam aut præcederet, aut comitaretur ſaltem, tantum non bellum Germaniæ denunciantis. Et Servientius, ut Procerum metum & in Cæſarem odium accenderet, ſuum ſimul in Germanos amorem oſtentaturus, Cæſareorum verſutiam ſe metuere ajebat, ne ſcilicet promovendo Hiſpanorum negotio tempus tracturi longiorem Germaniæ calamitatem efficerent. Cui averruncandæ Nuncium Pontificium Venetumqve adverterit, ſi id Cæſarei molirentur, periculum fore, ne Reges proſperis in Bohemia ſucceſſibus, & Auſtriacæ domus pertinacia, pacem cum Ordinibus jam patratam remorantis, irritati, alia qvoqve de terris iſtis conſilia ineant. Sperare igitur, Brunii conatus ut ſtrepitu ingentes, ſic effectu inanes futuros. Illud miſeratione dignum eſſe, Brandenburgium, (illiqve etiam Colonienſis & Neoburgius acceſſiſſe dicebantur,) apud Batavos tam acriter inſtare, ut totam Weſtphaliæ Regionem ad Viſurgim usqve in fidem atqve protectionem recipiant, & ejectis alienis præſidiis ſua Dominis reſtituant, cui tamen proxima jam exitui pax communibus paciſcentium opibus aſſerenda (die Guarantie) ſufficere, illoqve

Servientii in Cæſareos ob ſtudium in Hiſpanos ſermones.

qve

qve conſilio cum abſtinere debuerat, qvod 1648.
ſine vicinorum ſuſpicione belloqve exeqvi vix liceat. Cæterum Hiſpani de cedendendâ Alſatia conſenſum nihil ſe morari, ſecuritate, qvam manibus contineat, contentum; & Frankenthalam, ſi reddere recuſet, invito extorqvendam.

CXXIII. Qvin & Cæſar Germaniæ Pacem, priusqvàm Hiſpaniæ qvoqve obtingeret, permiſſurus, Pontificiorum præcipuè ſermonibus narrabatur, modò de conciliandâ iſti etiam cum Gallis concordiâ ſpes ſuppeteret. Conjuratione inſuper Hiſpanicâ perterritus dicebatur, cui certatim nomina dederant, qvos aut Auſtriacæ Dominationis odium, aut acceptæ injuriæ dolor accendebat; plerisqve ſpes ex novis rebus petebatur. Præcipui conſpirationis auctores Dux Medinæ Sidoniæ, Dux Hijar, Franciſcus de Melo, Dux Civitatis regalis, Marchio Sayræ, Hieronymus Norennius, Comitis Lunareſii filius, Ferdinandus Contrera, Franciſcus Sylva, Muno Veler de Medrano, DominicusCabal,aliiq; præcipuæ dignationis Proceres nominabantur. Vigeſimam qvintam Auguſti diem dixerant, qva deſtinata exeqverentur, eo inſidiarum Ordine compoſito,ut Regem venatione ſe oblectantem à ceteris, qvorum fides

Cæſaris in pacem inclinatio.

in-

1648. integra erat, abductum adgrediuntes, ut qvis-
qve audaciæ habuiſſet, occurrerent, trucida-
rentqve, virgo regia, Philippi filia, penatibus
abrepta, Bragantino Duci Joannis Luſitaniæ
Regis filio, cum Luſitaniæ, Legionis atqve
Algarbiæ dote nuptum elocaretur, Duci Hyiar
Aragoniæ, aliis alia regna provinciæqve
adſignarentur. Et qvanqvam ſucceſſu faci-
nus caruerat, Caroli Padillæ ſolertia fideqve
detectum atqve vitatum, ſatis tamen ampla
ſollicitudinis materies videbatur, tam pro-
pè à periculo abfuiſſe. Accedebant à Salvio
minæ, qvi Monaſterium ingreſſus, ſi Cæſa-
reani obſiſterent, qvo minus ante hyemem
proxime ingruentem miles Sveciam remea-
re poſſet, non Ordinum, qvibus cum inter-
na externaqve diſſidia compoſuiſſent, ſed ſo-
lius Auſtriacæ Domus oneri ceſſurum, edi-
cebat, in qvam tota belli mole incubituri eſ-
ſent.

14.24. Sept. Osnabrugenſes ad accipiendū Cæſareorū reſponſum

CXXIV. Ita magna cum cura Cæſareorum
Reſponſum expectabatur, cum Proceres Os-
nabrugenſes audiendo ei à Volmaro Cranio-
qve acciti, Monaſterienſes qvoqve ſecum
adducere jubebantur, renuentibus illis, non
enim ad alios reſponſum id pertinere, qvam
qvi ſententiâ ſuâ Cæſareis expoſitâ iſtud ex-
qviſiverint; neqve etiam jurgiis, qvæ Mona-
ſterienſes meditari certum ſit, ſed paci atqve
con-

concordiæ paratos veniſſe. Si tamen ab iſtis Cæſarei impetrare poſſent, ut Osnabrugenſium viam inirent, jucundam ſibi eorum ſocietatem futuram, cum qvibus in gratiam redire ardenti voto deſiderent. Inutilem alioqvin imo noxiam conjunctionem fore, neqve concordiæ ſtabiliendæ, ſed excitandis augendisqve diſſenſionibus, mutuæqve animorum acerbitati, idoneam. Rogare, ne Cæſarei novarum deliberationum auctores exiſtere vellent, qvas ipſi poſt confectam jam pacem nunqvam ſuſcepturi eſſent. Reſpondere Cæſarei, Nullam ſe Monaſterienſibus cauſam contradicendi præbituros, ſed exhortaturos potius, Pacem Svecicam amplecti, Auguſtumqve ſeqvi, qvi navatam hac in re ab Osnabrugenſibus operam noviſſimo Reſcripto probarit. Præparandæ tamen concordiæ, & conciliandis animis profuturum, ſi aliqva ſaltem apud diſtractos diviſosqve benevolentiæ ſpecies redeat, in veræ forſan amicitiæ robur convalituræ.

1648. cum Monaſterienſibus adeſſe jubentur.

CXXV. Poſtera die in Epiſcopali, qvam vocant, Aula, coacti Catholici, Evangelici, Monaſterienſes, Osnabrugenſes, & qvi *Neutraliſtarum* nomen inde acceperant, qvod ante peractam pacis tractationem Osnabruga qvidem digreſſi Senatu tamen Monaſterienſium abſtinuerant, Tridentinus nempe, Brixien-

15. 25. ejusd.

1648. xienſis, Neoburgius, Badenus, & Colonienſium Legatus, pacatis & ad humanitatem firmatis invicem vultibus, mox Cæſareos, Volmarum ſcil. atqve Cranium, Naſſavio adhuc morbo præpedito, adiere, qvi laudata Procerum freqventia, & de Imperatoris in pacem affectu ſolita præfati, ſua ad Gallicas Tabulas monita, pleraqve ad Sabaudiæ Mantuæqve Duces ſpectantia ſcripta exhibentes, Landgravii Alſatiæ appellationem tamdiu non omitti poſſe aſſeverabant, donec de libris Turonenſibus, Oenipontanis Principibus provinciæ iſtius nomine perſolvendis conveniſſet, (qvarum unam duobus thaleris & dimidio æſtimandam Cæſarei contendebant.) At, qvod Hiſpanum Auſtriaca ope prohibendum attineat, optare ſe, Monaſterii deliberationem ſuper ea re inſtitutam fuiſſe; plurium enim circumſtantiarum notitiam Osnabrugenſibus defuiſſe, qvam ibi adipiſci licuerat. Qvatuor ſaltem, aut qvinqve dierum ſpatium darent Proceres, dum Cæſaris ſententiæ certiores ipſi redderentur.

Notæ Cæſar. ad Inſtrum. Gallic.

Et de pace Osnabrugæ confecta reſponſum dilatorium.

Ordinum è contra.

CXXVI. Repoſuere iſti, non ignaros eſſe Cæſareos neceſſitatis, qva averruncandi ſupremi Reipubl. excidii Gallicam cauſam Osnabrugæ tranſigere adacti fuerint; neqve credi-

credidiſſe ſeſe, in Imperatore moram futuram, qvo minus comprobaret, qvæ ad placitam jam olim Cæſareis formam, & tuendæ Imperii ipſiusqve Auſtriacæ Domus ſaluti, indies magis periclitantis cum Servientio pacti ſint. Iteratis certe ad aliqvot Septemviros Principesqve ſermonibus literisqve teſtatum Imperatorem, modo de permittendo denegandove Hiſpano auxilio publicarum legum ratio haberetur, nunqvam exterorum commoda Reipubl. qvieti prælaturum. At vero controverſia iſta ad *Aureæ Bullæ*, Conſtitutionum Imperii, *Capitulationis Cæſareæ* tenorem, moremqve majorum exacta, totisqve Tabulis ad Svecicarum earumqve conditionum modum concinnatis, de qvibus jam olim Monaſterii Cæſareis, Gallis, Svecis, Imperiiqve Ordinibus convenerit, mirari ſe, Ferdinandum, ubi, ſi vellet, qvietem afflictæ ſuſpirantiqve patriæ dare qveat, improbare aut differre ſaltem pacem, communi, propriæqve illius incolumitati proviſam, & Hiſpani amore, ambiguæ belli fortunæ ſpes, vota, dignitatem, ipſamqve ſalutem exponere. Spem qvondam feciſſe Cæſareos, modo univerſi Proceres tractationi adeſſent, octo dierum ſpatio pacem ſe confecturos. Et certe in unica celeritate remedium eſſe, 1648.

ad-

1648. adverſariis præſertim tot victoriis lætisqve ſucceſſibus auctis. Curandum ideô Cæſareanis, ne cunctando rem perdant, & abrupta tractationis ſerie hybernis, ſola pacis feſtinatione declinandis locum, ac evertendæ Reipubl. occaſionem ſuppeditent. Ne igitur deſtinata Regibus ſibiqve ultra morarentur. Nullam penes Electores, Principes, Ordinesqve Imperii belli materiem ſupereſſe, Regumqve Legatos paci qvovis horæ momento perpetrandæ promulgandæqve paratos ſe offerre; venienti modo felicitati obviam irent Cæſareani, neqve ſinum tantis bonis ſubducerent, qvæ ſine Numinis, Imperii, atqve poſteritatis odio invidiaqve repudiare non poſſint. Tribuere tamen Imperatoris honori petitam aliqvot dierum moram, neqve inviſuros ſuam Cæſareis fortunam, ſi intra ſpatium iſtud à Servientio obtinere poſſint, qvæ monitis ſuis expoſtulent. Verum novas de Gallicis negotiis conſultationes nunqvam reſumturos. Certum qvippe ſibi, immotumqve, pacem propediem habere, neqve deliberationibus tempus terere, donec invaleſcentes ſemper Gallorum Svecorumqve vires cuncta pari ruina involvant, & ponendorum armorum leges admittere recuſent, qvibus jam qvietem Germaniæ indulgere annuerint.

CXXVII.

CXXVII. Acerba hæc & jactatæ in Auguſtum reverentiæ nimium adverſa Cæſareis videbantur, qva preces tantum, non neceſſitatem eorum, qvæ Osnabrugæ cum Gallis pepigerint, Imperatori ſe admoturos Ordines non ita dudum ſignificaverant, cui jam nihil reliqvi faciebant, qvam ut loco ejus ipſi, veluti pedanei judices in ſententiam irent, qvæ Gallis Proceribusqve placuerat, Svecicis Gallicisqve armis caſtigandi, niſi conſenſum, utcunqve nolentes, adhiberent. Nihil ſcilicet conſtituendæ paci ſuperfuiſſe, qvam ut Procerum litibus communi aut omnium aut plerorumqve ſaltem adſenſu transactis, de Cæſaris fortuna, commodis, ipſaqve ferme ſalute, ſoli Ordines inconſulto illo, qvæ lubebant, ſtatuerent. At qvam abſurdum iniqvumqve, Gallos non cum Imperio, ſed cum Auſtriaca Domo bellum ſibi fuiſſe præferentes, pacem cum Proceribus conficere, qvam deinde Imperatori invito atqve repugnanti injungant? Diſſimulatâ tamen offenſa actisqve pro conceſſo ſpatio gratiis, Delectos dimiſere; erectis interim ſuſpenſisqve cunctorum animis, qvid Cæſaris Reſponſum allaturum eſſet. Jamqve conſilium qvidam ex Electorum Collegio cepiſſe dicebantur, Osnabrugam cum Ser-

1648. Cæſareorũ ſecreta inde indignatio.

Et ad iſtos reſponſum.

Conſilia contra Cæſarem

1648. vientio Salvioqve repetere, ſociatisqve ſibi
pacem ex reliqvorum Procerum ordinibus, qvi
morantem. pacem optarent, belli molem terris ſuis
avertere; Bojoaro præcipue auctore, qvi
16 Sept. exaratis ad Cæſarem literis, Osnabrugenſium induſtriam laudans, tanqvam eo jam rem perduxerint, ut ſublatis bellorum cauſis pax ipſa Numinis manu cœlo demiſſa videri poſſit, ipſum qvoqve eam amplexurum eo magis ſe ſperare ajebat, qvod ea prudentia, cautione atqve cura Tabulæ ejus conſcriptæ ſint, ut nulla iſtas reſpuendi juſta cauſa appareat. Qvod ſi ille externas apud ſe gratias prævalere ſinens, ſuamqve ipſius ſalutem patriæqve qvietem alienæ utilitati poſthabeat, certum ſibi penitusqve fixum eſſe, pacem cum Gallis Svecisqve iſtis legibus habere, qvæ Osnabrugæ ſancitæ ſint, adeoqve hoſtilibus in eos abſtinere, & qvæ pactis iſtis jubeatur, prompta conſtantiqve fide exeqvi, ipſi Numini orbiqve conſilii neceſſitatem excuſans, qvo poſt Cæſaris Gentisqve Auſtriacæ dignitatem atqve incolumitatem triginta annorum laboribus ac ſangvinis, opum, honorisqve proprii periculo acerrime propugnatam, potiora jam Imperii ſuæqve ſalutis qvam peregrinæ ambitionis rationem habiturus ſit. Eoqve inter
Jurgiũ inter Cæſa-

Cæſareanos Bavaricosqve jurgium Monaſterii proceſſit, ut Bojoarum aut reliqvos Osnabrugenſes Tutores ſibi Curatoresve legiſſe, iſti reponerent; Neqve ſe Hiſpanum in Præſidem (zum Vorſteher) ſibi adſciviſſe, qvem à Ferdinando ſibi obtrudi nunqvam paſſuri eſſent, neqve (s) in gratiam iſtius longius ſupplicium toleraturi. In eundem modum Saxo qvoqve Electoralis diſſerebat, cautionem etiam à Cæſareis expoſtulans, ſi qvid ex pervicacia ipſorum & obſtinatis in Hiſpanum ſtudiis atqve diuturniori inde bello Resp. qvid detrimenti caperet; Et ne aliqva verſus Imperatorem verecundiæ ſpecies remaneret, etiam de illo Septemvirorum officio compeſcendo qvidam loqvi ſuſtinebant.

1648. Cæſareos & Bavaricos.

CXXVIII. At Brunius, Saxonicis, qvi adviſendum eum venerant, apertis verbis negabat, pacem Germaniæ conſtituram, niſi eadem paſſibus æqvis inter Hiſpanos Galloſqve procederet. Nec enim aut Alſatiæ in Gallos transferendæ conſenſurum Hiſpaniæ Regem, aut Franckenthalâ, Hammerſteinio, Homburgove gratis ceſſurum, atqve ita bellum à Rheno ad ceteras Germaniæ provincias novo impetu tranſiturum.

Colloqvium Brunii cum Saxonicis.

Aaa 2 Fœde-

(s) *Formalia*: Daß ſie ſich Spanien zu Gefallen nicht mehr ſchinden laſſen würden.

1648. Fœdera qvoqve cum Britannis atqve Palatinis, hisqve, exuto Bavaro, priſtinos honores ditionesqve reddituros, ferebat. Deprecabantur Saxonici novam iſtam malorum tempeſtatem, qvam nimium diuturnam hactenus pertulerint. Neqve jure aliqvo poſci, ut Germaniæ qvies ex Hiſpanorum pace ſuſpendatur, qvi nullâ Imperii curâ in concordiam cum Batavis redierint. Paucas Hiſpano lites cum Gallis componendas reſtare, qvibus tranſigendis duas dies ſufficere, ipſe Brunius agnoverit. Prætereà Hiſpanum propria vi niti, neqve Germanorum ope indigere, ut Gallos hoſtes ſuſtineat, copiis præſertim jam auctiorem, qvas in Cæſaris auxilium & geſto contra Batavos bello hactenus impenderit. Curæ tamem Germanis fore, ut adepta ſibi pace eandem felicitatem etiam Hiſpaniæ concilient; negante Brunio, eam regno fracto jam adverſisqve bellorum caſibus imminuto potentiam ſuppetere, ut Gallo, Burgundiam, Mediolani Ducatum, aliasqve Hiſpanicæ ditionis terras, omnes fere ſecundis ſucceſſibus infeſtanti ſufficere qveat. Fatum qvoqve adgnoſcebat, & miſerabatur, qvod cuncta Gallis addicturum prævideat, eo forſan, ut dicebat, evaliturum, ut ipſe qvoqve partibus eorum aliqvando acceſſurus eſſet.

Fatum Galli. cuſans.

CXXIX.

CXXIX. Hæc inter adventabat expectata tantis deſideriis dies, qva Cæſarei reſponſi ab Imperatore obventuri ſpem Proceribus fecerant. Iiqve toti ſui fiduciam ac robur jam adſumſiſſe videbantur, poſtqvam obtinuiſſe ſe aulâ literas, & ut ex primordio ipſarum colligere poſſint, lætas, iſti Moguntinis, hi Proceribus nunciarent, diei tantum ſpatio ſibi opus dicentes, qvod epiſtolæ numeris (Ziffern) qvi tegendis literarum arcanis uſurpari ſolent, conſcriptæ, legendæ explicandæqve inſumerent. Neqve adeo ægre ferebant moram iſtam Optimates, reſponſi gaudio, qvod jam animis præſumebant, eam ſatis penſaturos credentes. At turbavere præproperam lætitiam Cæſarei, qvi *Clavi* ad recludenda numerorum arcana, qvibus ad Trautmansdorffium Cæſar uti conſveverit, ſe deſtitui, & irritum duorum dierum in eam rem laborem, frivola & indecora tantis viris excuſatione cauſantes, viginti adhuc dies ſibi dari expetebant, donec tabellio, qvem in Aulam ideo miſſuri eſſent, reverteretur; Proceribusqve inopino reſponſo, ſupra qvam dici poteſt, attonitis atqve oſtentata Reip. neceſſitate, ſive adſentientibus, ſive invitis Cæſareis pacem cum Regibus proxima die ſe perfecturos reponentibus, illi excuſationem ſuam, qvo minus

1648. Cæſareorũ tergiverſatio. 20.30. *Sept.*

22 Sept. 2. Oct.

1648. minus eam ab iſtis credi videbant, eo ſanctioribus juramentis firmantes, ſex tantum dierum ſpatium poſtulabant, intra qvod, utcunqve non *Clavim*, Imperatoris tamen ad Bojoarum reſponſum à Legatis ejus accepturi forent: tum ſententiam ſuam *vel pure vel ſub ſpe rati* prompturos. Indulſere Proceres, ea conditione, ut mox poſt elapſum illud ſpatium ultima manus paci abſolvendæ admoveretur.

Cæſarei cũ Electoralibus conſultant.

24 *Sept.* 4. *Oct.*

CXXX. Magna interea anxietate Cæſarei agebant, Procerum ardorem, qvo in pacem, diuturnis bellorum calamitatibus feſſi, ferebantur, ac ſolis ſibi, ſi illam reſpuerent, bellum manſurum cogitantes. Et vocatis in conſilium Electoralibus, poſt qvinqve horarum deliberationem atqve volutatas inter ſe rationes, nihil ſalubrius viſum, qvam ut adprobatis Tabulis Osnabrugenſibus ſuam Cæſar incolumitatem firmaret. Neqve Hiſpani, expenſis rei momentis, amplius adverſabantur, conſultius exiſtimantes, Auſtriacam Domum meliori fortunæ ſuisqve uſibus pacis beneficio ſeponere, qvam eâ longiori, & qvi tum rerum ſtatus erat, atrociori diſcrimini objectâ, totam Hiſpanicæ Auſtriacæqve Gentis ſalutem in caſum dare.

Et Hiſpanis.

Pacem Galli-

CXXXI. Ita Cæſarei, ingruenti neceſſitati ob-

ti obviam ituri, accitis in Naſſavii ædes Proceribus, Imperatoris mentem deprehendiſſe ſeſe ſignificabant, accepto extra Ordinem ab aula noviter mandato, cujus indicio priorum literarum ſecreta penetraverint, qvi totus in pacem pronus cuncta adſenſu ſuo confirmet, qvæ cum Servientio Osnabrugæ Proceres pacti ſint. Nihil jam reſtare, qvam ut utriusqve pacis Tabulis à Legatis partium, ex qvibus Oxenſtiernius Monaſterium accerſendus eſſet, ſubſcriptis ſignatisqve, literisqve pacis nunciis ad Præfectos Militiæ expediundis, hoſtilia vetarentur: additis precibus pro Colonienſi, cujus integrum Epiſcopatum Paderbornenſem Catti indies inſolentiores, & ſtipendiorum repulsâ magis efferati, diripiebant. Reſponſum à Reigersbergio communi Procerum nomine (ex qvibus Burgundus, Neoburgius, Ordinis Teutonici Legatus, & qvi tum finem negotii inſpecturus nuper redierat, Osnabrugæ Antiſtes contrahiſcere auſi, tacere jubebantur) Magnas à ſe Numini, Cæſari, ejusqve Oratoribus grates deberi, qvorum benignitate, cura, operaqve ſua Germaniæ qvies reditura ſit; neq; magis qvid in votis ſe habere, qvam ut iſta adhuc die ſignatis tabulis qvam proxime hoſtilibus utrinqve interdiceretur; ſuam qvoqve in Colonienſis gratiam induſtriam,

1648. cam'acceptāt. 26 Sept. 6. Oct.

1648. prompta, poſtqvam cupita adepti erant, humanitate offerebant.

Nova ſignandi Inſtr. Gallici impedimenta. à Gallis. Svecis.

CXXXII. Jam in portum delati ſibi Ordines videbantur, cum illum ſubita ac improviſa tempeſtas perculſis eriperet difficultatibus inde exortis, qvod Servientius Cæſaris Procerumqve pactione non contentus, Alſatiæ ceſſionem, etiam Hiſpani Regis conſenſu, qvem ſpernere ante prætulerat, roborari, expetebat, Salvius vero verborum, qvibus Auſtriaci Exules bonis ſuis carere jubebantur, aſperitatem mitigari, qvid qvisqve ex Ordinibus militi Svecico daturus eſſet, conſignari; Ne aut aſſerta Bremenſi Urbi *Superioritas* Speciæ, aut omiſſa Erfurdiæ mentio Juribus ejus aliqvando obeſſet, publica fide, præſcriptisqve verbis caveri; Cattæ copiis aliqvam ſtipendiorum partem exolvi; & qvoniam id Caroli Guſtavi Palatini (Speciæ poſteà Regis,) ad qvem Juliacenſis hereditas pertineat, multum interſit, datam Erneſto Saxoniæ Principi Juliæ, Cliviæ, Montiumq; (t) Ducis appellationem omitti, (ad hoc à Brandeburgio Electore maxime inſtigatus,) aliaqve poſtulabat. Qvæ mox in publicum elata, variis & plerunqve acerbis rumoribus differebantur; aliis felicia Svecorum in Bohemia arma, & diripiendæ veteris Pragæ cupidinem,

(t) *Art. XV.*

pidinem, opulentia Novæ accenſam, ac Au- 1648.
ſtriæ ſuperioris Exules oblatis noviter Bonis ſangvineqve reſtitutionem orantes; aliis Brandenburgium Hiſpani gratiam & tuendæ Juliacæ ditioni patronum ambientem inſimulantibus. Plurimi Cattorum pravitati id imputabant, qvi nulla qvietis aut Reip. cura, bellum ſe qvam iſtam pacem malle, non obſcura confeſſione frendebant. Rediit tamen, at non ante acrem verborum conflictum, Moguntini nempe, Bojoari, Saxonum atqve Brunſvicenſium ſtudio cum Salvio concordia, eas in conditiones, ut Cæſar pro mollienda verborum acerbitate publicis precibus adiretur; Svecorum timori ita conſuleretur, ut Bremenſi Civitati ultrà priſtina Jura nihil hac pace tributum Ordines ſcripto teſtarentur; Erfurdiâqve ſilentio transmiſſa, Saxoni Juliaci nominis honor maneret; additis in fine Tabularum, qvibus Brandeburgio qvoqve ſua jura ſervabantur; de militis qvoqve Svecici onere cuiqve adſignando (*Reparation*) illico poſt ſignatam pacem ageretur, & Caſſellanæ duæ thalerorum myriades ex promiſſa à propinqvis Principibus ſumma ante dicta ſolutioni tempora numerarentur.

Remota. 19. 9. Octob.

CXXXIII. At pœnituit mox, ne ludibria calamitoſæ Germaniæ deeſſent, Salvium Renata.

1648. ſuæ facilitatis, reſciſſis, qvæ modo placuerant, Tabulis nomen ſuum inſcribere renuens, niſi Sveco militi patriam mari repetere, incommoda, ut cauſabatur, navigantibus anni tempeſtate, prohibito, commorandi interim opportunitati proſpiceretur, neqve Juliaci Ducis appellatione Erneſto Saxoni tributa, ceteris heredibus præjudicium fieret. Haſſiaci etiam militis ſtipendium urgebat. At maxima in Saxonum atqve Brandenburgiorum contentione, difficultas verſabatur, cum iſti Juliaci Principis dignitatem cognomenqve ſibi traherent, hi acerrime contra niterentur & Brandenburgii qvidem, Cæſareorum ac Svecorum favore ſtudiisqve innixi, variis artibus Saxones Electorales aggreſſi, à ceteris Domus illius Principibus abſtrahere laboraverant, qvos adſcripto Erneſto, at omiſſo in Electore Saxoniæ Juliaci titulo, præcipuum qvoddam ſibi jus meditari, callide interpretabantur: nullo tamen profectu, Septemviro commune Gentis decus ſtrenue aſſerente. Conceſſerant tandem Leuberus atqve Thumshirnius, hujusqve Collega, Auguſtus Carpzovius, Cæſareorum atqve Galli auctoritate permoti, ut omnino Erneſti, navatæqve ab illo componendis Haſſorum litibus operæ mentione omiſſa ipſius transactionis ſumma Pacis tabulis adderetur;

Contentio inter Saxonicos & Brandenburgicos ob Juliaci Ducis titulum.

retur; at obnitebatur Heherus, ſubſcriptione potius ſe abſtenturum, qvam ut id admitret, teſtatus. Et vicit hujus conſtantia ceterorum lenitatem. Ceterum neqve Catto militi neqve Svecico ultra conceſſa qvidqvam largiendum Proceres pertendebant. 1648. Sopita.

CXXXIV. Poſt, Oxenſtiernium cum nova nupta Monaſterium non ita pridem advectum precabantur, ut poſtqvam negotio cum Servientio perfecto (eum promiſſa ob Alſatiam evictione, & ſi Hiſpani intra duos menſes ceſſioni adſentiri cunctarentur, dato Urbium ſylvaticarum & exſolvendæ Oenipontanis Principibus pecuniæ retinendæ Jure pacaverant,) ſoli Sveci Germaniæ gaudia morarentur, ipſi qvoqve pacem ei qvam proxime redderent, & ſepoſita longiori cunctatione Tabulas illius Monaſterii ſignarent, qvod ſi occaſio tulerat, Servientius Osnabrugæ, loco itidem tractatione ſua alieno, facturus fuiſſet. At abnuebat Oxenſtiernius, ſuâ naturâ auſterus, & opinionis, qvam ſemel hauſiſſet, pervicax, irritis etiam Collegæ, mitioris ingenii viri, argumentis, Procerum vota commendantis. Mollivere tamen hominis duritiem datæ à Servientio epulæ, qvibus admiſſurum ſe ſignificabat, ut ambobus locis eodem tempore ſubſcriptio promulgatioqve confieret, modo inter alia partitio ſol- §. 15. Octob. Oxenſtiernius pacis Inſtr. Monaſterii ſubſcribere recuſat. Tandem

1648. ſolvendæ Militibus ab Imperio pecuniæ ipſi traderetur, & cohortibus, qvas ſecuritati ſuæ neceſſarias retenturi eſſent, atqve maris navigatione ipſa temporis tempeſtas arceat, trium ſaltem menſium alimenta decernerentur. Illud tamen indulſit, ut Pacis ſubſcriptio Procerum in ea poſtulata ſententiam præverteret; ſimulqve teſtificans, curaturum ſe, qvo copiæ illæ mox poſt confirmatam à ſummis partibus pacem aut dimiſſæ aut in Sveciam deportatæ minus Germaniam onerarent.

certis conditionibꝰ annuit.

Dies ſubſcriptioni præſtituta.

CXXXV. Tandem inita à Proceribus conſcriptaqve ratione, qvid qvisqve Svecico militi tribueret, XII. Octobr. Julianorum Faſtorum dies à Cæſareis Regiisqve commutandis inter ſe Tabulis dicta erat, eo Ordine compoſito, ut eâdem diei horâ Servientius Naſſavii atqve Volmari, Oxenſtiernius cum Salvio Lambergii Craniiqve ædes inirent, ibiqve uni ex Tabulis ſuis exemplo qvisqve nomina adſcriberent, Cæſareis poſt meridiem eandem vicem cuiqve Regiorum reddituris. Id vitandæ offenſioni repertum, ne inter Gallos Svecosqve uno in loco cöeuntes, honoris certamen oriretur; ridentibus plerisq; ſtolidam horum ambitionem, qvi Regni, totius Europæ conſenſu, poſtremi Oratores poſt Galliæ Legatos haberi dedignarentur,

cui

cui extra Hiſpanum, honoris prærogativa cuncti Reges Principesqve concedant. 1648.

CXXXVI. At novæ turbæ communi gaudio intercesſere, Oxenſtiernio, ſolita homini, ſui non ſemper compoti, varietate, Osnabrugam Svecicis negotiis nominatam rurſum obtendente. Neqve pacem ſe firmaturum aſſeverabat, niſi de hybernis Svecicarum cohortium conveniſſet; eadem Cæſareis minantibus, ſi Gallis Sylvaticæ Urbes retinerentur, donec Alſatiæ in illum transferendæ ſuum Hiſpanus adſenſum commodaret. Dedere tamen Sveci Servientii Groulartiqve auctoritati, Cæſarei Procerum argumentis, propriam ipſorum culpam, qvi ſatisfactionem Gallis, inſciis Proceribus, Hiſpani conſenſum ultro ſpoponderint, ſuamqve qva uſi ſint modeſtiam referentium, ut pacis tractationi finem imponi paterentur.

Ob injectas ab Oxenſtiernio & Cæſareis moras dilata.

CXXXVII. Qvarta & decima Octobris die hora nona matutina Proceres in Epiſcopali Aula convenere, poſt qvatuor horarum patientiam domum redire juſſi, qvod qvasdam cerimonias non rite ſervatas eſſe, diceretur. Secunda poſt mediam diem hora Galli, Naſſavii Comitis ac Volmari ſeptem curribus, Sveci Lambergii atqve Cranii ædes qvinqve carpentis iniere, miſſis mox Secretariis, qvi Tabulas, Procerum cuſtodiæ traditas, repeterent.

Pax tandem.

1648. terent. Qvæ utræqve conventum admotum ſignatæ, repetito tertiùm tormentorum applauſu, Aulæ Epiſcopali Procerum qvoq; Delectis ſignandæ, per eosdem Secretarios illatæ ſunt.

Sub- ſcripta. 14. 24. Octob.

CXXXVIII. Secuta luce, (die Dominica) qvam colendo Numini pia antiqvitas ſepoſuit, accommoda diei religione publicæ gratiæ à Cæſareis in Baſilica Urbis à Servientio, apud Minoritas, ab Evangelicis in Oxenſtiernii ædibus, atqve à Reformatis apud Witgenſteinium actæ, ſupplicationesqve habitæ, diverſo qvidem non minus animorum habitu, qvam ritu, uno tamen ore *Deum laudantibus*, ſolis Hiſpanis atq; Osnabrugenſi luctu domi detentis; Mox peracto Divino cultu, pacis nuncium Senatus Monaſterienſis Secretarius per vicos Urbis, militaribus præſidiis ſeptos, præcinentibus tubis tympanisqve, & comitante Sclopetorum fragore circumtulit. Eademqve in eundem modum Osnabrugæ peracta.

Publicata. 15. 25. *ejusd.*

FINIS.

INDEX

INDEX.

A.

A Lbertus Brandenburgius ex Magiſtro ordinis Teutonici, Dux Pruſſiæ 11
Alſatiæ Civitatum Imperialium Proteſtatio contra ceſſionem ſui cum Præfectura Hagenavienſi in Gallum 508. ordinum pro iis ſententia 507. add. voc. Satisf. Gall. lit. S.
Amneſtia Univerſalis Propoſitione Svecorum flagitata 95. Cæſareorum Reſponſum 117. Svecorum replica. 155
Amneſtia Pragenſis 226. Ratisbonenſis 227. emendata. 228. approbata à Catholicis ibid. improbata ab Evangelicis. 232. Cæſareorum duplica 311. oblatio ad Terminum anno 1624. 332. Evangelicorum **endl. Gegen-Erklärung.** 366. **Der Catholiſchen Bedencken** 374. Oblatio ad Terminum Anno 1624. à Saxonicis Electoralibus approbata 386. 346. ad An. 1628. revocata 464. Difficultas ratione Antegravatorum 437. add. 441. ſeq. 566. Punctus hic transactus.
Argentinenſis Electionis controverſia inter Canonicos Pontificios & Evangelicos. 17
Argentinenſis Urbis legato aditus ad Ordinum conſultationes negatus. 110. permiſſus. 112
Armiſtitium Colonienſe Svecico-Haſſicum 495. 498. Bavari cum Gallis & Svecis. 512-530
Aſſecurations-Punct. 161. propoſitum in id à Regiis fœdus cum Proceribus Imp. & de eo deliberatio 284 Cæſareorum declaratio 318. Procerum poſtulatum erga Svecos de Puncto hoc atq; executionis pacis cũ puncto ſatisfactionis militiæ Svecicæ jungendo. 634
Auguſtanus Senatus à Gallis ad Pacis tractationem invitatus 76.

Auguſta Evangelicis, Catholicis ne Ordinibus Urbibusve accenſenda? 302. 303. Paritas ſenatus &c. ab Evangelicis petita 438. 642. 457. 472. 566. renuentibus Cæſareis 567. Punctus hic transactus. 583 Senatus renitentia; Evangelicorum ideo literæ ad Cæſarem. 649. ad Senatum 651. hujus reſponſum 652. Executio transactionis 657

Semper Auguſti titulus Imperatori â Gallis negatus ab Ordinibus aſſertus 682. 684.

Auſtriacorum Exulū cauſa 230. 438.448.ſeqq. 457. 460. ſeqq.458.ſeqq.494. 495. 577. Evangelicorum Procerum conſiliū.578.Svecis probatum;ſecQCæſareis.579 Continuatio hujus negotii. 582. ſeqq. aliqvantum dilati. 585. ſeqq. reſumpti. 591. ſeqq. Exulum cauſa â Svecis auro vendita 593. 594. Ordinum de ea diliberatio 595. ſeqq. & apud Cæſareos conatus irritus 603. tractatio hujus negotii reaſſumta, & de ipſa re conventum. Contentio de Formula 665. ſeqq. res tota compoſita 665. add. tamen 738. 739

Ob Avtonomiam ſubditorum Evangelicorum Gravamen contra Pontificios. 188. iſtorum Reſponſum 216 Evangelicorum media. 278. Catholicorum 280. **der Evangel. endl Gegen-Erklärung** 367. **der Catholiſchen Bedencken darüber.** 375. Saxonicorum Electoralium ſententia. 387. de hoc negotio add. 439. 446 454. 561. ſeqq. 465.468.478.479. Novæ Cæſareorum Conditiones 577. Svecis & Evangelicis gratæ 578 add. 580.581. punctus hic transactus. 582

B.

Badenſis controverſiæ origo 587. **transactio** 588. ſeqq. transactio proviſionalis. 591

Bavarico militi Circulus Bavaricus loco ſtipendii certo modo aſſignatus 603. Bavaricorum inde qveſtus & poſtulata 604. 635. 657. tandem adqvieſcentium. 667

Bavarico-Palatina cauſa. vid. voc. Palatini restitutio. lit. P.

Belli Germanici inteſtini cauſæ. 7. 8. 9. Principia, occaſiones, & præludia 10. plur. ſeqq.
Bohemicum bellum. 34. 38
Bonorum Eccleſiaſticorum mediatorum ratione, Evangelicorum Gravamen 187. Catholicorum reſponſum. 214. Evangelicorum Media. 277. Catholicorum. 280. Pertinet huc vocab. GRAVAM.
De Bonis Eccleſiaſticis immediatis, vid. voc. RESERVATUM ECCLESIASTICUM. lit. R.
Brandenburgicus Elector. vid. voc. SATISFACTIO SVECICA.
De Bremenſi Svecorum Seſſione in Senatu Imp. Principum controverſia. 425. ſeqq. ſopita 428
Brunſvicenſium Ducum recompenſatio 424. 425. add. 460. 461. 465. 466. ſeqq.
De Burgundico Circulo pacificatione excludendo Contentio 643. 644. 646. 706. 707. res inter Gallos atq; Ordines tranſacta cum reſervatione Conſenſus Cæſarei. 707. Hiſpanica Petiti Gallici refutatio 708 irrita. 720

C.

CÆſareorum adventus Osnabrugæ atq; Monaſterii 79. 80. Tractationem ſine Dano aggredi recuſant. 80 Svecorum ideo ad iſtos literæ. ibid.
Calviniſtæ. vid. voc. REFORMATI.
Cameræ Spirenſis tardi Proceſſus ab Evangelicis incuſati, eorumqve circa eam conſtituendam poſtulata 169. ſeqq. add. voc. JUDICIA IMPERII.
Capitulatio perpetua & â qvibus formanda Evangelicorum eam in rem gravamen atqve poſtulatum 289 Svecorum. 467
Carolus Lotharingus Epiſcopus â Canonicis Argentoratenſibus Catholicis creatus. 18
Caroli Lotharingiæ Ducis reſtitutionem Cæſaream â Gallis petunt 120. Salvus conductus unà cum ipſa reſtitutione â Gallis negatur 164. 165. Statuum Imp.

de hac re ſententia. 238. Succincta de Conſiliis atq; actionibus hujus Principis narratio 239. ſeqq. declaratio ejus 244. Proteſtatio 250. Cæſareorum duplica 314. Ordinum pro eô ſententia. 506. add. de hoc negotio. 643. 644. 646. 707

Caſſellanis Legatis ſuffragii facultas in deliberationibus Ordinum â Cæſareis, Monaſterienſibusq; negata. 110. Caſſellanorum pro ſe contra hos argumenta 126. 127. add. voc. MAGDEBURG:

Caſſellana ſatisfactio flagitata. 265. Procerum de ea ſententia 266. 271. Darmſtattinorū contradictio, ratione ditionis Marpurgenſis. 267. Origo ejus Controverſiæ 269. Cæſareorum oblatio. 313. Poſtulata Caſſellana ſpeciatim 347. etiam Evangelicis improbata. 348. Publica de iis conſultatio ibid. Gallorum pro Caſſellanis conatus. 484. Cæſareorum oblatio, utrinqve rejecta. 485. tractationis continuatio 486 Catholici ob hanc cauſam tranſactionem de gravaminibus confirmare recuſant. 487. Colonienſis armiſtitio ideo renunciat. 430. ſeqq. Continuatio hujus negotii 582. ſeqq. transacti. 586. Caſſellanorum pro milite ſuo poſtulata 636. rejecta ab Ordinibus, præcipue Saxone. 637. add. 663. 670. 738. 739

Compoſitions-Tag zu Franckfurth. 3. 4. 5

Churlandia ut hereditaria facta. 11

Comitiorum intermiſſio, inter Gravamina Evangelicorum. 287. 288

Conſpiratio Hiſpanica. 725

D.

DAnicum bellum cum Cæſare. 38. 39

Danica mediatio à Svecis rejecta, atqve inde Pacis Tractationi à Cæſareis obſtacula. 80-83

Deputatorum Imp. Ordinariorum (Reichs-Ordinar-Deputirten) paritas numeri ab Evangelicis flagitata. 195. Catholicorum reſponſum. 221. 222

Diſciplinæ militaris reſtitutio ab Evangelicis flagitata. 195.

195. Catholicorum reſponſum. 222
Donaverdæ Urbis proſcriptio. 21. ſeqq.
De Durlacenis ad deliberationes publicas admittendis vid. voc. MAGDEBURG: de cauſa Durlacena, voc. CAUSA BADENSIS, lit. B.

E.

EDictum Ferdinandinum de reſtituendis Bonis Eccleſiaſticis 51. Electoris Saxonici contra illud qveſtus 52. Ejus Executores 53. add. 194.
Eduardi Bragantini liberatio à Svecis flagitata 96. Cæſareorum Reſponſum 119. add. 150. ſeqq. 161. Statuum ſententia. 286
Contra Electores Evangelicorum Procerum gravamen 288. ſeqq. Legatorum Electoralium præcedentia præ qvibuscunq; Principum Legatis prætenſa 291
Excellentiæ Titulus ab Electoralibus poſtulatus, & qvo auctore. 135. Ceterorum Procerum de eô ſententia. 136. ſeqq. Electoralium pro ſe argumenta. 138. ſeqq. Judicia de hoc Electoralium poſtulato, pro & contra 141. ſeqq. Svecorum, Auſtriacorum. 143. de hac controverſia add. 182. 183. Evangelicorum Gravamen. 289
Ob Exemptiones illicitas Evangelicorum gravamẽ 290
Exules Auſtriaci vid. voc. AUSTRIACORUM EXULUM CAUSA. lit. A.
Executions-Punct/ vid. voc. ASSECURATIONS-PUNCT.

F.

FErdinandus M. Florentiæ Dux qvo animo in Auſtriacos Galloſq;. 63. 64
Fœderum facultas Imp. Proceribus Svecica propoſitione aſſerta 95. à Cæſareis temperata. 119. Svecorum reſtrictio iſtius Temperamenti. 158. Diſcrepans de ea Catholicorum atq; Evangelicorum ſententia. 234. 235. Cæſareorum eam in rem duplica. 312
Fœdus Lipſienſe. 59
Friderici Holſati Qveſtus ob Bremenſem & Verdenſem ditionem in Svecos ceſſam. 406

Fridlandii inſolentia 57. Procerum Imp. contra eum Qverelæ, unde abrogatum ei imperium. 98

G.

GAlliæ ſtatus tempore cœptæ tractationis Weſtphalicæ. 65. ſeqq.

Gallorum cauſæ belli Imperatori illati. 60. 61

Gallicorum Legatorum literæ invitatoriæ Procerum Imp. ad Pacis tractatus 73. ſeqq. contra eas Cæſaris 75. poſtulata pro reſtitutione Electoris Trevirenſis. 87 ſeqq. Propoſitio Pacis 96. Replica.

Gallorum affectio erga Evangelicos. 282. Svecorum & Procerum Evangelicorum de iis qverelæ 103. ſeqq. add. voc. Propositio Pacis.

Gebhardi Truchſeſſii Electoris Colonienſis cauſa. vid. voc. Motus Truchsessiani. lit. T.

Germaniæ ſtatus tempore Tractatuum Weſtphalicorum. 66. 67

Gotthardus Kettlerus I. Churlandiæ Dux. 11

Gravaminum Evangelicorum cauſa â Svecis commendata. 158. Gravamina eorum in Puncto religionis exhibita 183. Politico-Eccleſiaſtica 194. ſeqq. Reſponſum & Gravamina Catholicorum 209-222. Evangelicorum media, (Vorſchläge.) 275-279. Catholicorum Gegen-Vorſchläge 279-281. Evangelicorum Gravamina politica 287. ſeqq. Svecorum opera in componendis mutuis gravaminibus â Catholicis reqviſita, eamq; in rem Svecorum atq; Evangelicorum ſententia 293. 294. Tractatio inter partes Osnabrugæ inſtituta 296-307. add. Vorſchläge und Gegen-Vorſchläge præſertim de oblata â Catholicis Bonorum Eccleſiaſticorum poſſeſſione ad certum Temp9 voc. Reservatum Eccles. Lit R. Conſilium Trautmansdorffii in eam rem; Gallorum 327. ab Evangelicis ſpretum 328. der Cathol. Hauptſächl. fernere Summar. Erklärung über die Religions-Gravamina 329. der Evangel. Gegen-Erklärung 330. der Catholi-

tholiſ. Erklärung darüber 331. derer Käyſerl. Plenipotentiariorum 332. non omnibꝰ Catholicis probata 333. Evangelicorum de eâ deliberatio 363. ſeqq. Colloqvium eorum tam Monaſterienſium qvam Osnabrugenſ. Lengericæ eam in rem inſtitutum 364 366. Evangel. endl. Gegen Erklärung ibid. & ſeqq. Catholicorum Bedencken darüber 373. ſeqq. Declarationem Cæſareorum agnoſcere recuſantium 376 Evangelicorum inde indignatio ibid. & ad Coronas refugium 377. Judicia de iſta Pontificiorum duritie. 378. Saxonicorum Electoralium media 386. ſeqq. Evangelicis Osnabrugenſibus ſummè improbata. Secus Monaſterienſibus 388. Nova lis de loco atq; ordine hujus Tractationis mutando, Svecisq; inde excludendis 389. Cæſareorum eam in rem hortamenta erga Evangelicos Monaſterienſes 392. ſeqq. Horum aſſenſus; inde Svecorum atq; Osnabrugenſium indignatio, Saxonicorum congreſſꝰ 395. ſeqq Tractatio Monaſterii tandem ſuſcepta inter Deputatos utriusq; partis, irrita 397. ſeq. Alia inter Cæſareos (nomine Catholicorum) Svecos atq; Evangelicos, ab Oxenſtiernio turbata. 399. ſeq. Nova Cæſareorum oblatio 401. Proteſtantibꝰ non ſatis grata 402. Rurſum alia Tractatio inter Cæſareos, Svecos atq; Evangelicos. 481. ſeqq. Judicia de horum duritie 439. ſeq. Qvorundam ex ipſis Evangelicis 443. ſeq. 454. 455. Novæ Cæſareorum Conditiones 456. & ipſæ ab Evangelicis ſpretæ ibid. & ſeq. objurgatis ideò à Cæſareis 457. ſeq. Alia rurſum oblatio 460. Tractationis continuatio. 461. 462. 464. Plerorumq; Punctorum compoſitio. 471. Catholici conditionibꝰ iſtis ſtare abnuunt, eorumq; inde contra Cæſareos qverelæ 472 Cæſareorum Apologia 472. ſeqq. Oxenſtiernii minæ de Pactis ſua ex parte itidem retractandis 492. ſeq. Tractatio reſtaurata 493. ejus potiſſimæ difficultates atq; obſtacula. 494. Bavari promiſſa & oblationes

 ibid.

ibid. & 499. in eum Evangelicorum ſuſpicio. Leuxelringii Legati Auguſtani pro bello conſilia. Catholicorum factiones. 500. add. 502. ſeq. Tractatio cum Volmaro ab Evangelicis Oſnabrugenſibus expetita 508. ſeq. Catholicis non ſatis grata, 533. 534 Cæſareorum Tergiverſatio 538. Tractatio Oſnabrugæ â Volmaro reaſſumta. 537. Nuncii Apoſtolici pro. teſtatio. 530. Evangelicorum inſtantia apud Cæſareos. 542. Pactis Trautmansd. ſtari poſſe apertè negantes. 544. præcipua Puncta ex iis â Catholicis improbata. 545. horum declaratio ad ſupremum Inſtr. P. Cæſar. 546. Evangelicorum contra inſtantia apud Svecos. 548. Saxoniæ Electoris literæ ad legatum pro Catholicis. 552. Evangelicorum declaratio in d. P. Inſtrumentum. 565. Catholicorum ad eam Reſponſum. 570. Conventus Deputatorum ex utraq; religione ibid. Qvibusdam ex ipſis Evangelicis improbati. 571. Cæſareorum nova oblatio ibid. & in Catholicos ob inſtitutos iſtos convent9 invectiva 572. Saxoni qvoq; improbatos, ib. Congreſſus Cæſareorum cum Svecis; cum Electoralib9 & Brandenburgicis, 573 Reliqvis Evangelicorum Deputatis. 574. horum qverelæ adverſus deputatos Catholicorum ob turbatos iſtos Convent9. 575. Horum reſponſum, Pactis Trautmansdorffianis ſtare conſtanter negantium. 576. Alig tractandi modus ab Evangelicis in medium allatus; Cæſareis & Catholicis probat9. 571. & tandem, ægrè qvidem, Oxenſtiernio. 578. Tractationis impedimentum â Saxonicis Electoralib9. 573. â Gallis. 574 tandem ſuſceptæ ib. Punctus Juſtitiæ transactus 575. ſeq. Avtonomiæ tractatus. 537. 581. transactg. 582. ut & de urbib9 mixtis 583. Impedimenta tractationis; â ſatisfactione Caſſellanâ. 587. ſeq. Iterum â formula â Cauſa Exulum Auſtriacorum. 591. ſeq.

H.

HAgenavienſis Præfectura. vid. voc. ALSATIÆ CIVITATES. lit. A. & SATISF. GALL. lit. S.

Hambur-

Hamburgenſes Tractatus præliminares Tractationis Weſtphalicæ. 6
HanſeaticæCivitates ad Pacis Tractat9 á Gallis invitatæ,& inflicta ab iis iſtarũ Legatis contumelia.77.ſeq.
Henrici IV. Galliæ Regis in deſtruenda Auſtriacorum potentia, conſilia. 61.62
Hermann9 Wedan9 El. Colon. ArchiEpiſcopatu motus. 11. 12
Hiſpaniæ ſtat9 tempore cœptæ TractationisWeſtph.64
Hiſpaniæ res an PaciGermanicæ connectendæ.235.Cæſareorum eam in rem duplica. 14
Hiſpano auxilium á Cæſare ferri non debereGalli propoſitione ſuâ poſtulant. 96. Reſponſum Cæſareanorum. 102. add. 161. Gallorum replica. 163. Statuum de ea re ſententia 283. Cæſareorum duplica.313.Gallorum novum poſtulatum de auxiliis Hiſpano á Cæſare neqvidem ut Auſtriæ Archiduce ferendo. 481 ſeq. á Bavaricis approbatum; aliorum eam in rem temperamenta. 483. 484. Obſtacula pacis á cauſa Hiſpanica. 549. add. 666. Gallorum inſtantia. 643 Contra; Cæſareorum.644. Osnabrugenſium conatus negotium Monaſterio Osnabrugam trahendi, 642. ſeq. refragantibus Cæſareis. 644. 648. Electoralium ſententia ratione hujus aſſiſtentiæ. 703. Servientii declaratio.704.Inſtituta Osnabrugæ Tractatio, & formulæ in rem eam compoſitæ. 706. ſeq. Res inter Gallos atqve ordines transacta, cum reſervatione Conſenſus Cæſarei. 707.Horum reſponſum dilatorium; contra, Ordinum. 728. Iſtorum hinc indignatio. 731.Conſilia contraCæſarem pacem morantem qvorundam Electorum. ibid. & ſeq. add. voc. Propositio Pacis, verſus fin. Cæſarei pactionem acceptant. 732.ſeq.

I.

JOhann Georgius Marchio Brandenburgicus, EpiſcopusArgentinenſis á CanonicisLutheranis electus. 18. Epiſcopatu cedit. 20.

Judi-

Judiciorum Imp. conſtituendorum modus ab Evangelicis poſtulatus. 195. ſeq. Catholicorum reſponſum. 222. ſuper hoc Catholicorum Bedencken 375. Saxonicorum hac de re ſententia. 387. repetita Cæſareorum oblatio 460.465. acceptata. 466. add. 469. Punctus hic transactus. 575. ſeq.
Judicium Imp. aulicum, & Evangelicorum circa id queſt9 ac deſideria.196.197.Cæſareorum oblatio. 465
In Puncto Jurisdictionis Eccleſiaſticæ Gravamen Evangelicorum. 194. 195. Catholicorum reſponſum. 219. 220. 281. Evangelicorum Erklärung 368. Pertinent huc Gravamina ſupra.
Juliacenſis ſucceſſionis cauſa. 23.27
Juliaci ob Titulum inter Svecos, Saxonicos, atqve Brandenburgios diſceptatio. 738.739.740. ſopita.741

K.

Kettlerus primus Churlandiæ Dux. v. voc. Gothartus.

L.

Landgerichte in Schwaben. 196. 197. 368
Landvogten zu Hagenau. 196. 197. 368
LigaCatholicorum. 30
Lindaviæ præſidium inducendi jus Auſtriaci flagitant; Lindavienſium contradictio. 429. Evangelicorum pro iis ſtudia. 431
Lipſienſe Fœdus. 59
Literæ Svecorum invitatoriæ ad Proceres Imp. ad Tractationem Pacis 72. Gallorum 73. contra has, Cæſaris 75.Gallorum ad Senatum Auguſtanum 76.Svecorum ad Cæſareanos, Tractationem fine Dano aggredi recuſantes 80. ad Deputatos Imp. ordinarios Francofurti coactos ob comparitionem in locis Tractatuum. 84. Osnabrugenſium ad Monaſterienſes pro admiſſione Magdeburgii,Caſſellani, &c. 110.121 Reſponſum ad eos. 122. Catholicorum ad Bavarum ob cauſam communem armis contra adverſarios defenden-

fendendam. 488. Electoris Colonienſis ad Landgravium Caſſellanam,ad Wrangeliū & Königsmarkium ob ruptum armiſtitium. 496. Reſponſum Landgraviæ, Königsmarckii. 497. Mutuæ inter Cæſarem & Bavarum ob armiſtitium ab hoc cum Gallis Svecisq; initum 517. ſeq. 520. ſeq. Cæſaris ad Imp. Proceres in Puncto ſatisfactionis militiæ Svecicæ. 532. Bavari ad Cæſarem ob promovendum pacis negotium. 535 Saxonis ad Legatum in cauſa Gravaminum pro Catholicis. 552. Batavorum ad Lutheranorum Imp. ordinum Legatos, pro Reformatis. 621. Horum Reſponſum. 623. Evangelicorum ad Cæſarem in cauſa paritatis Auguſtanæ. 649. ad Senatum Auguſtanum 651. Hujus Reſponſum. 652. Reginæ Sveciæ ad Imperii Ordines in Puncto Satisfactionis militiæ. 659
De loco tractandi controverſia inter Svecos, Osnabrugenſes, Gallos ac Monaſterienſes. 93. ſeq. compoſita. 109
Lotharingica cauſa vid. voc. Carolus Lotaring. lit. C.
Luſitani an ad Pacis Tractatus admittendi, inter Cæſareos Regiosq; diſceptatio. 309. 310

M.

De Magdeburgio, Haſſo Caſſellano &c. ad ConſultationesOrdinum admittendo Controverſia, à Cæſareanis atq; Monaſterienſibus mota. 110. Osnabrugenſium argumenta in contrarium. ib. & ſeq. Orta inde difficultas occaſione Reſponſi Cæſarei ad propoſ.RegiorumOrdinibus communicandi, 112. remota. 113. Continuatio iſtius Controverſiæ; Iteratæ Osnabrugenſium eam ob rem ad Monaſterienſes literæ 121. Horum Reſponſum. 122. & rurſum iſtorum ad hos, & facta ad eosdem Deputatio. 128. irrita. 130. Novæ Monaſterienſium Conditiones ratione Magdeburgii.130. repudiatæ.131.Monaſterienſium ideo ad Oſnabrugenſes legatio. 132.& ipſa nullo ſucceſſu. 133.Lis hæc compoſita.134.junct. 130.

130. Matriculæ imp. defectus emendatio & rectificatio ab Evangelicis poſtulata. 288
Mantuana & Montisferratenſis cauſa. 63
Mediat-Stiffter vid. voc. BONA ECCLES. MEDIATA lit. B.
Meckelburgiorum Ducum ejectio. 39-48
Metenſis, Tullenſis, & Virodunenſis, Epiſcopatuum Vaſalli Imp. à Gallis in appendicem eorum vindicati 506. 507. Tractatio ob ſalvandam illorum imedietatem. 683. ſeq. 686. Salvii in eam rem conſilium, probatum Ordinibus. 694. ſecus, à Cæſareis. 695. Juxta id Declaratio Ordinum 698. à Servientio rejecta. 699 Ejꝰ declaratio, 700. Ordinũ ideo ad Regem literæ. 701
Militiæ Svecicæ ſatisfactio. 161. negata à Cæſareis. 313 Horum inſidioſa Qveſtio Evangelicis propoſita, eluſaq;. 362. Immane Erskeini poſtulatum, & Ordinum utriꝰq; religionis inde conſternatio, 350. 351 Cæſaris ideo ad Evangelicos Literæ. 532. irritæ. 533 Ordinum deliberatio & ſententiæ. 598. 602. & aſſignatio Circulorum, reſervatis Circulo Auſtriaco, pro milite Cæſareo, & Bavarico pro milite Bavarico. 603. qvo non contenti hi. 604. Conſultatio Ordinũ de Qvanto ſatisfactionis Svecicæ. Concluſum, ad duos milliones floren. 632. Oxenſtiernii ad illud Declaratio. 633. Rurſum ad eam Ordinum, & præſertim de Puncto Executionis & Aſſecurationis Pacis cum Puncto ſatisfactionis huiꝰ jungendo; Oxenſtiernii inſtantia. 634. Nova Ordinum oblatio ad 4. milliones, & ipſa ſpreta. 636. Monaſterienſium Contradictio. 638. Oſnabrugenſes ſex milliones flor. offerunt; Tandem qvinq; milliones Thaler. certis conditionibus. 639. Sveci rem non modum acceptant. 640. ſeq. add. 645. Monaſterienſium decretum contra iſtam Oſnabrugenſium conceſſionem. 641. & Cæſareorum Qverelæ. 642. Tractatio ratione Terminorum ſolutionis & aſſecurationis. 657. 658. Reginæ ad molliendam invidiam ad Imp. Ordines Literæ.

teræ. 659. Conventio in eam rem. 662. ſeq. add. tamen 738. 739. 740. 741. 742
Miſſæ myſterium apud Unioniſtas. 33
De modo Tractandæ Pacis variæ ſententiæ. 92. 94. 105 compoſita. 109

N.

DE Naſſoviis, Saræpontanis ad deliberationes Procerum admittendis, vid. MAGDEBURG.

O.

ODoardi Farneſii, Ducis Parmenſis cum Pontifice Urbano VIII. de ditione Cæſarenſe controv. 62. 64

P.

PAcis Propoſitio, Tractatio & Concluſio. vid. voc. PROPOSITIO PACIS, infra.

Palatini Reſtitutio; Trautmansdorffiani Inſtr. P. primi eam in rem conditiones. 315. add. 338. Gallorum declaratio. 339. Judicia de ejus Proſcriptione. 350 ſeq. Brandenburgici Legati pro eo ſententia. 354 Aere Bavarorum Reſponſum. 354. ſeq. Evangelicorum cura in componenda hac cauſa. 356. Variæ rationes eam in rem allatæ, â Palatinis ſpretæ. 357. Svecorũ conſilium de alternatione Electoratûs; rejectum â Bavaro. 358. Palatinorum Queſt9 & poſtulata. ib. Bavariorũ Reſponſum. 359. Obſtacula ab Auſtriacis. 362 Legati Svecici apud Galliæ Regem pro Palatino inſtantia. 433. ſeq. irrita. 435. Neoburgici induſtria pro aſſerenda communis Domûs dignitate. 436. Svecorum Conditiones. 467. Rurſ9 Cæſareorum. 507. Svecorum pro Palatinis ſtudia, Deliberatio de ea re, & præcipuè de inſtitutione oct. Electoratûs, Principum, 588. Electoralium. Eqveſtris Imp. Ordinis; contra, Svecorum. 509. Deputatio omnium Imp. Curiarum ad Svecos, & conſilium. 510. Svecis approbatum. 511 Palatinorum repugnantia. ib. irrita, re ad Bavari votum deciſâ. 512

Philippsburgum qvo modo in poteſtatê Gallorum devenerit.

venerit. 88. Præſidii Jus in ſatisfactionem petitum. 336. conceſſum. vid. voc. SATISFACTIO GALLICA.

Philipp9 Chriſtophorus Elector. vid. voc. TREVIR ELECTOR. Lit. T.

Propoſitio Pacis Svecica. 94. ſeq. Gallica. 96. Cæſareorum de iis ſententia. 96. 97. Propoſitio ad Imp. Ordines. 114. Reſponſum ad Svecicam. 116. ſeq. Gallicā 120. Svecorum contra, ratione præliminarium. 144 151. Eorum Replica. 153. Gallorum 162. Deliberatio & ſententia de iis Principum. Electoralium, Civitatum. 308. Duplica Cæſareorum ad Replicam Svecici. 309-313. Gallicam. 314. Inſtrumentum P. primum Trautmansdorffianum. 315. Svecorum & Ceterorum Evangelicorum de eo animorum mot9. 316. ſeq. Inſtrumentum ſecundum Cæſareorum 464. Inſtrum. Svecorum 466. Declaratio Catholicorum ad Inſtr. Cæſar. 546. 547. Evangelicorum. 565. Inſtrum. novū Cæſareorum 631. Svecorum ad id Vota. 663. Inſtrum. Cæſareo-Svecicum perfectum. 668. Cæſarei id à ſenatoribus regni Svecicæ ſubſcribi volunt. ibid. add. 671. coram Ordinibus recitatum 669. Eorum ad id monita. 670. Deputati ex ordinib9 ad ſubſcriptionē. Subſcriptio ipſa cur dilata. 671. Oſnabrugenſium conat9, Negotiationem Gallicam Oſnabrugam trahendi. 672. adverſantibus Cæſareis. 673. ſeq. Monaſterienſib9. 677. Declaratio Gallica ad Cœſareorum Inſtr. P. 682. Procerum de eâ ſententia. ibid. & ſeq. Pertinent huc, qvæ de cauſa Burgundico-Hiſpanica atq; Lotharingica ſuis qvæq; locis habentur. Inſtr. P. Gallicum obſignatum depoſitumq;. 722. Hinc Oſnabrugenſium Monaſterium profectio, & ad Cæſareos excuſatio, ob Pacem ſine ipſis confectam. ib. Horum reſponſum. 723. & Notæ ad Inſtr. Gall. 728. Tergiverſatio. 735. Pacem tandem acceptantium. 732. ſeq Impedimenta ſignandorum Inſtrum. Pacis à Gallis Regis Hiſpani Conſenſum ſuper ceſſione Alſaciæ reqviren-

reqvirentib9; a Svecis, alia qvædam flagitantib9. 738 remota. 739. 741. Novum ab OxenſtiernioMonaſterii Svecico ſubſcribere recuſante. ib. tandem annuente. 742. rurſum reſpuente atq; iterum conſententiente, Pax tandem ſubſcripta. 743. ſeq. publicata 744
Præcedentiæ inter urbes & Nobilitatem Imp. immediatam controverſia. 368. ſeq.
Pruſſia qvo modo Brandenburgiis hæreditaria facta. 11

R.

OB Redit9 ſacros ex alieno territorio pendendos Evangelicorum Gravamen 1 2. Catholicorum Reſponſum 219. iſtorum rurſum. 279. 281. Pertinet huc P. GRAVAMINUM. Lit. G.
Reformandi Jus an Juri ſuperioritatis annexum ſit? Negativa. 613. ſeq. Affirmativa. 616. ſeqq. Media. 620
Reformatorum invidia apudCatholicos. 31, ſeq.
Reformati Paci religionis propoſitione Svevica adſcripti. 95. Cæſareis cum conditione annuentib9. 117. 609 Svecorum replica. Cæſareorum Duplica. 312. Eorum Aſtutia eosLutheranis Inſtrumento ſuo parificantiū 464. Argumenta Reformatorum, Pacem religionis etiam ad ipſos pertinere. 605. Contraria. 606. Lutheranorum anim9 atq; ſententia de iis in Pacis iſtius comunionem admittentis. 608. 609. & oblatio cum conditione non reformandi. 610. Rejecta à Reformatis; ad Svecorum opem, minori tamen ſucceſſu, confugientib9. 611. ſeq. Tractationis continuatio. 620 Batavorum pro Reformatis ad Lutheranos Literæ. 621. HorumReſponſum. 623. Temperamentum à Svecis propoſitum, partib9 non omnino ingratum, & inde projecta formularum Magdeburgii 624. Luneburgiorum, Saxonicorum, Reformatorum 625. Horū nova poſtulata, rejecta à Lutheranis 626. Formula Brandenburgiorum, improbata ab iisdem 627. Horum, Reformatis qvoq; tandem probata 628. Cauſa hæc transacta, Electoralis Saxonici proteſtatio contra eam 629. irrita. 631.

De

De Rege Romanorum eligendo Articulus Propoſitionis Svecicæ. 95. â Cæſareanis rejectꝰ. 118. â Gallis immutatꝰ. 136. Principum Imp. de ea re deliberatio atq; ſententia. 251. ſeq. Cæſareorum Duplica. 354 Svecorum Inſtr. P. hoc in puncto. 467.

Replica Svecorum ad Reſponſum Cæſareorum ad horum propoſitionem. 153. Gallorum, 162. Judicia pro iis. 165. Contra. 168

Reſervatum Eccleſiaſticum in Cauſa Truchſeſſiana agitatum, 13. ſeq. in eam rem Gravamen Evangelicorum 283. Contra Catholicorum. 209. Medium (Vorſchlag) Evangelicorum circa illud 275. Catholicorum Gegen-Vorſchlag. 279. Svecis certo modo probatum, ſecꝰ Evangelicis Proceribꝰ. 295. Utriq; partis argumenta 298. 299. Svecorum mutata ſententia 300. qvæ eam in rem mutuo agitata. 300. Temperamentum Evangelicorum. 304. Cæſareorum & Gallorum Conſilia pro admittenda temporaria poſſeſſione. 304 305. Catholicorum ſententia de Evangelicorũ Temperamento. 306. & nova oblatio ad 60. an. 307. Magdeburgiorum in impugnando Reſervato Zelꝰ, â reliqvis Evangelicis temperatꝰ. 363. 364. der Evangel. endl Gegen Erklärung 366. ſeq. Der Cathol. Bedencken doruf 374. 375. add. voc. Gravam. Eccles.

Rotvvilenſis Dicaſterii abolitio ab Evangelicis poſtulata. 196. 197

S.

Salentinus Iſenburgius Electoratu Colonienſi ſeſe abdicat. 11

Salvus conductus à Regiis poſtulatus pro urbibus aliisqve Imp. ſubditis mediatis. 89. Cæſaris ideo Qverimoniæ ad Imp. Proceres. 90. Cæſareanorum ad id poſtulatum declaratio. 116. 117. Nova Svecorum inſtantia. 148. Cæſareorum adſenſus. 148

Satisfactio à Regiis poſtulata. 96. Cæſareorum Reſponſum. 119. Svecorum poſtulatum primum. 158. 159. 160. Judi-

Judicia Pro,165.Contra.168.Cæſareorū. 177.Brandenburgiorum & Meckelburgiorum.179.Deliberatio inConſilio Principum,& diverſæ horū ſententiæ.254-260.Cæſareorum Duplica. 313. Conſilium. 334. 335. Oblatio. 341. ſeq. Brandenburgii inde Queſt9.343.Interceſſio pro Eo Evangelicorum. 345. iterata. 346. Batavorum. ibid. Judicia quorundam ex ipſa DomoBrandenburgica pro Svecorum poſtulato.346.ſeq.Satisfactio á Brandenburgicis pro Ceſſione Pomeraniæ poſtulata ab ipſis Evangelicis improbata,Svecorum agendi hac in re ratio.403.Evangelicis moleſta ſuſpectaq;. 404. Cæſareorum ad pleraq;. Svecorum poſtulata adſenſus ; Svecorum hac in re Imprudentia atq; iſtorum Calliditas. Queſt9 Brandenburgiorum.405. Friderici Holſati ob Bremenſem atq; Verdenſem Epiſcopatū Svecis cedendum. 406.Proteſtatio Poloni ratione Pomeraniæ.407. Brandenburgicorum Vehementia. 408. Ablegatorum Provinciæ Pomeranæ Conſilium, improbatum. 409. Legati á Cæſareis & Gallis ad Electorem miſſi , Horum oblatio , Iſtiq reſponſum. 410. 411. Evangelicorum interceſſio á Brandenburgicis deſiderata , Iſtorum in eam rem dubia.418. certò modo tandem annuentium, 419. Ad eam Reſponſum Cæſareorum , Svecorum,420. Nova horum propoſitio.421.Brandenburgicorum ad eamDeclaratio; mutua conventio.422.ſeq.Catholicorum declaratio. 547.Ex adverſo nova Svecorum poſtulata,550.551.add.738

Satisfactio pro milite ſuo á Svecis flagitata. vid. voc. Militiæ Svecicæ Satisfactio. Lit. M.

Satisfactio Gallica. 164.Judicia , Pro. 165. Contra. 168.Cæſareorum . 178.Deliberatio in Collegio Principum de ea. 260-265. Cæſareorum oblatio in duplica 314. 315.Conſilium.334.Bavari 335. á Cæſareis acceptum,primò qvidem aliud ſimulantib9. 336. Nova eorum oblatio. 337. ſpreta á Gallis.338.ab ipſis Auſtriacis adjectis conditionib9 reſtricta, ib.Gallorum ad eas declaratio. 339. ſeq. oblatæ novæ conditiones. 428. Difficultates á Wirtenbergicis & Lindavienſib9. 429. ſeq. Transactionis capita. 432. Lis ob

 Land-

Landgravii Alſatiæ titulum ab Auſtriacis retinendum. 404. 383. Civitatum Imp. præfecturæ Hagenavienſis Proteſtatio contra ceſſionem iſtius Præfecturæ in Gallos. 508 Ordinum pro iis ſententia. 508. Gallorum oblatio, Alſatiam ab Imperio Jure feudi tenendi. 686. ſententia in eam Quæſtionem Affirmativa. 687. Negativa. 690. 694. Groularti, Galli, conteſtatio ob Urbes Imp. Alſatiæ. 696 Declaratio ſtatuum. 698 rejecta à Servientio. 699. Ejus Declaratio. 700. Ordinum ad Regem epiſtola reſervatoria.

Saxoniæ Electoris inclinatio & Conſilia Regiis adverſa; Pleriſq; Evangelicorum improbata. 102, 103. add. 384

Schœnbeckiani Tractatus. 119. 159. 225. 226. 311.

Statuum Imperii admiſſio ad Pacis Tractatus à Cæſare negata. 73. 90. 91. contranitentib9 Svecis. ib. 84. Gallis. 73 & ſeq. Cauſà Cæſaris excludendorum Ordinum, tandem tamen admittentis. 90. 91

Sveci ſocietas atq; Fœdus cum Evangelicis Germaniæ Proceribus. 59. cauſæ belli Imperatori inferendi. 60. 61. De earum juſtitia. 154. 310. An contra Imperium. 310. 311

Svecicorum Legatorum Advent9 Osnabrugæ 72. Literæ invitatoriæ ad Imperii Proceres, ad Pacis Tractat9. ibid. & 73. ad Imperii Deputatos Ordinarios 84

Svecorum propoſitio Pacis vid. PROP. PACIS. In ej9 defenſionem ſermones. 97. 101. à Proteſtantib9 pronis auribus accepti. 101

T.

TRactat9 præliminaris Hamburgenſis. 6

Trautmansdorffii ſupremi Cæſareanorum Legatorum advent9 in locum Tractatuum, & Gallorũ in eum criminationes. 140. Viennam abit9, & de eo judicia. 481. add. 491

Treviri Electoris capitulatio cum Gallo & Sveco. 88. Captivitas à Cæſareanis. 89. Gallorum pro reſtitutione ejus poſtulatum. 87. 89. Cæſare abnuente. 90

Truchſeſſiani motus. 10–17

V.

VEnetorum inclinatio, bello inter Auſtriacos Gallosq;. 63

Unio proteſtantium. 29. ſeq.

Voto-

Votorum Majorum obligatio inter Gravamina Evangelicorum. 195. Catholicorum Reſponſum. 220. 221.

Urbanus VIII. Pontifex R. nimio in Nepotes ſtudio, rei Catholicæ in Germania incurioſior, 62. 63

W.

WAllenſteinius, vid. Fridlandius.

Wittenbergii Ducis Reditus ex Bonis Eccleſiaſticis. 52. Auſtriacorum poſtulatum, de retinenda Blaubeyra Hohenſtauffa atq; Achalmia ditione. 315. add. 336. Wirtembergiorum inde queſtus. 429. Evangelicorum pro iis ſtudia. 431

F I N I S.

Errata.

Pag. 14. lin. 26. l. *vitaqve* p. 29. lin. 14. l. *Cattus.* lin. 21. l. *exhorrentium.* p. 30. lin. ult. poſt, *eſt*; add. *erant.* p. 31. lin. 24. poſt *Lutheranos.* add. *amare.* p. 32 lin. 10. 11. Elvvangenſem. p. 34. lin 18. pro &, l. *etiam.* lin. 22. & 23. l. *parêrent, ſervirent.* p 41. lin. 13 poſt *obſeqvii*; add. *occaſionem.* lin. 18. l. Dœmizii. p. 42. lin. 6. 7. *ab ipſo.* p. 50. lin. 1. *pervicit.* p. 53. lin. 3. l. *delecti.* l. 15. pro *juſta* l. *juxta.* p. 62. lin. 2. l. *Alſatia.* p. 63. lin. 5. poſt *aviditatem* add. *erogarint.* lin. 21. l. *Gonzaga.* lin. penult. l. *loro.* p. 77. lin. 5. poſt *curam* add. *gerentium.* p. 87. lin. 5. del. verba *qvalium* usq; ad *tranſmiſerint*, incluſivè. Lin. antepenult. l *Svecica.* p. 88. lin. 10. poſt *ratione.* add. *ne.* p. 92. lin. 13. poſt *qvorum*, add. *tamen* p 112. lin. 7. l. *qvâ.* p. 127. lin. 9. l. *induerit.* p. 133. lin. 19. l. *tradenda.* p. 142. lin. penult. l. *adſciſcunt.* p. 146. lin. 1. l. *ambigi.* lin. penult. l. *expetiverint.* p 148. in margin l. *adventu.* p. 166. lin 23. 24. l. *imitamentum.* p. 167. lin. 14. poſt *horumqve*, add. *emolumento.* lin. 24. 25. l. *nimium.* p. 169. lin. 1. l. *ali.* p. 170. lin. 2. pro *magis*, l. *majus.* lin. 21. l. *diverſi coloribus.* p. 174. pro, *inſita.* l. *more humani ingenii.* &c. p. 185. lin. 7. l. *retinentibus.* p. 214. lin. 24. l. *erepti.* p. 222. lin. 10. l. *naxam.* p. 224. lin. 8. l. *ſibiqve mutuâ.* p. 242. lin. 9. poſt, *auſpicemqve*, add. *ac.*

p. 243. lin. 16. l. *Eugenii.* p. 244. lin 8. del. *Lotharingus.* p. 245. lin. 13. l. *Palaſtinam.* lin.21. *paruqve* p. 251. lin. 2. l. *proceſſerant.* p. 272. lin. penult. pro *facti*, l. *ſacri.* p. 307. lin. 5. *ergo.* p 315. lin. 18. 19. l. *Præfectura.* p. 325. lin. penult. l. *Culmbacenſis.* p. 352. lin ult. l. *qvatàm.* p. 363. lin. 8. l. *qvoſcunqve.* p. 371. lin. 16. poſt, *ordinem*, add. *pronioribus.* lin. 22. 23. l. *expediunda.* p. 378. lin. 20. l. *exuerent.* p. 382 lin. 4 l. *utqve.* p. 394. lin. 14. l. *experturos.* p. 422. lin. 20. ita diſtingvendum. *Cetera concedebant. Ipſi* &c. p. 447. lin.14. l. *erranti.* p. 462. lin. ult. l. Germanâ. p. 480. lin. 1. l. inſtituti. pag. 506. lin 24. l *civeqve*, pag. 510. lin. 9 l. *urſura.* pag. 515. primis lineis de Ulma ſuperfluè repetitum, dum qvædam non inſpectis antecedentibus inſeruntur p.542. l. 21. l. *Atq;.* p. 543. lin. 7. l. *qvam.* lin. 26. l *amolitus.* p.556. lin 10. pro, *juxq;.* l. *qveſtusq;.* poſt p. 571. iidem numeri usq; ad p.576. incluſ. repetuntur, qvibus in indice, qvo dignoſcerentur, literula A. adjecta p. 579. lin. 2. l. *nullo.* p.591 lin. 7. l. *ineunda.* p. 594. lin.26. poſt: *aliam multa in rém*, add. ut *præferebat.* p. 595. lin. 7. l. *exprobraſſe.* lin. *antepenult.* & penult. l. *cui.* p. 610. lin.22. l. *ſcriptoqve.* p. 611. lin. 1. l. *efficiant.* p. 613. lin. 23 l. *propagandamq;* p. 614. lin. 16. l. *ſanctiſſimam.* p. 618. alleg. pro *Tul.* l. *Jul.* p. 625. lin.23. & ſeqq. ita lege: *Cæterum Concionatoris aulici liberam facultatem tali omnino concedendam neqve denegandos Nobilibus* &c. *Si qva* &c. p 639. lin. 9. l. *ſex flor. Myriades*, atq; ita qvoqve in margine. p. 641. lin. 23. poſt, *pollentibus*, add. *ut iſti dicebant*, *facta.* p. 648. lin. 15. l. *ingerere.* p. 663. lin. 5 poſt, *qvibus*, add. *à.* lin. penult. poſt *cum*, ita ponendum fuerat -- Reginæ &c. p. 672. lin. 7. l. *qvo.* p. 673. lin. 14. l. *Et factum*, del. *igitur.* p. 674. l. *Serv̈ientium, non ſolum* &c. p. 708. lin. 13. 14. l *ſe ſcitatem.* p. 720. lin. 16. l. *Caſareorum.* p. 735. lin. 4. l. *votis.*

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google